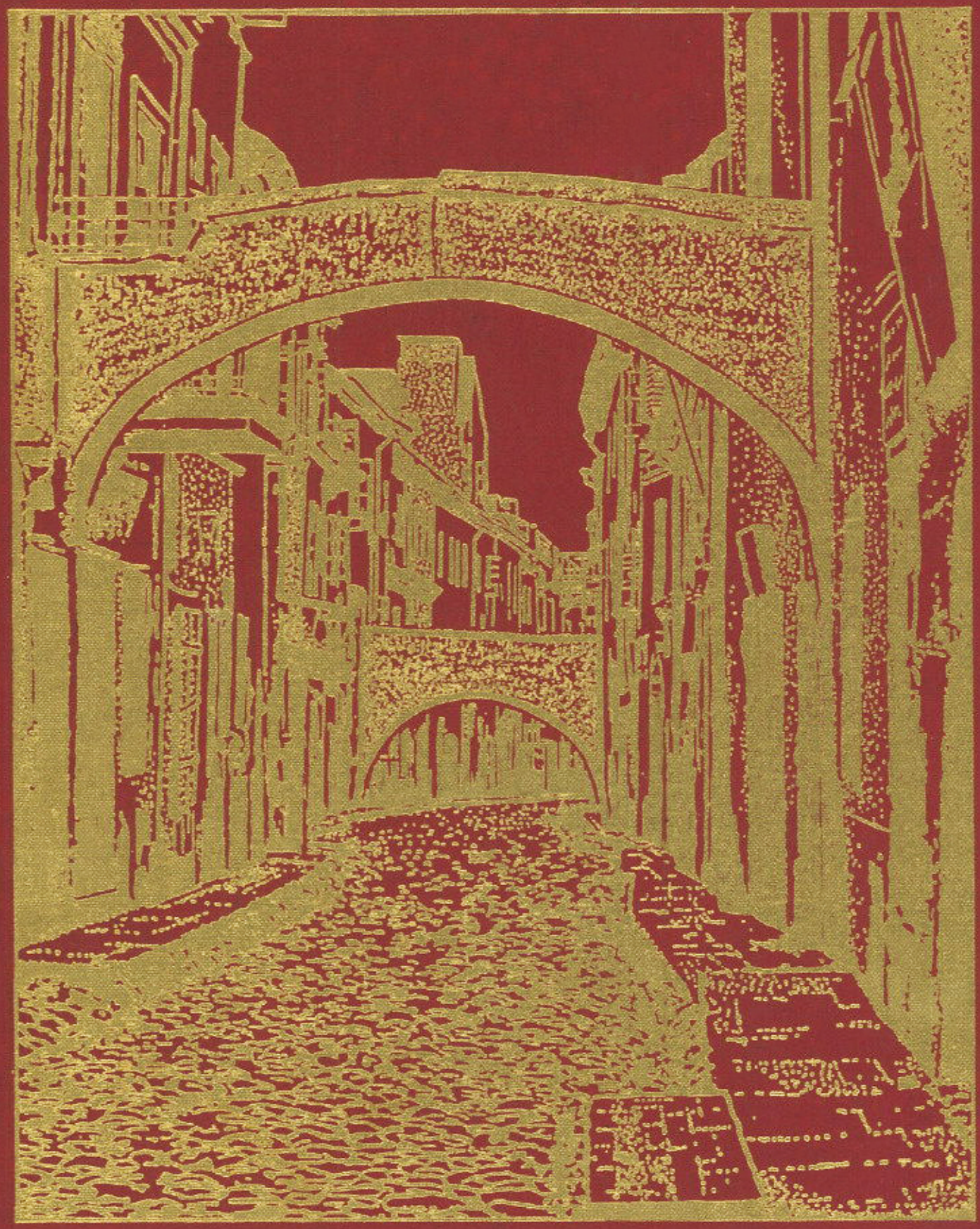

ירושלים דליטא

אילוסטרירט און דאָקומענטירט

געזאַמלט און צוזאַמענגעשטעלט
לייזער ראַן

ערשטער באַנד

JERUSALEM OF LITHUANIA

ILLUSTRATED AND DOCUMENTED

Collected and Arranged

by Leyzer Ran

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

Volume I

New York, 1974

מיטאַרבעטער

פאַרווערטער

פּראָפעסאָר בן־ציון דינור (ירושלים),
פּראָפעסאָר אברהם יהושע העשל (ניו־יאָרק),
דאָקטאָר ישראל קלויזנער (תל־אביב).

איבערזעצער און קאָנסולטאַנטן

העברעאיש

איבערזעצער — אלחנן אינדעלמאַן (ניו־יאָרק),
פאַרווערטער — צבי ארד (תל־אביב),
קאָנסולטאַנט — ד״ר שלמה קודש (ירושלים).

ענגליש

איבערזעצער — לאה אינדעלמאַן (ניו־יאָרק),
פאַרווערטער — חיים גרינבערג (ניו־יאָרק),
ד״ר שלמה נאַבל (ניו־יאָרק).
קאָנסולטאַנט — ד״ר שלמה נאַבל (ניו־יאָרק).

רוסיש

איבערזעצער — דר. מיכאל אַסטור (קאָלענסוויל, אילי)
אין אינזש׳ חיים עפּשטיין (מאָנטריאָל).
ליד לעאָן פיינבערג (ניו־יאָרק),
פאַרווערטער — יצחק לאַפּידוס (תל־אביב),
קאָנסולטאַנט — ישראל רודניצקי (תל־אביב).

יידיש

פאַרווארט — מלך קאַרפינאָוויטש (תל־אביב)

טעכנישע הילף

ליבל קאָריסקי (תל־אביב), ראובן וואַגנער, בערל ווײַנרעב, מנחם פֿלאַקסער, בתשבע ראַן, משה שימעל (ניו־יאָרק).

פאָטאָ־אָפּטיק — הערי ריישער (ניו־יאָרק),
צייכענונגען — שלמה כהן (ניו־יאָרק),
דרוקערײַ — „לאָורעטע פּרעס״, עג האַרבאָר, ניו־דזשערזי.

אַרויסגעבער „ווילנער אַלבאָם קאָמיטעט״

ראובן וואַגנער, בערל ווײַנרעב, יאַנקל טראַצקי, העריי ריישער, אין לייזער ראַן (ניו־יאָרק), ד״ר אַלעקסאַנדער ליבאָ און לייבל קאָריסקי (תל־אביב).

COLLABORATORS

INTRODUCTIONS BY

Professor Ben-Zion Dinur (Jerusalem),
Professor Abraham Joshua Heschel (New York),
Doctor Israel Klausner (Jerusalem).

TRANSLATORS AND CONSULTANTS

ENGLISH

Translator — Leah Indelman (New York),
Intorductions — Doctor Shlomo Noble (New York),
Haym Greenberg (New York),
Consultant — Doctor Shlomo Noble (New York).

RUSSIAN

Translators — Doctor Michael C. Astour (Collinsville, Ill),
Engineer Chaim Epshtein (Montreal),
Song — Leon Feinberg (New York),
Introductions — Yitshak Lapidot (Tel-Aviv),
Consultant — Israel Rudnitski (Tel-Aviv).

HEBREW

Translator — Elhanan Indelman (New York),
Introductions — Tzvi Arad (Tel-Aviv),
Consultant — Doctor Shlomo Kodesh (Jerusalem).

YIDDISH

Introduction — M. Karpinowitz

TECHNICAL ASSISTANCE

Leibel Korisky (Tel-Aviv), Rubin Wagner, Bernhard Weinreb, Menahem Flaxer, Basheva Ran, Murray Shumel (New York),
Drawings — Shlomo Cohen (New York),
Photography — Harry Reischer (New York),
Printing shop — The Laureate Press, Egg Harbor City, New Jersey

PUBLISHED BY "VILNO ALBUM COMMITTEE"

Rubin Wagner, Bernhard Weinreb, Jack Trocki, Harry Reischer, Leyzer Ran (New York), Doctor Alexander Libo, Leibl Korisky (Tel-Aviv).

ירושלים דליטא

נואויד ונותועד

ליקט וערך לייזר ראן

כרך א׳

ЛИТОВСКИЙ ИЕРУСАЛИМ

В ИЛЛЮСТРАЦИЯХ И ДОКУМЕНТАХ

Собрал и составил

ЛЕЙЗЕР РАН

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

Том I

Нью–Йорк, 1974

המשתתפים

הקדמות

פרופסור בן־ציון דינור (ירושלים),
פרופסור אברהם־יהושע השל (ניו־יורק),
דוקטור ישראל קלויזנר (תל־אביב).

מתרגמים ויועצים

עברית

מתרגם — אלחנן אינדלמן (ניו־יורק),
הקדמות — צבי ארד (תל־אביב),
יועץ — ד"ר שלמה קודש (ירושלים),

אנגלית

מתרגם — לאה אינדלמן (ניו־יורק),
הקדמות — חיים גרנבערג וד"ר שלמה נובל (ניו־יורק),
יועץ — ד"ר שלמה נובל (ניו־יורק).

רוסית

מתרגמים — ד"ר מיכאל אסטור (קאלנסוויל, איל'),
מהנדס חיים אפשטין (מונטריאול),
שיר — ליאון פיינברג (ניו־יורק),
הקדמות — יצחק לפידות (תל־אביב),
יועץ — ישראל רודניצקי (תל־אביב).

יידיש

הקדמה — מלך קרפינוביץ' (תל־אביב).

עזרה טכנית

לייבל קוריסקי, (תל־אביב), ראובן ואגנר, בער ויינרב, מנחם פלקסר, בת־שבע ראן, משה שומל (ניו־יורק).
ציורים — שלמה כהן (ניו־יורק),
צילום — הרי ריישר (ניו־יורק),
דפוס — „לאורט פרס", אג הרבור, ניו־ג'רסי.

המוציא לאור „ועד אלבום וילנה"

ראובן וגנר, בער ויינרב, יעקב טרוצקי, הרי ריישר, לייזר ראן (ניו־יורק), ד"ר אלכסנדר ליבו, לייבל קוריסקי (תל־אביב)

СОТРУДНИКИ

ПРЕДИСЛОВИЯ

Профессор Бен–Цион Динур (Иерусалим),
Профессор Авраам Иегошуа Гешл (Нью–Йорк),
Доктор Исраэл Клаузнер (Иерусалим).

ПЕРЕВОДЧИКИ И КОНСУЛЬТАНТЫ

ПО РУССКИЙ

Переводчики – Доктор Михаэль Ч. Астур (Колинсвил, Илл), Инженер Хаим Эпштейн (Монтреаль),
Песня – Леонид Гребнев–Файнберг (Нью–Йорк),
Предисловия – Ицхак Лапидот (Тель–Авив),
Консультант – Исраэл Рудницкий (Тель–Авив).

ПО АНГЛИЙСКИЙ

Переводчик – Леа Индельман (Нью–Йорк),
Предисловия – Хаим Гринберг, Доктор Шломо Нобль (Нью–Йорк),
Консультант – Доктор Шломо Нобл (Нью–Йорк).

НА ИВРИТ

Переводчик – Элханан Инделман (Нью–Йорк),
Предисловия – Цви Арад (Тель–Авив),
Консультант – Доктор Шломо Кодеш (Иерусалим).

НА ИДИШ

Предисловие – Меилех Карпинович (Тель–Авив).

ТЕХНИЧЕСКИЕ СОТРУДНИКИ

Лейбл Кориский (Тель–Авив), Рувен Вагнер, Берл Вайнреб, Менахем Флаксер, Башева Ран, Мойше Шумель (Нью–Йорк),

Рисунки – Шломо Коген (Нью–Йорк),
Фотография – Герри Райшер (Нью–Иорк),
Типография – „Лаурет Пресс", Эг Гарбор, Нью–Джерси.

ИЗДАТЕЛЬ

„КОМИТЕТ АЛЬБОМА О ВИЛЬНЕ"

Рувен Вагнер, Берл Вайнреб, Яков Троцкий, Герри Рейшер, Лейзер Ран (Нью–Йорк), Доктор Александр Дибо и Лейбл Кориский (Тель–Авив).

ירושלים דליטא
אילוסטרירט און דאקומענטירט

JERUSALEM OF LITHUANIA
Illustrated and Documented

ירושלים דליטא
נואויר ומותועד

ЛИТОВСКИЙ ИЕРУСАЛИМ
В иллюстрациях и документах

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

COPYRIGHT 1974
by Leyzer Ran
Jackson Heights, New York

Library of Congress Catalog Number 73-90918

Printed in the United States of America
THE LAUREATE PRESS, EGG HARBOR CITY, NEW JERSEY

לייזער ראַן

ירושלים דליטא אילוסטרירט און דאָקומענטירט

די אמת'ע אויפגאַבע פון דער היסטאָריאָגראַפיע איז באַווײַזן די געשעענישן אין זייערע עכטע קאָליר און איבערלאָזן די באַמערקונגען און אויספירן צו מאַכן יעדן אײנעם פריי, לויט זיינע פעאיקייטן און פאַרשטאַנד.

פרענסיס בעקאָן

דאָס בוך, וואָס דער לייענער האָט אָפּגעזאָגט פאָר זיך, איז אַ טעמאָטישער האַנטבוך וועגן אַ יידישער שטאָט — ירושלים דליטא. אַ וועגווײַזער איבער איר 500־יאָריקער געשיכטע.

י ר ו ש ל י ם ד ל י ט א ? — וועט ניט אין לייענער איבערפרעגן — וואו געפינט זיך אַזאַ שטאָט ? אויף קיינע פון די באַקאַנטע געאָגראָפישע, פיזישע, פּאָליטישע און סטראַטעגישע מאָפּעס איז אַזאַ שטאָט נ י ט פאָרצייכנט; אין די געשיכטע־ביכער און געאָגראַפישע לערן־ביכער וועט זי נ י ט דערמאָנט; אין די באַשרײַבונגען וועגן פאָרגעסענע, פאַרלאָרענע אָדער פאַרשוואונדענע שטעט און ישובים געפינט זיך נ י ט דער נאָמען „ירושלים דליטא".

פאָר אַ וועריפיצירטן ענטפער אויף אַזעלכע און ענלעכע פראַגן פון חידוש און אומגלויבן, האָבן מיר אויפגעקליבן די דאָקומענטן און בילדער צווישען די צוויי טאָוולען. וועט עס וועט זיך באַוואָפענען מיטן נייטיקן געדולד צו מאַכן אַ שפּאַציר צווישן די טעמאָטיש געסדרטע זייטן, וועט זיך איבערצייגן, אַז די שטאָט איז ניט קיין לעגענדע, נאָר אַ היסטאָרישער פאַקט און פאַקטאָר פון אַזאַ קאָטעגאָריע, וואָס האָט במשך פון יאָרהונדערטער באַווירקט דאָס יידישע לעבן אין די וויכטסטע לענדער און די אײגנאָרטיקע וויכרקונג פון ירושלים דליטא אויף פאַרשיידענע געביטן לאָזט זיך נאָך פילן ביזן היינטיקן טאָג.

די לייענער וואָס זיינען מער־וויניקער באַקאַנט מיט אַ געוויסן צייט־אָפּשניט אָדער מיט דער לאַנג־יאָריקער געשיכטע פון ירושלים דליטא (און צו זיי מעג מען אויך צורעכענען אַ היפּשע צאָל פון יענע, וואָס וועלן זיך מיט דער געשיכטע באַקענען דורך אונדזער האַנטבוך) זיינען אָבער פונקט אַזוי באַרעכטיקט צו אַן ענטפער אויף דער ניט־וויניקער וויכטיקער קעגנזעצלעכער פראַגע:

מיט וואָס וועט **דערקלערט** אַזאַ אויסטערלישער פאַקט, אַז אָפילו די עצם עקזיסטענץ פון אַ שטאָט, באַרימט צווישן יידן **ב**כל תפוצות ישראל, זאָל אַזוי וויניק באַקאַנט זיין אין דער וועלט אויסער דעם יידישן גבול און וואָס זיינען די אמתע מאָטיוון פאַרן פאַרשווייגן די עקסיסטענץ פון אַ יידישן ירושלים אין דער ליטע אין די ניט־יידישע היסטאָריאָגראָפישע, געאָגראָפישע, קולטורעלע און סאָציאַל־עקאָנאָמישע **א**נטביכער און מאַנאָגראָפיעס און אָפילו אין דער רעגיאָנעלער געשיכטע פון דער שטאָט און איר סביבה?

ירושלים דליטא איז געווען די יידישע צווילינג־שוועסטער פון אַ פיל־נאָציאָנאַלער שטאָט, וואָס איז אונטערן נאָמען **ו י ל נ ע** לאַנג באַקאַנט אין דער געאָגראָפיע און פּאָליטישער געשיכטע פון מזרח־אײראָפּע, סיי ווי אַ צענטער אויף די קרייַז־וועגן צווישן זיך ריוואָליזירנדיקע מלוכות און סיי ווי אַ בריק צווישן שכנישע פעלקער און קולטורן.

ליטווינער פאָליאָקן, ווייסרוסן און רוסן געהערן צו די צאָלרייכסטע נאָציאָנאַליטעטן וואָס וואוינען אין און אַרום וילנע זינט די עלטסטע צייטן, און די ליטווישע, פּוילישע און רוסישע מלוכות פירן אומאויפהערלעך, דורך די אַלע יאָרן, אַ קאַמף פאָר דער העגעמאָניע איבער דער שטאָט. אומאָפּהענגיק פון דעם, אונטער וועמענס ממשלה וועלנע זאָל זיך ניט געפינען אין אַ געגעבענעם צייט־אָפּשניט, אידענטיפיצירן די דערמאָנטע פעלקער און מלוכות די שטאָט מיט זייער עבר, הוה און — עתיד.

אַנדערע קלענערע מינדערהייטן, וואָס וואוינען אין וועלנע, געהערן בדרך כלל צו די פעלקער וואָס האָבן אין זייט אָדער אַ צווייטער אויסגעשפרייט זייער הערשאַפט אויף דער געגנט: מאָנאָלן, פראַנציזין, שוועדן און דייטשן.

די וועלנער איינוואוינער פון יעדער נאָציאָנאַלער גרופּע האָבן זיך דאָרט אין אַ גוטער מאָס אויסגעלעבט פאַרזיכיק, אין זייער אייגענער געמיינשאַפט, שטייגער, רעליגיע, שפּראַך און פאָלקס־קולטור; לויט זייערע געוואוינהייטן, שטרעבונגען און געגעבענע מעגלעכקייטן פון הערשנדיקן רעזשים. אין דעם אַלגעמיינעם שטאָטישן לעבן און וויכטיקסטן האָבן זיך אָבער אַלע נאָציאָנאַלע גרופּן און שיכטן צוזאַמענגעטראָפן און צוזאַמענגעארבעט.

י ע ד ע פון די באַוונדערע פעלקערשאַפטן האָט סיי אומבאַוואוסטזיניק און סיי בכוונה צוגעטראָגן און באַווירקט די אַנדערע און אייגנצייטיק מער אָדער ווייניקער באַווירקט גאַנצע דורות זיי.

עס איז געווען גענוג אַנגעוווּדיק, אַז יעדע פון די נאָציאָנאַלע גרופּן האָט אַ גרעסערן אָדער קלענערן חלק אין דער אַנטוויקלונג און געשטאַלטונג פון דער שטאָט און אַז יעדע פון זיי איז דאָרט אַ באַרעכטיקטער שותף.

די הערשנדיקע רעזשימען האָבן אָבער קיינמאָל ניט געוואָלט אַנערקענען דעם אומפאַרענדערלעכן פאַקט, אַז וילנע איז אַ פיל־פעלקערלעכע שטאָט און זיי האָבן כסדר געפּרואוּזט קאַרעגירן די פאַרהעלטענישן און פאַלסיפיצירן די ציפערן פון דער צווישן־פעלקערלעכער פראַפּאָרץ אין **א י י ן** ריכטונג: יעדע מלוכה, וואָס האָט אין אַ געוויסן צייט־אָפּשניט אויסגעשפרייט איר רעגירונגס־מאַכט איבער וועלנער געגנט, האָט זיך באַמיט דורך כלערליי פאָליטישע, יורידישע, ווירטשאַפטלעכע, עקאָנאָמישע, רעליגיעזע, קולטורעלע, שפראַכלעכע און אַנדערע פרעפערענץ־מיטלען באַדייטנד צו פאַרגרעסערן דעם איינפלוס און אַנזען פון איר נאָציאָנאַלער געמיינשאַפט אויפן חשבון פון די אַנדערע נאָציאָנאַליטעטן, רעליגיעס און קולטורן און אויף די פאַרנומענע שליסל־פאָזיציעס דאַמי־נירן מיטן כוח פון דער מאַכט אויף אַלע געביטן אין שטאָטישן לעבן.

די יידן, וואָס האָבן ניט געקוקט אויף אַלע כסדרדיקע שיקאַנעס און פאַרפאָלגונגען, אין געוויסע צייטן געציילט אַרום אַ **ה ע л ф т** פון דער שטאָטישער באַפעלקערונג, האָבן זיך אָבער קיינמאָל ניט דערשלאָגן צו קיין עפּנטלעך־רעכטלעכער אַנערקענונג אין דער שטאָטישער געזעצגעבונג. אָפילו בלויז אַ **נ ו מ ע ר י ש ע** אַנערקענונג פאַר די יידישע איינוואוינער איז געווען קעגן דער גרונט־איינשטעלונג אין דער קאַנקורענץ־פאַליטיק צווישן די דאָמינירנדיקע פעלקער, וואָס האָבן דורך אַלע וועגן און אומווגן געזוכט צו פאַרגרעסערן **ז י י ע ר נ ו מ ע ר י ש ע** אַנווען אַנערקענונג אין שטאָט אויפן חשבון פון די אַנדערע נאָציאָנאַלע געמיינשאַפטן און באַוונדערס אין דער יידישער.

אָבער ווי מינדערוויכטיק און אומבאַדייטנדיק עס איז געווען די **פ א ז י ט י ו ע** אַנערקענונג קענונג איז אין אַ פאַרקערט הויכער פּראָפּאָרץ געווען די **נ ע ג א ט י ו ע** „אַנערקענונג" פון די יידישע אויפטוען און דערגרייכונגען און כסדרדיקן וואוקס און איינפלוס אין שטאָטישן לעבן.

דורך די אָנקלאָגעס און פּראָצעסן, וואָס די שטאָטישע בירגער, די בעל־מלאכישע צעכן און קריסטלעך־רעליגיעזע היערארכיעס האָבן אַן אויפהער געפירט קעגן די ווילנער יידן, און דורך דער שטאָטישער אַנטי־יידישער געזעצגעבונג האָבן זיי געצילט צו באַגרענעצן די יידישע וואוינערעכט און איינשרומפן און עלימינירן דעם יידישן אַנטייל אין שטאָטישן האַנדל און מלאכה. און די אַנטיסעמיטישע קנאה און שנאה פלעגט אַזוי לאַנג זייען יידן־האַס און העצע דורך די פינצטערסטע בלבולים, ביז עס פלעגט אויסברעכן אין אַנטיסעמיטישע „שילער געלויפן" אָדער פּאָגראָמען פון די שטאָטישע בירגער אויפן יידישן קוואַרטאַל.

מלחמה, רעוואָלוציע און איבערגאַנג פון דער שטאָט פון אַיין מלוכה צו אַ צווייטער האָבען וויניק־וואָס געענדערט די גרונטיקע באַציאונגען צו די יידישע איינוואוינער און האָבן נאָר צוגעגעבן נייע געלעגנהייטן אויסצולאָדן די אַנגעזאַמלטע אומצופרידנקייטן און אַנטוישונגען צו — די יידן. אין די נייע אומאָפּהענגיקע מלוכות פוילן און ליטע, איז די אַלטע יידן־שנאה אַרגאַניזירט און סאַנקציאָנירט געווארן דורך די מאַדערנע, ציווילִיזירטע מלוכישע און שטאָטישע געזעצן, וואָס זיינען געשאַפן געווארן מיטן אַלטן פרעפערענץ־ציל פאַרן הערשנדיקן פאָלק און זיין מלוכישער מאַכט: צו האַמעוועזן יעדע געזעלשאַפט־לעכע און קולטורעלע אַנטוויקלונג פון די א״ג נאָציאָנאַלע מינדערהייטן; צו שיקאַנירן די נאָציאָנאַלע דערציאונג פון יונגן דור אין זייערע נאָציאָנאַלע שפּראַכן; וויי וועלנע מעגלעך צו עלימינירן די „פרעמדע" פון עפּנטלעכן לעבן; צו באַגרענעצן דעם אַנטייל פון די איינוואוינער פון אַנדערע נאָציאָנאַליטעטן — שטענדיק אַנגעהויבן מיט די יידן — אין האַנדל, מלאכה און אינדוסטריע, אָפילו פאַרן פריי פון שעדיקן מיט אַזעלכע דראַקאָנישע מיטלען די שטאָטישע און מלוכישע עקאָנאָמיע.

להיפוך צו די געשטעלטע ציל האָט דווקא די אַנטי־מינדערהייטן פאָליטיק געפירט צו דער אינערלעכער קאָנסאָלידאַציע בייַ די נאָציאָנאַלע געמיינשאַפטן. בייַ דער אַמשטאַרקסטן פאַרפאָלגט און באַוולטער יידישער באַפעלקערונג האָבן די פאַרפאָלגונגען און דיס־קרימינאַציעס געהאָלפן צו שטאַרקן דעם באַוואוסטזיין בייַ די יידישע פאָלקס־מאַסן זיי זאָלן מיט מער ווילן און פאַרשטענדניש זיך אַרגאַניזירן אין אַ פאַרזיכיקער יידישער געמיינדע, וואָס זאָל באַזאָרגן און פאַרזאָרגן אַלע נייטיקע אַטריבוטן פון אַן אויטאָנאָמען יידיש לעבן. און די ווילנער עקשנים האָבן דאָס אין זייער ציל־געווענדקייט דערגרייכט אין אַזאַ פאַרנעם, און בייַ זייער שרעקלעכער עקאָנאָמישער נויט דערפירט צו אַזאַ ניט־געזעענער הויך, אַז די ווילנער יידישער געמיינשאַפט האָט געווונען די אַנערקענונג פון די יידישע ישובים בכל תפוצות ישראל, וואָס האָבן געזען אין ישוב ווילנע אַ ירושלים בגלות. און די פאַרדינטע קרוין פון אַ ירושלים־דליטא האָט די יידישע ווילנע געטראָגן ביז איר בלוטיקן פאַרגאַנג.

לויט דעם זעלבן „פרעפערענץ־מעטאָד" — דורך פאַרקלענערן און איגנאָרירן די ראַל פון די אַנדערע פעלקערשאַפטן אין שטאָט, און וואו נאָר ס׳האָט זיך געלאָזט פאַרלייקענען זייער עצם עקסיסטענץ — האָט **י ע ד ע** הערשנדיקע מאַכט באַוונדערט וויכטיק איבערצושרייבן די געשיכטע פון ווילנע אַז עס זאָל אויסדריקלעך זיין די געשיכטע פון **א י י ן** (לייען: זייער) דאָמינירנדיקער נאָציאָנאַליטעט, און אַזוי אַרום דינען זייערע מלוכיש־נאָציאָנאַל, רעליגיעז־קולטורעלע און פּאָליטיש־רעכטלעכע אינטערעסן.

אונטער אַלע רעזשימען זיינען די צוויי גרעסטע מינדערהייטן אין ווילנע, די יידן און וווייסרוסן (וועלכע זיינען קיינמאָל ניט געווען אין קיין דאָמינירנדיקער לאָגע אין שטאָט), געווען די, וועלכע מען האָט שטענדיק אַמשטאַרקסטן באַעוולט, פאַרזען, איגנאָרירט און פאַרלייקנט. און פונקט אַזוי — אין די אינזייטיק געשריבענע ביכער וועלן זיי, גלויבן מיר, ווי געהעריק אילוסטרירן און דאָקומענטירן די פאַלסיפיקאַציעס אין די אויסגעיידישטע סאָוועטישע געשיכטע־ביכער וועגן וועלנע.

דער וויטגייענדיקסטער ציל, וואָס מיר האָבן זיך געשטעלט, איז צוגרייטן פאַר די פאַראינטערעסירטע יידן און נישט־יידן פון היינטיקן נאָך־חורבן־דור, ווי פאַר די דורות נאָך זיי, אַ טעמאָטישן האַנטבוך און אַ וועגווייזער פון יידישן שטייגער־און כלל־לעבן אין אַ ישוב, וואָס איז באַטראַכט געווארן ווי דער ירושלים פון דער יידישער שטעטל־ציווי־ליזאַציע אין מזרח איראָפּע.

פּראָפעסאָר בן־ציון דינור

ירושלים דליטא

ווילנער יידן האָבן געהאַט אַ ווערטל: ביסטו אַמאָל געווען אין ווילנע — ביסטו אַ ווילנער. וועָן איך פֿרואוו אויפצייכענען אין אַלגעמיינע שטריכן די געשטאַלט פון אָט דער גרויסער און הערלעכער קהילה, וואָס איז געווען אַן עיר ואם בישראל און זוכה געווען צום נאָמען „ירושלים דליטא" — באַגלייט מיך אַ געפיל, אַז איך טו די זאַך ממש ווי אַ בן־ווילנע: איך האָב געהאַט די זכיה צו וואוינען אַ סך מאָל אין אָט דער שטאָט און אין מאָל אפילו אין משך פון עטלעכע יאָר נאָכאַנאַנד. און אין יענע יאָרן — אין אַנהייב פון הייַנטיקן יאָרהונדערט — האָב איך אויך געהאַט די מעגלעכקייט טיפער אַריינצודרינגען אין לעבן פון דער קהילה.

ווילנע איז באַליבט געווארן ביי איטלעכן וואָס פלעגט זי באַזוכן. אָבער אין וואָס איז באַשטאַנען דער באַזונדערער חן פון אָט דעם ישוב? מיט וואָס האָט די דאָזיקע שטאָט פאָר־כישופט ניט נאָר די דאָרט־געבאָרענע און לאַנגיאָריקע איינוואוינער, נייערט איטלעכן וואָס האָט דאָרט געלעבט פאָר אַ ווייל? מיט וואָס האָט די יידישע ווילנע זוכה־געווען, אַז איר שטייגער־לעבן זאָל פאָר יעדן ווערן אַן איבערלעבענישׂ?

ווילנע איז אַ שיינע שטאָט מיט אַ פֿרעכטיקער סביבה. זי שטייט ביי די ברעגן פון טייך וויליע און איר בייטייך ווילענקע, וואָס באַגעגענען זיך דאָ און גיסן זיך צוזאַמען. די שטאָט איז פון דריי זייטן אַרומגערינגלט מיט זאַמדבערג און איינער פון זיי — דער שלאָס־באַרג — איז דער שטאָלץ פון אירע אינוואוינער.

צופוסנס פון באַרג געפינט זיך אַ שפּאַציר־פּאַרק און דער באַטאַניישער גאָרטן. אָבער דאָ איז ניט געווען דער יידישער יישוב. בלויז דער אַלטער יידישער בית־עולם האָט זיך געפונען ניט ווייט פון דאָנען אויף יענער זייט טייך, פון אָנהויב 17טן יאָרהונדערט ביז זיין ליקווידאַציע אין די נאָך מלחמה־יאָרן.

דער יידישער יישוב אין ווילנע האָט זיך ביז דער צווייטער וועלט־מלחמה געפונען אין און אַרום דעם אַלטן יידישן געטא־קוואַרטאַל אין צענטער פון שטאָט, פון ביידע זייטן דייטשע גאַס. אין די אַלטע שמאָלע יידישע גאסן און געסלעך, הויפן און דורכהויפן, מיט מרה־שחורהדיקע וועגט און האָלב־חרובע הייזער, ווו די לופט איז געווען אָנגעזאָפּט מיט שימל פון דורות . . . אָבער וועָן מען פלעגט פון דאָרט אַריינגיין אין שולהויף, האָט מען דערפילט, אַז מען גייט אַריין אין אַן אָנדער וועלט. גלייך ביים אַריינגיין דורך יידישע גאַס, איז מען געפֿלעפּט געוואָרן פונעם קולות־געמיש וואָס האָט זיך געטראָגן פון אַלע זייטן. פון רעכטס, אַ גרויפן־מיל און אין טויער, לענג־אויס די הייזער, זיינען געזעסן יידענעס וואָס פֿאַרקויפן באָבעס, אַרבעס און כל־מיני ענלעכע מאכלים. מיט קול־קולות רופן זיי אויס די פֿרייזן, וואָס נאָר אין ווילנע האָט מען זיי געקענט הערן: אַ האַלבע קאָפּיקע, אַ פערטל קאָפּיקע . . . אַ גאַנצע קאָפּיקע איז שוין געווען אַ צו גרויסע מטבע פאָרן לעבנסניוואָ אין ווילנע! און די געשרייען פון די טרעגער — מאַכט אַ וואָרע! גיט אַכטונג! בחור, קוק ניט אין הימל! — מישן זיך אַריין אין די תפילה־קולות „קדושה", „ברכו", „אמן, יהא שמה רבא" וואָס קומען פון פֿאַליש אין שטאָטשול און פון די פילצאַליקע בתי־כנסת, קלויזן און שטיבלעך, וואו ס׳דאָוונט איין מנין נאָכן אַנדערן.

אַ סך בתי־מדרשים זענען געווען שולהויף: דעם גאונס קלויז, אַדער „דעם חסידס מנין", ווי זקנים פלעגן רופן די קלויז; נעבן איר — די קברנישע שול און די קלויז פון יסו״ד (יהודה ספרא ודייגא) און די אַלטע קלויז, די גמילות־חסדים־קלויז, דער מנין פון די חסידים, די קלויז פון חברה פּועלים . . . און אין מיטן הויף דער קהלשער ברונעם (באר הקהל, און אַזוי האָט מען טאָקע גערופן דעם ברונעם: דער בער); און אויבן, קעגן איבער, די עזרת נשים, די קהלשע באַד מיט די מקוואות . . . ביסט געווען געפֿלעפּט.

אָבער דאָס וואָס דאָ צוגעצויגן און פאַראינטערעסירט איז געווען דער באַזונדערער מענטשלעך־יידישער טיפּ, די באַזונדערע גייסטיקע אַטמאָספער וואָס האָט דיך ארומגענומען און וואָס דו האָסט זיך אַזוי גוט געפילט אין איר. אויף יעדן טריט און שריט האָסטו זיך אָנגעטראָפן אויף פאַרשיידענע זאַכן, ווייטע איינס פונעם צווייטן, אָפילו פול־שטענדיק היפּודיקע, אָבער ניט געקוקט אויף דעם האָבן זיי זיך פאַראייניקט אין אַ מין ארגאַניש גאַנצקייט, פונקט ווי איינס וואָלט דאָס צווייטע משלים־געווען, בולטער גע־מאַכט, געגעבן אַן אייגענע „לעבנס־ראָל".

האָסט געפילט אַז די דאָזיקע גאַנצקייט איז פאַראַן אויך אין דרויסנדיקן אויסזען פון דער שטאָט. אויך זי האָט פאַרמאָגט א כאַראַקטער פון „היפּודיקער הארמאָניע". פונקט ווי די מענטשן וואָלטן זיך צוזאַמענגעגאָסן מיטן אויסזען פון דער שטאָט, מיט אירע גאַסן, געסלעך, הייזער און זיך פאַרוואַנדלט אין אַ האַרמאָנישער גאַנצקייט. האָסט געפילט, אַז די שטאָט פאַרמאָגט אַ נשמה, וואָס איז אין האַרמאָניע מיט איר גוף, ווירקט צוזאַמען מיט אים און זענען ביידע אַ לעבעדיקער אָרגאַניזם, וואָס זיין לעבן פליסט צוזאַמען אין די היפּודיקע שטריכן פון זיין כאַראַקטער.

איך וועל פּרואוון אָנצייכענען די דאָזיקע שטריכן. קודם־כל — צווי דרויסנדיקע שטריכן. אין ווילנע האָסטו געפילט אַז דו געפינסט זיך אין אַן אַלטצייטיק האָסטו געוואוסט, אַז דו ביסט אין אַ נייער שטאָט, וואָס איר לעבנס־דופק קלאַפּט שטאַרק און מונטער. און אַ צווייטער שטריך: דאָס איז געווען אַ גרויסע שטאָט. שוין ביים וואָקסאָל האָסטו גלייך דערפילט דעם אָטעם פון אַ גרויסער שטאָט: מ׳לויפט, מ׳האָוועט, מ׳איילט זיך. סוחרים, מעקלער, משרתים, טרעגערס, איזוואָשטשיקעס, אַלע רופן דיך, איילן דיך, אַ מאָל גוטמוטיק און איידל, אַ מאָל מיט עק־שנות. אַזוי אויך אין שטאָט גופא. אויף די הויפטגאַסן מאַסן מענטשן, עס קאָכט און זידט אַ כסדרדיקע באַוועגונג. אָבער וועָן דו גייסט אַריבער די גרינע בריק אויף קאָלוואַרייסקע גאַס (קלייַן־שניפישאָק) אדער אויף לינקס, צו דער ווילקאָמירער גאַס (גרויס־שניפישאָק) פאַלסטו אַריין אין אַן אָטמאָספער פון אַ קליין שטעטל. דאָרט איז שטיל און רואיק. קיינער איילט זיך ניט, מ׳גייט געלאָסן, אַ יידּ זיצט אויפן שוועל פון זיין קלייט און וואָרט אויף אַ קונה, אַ בעל־מלאכה איז זיך עוסק מיט זיין ארבעט. די טירן זענען דאָ אָפן און קאָנסט אַרייַנקוקן אין די שטיבער דורך די פענצטער. און וועָן דו שפּאַצירסט דאָרט צום ערשטן מאָל, באַטראַכט מען דיך פארוואונדערט פון אַלע זייטן: אַ פּנים־חדשות געקומען אין שטעטל — צי ווייסט איר ניט וואָס איז דאָס פאַר אַ בריאה וואָס שפּאַצירט אין אונדזערע גאַסן?

און צווי שטריכן צו דער היסטאָריש־סאָציאַלער געשטאַלט פון דער יידישער קהילה אין ווילנע. האָסט תמיד געפילט: די שפּאַנונג פון קאַמף פאַר דער עקסיסטענץ־קאַמף פון גלות. אָבער גלייכצייטיק מיט דעם — אַ געפיל פון זיכערקייט, סטאַביליטעט, בטחון אין עצם עקסיסטענץ: מיר וועלן זיך ניט רירן פון דאָנען, הגם עס איז אונדז דאָ שלעכט, מיר האָבן דאָ אַ סך וואָרצלען און צווייגן און דו קאָנסט גיין אויף אַ זיכערן באָדן, די ערד ברענט ניט אונטער דיינע פיס, כאָטש די טעמפּעראָטור איז דאָ צייטנווייז אַ גאָנץ הויכע . . .

די הויכע שפּאַנונג פון יידישן עקסיסטענץ־קאַמף אין ווילנע קאָן מען פאַרשטיין פון דער געשיכטע פון דער קהילה אין גאַנג פון איר אַנטוויקלונג. פיר תקופות האָט די דאָזיגע געשיכטע: די ליטווישע (זינט דער גרינדונג פון ווילנע, 1322, ביז דער „אוניע" מיט פּוילן, 1569); די פּוילישע, ביזן אַנשליסן ווילנע צו רוסלאַנד, בעת דער לעצטער צעטיילונג פון פּוילן (1569—1795); די רוסישע (1795—1915), די צווייטע פּוילישע תקופה (1922—1939).

אין דער ערשטער תקופה איז בכלל ניט געווען קיין יידישע קהילה אין ווילנע. בלויז אינצלנע יידן פלעגן, צייטוויליק, קומען אהין; די „מעשטשאַנעס", שטאָטישע בירגער, האָבן עקשנותדיק געקעמפט קעגן דער אַריינדרינגונג פון יידן אין שטאָט און שוין אין יאָר 1527 האָט ווילנע באַקומען א רעכט צו פאַרווערן יידן זיך צו באַזעצן אין שטאָט. ערשט אין יאָר 1573 (של״ג) איז דערלויבט געוואָרן די יידן צו בויען אַ בית־כנסת, בעצם אויפן באָדן וואָס האָט געהערט צו די פּריצים אין ווילנע און וואָס איז געווען מחוץ דער יוריסדיקציע פון די שטאָטישע בירגער. דאָס איז געווען דער אָנהייב פון דער יידישער קהילה אין ווילנע, אָבער די שטאָטישע בירגער האָבן ניט נאָכגעגעבן. זיי האָבן ניט מסכים־געווען צום עצם קיום פון די יידן אין שטאָט. און די 220 יאָר, בערך, וואָס זענען פאַרבײַ זינט דער גרינדונג פון דער גרויסער שול ביזן אַנשליסן ווילנע צו רוסלאַנד, זענען געווען יאָרן פון אַ כסדרדיקן קאַמף פון די ווילנער יידן פאַר זייער רעכט צו וואוינען און לעבן אין דער שטאָט. דער קאַמף האָט זיך אָפּגעשפּיגלט אין צענדליקער פּריווילעגיעס, באַפעלן און תקנות, אַלגעמיינע און פּריוואַטע, פון מלכים, העטמאַנס, גובערנאַטאָרן; צענדליקער משפּטים און ערייכט־אורטיילן, וואָס האָבן סותר־געווען אַדער אויסגעבעסערט איינער דעם אנדערן, באַגרעניצט אַדער אויסגעברייטערט; צייטווייליקע הסכמות און לאַנגדויערדיקע. פאַרשטייט זיך, אַז עס איז אויך דערגאַנגען צו פראַגאַמען וווי אויך „אומרוען" און גע־ווינלעכע סכסוכים. און די אומרוען פלעגן קומען, זיכער, ניט צופעליק, דווקא בעתן באַהאַנדלען באַשלוסן וועגן געבן יידן פּריווילעגיעס: די שטאָטישע בירגער זענען שוין געווען געניט אויסצונוצן די „פאַליטישע סיטואַציעס" פאַר זייער קאַמף קעגן די יידן.

די עקשנות און התמדה וואָס די יידן האָבן ארויסגעוויזן אין זייער לאַנגדויערנדיקן קאַמף, געפירט דורך די ראשי־הקהילה, סוחרים און בעל־מלאכות, האָט זיי ניט נאָר גע־בראַכט דעם נצחון זיך איינצוביזרגערן אין דער שטאָט אַ געלעגנהייט ארויסצוווייזן איניציאַטיוו, געדולד און אויסדויער. עס האָט זיך געשאַפן אַ מין יידישער ווירטשאַפטס־קרייז אין ווילנע, אַ פאַרשיידנאַרטיקע הויז־אינדוסטריע. זאָק, הענטשקעס, שלייקעס, כל־מיני גאַלאַנטעריע; פאַבריקן פון פאַפּיראָס, לעדער, פאַפּיר און נאָך און נאָך. די בעלי־בתים פון די פאַבריקן — יידן, די אַרבעטער — יידן, אויך די פאַרקויף־אַגענטן, די הורטאָוניקעס, די סוחרים, די צו־שטעלער פון רוי־מאַטעריאַל און די קרעדיטן־געבער — אַלע יידן. אויך דער האַנדל איז גע־וואָקסן. ווילנע — איינע פון די הויפּט־סטאַנציעס צווישן רוסלאַנד און מערב־איראָפּע איז ניט געווארן קיין רוסישער יישוב. בלויז רוסישע באַמטע און מיליטערלייט האָבן זיך געפונען אין שטאָט און זיי האָבן ניט געהאַט קיין ספּעציעלן אינטערעס צו אונטערדריקן די יידן. זיי זענען געווען די קונדן פון יידישן בעל־מלאכה, פון יידישן סוחר. און דער יידישער יישוב, וואָס איז געווינען זיך צו באַגונענען מיט דאָס סאַמע וויניקסטע, איז מצליח און וואָקסט. אָבער ניט קוקנדיק אויף דעם נייטיקט זיך נאָך אַלץ מער וויי אַ דריטל פון יישוב אין דער הילף פונעם ציבור און פון די צדקה־קאַסעס.

אַ שטאָט פון אַרעמע מאָסן, זייער אַרעמע. און די ענגשאַפט אין יישוב איז גרויס. שווער עס אויסצומאָלן. איך געדענק, אין אַ דירה — אַ האַלבער קעלער — פון צוויי צימערן און אַ קיך — און ניט דווקא אין דער אַרעמער געגנט — האָבן זיך געפונען 16 נפשות. אין איטלעכן חדר איז געווען אַ מחיצה, וואָס האָט אים צעטיילט אויף צוויי דירות. אַ שאַד וואָס די פאָרשונג פון ד"ר מאַקאָווער, דער גרינדער פון דער געזעלשאַפט „הילף דורך אַרבעט", וועגן די וואוינ־באַדינגונגען אין ווילנע, וואָס ער האָט רעפערירט אויף דער רוסישער דאָקטוירים־קאָנפערענץ א"ג פון פיראָגאָוו (אין יאָר 1912) — איז ניט פאָר־ עפנטלעכט געווארן. איך געדענק, אַז לויט די דעמאָלטדיקע אײַנדרוקן מיינע פון באַריכט אין דער פרעסע האָב איך פאָרשטאַנען, אַז אין משך פון 11 יאָר וואָס זענען פאָרבײַ זינט די באַזוכן פון די חברים פון מיין קריַיז, ביז דער פאָרשונג פון ד"ר מאַקאָווער, האָט גאָרנישט געענדערט אין מצב: דער יידישער יישוב האָט במשך פון אָט דער צייט זיך פאָרגרעסערט אויף כמעט 10 טויזנט נפשות און די בוי־אַרבעטן האָבן ניט אַנגעיאָגט דעם וואוקס פון יישוב און וועלכע זענען, אָבר, ניט געווען באַשטימט פאָר דער ארעמקייט.

און דאָך איז ווילנע ניט געווען קיין וועגעטירנדע שטאָט. שטאַרק און מונטער איז זי געווען אויך אין איר שרעקלעכן דלות. מחמת זי איז געווען איינגעהילט און דורכ־ געדרונגען מיט פעסטער פאַלקסקולטור, וואָס האָט זי באַשיצט.

ווילנע איז געווען אַ שטאָט מיט אַ יידישער געטאָ. אַ שטאָט מיט באַזונדערע קוואַר־ טאַלן פאָר יידן, יידישע גאַסן, שמאָלע געפלעך, אָפגעזונדערטע, געשלאָסענע, ווי אויך די לופט וואָלט געווען אין זיי אָפגעשלאָסן. ס׳האָט זיך געדוכט, אַז אין אָט די גאַסן, און געפלעך, וועט זיין שווער צו אָטעמען. אָבער עס איז אַזוי ניט געווען. די פרישקייט פון אַ פאַלקסלעבן אַרום דיר, אַ לעבן פון פאַרוואַרצלטע מאַסן, אַ פאַלקסלעבן וואָס שטראָמט אין זייַנע קאָנאָלן פון דור צו דור, מיטן כוח פון עכטקייט און פשטות, מיט אַ געפיל פון יסודות־ דיקייט, אין זיין כאַראַקטער און אין זיין געשטאַלט. ביסט ניט קיין אָפצווייג פון עפעס, ניט קיין צווייג פון אַן אַנדער בוים. דו ביסט דער בוים, און דער שאָטן איז דיין שאָטן. אַרום דיר — אַ פול לעבן, אַ יידיש לעבן, דו ביסט דער יחיד און דו ביסט דער ציבור, דו ביסט דאָס וואָכעדיקע און דו ביסט דאָס שבתדיקע . . .

גייסט אַריין אין בית־מדרש צווישן מנחה און מעריב. ביי די לאַנגע טישן זיצן יידן וואָס זענען צוריקגעקומען פון זייער אַרבעט, האַרעפאָשנע אַרבעטס־יידן. זיצן און לערנען. דאָ „עין יעקב" און דאָרט די פרשה פון דער וואָך, דאָ „חיי אדם" און דאָרט אַ פרק משניות. אָדער דו גייסט אַריין אין די קליינע ביכער־קרעמלעך וואָס באָרגן אויס ביכער צום לייענען און קוקסט זיך צו צו די פנימער פון די לייענער: שיק־יינגלעך, אַרבעט־געזעלן, מיידלעך און ווייבלעך, און הער זייערע טרעפלעכע באַמערקונגען וועגן די ביכער וואָס זיי האָבן געלייענט און באַמערק ווי גרויס עס איז די תשוקה צו וויסן, דער דראנג צו בריייטע האַ־ ריזאָנטן און דער באַגער צו שיינקייט אין די הערצער פון אָט די פאַלקסמענטשן, וואָס די ביכער זענען פאָר זיי אַ פענצטער אַרויסצוקוקן דורך איר צו דער גרויסער וועלט. אָדער גיי הערן די דרשות פון די מגידים און מטיפים, דרשנים, לעקטאָרן און כל־מיני פאַלקסרעדנער. תמיד איז פאָראַן אַן עולם, אַ גרויסער, פאָרשיידנאַרטיקער עולם, און אַלע מאָל ביסטו איבערראַשט פון דער תמימות אין צוהערן זיך, פון דעם וואָכיקן אויפנעמען די רייד, פון דער וויטאַלער רעאַקציע, וואָס איז שארף אין תוכן און איידל אין פאָרעם.

אָדער שבת אין דער פרי, אין הויף פון דער גרויסער שול. דער עולם גייט הערן דעם חזן. די גרויסע שול, דוכט זיך, איז פול מיט טויזנטער מענטשן. אָבער איינער פון צען, איז איינגעהילט אין אַ טלית און דאַוונט. אַלע אָנדערע האָבן שוין אָפגעדאַוונט מיטן ערשטן מנין, שוין טוּם־געוועון פון נעכטיקן צימעס, לאָקשנטייגעכץ, ריציסניק און ענלעכע מאכלים און ערשט נאָך דעם אָווּעק הערן חזנות, די תפילות פון חזן סיראָטאָ, רויטמאַן, אָדער אַן אָנדער חזן וואָס האָט זוכה־געווען צו באַקומען די חזנים־שטעלע אין ווילנע. די ווילנער יידן זענען געווען מבינים אויף חזנות, האָבן אָפגעגעבן כבוד די חזנים און גע־ וואוסט וועמען אויסצוקלייבן. זיין אַ חזן אין דער ווילנער גרויסער שול איז געווען אַ וויכטיקער שטאָפל אין אויפשטייג פון אַ צאָל פון די סאַמע באַרימטסטע נעמען אין דער וועלט פון רעליגיעזער נגינה.

און צוריקגייענדיק פון בית־הכנסת הערסטו עמעצן אונטערברומען אַ תפילה, אַן אָנדערן זינגען שטיל אַ ניגון. נאָך אָנדערע זאָגן מבינות אויף דעם חזנס דאַוונען, פאָר־ גלייכן אים מיט אָנדערע חזנים און דערציילן דערביי מעשיות און לעגענדעס וועגן „ווילנער באַלעבסל", יענער וואונדערלעכער זינגער, אַ חזן בן חזן, וואָס האָט באַצויבערט די וועלט מיט זיין געזאַנג.

אָט די פאַלקס־קולטור איז אויך געקומען צום אויסדרוק אין די פיל־צאָליקע חברות און געזעלשאַפטן פון אָט דער קהילה. איך האָב געליינט, אַז די יידישע געזעלשאַפטן אין ווילנע איז געווען 160, פון זיי איבער זיבעציק צדקה־חברות. איך מיין, אַז די צאָל איז ניט קיין גענויע, אָדער עס רעדט זיך בלויז וועגן באַשטעטיקטע חברות. אין מיין צייט האָט אַ ווילנער אַ מאָל געזאָגט: „ס׳איז כמעט ניט פאָראַן קיין פסוק אין תנ"ך וואָס איז ניט אויסגענוצט געווארן פאָר אַ נאָמען פון איינע פון די חברות" . . .

איך בין אין ספק, למשל, צי אין דער רשימה פון די חברות איז אויך פאָראַן די חברה „נץ החמה", וואָס אירע מיטגלידער פלעגן אויפשטיין קאָפּאָר לייענען קריאת־שמע — אין די פריערדיקע דורות פלעגן זיי אַרויסגיין פאַרטאָג אין די בערג צו זאָגן קריאת־שמע . . . אָדער צי דאָרט איז פאָראַן אויך די חברה „עשירי בקודש" וואָס האָט אויסגעהאַלטן צען למדנים מופלגים, זיי זאָלן זיצן און לערנען תורה אין דער אַלטער קלויז; אָדער צי עס זיינען געגנומען געווארן אין חשבון די צענדליקער קליינע גמילות־חסדים־חברות און „משען לדל" אין פאַרשיידענע פאַרמען, וואָס זענען געווען אַזוי פאַרשפרייט אין ווילנע, אין די קלויזן און בתי־מדרשים. אויך די ערשטע טריט פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג זענען געווען אויפן געביט פון די „אַרבעטער־קאָפּעס", צוערשט אַלגעמיינע און שפעטער אַרבעטער־קאָפּעס לויט זייערע פאַכן. און ניט צופעליק איז דאָס געווען. בעל־מלאכות און אַרבעטער זענען נאָך פריער געווען „ארגאַניזירט" אין אייגענע בתי־כנסת און קלויזן: בית־הכנסת ז"ץ (זבחי צדק, קצבים) און בית־הכנסת קו"ק (קוימענקערערס), די קלויזן פון שניידערס, גלעזערס, רימערס, און נאָך און נאָך. אין דעם אַלץ איז געקומען צום אויסדרוק אַ ריזיקער קאָנסטרוקטיווער כוח, וואָס האָט איבערראַשט, דערוועקט כבוד און התפעלות.

דער אָסימילירטער משכיל, מאַרטאָוו, פון די ערשטע סאַציאַל־דעמאָקראַטן אין רוס־ לאַנד, האָט, נאָך דעם ווי ער איז געווען אַ געוויסע צייט טעטיק צווישן די יידישע אַרבעטער אין ווילנע, פאַרעפנטלעכט זיין דערקלערונג וועגן אַ „וועגדפונקט אין דער יידישער אַר־ בעטער־באַוועגונג" און געפאָדערט צו שאַפן אַ באַזונדערע אַרבעטער־אַרגאַניזאַציע — אַן אַרגאַניזאַציע וואָס זאָל אָנפירן און דערציען דעם יידישן פראָלעטאַריאָט אין זיין קאַמף פאָר עקאָנאָמישער, בירגערלעכער און פאָליטישער באַפרייאונג.

דאָס איבערווייזן די יידישע מסורה פון דור צו דור איז נאָך מער קענטיק געווען אין דער באַוועגונג „חיבת ציון" און אין דעם אופן פון איר פראָפאַגאַנדע אין די בתי־כנסת און בתי־מדרשים, צווישן מנחה און מעריב, ווי אויך אין אופן פון קאָסירן יעטוועדער וואָך די פרוטות מיטגלידס־אָפצאָל. יעדער חברה האָט געהאַט „איר שבת". חובבי ציון האָט געהאַט דעם שבת נחמו, מיט „קערות" אין די בתי־כנסת לטובת דעם יישוב אין ארץ־ישראל און שמחת־תורה — די „מי שברכס" פאָר די מנהיגים „בעבור שנדב". און פון דער אָנדער זייט: אַ כסדרדיקע טעטיקייט אויפן געביט פון חינוך און קולטור פאָר דער יוגנט און פאָלק: „חדרים מתוקנים", אויך פאָר מיידלעך; ביבליאָטעקן; פראָפאַ־ גאַנדע־בראָשורן; לעקציעס פון יידישער געשיכטע און אָט די ליניע זיט זיך פון די דרשות פון יוסף ברי"ל, וואָס פריידיקט פאָרן פאָלק אין די בתי־מדרשים ביז די לעקציעס פון שמריהו לעווין אין „טהרת הקודש", דאָס בית־הכנסת פאָר „אויפגעקלערטע", וואו ער האָט גערעדט פאָר משכילים, באַזונדערס פאָר דער יוגנט פון די משכילים. מחמת די צווייטע גרונטליניע אין קולטור־געזעלשאַפטלעכן כאַראַקטער פון ווילנע איז געווען די באַזונדערע באַציונג אירע צו טראַדיציע, תורה און השכלה.

ווילנע איז געווען אַ שטאָט פון טראַדיציעס און קודם־כל אַ טראַדיציע פון לערנען און אַכפערן תורה. ניט נאָר צווישן די וועגט פון די בתי־מדרשים, וואָס זענען פון דורות געווען דורכגעזאָפט מיט מי און שווייס פון תורה־לערנען — אַלע בני־ווילנע זענען געווען דורכגעדרונגען מיטן גייסט פון תורה. אפּרים דער שמיד האָט געזאָגט אַ שיעור אין תלמוד און פּנחס שוקיאַן דער פעלדשער, פון די עלטסטע אין „בני משה", איז געווען אַן עסקן אין חברה ש"ס פון די „חובבי ציון".

ווילנע איז געווען אַ צענטער פאָר תורה און חכמה. ראשית — אַלע ספרים קומען פון דאָרט: דער פיינער סידור, שיין איינגעבונדן, מיט אָנגענעמע אותיות, און אויך דער גרויסער חומש מיט פירוש רשי, און די גרויסע גמרא, געדרוקט אויף גוטן פאַפּיר און גרויסע אותיות מיט אַ סך פירושים; אויך די מדרשים פון שלמה בובער — אַלץ קומט פון דאָרט. פון דרוק „האלמנה והאחים ראָם". און אויך השכלה־ביכער: אַלע באַלערנדיקע ווערק פון שולמאָן, מאַפּו, די לידער פון אד"ם און מיכ"ל, די משלים פון יל"ג, די היסטאָרישע דערציילונגען פון פין, דער „אוצר החכמה והמדע" פון צבי ראַבינאָוויטש און „משפט האורים" פון שטיינבערג — ווי אויך די פאַלקס־מעשהלעך אין יידיש פון אייזיק מאיר דיק און יהושע מז"ח . . .

ראָמס דרוקעריי איז ניט געווען סתם אַ דרוקעריי — דאָס איז געווען אַ תורה־ צענטער. און ראָמס דרוקעריי איז ניט געווען די אייניציקע. אויך אַנדערע דרוקעריין גיבן אַרויס אַ סך ביכער, וואָס דערגיין אין אַלע עקן פון דער יידישער וועלט. אויך יענע ביכער וווּ עס ווערט ניט אָנגעגעבן די דרוקעריי, יענע קליינע בראָשורן אויף דין פאַפּיר, מיט אַ רויטער הילע פון די „מורדים במלכות" און וועלט־אויסבעסערערס, אויך זיי זענען געווען פון ווילנע . . .

ווילנע איז געווען דער צענטער. זי איז אויך געווען די שטאָט פון הגר"א, פון בעל „חיי אדם" און בעל „תפילה זכה" און פון ר׳ ישראל סאַלאַנטער — און זי איז אויך געווען די שטאָט פון די „השכלה־אבות": מרדכי אהרון גינצבורג, דער באַלערנדיקער שרייבער; און פון אד"ם הכהן, דער קעמפערישער משכיל; פון מיכ"ל, דער ווייזאָנערישער דיכטער; און פון קלמן שולמאָן, העברעישער סטיליסט און איבערזעצער; פון יהודה לייב גאָרדאָן, דער צאַרנדיקער קעמפער; פון שמואל יוסף פין, דער איידעלער געלערנטער; פון ר׳ מתתיהו סטראַשון, דער גרויסער למדן און משכיל; פון ר׳ יצחק אייזיק בן־יעקב, דער גלענצנדיקער ביבליאָגראַף און אַ סך, אַ סך אַנדערע נאָך זיי. ווילנע איז אויך געווען די שטאָט פון דער ערשטער ליטעראַרישער „באַהעמע" (נאָך אין די זיבעציקער און אַנהייב אַכציקער יאָרן), און פון יונגע שרייבערס, ממש ביז אויפן ראַנד פון חורבן, וואָס האָבן זיך ניט גערעכנט מיט דער אָנגענומענער אָרדענונג און זיך געפילט גוט אין אָט דער גרויסער, שיינער שטאָט אויפפירנדיק זיך ווי זיי האָבן געוואָלט און געטאָן וואָס זייערע הערצער האָט געגלוסט . . .

ווילנע איז געווען אַ שטאָט פון חכמים און מחברים נאָך פון פריערדיקע צייטן. זי איז שוין געווען אַן „עיר מעטירה וקהלה מפוארה" נאָך אין 17טן י"ה. אַ סך באַרימטע לייט שטאַמען פון דאָרט און צווישן אירע רבנים זענען געווען אַזעלכע ווי דער בעל הש"ך (ר׳ שבתי הכהן, דער מחבר פון „שפתי כהן"), דער בעל „שער אפרים"; ר׳ משה רבקש, דער „באר הגולה" און נאָך און נאָך. אָבער דאָס וואָס תורה איז געווארן די נחלה פון בריייטע פאָלקסקרייזן; דאָס פאָרהערלעכן דעם לימוד פון תורה ווי אַ זאַך פאָר זיך; דאָס אַריינפירן דעם תורה־לימוד ווי אַ פעסטן גרונט אין יידישן לעבנס־שטייגער — דאָס אַלץ איז פאַרבונדן מיטן נאָמען פון הגר"א, דער גאון, דער שטאָלץ און דער סימבאָל פון ווילנע. דער סימבאָל פון גלייבן אין כוח פון מענטש, אין דער יכולת פון דערגרייכונגען, אין דער מעגלעכקייט פון משפיע־זיין יחידית אויפן סמך פון די אויסבעסערונגען און הוספות פון חכמים, לערערס און גאונים.

דאָס לעבן פון הגר"א איז געווען אַ לעבן פון אַ נזיר, אָפּגעזונדערט און דערווייטערט פון דער וועלט און אירע הבלים. זיין פּנים צו דער וואָנט, די אויגן אין ספר און זיין הארץ צום הימל. זיין תלמידים־קרייז איז געווען זייער אַ קליינער. ניט איטלעכער האָט זוכה געווען דערצו. גרויס איז אָבער געווען זיין השפּעה אויפן וועג פון זייַנע תלמידים. אייַנער, ר׳ חיים וואָלאָזשינער, דער גרינדער פון אַ נייער, גרויסער ישיבה, פירט אין אַ נייע לערן־ שיטה: פשט, בקיאות און ידיעה פון די ראשונים. דער צווייטער — זיין ברודער, ר׳ זלמן, אָדער ר׳ זאַלמעלע, ווי די ווילנער פלעגן אים רופן, איז משפּיע צו לערנען עברית, תנך און משנה. ער פלעגט שטאַרק מקפיד־זיין מ׳זאָל רעדן העברעיש לויט אַלע כללים פון דיקדוק, בעתן דאָוונען און קריאת התורה. דער דריטער, ר׳ מנשה איליער, האָט סטימולירט די געזעלשאַפטלעכע מחשבה, די זאָרג פאָרן פאָלק און זיין גורל און מכוון־ געווען די הערצער אויסצובעסערן די התנהגות פון פאַרפיינערן די יסודות. דער פערטער, ר׳ ישראל שקלאָווער, דער ראש פון דער פרושים־עליה קיין ארץ־ישראל, פון די גרינדערס פון יישוב אין ירושלים איז דער וואָס האָט אַנגעהאַלטן ענגע פאַרבינדונגען צווישן יישוב און גלות מיט זיין גרויסער אמונה און קלוגשאַפט, און דער פינפטער, דער זון פון הגר"א, ר׳ אברהם — פון די ראשונים וואָס האָבן געפלאַסטערט דעם וועג פאָר דער היסטאָריש־ ליטעראַרישער פאָרשונג אויפן געביט פון די מדרשים און אגדה, וואָס אַ סך גרויסע האָבן געטרונקען פון זייַנע קוואַלן, הגם ניט תמיד פון זייַנע כלים, און אָפּילו ניט דערמאָנט זיין נאָמען. און איטלעכער פון אָט די דערמאָנטע גאונים הענגט־אַן זיין טעטיקייט דעם הגר"א. און מיט רעכט.

דער הגר"א סימבאָליזירט פאָר ווילנע דעם מענטש דעם מושלם און ער דינט פאָר אַ דוגמא און אַ באָווייז פאָרן כוח פונעם ווילן. ווילנע טייטשט דעם נאָמען „ווילנער גאון": וויל נאָר, וועסטו זיין אַ גאון; אַ מענטש דאַרף וויסן צו וואָס ער שטרעבט און דאַרף נאָר

„וועלן". אַ מענטש קאָן מיט זיין ווילן דערגרייכן אַ סך גרויסע זאַכן. אַ סך? — ניין, אַלץ! און אין יעדער זאַך. אין יראת השם, אין לימוד פון תורה, אין וויסנשאַפט, אין קונסט, אין צדקה און אין כבוד.

און אַ ווילנער וועט דערציילן וועגן מרדכי אַנטאָקאָלסקי, אַז דער אַרעמער יינגל, וואָס צייכנט און שניצט און קריגט אין שטוב דערפאַר צרות, קלעפ און קללות, אָבער ער שטרעבט צו זיין ציל — און דערגרייכט דעם ראַנג פון אַ קינסטלער אַ גאון. און דער ווילנער וועט צוגעבן: „וויל — נאָר!

און ווען אַ ווילנער פרוי וועט ריידן וועגן דבורה־אסתר (געלפער), וועט זי, דער עיקר, אונטערשטרייכן דעם כוח פון איר ווילן און התמדה. ווען זי איז נאָך געווען אַ מיידל און זיך מפרנס־געווען פון פאַרקויפן צוקער־גבעקס אין די טראַקטירן, פלעגט זי שטענדיק אַראָפנעמען אַ טייל פון אירע „רווחים" אויף צדקה. און ווען זי האָט חתונה געהאַט — איר מאַן איז געווען אַ סטאָליער און האָלצזאָגער — און קיין קינדער האָט זי ניט געהאַט, איז זי געוואָרן אַ „גאון" אין גמילות־חסדים, אין צדקה. צוערשט האָט זי פון איר אייגן געלט געגעבן הלוואות אויסצוצאָלן אין ראָטעס. זי האָט קיין מאָל ניט געפאַדערט צוריקצוקערן דעם חוב. זי פלעגט קומען אויף יאָטקעוועך גאָס, זיך אַוועקזעצן אויף אַ בענקעלע און וואַרטן ביז מ׳וועט איר צוריקגעבן דעם חוב. און וואַרטנדיק פלעגט זי זיך דערווייל פאַר־נעמען מיט צדקה: אויפקלייבן גראָשנס אויף רפואות פאַר אַרעמע־לייט; פאַר געפאָלענע בעלי־בתים; אויף נדן פאַר אָרעמע כלות . . . און זי האָט זוכה־געווען צו אַ חברה אויף איר נאָמען וואָס האָט געהאַט אַ הלוואות־פאָנד פון איבער 20 טויזנט רובל, און צו אַ בית־מדרש אויפן נאָמען פון דער צדקנית. און אויפן קבר פון דבורה־אסתרן פלעגן פאַרביטערטע וויבער קומען אויסגיסן זייערע שווערע הערצער . . .

און ווען אַ ווילנער בעל־הבית פלעגט מיט גאווה דערמאָנען דעם נאָמען פון ישראל בונימאָוויטש, פלעגט ער, פאַרשטייט זיך, אָנהייבן מיט דעם, אַז בונימאָוויטש, דער ווילנער יינגל, האָט צו 13 יאָר אָנגעהויבן אַרבעטן אין באָנק און געוואָרן דער גרעסטער גביר אין דער סביבה, מיט אַן אייגענעם גרויסן באָנק אויף זיין נאָמען. אויך אים האָט זיין ווילן און התמדה געמאַכט פאַר אַ „גאון" אין פינאַנצן, וועלכער האָט געטאָן אַ סך טובות, גע־שטיצט דעם יידישן האָנדל, דאָס בויען הייזער — און געהאָלפען אַרויסציען יידן פון די צובראָכענע חורבות און פינצטערע קעלער־וואויננגען.

און ווען אַ ווילנער אַרבעטער, אַ בונדיסט, האָט דערציילט וועגן ווילנער שוסטער־אַרבעטער, הירש לעקערט, וואָס האָט געשאָפן אויפן ווילנער גובערנאַטאָר, פאָן־וואָל, וויל יענער האָט באָפוילן צו שמייסן יידישע אַרבעטער, און איז דערפאַר געהאָנגען געוואָרן, האָט דער אַרבעטער ניט פאַרגעסן צוצוגעבן: לעקערט איז געווען אַ ווילנער.

אויך די גרונט־מאָטיוון אין די לעגענדעס וועגן „גר־צדק" זענען פון זעלבן מין: דער כוח פון ווילן ביים יונגן גראָף וואָלענטין פּאָטאָצקי, זיין התמדה אין לערנען תורה, זיין אמונה און זיין מקיים־זיין די מצוות ווי אויך זיין אַנטשלאָסנקייט און מסירת־נפש. דער גר־צדק איז דער לעגענדאַרער העלד פון ווילנע.

אַז דו ביסט צום ערשטן מאָל געקומען אין ווילנע און געוואָלט זען אירע „וואונדער" און אירע „אוצרות" האָסטו נאָר געדאַרפט נעמען ביים וואָקזאָל אַ יידישן איזוואָשטשיק און אים זאָגן וואָס דו ווילסט, האָט ער דיך אין אַ פערטל שעה אַרום עברהאָכט צום אָלטן בית־עולם, אַנגעוויזן אויף אַן אָלטן, איינגעבויגענעם בוים, מיט צווייגן ווי צוויי אַרעמס, און געזאָגט מיט גרויס חשיבות: דאָ . . . דאָ ליגט דאָס אַש פון גר־צדק וואָס איז פאַרברענט געוואָרן על קידוש השם . . . און ער האָט דערציילט וועגן זיין דרך — און דאָס איז געווען דער ווילנער דרך — אַ דרך פון אמונה, ווילן, התמדה און מסירת־נפש.

די פאַרהערלעכונג פון כוח צו התמדה, פאַר אַנטשלאָסנקייט, פאַר מסירת־נפש, האָט גורם געווען דערצו, אַז די געטרייקייט צו פרינציפן, די קנאות צו גלייבונגען און אַנ־שויונגען און די התלהבות פאַר אידעאַלן, האָבן ניט דערוווייטערט די אַנהענגער פון די פאַר־שיידענע קרייזן איינעם פון אַנדערן, באַזונדערס ווען זיי האָבן געזען, אַז אויך דער קעגנער האָט זיי זעלבע מידות: ער איז געטריי בלב ונפש, איז אַנטשלאָסן זיך מוסר־נפש פאַר זיין אמת . . .

אין ווילנע זענען געווען גייסטיקע קאָנאָלן וואָס אין זיי זענען געגאָנגען שטראָמען פון דאָ און דאָרט, ווי זיי וואָלטן געווען „געקניפט און געבונדן" צווישן זיך. און ס׳איז ניט געווען קיין אַנדער יידישע קהילה, ווו עס זאָל זיך אַזוי פילן די גייסטיקע ברודערשאפט ווי אין ווילנע. אַ באַזונדער אָרט האָט פאַרנומען דער אינסטיטוט פון אָט די גייסטיקע קאָנאָלן — די סטראָשון־ביבליאָטעק. איך געדענק נאָך דעם שטאַרקן רושם פון מיין ערשטן באַזוך דאָרט. מען האָט נאָר וואָס אָנגעהויבן בויען דעם נייעם בנין. די טישן — לאַנגע, פשוטע — ווי בית־מדרש־טישן; אויף די שטולן און בענק, ענג אַיינער נעבן אַנדערן, זיצט אַ גרויסער עולם. ס׳איז שטאָק שטיל, מען הערט ניט קיין פאָרט. רבנים און תלמידי חכמים, זקנים, זענען מעיין אין שאלות ותשובות־ספרים, אין חידושי הלכות, און נעבן זיי יוגנט־לעכע, כמעט אַלע מיט בלאַסע פנימער, שלינגען דורשטיק השכלה־ביכער . . .

אַוודאי זענען געווען דיסקוסיעס, וויכוחים און טענות. אָבער זינט דעם „חרם" אויף חסידים האָט מען לגמרי אויפגעהערט זיך צו באָנוצן אין ווילנע מיט אָט דעם געווער, אַנשטאָט דעם איז געקומען דער ווילנער חוזק און הלצה. רבנים און מגידים, חובבי־ציון און בונדיסטן, אַלע האָבן זיך באָנוצט מיט אָט דעם געווער און איינער האָט געזוכט איבער־שטייגן דעם אַנדערן.

אין די יאָרן פון דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציע און דער קורצער „פרילינג" וואָס איז געקומען נאָך איר, איז ווילנע געווען דאָס זיצאָרט פון די צענטראַל־קאָמיטעטן פון אַלע יידישע פּאַרטייען וויִ אויך פון זייערע צייטונגען, חודש־זשורנאַלן און פאַרלאַגן. דאָ האָבן די קעגנער זיך באַקענט איינער מיטן אַנדערן, זיך אַנגעהויבן צוזאַמענטרעפן און שטרייטן צווישן זיך. די שארפזיניקע וועלטלעך, די משלים און הלצות, די סאַטירישע באַשרייבונגען וואָס האָבן אַנטפלעקט די שוואַכקייטן פון אַלע פּאַרטייען — זיי זענען גע־בוירן געוואָרן אין ווילנע און געקומען צום אויסדרוק אויך אין אַ ליטעראַרישער פאָרעם. בן־ציון אַלפס, וואָס איז דערצויגן געוואָרן אין חדרים און ישיבות פון ווילנע, אַנגעזאָפט מיט אירע מצוות און אַנגעלאָדן מיט איר דלות און אַרעמקייט, שרייבט־אַן אַ מוסר־ספר אין פאָרעם פון אַ ראַמאַן — „מעשה אלפס" וואָס האָבן געהאַט אַן אויסערגעווייניליכן דערפאָלג (און דערגאַנגען צו 12 אויפלאַגעס), און „לנו" גוזשאַנסקי, איינער פון די ערשטע בונדישע אַגיטאַטאָרס, שרייבט־אַן די ערשטע פּאָליטישע בראָשור אין דער פאָרעם פון אַ „הספּד" פון מ״מ דמתא (מגיד פון קהילה) וועגן טויט פון אַלעקסאַנדער דעם דריטן.

און דאָס אַלץ ווערט געטאָן מיט דער גאַנצער ווילנער תמימות. איך דערמאָן זיך איינעם פון מיינע באַזוכן אויפן קבר פון הגר״א. אויפן קבר זענען געלעגן צעטעלעך: איט־לעכער מיט זיין בקשה און איטלעכע מיט איר תחינה. דערמאָן איך מיין זינד: איך האָב געגומען עטלעכע צעטעלעך, אַריינצוקוקן אין זיי, איבערלייענען וואָס מ׳שרייבט. און אין איין צעטעלע איז געווען געשריבן: „איך בין מתפלל און בעט רחמים, איך זאָל האָבן הצלחה אין אויסקלייבן גוטע ספרים צום לייענען. שלמה בן גיטל". לאַנגע יאָרן האָב איך אויפ־געהיט אין מיין אַרכיוו אָט דאָס צעטעלע, וואָס איז געווען געשריבן מיט גרויסע, גע־כתיבהטע אותיות. אין אים איז געווען אַ סך פון ווילנער גייסט און פון באַזונדערן ווילנער ריין.

פאַר וואָר, די „געקניפט און געבונדענע קאָנאָלן" זענען ניט געווען קיין נייעס אין ווילנע. דער ווילנער גאון האָט מחבר־געווען אַ ספר „איל משולש" וועגן אַלגעברע און געאָמעטריע. און ער האָט געהייסן אָפהיטן דעם לימוד פון תנך, דיקדוק און וויסנשאפט, האָט סטימולירט צום איבערזעצן די ביכער פון יאָסעפוס פלאַוויוס און באַפוילן אַריינ־צושטעלן אין קונע נעבן שאַנדסלופ אַבא הלוסקערן, אַ משכיל וואָס מ׳האָט אים חושד־געווען אין מזלזל־זיין חכמים . . . ; ר׳ משה מייזליש, דער שמש־באמן פון קהילה, וואָס איז געווען נאָענט צו חסידות, צו חב״ד און צום לייאָדער רבין, ר׳ שניאור זלמן, איז באַזייטיקט געוואָרן פון זיין שטעלע צוליב אָט דער זינד און שוין זייענדיק אַ זקן־מופלג, האָט ער אין חברון אויסגעוויניק ציטירט שילערן און געטען פאַר מאָנטעפיאָרעס סעקרעטאַר ד״ר לעווי. בעת דער מלחמה פון נאָפאָלעאָן מיט רוסלאַנד האָבן ביידע קיסרים זיך באַמיט דורך אים צו געווינען די פריינדשאפט פון די יידן און האָבן אפגעהאַלטן מיט אים לאַנגע שמועסן . . . און פון דער אַנדער זייט ר׳ בער, וואָס האָט געוואוינט אין ר׳ מיילעס הויף, אַ יידּ וואָס האָט געלערנט יעדן טאָג אין דער פרי „חיי אדם" אין אַ קלויז אויפן שולהויף — שליסט זיך אָן, אונטער זיין זונס השפּעה, צום „בונד" און זיין הויז וועלט אַ מקום מקלט פאַר כל־מיני געזוכטע רעוואָלוציאָנערן, און דאָרט וועלט אויסבאַהאַלטן פאַרבאָטענע ליטעראַטור ווי אויך געווער זיך צו פאַרטיידיקן . . .

יאָ, ניט אומזיסט האָט ווילנע זוכה־געווען צום נאָמען „ירושלים־דליטא". אין איר האָסטו געפילט אַ ביסל דעם אָטעם פון אַ פאָלקס־מעטראָפּאָליע, וואָס אַלע גייסטיקע קאָנאָלן זענען אין איר „געקניפט און געבונדן". דאָרט האָסטו געהאָט דאָס געפיל פון אַ שלימותדיקן יידישן לעבן, פון אַ מאָסן־ווילן צום לעבן אין שלום און פאַרשטענדעניש, פון דער הנאה צו לעבן בצוותא און פון דער נאַטירלעכער גרייטקייט פאַר בשותפותדיקער אַרבעט.

און דאָס איז אויך שייך וועגן דער באַזונדערער געשטאַלט פון דער העברעאישער ווילנע: די שטאָט פון חיבת־ציון, די ציוניסטישע ווילנע. דאָס ספּעציפישע אין אָט די שטראָמען און באַוועגונגען אין זייער ווילנער גערעם איז געווען דאָס שורשדיקע אין זיי, זייער אַרגאַנישקייט. זיי האָבן זיך פאַרפלאָכטן מיטן עבר, זענען געווען אַ מין המשך פון אים, אַ ביסל אַן אויסגעבריטערטער המשך, מיט טענדענצן און אָפּנייגונגען, אָבער בעצם אַ זאָך וואָס אַ סך האָבן מסכים־געווען מיט דעם.

און אָט די נאַטירלעכקייט און פאַרוואָרצלטקייט פון ווילנע פלעגט קומען צום אויסדרוק אין די טעג ווען ווילנע פלעגט „אַרויס פון די כלים" און אַנטפלעקן די לעכ־צענישן פון איר האָרץ צום כלל ישראל און צוקונפט פון ישראל. דאָס האָט אַזוי פאַסירט בעתן באַזוך פון מאָנטעפיאָרע אין ווילנע מיט 127 יאָר צוריק און בעת הערצלס באַזוך מיט 70 יאָר צוריק. דער קבלת־פנים פון די מאָסן פאַר מאָנטעפיאָרען איז דערגאַנגען צום הויכ־פונקט פון התלהבות ווען זיי האָבן געזען אויף זיין קאָרעטע דאָס וואָרט „ירושלים". און די אַלגעמיינע געשטאַלט פון דער ווילנער קהילה האָט געפונען איר אויסדרוק אין אויסגע־צייכנטן מעמאָראַנדום וואָס איז איבערגעגעבן עוואָוארן מאָנטעפיאָרען (און דורך אים צו דער רוסישער רעגירונג) ווי אויך אין אופן פון צוגרייטן אָט דעם מעמאָראַנדום. די גאַנצע פּני פון שטאָט זענען זיך צוזאמענגעקומען, רבנים און משכילים, פון ר׳ יצחק אליה לאנדא, דער באַליבטער דרשן פון קהילה, ביז אד״ם הכהן, וואָס האָט געמאַכט די לעצטע סטילי־זאציע פון די רייד. מיט אמתן מוט און מיט רעטטפאַרטיקער לאָגיק האָבן די יידן אַוועק־געזעצט זייערע באַשולדיקטע, די ממשלה־פירער, אויפן באַשולדיקונגס־באַנק; מיט צער און טרויער האָבן זיי פאַראויסגעזען שלעכטקייט און ביטערקייט פאַרן יידנטום אין די „דאָזיקע לענדער" און האָבן ענערגיש געפאָדערט צו עפענען די טויערן פאַר די יידישע מאָסן. און נאָך אַ מאָל האָט די ווילנער קהילה אָנטפלעקט איר געשטאַלט בעתן מקבל־פנים־זיין הערצלען. אויף מאָנטעפיאָרען האָט מען געוואָרט, זיך געגרייט צו זיין קומען און די רוסישע באַאַמטע זענען געוואָרנט געוואָרן אָפצוהיטן זיין כבוד. דערקעגן איז הערצל געקומען כמעט ווי אין געהיים און די פאָליציי האָט באַקומען אַ באָפעל צו פאַרמיידן יעדע יידישע דעמאָנסטראַציע. ניט קוקנדיק אָבער אויף די קאָזאַקן מיט זייערע נאַהאַייקעס האָבן די ווילנער יידישע מאָסן זיך דורכגעריסן דורך די געסלעך און מעכטיקע שטראָמען מענטשן, כוואָליע נאָך כוואָליע, האָבן זיך אַ לאַ־גענטאָן, מיט התלהבות, מיט דביקות, מיט פאַרכטי־קייט און מיט מסירת־נפש, מקבל־פנים־זיין דעם יידישן מנהיג. און די ראשי־הקהילה, אירע פּרנסים און גבאים, רבנים און חכמים, האָבן זיך פאַרזאַמלט אין „צדקה גדולה", אויפגערודערט פון פרייד און ציטערניש, און דערלאַנגט הערצלען אַ ספר־תורה און דער זקן־הרבנים, ר׳ שלמה הכהן, געריבט ביז די טיפענישן פון זיין נשמה האָט געבענטשט הערצלען מיט דער ספּעציעלער ברכה פאַר אַ נשיא פון ישראל און דער קהילה־פּרנס, אריה ניישול, האָט מיט אַ ציטערדיק קול געלייענט וואָס „עס זאָגט דאָס האָרץ פון די זין פון אָט דער ירושלים אין דער ליטע: ניט אונדז, גאָט, ניט אונדז, נייערט צו ירושלים וואָס אין יהודה גיב־אָפּ כבודז!"

די לעצטע תקופה איז געווען אַ ירידה־תקופה פון ווילנע. געווען אַפילו אַזעלכע, וואָס האָבן געריבט וועגן „חורבן ווילנע". פון אַ הויפּט־שטאָט אין תחום־המושב פון די יידישע קהילות אין רוסלאַנד איז ווילנע געוואָרן אַ פּראָווינץ־שטאָט אין באַניטן פוילן, וואָס אירע אַלע מאַכט־אַרגאַנען האָבן זיך באַמיט די שטאָט צו פאָלאָניזירן און ארויסשטויסן יידן פון זייערע פאָזיציעס. די יידישע באַפעלקערונג האָט זיך געמוטן פאַרקלענערן און דער־גאַנגען צו 50 טויזנט. אין פאָטענץ, אָבער, זיינען דאָרט פאַרבליבן נאָך וויניקער. צענדליקער טויזנטער זיינען גרייט געווען אַוועקצוגיין, אָבער וואוהין? די טויערן זיינען געווען געשלאָסן.

ווילנע האָט אָבער ווידער מאָביליזירט איר עקשנות און ממשיך געווען איר קאַמף פאַרן קיום. די ראַמאַנטיק פון ירושלים דליטא האָט אַרויסגעשלאָגן פונקטן פון נייער ענערגיע. דער יידישער וויסנשאַפטלעכער אינסטיטוט (ייוואָ) מיט זיינע אויפגעזאַמלטע קולטור־אוצרות, און די אויפגעקומענע נעץ פון יידישע לערן־אַנשטאַלטן, מיטל־און הויך־שולן אין ווילנע, האָט צוגעציונ אַן איבערגעבענע יוגנט פול מיט אינטערעס און אידעאַליזם און האָט אָנגעצונדן אין זייערע הערצער די התלהבות צו לערנען און פאַרשן דאָס יידישע לעבן און די יידישע שעפּעריישקייט פון דור־דורות. און אָט די קולטור־אַטמאָספער איז געווען אַ געלונגענער פרווו צו באַנייען די „געקניפט און געבונדענע קאָנאָלן" פון ירושלים דליטא.

(יידיש: מלך קאַרפינאָוויטש)

פּראָפעסאָר אברהם־יהושע העשל

ירושלים דליטא

פֿאַרוואָס האָט די שטאָט ווילנע פֿאַרדינט אַזאַ הייליקן נאָמען?

האָבן דאָרט געפינקלט באַצויבערנדיקע ליכטער דורך די פּענצטער פון די פֿרעכ־טיקע פּאַלאַצן פון מלכי ישראל? פון הויכע און ריזיקע בנינים פון יידישע מיניסטאָרן און זייער המון באַאַמטע? פון דער וואונדערלעכער געביידע פֿאַר די סנהדרין, פּינאַנצירט פון די ראָטשילדס פון מכביאישע צייטן? איז דאָרט געשטאַנען דער הר הבית מיטן בית המקדש, וואָס די סודותדיקע הייליקייט פון כוהנים גדולים האָט געשטאַרקט און געריניקט די געמיטער פּון יידן אין דער גאָרער וועלט?

ניין, דער בית המקדש איז דאָרט ניט געווען. אָבער געווען צייטן וועז דער אומעט אזן ווי אויפן חורבן בית המקדש האָבן געבויט אַ בית המקדש ניט פון שטיינער נאָר פון יידישע טרערן און די שכינה איז אַרויס פון גלות און געפונען אַ היים אין די הערצער פון אַן עדה יידן.

קעניגלעכע פּאַלאַצן האָט מען דאָ אַפילו אין חלום ניט געזען. דאָ בויט מען פּאַלאַצן פון מוחות. דאָ באַצירט מען די היימען מיט בקיאות אין ש״ס צי אין דיקדוק. דאָ בויט מען וואונדערלעכע טורעמס פון חריפות מיט דער הילף פון אַן א שיעור שאַרפּע קעפּ, וואָס קומען אַהער אַפּצופּרישן דעם אָטעם אין די לאַבירינטן פון ש״ס בבלי.

קיין כוהנים גדולים זיינען דאָ נישטאָ. פּאַראַן אָבער אַרעמע לייט וואָס זייערע נשמות און מידות טובות לייכטן אַזוי שיין ווי דער חושן ואפוד אויפן כהן גדול.

אַנדערע יידישע קהילות זיינען אויך געווען רייך אין שעפּערישע פּערזענלעכקייטן — רבנים, ראשי־ישיבות, לומדים, מחברים, קינסטלער, חזנים, מגידים — און אינסטיטוציעס פילאַנטראָפּישע, פּאָליטישע און קולטורעלע, ישיבות און מאָדערנע לערן־אַנשטאַלטן. אָבער אַלץ צוזאַמען — אַזאַ בונטקייט, אַזאַ פּאַרשיידנפּאַרביקייט, אַזאַ פּארנעם — אין דעם פּרט שטייגט ווילנע אַריבער אַלע אַנדערע קהילות.

ווילנע איז אַ וויגעלע אין וועלכער עס כאָווען זיך געוואַלטיקע לומדים, ביטערע מתנגדים, שאַרפּע משכילים. די שטאָט איז רייך אין אַזעלכע אויסנעמלעכע פּערזענלעכ־קייטן ווי למשל, ר׳ משה (דער „חלקת מחוקק״), ר׳ שבתי (דער ש״ך), ר׳ אהרן־שמואל קאַידענאָווער, (דער „ברכת הזבח״), ר׳ משה רבקש (דער „באר הגולה״), דער ווילנער גאון, זיין זון ר׳ אברהם, ר׳ אברהם דאַנציג (דער „חיי אדם״); אין ווילנע ווווינט אַ צייט ר׳ ישראל סאַלאַנטער, דאָ זיצט צוריקגעצויגן פון דער וועלט דער „חזון איש״ און דאָ ווירקט ר׳ חיים־עוזר גראָדזענסקי. שרייבערס און געלערנטע ווי אייזיק־מאיר דיק, אד״ם הכהן, מיכה־יוסף לעבענזאָן, יהודה־לייב גאָרדאָן, יצחק־אייזיק בן יעקב, דער בעל „אוצר הספרים״ און דער צדיק חייקל לונסקי.

„דער ווילנער ייד איז אַרעם, אָבער ער פֿאַרמאָגט איניציאַטיוו און איז דרייסט״, שרייבט דער משכיל לייב מאַנדעלשטאַם. פון ווילנע שטאַמען די ערשטע יידישע אַרבע־טער־פּירער אהרן ליבערמאַן, אהרן זונדעלעוויטש, אַרקאַדי קרעמער און דער שוסטער הירש לעקערט, וואָס האָט אַוועקגעגעבן זיין לעבן פֿאַרן מענטשלעכן כבוד און רעכט פון יידישן אַרבעטער. דאָ ווערט געבוירן דער „בונד״ און דאָ לייגט מען דעם גרונטשטיין פון יידיש־וועלטלעכער קולטור און דערציאונג. צו די באַרימטע ישיבות קומען צו מאָדערנע מיטל־און הויך־שולן מיט דער יידישער און העברעאישער לערן־שפּראַך. דאָ ווערט אויפגעבויט דער „ייוואָ״, דער פּען־קלוב און „יונג־ווילנע״, און צו די אַלטע קומען צו נייע נעמען פון אָנגעזעענע געלערענטע, שרייבער און דיכטער: ד״ר מאָקס ווייניריך, זלמן רייזען, מאָקס עריק, משה קולבאַק, חיים גראָדע, אברהם סוצקעווער; דער סקולפּטאָר מאַרק אַנטאָקאַלסקי; דער פּיאַניסט לעאָפּאָלד גאָדאָווסקי; דער פּידל־ווירטואָז יאַשא חפץ, און אָנגעהויבן מיטן לעגענדאַרן „ווילנער בעל־הביתל״ ווערט ווילנע א קאָנסערוואָ־טאָריע פֿאַר יידישע חזנים.

אין ווילנע געפינט זיך די סטראָשון־ביבליאָטעק, די רייכסטע עפענטלעכע זאַמ־לונג פון ספרים, וואָס מזרח־אייראָפּעאישע יידן פֿארמאָגן. די דרוקערייַ פון האלמנה והאחים ראָם, וואָס האָט באַזאָרגט אשכנזים, ספרדים, אַפילו קאַראַימער, מיט ספרים און ביכער. די שענסטע ש״ס־אויסגאָבע, בבלי און ירושלמי, דער סידור „אוצר התפילות״, דער „מדרש רבה״ מיט פּירושים און אַ שיעור אַנדערע ספרים־אויסגאָבעס, אין וועלכע זייער א גרויסע צאָל גדולים, לומדים און בעל־מגיה האָבן אַריינגעלייגט זייער לעבן, געהערן צו די שענסטע מתנות וואָס ווילנע האָט געגעבן דעם פֿאָלק.

אין ווילנע איז אַ בעגענט מען אויף טריט און שריט ישיבה בחורים צי מאָדערנע לע־רערס וואָס זיינען מקיים „פּת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ובתורה אתה עמל״ (ברויט מיט זאַלץ זאָלסטו עסן און וואַסער מיט אַ מעסטל זאָלסטו טרינקען און תורה זאָלסטו לערנען). מען לערנט דאָ גאַנצע טעג און מען לערנט גאַנצע נעכט. דאָ לעבן יידן, וואָס תורה לערנען איז פֿאַר זיי אַזוי נאַטירלעך ווי אָטעמען. און דאָ לעבן יידן וואָס זיינען עילויים אין ליבשאַפט און אין אַרויסהעלפן אַנדערע מענטשן.

און אַ חידוש זיינען נישט נאָר ווילנער יידן נאָר אויך ווילנע ווי אַ שטאָט איז אַ געשטאַלט וואָס שטראָלט מיט יידישקייט, מיט מסירת נפש, מיט ערנסטקייט; מיט אַ שיינ־קייט וואָס באַצויבערט נישט מיט צירונג נאָר מיט נשמה; נישט מיט באָרימערייַ נאָר מיט פּשטות.

„. . . דו ביסט אַ תהילים אויסגעלייגט פון ליים און אייזן.
אַ תפילה איז אַיעדער שטיין, אַ ניגון — יעדע וואַנט״.

אַזוי זינגט דער דיכטער משה קולבאַק, נאָר דער וואָס האָט זוכה געווען צו זען די יידישע ווילנע וועט פֿאַרשטיין דעם פולן זין פון קולבאַקס ווערטער.

די יידישע ווילנע איז געווען אַ סביבה, וואָס אירע וועגט, אירע ווינקעלעך און קעלערס האָבן געאָטעמט מיט זכרונות פון געוואַלטיקע מוחות, מיט דערמאָנונגען פון מסירת נפש פֿאַר יידישקייט, פון יראת הכבוד פֿאַר גאָט און מענטש, פון צדקה און השכלה. אָבער די טיפּע שייַנקייט פון ווילנע אַנטפּלעקט זיך באַזונדערס אין אירע אַרעמע, פּשוטע יידן, שוסטערס, טרעגערס, האַרעפּאַשניקעס בעלי מלאכות.

לדוגמא אַזאַ ליכטיקע געשטאַלט. אין מיטן 19טן י״ה לעבט אין ווילנע שימעלע קאַפּטאַן. ער שטאַמט פון אַ פֿאַרמעגלעכער משפּחה נעבן ווילנע. געקומען אַהער איז ער אַרעם און עלנט, מפרנס איז ער זיך פון שווארצער אַרבעט אין די אָוונטן, קוועטשן טא־באַק־בלעטער אַדער דרייען שטריק. בייטאָג האָט ער אַן אַנדער באַשעפּטיקונג: אַרום־גיין „פון אַ בלאָטע אַרויס אין אַ בלאָטע אַריין״ מיט אַ פּושקע אין האָנט און קלינגען „וואַרפט אַריין אַ האַלבן גראָשן!״ און קיינער זאָגט אים נישט אַפּ. יידן טראָגן די גראָשנס אַנטקעגן. שפּעטער טרעפט מען אים אומעטום ווו עס וואוינט דער דלות: ווו קינדער וויינען, ברויט! ביי אַרעמע אלמנות און געפּאַלענע בעלי־בתים. אַרעמע קימפּעטאַרינס און חולאים וואָס דאַרפן רפואות און האָבן נישט קיין גראָשן ביי דער נשמה. ער איז מציל יתומים פון שאַנד און פֿאַרזאָרגט אַז ישיבה בחורים זאָלן נישט ליידן קיין הונגער. אַ פּוילישער דיכ־טער האָט וועגן אים אָנגעשריבן אַ ליד „דער יידישער קוועסטאַר״ (נדבות־קלייבער) און י. ל. פּרץ האָט דאָס ליד איבערזעצט אויף יידיש. דערציילט דאָס ליד, אַז נאָך האָבער נאָכט זיצט שימעלע קאַפּטאַן אין שענק, דעם קאָפּ געבויגן איבער אַ ספר, קייט ער זיין ביסל באָבעס. ער קוקט זיך גאָרנישט אום וואָס דער עולם לאָכט. דער עולם איז שיכור, לייט מאַכן ליצנות און זיין פּנים איז טרויעריק, זיינע אויגן בענקען. ער איז ווייט פון דאָנען, ווייט פון אַלע שענקען. זיין נשמה פליט ווייט און איר ציל איז ציון.

— וואָס האָט דיר געפירט דאָס צו טאָן? האָט מען אים אַמאָל געפרעגט. און ער האָט געענטפערט:

— שבתי קוימענקערער, וואָס האָט אַוועקגעגעבן זיין אַלטע הויז פֿאַר אַ ישיבה און אַליין געלעבט אויפן בוידעם און זיך געקוויקט דערמיט, וואָס ער הערט דעם קול תורה פון די קינדער.

דער שרייבער פון די שורות, וואָס האָט געלעבט אַ שטיקל צייט אין ווילנע און גע־וען אַ מיטגרינדער פון דער שרייבער־גרופּע „יונג־ווילנע״, האָט זוכה געווען איינצוזאָפּן אין זיך דעם טעם פון אַ שטאָט, ווו אַפילו די גרעסטע אביונים האָבען געטראָגן אין זיך איידל־קייט און גייסטיקע דערהויבנקייט. די גרייטקייט צו מסירת נפש פֿאַר יושר און דעם כבוד פון מענטש, געירשנט פון אַ סך הייליקע דורות, האָט געטליעט אויך אין די מאָדערנע יידן. אַזויפיל וועלטלעכע יידן, וואָס האָבן געלעבט ווי צדיקים און עס אַליין ניט געווווסט!

מיט וואָס קען איך דיר פֿאַרגלייכן ווילנע, הייליקע יידישע קהילה? יעדער ייד — אַ בלאָט גמרא, אַ קאַפּיטל תהילים, אַ ליד פון בטחון און צער, אַ שטילער געשריי, אַ צניעות־דיק געזאָנג.

און מיר האָבן ניט געווווסט, ווי גוט עס איז אונדז געווען.

ד״ר ישראל קלויזנער

אַ דענקמאָל פאַר ירושלים דליטא

די שטאָט, וועלכע האָט פאַרנומען דעם אויבנאָן ביים ליטווישן יידנטום; די שטאָט, וועלכע איז געווען דער גייסטיקער צענטער פון גאַנצן מזרח־אייראָפּעאישן יידנטום, אָט די „קריה נאמנה", אָט די „טרייע שטאָט", איז חרוב געוואָרען צוזאַמען מיטן גאַנצן אייראָפּעאישן יידנטום, ווען די שוואַרצע כוחות פון שטן זיינען אַרויס אַרויפצוואַרפן זייער שליטה אויף דער וועלט.

די יידישע ווילנע איז געווען פאַר זיי אַ פּרואוושטיין, ווי מען קען פאַרניכטן יידישע מאַסן. אויב ווילנער יידן וועלן ניט אויסהאַלטן די נאַצישע פאַרניכטונג־טאַקטיק און עס וועט איינגעבראָכן און אָפּגעווישט ווערן אָט דער צענטער פון יידישער קולטור, יידיש נאַציאָנאַלן באַוואוסטזיין, אָרגאַניזאַציע און שטאָלץ, וועט לייכט זיין אומצוברענגען די אַנדערע קהילות.

די אומבאַוואָפנטע און דערדריקטע יידישע באַפעלקערונג האָט ניט געקוקט אויף איר גרויסן מאָראַלישן ווידערשטאַנד און מאַרטירערטום ניט געקאָנט ביישטיין דעם בלוט־דורשטיקן גרויזאמען שונא, נאָר אַ קליין הייפעלע יוגנט איז געלונגען זיך קעגנצושטעלן, אַרויסצורייסן זיך פון געטאָ אין די וועלדער און צו קעמפן מיט געווער אין האַנט. אָט די מכבייער פון אונדזערע צייטן האָבן זוכה געווען צו זען די מפּלה פון שונא.

די צוריקגעקומענע פון די וועלדער פּאַרטיזאַנער מיטן הייפל גערעטעוועטע יידן האָבן געפּרואווט צו באַנייען פון דאָס ניי דאָס יידישע לעבן אין ווילנע. זיי האָבן זיך אָבער אָנגעטראָפן אויף דער שאַרפער קעגנערשאַפט פון דער סאָוועטישער מאַכט אין ליטע, וועלכע האָט באַשלאָסן אויסצומעקן יידן אַלס פאָלק און צו דערשטיקן אַלע פאָרמען פון יידישן געזעלשאַפטלעכן־און שטייגער־לעבן. אַנשטאָט צו העלפן רעסטאַוורירן די יידישע קולטור־אינסטיטוציעס, די גרויסע היסטאָרישע שטאָט־שול, האָבן זיי חרוב געמאַכט די שול און אַלע אַנדערע יידישע היסטאָרישע פּלעצער און אינסטיטוציעס. וואוינען יידן אין ווילנע, אָבער זייערע הענט זענען געבונדן און שטום זייער יידישע צונג. לעבן זיי מיט דער האָפענונג אויף בעסערע, פרייערע צייטן.

די אויפגאַבע, וועלכע עס האָט גענומען אויף זיך לייזער ראַן, דער צוזאַמענשטעלער פון דעם בוך, „ירושלים דליטא, אילוסטרירט און דאָקומענטירט", איז אַ ריזיקע: צו באַווייזן אין בילדער און דאָקומענטן די געשיכטע פון דער יידישער ווילנע אין איר הונדערטער־יעריקער אַנטוויקלונג. וועגן דער יידישער ווילנע זיינען געשריבן געוואָרן אַ היבשע צאָל ביכער. דער ווילנער משכיל, שרייבער און פאָרשער שמואל־יוסף פין איז געווען דער ערשטער וועלכער האָט (אין 1860) אַרויסגעגעבן אַ בוך וועגן דער געשיכטע פון יידישן ישוב אין ווילנע. זיין בוך „קריה נאמנה" האָט געדינט אַלס ביישפּיל פאַר אַנדערע פאָרשער ביים שרייבן די געשיכטע פון אַנדערע קהילות. שפּעטער זיינען וועגן דער ווילנער קהילה פאַרעפנטלעכט געוואָרן אַ צאָל מאָנאָגראַפיעס, אָבער זיי פאַרנעמען זיך דער עיקרשט מיט געוויסע עפּאָכעס. קיין אַלגעמיינער, אַרומנעמענדיקער בוך וועגן דער ווילנער קהילה, פון אירע אָנהייבן ביז די לעצטע צייטן, איז נאָך נישטאָ. אַזאַ גרינדלעכער בוך וועט קענען געשריבן ווערן ערשט דאַן, ווען די ווילנער אַרכיוון וועלן ווידער געעפנט ווערן פאַר די פאָרשער.

דאָס בוך „ירושלים דליטא, אילוסטרירט און דאָקומענטירט" גיט אונדז אָבער אַ קלאָרן באַגריף פון דער גרויסקייט פון דער קהילה אין אַלע אירע עפּאָכעס. דאָס בוך דינט ווי אַ פּרעכטיקע אילוסטראַציע און אַ רייכע דאָקומענטאַציע צו דער געשיכטע פון דער יידישער ווילנע.

די יידישע ווילנע האָט דורכגעמאַכט עפּאָכעס פון אויפקום און אויפבלי, און עפּאָכעס פון רדיפות און פאַרניכטונג. אין די אַלע צייטן האָבן די ווילנער יידן באַוויזן זייער פעאיקייט צו קעמפן פאַר זייער קיום און צו אַנטוויקלען זייער קולטור. אַפילו אין די פינצטערסטע צייטן פון דער נאַצישער הערשאַפט זיינען זיי ניט אָפּגעטראָטן פון אָט די שיינע טראַדיציעס.

די ווילנער קהילה האָט זיך תמיד אויסגעצייכנט מיט אירע גייסטיקע פירער און האָט געשפּילט אַ גרויסע ראָל אין אַלע גייסטיקע שטרעמונגען ביי יידן. אין דער ווילנער קהילה האָבן געלעבט באַוואוסטע אין דער גאַנצער יידישער וועלט רבנים, געלערנטע, שריפטשטעלער און קינסטלער. ווער האָט ניט געהערט ביי יידן פון דעם גרעסטן רעליגיעזן אויטאָריטעט, דעם ווילנער גאון, וועלכער האָט געלייגט דעם יסוד פאַר אַן אויפלעבונג פון הלכה־טרייען יידנטום? ווילנע איז געוואָרן אַ צענטער פון ישיבות און למדנים. אויך די השכלה־באַוועגונג האָט זיך קאָנצענטרירט אין ווילנע. די דרוקערייען אין ווילנע, בראש מיט דער דרוקעריי פון דער „אלמנה און ברידער ראָם" האָבן צוגעצויגן און באַדינט שרייבער און מחברים פון די ווייטסטע שטעט און שטעטלעך. ווילנע איז געוואָרן אַ צענטער פון יידישן בוך, פון דער טראַדיציאָנעלער ליטעראַטור ווי פון השכלה־ביכער און פון דער מאָדערנער ליטעראַטור אין העברעאיש און יידיש.

ווילנע איז געווען פון די ערשטע אין דער חיבת־ציון באַוועגונג. אין ווילנע זיינען אויך געגרינדעט געוואָרן די ערשטע רעוואָלוציאָנערע קרייזלעך. שפּעטער האָט ווילנע געדינט אַלס צענטער פאַר די יידישע פּאַרטייען, פאַר זייער פּרעסע, קאָנפערענצן און צענטראַל־קאָמיטעטן. די אָנהענגער פון די פּאַרטייען האָבן זיך קעגנזייטיק שאַרף באַ־באַקעמפט, אַזוי ווי אין די פריערדיקע צייטן די חסידים און די תלמידים פון ווילנער גאון, די „מתנגדים". און ווי עס פּאַסט פאַר ליטוואַקעס־חריפים האָט יעדע פון די געזעלשאַפטלעכע ריכטונגען געזען צו שאַפן פאַר זיך אין ווילנע באַדייטנדע פּאָזיציעס, כדי צו באַקומען איינפלוס אויף נאָענטע און ווייטע יידישע ישובים. אויף אַ קאָנפערענץ אין ווילנע איז געלייגט געוואָרן דער גרונטשטיין פאַר דער יידישער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי „בונד". אין ווילנע איז אַ געוויסע צייט געווען דער צענטראַל־קאָמיטעט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין רוסלאַנד. אין ווילנע האָבן געווירקט צענטראַלע אָרגאַנען פון אַנדערע יידישע פּאַרטייען. אין ווילנע איז פאָרגעקומען די קאָנפערענץ אויף וועלכער עס איז באַשלאָסן געוואָרן צו גרינדן די „מזרחי", פון וועלכער עס איז שפּעטער אויסגעוואַקסן די רעליגיעז־נאַציאָנאַלע פּאַרטיי. אין ווילנע האָבן זיך פאַרזאַמלט די „ציוני ציון", וועלכע האָבן באַקעמפט דעם אוגאַנדאַ־פּראָיעקט און געפאָדערט צו באַזעצן נאָר ארץ־ישראל. יעדע פון די פּאַרטייען האָט פאַרעפענטלעכט צייטונגען און יעדע ריכטונג האָט זיך באַמיט צו שאַפן אין ווילנע אינסטיטוציעס אין איר גייסט.

די אָרטאָדאָקסישע ריכטונג, מיט הרב ר׳ חיים־עוזר גראָדזענסקי בראש, האָט דאָרט אָנגעפירט מיט דעם „ועד הישיבות" און אַ וואָכנבלאַט. די ציוניסטן האָבן בעת דער ערשטער וועלט־מלחמה געגרינדעט אין ווילנע די ערשטע העברעאישע גימנאַזיע אויסער ארץ־ישראל און שפּעטער געעפנט העברעאישע פאָלקס־שולן און אַ העברעאישן לערער־סעמינאַר. די „מזרחי" האָט געגרינדעט חדרים, פאָלקס־שולן און אַ לערער־סעמינאַר. די יידיש־וועלטלעכע באַוועגונג, אָנגעפירט דורך פאָלקיסטישע און סאָציאַליסטישע עסקנים, האָט געשאַפן אַ נעץ פון קינדערגאָרטנס, פאָלקס־שולן, גימנאַזיעס און אַ לערער־סעמינאַר אין יידיש און זיך פאַרנומען אויפצובויען אַ העכערן שטאַפּל פאַר דער שול־און קולטור־באַוועגונג — דעם יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט, „ייוואָ". די יידישיסטן האָבן געשטרעבט צו פאַרוואַנדלען ווילנע אין אַ צענטער פון זייער קולטור־טעטיקייט, אָדער ווי לייזער ראַן דעפינירט עס, אין אַ „ירושלים דיידיש".

אין ווילנע זיינען געווען אַ סך יוגנט־אָרגאַניזאַציעס, וועלכע זיינען געווען אונטער דער השפּעה פון פּאַרטייען. אויך די פּראָפעסיאָנעלע אָרגאַניזאַציעס זיינען געווען באַאיינפלוסט פון די פּאַרטייען. ביי וואַלן צו דער קהילה־פאַרוואַלטונג פלעגן די פּאַרטייען זיך פאַרמעסטן און די רעזולטאַטן פון די וואַלן פלעגן אָפּשפּיגלען די שטימונגען וועלכע האָבן דאַן באַהערשט דעם יידישן ישוב אין ווילנע.

ווילנע האָט זיך אויסגעצייכנט מיט אירע פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס און פּונקט אַזוי און אפשר נאָך מער, מיט אירע ספּאָרט־פאַראיינען, מוזיק, טעאַטער און קונסט־געזעלשאַפטן. דער פאָראינטערעסירטער לייענער וועט געפינען אין דעם בוך אַ רייכע אילוסטראַציע און דאָקומענטאַציע פון די אַלערליי געזעלשאַפטן.

דאָס בוך גיט אויך אַן אַריינבליק אין יידישן שטייגער און אין דעם טאָג־טעגלעכן לעבן אין די יידישע געסלעך פון אַלטן געטאָ, פון זיינע דורכהויפן און זייערע איינוואוינער. ניט נאָר פאָטאָגראַפיעס נאָר אויך קונסט־צייכענונגען געפינען מיר צווישן די בילדער פון די האָרעפּאַשנע יידן, בעלי־מלאכות, טרעגערס, בעלי־עגלות א״אַ. מיר זעען דאָ ווי די יידישע אָרעמקייט זוכט צו פאַרדינען דאָס שטיקל ברויט דורך האַנדל מיט אַלטע זאַכן, דורך פונאַנדערטראָגן פרוכטן, „פלעשער וויין", הייסע באָבעס.

די אַלע געשטאַלטן זיינען פאַרשוואונדן אין נאַצי־חורבן און די יידישע גאַסן, הויפן און אַנשטאַלטן ווערן אָפּגעווישט דורך די נייע הערשער, וועלכע ווילן אָפּווישן יעדן זכר פון דער גרויסער יידישער קהילה.

דער צוזאַמענשטעלער פון בוך, לייזער ראַן, האָט זיך באַמיט דורך די אויפגעזאַמלטע בילדער, דאָקומענטן, דרוק־זאַכן און אַנדערע מאַטעריאַלן אָפּצושפּיגלען דאָס ברויזנדיקע לעבן אין דער יידישער ווילנע אין איר אייגנאַרטיקן קאָלאָריט. אַ היפּשע צאָל פון די בילדער, דאָקומענטן און אַנדערע מאַטעריאַלן זיינען נאָך קיינמאָל ניט פאַרעפנטלעכט געוואָרן. דאָס בוך איז אַן אוצר פון זכרונות פאַר יעדן ווילנער און אַ ווירדיקער מאָנומענט פאַר ירושלים דליטא.

לייזר ראן

ירושלים דליטא נואיר ונותועד

תפקידה האמיתי של ההיסטוריוגרפיה הוא להציג את המאורעות בצבעיהם המקוריים, ולהניח לכל אדם את חרות ההערה והמסקנה, הכול לפי כושרו ותבונתו.

פרנצ'יס בייקון

הספר, המונח עתה לפני הקורא, הוא ספר־עזר ענייני להכרת עיר־ואם יהודית, ירושלים דליטא, והריהו מדריך לתולדותיה בנות 500 השנים.

„ירושלים דליטא?" עשויים ודאי לשוב ולשאול קוראים לא מעטים — איפה נמצאת עיר זו? עיר זו לא צויינה גם על אחת מהמפות הגיאוגרפיות, הפיסיות, הפוליטיות והאי־סטרטגיות מן הידועות לנו; אין היא נזכרת בספרי־היסטוריה ובספרי־הלימוד לגיאוגרפיה; גם בתיאורי ערים או ישובים שנשכחו, אבדו או נעלמו נפקד השם „ירושלים דליטא".

לשם תשובה בדוקה ומהימנה על שאלה זו, ושאלות דומות של תמיהה ואי־אמון, אספנו את התעודות והתצלומים המצויים בכרך זה. כל אדם שיתאזר באורך־רוח לטייל בין העמודים הערוכים לפי נושאים ועניינים, ייוכח שאין העיר אגדה, אלא עובדה היס־טוריה וגורם שהשפיע מאות בשנים על חיי היהודים בארצות המרוחקות ביותר, וכי השפעה מיוחדת במינה זו של ירושלים דליטא עודנה מורגשה עד היום הזה.

הקוראים היודעים פחות־או־יותר את תולדותיה רבות־השנים של ירושלים דליטא, או תקופה כלשהי בתולדותיה (ורשאים אנו להוסיף עליהם רבים מקוראי ספר זה) זכאים גם לשמוע תשובה על שאלה הפוכה, שאינה פחותה בחשיבותה:

במה אפשר להסביר את העובדה המדהימה, שעצם קיומה של עיר המפורסמת בכל תפוצות ישראל, ידוע בה מעט מחוץ לתחומו של עולם היהודים? ומהם המניעים האמיתיים להעלמת קיומה של ירושלים יהודית בליטא בספרי־העזר להיסטוריה, לגיאוגרפיה, לתרבות ולכלכלה חברתית שנכתבו בידי לא־יהודים, ואפילו בהיסטוריה הרגיונלית של העיר וסביבתה?

„ירושלים דליטא" היתה האחות התאומה של עיר רב־לאומית, שנודעה בשמה וילנה זה מאות בשנים בגיאוגרפיה ובהיסטוריה הפוליטית של אירופה המזרחית כמרכז בפרשות־הדרכים בין הממלכות המתחרות, וכגשר בין הרבויות ועמים שכנים.

ליטאים, פולנים, ביילורוסים ורוסים הם הקבוצות הלאומיות הגדולות השוכנות בווילנה ובסביבתה מימים קדמונים. ליטא, פולין ורוסיה נלחמו בלי הרף על השליטה בעיר. לאומים וממלכות אלה קושרים את העיר עם העבר, ההוה והעתיד שלהם ללא קשר עם השלטון בה בתקופה כלשהי.

המיעוטים הקטנים מאוכלוסי וילנה הם בני העמים ששלטו בה באחת התקופות: המונגולים, הצרפתים, השודים והגרמנים.

אוכלוסי וילנה בני כל קבוצה לאומית שהיא חיו בה חיים עצמאיים במידת־מה, בתחום קהילתם, אורחות־חייהם, דתם, לשונם ותרבותם העממית, לפי הרגליהם ושאי־פותיהם, הכול לפי מה שהתיר להם המשטר השליט. לעומת זאת נפגשו כל הקבוצות והשכבות הלאומיות, אף שיתפו פעולה, בחייה הכלליים של העיר, במשקה ובכלכלתה. בהסח־הדעת ואף במתכון השפיעה כל קבוצה לאומית על חברותיה, וכן הושפעה מהן.

גלוי וברור היה, כי לכל קבוצה לאומית חלק גדול או קטן בהתפתחותה של העיר ובעיצובה, וכי כל אחת מהן היא שותף בעל־זכות בה.

אלא שלעולם סרבו המשטרים השליטים להכיר בעובדה הנחרצת, כי וילנה עיר רב־לאומית היא, ועל כן ניסו תמיד לתקן את היחס והמספר של קבוצות האוכלוסים בכיוון אחד: כל מדינה ששלטה בתקופה מסויימת בעיר הפעילה אמצעים פוליטיים, משפטיים, משקיים, כלכליים, דתיים תרבותיים, לשוניים ואמצעי־העדפה אחרים, כדי להגדיל במידה נ'כרת את השפעת בני־עמם ואת רישומם על חשבון לאומים, דתות, ותרבויות אחרים, וכדי לשלוט, מתוך עמדות־המפתח שנכבשו, בכל תחומי חייה של העיר.

היהודים, אשר על אף הנגישות והרדיפות, הגיעו בתקופות מסויימות כדי מחצית האוכלוסייה בעיר, לא זכו מעולם להכרה חוקית־גלוייה בתחיקה שלה. המדינות השליטות לא הודו אפילו במספרם.

אולם ככל שמיעטו השלטונות להכיר מצד החיוב במיפעלי היהודים, בהישגיהם ובגידול המתמיד של השפעתם בחיי העיר, כן גדלה ההכרה בכל אלה מצד השלילה, על ידי התנכלות האוכלוסיה הלא־יהודית.

התלונות והמשפטים הבלתי־פוסקים נגד היהודים מצד האוכלוסים הלא־יהודים, הצחים של בעלי־המלאכה והמוסדות הנוצריים, והתחיקה האנטי־יהודית של שלטונות העיר, התכונו להגבלת זכות־המגורים של היהודים ולצמצום חלקם במסחר ובמלאכה בעיר. הקנאה־ושנאה האנטישמית כה האריכה בזריעת שנאת־היהודים והסתה נגדם על ידי עלילות שפלות, עד שהניבה „הסתערויות תלמידים" אנטישמיות או פרעות באזרחי הרובע־היהודי.

המלחמה, המהפכה ומבער העיר מדי מלכות אחת לידי חברתה לא שינו את היחס היסודי לאוכלוסים היהודים, ורק הוסיפו הזדמנויות לפריקת הזעם על האכזבות וההתמרמרות שנצטברה במעשי־התנכלות ביהודים. במדינות הריבוניות החדשות פולין וליטא אורגנה שנאת־היהודים הנושנה ונתקדשה על ידי החוקים התרבותיים והמודרניים של העיר והמדינה, שתכליתם: להעדיף בכל האמצעים את העם השליט ואת שלטונו; לבלום כל התפתחות חברתית ותרבותית של המיעוטים הלאומיים; להתנכל לחינוך הלאומי של הדור הצעיר בלשונו הלאומית; להרחיק ככל־האפשר את „הנכרים" מחיי הציבור; להגביל את חלקם של בני המיעוטים הלאומיים — וראשית־כל את חלקם של היהודים — במסחר, במלאכה ובתעשיה, אפילו כשאמצעים דראקוניים אלה מזיקים לכלכלת העיר והמדינה.

אולם מדיניות הדיכוי של המיעוטים הלאומיים השיגה מטרה הפוכה והוליכה לליכוד פנימי של הקהילות הלאומיות. באוכלוסייה היהודית, שנרדפה וקופחה יותר מאוכלוסיות אחרות, חיזקו ההפלייה הרדיפות את התודעה היהודית, ועוררו בהמוני היהודים יותר הבנה ורצון להתאגד בקהילה יהודית עצמאית, שתספק את כל הדרוש לחיים יהודיים אוטונומיים. אכן, דבקו עקשניה של וילנה במשימתם, ועל אף דלותם הכלכלית האיומה הביאוה לכלל היקף ומרה שאין להם אח־ודוגמה. בזכותם הוקירו כל תפוצות ישראל את הציבור היהודי בוילנה, וראו בה ירושלים־של־גולה. וילנה היהודית היתה ראוייה לכתר ירושלים דליטא, ונשאה אותו עד אבדנה העקוב מדם.

לפי אותה „שיטת־העדפה" עצמה — התעלמות מתפקידם של לאומים אחרים בעיר או הפחתת חלקם, ואם אפשר — הכחשת עצם קיומם — טרח כל שלטון לכתוב מחדש את תולדות וילנה, כדי שיהיו במפורש תולדותיה של הלאומיות השלטת, וישמשו את האינ־טרסים שלהם בתחום המדינה והלאום, הדת והתרבות, המדיניות והחוק.

בימי כל המשטרים היו בני שני המיעוטים הגדולים בווילנה, היהודים והביילורוסים (שמעולם לא הגיעו לעמדה קובעת בעיר) המקופחים והמוזנחים ביותר, ומהם התעלמו בעיקר השלטונות. אכן, באורח חד־צדדי זה נכתבו גם הספרים על וילנה.

נזכיר לשבח ולתודה כמה אנשים שיצאו מכלל זה. ההיסטוריון הרוסי, סרגיי אלקסנדרוביץ' ברשאדסקי (1850—1896), אשר ספריו „תולדות הקהילה היהודית בווילנה" (1593—1785), ושלושת הכרכים של „יהודי ליטא" (1388—1793), נמנים גם היום, 90 שנה לאחר פרסומם, עם הספרים החשובים ביותר על נושא זה. ייזכר לטובה גם ההיסטוריון הפולני, יוזף איגנאצי קראשווסקי (1812—1887), שהקדיש בספרו בן שלושת הכרכים לתולדות וילנה (מראשיתה ועד שנת 1750) פרק־מידע על היהודים והקראים בעיר. הוא גם היחיד בין ההיסטוריונים הלא־יהודים של וילנה שתיאר (לפי מקורות יהודיים) את תולדות גר־הצדק הפולני, הרוזן פוטוצקי.

לשיא בהכחשת העבר היהודי בווילנה הגיע השלטון הסובייטי, בשקידתו הגדולה להשליט את התרבות הרוסית והליטאית. בכל פרסומיהם על וילנה, בספרי־היסטוריה ובמונוגראפיות, באלבומים ובמדריכים, בספרי־מקורות ובספרי־לימוד, שהופיעו בין השנים 1946–1972 ברוסית, בליטאית ובשפות אירופיות (ביניהן בערבית, אך לא ביידיש), ונחתמו בידי מינסטריון ההשכלה ובידי המכובדים בין מכוני־המחקר והאקדמיות הסובייטיים בולטת עובדה אחת: מעולם לא היה ישוב יהודי בווילנה, וירושלים דליטא לא היתה ולא נבראה!

מה מבקשים אנו להשיג בספרנו זה, הניתן בארבע לשונות?

התפקיד החברתי הדחוף המוטל על ספר־העזר ההיסטורי שלנו הוא מתן תשובה תיעודית לפעולה הסובייטית השיטתית, המתכונת להכחיש את קיומו של העבר היהודי בווילנה ולמחות את זכרו. כשיגיע אוסף העובדות על 500 שנות חיים ויצירה של היהודים בווילנה לידי האנשים המשתמשים בפרסומים הסובייטיים, יוקיע ויכחיש כראוי את הזיוף שבספרים הללו.

מטרתנו הרחוקה יותר היא, להכין למען יהודים ולא יהודים בני דור זה שלאחר־החורבן ספר־עזר ערוך לפי נושאים להכרת אורח־החיים היהודי ואורחות־ציבור בישוב, את הכול ראו בו את ירושלים של תרבות העיירה היהודית באירופה המזרחית.

(עברית: צבי ארד)

פרופסור בן־ציון דינור

ירושלים דליטא

מימרה שגורה היתה בפיהם של אנשי וילנה: היית פעם בווילנה — הרי אתה וילנאי. ראשיתה של מימרה זו אולי עתיקה מאד. לפי תקנת ועד מדינת ליטה, „הרשות נתונה לכל יושבי מדינות ליטא לישא וליתן בווילנה עולמית ואין ליושבי ק״ק וילנה למחות ולעכב על ידיהם", ואם הוכנסו כמה הגבלות לאורחים, הרי זה „אך ורק לפנים משורת הדין, מצד החסד, כדי ליתן מחיה ושארית גם לבני הקהלה". וילנה היא הקהלה הגדולה, שלא היתה לה חזקת ישוב. וזכורני דבריו של דרשן זקן בווילנה, שהסביר לשומעיו את זכותה של וילנה להקרא בשם הכבוד „ירושלים דליטא", משום שעל וילנה אפשר לדרוש כמו שדרשו על ירושלים: „כעיר שחֻברה לה יחדו — עיר, שהיא עושה כל ישראל חברים"; ובווילנה כבירושלים „לא אמר אדם לחברו צר לי המקום". ואותו דרשן הסביר ודייק: „לא אמר אדם — באמת גם בירושלים היה צר, אלא אהבה דוחקת", וכי מדת אהבת ישראל רווחת בין בני וילנה כבירושלים, שגם הם יכולים לדחוק האחד את השני — ולתת מקום לשלישי...

ומשום כך, בבואי לציין בקוים כלליים את דמותה של קהלה גדולה ונאה זו, שהיתה עיר ואם בישראל ממש וזכתה לשם „ירושלים דליטא" — מלַוה אותי ההרגשה, שאני עושה את הדבר כבן־וילנה ממש: זכיתי פעמים רבות לשבת בעיר זו, ופעם אף שנים אחדות רצופות. ובשנים ההן, בראשית המאה הנוכחית, היתה לי גם האפשרות לחדור לפני ולפנים של חיי הקהלה.

וילנה חביבה היתה על כל מי שבקר אותה. אבל מהו אותו חן מיוחד של קהלה זו? במה קסמה של עיר זו לא רק לילידיה ולתושביה, אלא לכל מי שגר בה? במה זכתה וילנה היהודית, שהויתה תהיה לכל אחד לחויה שלמה?

אמנם עיר יפה היא וילנה וסביבותיה נאות מאד. העיר עומדת על נהר ויליאה, במקום שהנחל וילייקה משתפך אל הנהר, והוא משתפך בתוך העיר. העיר היא בתוך „מצולה", במעמק, אשר משלשה צדדים מקיפים אותה גבעות־חול, ושתים מהן, הגבוהות ביותר, נכנסות בלב העיר — האחת מהן נקראת „הר־הארמון" (שלוסבארג), ועליו גאותם של בני־וילנה — ולרגליהן הגן הבוטני. אבל לא כאן הוא מרכז הישוב היהודי. רק בית־הקברות היהודי הישן הוא לא רחוק משם — מעבר לנהר. תחלתו, לכל הפחות, מראשית המאה הי״ז; האבן הקדומה ביותר היא משנת שצ״ו. הישוב היהודי החי. מרכז הישוב היהודי היה עד חמשים השנים האחרונות קבוע במַלבּן, המוגבל ברחוב הסוסים הקטן — בין הרחוב הגדול (או הרחב, די ברייטע גאס, בפי היהודים) ובין רחוב זַוַלני ומעבר לו, הרחובות המהוים את שתי הצלעות האחרות של המלבן — וברחוב הטרוקי והמשכו. וסביבה זו — ביחוד המשולש, אשר חודו ברחוב הזגגים ושתי צלעותיו רחוב היהודים ורחוב האטליזים ובסיסו רצועה קטנה של רחוב האשכנזים, עם סמטאותיה הצרות, חצרות המעבר, הקירות הקודרים וכל הבנינים הזעומים והבלים מזוקן עם אוירם הספוג טחב של דורות — לא היה בה לחלוטין מן החן והקסם המרתק...

אמנם כשהיית נכנס לחצר בית־הכנסת הגדול (דער שולהויף, בלשונם של הוילנאים) — הנמצאת כמחוץ למשולש זה ונשענת על רחוב האשכנזים ועל צלעו של רחוב היהודים ומהוה כעין „טרפציה" — מרגיש היית, שהנך נכנס לעולם אחר. תיכף לכניסתך, דרך רחוב היהודים, היית מהומם ממזיגת הקולות השונים, הנישאים אליך מכל הצדדים: טחנת גריסין מימין, ובשער ולאורך הבתים יושבות יהודיות על דוכניהן, מוכרות פולים, קטניות, וכל מיני מכולת, מכריזות בקולי קולות על מרכולתן ביחידות כספיות, שאינן מצויות מחוץ לוילנה: חצי־קופיקה, רבע־קופיקה... הקופיקה היתה יחידה כספית גבוהה מדי בשביל רמת־החיים בווילנה; צריחות סַבָּלים וכַתפים: „הצדה", „זהירות", „בחור, אל תבט השמימה!" נבלעות בקולות תפלה, „קדושה" ו„ברכו", ו„אמן, יהא שמיה רבא", של המתפללים בפינות המבוא של בית־הכנסת הגדול — מנין יוצא ומנין בא — ובכל בתי המדרשות (הקלויזים) המרובים שבחצר. ומרובים היו בתי־מדרשות אלה שם, מרובים ומשונים: קלויז הגר״א — או ה„מנין של החסיד", כמו שהזקנים היו קוראים לו — ועל ידו קלויז הקברנים, וקלויז של היסו״ד — יהודא ספרא ודיינא — וקלויז הישן, וקלויז גמילות חסדים, בית־הכנסת של הקהל, ומנין של חסידים וקלויז של חברת פועלים — ובאמצע החצר באֵר הקהל (כך היו גם קוראים לה: דער בעהר) — ולמעלה, מול עזרת נשים, מרחץ־הקהל עם המקוואות... היית נדהם.

ואולם הדבר, שמשך ועניין אותך כאן ביותר היה הטפוס האנושי־היהודי המיוחד, האויר הרוחני המיוחד, שאפף אותך ושהרגשת עצמך כל־כך טוב בו. על כל צעד ושעל נתקלת בדברים שונים, רחוקים זה מזה, אף מנוגדים בתכלית הניגוד זה לזה, ואף על־פי כן מתלכדים יחד לאיזו שלמות אורגנית, כאילו האחד משלים את השני, מדגיש אותו, משאיר לו „תפקיד חיים" משלו. הרגשת, כי שלמות כזו ישנה גם לצורתה החיצונית של העיר, גם לה אופי „נגודי־הרמוני". כאילו התלכדו האנשים עם צורתה של העיר, עם רחובותיה, סמטאותיה, בתיה וחדריה והוו אחדות הרמונית. הרגשת, כי נשמה לעיר זו, והיא נמצאת בהרמוניה עם גופה, פועלת אתה ביחד, מהווה אתה יחד אורגניזם חי, אשר חייו זורמים ביחוד בקוי־הניגודים שבאָפיו.

* * *

אנסה לציין את הקוים האלה. וראשית כל — שני קוים חיצוניים. הרגשת בווילנה, שהנך נמצא בעיר עתיקה, בעלת עבר גדול ומפואר, ויחד עם זה ידעת, כי הנך בעיר חדשה, אשר דופק־החיים הולם בה בעוז וברעננות. ואמנם, עיר עתיקה היא וילנה. הסמטאות המתפתלות, הצרות, הן כקמטי־זקנה על פניה המצומקים של העיר: קירות־האבן העגומים של הבתים הישנים מתַנים קורות של דורות... ויחד עם זה — כשהלכת על פני ה„פרוספֶקט הגיאורגי" (בימי הפולנים: רחוב אדם מיצקביץ'), כשעברת על פני פוֹגוּלַנקה, הגדולה והקטנה, ברחובות המרוצפים, בין הבתים הגדולים והיפים הנמשכים משני צדי הרחובות, הרגשת, כי אתה בעיר חדשה. עבודת־בנין אינטנסיבית מאד הורגשה בווילנה עוד בעשרות השנים האחרונות לשלטון הרוסי.

וקו שני: זו היתה עיר גדולה. בתחנה ועל ידה הרגשת את נשימתה של העיר הגדולה: אצים, רצים, ממללים ונחפזים: סוחרים, סוכנים, משרתי בתי־מלון וסרסורים „מריחים", סבָּלים, כתפים, עגלונים, כולם קוראים לך ומזרזים אותך, באדיבות ובתמימות, וגם בעקשנות. וכך גם בעיר. ברחובות הראשיים, עורקי התנועה של העיר, המונים, תסיסה, תנועה מתמדת. אולם כשאתה עובר את ה„גשר הירוק" ופונה ישר לרחוב קלַוריה (שניפישקי הקטנה), או שמאלה לרחוב הוילקומירי (שניפישקי הגדולה), והנך צועד צעדים מספר, הרי הנך נתון באוירה של עיירה קטנה. שקט ושלוה. אין תנועה ואין חפזון. צועדים מתונות. יהודי יושב על סף חנותו ומחכה לקונה, והאומן עוסק בעבודתו: הדלת פתוחה בקיץ, ובחורף אתה יכול להציץ בעד החלון. וכשהנך מטייל שם בפעם ראשונה יציצו בך מכל צד זוגות עינים תמהות: „פנים חדשות" באו לעיירה — היודעים אתם, מה טיבה של בריה זו המטיילת ברחובותינו?

ושני קוים לדמותה ההיסטורית־הסוציאלית של הקהלה היהודית בווילנה. תמיד הרגשת: המתיחות של מלחמת־הקיום כאן היא עצומה, וגם ידעת, כי זוהי מלחמת־קיום של גלות. ואולם יחד עם זה הרגשת בטחון, יציבות. בטחון בעצם ההויה. לא נזוז, אם כי רע לנו. שרשים רבים וענפים לנו כאן, ויכול אתה לצעוד בטוחות, האדמה אינה בוערת תחת רגליך, אף כי הטמפרטורה היא לעתים גבוהה למדי...

המתח הגבוה של מלחמת־הקיום היהודית בווילנה יוסבר לנו מתוך תולדותיה של הקהלה ומתוך מסבות גידולה. ארבע תקופות בהיסטוריה זו: הליטאית (למן יסודה של וילנה, 1322, עד ברית־האיחוד עם פולין, 1569), הפולנית, עד ספוחה של וילנה לרוסיה, עם חלוקתה האחרונה של פולין (1795—1369); הרוסית (1915—1795), הפולנית השניה (1939—1922). בתקופה הראשונה לא היתה בכלל קהלה יהודית בווילנה. יהודים יחידים היו באים לווילנה, באופן זמני: העירונים נלחמו במהירות ובעקשנות נגד חדירתם של יהודים לעיר. ועוד בשנת 1527 קבלה וילנה זכות מפורשת, האוסרת על היהודים את הישיבה בעיר. רק משנת 1573 (של״ג) נתנה הרשות ליהודים לבנות בית־הכנסת, ומאז — ראשית הקהלה, בעצם על אדמת האצילים בווילנה, אדמה שאינה נתונה לשפוטם של העירונים. אולם העירונים לא ויתרו. הם לא הסכימו לעצם קיומם של היהודים בעיר. ומאתים ועשרים השנה לערך, שעברו מיום הווסד בית־הכנסת הגדול (ז.א. הווסד הקהלה) עד ספוחה של וילנה לרוסיה, הן שנות הֶאָבקות מתמידה של יהודי־וילנה על זכות ישיבתם ואפשרות קיומם בעיר. עשרות פריבלגיות, כתבי־זכויות, פקודות ותקנות, אישורים וקיומים, כלליים ופרטיים, של מלכים, הֶטמנים, מושלים: עשרות משפטים ופסקי־דין, הסותרים זה את זה, מתקנים זה את זה, מגבילים ומרחיבים: הסכמים ופשרות לפי שעה ולדורות: הסכמים ופשרות, שבוטלו לרוב וביטולן אושר על־ידי שלטונות אלה וחזר ובוטל על־ידי שלטונות אחרים. וכמובן, גם פרעות, פרעות ממש ו„הפרעות" ו„אי־סדרים" וסכסוכים רגילים. והפרעות מתרגשות ובאות בודאי, לא במקרה — דוקא בימי דיונים והחלטות על זכויות היהודים: בשנות התשעים של המאה הט״ז, בשנות השלשים, הששים והשמונים של המאה הי״ז... והעירונים מנוסים וזריזים הם בניצול מכסימלי של „הסיטואציה המדינית" לשם מלחמה ביהודים: מלחמות האזרחים, המלחמה עם הרוסים, עם השוודים ועוד.

ההתמדה והעקשנות, שהראו היהודים בהאבקותם הממושכת, בה השתתפו ראשי־הקהלה ואנשי־הקהלה, הסוחרים והאומנים, לא רק הביאה להם את הנצחון, את התערותם של היהודים בווילנה, אלא השפיעו גם על אָפיים של יהודי העיר הזאת, והיא נתנה אותותיה גם בתקופה הבאה, הרוסית. בתקופה זו היתה מתיחותה של מלחמת־הקיום מסוג אחר. ההאבקות היתה לא על הזכות לשבת בעיר, לעסוק בה במלאכה, בעבודה או במסחר, אלא על האפשרות לחיות ולהתקיים בה. ההגבלות בזכות הישיבה ברחוב זה או אחר אמנם בוטלו רק בשנת 1860. וכמה הגבלות קטנות ומטרידות מיוחדות לווילנה עוד נשארו. אבל מי שם אליהן לב? המלחמה המתנהלת בווילנה היא מלחמת־קיום: פרנסה! כיצד לחיות וממה להתפרנס? הישוב היהודי עולה, עולה מהר ובהתמדה. וילנה היתה לעיר של המונים. כחמשת־ששת אלפים יהודים היו בווילנה עם ספוחה לרוסיה, פי שנים ממספרם לפני גזירות ת״ח (2620 נפש), וכמעט פי חמשה ממספרם אחרי הגזירות והמלחמות ההן (1,115 נפש). ובשנות הארבעים והששים של המאה הי״ט הוגדל הישוב היהודי פי ארבעה ומעלה (23—24 אלף), בשנות השמונים — פי ששה ומעלה (38 אלף), בסוף שנות התשעים הוא מגיע למספר 63 אלף — 40% של הישוב הכללי, ולפני מלחמת העולם הראשונה — ל־72 אלף.

במחצית הראשונה של המאה הי״ט היתה וילנה הקהלה הראשונה ברוסיה (מחוץ לפולין) לפי מספר אוכלוסיה, ובמחצית השניה היתה השניה (אחרי אודיסה), ואם נקח בחשבון את הקהלות הגדולות שבפולין, וַרשה ולודז — היתה קהלת וילנה בסוף המאה הי״ט הקהלה הרביעית לפי מספר האוכלוסיה שלה. מהיכן התפרנסו המונים אלה, כיצד חיו? כיצד ובאילו דרכים נאבקו על קיומם? וכאן הקו השני בדמותה ההיסטורית־סוציאלית של וילנה: עיר העבודה הקשה!

* * *

זוהי עיר עבודה עוד מהמאה הי״ח. נוסף למלאכות היהודיות המצויות: חייטים ופרוונים, כובענים וצבעים, רצענים וסנדלרים, קדרים ונגרים, נפחים ומסגרים, צורפים ושַעָנים, פועלי־דפוס וכורכי־ספרים—מרובים בה היהודים העוסקים בכל עבודה אשר תֵּעשה: סַבָּלים וַכַּתָּפים, עגלונים וַרַכָּבים, בנאים וזגגים, עושי־תנורים ורוקעי־גגות, סוללי־דרכים וחופרי־בורות, חוטבי־עצים ושואבי־מים, מנקי־ארובות ומטאטאי־רחובות, וסתם „פועלים שחורים"... היהודים חודרים לכל פרצה, לכל סדק של אפשרות עבודה כל־שהיא. קהלת וילנה „קולטת" הגירה — מגורשים מכפרים, נדחקים מן העיירות, נמלטים מרעב — ומספקת להם „פרנסה בשפע", שפע וילנאי, כמובן.

„חוסר עבודה" הכרוני, „תחום המושב", שצמצם את שוק־העבודה, והספוח לרוסיה, שפתח שווקים לתוצרת וילנה, נתנו לעיר הזדמנויות לגלות יזמה, סבלנות והתמדה. נוצר מעין חוג כלכלי יהודי עצמאי בוילנה, תעשית־בית מגוונת: גרבים, כסיות, כתפיות, כל מיני סחורות של סידקיות. בתי־חרושת לטבק, לעורות, לנייר, ועוד ועוד. בעלי בתי־החרושת—יהודים, הפועלים—יהודים, וגם הסוכנים, מפיצי התוצרת, הסוחרים, מספקי החומר הגלמי, וגם נותני האשראי, כולם יהודים. וגם המסחר עלה. וילנה — אחת התחנות הראשיות בין רוסיה למערב־אירופה. ישוב רוסי אינו בעיר, רק פקידות וצבא, ואין לרוסים עניין מיוחד לדחוק את רגלי היהודים. לקוחות הם של בעל־המלאכה היהודי, של הסוחר היהודי. והישוב היהודי, הרגיל להצטמצם במועט שבמועט, מצליח ועולה. ואף־על־פי־כן מספר הזקוקים לעזרת הצבור והנהנים מקופת הצדקה הוא כשליש הישוב — ולמעלה מזה.

עיר המונים עובדים ודלים, דלים מאד. והישוב צפוף ביותר. קשה לתאר. זכורני, בדירה, חצי־מרתף, של שני חדרים ומטבח — ולאו דוקא בחלק הדל ביותר — מצאנו שש־עשרה נפש. בכל חדר היתה מחיצה, שחלקה אותו לשתי דירות. חבל, שמחקרו של ד״ר מַקוֹבר, מיסדה ומארגנה של החברה המצוינת „עזרה על־ידי עבודה", על תנאי השכון בוילנה, שהרצה את מסקנותיו בועידה של רופאי רוסיה ע״ש פירוגוב (בשנת 1912)) — ובו תיאור מפורט של 200 דירות בערך — לא פורסם במלואו. זכורני, שלפי הרשמים שקבלתי אז מן הדין והחשבון בעתונות הסקתי, כי במשך אחת־עשרה השנים שעברו מאז בקוריהם של חברי החוג שלנו, חוג הצעירים שהזכרתי, עד מחקרו של הרופא, לא חלו כמעט שום־שינויים במצב: הישוב היהודי גדל במשך הזמן הזה כמעט בעשרת אלפים נפש ועבודת־הבנין לא הדביקה את גידול הישוב, וגם לא היתה מכוונת לצרכיהם של שוכני דירות־העוני.

ובכל־זאת לא היתה וילנה עיר של התנוונות. חזקה היתה ורעננה גם בדלותה האיומה. כי היתה אפופה וחדורה תרבות־עם מוצקה, שהגנה עליה.

* * *

שני קוים לאפיה התרבותי־חברתי. וילנה היא עיר של גיטו יהודי. עיר שיש בה שכונות מיוחדות ליהודים, רחובות יהודים, רחובות צרים, מובדלים, כאילו סגורים, כאילו גם אוירם סגור בהם. נדמה, ברחובות אלה, בסמטאות אלה תהיה קשה עליך הנשימה. אבל לא כן הדבר. רעננות של חיי־עם סביבותיך, חיי המונים מושרשים, חיי־עם מפכים באפיקיהם מדור דור, בכח, בפשטות. הרגשה של יסודיות, של „טוטליות" בחיי עם, בצביונו ובדמותו. אין אתה סניף למשהו, לא ענף לאילן אחר. אתה העץ, וצל לך משלך. מסביב לך דמות של חיים שלמים, חיים יהודיים, בהוית היחיד והצבור, בהוית החול והשבת...

הכנס לבית־מדרש בין מנחה למעריב. על־יד השלחנות הארוכים יושבים יהודים שחזרו מעבודתם, יהודי עמל ועבודה, יושבים ולומדים, פה „עין יעקב" ושם פרשת השבוע, כאן „חיי אדם" ושם פרק במשניות. או סור בערב שבת לבתי־מסחר הספרים הקטנים, הנוהגים להשאיל ספרים לקריאה, ושב והסתכל בפניהם של הקוראים הללו: השוליות, הנערות וכיוצא באלה, ותשמע את הערותיהם ההולמות על הספרים שקראו ותבחין מה רבה תשוקת־הדעת ושאיפת־המרחב וכמיהת־היופי בלבות בני־עם אלה, אשר הספרים אינם בשבילם אלא אשנבים להציץ דרכם לעולם ומלואו. או בוא לשמוע דרשותיהם של „מגידים", „מטיפים", דרשנים, מרצים ונואמים למיניהם. תמיד יש קהל, קהל רב ומגוון, ובכל פעם אתה משתומם על התמימות שבהקשבה, הערנות שבתפיסה, החיוניות בתגובה, החריפות בתוכן ההערות והאדיבות בצורתן. או שבת בבוקר, בחצר בית־הכנסת הגדול. ה„עולם" הולך לשמוע את החזן. בית־הכנסת הגדול, נדמה, מכיל אלפי אדם. רק מעטים, אולי אחד לעשרה, עומדים עטופים בטליתות, מתפללים ממש. האחרים כבר גמרו מזמן להתפלל, במנין ראשון, גם קדשו, גם טעמו משיירי הלפתן של אמש, גזר מבושל וממותק עם אטריות קרות וכדומה מן ה„מאכלים", ורק אחרי־כן הלכו לשמוע אל הרנה, לתפלתו של סירוטה, של רוטמן, או של חזן מפורסם אחר, שזכה לכהן בוילנה. וילנה מבינה פרק בחזנות, יודעת לכבד חזנים וגם לבחור. והחזנות בבית־הכנסת הגדול של וילנה שלב חשוב הוא בדרך עליתם של כמה מן המפורסמים בעולם הזמרה הדתית בישראל. ובשובך מבית־הכנסת תשמע זמזומים של תפלות, חזרות על נעימות, סלסולי נגינה חשאיים, הערות והשוואות, וגם ספורים ודברי־אגדה על ה„בעל־בית׳ל" הוילנאי, אותו עלם־פלאים, חזן בן חזן, שהקסים את העולם בזמרתו ו„מעשי כשפים" נעשו לו והוא הציץ לעולם הגדול, הציץ ומת...

ותרבות־עם זו באה לידי גילוי וביטוי גם בחברותיה ואגודותיה המרובות של קהלה זו.

בתקופה האחרונה נזדמן לי לקרוא, כי מספר החברות היהודיות בוילנה היה מאה וששים, מהן למעלה משבעים חברות־צדקה. חושבני, שזה לא מדויק, או שכאן רק החברות המאושרות. ביַמי אמר אחד מבני־וילנה: אין כמעט פסוק בתנ״ך, שלא נצלו אותו בוילנה לקרוא בשמו אחת החברות...

מסופקני, למשל, אם נמנתה ברשימת החברות גם חברת „הנץ החמה", אשר חבריה היו משכימים לקרוא קריאת שמע עם זריחת החמה — בדורות הקודמים היו גם יוצאים אל ההרים לשם כך... או אם צוינה גם החברה „עשירי בקודש". המחזיקה בקלויז הישן עשרה למדנים מופלגים, היושבים ועוסקים בתורה, או אם הובאו בחשבון עשרות עשרות החברות הקטנות של גמילות חסדים ו„משען לדל" בצורות שונות, שהיו כל־כך רווחות בווילנה על־יד הקלויזים ובתי־המדרש השונים. גם צעדיה הראשונים של תנועת הפועלים היהודים היו בשטח של „קופות־הפועלים", קודם כלליות, ואחרי־כן „קופות של הפועלים לפי מקצועותיהם". ולא במקרה היה הדבר. בעלי־המלאכה והפועלים היו „מאורגנים" עוד קודם בבתי־הכנסת שלהם, בית־כנסת ז״ץ (זובחי צדק) ובית־כנסת קו״ק (קוימן־קערערס — מַנקי־ארובות), בית־כנסת של חייטים וזגגים ורצענים וכדומה. בכל אלה בא לידי גילוי כח קונסטרוקטיבי עצום, שהיה בו כדי להפתיע ולעורר כבוד והתפעלות.

אותו „משכיל מתבולל", מראשוני הסוציאל־דימוקרטים ברוסיה, מַרטוב, שאחרי שעבד זמן־מה בין הפועלים היהודים בוילנה בא לידי הכרזה על „נקודת־מפנה בתולדות תנועת הפועלים היהודים", ודרש ליצור הסתדרות־עובדים מיוחדת, הסתדרות שתהיה המנהיגה והמחנכת של „הפרוליטריון היהודי במלחמתו על שחרורו הכללי, האזרחי והמדיני", שכן „התעודה ההכרחית לכל אומה לכבוש לה אם לא עצמאות מדינית, הרי על כל פנים שווי־זכויות מלא" — דרש את אשר דרש רק מכח־כחה של אותה תרבות־עם משרשרת ואופפת את האדם, והיא שנתנה בלבו של אותו משכיל מהפכן את המחשבה: „אם לא עצמאות מדינית"...

ובכלל — כל אותו ה„הוי" הראשוני של תנועת הפועלים עם האגודות והחוגים, עם כל אותו השילוב של „השכלה" ו„הכרה" ושל „עזרה הדדית", הרי אינו בעצם אלא צורה חדשה של „תורה וגמילות חסדים", של חברות בעלי־המלאכה עם תקנותיהן, נמוסיהן, „הרבנים הפטרונים" שלהן ובתי־המדרשות שלהן.

ועוד הרבה מזה נְכרת היתה הנחלת ההוי היהודי מדור לדור בתנועת „חבת ציון" ובדרכי תעמולתה בבתי הכנסת והמדרש, בין מנחה למעריב, ובדרכי גביתה את דמי החברים בפרוטות מדי שבוע בשבוע. לכל חברה „שבת" משלה, וגם ל„חובבי ציון" — „שבת נחמו"; בערב יום הכפורים „קערות" בבתי־הכנסת לטובת ישוב א״י ובשמחת־תורה „מי שברך" לראשים ומנהיגים „בעבור שנדב". ומצד אחר: פעולה מתמדת בשטח החינוך והתרבות, לנוער ולעם: „חדרים מתוקנים", גם לבנות; ספריות; הוצאת ספרי־תעמולה; הרצאות בדברי ימי ישראל, והקו נמשך מהרצאותיו של יוסף ברי״ל, המטיף לעם בבתי־מדרשות, ועד הרצאותיו של שמריהו לוין ב„טהרת הקודש", בית־הכנסת לנאורים, הנושא את דבריו למשכילים, ובמיוחד לנוער של המשכילים. כי הקו השני היסודי באפיה התרבותי־החברתי של וילנה הוא היחס המיוחד שלה, יחס של מסורת, לתורה ולהשכלה.

* * *

עיר של מסורת היא וילנה ויש בה אותיות של מסורת, והיא ראשית כל מסורת של תורה, של לימוד תורה והוקרת תורה. לא רק קירות בתי־המדרשות שבה ספוגים עמלה של תורה וזעה של תורה מדורות — כל בני וילנה חדורים רוחה של תורה. אפרים הנַפח אומר שיעור בתלמוד ופנחס שוקיאן החובש, מותיקי „בני משה", הוא עסקן בחברת ש״ס מיסודם של „חובבי ציון". וחכמה היא בכלל תורה, והשכלה בכלל חכמה. וגם בקורת של השכלה, בקורת של חכמים, אשר דבריהם בנחת נשמעים.

וילנה היא מרכז לתורה ולחכמה. ראשית כל — הספרים באים משם: הסידור הנאה, המכורך יפה, עם אותיותיו הנחמדות, וגם החומש הגדול עם פירוש רש״י, שאתה לוקח לחדר, וגם הגמרא הגדולה, עם הנייר המשובח, עם האותיות מאירות העינים, עם המון הפירושים וההגהות, וגם המדרשים של שלמה בובר — הכל בא משם. מבית „האלמנה והאחים ראם" (בילדותי חשבתי, שזוהי „אלמנה נצחית", כעין סמל), וגם ספרי־השכלה: כל ספרי שולמן הנחמדים והמאַלפים, ספורי מאפו, שירי אד״ם ומיכ״ל, משלי יל״ג, ספוריו ההיסטוריים של פין (עבודים ותרגומים מפיליפסון ומלֶהמן), „אוצר החכמה והמדע" של צבי רבינוביץ ו„משפט האורים" של שטיינברג — וגם הספורים העממיים באידיש של אייזיק מאיר דיק (א. מ. ד.) ושל יהושע מז״ח (מזאגר חדש)... — ודפוס רום אינו היחיד. גם שאר בתי־הדפוס מוציאים ספרים רבים, המובאים לכל פנות ישראל. אף אותם הספרים, שאין שם בתי־דפוס עליהם, ואותן החוברות הקטנות על נייר דק ביותר, עם עטיפה אדומה של „מורדים במלכות" ומתקני־עולם, אף אלה מוילנה באו...

וילנה היא המרכז. היא גם עירם של הגר״א, של בעל „חיי אדם" ובעל ה„תפלה זכה" ושל רבי ישראל מסלנט — והיא גם עירם של „אבות ההשכלה": של מרדכי אהרן גינצבורג, הסופר המאלף, ושל אד״ם הכהן, המשכיל התוקף, של מיכ״ל, המשורר בעל החלומות, ושל קלמן שולמן, המליץ בעל הנעימות, של יהודה ליב גורדון, הלוחם הזועם, ושל שמואל יוסף פין, המלומד הרך והעדין, של רבי מתתיהו שטרשון, הלמדן הגדול והמשכיל, העשיר והתקיף, ושל רבי יצחק אייזיק בן־יעקב, הביבליוגרף המצוין, ורבים רבים אחריהם. והיא גם העיר של ה„בוהמה" הספרותית הראשונה (עוד בימי השבעים וראשית השמונים), של סופרים צעירים, וגם סופרות: שרה פייגה מינקין ועוד, שאינם מתחשבים בסדרים מקובלים ומרגישים את עצמם יפה בעיר גדולה זו ונוהגים כרצונם ועושים מה שלבם חפץ...

ודאי, וילנה היתה עיר של חכמים וסופרים עוד בזמן קדום לערך: היא „עיר מעטירה וקהלה מפוארה" עוד במאה הי״ז. בין יוצאיה רבים המפורסמים, ובין רבניה אנשים כבעל הש״ך (רבי שבתי כהן, מחבר „שפתי כהן"), כבעל „שער אפרים", כרבי משה רבקש בעל „באר הגולה", ועוד ועוד. ואולם היות התורה לנחלת־עם, למורשת חוגים רחבים בעם, הערצת לימוד התורה כשהוא לעצמו, הכנסת לימוד התורה כיסוד איתן בכל ההויה היהודית, — כל זה קשור ואחוז בשמו של הגר״א, גאונה ותפארתה של וילנה.

הגר״א הוא סמלה של וילנה, סמל האמונה בכח האדם, ביכולת ההשגה, באפשרות ההשפעה של יחידים, בתוקף התיקונים הבאים על־ידי חכמים ומורים, גאונים ומאורות. חיי הגר״א — חיי נזיר סגור, פרוש ורחוק מן העולם ועניניו והבליו. פניו אל הקיר, עיניו בספר, ולבו לשמים. חוג תלמידיו מצומצם ביותר. לא כל אחד נכנס, ולא כל נכנס זוכה, ולא כל זוכה מקבל בשיעור הראוי. ואף על־פי כן מה רבה השפעתו דרך תלמידיו. האחד: רבי חיים מוולוז׳ין — מיסד ישיבה חדשה וגדולה, מכניס דרך־לימודים חדשה: פשט, בקיאות, ידיעת ראשונים. השני — אחיו, רבי זלמן, או רבי זלמ׳לה, כמו שקראו לו בני וילנה, — משפיע על לימוד הלשון העברית, התנ״ך והמשנה. הוא נוהג להקפיד ולהחמיר במבטא העברי: לפי כל כללי הדקדוק, ובקול רם, בשעת התפלה והקריאה בתורה: מקפיד ומחמיר, לאות ולמופת, גם ב„בן חמש למקרא ובבן עשר למשנה"... השלישי, רבי מנשה מאיליה, מעורר את המחשבה הצבורית, את הדאגה לעם ולגורלו ומכוון את הלבבות לתיקוני הנהגות ולשפורי יסודות. הרביעי, רבי ישראל משקלוב, ראש לעלית הפרושים לא״י, ממיסדי הישוב בירושלים

וממטפחי הקשרים האמיצים בין הישוב ובין הגולה, מתוך אמונה גדולה ותבונה רבה: והחמישי, בנו של הגר"א, רבי אברהם — מן הראשונים לסוללי דרך למחקר ההיסטורי־ספרותי בשטח המדרשים והאגדה, אשר רבים וגדולים שתו מימיו, אם כי לא תמיד מכליו, ולא הזכירו את שמו. וכל אחד מאלה תולה פעולתו בהגר"א. ובצדק.

הגר"א מסמל לוילנה את האדם המושלם ומשמש לה דוגמה ומופת לכח הרצון. וילנה דורשת את השם „ווילנר גאון": וויל נאר — גאון! כלומר: אם רק תרצה, תהיה גאון! צריך אדם לדעת את אשר לפניו ו„רק לרצות". יכול אדם להשיג רבות וגדולות ברצונו. רבות? — לא, הכל! ובכל דבר. ביראת השם, בלימוד התורה, בחכמה, באמנות, בצדקה, בעושר ובכבוד.

וכשבן־וילנה יספר לך על מרדכי אנטוקולסקי, מרדכי בן מתתיהו, זה בן־העניים, ילד עזוב, בן מוזג, והוא מצייר ומצייר, חוטב ומקלקל כל מה שבא לידו, וצרות בבית, מכות וקללות, והוא חותר וחותר לדרכו — ומגיע לדרגת „גאון", הלא יוסיף: „אם תרצה — תהיה גאון..."

וכשבת־וילנה תשוחח אתך על דבורה אסתר גלפר, הלא תדגיש גם היא בעיקר את כח רצונה והתמדתה. עודנה בחורה מתפרנסת ממכירת עוגות בבתי־מרזח, היתה מפרישה בקביעות חלק מ„רווחיה" לצדקה. וכשנשאה לאיש — בעלה היה נגר, מנסר עצים — וילדים לא היו לה, היתה ל„גאון" בגמילות חסדים, בצדקה. קודם מכספה: היתה מלוה לשבוע, בלי רבית, לעניים שבעניים; ואחרי־כן גם לתשלומים לשעורים. ומעולם לא תבעה החזרת החוב: היתה באה ויושבת ברחוב האטליזים על שרפרף קטן ומחכה. מחכה, עד שישיבו לה: מחכה — ועוסקת בצדקה: אוספת פרוטות לרפואות לעניים, לעזרת נופלים, לנדוניה לכלות עניות; אוספת בצורה מקורית, בדרך של „קנית" רופאים, חתנים וכיוצא בזה. והיא זכתה, שהחברה על שמה עשרים אלף רובל ומעלה היו לקרן־ההלואות שלה, ובית־מדרש מיוחד לה לחברה, ולקברה של דבורה אסתר באות נשים מרות־נפש לשפוך מצוקת־לבן...

וכשבעל בית וילנאי יזכיר לך בגאוה את שמו של ישראל בונימוביץ, יתחיל, כמובן בזה, שבונימוביץ, נער וילנאי, נכנס בן י"ג למשרד — והגיע לדרגת העשיר בסביבה, בנק גדול, בנק משלו, ועל שמו. אינך מאמין? אתה יכול לראות! כתוב בפירוש! והרי וילנה אינה אמריקה. אלא רצון והתמדה יש כאן, והוא ר צ ה בכך, והיה גם הוא „גאון" בזה. גו, בודאי, יוסיף, רק קצת גאון. וילנה, סוף סוף, אינה ה„מקום" לכך. ועשה הרבה טובות ליהודים, תמך במסחר היהודי, בבנין בתים וברכישת מגרשים — עזר קצת להוציא את היהודים מן הסמטאות...

וכשפועל וילנאי, מאנשי ה„בונד", יסביר לך את מעשהו של הירש לֶקֶרט, זה שירה בשר־הפלך וַל על שצוה להלקות את הפועלים היהודים, והועלה לגרדום על כך, גם הוא לא ישכח לציין ולחזור ולציין: בן וילנה הוא.

וגם המוטיבים היסודיים בספורים על ה„גר צדק" הם מאותו טפוס: כח רצונו של הגרף הצעיר וַלֶנטין לבית פוטוצקי, התמדתו בלימוד התורה, ואמונתו בקיום המצוות ותוקף דעתו במסירות־הנפש. ה„גר צדק" הוא גבּוֹרה האגדי של וילנה. אם תבוא לְוילנה בלי מורה־דרך, את העיר אינך יודע ורוצה אתה להכיר את „פלאיה" ו„מכמניה" — קח לך עגלון יהודי על־יד תחנת הרכבת, תסביר לו מבוקשך, ובעוד רבע שעה יביאך עד בית־הקברות הישן ויראה לך את האילן הנוטה הצדה, כאילו כפף צמרתו ופרש זרועותיו לְסֹך על המקום, ויגיד לך בחשיבות: פה... פה ינוח אפרו של ה„גר צדק", שנשרף על „קידוש השם"! ויספר לך על דרכו — והיא דרך וילנאית — דרך האמונה, הרצון, ההתמדה ומסירות הנפש...

* * *

הערצה זו לכח ההתמדה, לתקיפות רצון, למסירות נפש גרמה לכך, שהנאמנות לעקרונות, הקנאות לאמונות ודעות וההתלהבות לאידיאלים לא הרחיקו את בני החוגים השונים זה מזה, וביחוד כשראו, שגם המתנגד הוא בעל מדות אלה: גם הוא נאמן, מתמיד, תקיף, ומוסר את נפשו על אמתו.

היו צנורות־רוח בוילנה, בהם זרמו זרמים מכאן ומכאן, מעין „צנורות שלובים". ולא היתה קהלה בישראל, שבה היתה ההרגשה באַחַוַת־רוח יהודית, כמו בוילנה, וביחוד במקום עמד המכון של צנורות־הרוח האלה, הספריה של שטרשון. זכורני, מה רב היה הרושם שנתרשמתי בבואי בפעם הראשונה לבית־ספרים זה. אז רק התחילו לבנות את הבנין החדש. השולחנות ארוכים, פשוטים, כשולחנות בית־המדרש; הכסאות והספסלים סמוכים זה לזה, קהל רב יושב: שקט מחלט, אין הגה נשמע. רבנים ותלמידי־חכמים זקנים מעיינים בספרי שו"ת ובחידושי הלכות, ועל ידם צעירים, כמעט כולם חוורי־פנים, בולעים ספרי־השכלה בצמאון.

ודאי שהיו פולמוסים, ויכוחים וטענות. אבל מזמן ה„חרם" על החסידים חדלו בוילנה להשתמש בנשק זה לגמרי. במקומו באה ההלצה הוילנאית. רבנים ומגידים, פרנסים וגבאים, חובבי־ציון ובונדאים, כולם משתמשים בנשק זה ומתחרים זה בזה. בשנות המהפכה הרוסית הראשונה וה„אביב" הקצר, שבא בעקבותיה, היתה וילנה מקום מושבם של „הועדים המרכזיים" של כל המפלגות היהודיות, גם של עתוניהם, ירחוניהם והוצאות־הספרים שלהם. כאן הכירו המתנגדים זה את זה, החלו להפגש ולהתנגח זה בזה. המימרות השנונות, המשלים והבדיחות, והתיאורים הסַטיריים, החושפים את חולשות כל המפלגות — וילנה היא מולדתם.

ודומה לזה גם בצורות ספרותיות. בן־ציון אלפס, בן וילנה, חניך חדריה וישיבותיה, ספוג מצוותיה ועמוס דלותה ורישה, כותב „מעשה אלפס", ספר־מוסר בצורה של רומן, שזכה להצלחה יוצאת מן הכלל (יצא בי"ב מהדורות), ו„לנו", גוזשאנסקי, מן הראשונים באנשי התעמולה הבונדאית, כותב את חוברת התעמולה המדינית הראשונה בצורה של „הספד" של המ"מ דמתא (המגיד של הקהלה) על מותו של אלכסנדר III השלישי.

וכל זה נעשה גם מתוך „תמימות וילנאית". הנני נזכר באחד מביקורי על קברו של הגר"א. על הקבר מונחות פתקאות: איש איש ומשאלתו, אשה אשה ותחנתה. את חטאי אני מזכיר: לקחתי כמה מהן, לקריאה, לעיון. והפתקה הראשונה היתה: „אני מתפלל ומבקש רחמים, שתהיה לי הצלחה בבחירת ספרים טובים לקריאה. שלמה בן גיטל". ושנים רבות שמרתי בארכיוני על פתקה זו, שהיתה כתובה באותיות מאירות עינים: היה בה הרבה מרוחה של וילנה ומקסמה המיוחד.

אכן „הצנורות השלובים" אינם דבר חדש בוילנה, הגר"א מחבר ספר בשם „איל משולש" בחכמת ההנדסה, מזהיר על לימוד התנ"ך והדקדוק והחכמות, מעורר לתרגום אויקלידס לעברית, משתוקק לתרגום עברי של ספרי פלביוס ומצוה להעמיד ב„קוּנה", על־יד עמוד הקלון, את אבא הלוסקר, מן המשכילים שחשוד הוא על זלזול בחכמים... רבי משה מייזליש, שמש־נאמן הקהלה, קרוב לחסידות חב"ד ולהרב מלאדי, הורחק ממשרתו על עוון זה, מצטט עוד בימי זקנה מופלגת בעל־פה — בחברון לפני הד"ר לוי, מזכירו של מונטיפיורי — את שילר וגטה, ובימי מלחמת נפוליאון ורוסיה משתדלים שני הקיסרים לרכוש על־ידו את ידידות היהודים ועזרתם ומקבלים אותו לראיונות ממושכים... ורבי שאול קצנלבויגן, ראב"ד בוילנה, גאון בן גאון, מתלמידיו של הגר"א ומקורביו, שאסר עליו את הסגפנות, לא רק מוקיר ומחבב את רבי צבי הירש קצנלבויגן, מראשוני המשכילים בוילנה, בעל „נתיבות עולם", המחקר על ל"ב מדות של רבי אליעזר בר' יוסי הגלילי, אלא עם פרסום הפקודה על חובת כל יהודי לבחור לו שם־משפחה הוא גם „מוסר" לו את שמו ומבקשו להקרא על משפחתו.

והנה ר' בֶּר, יהודי המלמד „חיי אדם" כל יום בבוקר באחד הקלויזים בחצר בית־הכנסת הגדול, ודירתו בחצר ר' מייל'הס ממול — והוא מצטרף, בהשפעת בנו, ל„בונד" וביתו נעשה מקום מקלט לכל מיני מהפכנים נרדפים, לשמירת ספרות אסורה ולמחסן לנשק ההגנה...

* * *

אכן לא לחנם זכתה וילנה לשם „ירושלים דליטא". בה הרגשת קצת מנשימתה של בירת־עם, שכל הצנורות הרוחניים שלו משתלבים בה. כאן היתה לך הרגשה של הויה יהודית שלמה, של רצון המונים לחיות בצוותא, של הנאתם מחיי צוותא זו ושל נכונות טבעית לפעולה משותפת. ומכאן גם כמה קוים לדמותה המיוחדת של וילנה ה ע ב ר י ת: וילנה של ההשכלה העברית, וילנה של חבת ציון, וילנה של הציונות. המיוחד שבזרמים ותנועות אלה במסגרתם הוילנאית היה בּשֶׁרשיות שלהם, באורגניות שלהם. הם השתלבו בעבר, הם היו כעין המשך ממנו, המשך עם קצת הרחבה, עם נטיות וסטיות, אבל בעצם דבר שבאה עליו הסכמת הרבים.

השכלת וילנה אינה זו שבאה מלמעלה, בשליחותו של ליליינטל ושלבשה דמות ב„בית הספר לרבנים", אשר שם אוכלים את „פת בג המלך". יחסה של השכלת וילנה לאלה היטיב להביע גם מרדכי אהרן גינצבורג במחברותיו וגם בן־יעקב באגרותיו לריב"ל. השכלת וילנה היא זו שבעצם הויתה שמשה ביטוי לתפיסת־עולם חדשה של השכבה האינטילקטואלית בעם, זו שבגילוייה היתה מנוף להעלאתו התרבותית של העם. ומשום כך לא רק „לבושה" היא עברית: הורתה ולידתה היא עברית. המעבר להשכלה לא היה „דרמתי" בוילנה. ב„ישיבת הארבעים" — אותו קיבוץ של ארבעים למדנים מופלגים ומובהקים שבוילנה, שהיה אחד הגילויים לרמה התורנית הגבוהה של הקהלה כולה — והיא התקיימה כשנתיים (תקפ"ז—תקפ"ט), — היו גם כמה מראשי משכילי וילנה, ובהם גם אד"ם הכהן. וראשם של „חובבי ציון" בוילנה, שהיה גם מראשי התנועה כולה, היה שמואל יוסף סין, מותיקיה של תנועת ההשכלה, „היהודי המלומד" של הממשלה, עורך ומוציא לאור של „הכרמל", עתונה של ההשכלה הוילנאית, המתונה, המיושבת והתורנית. „חבת ציון" הוילנאית, כמו גם הציונות הוילנאית, לא היתה מהפכנית, אלא פשוטה, מובנת, שרק עקשנים, לגלגנים ו„תקיפים", שאינם מניחים לדברים שילכו בדרך הטבע, מתנגדים להם, והטבעיות והשרשיות הזאת של וילנה היתה באה לידי גילוי ביחוד באותם הימים, שבהם היתה וילנה „יוצאת החוצה", כשהיתה „מתפרצת", ובהתפרצותה מגלה את המית לבבה לכלל ישראל ולעתידות ישראל. זה היה בביקורו של מונטיפיורי בוילנה לפני מאה שנה ובביקורו של הרצל לפני ארבעים שנה. קבלת הפנים של ההמונים למונטיפיורי הגיעה לשיא ההתלהבות, כשראו על מרכבתו את השם „ירושלים". ודמותה הכללית של קהלת וילנה מצאה את ביטויה בתזכירה המצוין, שהגישה למונטיפיורי (ועל־ידו לממשלה הרוסית) ובדרך הכנתו של אותו תזכיר. התכנסו „פני העיר" יחד, רבנים ומשכילים, מר' יצחק אליה לַנדא, הדרשן החביב של הקהלה, ועד אד"ם הכהן, שעליו היה לנסח נוסח אחרון את הדברים. בעוז אמת וביושר הגיון הושיבו היהודים את מאשימיהם, ראשי־הממשלה, על ספסל הנאשמים, ביגון ובצער חזו עתידות רעות ומרות לבית־ישראל ב„ארצות אלה", ודרשו נמרצות לפתוח שערים להמוני ישראל. ושנית גילתה קהלת וילנה את דמותה בקבלת פני הרצל. למונטיפיורי חכו, התכוננו לבואו, והפקידות הגבוהה והנמוכה הוזהרו על כבודו. ואולם הרצל בא בהסתר, העלימו את מועד בואו, והמשטרה צויתה למנוע כל הפגנות יהודיות. הקוזקים עם מגלביהם עָמדו על המשמר לקדם את פני העם — ומה רבה היתה התפרצות ההמונים. הסמטאות פלטו גלי־עם אדירים, גלים אחרי גלים. והם זרמו בהתלהבות, בדבקות, בחרדת־קודש, במסירות־נפש. וראשי הקהלה, פרנסיה וגבאיה, רבניה וחכמיה, נאספים בועד „הצדקה גדולה", „נפעמים מגיל ומרעד", ומגישים להרצל ספר־תורה, וזקן רבניה, רבי שלמה הכהן, מתוך התרגשות עצומה, מברך בשם ומלכות ברכה מיוחדת לנשיא ישראל, ופרנס הקהלה, אריה ניישול, מנאמני „בני משה" ומותיקי המסורת הוילנאית, קורא בקול רועד את אשר „הגה לב בני ירושלים הזאת אשר בליטא: לא לנו, ד', לא לנו, כי אם לירושלים אשר ביהודה תן כבוד!"

* * *

התקופה האחרונה היתה תקופת הירידה של וילנה. יש אשר דברו גם על „חורבן וילנה". מעיר־הבירה של „תחום המושב", של כל קהלות ישראל ברוסיה, ירדה לעיר־סָפָר של מדינת פולין המחודשת, השוקדת על אָפיה הפולני של העיר וטורחת לדחוק את רגליהם של היהודים, שגם בלא זה נשארו תלויים באויר עם כל יזמתם ו„עצמאותם" המשקית, שיצרו להם כאן. נתמעטה האוכלוסיה היהודית ועמדה על חמשים אלף. בכח היו בה הרבה פחות: רבבות היו נכונים ללכת, אבל לאן? השערים נעולים. וילנה גייסה שוב את עקשנותה והמשיכה את מלחמת הקיום שלה. הרומנטיקה של ירושלים דליטא העלתה נצנים של מרץ חדש. „המכון המדעי היהודי" (י.וו.א) עם מוסדותיו ושפע אוצרותיו ידע לרכז מסביבו נוער מסור, מלא ענין והמית־לב, ולהבעיר בלבם אש־התלהבות לחֵקר ההויה היהודית. היה בכל האוירה הזאת לא מעט מן הנסיון לחדש את „הצנורות השלובים" של ירושלים דליטא".

פרופסור אברהם־יהושע השל

ירושלים דליטא

במה זכתה העיר וילנה לשם כה מקודש? האם הבהיקו שם אורות קסומים בחלונות ארמונותיהם הנפלאים של מלכי ישראל? האם בזכות בניינים נישאים של שרי ישראל והמוני משרתיהם? האם בזכות הבית הנפלא של הסנהדרין, שנבנה בתרומות הרוטשילדים מימי המכבים? האם עמדו שם הר־הבית ובית־המקדש עם קודש הקודשים הסודי והמסתורי של כוהנים גדולים, אשר נסכו כוח וטוהר בלב היהודים בעולם כולו? לא, בית־מקדש לא היה שם. אך היו זמנים שבהם נבנה מן הצער ומן הבכי על חורבן בית־המקדש היכל אחר, לא מאבנים אלא מדמעות היהודים, והשכינה יצאה מגלותה ומצאה חיים בלבבות יהודיים.

ארמונות מלכים לא ראה איש אפילו בחלומו. כאן נבנו ארמונות של מוחות. כאן נתגלו סודות הבקיאות בש"ס או בדקדוק. כאן נבנו מגדלי־פאר של חריפות מכוחם של מוחות חריפים, שבאו לכאן כדי לרענן את נשימתם במבוך של תלמוד בבלי.

כוהנים גדולים אין כאן, אך ישנם עניים שנשמותיהם ומידותיהם הטובות אורן יפה כאור החושן והאפוד של הכוהן הגדול.

גם קהילות ישראל אחרות נתברכו בשפע של יוצרים, רבנים, ראשי־ישיבות, לומדים, מחברים, אומנים, חזנים, מגידים, מוסדות צדקה, מוסדות פוליטיים ותרבותיים, ישיבות ומוסדות השכלה מודרניים. אך רבגוניות כזאת, עושר ושפע כזה, היקף זה — בכל אלה עלתה וילנה על שאר קהילות ישראל.

וילנה שימשה ערש לחינוכם ולגידולם של למדנים ברוכים, מתנגדים עזים ומשכילים חריפים. העיר עשירה בדמויות מופלאות כגון רבי משה "חלקת מחוקק", ר' שבתאי הש"ך, ר' אהרן־שמואל קיידנוור ("ברכת הזבח") ר' משה רבקש — "באר הגולה", הגאון מוילנה ובנו ר' אברהם, ר' אברהם דנציג, ה"חיי אדם". בוילנה גר בתקופה מסויימת ר' ישראל סלנטר. פה הסתגר והתבודד "חזון איש", ופה פעל ר' חיים עוזר גרודזנסקי. יצרו כאן סופרים ומלומדים כגון אייזיק מאיר דיק, אד"ם הכהן, מיכה יוסף לבנזון, יהודה לייב גורדון, יצחק אייזיק בן־יעקב "אוצר הספרים", והצדיק חייקל לונסקי.

"היהודי מוילנה עני הוא, אך בעל יוזמה ואומץ לב", כותב המשכיל לייב מנדל־שטם. מנהיגי הפועלים הראשונים מוילנה יצאו והם: אהרן ליברמן, אהרן זונדלביץ', ארקאדי קרמר, והסנדלר הירש לקרט אשר נתן נפשו על כבוד האדם וזכויות הפועל היהודי.

בוילנה נולד ה"בונד". כאן הונחו היסודות לתרבות יהודית ולחינוך יהודי בקנה־מידה עולמי. לישיבות המפורסמות נוספי בתי־ספר תיכוניים וגבוהים מודרניים, ששפת ההוראה בהם היתה יידיש או עברית. כאן הוקמו "ייווא", ה"פן־קלוב" ו"וילנה הצעירה". לשמות הישנים הצטרפו שמות חדשים של מלומדים חשובים, סופרים ומשוררים: ד"ר מקס ויינרייך, זלמן רייזן, מקס אריק, משה קולבאק, חיים גראדה, אברהם סוצקבר, הפסל מארק אנטוקולסקי, הפסנתרן ליאופולד גודובסקי, הכנר־הוירטואוז ישה חפץ. לאחר ימי "בעל־הבית'ל הוילנאי" האגדתי נוסד בעיר קונסרבטוריון לחזנים יהודים.

בוילנה נמצאה ספרות־סטראשון, אוסף הספרים הציבורי העשיר ביותר של יהודי מזרח אירופה; פעל בה מדפוס של האלמנה והאחים ראם, אשר סיפוק ספרים לאשכנזים, לספרדים ואפילו לקראים, והוציא את מהדורת הש"ס היפה ביותר, תלמוד בבלי וירושלמי, סידור, "אוצר התפילות", מדרש רבה עם פרושים. פעלו בעיר גם הוצאות ספרים אחרות, ולהן הקדישו את חייהם למדנים ומגיהים רבים. ואלו המתנות היפות שנתנה וילנה לעמה.

בוילנה אתה פוגש על כל צעד ושעל בחורי־ישיבה או מורים מודרניים, המקיימים "פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ובתורה אתה עמל". אכן, לומדים כאן ימים ולילות. חיים כאן יהודים, אשר לימוד התורה טבעי להם כנשימה. כאן חיים יהודים שהם עילויים באהבת־אדם ובעזרה לזולת. לא רק יהודי וילנה הם חידוש, אלא גם וילנה כעיר היא כמעיין הקורן יהדות, מסירות־נפש, כנות. יש בה יופי הקוסם לא בהדר החיצוני, אלא בזוהר הפנימי, לא בקישוטים אלא בפשטות.

"הנך תהילים הבנויים מחומר וברזל. ותפילה בכל אבן וניגון בכל כותל", שר המשורר משה קולבאק. רק מי שזכה לראות את וילנה היהודית יבין את מלוא המשמעות של מילות המשורר קולבאק. וילנה היהודית, כתלית, פינותיה ואף מרתפיה מלאים זכרונות על מוחות כבירים, על מסירות־נפש ליהדות, על יראת־כבוד לאלוקים ולאדם, לצדקה ולהשכלה.

בצורה מיוחדת נתגלה היופי הגנוז של וילנה, היופי הטמון ביהודיה העניים והפשוטים: סנדלרים, סבלים, בעלי־מלאכה. והנה דוגמה של דמות נעלה: שמעל'ה קפטן. מוצאו ממשפחה אמידה בסביבה, אך לוילנה בא עני ואביון. מתפרנס מעבודתו בערבים: עיבוד עלי טבק ושזירת חבלים. ביום היה לו עיסוק אחר. מהלך היה כשקופסה בידו וקורא: "תנו גרוש, או חצי גרוש". איש לא סרב. יהודים נגשים מכל עבר ומרימים תרומתם. אחר כך אתה פוגש אותו בכל מקום שבו שוכנים הבכי והעוני, שבו ילדים זועקים ללחם, אצל אלמנות עניות, אצל בעלי־בתים שירדו מנכסיהם, אצל נשים הרות עניות ואצל חולים שאין ידם משגת לקנות תרופה. הוא מציל יתומים מבושה, דואג לבחורי־ישיבה שלא יסבלו חרפת־רעב. משורר פולני כינה אותו בשירו "מקבץ הנדבות היהודי", וי. ל. פרץ תרגם שיר זה ליידיש. השיר מתאר את שמעל'ה קפטן יושב בחצות בבית־מרזח, רכון אל דפי הספר ולועס שעועית. אין הוא מסתכל סביבו ואינו נותן דעתו על צחוקם של המסובים. סביבו מנבלים שיכורים פיהם. אך פניו עצובות ובעיניו תוגה וגעגועים. הוא נמצא הרחק מכאן, רחוק מכל בתי־המרזח שבעולם. נשמתו מרחפת לה הלאה ומטרתה — ציון. מה הניע אותך לנהוג כפי שאתה נוהג? נשאל, והשיב: שבתאי מנקה־הארובות, אשר נתן את ביתו הישן לישיבה, התגורר בעליית־גג ורוה נחת משמיעת קול תורה בפי תינוקות.

כותב הטורים האלה, אשר חי פרק זמן בוילנה וייסד את קבוצת הסופרים "וילנה הצעירה" זכה להתבסם מרוחה של עיר זו, שאפילו אביוניה בעלי נשמה יתירה והתעלות הרוח, נכונים למסירות נפש על יושר וכבוד האדם. תכונות אלו ירשו מדורות רבים של קדושים, ואותן תכונות אתה מוצא גם ביהודים בני הדורות האלה. רבים היו היהודים שחיו כצדיקים ולא ידעו על כך.

למה אדמה אותך וילנה, קהילה יהודית קדושה? כל יהודי דף־גמרא, פרק תהילים, שיר בטחון וצער, צעקה חרישית וניגון צנוע. ואנו לא ידענו מה טוב היה לנו.

(עברית: צבי ארד)

ד"ר ישראל קלוזנר

מצבת זכרון לירושלים דליטא

העיר שתפסה את המקום הראשון במעלה אצל יהודי ליטא, העיר, ששימשה מרכז רוחני לכל יהודי מזרח־אירופה, עיר־ואם־בישראל זו נחרבה יחד עם כל יהדות אירופה כאשר יצאו כוחות הסטרא־אחרא לכבוש את העולם כולו ולהדבירו תחת רגליהם. הם ראו בקהילה היהודית בוילנה אבן־בוחן לאפשרות השמדתם של המוני היהודים. אם יהודי וילנה לא יוכלו לעמוד בפני שיטות ההשמדה המתוכננות בעורמה יתירה, אם יוכרע ויושמד מרכז זה של תרבות יהודית, של הכרה לאומית, של אירגון עצמי ופעילות ציבורית ענפה, קל יהיה להשמיד קהילות ישראל אחרות. יהודי וילנה, חסרי־המגן והמושפלים עד דכא, שהפולש הנאצי ועוזריו הליטאים התחילו לקצות בהם במסוה של גיוס לעבודה, יהודים אלה לא יכלו לעמוד בפני האויב האכזרי. רק קומץ צעירים התקוממו, הצליחו לצאת מן הגיטו ליערות ונלחמו, נשקם בידם. חשמונאים בני זמננו אלה זכו לראות בתבוסת האויב.

המשימה שהטיל על עצמו מר לייזר ראן, מחבר הספר "ירושלים דליטא מאויר ומתועד", קשה ונכבדה: להגיש לקורא את תולדות הקהילה היהודית בוילנה בהתפתחותה במשך מאות בשנים באמצעות תצלומים של מקורות. על וילנה היהודית כבר נכתבו ספרים רבים. הראשון שפירסם ספר על קהילת וילנה היה הסופר המשכיל והחוקר שמואל־יוסף פין. ספרו "קריה נאמנה", שנדפס בשנת תר"ך (1860), שימש דוגמה למחברים אחרים, שכתבו את תולדות קהילותיהם. אחריו נתפרסמו ספרים ומחקרים רבים על קהילת וילנה. אולם אלה הקיפו רק תקופות מסויימות. ספר, שיקיף את תולדות הקהילה מראשיתה ועד היום הזה, עדיין לא הופיע. ספר כזה אפשר יהיה לחבר ביסודיות רק לאחר שייפתחו מחדש לפני ההיסטוריונים ארכיוני וילנה העשירים.

הספר "ירושלים דליטא מאויר ומתועד" מקנה לנו משוג ברור על חשיבותה של הקהילה בכל תקופותיה. הספר משמש איור נהדר ותיעוד רב־ערך לתולדות וילנה היהודית.

על קהילת וילנה עברו זמנים של צמיחה ופריחה, ותקופות של ירידה, רדיפות וחורבן. בכל הזמנים הללו נלחמו יהודי וילנה את מלחמת קיומם ושמרו על גחלתם הרוחנית. גם בתקופה האיומה ביותר של שלטון הנאצים לא נשברה רוחם, ואף בצל הגרדום הוסיפו לטפח את תרבותם.

קהילת וילנה הצטיינה תמיד במנהיגיה הרוחניים, ומילאה תפקיד חשוב בכל הזרמים הרוחניים שקמו בקרבנו. וילנה קנתה לה שם טוב בעולם היהודי ברבניה, מלומדיה, סופריה ואמניה. מי לא שמע על הגאון מוילנה, שגרם לחידוש פני היהדות המסורתית? וילנה הפכה למרכז של לומדי תורה. תנועת ההשכלה התרכזה בוילנה. בתי הדפוס בעיר, עם בית הדפוס של "האלמנה והאחים ראם" בראשם, משכו אליהם סופרים ומחברים מערים ומעיירות ישראל. וילנה הפכה למרכז הספר היהודי, הן של ספרי ההלכה והן של ספרי השכלה וספרות מודרנית בעברית וביידיש.

וילנה היתה מהראשונות בתנועת "חובבי ציון". בה נוסדו החוגים המהפכניים הראשונים. העיר שימשה אחר־כך מרכז למפלגות היהודיות, לעיתונות, לועידות ולועדים המרכזים שלהם. המפלגות השונות נלחמו אחת בשנייה בקנאות, בדומה למלחמת הגר"א ותלמידיו "המתנגדים" ב"חסידים" וכיאות ליהודי ליטא החריפים. כל מפלגה השתדלה להתבצר בוילנה, כדי לרכוש לה השפעה על המוני היהודים, לא רק במקום או בישובים הקרובים, אלא גם בארצות רחוקות.

בועידה בוילנה הונח היסוד למפלגה הסוציאל־דמוקרטית היהודית "בונד". בוילנה נמצא במשך תקופה מסויימת הועד המרכזי של ההסתדרות הציונית ברוסיה. פעלו בה ועדים מרכזיים גם של מפלגות יהודיות אחרות. בעיר זו התקיימה הועידה, שבה הוחלט על הקמת "המזרחי", שממנו נוצרה המפלגה הדתית־לאומית. בעיר זו התאספו "ציוני־ציון", שהתנגדו להצעה ליישב יהודים באוגנדה ודרשו לעסוק רק בישוב ארץ־ישראל. כל מפלגה הוציאה כאן את בטאוניה, וכל זרם השתדל להקים בעיר זו מוסדות משלו. הזרם החרדי, עם הרב ר' חיים עוזר גרודזנסקי בראשו, ייסד את ועד הישיבות והוציא לאור שבועון. הציונים ייסדו בימי מלחמת העולם הראשונה גמנסיה עברית, הראשונה בגולה. נוסדו בעיר בתי־ספר עבריים ובתי־מדרש למורים עברים. הזרם היידישאי ייסד בתי־ספר עממיים, בית מדרש למורים וגמנסיות. אנשי זרם זה יסדו מכון למחקר שפת יידיש ומצב היהודים בעולם, הו "המכון המדעי היהודי" (ייוו"א). היידישאים שאפו להפוך את וילנה למרכז התרבות שלהם, או לפי הגדרתו של לייזר ראן: להפוך את ירושלים דליטא גם כן לירושלים ד'יידיש.

בוילנה היו קיימים ירגוני נוער רבים, בחסותן של המפלגות. האיגודים המקצועיים הושפעו גם הם מהמפלגות. בימי הבחירות לועד הקהילה התמודדו המפלגות ואירגונים, ותוצאות הבחירות משקפות את הלך רוחם של יהודי וילנה.

קהילת וילנה הצטיינה במוסדות הסעד שלה. לא פחות הצטיינה באירגוני ספורט, באגודות למוסיקה, בתיאטרון ובאמנות. הקורא ימצא בספר שפע של תמונות ותעודות על אירגונים ומוסדות אלה.

הספר מכניס את הקורא גם לחיי היום־יום ולהוי ברחובות של הגיטו הישן על ביתו וחצרות־המעבר שלו ועל יושביו. לא רק תצלומים, אלא גם ציורים מעשה־ידי אמנים ימצא הקורא בספר. הציורים מתארים את אנשי העמל, בעלי־המלאכה, הסבלים, העגלונים וכד'. רואים אנו כאן את דלת העם, המבקשת למצוא את פרנסתה במסחר בבגדים ישנים, במכירת תפוחים, "בקבוקי יין", קטניות חמות.

כל הדמויות הללו נכרתו מן החיים ונעלמו בימי השואה. רחובות היהודים, החצרות והמוסדות נהרסו, והם הולכים ונעלמים לפי הוראות השליטים החדשים, השואפים למחות את זכר הקהילה היהודית המפוארת.

מחבר הספר, מר לייזר ראן, השתדל לשוות לעיני הקורא, על־ידי התמונות, התעודות, דברי־הדפוס והידיעות הרבות, תמונה מוחשית מהחיים התוססים בוילנה היהודית בצביונם המיוחד. מספר רב מהתצלומים והתעודות, שכינס המחבר בשקידה רבה, לא נתפרסמו עד כה. הספר הוא אוצר בלום של זכרונות לכל יהודי וילנאי ומצבת זכרון נכבדה לירושלים דליטא.

Leyzer Ran

JERUSALEM OF LITHUANIA, ILLUSTRATED AND DOCUMENTED

The true task of historigraphy is to show the events in their true colors and to leave the comments and conclusions to each according to his ability and comprehension. *Francis Bacon*

This book in the hands of the reader is a thematic handbook of a Jewish city — Jerusalem of Lithuania, a guide to its five-hundred-year history. Jerusalem of Lithuania — more than one reader will ask — where is this city? It will not be found on any of the well-known geographic, physical, political or strategic maps; it is not mentioned in history or geography textbooks; in descriptions of forgotten, lost or vanished places its name is not found.

As an answer to this and similar questions of surprise and skepticism we have selected the documents and pictures between these covers. He who patiently makes a journey through the thematically arranged pages will come away with the conviction that the city is no legend, but a historical fact and factor of such dimensions that for centuries it exerted an impact on Jewish life in remote lands and the unique effect of the city is still felt in many sectors to this day.

The readers more or less acquainted with a certain era or with the entire history of the city (and to these we may add the large number of those who will acquaint themselves with that history through our handbook) are just as much entitled to an answer to the no less significant contrary question:

How to explain such a bizarre phenomenon that the very existence of a city renowned among Jews throughout the entire diaspora should be practically unknown outside the Jewish sphere; and what are the true motives for ignoring the existence of this city in the non-Jewish historical, geographic, cultural and socio-economic handbooks and monographs and even in works on regional history of the city and vicinity.

Jerusalem of Lithuania was the twin sister of a multinational city, which under the name of Vilna had been well-known in the geography and political history of Eastern Europe as a hub of crossroads of rival kingdoms and a bridge between neighboring nations and cultures.

Lithuanians, Poles, White Russians and Russians are the most populous nationalities in Vilna and the vicinity from time immemorial and the Lithuanians, Polish and Russian states are in constant warfare over the rule of the city. Regardless of the actual rule of the city in a given period, the aforementioned nationalities and states identify the city with their past, present and future. Other smaller minorities living in Vilna belong to the nations that have at one time or another spread out their rule over the region: Mongols, Frenchmen, Swedes and Germans.

The Vilna inhabitants of each ethnic group led to a degree a self-interested life in their own communes, with their own mode of life, religion, language and folk-culture, their habits, aspirations and the possibilities allotted by the ruling power. In the general life of the city and in its economy all ethnic groups met and cooperated, exerted their influence on one another and were in turn influenced by them. The impact of each ethnic group was sufficiently obvious, all were partners in the shaping and development of the city.

But the ruling regimes would not recognize the ineluctable fact of the multiethnicity of Vilna and constantly attempted to modify conditions and falsify the figures of the interethnic proportions in one direction: each state ruling in a given period in Vilna and vicinity endeavored through all political, juridical, economic, religious, cultural, linguistic and other means to increase the influence and prestige of its ethnic group at the expense of the other nationalities, religions and cultures and to seize key positions.

The Jews, who despite constant chicaneries and oppressions at certain times constituted about a half of the city population have never attained to public-juridical recognition in the municipal legislation. A mere numerical recognition of the Jewish inhabitants was against the basic policy of the rivalries among the dominant nationalities, who by all means fair and foul sought to enlarge their numerical presence and prestige in the city at the expense of the other communes especially the Jewish.

In contrast to the niggardly and insignificant direct positive recognition was the high indirect negative recognition of Jewish achievements and constant rise in influence in the life of the city.

The non-Jewish burghers, the artisans guilds, the Christian religious hierarchies have constantly engaged in litigations with the Jews and sought through municipal anti-Jewish legislation to limit Jewish right of residence and to eliminate or curtail Jewish participation in municipal trade and crafts. Anti-Semitic hatred and jealousy have so long agitated against the Jews and spread the wildest libels until students' excesses and pogroms would break out in the Jewish district.

War, revolution and the transition of the city from one regime to another have changed but little the basic attitudes to the Jewish inhabitants and only provided new opportunities for venting the accumulated discontents and frustrations on the Jews. In the newly established Polish and Lithuanian states the old Jew-hatred was organized and sanctioned by means of modern, civilized state and municipal laws, aiming at the old preference for the ruling nation and its state power. The purport of these laws was to brake all social and cultural development of the so-called national minorities, to chicane the national education of the younger generation and the various national languages, to elinimate "the aliens" from public life as much as possible, to limit the participation of the inhabitants of other nationalities — always beginning with the Jews — in commerce, craft and industry, even at the expense of injuring by these draconic means the municipal and state economics.

But contrary to the aims of the anti-minority policy it resulted in an internal consolidation among the national communes. In the case of the most perscuted and wronged minority — the Jews, these oppressions and discriminations were most effective in strengthening the national consciousness and the will to organize an independent Jewish community to cater to the needs of an autonomous Jewish life. And the obstinate men of Vilna in their purposefulness achieved this to such an extent, and despite their dreadful economic conditions attained such unprecedented heights that the Vilna Jewish community was crowned by the Jewish communities the world over as the Jerusalem of Lithuania. And this well-deserved crown Jewish Vilna bore to its bloody end.

In accordance with this "preference method" — ignoring and minimizing the role of other ethnic groups, and wherever possible deny their very existence — each ruling power deemed it of particular importance to rewrite the history of Vilna so that it be clearly the history of one dominant nationality and thus serve its own national, religious, cultural, political and juridical interests.

Under all regimes the two largest minorities in Vilna, the Jews and the White Russians (who were never in a dominant position in the city) were the most ignored, denied and wronged. And they met with a similar fate in the partisan books written about Vilna. Of the bright exceptions mention must be made of the Russian historian Serge Aleksandrovich Bershadsky (1850-1896), whose "History of the Vilna Jewish Community," 1593-1783" and three-volume history "Lithuanian Jews, 1388-1793," are to this day among the most valuable on the subject, and the Polish historian Joseph I. Kraszewski (1812-1887), who in his three-volume history of Vilna (from the beginnings to 1750) devoted an informative chapter to the Jews and Karaites in Vilna and was the only one among non-Jewish historians of Vilna to give an account of the proselyte, the Polish Count Potocki (based on Jewish sources).

The dubious place of honor in denying the Jewish past in Vilna was attained by the Soviets, both in their zealous Russification and Lithuanization of the city and in their publications on Vilna: histories, monographs, albums, municipal guides and textbooks, published in the course of 1946-1972 in Russian, Lithuanian and half a dozen other languages (including Arabic but excluding Yiddish) over the signatures of the most prominent Soviet research institutes, academies and the ministry of education. According to these publications there never was a Jewish settlement in Vilna, the Jerusalem of Lithuania never existed.

What do we hope to achieve with our four-language publication?

The most timely social task of our historical handbook on Jerusalem of Lithuania is to provide a documentary answer to the systematic Soviet campaign to obliterate and deny the very existence of the Jewish past of Vilna. When the accumulated facts of 500 years of Jewish life and creativity in Vilna will reach those who utilize the Soviet publications they will serve as an irrefutable answer to the falsifications in the dejudaized Soviet history books on Vilna.

Our most comprehensive aim was to prepare for the interested Jews and non-Jews of the post-Holocaust generation and the generations to come a thematic handbook and guide of Jewish life in general and in its various modes in a community that was regarded as the Jerusalem of the Jewish shtetl civilization in Eastern Europe.

(Translated by Dr. Sh. Noble)

Professor Ben-Zion Dinur

THE JERUSALEM OF LITHUANIA

The city of Vilna held an unusual charm not only for its inhabitants but also for anyone who spent some time there. It is set amid beautiful natural surroundings. In its center, the small stream, Vileika, flowing through a deep, narrow valley, empties into the Vilea River. The city itself is surrounded on three sides by sand hills, of which the two highest jut into the heart of the city. The Botanic Gardens lie at their foot. One of these two hills, known as Castle Hill, was the pride of the Jews of Vilna. But in that neighborhood are to be found only the remnants of the oldest Jewish settlement in the city. The old Jewish cemetery across the river dates from the early seventeenth century and the inscription on its oldest stone is of the year 5396 (1636 A.D.)

The heart of Jewish Vilna was the courtyard of the Great Synagogue. It was like a world of its own, full of contrasting sounds and sights. On entering the courtyard, one would be overwhelmed by the cries of the market women, squatting alongside the houses and crying their wares in terms of monetary units hardly used outside of Vilna — half-kopecks and even quarter-kopecks. The kopeck seemed too large a unit for the standard of living prevailing in Vilna. Porters shouted "Step aside"; "Careful there"; "Young man, keep your eyes on the ground"; and their voices were swallowed up in these of the worshippers, praying continually in the synagogue and the many prayer-houses. There was a prayer-house in memory of the Gaon of Vilna, there was the prayer-house of the Gemilat Hasadim (Free Loan) Society, that of the gravediggers, and the Hassidic center. In the center of the court was the communal well, while farther up, overlooking the women's section of the synagogue, was the communal bath, with its ritual pools.

The strongest charm and attraction of Vilna were to be found, however, in the uniquely exhilarating spiritual atmosphere of the place. At every step one stumbled across so many contrasting things, each detached and different from the other and yet complementing one another and forming one consistent whole. The people themselves seemed to merge into the city's external appearance, its streets, lanes, and houses, forming a unity. One could not help feeling that the city had a soul, and that that soul was in harmony with the body.

* * *

Two features marked the history and the social physiognomy of Jewish Vilna: there was the extremely severe struggle for existence of a community in "exile"; and at the same time, the stability of a community profoundly at home. However tense the struggle, one sensed a certainty, a feeling of deep roots, about the Vilna Jews.

The history of Vilna Jewry and the circumstances attending its growth easily explain the tension. There were four periods in that history: the Lithuanian, from the founding of Vilna in 1322 to the Union with Poland in 1659; the Polish, ending with the last partition of Poland, when Vilna became part of Russia (1659-1795); the Russian (1795-1915); and the second Polish period (1922-1939). During the first period there was no organized Jewish community in Vilna. Individual Jews came and went temporarily, and the burghers strenously fought any attempt by Jews to establish themselves in the city. In 1527 Vilna was given a charter expressly prohibiting the settlement of Jews in the city. It was not until 1573 that Jews were permitted to build the synagogue which marks the beginning of Jewish community. The synagogue was built on land belonging to a nobleman, and thus was not under the burghers' jurisdiction. But the latter did not give up their opposition to the presence of Jews in the city. For two hundred and twenty years, from the founding of the Great Synagogue until the annexation to Russia, Vilna Jewry was forced to wage a constant struggle for the right of residence in the city. Charters, privileges, decrees, judicial decisions by the score were issued for and against the Jews by monarchs and feudal lords; compromises were made and annulled; riots and disturbances, large and small, broke out, coinciding very often with the times when the Jewish status was under discussion.

The unceasing, determined struggle of the Jews, merchant and artisan alike, for their right to remain in the city had its effect on their character, and hardened them for the trials of the Russian period. Then the struggle was not for the right to dwell in Vilna but for the chance to make a living. During the Russian period, the Jewish population of Vilna grew rapidly — from 5,000 or 6,000 at the annexation, to about 24,000 in the middle of the nineteenth century, and 38,000 in the 'eighties. By the close of the century Vilna had 63,000 Jews, forming about 40 percent of the total population. In 1914 there were 72,000.

During the first half of the nineteenth century, Vilna had the largest Jewish community in Russia (outside of Poland); later with the rapid growth of Odessa, it was relegated to second place. By the end of the century, Vilna was fourth in Jewish population in the whole Russian Empire, which them included the Polish cities of Warsaw and Lodz.

* * *

From the very beginning, Jewish Vilna was a workers' community. Besides the artisans customarily found among the Jews of Eastern Europe — tailors, furriers, hat-makers, painters, shoemakers, harnessmakers, printers, bookbinders — one could find there many laborers of less usual types: potters, drivers, masons, glaziers, roofers, bricklayers, ditch-diggers, woodshoppers, water carriers, chimney sweeps, street cleaners, and general unskilled labor. The Jews in Vilna took up every kind of work which was available. The Vilna Jewish community absorbed various types of Jewish migrants — Jews expelled from villages or fleeing from want in small towns — and provided them with a livelihood of a sort, according to Vilna standards.

Chronic unemployment and restrictions on residence and occupations made qualities of initiative and persistence necessary in order to make a living. The annexation by Russia, opening up new markets, provided an opportunity to utilize these qualities. A distinct Jewish economy, as it were, was formed in Vilna. Variegated products like gloves, socks, and other similar items were manufactured by homeworkers. Tobacco and stationery were produced in factories. The workers, the manufacturers, the merchants, the traveling salesmen, the suppliers of raw materials, and entrepreneurs — all were Jews. Commerce flourished. Vilna was one of Russia's main gateways into Western Europe; it had no Russian population to speak of, except the officials and the garrison, who were in no economic competition with the Jews. Rather were they the customers of Jewish artisans and merchants. Operating on the slimmest possible margin of profit, Jewish trade was successful.

Yet, at the same time, there was appalling poverty in Vilna — poor housing, overcrowding, one-third of the Jewish population dependent on charity. I remember a semi-cellar "apartment" I saw, when a group of us, young people, visited Vilna shortly after the turn of the century. It consisted originally of two rooms and a kitchen, located in a section which was not the poorest part of the city. The rooms had been partitioned into two lodgings apiece, and sixteen people lived there. In 1912 Dr. Makover made a study of about 200 lodgings in Vilna, which, regrettably, was not published in its entirety. I remember that it was my impression from the newspaper reports that not much had changed since our earlier visit. In the meantime the Jewish population had increased by about ten thousand, and housing construction had fallen behind.

And yet, there was no sign of degeneration in the Vilna Jewish community. It was sturdy and full of sap, in spite of its frightful poverty. A flourishing Jewish culture protected it.

* * *

Vilna was a city with a Jewish quarter, and narrow, segregated, stifling Jewish streets. But an intense Jewish life, pulsating within that ghetto, gave it unusual vigor and vitality. Jewish life there had wholeness, simplicity, and richness.

Let us go into the ghetto between the afternoon and evening prayers. At long tables in the minor synagogues sit Jews just returned from their labor, and study the week's liturgical Bible reading or a chapter of Mishna, or books of legend and commentary. Or on Sabbath eve, in the little lending-libraries, see the young apprentices and workers, boys and girls, and their alert interest in the literature that opens horizons of fascinating variety before them. Or go and sit at the sermons of itinerant preachers, lecturers, exhorters of all kinds, and watch the thronged audience, its simple, keen, direct remarks and its courteous, attentive manner. Or on Sabbath morn in the courtyard of the Great Synagogue: Everybody has come to hear the guest cantor — thousands, it seems. Only a few are still wrapped in their prayer shawls. The others had long finished their devotions, they had said the sanctification, and tasted the various Sabbath tidbits, and then had gone to hear Sirota, or Roytman, or whatever famous cantor was fortunate enough to officiate in Vilna at the time. Now they stood, or walked, and chatted with discriminating appreciation of the excellencies of the rendition, repeating snatches of liturgical music, and told tales of old-time cantors, and the marvels related about them.

The popular culture of Vilna was also expressed in one hundred and sixty Jewish societoes of the traditional type, each one named by some Biblical verse. This is the number that has been counted. I am sure there were far more. I doubr whether this number includes the "Break of Dawn" society, whose members arose at the indicated hour for prayer in common; or the "Tenth in Sanctity" Society, which maintained ten notable and aged scholars in holy studies; or dozens of others of the same type. The most common were charitable and mutual aid organizations which later developed in Vilna (chimney sweeps, tailors, butchers, etc. had long organized their own minor synagogues), as well as for the Hoveve-Zion societies, the forerunners of Zionism.

* * *

Vilna was a city of tradition — above all of the tradition of the Torah. Ephraim the blacksmith would say his lesson in Talmud, and Phineas Shokian, one of the devotees of modern Hebrew and secular nationalism, was at the same time a charter member of a Talmud study circle founded by the proto-

Zionist Hoveve Zion movement. "Torah," however, was regarded as comprehending secular science and philosophy, and critical judgment from those quarters was welcome as the critical analysis of sages.

Vilna was the largest Jewish printing and publishing center in the world. The famous publishing house of the Widow and Brothers Romm, whose prayer-books, Pentateuch texts — with commentaries — and volumes of the Talmud were known all over the world, was located there. It was the place where the most famous Hebrew books of the beginning of the "Era of Enlightenment" were printed: Abraham Mapu's biblical novels; Kalman Schulman's prolific and instructive output; numerous didactic and historical books; the poems of the father and son Lebensohn; the poetry of Judah Leib Gordon; the Yiddish stories of Isaac Meir Dick; and the Hebrew grammars; and the modern revolutionary pamphlets. The first Jewish literary "bohemia" existed in Vilna in the 1870-80's, with its young writers, women as well as men, careless of convention and fully at ease in Vilna.

Vilna was the residence of the greatest scholar of East European Jewry — the Gaon of Vilna. Other famous men of his type, Rabbi Sabbatai Cohen, Rabbi Moses Rivkes, and many others, flourished there long before; but it was the Gaon Rabbi Elijah who became the symbol and pride of Vilna. His life embodied Vilna's faith in the power of human effort, in the efficacy of individual influence, in the power of reforms made by wise men. The life of the Gaon was that of a saintly recluse devoted wholly to piety and scholarship. The number of his disciples was very small. Few were those who were privileged to be really intimate with him. And yet, through his disciples, his influence was very great. Rabbi Haim of Volozhin founded the famous Yeshiva which revolutionized the study of the Talmud, emphasizing the principles of realistic interpretation, thorough knowledge of the texts, and reliance on early sources. His brother Salman pressed for adequate study of Bible and Mishna, as well as Talmud, in Vilna and insisted on grammatically correct pronunciation of the Hebrew and clear enunciation in prayers and in reading the Torah. Rabbi Menashe of Ilia stimulated communal activity and exercised a strong moral influence. Rabbi Israel of Shklov was the pioneer of the "ascension" of scholars to the Holy Land and established close bonds between Jerusalem and the Diaspora. The Gaon's son, Rabbi Abraham, was among the first to pave the way for historico-literary research in early post-Biblical commentaries. Each of them drew much of his inspiration from the Gaon, as they proudly acknowledged.

The Gaon — literally "the Genius" — was symbolized for Vilna the power of human will. It was proverbial in Vilna that only strong will was necessary to reach similar heights. Each section of Vilna Jewry could tell you of its own "genius," and of the powerful will that made his achievements possible. A favorite figure of Vilna Jewry was the famous sculptor Antokolsky, the son of a poor tavern keeper. He drew and moulded in his childhood, spoiling many articles in the house and receiving as many beatings, but was determined to achieve fame as an artist. "By sheer will-power," he did.

There was also the saintly woman of Vilna, Dvoira-Esther Gelfer, a "genius" of alms-giving, about whose patience and determination many tales were spun. She was a poor girl, who in her youth sold cookies in the taverns, setting aside a certain percentage of her earnings for charity. She married a carpenter, and having no children, she became a "genius" in dispensing loans without interest. She never demanded payment, but sat on a low bench in the butcher's lane, waiting for the debtors to make good their loans. While sitting there she would collect money for various charitable purposes: for curing the poor sick, for providing poor girls with dowries. The society in her name had a fund of twenty thousand ruble and a prayer-house of its own. After Dvoira-Esther's death, women would come to pray at her grave when their hearts were troubled.

A middle-class Jew in Vilna would tell the story of Israel Bunimovitch, a self-made banker, who started at the age of thirteen as a clerk. And one must remember that Vilna was not America. Yet "will-power" made a financial "genius" of him.

The Vilna laborer, member of the "Bund" — the workers' alliance — would tell the story of Hirsh Leckert, who fired at the Russian governor because the latter ordered revolutionary workers flogged. When asked at the trial why he shot at the governor, he answered boldly and simply: "I intended to kill him," and for this he was hanged. Telling this story, the workers would not forget to add that Leckert was from Vilna — and "he had a strong will."

The same qualities are stressed in the history of that hero of Jewish Vilna, the proselyte, young Count Valentine Potocki: how he studied the Talmud and observed all the commandments, and how firm he was when finally burned at the stake. Any Vilna Jew pointing to the large bent tree growing over the *Ger-Tzedek's* grave would stress the will-power and determination of the saintly proselyte.

* * *

This veneration of will-power, determination, and devotion to principle produced an attitude of tolerance among the various ideological groupings in Vilna in old and modern times, particularly when one saw these valued qualities in an opponent. In no Jewish community was the feeling of Jewish unity so strongly developed. One could see it especially in the famous Strashun Library, crowded with old and young, orthodox and modern, reading rabbinical *responsa* or modern Hebrew novels, and treating one another with courtesy and respect. There was a tone of good natured contention in the continual discussions, debates and polemics carried on among Misnagdim and Hassidim, Zionists and Bundists, and other groups. Acrimony was seldom permitted to break bounds since the time when the Hassidim were excommunicated by the Gaon. During the 1905 Revolution, Vilna became the headquarters of every political party in Russian Jewry where they carried on their polemical battles among themselves; always, however, in the distinctive spirit of the city.

Vilna also presented the spectacle of various apparently contrasting cultural and ideological types of Jew borrowing from one another and merging into one another. Ben-Zion Alfas, a typical orthodox scholar, wrote an ethical tract in the form of a novel which enjoyed unusual success. Gozhansky, one of the pioneers of Bund (Jewish Socialist) propaganda, wrote his first pamphlet in the form of a traditional funeral oration by the city preacher over the death of Tsar Alexander III.

This blending of types and methods had an air of naivete about it. I recall a visit to the Gaon's grave on which lay many written requests by supplicants for the saint's intercession in their behalf. Unable to restrain my curiosity, I picked up a few of them and read. One of them said: "I pray and beg mercy that I succeed in chosing the right books for reading. Shloimo the son of Gittel." For many years I kept in my archives this unique little note written in a large legible handwriting.

This merging of the different currents of Jewish thought and method was not a new thing in Vilna. Its famous Gaon, the most luminous figure of Orthodox Jewry, wrote a book on geometry, stimulated a translation of Euclid into Hebrew, and was anxious to see a translation of Josephus. And yet it was he who ordered that Abba Hlusker, a well-known protagonist of the Enlightment, be publicly disgraced in the "Kuna", because he was suspected of holding lightly the words of the sages. Rabbi Moshe Maiseles, an employee of the community and an adherent of Hassidism, in his old age quoted Schiller and Goethe by heart to Montefiore's secretary in Hebron. There was, also, Reb Ber, a teacher of religion, who joined the Bund and made his home the hiding-place for illegal literature and weapons.

Vilna was known as "Jerusalem in Lithuania." It did have the characteristics of a national capital where all spiritual influences in the people's life met and crossed. One feld there the fullness of Jewish existence, of the people's will for living and working with their fellow-Jews.

Modern Hebraic movements, such as the Haskalah and Zionism grew out of Vilna's past rather than coming as sudden upheavels. Zionism in Vilna took the form of a natural popular sentiment, which could be opposed only by the unusually obdurate. When Sir Moses Montefiore visited Vilna 127 years ago, and when Herzl visited it 70 years ago, the Jews in Vilna knew no bounds to their enthusiasm. Montefiore came with the official approval of the Russian authorities and the demonstration was permitted. It reached its peak when the crowd saw the word *Jerusalem* in Hebrew letters on the visitor's carriage. A memorandum was presented to Montefiore, intended for the Russian government. Worded boldly and with dignity, it set forth the grievances of the Jews and their demands. Herzl visited Vilna on his way to St. Petersburg. The public reception was not sanctioned by the authorities; on the contrary, the Jewish leaders of Vilna were warned against it. Cossacks with knouts stood ready to pounce on the participants in the demonstration. And yet it took place. Herzl was presented with a Scroll of the Law and the dean of Vilna's rabbis, Shlomo ha-Cohen, pronounced over him the benediction for princes and rulers. The president of the community, Aryeh Neishul, an embodinent of the Vilna tradition, recited a scroll of "What was in the hearts of the sons of this Jerusalem, which is in Lithuania: Not to us, O Lord, not to us, but to the Jerusalem which is in Judea give honor!"

* * *

The last years were a period of decline for Vilna. There were even those who spoke of "the destruction of Vilna." From a capital city in the Pole of Settlement of Russia Vilna was reduced to a provincial city in reborn Poland, whose powers attempted to Polonize the city and to oust the Jews from their positions. The Jewish population declined to 50,000. Potentially, the number was even smaller. Tens of thousands were ready to leave, but whither? The gates were locked.

But Vilna again mobilized its obstinacy and continued the struggle for existence. The romanticism of the Jerusalem of Lithuania produced sparks of new energy. The YIVO Institute for Jewish Research with its accumulated cultural treasures and the newly risen net of Jewish educational institutions, secondary and higher schools in Vilna attracted a dedicated youth full of interest and idealism and kindled in their hearts an enthusiasm to study Jewish life and Jewish creativity over the generations. And this culture atmosphere was a successful attempt to renew the "channels closely knit together" of the Jersualem of Lithuania.

(Translated by Hayim Greenberg)

Professor Abraham Joshua Heschel

THE JERUSALEM OF LITHUANIA

How has the city of Vilna acquired such a sacred name? Have enchanting lights glittered through the windows of stately palaces of Jewish kings there? Because of high and imposing buildings of Jewish ministers and the multitude of their functionaries? Because of the magnificent building of the Sanhedrin, financed by the Rothchilds of the Maccabean period? Was the Mount of the House with its Sanctuary there, whose mysterious sanctity of High Priests strengthened and purified the spirits of Jews the world over?

No, the Sanctuary was not there. But there were times when the sorrow and agony over the destruction of the Sanctuary built a Temple not of stones but of Jewish tears and the Divine Presence abandoned exile and found a home in the hearts of a Jewish community.

Royal palaces were not seen there even in a dream. There palaces were erected of mind. Homes were appointed with a mastery of the Talmud or proficiency in grammar. There towers were erected of acumen with the aid of countless brilliant minds, who came to refresh the spirit in the labyrinth of the Babylonian Talmud.

There were no High Priests there. But there were poor people there whose sould and virtues shone like the breastplate and ephod on the High Priest. Other Jewish communities too were rich in creative personalities — rabbis, heads of yeshivas, scholars, authors, artists, cantors, preachers — and in philanthropic, political and cultural institutions, yeshivas and modern schools. But all of these combined — such color, such diversity of colors, such scope — in this respect Vilna ranks above all other communities.

Vilna is a cradle nurturing brilliant scholars, intransigeant **misnagdim,** caustic **maskilim,** the city is rich in such unusual personalities as Rabbi Moses, author of *Helkat Mehokek";* Rabbi Sabbatai, the Shakh; Rabbi Aaron Samuel Kaydanover, author of *"Birkat Hazevah";* Rabbi Moses Rivkis, author of *"Beer Hagolah"; a commentary on the "Shulham Arukh";* the Gaon of Vilna; his son Rabbi Abraham; Rabbi Abraham Danzig, author of *"Haye adam";* for a while Rabbi Israel Salanter resided in Vilna; there withdrawn from the world lived Abraham-Isiah Karelitz, the author of *"Hazon ish";* and there Rabbi Kahyim Oyzer Grodzenski was active. Moreover Vilna could boast of such writers and scholars as Ayzik Meir Dick, Adam Hakohen, and Micha Joseph Lebenson, Yehuda Leyb Gordon, Isaac Ben Yaakov, author of *"Ozar hasfarim",* and the saintly Khaykl Lunski.

The Vilna Jew is poor, but possessed of initiative and boldness", writes the **maskil** Leyb Mandelshtam. The first Jewish labor leaders hail from Vilna: Aaron Liberman, Aaron Zundelevitch, Arkadi Kremer and the shoemaker Hirsh Lekert, who gave his life for human dignity and the rights of the Jewish worker. Here the "Bund" was born and the foundation was laid for Yiddish secular culture and education. In addition to the yeshivas there sprang up modern secondary and higher schools with Yiddish or Hebrew as the languages of instruction. Here YIVO was established, the PEN Club and the writers group "Young Vilna", and an inspiring list of new names of prominent scholars, writers and poets is added to that of the old one: Max Weinreich, Zalmen Reyzen, Max Erik, Moyshe Kulbak, Chaim Grade. Abraham Sutskever; moreover the sculptor Mark Antokolski; the pianist Leopold Godowski; the violin virtuoso Jasha Heyfetz grace the city and beginning with the legendary "Vilna balabesl" the city became a conservatory for Jewish cantors.

Vilna housed the Strashun Library, the richest public collection of Jewish books in possession of Eastern European Jews, the publishing house of the Widow and Brothers Rom, which provided Ashkenazim, Sephardim, and even Karaites with books. The most beautiful editions of the Talmud, Babylonian and Palestinian, the prayer book *"Ozar hatefilot",* the *"Midrash rabbah",* with commentaries and numerous other publications, to which a large number of celebrities, scholars and proofreaders piously devoted their lives — these are among the most beautiful gifts that Vilna bestowed upon the Jewish people.

In Vilna one meets everywhere yeshiva students or modern teachers who fulfill the Talmudic dictum: "A morsel of bread with salt thou must eat, and water by measure thou must drink . . . the while thou toilest in the Torah". Here the study of the Torah is pursued day and night. There are Jews here to whom study is as natural as breathing, and Jews who are geniuses in the love of fellow men and in extending a helping hand to others.

And a remarkable thing is not only Vilna Jewry, but also Vilna as a city is an image that radiates Jewishness, devotion, sincerity, a beauty that enchants not with external dazzle but with soul, not with boast but with simplicity.

You are a Psalter spelled in clay and iron.

A prayer is every stone, a melody — every wall.

Thus sings the poet Moyshe Kulbak. Only he who has been privileged to behold Jewish Vilna will grasp the full sense of Kulbak's words. Jewish Vilna was an environment whose walls, corners and cellars breathed memories of gigantic intellects, reminiscences of self-sacrifice for Jewishness, of reverence of God and man, of charity and the thirst for knowledge.

But the unfathomable beauty of Vilna is especially revealed in its poor, simple Jews, shoemakers, porters, toilers. Let us take for example one radiant figure: Shimele Kaftan. He came to Vilna around the middle of the 19th century, where he lived in poverty and loneliness. He sustained himself by hard labor in the evenings — pressing tobacco leaves or twisting rope. Daytime he is occupied otherwise. He goes around "from one puddle into another" with an alms tin in his hand calling "Drop a halfpenny!" and nobody refuses him. Jews run after him with their pennies. Later on he is come upon wherever poverty dwells, where children cry for bread, in the homes of poor widows and impoverished householders, poor lying-in women and sick in need of medication. He saves orphans from disgrace and sees to it that yeshiva students do not go hungry. A Polish poet wrote a poem abour him, "The Jewish Alms Collector," and Y. L. Peretz translated it into Yiddish. The poem tells that after midnight Shimele Kaftan sits in a tavern, bent over a book, chewing a few chickpeas. He ignores the mockery of the people about him. They are drunk, given to buffoonery, and his face is sad, his eyes full of yearning. He is far from here, far from all taverns. His soul soars afar and its destination is Zion.

"What prompts you to do this?" he was once asked. And his reply was: "Shapsel the chimney sweep, who donated his house to a yeshiva, retaining for himself the garret, whence he would listen in rapture to the sound of study."

The writer of these lines who lived for a while in Vilna and was a cofounder of "Young Vilna", was privileged to absorb the spirit of the city, where even the poorest were the bearers of refinement and spiritual exaltation. The readiness of self-sacrifice for justice and the dignity of man, inherited from many holy generations, was also glowing in the modern Jews. So many secularist Jews who lived the life of saints and did not know it!

What shall I compare thee, Vilna, holy Jewish community? Every Jew — a page of the Talmud, a chapter of the Psalms, a song of faith and sorrow, a silent cry, a humble chant.

And we knew not how good we had it.

(Translated by Dr. Sh. Noble)

Dr. Israel Klausner

A MONUMENT FOR JERUSALEM OF LITHUANIA

The city that had occupied the place of honor in Lithuanian Jewry, that had been the spiritual center of all Eastern European Jewry, the "Faithful City," was destroyed along with European Jewry, when the dark forces of Satan set out to impose their rule on the world.

Jewish Vilna was a testing ground for them how Jewish masses can be exterminated. If Vilna Jews will not endure the Nazi tactic of extermination and this center of Jewish culture, rational consciousness, organization and pride will collapse and be wiped out it will then be easy to exterminate the other communities.

Despite the great moral resistance and martyrdoom, the unarmed and depressed Jewish population could not withstand the cruel bloodthirsty adversary. Only a small group of young people succeeded in offering resistance, in escaping to the woods and in fighting with rifle in hand. These Maccabeans of our times have lived to see the defeat of the enemy.

The partisans returning from the woods together with a handful of surviving Jews attempted to renew Jewish life in Vilna. They encountered sharp opposition on the part of the Soviet authorities in Lithuania who had resolved to suppress all forms of Jewish social and modal life and to wipe out the Jews as a nation. Instead of aiding in the restoration of the Jewish culture institutions, the great historical synagogue, they destroyed this synagogue along with the other Jewish historical monuments and institutions. Now Jews reside in Vilna, but their hands are tied, and their Jewish tongues are muted. They live in hope of better days, freer days.

The task that Leyzer Ran, editor of *Jerusalem of Lithuania* has taken upon himself is a colossal one: to present in pictures and documents the history of Jewish Vilna throughout the centuries. A number of books have been written on Jewish Vilna. The Vilna **maskil,** writer and historian Samuel Joseph Fin was the first to publish (1860) a book on the history of the Jewish settlement in Vilna. His *Kiryah neemanah* served as a model for writing the histories of the other communities. Subsequently, a number of monographs have been published on the community of Vilna, but they have been largely confined to given periods. As yet there is no general comprehensive book on the Vilna community from its beginnings to date. Such a book will be possible only when the Vilna archives will be opened to researchers.

However, *Jerusalem of Lithuania, Illustrated and Documented* provides a clear picture of the greatness of the community in all periods. The book serves as a magnificent illustration and a rich documentation for the history of Jewish Vilna.

Jewish Vilna has lived through periods of growth and flowering and periods of persecution and destruction. In all these times the Jews of Vilna have demonstrated their ability to fight for their survival and the development of their culture. Even in the darkest days of Nazi rule they did not retreat from their noble traditions.

Vilna has always been prominent for its spiritual leaders and has played a leading role in all spiritual trends in Jewry. Vilna had world-famous rabbis, scholars, writers and artists. Who has not heard of the Vilna Gaon, who laid the foundation for a renewal of **halachic** Judaism? Vilna became the center of yeshivas and scholars. Similarly, the Haskalah movement was concentrated in Vilna. The Vilna publishing houses, headed by the house of "The Widow and Brothers Rom," have attracted and served authors from the remotest places. Vilna became the center of the Jewish book, of the traditional as well as the **maskilic** and modern Hebrew and Yiddish book.

Vilna was among the first in the Hibat Zion movement. There too the first revolutionary circles made their appearance. Later on Vilna served as a center for the Jewish parties, their press, conferences and central committees. The adherents of the parties fought one another bitterly, just as in former years Hassidim and Misnagdim had fought. And as becomes brilliant Litwaks, each of the social trends sought to establish in Vilna a promiment position in order to exert influence on near and remote Jewish settlements. At a conference in Vilna the foundation was laid for the Jewish Social Democratic "Bund". For a while Vilna housed the Central Committee of the Zionist Organization in Russia. Here too the central organs of the other Jewish parties were located. At a conference in Vilna it was resolved to found the "Mizrachi," which gave rise to the National-Religious Party. The Zion's Zionists (Zione Zion), who fought the Uganda Project and demanded exclusive settlement in Palestine, met in Vilna. The Jewish parties published their organs and sought to establish in Vilna institutions in their spirit. The Orthodox wing, headed by Rabbi Khayim Oyzer Grodzensky, established there the "Committee on Yeshivas" and a weekly. The Zionists opened during World War I the first Hebrew secondary school outside Palestine and later on established Hebrew elementary schools and a Hebrew Teachers Seminary. Similarly, the "Mizrachi" established **khadorim,** elementary schools and a Teachers Seminary. The Yiddish-secularist movement, led by folkist and socialist activists, created a net of kindergartens, elementary and secondary schools and a Yiddish Teachers Seminary and worked assiduously to create a higher rung for the school and culture movement — the YIVO. The Yiddishists sought to make Vilna a center of their cultural activity, or in the felicitous phrase of Leyzer Ran, a "Jerusalem of Yiddish."

Vilna had numerous youth organizations, which were under the influence of the parties. The trade unions too were under the influence of the parties. Elections to the community administration represented fierce party contests and the results of these elections reflected the moods dominating the Jewish community.

Vilna was noted for its philanthropic institutions and just as much and perhaps even more, for its sport clubs, music, theater and art associations. The interested reader will find in this book ample illustration and documentation of all these associations.

The book also affords insight into the Jewish mode of life and into the daily life of the inhabitants in the Jewish alleys of the old ghetto and its passages. It provides not only photographs, but also art drawings and paintings of toiling Jews, artisans, porters, coachmen, and the like. We see here how Jewish poverty struggled desparately to earn its morsel of bread by trade in second-hand goods, peddling with fruit, hot chickpeas and the like.

All these figures were exterminated in the Nazi holocaust, courts and institutions are now being obliterated by the new rulers, who seek to liquidate all rememberances of this great Jewish community.

The editor of the book, Leyzer Ran, has endeavored by means of the assembled pictures, documents, printed and other materials to reflect the vibrant life of Jewish Vilna in its unique picturesqueness. A large number of these pictures, documents and other materials have never been published. The book is a treasury of memories for each man and woman of Vilna and their descendants and a worthy monument for Jerusalem of Lithuania.

(Translated by Dr. Sh. Noble)

Лейзер Ран

ЛИТОВСКИЙ ИЕРУСАЛИМ В ИЛЛЮСТРАЦИЯХ И ДОКУМЕНТАХ

„Задача историографии – показать события в их настоящем свете и предоставить каждому комментировать и делать выводы согласно его способностям и пониманию".

Френсис Бэкон

Книга, отданная нами в руки читателя, является тематическим пособием по ознакомлению с еврейским городом – Литовским Иерусалимом, а также путеводителем по его более чем пятисотлетней истории.

„Литовский Иерусалим?" – несомненно спросит не один удивленный читатель. – „Где находится этот город?" Действительно, ни на одной из известных географических, физических, политических и стратегических карт такой город не значится. Не упоминается он и в учебниках истории и географии. Не найти названия „Литовский Иерусалим" и в описаниях забытых, разрушенных и исчезнувших с лица земли городов и поселений.

В качестве достоверного ответа на эти и подобные недоуменные вопросы мы предлагаем Вашему вниманию собранные нами в этой книге документы и иллюстрации, и тот, кто наберется терпения пройтись по этим страницам, излагающим суть дела в тематическом порядке, сможет убедиться в том, что этот город является не легендой, а историческим фактом, что этот город оказывал в течение столетий воздействие на жизнь евреев в самых отдаленных странах и что это своеобразное влияние Литовского Иерусалима ощущается в различных областях и в наши дни.

Читатели, которым более или менее известна летопись Литовского Иерусалима (а к ним можно будет причислить и тех, кто прочтет настоящую книгу) вправе получить ответ на не менее существенный противоположный вопрос:

Чем можно объяснить тот поразительный факт, что о самом существовании этого города, хорошо известного среди всех евреев рассеяния, мало известно вне пределов еврейского мира? И каковы истинные мотивы замалчивания самого факта существования еврейского Иерусалима в Литве в нееврейской исторической, географической, художественной и социально-экономической литературе, в монографиях, а также в региональной истории этого города и его окрестностей?

„Литовский Иерусалим" был братом–близнецом многонационального города, который под названием Вильны давно известен в географии и в политической истории Восточной Европы как центр на перекрестке дорог между соперничавшими государствами, а также как мост между соседними народами и культурами. Литовцы, поляки, белорусы, русские и другие национальности издавна населяют Вильну и ее окрестности. Литва, Польша и Россия вели в течение долгого времени непрерывную борьбу за этим городом. Вне зависимости от того, под чьей властью Вильна находилась в течение определенного промежутка времени, – упомянутые народы и государства связывают этот город со своим прошлым, настоящим и будущим.

Другие национальные меньшинства, проживающие в Вильне, это, в основном, представители народов, которые в то или иное время властвовали в этих краях: монголы, французы, шведы и немцы.

Жители Вильны, к какой бы национальности они ни принадлежали, жили в определенной мере обособлено, в рамках своих общин, в соответствии со своими обычаями и религией, со своим языком и национальной культурой, со своими стремлениями и в пределах прав, предоставленных им властями. Но в общегородской жизни, в вопросах городского хозяйства, все национальные группы и слои соприкасались и сотрудничали. Каждая отдельная национальность сознательно или несознательно воздействовала на другие национальные группы, подвергаясь в то же время в определенной мере воздействию других национальностей. Было вполне очевидно, что каждая национальная община имела большую или меньшую долю в формировании и развитии города и что каждая из них являлась там правым членом городской общины.

Властвующие режимы, однако, не признавали того неоспоримого факта, что Вильна была многонациональным городом, и постоянно пытались вмешиваться во взаимоотношения между отдельными национальностями и фальсифицировать данные о национальном составе населения. Эти действия шли всегда в одном направлении: каждое государство, которое в определенный период властвовало над Виленским краем, стремилось путем различных политических, юридических, экономических, религиозных, культурных, языковых и других мероприятий увеличить влияние своей национальной общины за счет других национальностей, религий и культур, занять и удержать ключевые позиции, дающие власть над всеми областями жизни города.

Еврей, которые, невзирая на постоянные притеснения и гонения, в определенные периоды составляли около половины населения города, не добились своего официально-правового признания городским законодательством. Само признание численного превосходства еврейского населения над другими национальностями противоречило принципам политики конкуренции между доминирующими народами, которые всеми правдами и неправдами старались обеспечить свой численный перевес в городе за счет других национальных групп и в особенности за счет еврейской общины.

Чем меньше городские власти признавали заслуги еврейской части населения в развитии города, тем больше старались они очернить и опорочить виленских евреев.

Постоянные обвинения и судебные тяжбы, которые горожане, ремесленные цехи и христианское духовенство возбуждали против евреев Вильны, антиеврейское законодательство, – преследовали одну цель: ограничить правожительство евреев и вытеснить их из городской торговли и ремесел. Антисемиты постоянно сеяли злобу, подстрекали население против евреев, и их клеветнические обвинения не раз приводили к „ученическим волнениям" или даже к погромам в еврейских кварталах города.

Война, революция и переход города от одного государства к другому мало изменили отношения к еврейскому населению. Эти события лишь создавали благоприятные обстоятельства для вымещения на евреях накопившегося недовольства и разочарования. В новых независимых государствах – Польше и Литве–старая ненависть к евреям приняла организованную форму и была санкционирована законами современных цивилизованных государств и городскими установлениями, которые преследовали прежнюю цель: создание преимущества для господствующей нации и ее государственной власти. Для этого душили любое общественное и культурное развитие национальных меньшинств: препятствовали воспитанию молодого поколения на его национальном языке; по мере возможности отстраняли „чужаков" от общественной жизни; ограничивали участие жителей других национальностей (в первую очередь – евреев) в торговле, ремесле и промышленности. Для этой цели применялись разные драконовские меры, иногда даже в ущерб городскому хозяйству и государственной экономике.

Тем не менее именно эта политика, направленная против национальных меньшинств, привела к их внутренней консолидации. У наиболее притесненной и гонимой части населения – у евреев – эти преследования и дискриминация привели к повышению сознательности, к стремлению организовать самостоятельную еврейскую общину, способную обеспечить автономную еврейскую жизнь. Несмотря на страшную экономическую нужду, евреи Вильны настойчиво добивались своей цели и достигли такого невиданно высокого уровня, что еврейская община Вильны, заслужила признание всех еврейских общин мира, которые видели в Вильне Иерусалим диаспоры. Заслуженная слава Литовского Иерусалима сохранилась за Вильной до ее кровавого заката.

Следуя так называемому „принципу благоприятствования", то есть посредством умаления и игнорирования роли других народностей в городе, а если это только было возможным, то и путем отрицания самого факта существования этих народностей, – каждая господствующая власть считала крайне важным преподнести историю Вильны так, чтобы подчеркнуть доминирующее значение одной (читай: своей) национальности, служа таким образом государственным, национальным, религиозным, культурным и политико-правовым интересам данной господствующей нации. Под властью всех режимов оба наиболее многочисленные меньшинства – евреи и белорусы (котрые, кстати, никогда не занимали доминирующего положения в городе) были наиболее притесняемыми и дискриминируемыми частями населения. Книги о Вильне писались именно с этих односторонних позиций.

В качестве счастливого исключения нужно упомянуть несколько имен, заслуживающих похвалы в этой историографической области: русского историка Сергея Александровича Бершадского (1850–1896), „История виленской еврейской общины" (1593–1785), а также трехтомный труд „Литовские евреи" (1388-1793) которого принадлежат по сей день, то есть почти через 90 лет после издания, к наиболее ценным трудам на эту тему. Следует также упомянуть польского историка Юзефа Игнаца Крашевского (1812–1887), который в трех томах истории Вильны (от ее основания до 1750 года) посвятил одну главу также евреям и караимам города, и единственный среди виленских историков – неевреев описал по еврейским источникам „Сказание о праведном прозелите (Гер-Цедек) – о польском графе Потоцком, принявшем еврейскую веру.

Советская власть дошла в замалчивании еврейского прошлого города Вильны до крайности. В результате ревностной политики руссификации и литуанизации города ни в одном издании о Вильне, ни в одном учебнике истории, монографии, альбоме и путеводителе по городу, ни в одной художественной книге и учебнике, изданных начиная с 1946 по 1972 год на русском, литовском и на полудесятке других языков (включая арабский, но исключая еврейский), – ни в одном из этих изданий, подготовленных, опубликованных или одобренных ведущими советскими научно-исследоватаельскими институтами, академиями и министерством просвещения, ничего не сказано о еврейском культурном центре в Вильне. Не было еврейского населения в Вильне! Не был и не существовал Литовский Иерусалим!

Какие цели мы преследуем нашим изданием, выпускаемым на четырех языках?

Основное назначение нашего труда об истории Литовского Иерусалима следующее: само появление этого труда является документальным ответом на систематическое замалчивание советскими властями факта существования еврейской общины города Вильны. Когда собранный нами материал о пятисотлетней истории еврейской общины Вильны дойдет до тех, кто пользуется советскими изданиями, то он документально разоблачит фальсифицированную и „очищенную" от евреев советкую версию истории Вильны.

Своим трудом мы надеемся достичь и более обширной цели: дать интересующимся представителям послевоенного поколения – евреям и неевреям, а также последующим поколениям, – тематический справочник о еврейской жизни города, который почитался как Иерусалим еврейской цивилизации в Восточной Европе.

(Перевод Ицхак Лапидота)

Профессор Бен–Цион Динур

ЛИТОВСКИЙ ИЕРУСАЛИМ

Вильна полюбилась всем, кто когда–либо посетил ее. В чем, однако, заключается неповторимая прелесть этой общины? Чем очаровывала Вильна не только тех, кто родился и жил в ней, но также и тех, кто лишь побывал в городе? Почему так дорога всем Вильна, ее быт, ее культура?

Вильна, несомненно, красивый город и не менее хороши ее окрестности. Город стоит на реке Вилие, у впадения в нее речки Вилейки; он расположен в долине, окруженной с трех сторон песчаными холмами. Два из этих холмов как бы врезаются в город; один из них –Замковая гора, на вершине которой возвышается гордость Вильны – замок Гедимина, а у подножия – Ботанический сад. Однако не здесь было средоточие еврейского населения. Только старое еврейское кладбище (которое возникло в XVII столетия) находилось недалеко от этого места – за рекой.

Еврейское население Вильны было сосредоточено в еврейские кварталы города, Старый духовный центр еврейской общины был двор большой синагоги („Шулгоф", как его называли виленцы), находящийся на Немецкую и Еврейскую улицы. Стоило толко вступить туда, как вас охватывало чувство, будто вы попали в иной мир. Сразу вас оглушало множество всевозможных звуков, доносившихся с всех сторон: справа грохотела мельнила, в воротах, вдоль стен домов, сидели расположившись у прилавков торговки бобами, горохом и всякой снедью. Они громко зазывали и выкрикивали цены своих товаров в денежных единицах, принятых в одной лишь Вильне: полкопейки, четверть копейки . . . Целая копейка была слишком крупной монетой для уровня жизни этого города! Раздавались резкие выкрики грузчиков и носильщиков: „Посторонись", „Осторожно", „Парень, не гляди в небо!" Эти возгласы, в свою очередь, тонули в гуле голосов молящихся, в большую синагогу, и в многочисленных молельнях и духовных школах: Бет-гамидраш виленского Гаона, рядом Синагога погребального братства, „Стары" и „Новы" молитвенные дома, синагога благотворительного братства, Общественная синагога, Хасидская молельня и молитвенный дом ремесленного братства. в середине двора — общественный водопровод, сверху – напротив женского отделения – общественные бани с ритуальным бассейном . . . Все это ошеломляло.

Однако больше вчего привлекали и интересовали здесь своеобразные еврейские типы и особая приветливая духовная атмосфера, погружаясь в которую так хорошо себя чувствуешь. На каждом шагу там можно было встретить вещи и явления, далекие друг от друга, даже диаметрально противоположные, – и вместе с тем составляющие в своей совокупности некое органическое единство, дополняющие друг друга, взаимно оттеняющие свои особые „жизненные роли". Чувствовалось, что и внешний облик города обладал подобной целостностью, „противоречиво – гармоническим" характером. Казалось будто люди слились с внешним обликом города, с его улицами, переулками, домами, – составив совершенную гармонию. Город этот как бы обладал душой, гармонирующей с телом, действующей в согласии с ним и образуюшей с ним живой организм, в котором жизнь течет и движется взаимно противоположными потоками, порождая пестрое разнообразие характерных черт.

* * *

У Историко-социального облика еврейской общины Вильны были две характерные черты.

Во-первых, борьба за существование была тут всегда чрезвычайно напряженной. Это была тяжелая борьба, со всеми особенностями, характерными для диаспоры. Несмотря на это, в жизни общины чувствовалась уверенность и стабильность. Казалось, вы слышите: „Не поддадимся, как бы плохо нам ни было. Мы пустили тут глубокие и крепкие корни и можем с уверенностью шагать по этой земле – она не горит под ногами, хота иногда ощутимо накаляется..."

Напряженность борьбы за существование среди виленского еврейства становится понятной в свете истории общины и условий ее развития. История эта делится на четыре периода: литовский – от основания Вильны до польско–литовской (Люблинской) унии (1322–1569); первый польский – до присоединения к России согласно последнему разделу Польши (1569–1795); русскии (1795–1915); второй польский (1922–1939).

В течение первого из перечисленных периодов в Вильне вообще не было еврейской общины. Отдельные евреи посещали город и временно жили в нем. Коренные виленские мещане энергично и упорно боролись против проникновения евреев и еще в 1527 году они добились издания королем привилегии, в силу которой евреям запрещалось проживать в Вильне.

Возникновение общины можно датировать 1573 годом, когда шляхтичам было разрешно строить синагоги на принадлежащих им землях, освобожденных от мещанского присуда (не подпадавших под юрисдикцию города). Мещане, однако, на хотели уступать и всеми средствами сопротивлялись поселению и проживанию евреев в Вильне. 220 лет – от строительства Большой синагоги до присоединения города к России – были по существу периодом непрерывной борьбы виленского еврейства за право жительства и существования в городе. За это время десятки привилегий, грамот и постановлений были изданы королями, гетманами и другими владыками: десятки судебных процессов, тяжб и решений по ним – друг другу противоречащих, множество соглашений и компромиссов утверждавшихся одними правителями и властями и отменявшихся другими. И, разумеется, погромы „волнения", „беспорядки" и обычные конфликты. Погромы разражались, конечно, не случайно, а именно в период обсуждения и принятия решений о правах евреев.

Упорство и настойчивость, проявленные виленскими евреями в этой продолжительной борьбе, в которой участвовали руководители и члены общины, торговцы и ремесленники, – не только принесли им победу и укоренение в городе, но и наложили печать на их характер, проявившийся и в последующий, русский, период. В этот период борьба виленского еврейства за свое существование носила иной характер. Борьба велась тогда не за право селиться, заниматься ремеслом и торговать в городе, а за возможность жить и существовать в нем. Борьба, которая велась в Вильне, была борьбой за средства к существованию, за пропитание! Чем жить? Численность еврейского населения непрерывно и быстро возрастала. Пять-шесть тысяч евреев было в Вильне к моменту включения города в состав России. В сороковые–шестидесятые годы XIXстолетия еврейское население в Вильне увеличилось более чем в четыре раза (24 тысячи человек), в восьмидесятые годы – более чем в шесть раз (38 тысяч человек), к концу девяностых годов оно достигает 63 тысяч – 40% всего населения города, а накануне первой мировой войны еврейская община Вильны насчитывала 72 тысячи человек.

В первой половине XIX столетия виленская община была по своей численности первой в России (кроме Польши), а во второй половине этого века – второй (после Одессы). Если же принять во внимание крупные общины Польши (Варшава и Лодзь), то Вильна занимала в конце XIX столетия четвертое место по численности еврейского населения.

* * *

Чем жила, как добывала пропитание эта масса?

Отвечая на этот вопрос, мы указываем на вторую характерную черту историко-социального аспекта города: это был город труда!

Вильна была трудовым городом еще с XVIII столетия. Помимо традиционных еврейских профессий – портных и скорняков, шапочников и маляров, шорников и сапожников, гончаров и столяров, кузнецов и слесарей, ювелиров и часовщиков, типографов и переплетчиков, – много было в городе евреев и с различными другими занятиями: носильщиков и грузчиков, извозчиков и кучеров, строительных рабочих и стекольщиков, печников и кровельщиков, дорожных рабочих и землекопов, дровосеков и водоносов, трубочистов и подметальщиков и, наконец, „чернорабочих"... Евреи проникали в любое место, сулившее какую-нибудь работу. Виленская община впитывала в себя и эмиграцию – изгнанных из деревень, вытесненных из местечек, спасающихся от голода, – и предоставляла всем этим людям „обильные" заработки. Обильные – разумеется, только в виленском понимании этого слова.

Хроническая безработица, черта оседлости, ограничивавшая рынок труда, присоединение к России, открывшее рынки сбыта для виленских изделий, – создали условия для проявления инициативы, трудолюбия и настойчивости. В Вильне возник как бы автономый еврейский экономический сектор с домашним производством различных изделий: чулок, перчаток, накидок, всевозможных галантерейных товаров. Появились заводы и фабрики: табачные, кожевенные, бумажные и другие. Евреи-промышленники, евреи-рабочие, агенты, комивояжеры, торговцы, поставщики сырья, растовщики, – тоже все евреи. Расцвела и торговля. Вильна стала одной из главных узловых станций на пути из России в Западную Европу. Русского населения в городе не было, – только чиновничество и военные, поэтому не было у русских особого интереса вытеснять евреев. Русские были клиентами еврейских ремесленников, торговцев. И еврейское население, привыкшее довольствоваться самым малым, – преуспевает.

Тем не менее число нуждающихся в общественной помощи и пользующихся благотвориельными фондами достигает более трети всего населения. Город бедного, чрезвычайно бедного трудового люда, живущего в невообразимой тесноте и скученности. Помню, в полуподвальной квартире из двух комнат с кухней мы нашли шестнадцать душ. При этом в каждой комнате была перегородка, делившая ее на две „квартиры".

И это было не в самом бедном квартале. Жаль, что не было полностью опубликовано исследование доктора Маковера (основателя замечательного общества „Трудовая Помощь") о жилишных условиях Вильны, – исследование, содержащее подробное описание около 200 квартир. Выводы из этого иссле–

дования были сообщены доктором Маковером на конференции русских врачей, посвященной Пирогову (1912г.) Помнится, из сообщений печати, у меня сложилось тогда впечатление, что со времени обследования, проведенного 11 годами раньше моим кружком, и до исследования Маковера не произошло почти никаких изменений: еврейское население увеличилось за это время почти на 10 тысяч человек, но строительство не поспевало за ростом населения, да оно и не было направлено на удовлетворение нужд обитателей трущоб.

И все же Вильна не была вырождающимся городом. Благодаря пропитавшей его здоровой народной культуре город был крепок и живуч даже в своей неописуемой бедности.

* * *

В культурно-общественном аспекте еврейской Вильны тоже можно выделить две стороны.

Вильна – город еврейского гетто. Это был город с отдельными еврейскими кварталами, еврейскими улицами и переулками – узкими, замкнутыми, как бы изолированными от внешнего мира: казалось у них свой, особый воздух, которым трудно будет дышать. Но не так обстояло дело в действительности. Полный жизни быт народных масс, пустивших тут глубокие корни, передающих из поколения в поколение самобытную и преисполненную внутренней силы культурную традицию. Чувствовалась содидность и целостность в народном быте, его колоритеи облике. Это не что–то зависимое, не ветвь большого дерева, а само это дерево, имеющее собственную тень. Вокруг-цельная еврейская жизнь – общественная и личная, будничная и праздничная ...

Заходите в „бет–мидраш" в часы между пополуденной и вечерней молитвами. За длинными столами сидят пришедшие с работы евреи, люди тяжелого труда. – сидят и учат – кто „Эйн–Яаков" (сборник агадических отрывков из Талмуда), кто недельную главу из Пятикнижия, кто „Хаей–Адам" (сборник религиозных постановлений), а кто главу Мишны. Или зайдите в одну из небольших книжных лавок, выдающих книги на дом, для чтения, присмотритесь там к читателям – подмастерьям, девушкам и другим – и обратите внимание на их меткие замечания о прочитанных книгах; вы поймете, как велика жажда знаний и эстенического наслаждения у этих людей из народа. Для них книга – это окно в мироздание. Или послушейте речи различных типов проповедников – „маггидим", „матифим", „даршаним" и других. Они всегда собирают пеструю толпу слушателей, и вы всегда поражались вниманию этих слушателей, живости их восприятия, непосредственности реакции, остроте и в то же время тактичности реплик. А вот субботнее утро во дворе Большой синагоги. Все собрались слушать кантора. Кажется, Большая синагога вместила тысячи людей. Лишь немногие, не более одного из десяти, в „талисах" и молятся. Остальные давно уже помолились, произнесли „киддуш", отведали остатки вчерашней трапезы – вареную сладкую морковь, холодную лапшу и прочие „деликатесы" – и лишь после этого отправились в синагогу послушать Сироту, Роитмана или другого знаменитого виленского кантора. Вильна знала толк в пении, умела выбирать канторов и ценить их. Пение в Большей виленской синагоге являлось важным этапом в карьере многих знаменитых во всем еврейском мире канторов. А возвращаясь из синагоги, вы услышите негромкое бормотание молитв, тихое мурлыкание мелодий, замечания и сравнения, а также рассказы и легенды о знаменитом виленце по прозвищу „Балебесл", этом чудо-юноше, величайшем из канторов, очаровавшем мир своим пением.

Народная культура этой общины находит отражение и в ее многочисленных обществах и союзах. Мне приходилось читать, что число еврейских обществ в Вильне достигало 160, из них более семидесяти благотворительных. Но я полагаю, что эта цифра преуменьшена. В свое время один виленец сказал мне, что не было в Ветхом Завете почти ни одной фразы, которая не была бы использована для наименования какого-нибудь общества ...!

Я сомневаюсь, попало ли в список обществ, например, общество „Ганец гахама" („Рассвет"), члены которого приступали к чтению утренней молитвы с появлением первых лучей солнца (в свое время для этого даже взбирались на горы) ... Сомнительно также, отмечена ли где-нибудь общество „Асири бакодеш", которое содержало в Старом клаузе десять выдающихся знатоков раввинской литературы, занимавшихся там своими учеными исследованиями. Вряд ли были учтены многие десятки небольших благотворительных обществ и разных фондов пособий бедным, так широко практиковавшихся в Вильне. Первые шаги еврейского рабочего движения тоже ограничивались организацией „рабочих касс", – сначала общих, а потом профессиональных. Это было не случайно. Ремесленники и рабочие еще до этого были „организованы" по своим синагогам – синагоге трубочисты, синагогам портных, стекольщиков, шорников и других. Во всем этом проявлялась огромная конструктивная сила, вызывавшая уважение и восхищение.

„Просвещенный ассимилятор" Мартов, один из первых социал–демократов России, некоторое время действовавший среди еврейских рабочих Вильны, – провозгласил наступление „новой эпохи в еврейском рабочем движении", требуя создания отдельной еврейской организации трудящихся; эта организация должна была, но его мысли, руководить „еврейским пролетариатом в его борьбе за общее, гражданское и политическое освобождение".

Еще более отчетливым было наследие еврейского быта в движении „палестинофильцев", их методах пропаганды в синагогах и религиозных школах (между молитвами), также в их способе собирания членских взносов. Ибо второй существенной стороной культурно–общественного облика Вильны является ее особое, основанное на традиции, отношение к религии и просвещению.

* * *

Вильна – город традиции, в первую очередь религиозной традиции, изучения и исследования религиозной литературы. В Вильне не только стены религиозных школ пропитаны трудом и потом многих поколений учеников и исследователей. Все виленцы проникнуты духом Торы. Кузнец Эфраим может прочитать и объяснить главу из Талмуда, а фельдшер Пинхас Шукян, ветеран светского общества „Бней–Моише" („Сыны Моисеевы"), является активистом общества „ШАС" („Шести разделов Талмуда"). Религиозное учение – источник мудростн; мудрость же, в свою очередь, ведет к просвещению. Критика как просветителей, так и религиозных ученых не мешает слушать тех и других с наслеждением и терпимостью.

Вильна – центр религиозной и светской науки. Отсюда, главным образом, шел поток книг: „Сидур" в роскошном переплете и с оригинальным шрифтом; большое Пятикнижие с комментариями РАШИ; большая Гемара на высококачественной бумрге, с крупным шрифтом и множеством комментариев и примечаний; „Мидраши" Соломона Бубера – все это издавалось в Вильне, в типографии „Вдовы и братьев Ромм".

Отсюда шли и светские издание „отцов просвещения": Маститого писателя Мордехая Аарона Гинзбурга; Интересные и поучительные книги переводчика и стилиста Кальмана Шульмана; Произведения Абраама Мапу; Поэзия АДАМ'а и МИХАЛ а (Абраам-дов и Миха-Иосиф Лебенсон); и гневного борца ЯЛАГ'а (Иегуда Лейб Гордон); Историеские повести Шмуэля Иосифа Финна; Сокровищница знания и науки Гирша Рабиновича; Энциклопедия иврита с пояснением на русском и немецком языках „Мишпат га-урим" Штейнберга; Библиографий эрудита рабби Матисягу Страшуна и рабби Исаака Айзика бен–Якова, а также рассказы на идиш Айзика Меира Дика и многих других. Типография Роммов не была единственной. Другие типографии тоже издают много книг, которые расходятся по всем еврейским общинам. И те книги, на которых издательство не указано, а также маленькие брошюры на тончайшей бумаге, с красной обложкой „восставших против царской власти" – они тоже происходили из Вильны.

Вильна была также городом первой литературной богемы (уже в семидесятые–восьмидесятые годы), молодых писателей и писательниц, которые пренебрегают установившимся порядками и укладами и валиколепно чувствуют себя в этом большом городе, поступая согласно своим желаниям и стремлениям.

Несомненно, Вильна была городом ученых и писателей уже сравнительно давно: она была „венценосным городом и прославленной общиной" еще в 17–столетии. Многие выходцы из Вильны стали знаменитостями, а в числе ее раввинов такие, как ШАХ (рабби Шабтай Коген, автор комментария „Сифтей Коген"), как автор книги „Шаар Эфраим", как рабби Моише Ривкес (автор книги „Беер-га-Гола") и многих других. Однако то, что религиозная письменность, раввинская литература стали достоянием широких слоев народа, что само по себе изучение Талмуда поощрялось и глубоко уважалось и было внедрено во все уголки еврейской жизни, – все это неразрывно связано с именем Виленского Гаона, гения и гордости Вильны.

Гаон – символ Вильны, символ веры в могущество и достижения человека, веры в силу и влияние личности, в действенность и непоколебимость реформ, которые вводят мудрецы и учители, гении и светочи. Жизнь Гаона – это жизнь отшельника, удалившегося и отрешенного от мира и его суеты. Говорили, что Лицо его было обращено к стене, глаза к книге, а сердце – к небесам. Круг его учеников был крайне ограничен. И все же велико было влияние Гаона через его учеников. Одним из них был рабби Хаим из Воложина – основатель нового и большого иешибота и основоположник нового метода обучения: ясного, без схоластических тонкостей толкования текста, основательного изучения и знания первоисточников. Второй ученик – его брат, рабби Залман, или как его называли виленцы, рабби Залмеле, – оказал сильное влияние на изучение иврита, Ветхого Завета и Мишны. Третий, рабби Менаше Илиер, пробуждает общественную мысль, заботу о народе и его судьбе и стремление к нравственному усовершенствованию. Четвертый ученик – рабби Израиль из Шклова. Он был одним из тех, кто положил начало еврейской общины в Иерусалиме и укрепил связи между еврейским населением Палестины и диаспорой, руководствуясь при этом большой мудростью и верой. Пятый – сын Гаона – рабби Авраам, был одним из основоположников историко-литературного исследования Мидраша и Аггады. Многие впоследствии пользовались результатами его исследований, хотя и не всегда упоминали при этом источник.

Все они считают источником своей деятельности Гаона. И они правы. Гаон является для Вильны символом цельного, совершенного человека, образцом и примером могучей воли и целеустремленности. Виленцы произносили имя Гаона так, что благодаря игре слов на идиш оно звучало: „Захоти только – и будешь гением!" Сильной волей можно достигнуть многого.

А когда виленец рассказывал вам о Мордехае Антокольском, беспризорном сыне бедного харчевника, мальчике, который постоянно рисовал, вырезал – и портил все, что попадало ему в руки, получал за это дома побои, но все же неуклонно продолжал идти своим путем, – когда виленец рассказывал все это и доходил до того места, когда Антокольский стал гением, он добавлял: „Если захочешь – будешь гением . . .“

Если же вилнянка говорила вами о Двоире-Эстер (Гельфер,) она тоже подчеркивала главным образом ее силу воли и упорство. Еще до замужества, будучи продавшицей пирожков в трактирах, она постоянно выделяла определенную сумму своей „прибыли“ на милостыню. А когда она вышла замуж – муж ее был столяром – и у нее не было детей, она стала „гением“ благотворительности. Сначала она давала из своих денег беспроцентные займы беднейшим из бедных – на одну неделю; затем она стала давать на большие сроки – на выплату. Она никогда не требовала возврата долга: она приходила на Мясную улицу, усаживалась там на табурете и ждала, пока ей не возвратят; ждала – и продолжала заниматься благотворительностью: собирала копейки на лекарства для больных и нуждающихся, на приданое для бедных невест. Собирала она оригинальным способом – путем „покупки“ врачей, женихов и т. п. Она достигла того, что общество ее имени располагало заемным фондом в 20 тысяч рублей; общество это имело также собственный бет-мидраш.

Когда же зажиточный виленец с гордостью упоминал Израиля Бунимовича, рассказывал, разумеется, что Бунимович в тринадцатилетнем возрасте поступил на службу в контору и стал крупным богачем – собственником банка, своего рода „гением“.

Бунимович сделал много добра евреям: поддерживал еврейскую торговлю, жилищное строительство и приобретение земли, – этим он помог некоторой части еврейского неселения покинуть переулки трущоб ...

Виленский рабочий, член „Бунда“, рассказывая о подвиге Гирша Лекерта, покушавшегося на виленского губернатора Фон-Валя, котрый приказал высечь виленских рабочих за участие в демонстрации, – тоже не забывал упомянуть, что Лекерт был сыном Вильны.

Тот же характер носит и основные мотивы рассказов о „Гер-Цедеке“ („Праведном Прозелите“): сила воли молодого графа Валентина Потоцкого, его усердие в изучении еврейской религиозной письменности, его вера в соблюдение религиозных заповедей и непоколебимая твердость и верность убеждениям и вере. „Гер Цедек“ – легендарный герой Вильны.

Это восхищение усердием, силой воли и целеустремленностью способствовало тому, что верность принципам, почти фанатическая приверженность к взглядам и идеалам не привели к взаимному отдалению различных кругов и групп. Каждый видел, что его противник обладает теми же достоинствами: он тоже предан, усерден, энергичен и безраздельно верен своей правде.

Духовная жизнь в Вильне шла разными, порою противоположными, направлениями. Потоки идей как бы текли по трубам „сообщающихся сосудов.“ И не было в еврейском народе другой общины, где господствовало бы такое сильное чувство еврейского братства как в Вильне; особенно отчетливо это было видно там, где смыкались „сообщающиеся сосуды“ – в библиотеке имени Страшуна. Внутри длинные простые столы, как в религиозных школах; стулья и скамейки тесно сдвинуты, читателей много. Полная тишина. Раввины и пожилые ученые сидят углубившись в религиозные установления; „Шеэйлот утешувот“ (респонсы); рядом с ними молодые люди, почти все бледнолицые, жадно глотают светскую, просветительную литературу.

Бывали, конечно диспуты и споры. Однако после „отлучения“ хасидов этим оружием совершенно нерестали пользоваться в Вильне. На смену ему пришла виленская шутка. Раввины и „маггиды“, общиные и синагогальные старосты, палестинофильцы“ и бундовцы, – все стали применять с тех пор это новое оружие и даже соревновались в этом друг с другом. В годы первой русской революции и последовавшей за нею непродолжительной „весны“ Вильна была резиденцией „центральных комитетов“ всех еврейских организаций, а также местопребыванием редакций и издательств книг, газет и журналов этих партий. Здесь, в Вильне, противники встречались и здесь разыгрывались между ними ожесточенные словесные битвы. Острые выражения, язвительные шутки и афоризмы, сатирические описания, разоблачающие слабости каждой из сторон,– все это рождалась здесь.

То же и в области литературы. Бен-Цион Альфес, виленец, воспитанник виленских хедеров и иешиботов, проникнутый духом виленских добродетелей и обремененный невзгодами виленской кужды и нищеты–написал „Дела Альфеса“, моралистическую книгу в форме рассказа на долю которой выпал исключительный успех (двенадцать изданий). Гожанский, один из первых пропагандистов „Бунда“, написал первую агитационную брошюру в форме надгробного слова общинного „Маггида“ по поводу смерти Александра Ш.

Все это тоже делалось из „виленской наивности“. Припоминаю одно из моих посещений могилы Гаона. На могиле лежат записки: каждый пишет свои заветные желания. Признаюсь в совершенном мною грехе: я взял несколько записок,чтобы прочитать их. одна гласила:„Я молюсь и прошу о милости, чтобы дана была мне удача в выборе хороших книг для чтения. Шлиома, сын Гитл“. Долгие годы хранил я эту записку, написанную большими отчетливыми буквами: от нее веяло своеобразным виленским духом, – одному ему свойственной прелестью.

„Сообщающиеся сосуды“ – не новость для Вильны. Виленский Гаон написал книгу „Аил мешулаш“ по геометрии и алгебре, исследования по грамматике, побуждает перевести на иврит Евклида и Иосифа Флавия, велит поставить у позорного столба („куны“) Аббу Глускера, просветителя, заподозренного в пренебрежении к религиозным установлениям...“ Рабби Моише Майзель (Майзлиш), занимавший видное место в виленском общинном правлении; в то же время был близок к хасидам и рабби Шнеиер-Залману и устранен за это от своей должности: уже в глубокой старости он, будучи в Хевроне, читает наизусть секретарю Монтефиоре, доктору Леве, стихи Шиллера и Гете; во время наполеоновского похода в Россию, императоры обоих государств стараются при помощи рабби Майзеля добиться симпатий и поддержки евреев и ведут с рабби продолжительные беседы...

А вот реб Бер, еврей, ежедневно преподающий „Хаей адам“ в одном из клаузов, во дворе Большой синагоги. Под влиянием сына он вступает в Бунд, и дом его становится прибежищем для преследуемых революционеров разных направлений и складом запрещенной литературы и оружия для самообороны ...

* * *

Итак, Вильна недаром удостоилась имени Литовского Иерусалима. В Вильне чувствовалось дыхание национальной столицы, в которой сходятся все нити духовной жизни нации. Здесь чувствовалась цельная еврейская жизнь, стремление масс жить в мире и согласии, удовлетворение дружной жизнью и готовность к сотрудничеству.

Виленская гаскала явилась, по существу, выражением нового миропонимания интеллектуальных слоев еврейства и тем рычагом, который поднял культуру народа. Поэтому она не только „одета“ в иврит: она зачата и рождена ивритом. Виленское палестинофильство, как и виленский сионизм, не носиль революционного характера, а было простым и общепонятным.

Эта естественность Вильны проявлялась особенно тогда, когда Вильна „прорывалась“ наружу, вовне, и открыто давала выход своим чувствам. Так было во время приезда в Вильну Монтефиоре, 127 лет тому назад, и в дни визита Герцля, 70 лет тому назад. Прием, устроенный массами виленцев Монтефиоре, достиг апогея восторга, когда на карете гостя была замечена надпись: „Иерусалим“. Облик виленской общины получил всестороннее отражение в замечательной памятной записке, которая была вручена Монтифиоре (а через него – русскому правительству), а также в способе составления этой записки. Собрались вместе „знатные люди“ города раввины и просветители от Ицхака Ильи Ланда, любимого проповедника виленцев, до АДАМ“а га-Когена, которому было поручено окончательно сформулировать текст. Со смелой откровенностью и неумолимой логикой бросили евреи неопровержимые обвинения в лицо своим обвинителям – правящим властям; со скорбью и печалью предсказали они мрачное будущее евреев в „этих странах“ и настоятельно требовали открыть ворота для еврейских масс. Снова проявила себя виленская община, когда приехал Герцль. Монтефиоре ждали, готовились к его приезду и все чиновные лица были заранее предупреждены о его прибытии. Герцль же прибыл тайно, время его приезда скрыли, а полиции было приказано не допустить никаких еврейских демонстраций. Казаки с нагайками стояли на страже – и тем не менее как неистовствовал народ. Волне за волной извергали виленские переулки большие толпы людей. И они текли, охваченные восторгом и благоговением. Главы общины, старосты, раввины и ученые собрались и вручили Герцлю Тору, а старейшина раввинов, рабби Соломон га-Коген, обратился к вождю еврейского народа со специально составленным приветсвием; староста общины, Арье Нейшуль, убежденный член общества „Сыны Моисеевы“, дрожещим голосом читает: „Сердца сынов Литовского Иерусалима преисполнены мольбой: не нам, а Иерусалиму, что в Иудее, окажи честь!“

* * *

Последний период был периодом упадка Вильны. Некоторые говорили даже о „разрушении Вильны“. Из столицы черты оседлости и всех еврейских общин России Вильна превратилась в пограничный город воссозданной Польши, которая ревниво охраняла польский характер города и витесняла отовсюду евреев, которые и без того оказались в затруднительном положении, несмотря на свою инициативу и экономическую „независимость“. Население уменьшилось и упало до 50 тысяч, а потенциально его было еще меньше: тысячи были готовы покинуть город. Но куда? Все пути были закрыты. Снова вооружившись своим упорством, Вильна продолжала борьбу за существование.

Романтика Литовского Иерусалима пустила ростки новой энергии. „Еврейский научный институт“ (ИВО), с его учреждениями и богатствами и большая сеть средних и высших еврейских школ сумели сосредоточить вокруг себя преданную делу и увлеченную молодежь и зажечь в ней воодушевление изучением еврейского быта. Во всем этом предприятии можно было увидеть попытку восстановления „сообщающихся сосудов“ Литовского Иерусалима.

(Перевод Ицхак Лапидота)

Проф. Авраам Иегошуа Гешл

ЛИТОВСКИЙ ИЕРУСАЛИМ

Чем заслужил город Вильна святое имя „Литовский Иерусалим"? Может быть, в нем сверкали своими ярко освещенными окнами великолепные дворцы царей Израиля? Может быть, в нем высились огромные здания еврейских министерств с их многочисленными служащими? Не в Вильне ли стояло чудесное здание Синедриона, построенное на средства ротшильдов времен Маккавеев? Или находилась в Вильне Храмовая гора, с возвышающимся на ее вершине храмом, откуда первосвященники своей таинственной святостью укрепляли и очищали дух евреев во всем мире?

Нет, не было там храма. Но были времена, когда на скорби и х плаче по разрушенному храму был построен иной храм – не из камия, а из слез еврейских. Из этого храма в диаспоре исходила Божья благодать и проникала в сердца евреев.

Царских дворцов здесь и во сне не видали. Здесь строились дворцы мысли. Украшением жилищ здесь служили глубокие познания в Талмуде и грамматике. Великолепные башни аналитического мышления строились здесь при помощи неимоверно острых умов людей, которых влекла в Вильну потребность освежить свою мысль, пробираясь сквозь лабиринты Вавилонского Талмуда.

Не было в Вильне первосвященника, зато были бедные люди, чистота душ и обычаев которых сверкала, как благородные камни на одеяниях первосвященника. И в других еврейских общинах было немало людей творческого ума – раввинов, руководителей ешиботов, ученых, писателей, художников, канторов, проповедников. Были у этих общинах благотворительные заведения, политические и культурные учреждения, ешиботы и современные светские школы. Однако по разнообразию, многогранности и размаху всего этого вместе взятого Вильна превосходила все остальные еврейские общины.

Вильна – колыбель крупных ученых, одаренных острым и глубоким умом „Миснагдим" (противников хасидизма) и просветителей. Город дал таких выдающихся личностей, как рабби Моише, автор комментария „Хелкат мехокек", рабби Шабтай (или Саббатай, известный под инициалами ШАХ), рабби Арон–Шмуэль Койдановер (автор книги „Биркат га-Зевах"), рабби Моише Ривкеш (или Ривкес, автор книги „Беер га-Гола"), Виленский Гаон (гений), его сын рабби Авраам, рабби Авраам Данциг (автор книги „Хаей Адам"), некоторое время в Вильне жил рабби Исраель Салантер, здесь уединился от мирской суеты „Хазон Иш", Абраам Ишайогу Карелиц. здесь протекала деятельность рабби Хаим–Озера Гродзенского. Писатели и ученые – Айзик-Меир Дик, Адам га–Коен и Миха–Иосеф Лебензон, Иегуда–Лейб Гордон, Ицхак–Айзик бен Яков, „Оцар га–Сефарим"(„скоровищница книг") и цадик Хайкл Лунский.

„Виленский еврей беден, но он инициативен и смел" – пишет просветитель Лейб Мандельштам. Первые вожди рабочих были уроженцы Вильны: Арон Либерман, Арон Зунделевич, Аркадий Кремер и сапожник Гирш Лекерт, отдавший жизнь, защищая человеческое достоинство и права еврейского рабочего.

В Вильне зародился „Бунд". Здесь были заложены основы светской еврейской культуры и воспитания. Помимо ешиботов, в Вильне были современные средние и высшие учебные заведения с преподаванием на идиш или иврите. Здесь возникли „ИВО" (Еврейский Научный Институт), Пен–Клуб и „Молодая Вильна". Список уже известных имен пополнился новыми именами ученых, писателей, поэтов: д–р Макс Вайнрайх, Залман Рейзен, Макс Эрик, Моише Кульбак, Хаим Граде, Абраам Суцкевер, скульптор Марк Антокольский, пианист Леопольд Годовский, скрипач–виртуоз Яша Хейфец, и начиная с легендарного виленского „балабесл", Вильна превращается в консерваторию для еврейских канторов.

В Вильне находилась библиотека Страшуна – наиболее богатое публичное собрание еврейских книг в Восточной Европе, в Вильне действовала типография вдовы и братьев Ромм, издававшая книги для ашкеназим, сефардов и даже для караимов; здесь были выпущены в свет наиболее художественное издание Талмуда, как вавилонского, так и иерусалимского, сидур „Оцар гатфилот" („сокровищница молитв"), „Мидраш Раба" с комментариями и бессчетное число других изданий, которым многие ученые и корректоры посвятили свою жизнь, Эти издания – ценный дар еврейскому народу.

В Вильне на каждом шагу можно было встретить учеников ешиботов или учеников светских школ, живущих по поговорке: „хлебом–солью питайся, кружкой воды утоляй жежду свою, а все силы отдавай Торе". И действительно, в Вильне учатся днем и ночью. В Вильне живут евреи, для котрых изучение Торы является таким же насущным и естественным делом, как дыханье. Живут здесь евреи, отдающие все ради любви к ближнему и помощи ему. Самобытны не только виленские евреи – весь город излучает своеобразную еврейскую красоту, верность идеалам еврейства; город очаровывает не внешним блеском, а внутренним сиянием, не мишурой, а своею простотой.

"Ты псалом из кирпича и железа; каждый камень – молитва, каждая стена – песня", Это слова поэта Моише Кульбака. Лишь тот, кто видел еврейскую Вильну может полностью осознать эти слова поэта. В Вильне любая стена, каждый уголок, подвал напоминал о выдающихся умах, о верности еврейству, об уважении человека и о богобоязненности, о благотворительности и просвещении.

Но подлинная внутренняя красота Вильны – в душах бедных и простых евреев: сапожников, носильщиков, ремесленников. Вот пример. В середине XIX века жил в Вильне Шимеле Кафтан, отпрыск зажиточной семьи из окрестностей города. Пришел он в Вильну бедняк бедняком. Жил случайной вечерней работой: прессовел листья табака или вил веревки. Днем у него была другая работа: он ходил с кружкой и выкрикивал: „подайте полгроша!" Никто не отказывал. Со всех сторон падали гроши. А несколько позднее Шимеле можно было встретить там, где слезы и лишения, где дети просят хлеба, у бедных вдов, у разорившихся людей, у бедных рожениц и у постели больных, не имеющих средств на лекарства. Он выручает из беды сирот и спасает учеников ешиботов от голода. Польский поэт написел о нем стихи „Еврейский квестор" (сборщик подаяний), а И. Л. Перец перевел эти стихи на идиш. Эти стихи рассказывают, как Шимеле Кафтан сидит в трактире, наклонившись над святой книгой жует вареные бобы и не обращает внимания на шутки и смех вокруг него. Рядом горланят пьяницы, но его лицо грустно, в глазах у него печаль. Он далеко, вдали от трактиров, душа его летит на крыльях мечты, цель ее – Сион.

„Что побудило тебя к этоме? – спросили его однажды. Он ответил: „Шабтай Трубочист," который отдал свой старый дом под ешибот, а сам жил в каморке на чердаке, наслаждаясь доносившимися до него голосами детей, изучающих Тору".

Автор этих строк некоторое время проживал в Вильне, где он основал группу „Молодая Вильна". На его долю выпало счастье проникнуться духом этого города, где даже бедняки проявляли великодушие и благородство, были всегда готовы на любую жертву ради сохранения человеческого достоинства. Эти качества они унаследовали от многих поколений; они сохранились и у современного еврея. Многие из них жили жизнью праведников, даже не осознавая этого.

С чем сравнить тебя, Вильна, священная еврейская община? Каждый еврей – лист Талмуда, псалом, песня стойкости и горя, немой вопль, скромный напев.

А мы и не знали, до чего нам было хорошо!

(Перевод Ицхак Лапидота)

Д–р Исраэль Клаузнер

ПАМЯТИ ЛИТОВСКОГО ИЕРУСАЛИМА

Город, игравший исключительную роль у евреев Литвы, духвный центр всех евреев Восточной Европы, этот город был разрушен, а еврейская часть его жителей погибла, как и все евреи Европы, когда черные сатанинские силы пошли в поход, стремясь завоевать весь мир и повергнуть его к своим ногам.

Они видели в еврейской общине Вильны пробный камень, на котором можно было проверить выполнимость плана массового уничтожения евреев. Если евреи Вильны не смогут противостоять изощренным и коварным методам уничтожения, если будет подавлен и уничтожен этот центр еврейской культуры, национального самосознания, организованности и разветвленной общественной деятельности, то уничтожение остальных еврейских общин будет легким делом.

Евреи Вильны, беззащитные изолированные в гетто пацистскими захватчиками и их литовскими пособниками, уничтожавшими евреев под видом мобилизации на работу, не смогли оказать сопротивления. Только горсточка молодежи восстала, вырвалась из гетто в леса и сражалась с оружием в руках.

Эти хасмонеи нашей эпохи удостоились счастья дожить до поражения врага.

Автор сборника „Литовский Иерусалим в иллюстрациях и документах", Лейзер Ран, взялся за тяжелую но почетную задачу: посредством фотографий, а также фотокопий источников представить читателю историю развития виленской еврейской общины за несколько столетий.

О еврейской Вильне написано много. Первая книга о виленской общине писателя – „маскила" (просветителя –поборника светских знаний) и исследователя Шмуэля-Иосефа. Фина „Кирия нээмана" („Верный город"), изданная в 1860 году, служила образцом для других авторов–историографов своих общин. В дальнейшем было опубликовано немало книг и исследований о виленской еврейской общине, однако эти труды отображали лишь определенные периоды. Книга, охватывающая историю общины с момента ее возникновения и до наших дней, еще не написана. В полном объеме ее можно будет написать лишь тогда, когда историкам вновь будет открыт доступ к богатым архивам Вильны.

Труд „Литовский Иерусалим в иллюстрациях и документах" дает ясное представление о значении виленской общины в течение всех периодов её существования. Эта книга является прекрасной иллюстрацией и ценным документальным свидетельством истории евреев Вильны.

В истории виленской еврейской общины были периоды развития и расцвета, сменявшиеся периодами упадка, преследований и уничтожения. В течение всех этих периодов виленские евреи боролись не только за существование, но и за сохранение своего духовного наследия. Даже в ужасный период нацитского владычества дух их не был сломлен и несмотря на постоянную угрозу смерти они продолжали развивать свою культуру.

Виленская еврейская община издавна славилась своими духовными вождями и играла важную роль во всех еврейских идейных течениях. Вильна славилась своими раввинами, учеными, писателями и художниками. Кому не известно имя виленского Гаона (гения), способствовавшего обновлению облика традиционного еврейства? Вильна – центр изучения Торы. Вильна была средоточием „гаскалы" (движения за светское просвещение). Виленские типографии. в первую очередь „Типография вдовы и братьев Ромм" привлекали к себе писателей из различных городов и местечек. Вильна стала центром еврейской книги, как духовной, так и светской, современной литературы на языках иврит и идиш. В Вильне зародились первые кружки „Ховевей Цион" („Друзей Сиона" – палестинофилов), в Вильне организовались и первые революционные кружки. Впоследствии город стал резиденцией центральных комиссий и комитетов различных еврейских партий, еврейской журналистики. Борьба различных партий велась с ожесточением; такой была, например, борьба „миснагдим" (т.е. противников хасидизма) – учеников и последователей рабби Элиягу из Вильны („Гаона") против хасидов. Каждая из партий стремилась к укреплению своих позиций в Вильне, ибо это обеспечивало влияние на массы еврейского населения не только в окрестных городах и селениях, но и в более отдаленных странах.

В Вильне были заложены основы еврейской социал-демократической партии „Бунд". В течение некоторого периода в Вильне находился центральный комитет сионистской организации России. В Вильне работали также и центральные комитеты других еврейских партий. Здесь собралась конференция, принявшая решение об основании организации „Мизрахи", превратившейся впоследствии в национально–религиозную партию. Здесь собрались „Ционей Цион", боровшиеся против плана создания еврейского государства в Уганде и настаивавшие на поселении исключительно в Палестине.

Каждая партия имела здесь свой печатный орган, каждое политическое течение стремилось к созданию своих учреждений в Вильне. Ортодоксальное течение, возглавляемое рабби Хаим–Озером Гродзенским, организовало комитет ешиботов и стало издавать еженедельник. В годы первой мировой войны сионисты организовали в Вильне гимназию с преподаванием на языке иврит – первую гимназию такого рода в диаспоре. В городе были основаны школы, а также учительская семинария, в которых преподавали на иврите. Идишисты, в свою очередь открыли народные школы, свою учительскую семинарию и гимназии. Они основали также институт для исследования языка, культуры и демографии евреев в странах мира – Еврейский Научный Институт (ИВО). Идишисты стремились к превращению Вильны в свой центр, или, как выразился Лейзер Ран: „Превратить „Литовский Иерусалим" в „Иерусалим языка и культуры Идиш".

В Вильне было много молодежных организаций, находившихся под влаянием разных партий, влияние политических партий испытывали и профессиональные союзы. В дни, предшествовавшие выборам в объединенный комитет, различные партии и организации вели яростную предвыборную борьбу и результаты выборов отражали идейные течения и настроения виленских евреев.

Виленская община славилась своими благотворительными заведениями. В неменьшей степени славлись виленские спортивные организации, музыкальные, театральные и художественные объединения. Читатель найдет в книге много илюстраций и документов, отображающих деятельность этих организаций и учреждений.

Книга вводит читателя также и в будни города, ведет его по улицам старого гетто, по его проходным дворам, знакомит с обитателями гетто. читатель найдет в книге не только фотографии, но и рисунки, выполненные художниками. Рисунки показывают людей труда: ремесленников. грузчиков, возчиков, торговцев старой одеждой, мороженными яблоками (продавцы называли их „бутылками вина"), горячим горохом.

Весь этот своеобразный мир был уничтожен в годы нацистской катастрофы. Еврейские улицы, дворы, заведения были разрушены и последние их следы уничтожаются по указанию новых властей, стремящихся стереть память о былом великолепии виленской еврейской общины.

Автор книги, Лейзер Ран, использовал большое количество иллюстративного материала, документов, печатных изданий и различные информации. Ему удалось создать наглядную картину бурлящей жизни виленского еврейства, передать ее особый колорит. Многие фотографии и документы, старательно собранные автором, до сих пор нигде не были опубликованы.

Книга является подлинной сокровищницей для каждого виленского еврея, достойным памятником „Литовскому Иерусалиму".

(Перевод Ицхак Лапидота)

THE SYMBOL OF JEWISH VILNA

СИМВОЛ ЕВРЕЙСКОЙ ВИЛЬНЫ

דער סימבאָל פון דער יידישער ווילנע

הסמל של וילנה היהודית

The arches that remained from the old ghetto gates at Butcher Shop and Glazier Streets – in the emblems of: "Cultural League" Publishing House; B. A. Kletskin Publishing House; Vilna Jewish Folk Theater; dailies: "Evening Courier" and "Vilna Day" – in the headline of a permanent newspaper column; writers' group "Young Vilna"; school for boys "Mefitsei Haskalah" named after Ts. Shabad; dry goods store of Sh. Yankelvitch

Уцелевшие арки давних ворот гетто на Ятковой и Стеклянной улицах, фигурирующие в эмблемах: издательства „Культур–Лига"; издательства Б. А. Клецкина; „Виленского Еврейского Народного Театра"; Ежедневных газет „Овнт–Курьер" и „Вилнер Тог", в заголовкх постоянных отделов: группы писателей „Юнг–Вилнэ"; мужской школы „Мефицей–Гаскала" им. Ц. Шабада; мануфактурного магазина Ш. Янкелевича

די פֿאַרבליבענע אַרקעס פון די אַמאָליקע געטאָ־טויערן אויף יאַטקעווער און גלעזער גאַס, אין די עמבלעמען פון: פֿאַרלאַג „קולטור־ליגע"; פֿאַרלאַג ב. א. קלעצקין; „ווילנער יידישער פֿאָלקס־טעאַטער"; טאָג־צייטונגען „אָונט־קוריער" און „ווילנער טאָג", אין קעפּל פון אַ שטענדיקן צייטונגס־קאָלום; שרייבער־גרופּע „יונג־ווילנע"; יינגל־שול „מפיצי השכלה" א"נ פון צ. שאַבאַד; מאַנופֿאַקטור־געשעפט ש. יאַנקעלעוויטש

הקשתות, ששרדו מחומות הגיטו העתיקות ברחוב האיטליזים וברחוב הזגגים, בתוך הסמלים של: הוצאת „קולטור־ליגע"; הוצאת ב.א. קלצקין; התיאטרון היהודי העממי בוילנה; בטופסי המכתבים של העתונים „אָונט קוריער" ו„וילנער טאג"; של טור קבוע בעתון; קבוצת הסופרים „יונג־ווילנע"; בית־הספר לנערים „מפיצי השכלה" ע"ש צ. שאבאד; חנות־אריג של ש. י. יענקלביץ'

ווילנע אין מעשה־ביכלעך

VILNA IN STORYBOOKS

וילנה בספרי־מעשיות

ВИЛЬНА В НАРОДНЫХ КНИЖКАХ

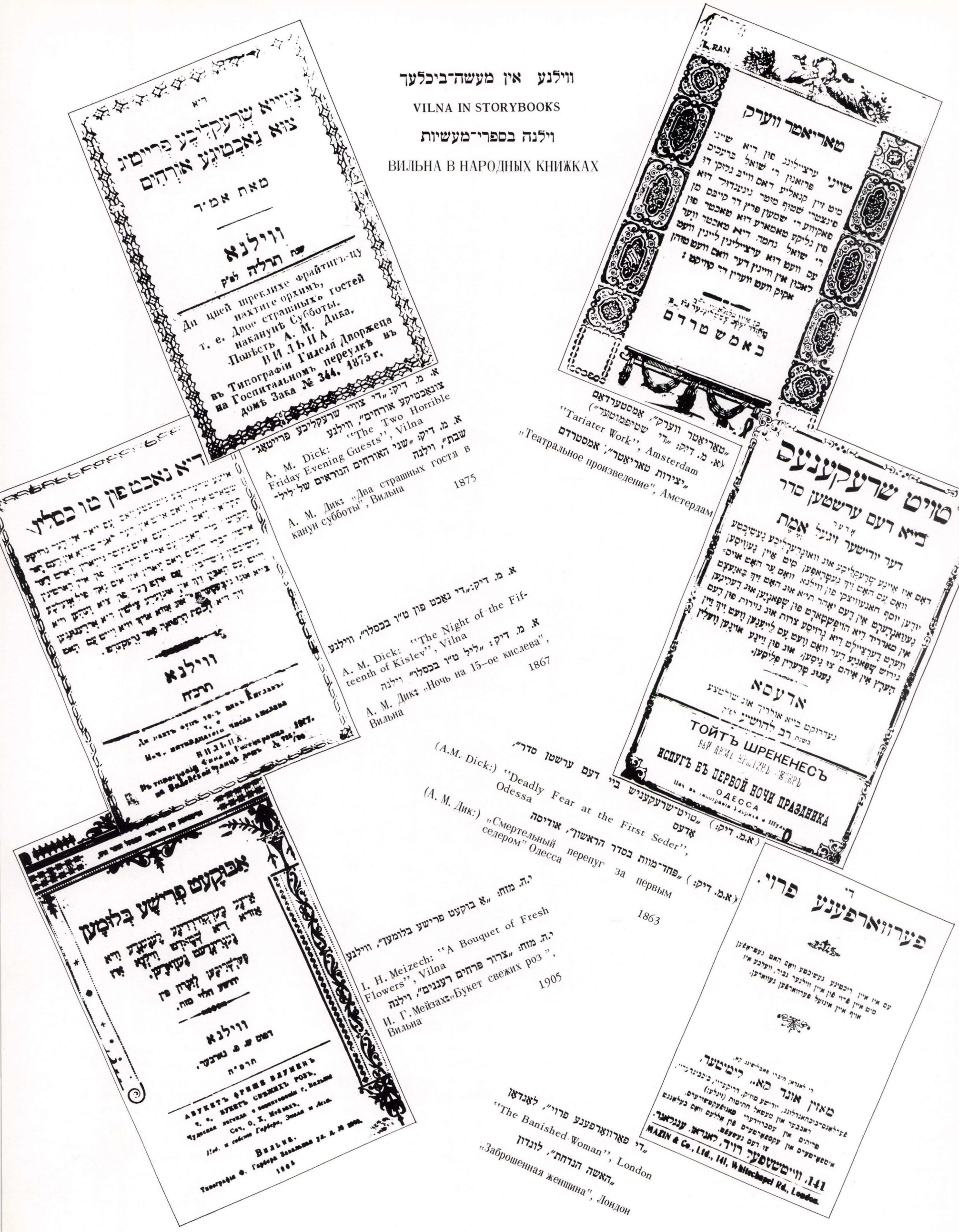

א. מ. דיק: „די צוויי שרעקליכע פרייטאג־צונאכטיקע אורחים", ווילנע

A. M. Dick: "The Two Horrible Friday Evening Guests", Vilna

א. מ. דיק: „שני האורחים הנוראים של ליל־שבת", וילנה

А. М. Дик: „Два страшных гостя в канун субботы", Вильна 1875

א. מ. דיק: „די נאכט פון ט״ו בכסלו", ווילנע

A. M. Dick: "The Night of the Fifteenth of Kislev", Vilna

א. מ. דיק: „ליל ט״ו בכסלו", וילנה

А. М. Дик: „Ночь на 15-ое кислева", Вильна 1867

י. ה. מזח: „א בוקעט פרישע בלומען", ווילנע

I. H. Meizech: "A Bouquet of Fresh Flowers", Vilna

י. ה. מזח: „צרור פרחים רעננים", וילנה

И. Г. Мейзах: „Букет свежих роз", Вильна 1905

„טאריאטר ווערק", אמסטערדאם

(א. מ. דיק: „די שטיפמוטער")

"Tariater Work", Amsterdam

„יצירות טאריאטר", אמסטרדם

„Театральное произведение", Амстердам

(א.מ. דיק:) „טויט־שרעקעניש ביי דעם ערשטן סדר", אדעס

(A.M. Dick:) "Deadly Fear at the First Seder", Odessa

(א.מ. דיק:) „פחד־מוות בסדר הראשון", אודיסה

(А. М. Дик:) „Смертельный перепуг за первым седером" Одесса 1863

„די פאַרוואַרפענע פרוי", לאַנדאַן

"The Banished Woman", London

„האשה הנדחת", לונדון

„Заброшенная женщина", Лондон

ГОДЪ 1887 VII.

ВОСХОДЪ

ЖУРНАЛЪ

УЧЕНО-ЛИТЕРАТУРНЫЙ И ПОЛИТИЧЕСКІЙ.

I

Январь.

АКТЫ

ИЗДАВАЕМЫЕ

ВИЛЕНСКОЮ КОММИССІЕЮ

ДЛЯ РАЗБОРА ДРЕВНИХЪ АКТОВЪ.

Томъ XXVIII.

АКТЫ О ЕВРЕЯХЪ.

ВИЛЬНА.

Типографія «Русскій Печатникъ», уг. Преображенской и Семеновской ул., д. Манкевич

1901.

Изданіе Общ. для распр. просвѣщ. между евреями въ Россіи.

РЕГЕСТЫ

И

НАДПИСИ.

СВОДЪ МАТЕРІАЛОВЪ

ЛЯ ИСТОРІИ ЕВРЕЕВЪ ВЪ РОССІИ.

(80 г. — 1800 г.)

Томъ I.

(до 1670 г.)

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

фія и Литографія Ц. Крайзъ и К°, Б. Морская, 19

1899.

ПЕРЕЖИТОЕ

СБОРНИКЪ,

посвященный общественной и культурной

исторіи евреевъ въ Россіи.

Томъ II.

עיר ווילנא

ובחוצות עזת ישראל תתלחת חי נחליה

הם הם:

נחלי התורה החלמה — הרבים, המרדים, הזיעים, חסי השטה
והחוטרים התומים: נחלי התשבלה תמכי — התבלים והבריים
המומנים בשפתנו הקדושה ונשפתי העשים, סמניני קלחנו ונעלי הצדקה
והחסדים: נחלי הם עשה — השתים, סמניני קלחנו ונעלי הצדקה.

את בל אלה אשתי מדיני ומכני לשם לעשות
ובשמחת החשמה לתחלת עיר

הלל נח מניך שמיינשניידער.

חלק ראשון

ווילנא

בדפוס האלמנה וואהרם ראם.

תרים

קריה נאמנה

הוצאה חדשה עם תוספת המחבר

קריית עזרת ישראל בעיר וילנא הנזהים
לתפארת נאמניה, הכמה, מסורה תלמידי,
מאת הרב החכם והמפורסם
רבי שמואל יוסף פין זל (ישי פין)

נכתבו מכתבים תכופים השוכנים פאת בדרומה ו' המפורסמת
זל כמו כן נכנסו לתוך הספר כתבי תלמידות אנשי חשק הרב חוקר עתיקות רבי חלל נה
שמיינשניידער זל.
ההוצאה החדשה הוספה פרטי אור על
מהדורה ראשונה, תערוכה רבת הספר הוספה פרטים חדשים, תשובות, ופרקים חדשים, ותצוגותיה, עי
מעלותיו המחברת בעבר הקודם.

וילנא - תרעד.

בדפוס של ר' יצחק פונק בחילנא.

בהוצאת בית מסחר הספרים של ר' יצחק פונק וחי שמיילה.

ווילנער זאמעלבוך

אונטער דער רעדאקציע פון

ר"ר צ. שאבאד

ערשטער באנד

וויכנא-תרצ"ז

1916

JEWISH COMMUNITIES SERIES

VILNA

By

ISRAEL COHEN

PHILADELPHIA

THE JEWISH PUBLICATION SOCIETY OF AMERICA

5704-1943

פאר דער געשיכטע פון
ווילנע איז די יארן פון
פלישטה אז אקופאציע ו
אדמעמעם פון דער ידישער
הספאר־סיסטעמאטראפישער
נעזעלשאפם אופן נאמען
פון ש. אנ־סקי זל
אונטער דער אלגעמיינער
רעדאקציע פון זלמן ריזען
ב' דער רעדאקציאנעלער
קאלעגע פון דר אברהם
יהודה סיבסק. ש. ל צ'טראן
און דר. צמח שאבאד
תרפ"ג-ווילנע-1922

Number of Jews among the Vilna population

Численность евреев среди населения Вильны

צאָל יידן צווישן דער ווילנער באַפעלקערונג

מספר היהודים בקרב האוכלוסיה הוילנאית

געשטארבן מתו умерло Died	געבארן נולדו родилось Born	יהודים еврей	יידן Jews	שאינם יהודים не еврей	ניט יידן Non - Jews	יאר השנה год Year
*	*		2,620		12,000	1645
*	*		415		4,476	1662
*	*		1,300	*		1690
*	*		3,887	*		1765
*	*		4,954	*		1784
*	*		3,613	*		1795
*	*		6,971	*		1800
*	*		20,646		35,922	1836
*	*		38,882		82,668	1875
*	*		63,841		154,532	1897
*	*		80,000		162,633	1902
*	*		80,000		161,904	1905
*	*		63,800		186,461	1910
1,183	1,757		*	*		1911
1,211	1,765		*	*		1912
1,088	1,502		77,533		230,738	1913
1,302	1,454		98,700		235,000	1914
2,165	1,296		*	*		1915
1,649	845		61,265		140,840	1916
3,649	489		57,516		138,787	1917
1,417	546		*	*		1918
1,821	994		46,507		128,476	1919
1,189	1,014		46,500		128,500	1920
*	*		56,186		167,456	1928
*	940		55,607		193,337	1931
700	800		*	*		1932
*	720		58,500		207,300	1933
710	720		*	*		1934
*	630		58,600		207,500	1935
760	660		*	*		1936
739	*		*	*		1938
*	*		60,000		215,200	1939
*	*		1טע געטא 29,000 2טע געטא 11,000 40,000	*		SEPT. 1941
*	*		25,300	*		OCT 1941
*	*		18,500	*		APR 1942
*	*		20,192	*		APR 1943
*	*		800	*		DEC 1944
*	*		16,534		236,078	1959

10,000 человек	10,000 people	10,000 איש	10,000 מענטשן	
Точное число неизвестно	Exact number unknown	המספר המדויק לא ידוע	גענויע צאל אומבאקאנט	*
Средная годовая - 500 бракосочетаний, 60 разводов	Annual average - 500 weddings & 60 divorces	הממוצע השנתי-500 חופות ו' 60 גירושין	יערלעכער דורכשניט-500 חופות און 60 גט'ן	**

1929

ווילנער אפטיילונג
פון דער יידישער צענטראַלער
עמיגראַציע-געזעלשאַפט
(„יעאַס") אין פוילן
ווילנע, גרויס פאָהוליאַנקע 5, „יעקאָפאָ".
Telefon Nr. 626 טעלעפאָן

ODDZIAŁ WILEŃSKI
Żyd. Centralnego T-wa Emigracyjnego („Jeas")
w POLSCE
Wilno, W. Pohulanka 5.
w lokalu „Ekopo".
Adres dla depesz—אדרעס פאַר דעפעשן
EKOPO WILNO.

סטאטיסטישער באריכט

וועגן דער טעטיקייט פון דער ווילנער אָפּטיילונג פון דער צענטר. יידישער עמיגראַציע-געזעלשאַפט אין פוילן („יעאַס" ביי „יעקאָפאָ", ווילנע, גר. פאָהוליאַנקע 5) פאַראייניקט מיט „היאס-יק"א-עמיגדירעקט" („היקעם") פאַרן יאָר 1929.

1. אַלגעמיינע צאָל באַזוכן פון עמיגראַנטן 14.476
2. די צאָל פּערזאָנען וואָס זיינען פאַרן דורכגעגאַנגען דורכן קאָמיטעט (אויסשליסלעך נייע עמיגראַנטן-ראשי המשפחות) 3.324
3. עלטער און געשלעכט פון די עמיגראַנטן:

געשלעכט	יינגער פון 18	25–18	40 25	60–40	איבער 60 יאָר	ס"ה
מענער	137	802	1054	349	87	2429
פרויען	76	290	287	144	98	895
צוזאַמען	213	1092	1341	493	185	3324

4. באַשעפטיקונג פון די עמיגראַנטן:

№		מענער	פרויען	ס"ה
1	שניידער	320	–	320
2	מאדיסטקעס	–	15	15
3	היטלמאַכער	43	–	43
4	שניידערקעס	–	173	173
5	שוסטער	88	–	88
6	שטעפּער	85	–	85
7	שלאָסער	95	–	95
8	סטאָלער	84	–	84
9	מאַלער	25	–	25
10	בלעכער	13	–	13
11	גראַווירער	1	–	1
12	זייגערמאַכער	31	–	31
13	פאָטאָגראַפן	20	–	20
14	שווארצע ארבעטער	32	8	40
15	לאַנדוו. ארבעטער	335	13	348
16	סוחרים און קליינהענדלער	230	35	265
17	האַנדלס-אָנגעשטעלטע	42	10	52
18	לערער	49	16	65
19	אומבאַשטימטע באַשעפטיקונגען	217	420	637
20	אַנדערע באַשעפטיקונגען	719	205	924
	צוזאַמען	2429	895	3324

5. אימיגראַציע-לענדער (געווענדעט זיך נאָך אינפאָרמאַציעס וועגן פאָלגנדע לענדער):

№	אימיגראַציע-לאַנד	צאָל ווענדונג
1	√ בראַזיליע	777
2	√ ארגענטינע	520
3	√ דרום-אַפריקע	475
4	√ פאַראייניקטע שטאַטן	457
5	√ קאַנאַדע	230
6	פראַנקרייך	216
7	אוראַגוואַי	121
8	קובאַ	117
9	רוסלאַנד	94
10	√ מעקסיקע	63
11	לעטלאַנד	44
12	ארץ-ישראל	35
13	בעלגיע	31
14	ענגלאַנד	26
15	קאָלומביע	16
16	אַווסטראַליע	14
17	דייטשלאַנד	13
18	טשילי	8
19	רומעניע	5
20	האָנדוראַס	5
21	פּערו	4
22	ליטע	4
23	שוויידן	4
24	שווייץ	4
25	כינע	4
26	יאַפּאַן	2
27	עסטרייך	2
28	גוואַטעמאַלאַ	1
29	אינדיע	1
30	עגיפּטן	1
31	טערקיי	1
32	ווענעצועלאַ	1
33	שפּאַניע	1
34	עסטלאַנד	1
35	בולגאַריע	1
36	אומבאַשטימטע לענדער	25
	צוזאַמען	3324

6. צאָל באַקומענע ערלויבנישן אויף אומזיסטע אויס-לענדישע פּעסער פאַר עמיגראַנטן:

№	אימיגראַציע-לאַנד	צאָל נפשות
1	בראַזיליע	363
2	דרום-אַפריקע	298
3	ארגענטינע	147
4	פאַראייניקטע שטאַטן	133
5	קאַנאַדע	56
6	אוראַגוואַי	40
7	קובאַ	30
8	פראַנקרייך	29
9	רוסלאַנד	29
10	מעקסיקע	19
11	בעלגיע	12
12	קאָלומביע	11
13	לעטלאַנד	10
14	טשילי	7
15	רומעניע	7
16	ענגלאַנד	5
17	אַווסטראַליע	3
18	דייטשלאַנד	3
19	כינע	2
20	ניי-זעעלאַנד	1
21	יאַפּאַן	1
22	שוויידן	1
	צוזאַמען	1207

7. צאָל באַקומענע וויזעס (אונטער די אויגן) פאַר די עמיגראַנטן:

№	אימיגראַציע-לאַנד	צאָל נפשות
1	דרום-אַפריקע	176
2	רוסלאַנד	16
3	בעלגיע	8
4	פראַנקרייך	8
5	דייטשלאַנד	7
6	פּאָרטוגאַל	4
7	ענגלאַנד	2
8	אַווסטראַליע	2
9	כינע	2
10	ניי-זעעלאַנד	1
11	שווייץ	1
12	אירלאַנד	1
13	רומעניע	1
14	שוויידן	1
	צוזאַמען	230

8. צאָל באַקומענע און אָפּגעשיקטע בריוו:

№	פון וועמען און צו וועמען	באַקומען	אָפּגעשיקט
1	„יעאַס" אין פוילן	2415	3214
2	„היקעם"-קאָמיטעטן אין אויסלאַנד	256	297
3	אַנדערע געזעלשאַפטן	45	85
4	שיפס-געזעלשאַפטן און קאָנסולאַטן	90	247
5	רעגירונגס-אַנשטאַלטן	58	77
6	פריוואַטע פּערזאָנען (עמיגראַנטן)		
	א) אין לאַנד	2814	3202
	ב) אויסלאַנד	67	98
	צוזאַמען	5745	7210
	דעפּעשן	66	38
	איינלאַדונגען און צירקוליאַרן	–	713
	בסך-הכל	5811	7961

9. איינגעאָרדנט אויף שפּראַך-קורסן 106 עמיגראַנטן.

10. לאַנדווירטשאַפטלעכע צוגרייטונג 35 פּערזאָן.

יידישע אויסוואַנדערונג פון ווילנע
Jewish emigration from Vilna
הגירה יהודית מוילנה
Еврейская эмиграция из Вильны

2,957 – 1929 – 1926
2,216 – 1933 – 1930
2,738 – 1937 – 1934
7,911 – 1937 – 1926

DRUK. B-CI ROZENTAL WILNO, RUDNICKA 7.

סטאַטיסטישער באַריכט פון ווילנער „יעקאָפּאָ"
(היאַס-יק"אַ-עמיגדירעקט)

Statistical report by Vilna "YEKOPO"
(HIAS-ICA-EMIGDIRECT)

דו"ח סטאטיסטי של „יעקאפא" הוילנאי
(היאס-יק"א-עמיגדירעקט)

Статистический отчет виленского „ЕКОПО"
(„ГАЙАС–ИКА–ЭМИГДИРЕКТ")

THE FIRST OFFICIAL DOCUMENTS ABOUT JEWS IN VILNA
in the XV century

ПЕРВЫЕ ОФИЦИАЛЬНЫЕ ДОКУМЕНТЫ О ЕВРЕЯХ В ВИЛЬНЕ
в XV веке

די ערשטע אָפיציעלע דאָקומענטן וועגן יידן אין ווילנע
אין XV טן יאָרהונדערט

המיסמכים הרשמיים הראשונים על יהודי וילנה
במאה ה-XV

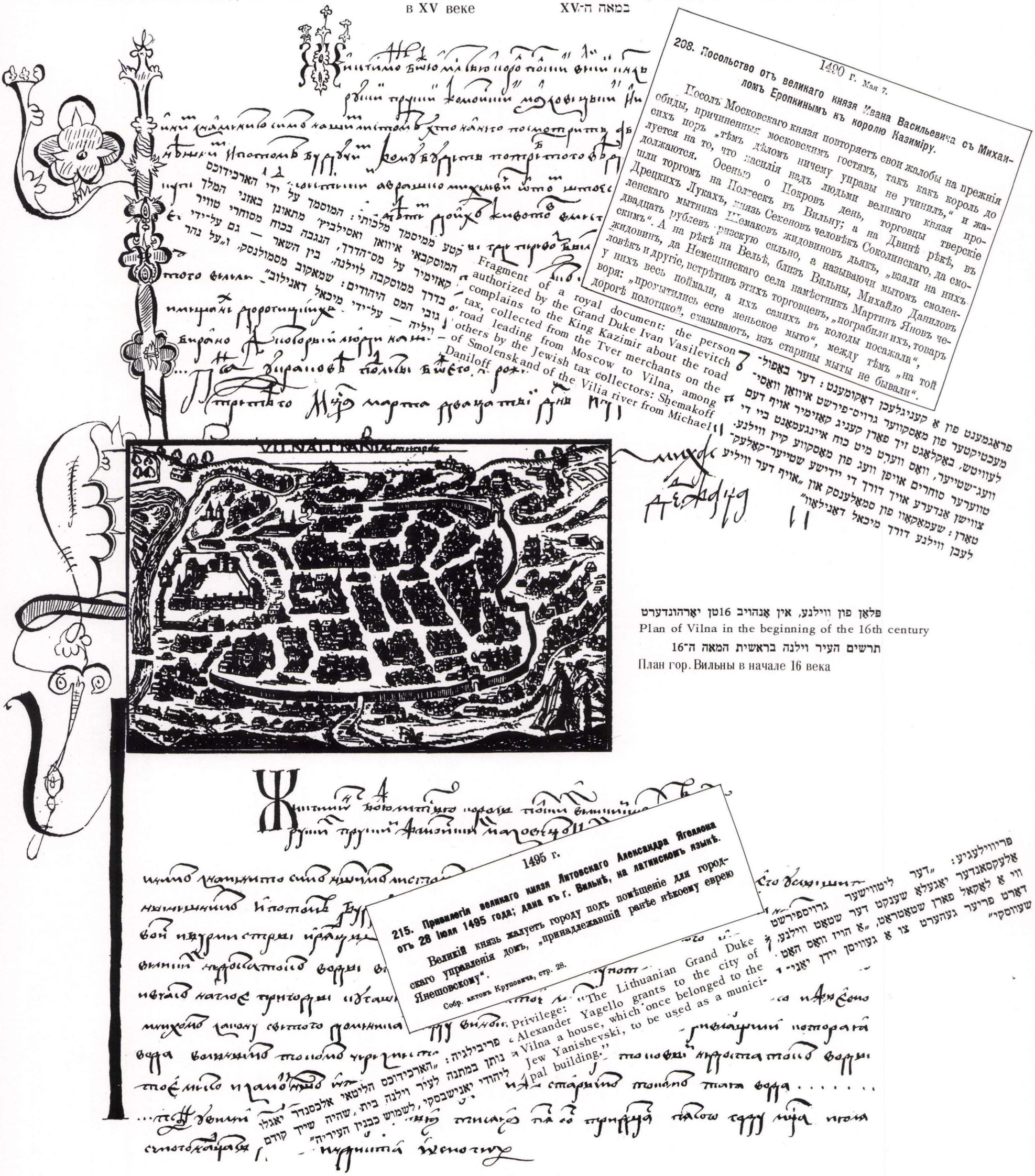

1490 г. Мая 7.

208. Посольство отъ великаго князя Ивана Васильевича съ Михаиломъ Еропкинымъ къ королю Казиміру.

Посолъ Московскаго князя повторяетъ свои жалобы на прежнія обиды, причиненныя московскимъ гостямъ, такъ какъ король до сихъ поръ „тѣмъ дѣломъ ничему управы не учинилъ," и жалуется на то, что насилія надъ людьми великаго князя продолжаются. Осенью о Покровъ день, торговцы тверскіе шли торгомъ на Полтескъ въ Вильну; а на Двинѣ рѣкѣ, въ Дрецкихъ Лукахъ, князь Семеновъ человѣкъ Соколинскаго, да смоленскаго мытника Шемаковъ жидовиновъ дьякъ, „взяли на нихъ двадцать рублевъ ризскую сильно, а называючи мытомъ смоленскимъ". А на рѣкѣ на Вельѣ, близъ Вильны, Михайло Даниловъ жидовинъ, да Немещинскаго села намѣстникъ Мартинъ Яновъ человѣкъ и другіе, встрѣтивъ этихъ торговцевъ, „пограбили ихъ, товаръ у нихъ весь поймали, а ихъ самихъ въ колоды посажали", воря: „промытились есте меньское мыто", между тѣмъ „на той дорогѣ полотцкой, сказываютъ, изъ старины мыты не бывали".

Fragment of a royal document: the person authorized by the Grand Duke Ivan Vasilevitch complains to the King Kazimir about the road tax, collected from the Tver merchants on the road leading from Moscow to Vilna, among others by the Jewish tax collectors: Shemakoff of Smolensk and of the Vilia river from Michael Daniloff

פראַגמענט פון אַ קעניגלעכן דאָקומענט: דער באַפול־מעכטיקטער פון מאָסקווער גרויס־פירשט איוואַן וואַסי־לעוויטש, באַקלאָגט זיך פאַרן קעניג קאַזימיר אויף דעם וועג־שטייער, וואָס ווערט מיט כוח איינגעמאָנט ביי די טווערער סוחרים אויפן וועג פון מאָסקווע קיין ווילנע. צווישן אַנדערע אויך דורך די יידישע שטייער־קאָלעק־טאָרן: שעמאַקאָוו פון סמאָלענסק און „אויף דער ווילע לעבן ווילנע דורך מיכאל דאַנילאָוו"

פלאַן פון ווילנע, אין אָנהויב 16טן יאָרהונדערט
Plan of Vilna in the beginning of the 16th century
תרשים העיר וילנה בראשית המאה ה־16
План гор. Вильны в начале 16 века

1495 г.

215. Привилегія великаго князя Литовскаго Александра Ягеллона отъ 28 Іюля 1495 года; дана въ г. Вильнѣ, на латинскомъ языкѣ.

Великій князь жалуетъ городу подъ помѣщеніе для городскаго управленія домъ, „принадлежавшій ранѣе нѣкоему еврею Янешовскому".

Собр. актовъ Круповича, стр. 28.

Privilege: "The Lithuanian Grand Duke Alexander Yagello grants to the city of Vilna a house, which once belonged to the Jew Yanishevski, to be used as a municipal building."

פריוויליגיע: „דער ליטווישער גרויספירשט אַלעקסאַנדער יאַגעלאָ שענקט דער שטאָט ווילנע, ווי אַ לאָקאַל פאַרן שטאָטראַט, „אַ הויז וואָס האָט דאָרט פריער געהערט צו אַ געוויסן יידן יאַני־שעווסקי"

На заднем плане: королевская привилегия—оригинал

ברקע: המראה המקורי של פריבילגיה „פריבילגיה" (כתב זכויות) מלכותית

Background: original view of a privilege granted by the king

הינטערגרונט: אָריגינעלער אויסזען פון אַ קעניגלעכער פריוויליגיע

יידן אין ווילנע אין XVI טן יאָרהונדערט

JEWS IN VILNA IN THE XVI CENTURY

יהודים בווילנה במאה ה־XVI

ЕВРЕИ В ВИЛЬНЕ В XVI ВЕКЕ

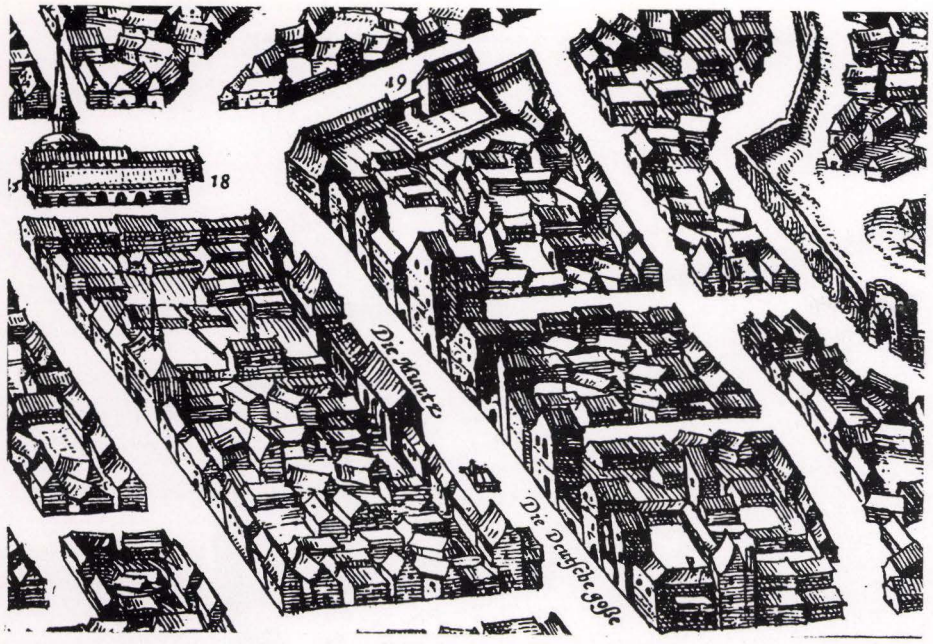

(G. Braun & F. Hogenbergius –"Civitates orbis terrarum", Vol. 3, Köln, 1606)

דייטשע גאַס אין 16טן י״ה: אין צענטער, רעכטס — דער שול־הויף מיט דער קלויז ישן; אַנטקעגן — די מינץ־גיסערייַ, די דייטשע קירכע (פראַגמענט פון דער ווילנער מאַפּע)

German Street in the 16th century: center right – the synagogue yard with the old synagogue; opposite – the mint, the German church (fragment of the Vilna map)

הרחוב הגרמני במאה ה־16: במרכז, מימין — חצר בית־הכנסת עם הקלויז הישן; ממול — בית היציקה למטבעות, בית־התפילה הגרמני (קטע מן המפה של וילנה)

Немецкая улица в 16 веке. В центре: „Школьный двор" с синагогой: напротив монетный двор: немецкая „кирхе" (Фрагмент карты г. Вильны)

פּוילישער קעניג סיגיזמונד דער ערשטער

Polish King Sigizmund I

המלך הפולני סיגיזמונד ה־I

Польскии король Сигизмунд I.

1572 – 1548

1507 г. Іюля 23.

Листъ Польскаго короля Сигизмунда I восковничему Брестскому еврею Михайлу Рабинковичу на позволеніе получить ему въ уплату за забранные у него на короля товары деньги изъ соляного сбора въ Брестѣ-Литовскомъ.

Листомъ, даннымъ въ Вильнѣ 23 іюля 1507 г., король объявляетъ, что онъ остался долженъ Брестскому восковничему, еврею Михелю Рабинковичу, за бархаты, атласы и адамашки златоглавые, которые король, будучи въ Вильнѣ, купилъ у него, 114½ копъ грошей, каковую сумму король предоставляетъ ему удержать въ свою пользу изъ соляныхъ сборовъ по Брестской таможнѣ.

Акты Южн. и Зап. Рос., т. II, стр. 118.

באַשטעטיקונג פון פוילישן קעניג סיגיזמונד I, פּאַר דעם בריסקער סוחר מיכאל ראַבינקאָוויטש, אַז דעם 23טן יולי 1507 האָט דער קעניג, בעת זיין באַזוך אין ווילנע, אינגעקויפט ביי אים באַרכאַט, אַטלאַס און אַדאַמאַסק פּאַר 114½ קאָפּ גראָשן, וואָס ער איז אים געבליבן שולדיק און די סומע קען דער ייד אַראָפּרעכענען פון דעם בריסקער צאָל־שטייער

Acknowledgment by the Polish King Sigizmund I to the merchant Michael Rubinkovitch of the city of Brest that on July 23, 1507, the king, on his visit to Vilna, purchased on credit flannel, satin and damask for 114½ head groschen, and the Jew is entitled to deduct this amount off of his customs duty in Brest

אישור, שנתן המלך הפולני סיגיזמונד ה־I לסוחר היהודי מבריסק מיכאל רובינקוביץ, ובו נאמר שב־23 ביולי 1507, בעת ביקורו בווילנה, קנה ממנו המלך בהקפה שלושה מיני אריג במחיר 114½ גרוש, והיהודי רשאי לנכות את הסכום הזה מן המס, שהוא חייב לשלם לשלטונות העיר בריסק

Подтверждение польского короля Сигизмунда I–го брестскому купцу Михаилу Рабинковичу о том, что 23 июля 1507 года король, во время посещения Вильны, закупил у него бархат, атлас и адамаск за 114–1/2 коп–грошей, которые еврей может отсчитать из соляного сбора Брестской таможне

„ספר שאלות ותשובות" (מנהיר עיני חכמים), פון ר' מאיר (מהר"ם) פון לובלין. מעץ, 1769. סימן ז': אַ גביית־עדות ווען אַ ווילנער עגונה

"Book of Responsa" by Rabbi Meir (Maharam) of Lublin. Metz, 1769. Paragraph 7: testimony about a deserted wife of Vilna

„ספר שאלות ותשובות" (מנהיר עיני חכמים) מאת ר' מאיר (מהר"ם) מלובלין. מץ, 1769. סימן ז': גביית־עדות בענין עגונה מווילנה

„Книга вопросов и ответов" (Мангир Эйней Хахомим), рав. Мейера из Люблина, 1769, – свидетельское показание о виленской „агуне" („соломенной вдове")

1593

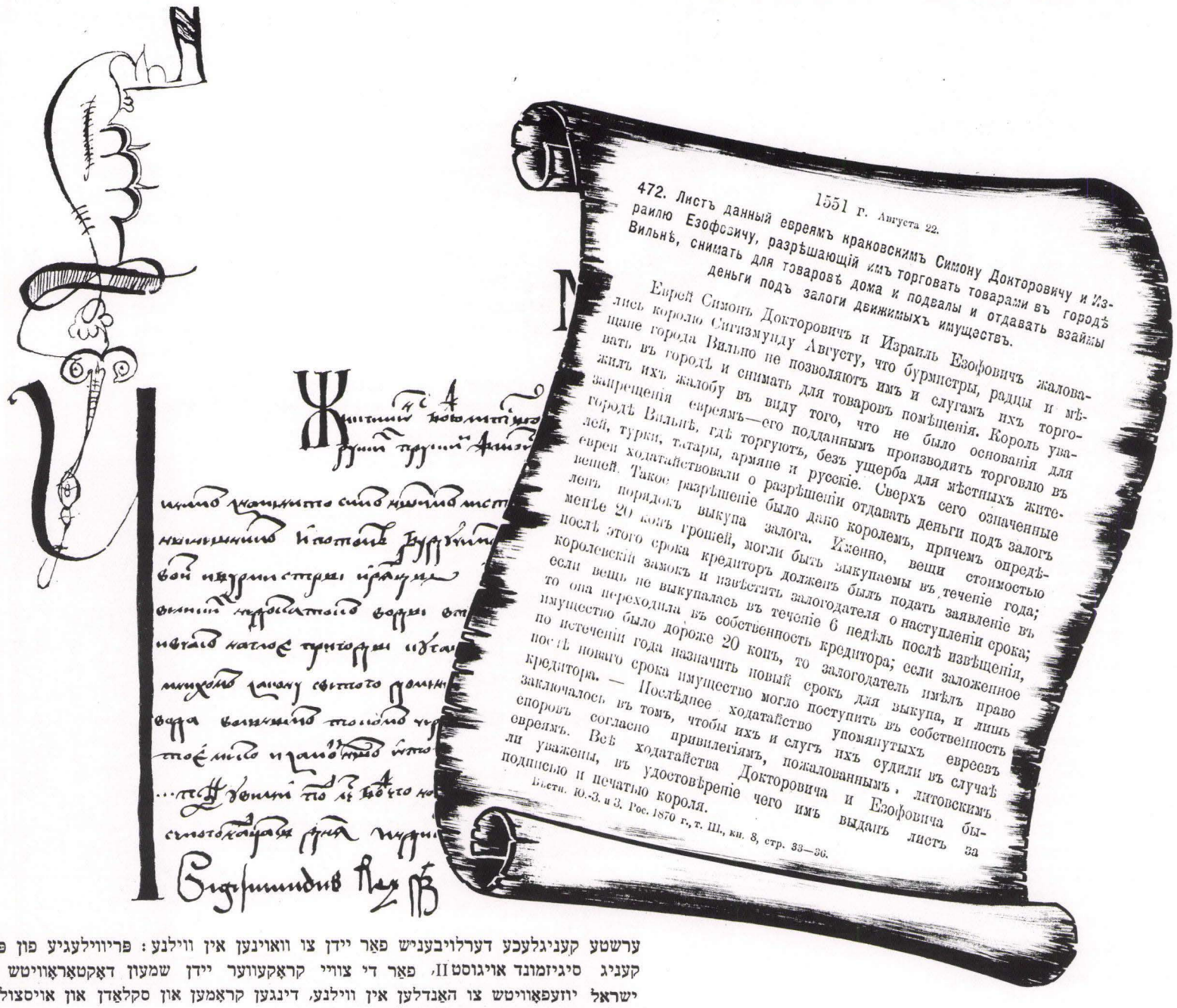

472. Листъ данный евреямъ краковскимъ Симону Докторовичу и Израилю Езофовичу, разрѣшающій имъ торговать товарами въ городѣ Вильнѣ, снимать для товаровъ дома и подвалы и отдавать взаймы деньги подъ залоги движимыхъ имуществъ.

1551 г. Августа 22.

Евреи Симонъ Докторовичъ и Израиль Езофовичъ жаловались королю Сигизмунду Августу, что бурмистры, радцы и мѣщане города Вильно не позволяютъ имъ и слугамъ ихъ торговать въ городѣ и снимать для товаровъ помѣщенія. Король уважилъ ихъ жалобу въ виду того, что не было основанія для запрещенія евреямъ—его подданнымъ производить торговлю въ городѣ Вильнѣ, гдѣ торгуютъ, безъ ущерба для мѣстныхъ жителей, турки, татары, армяне и русскіе. Сверхъ сего означенные евреи ходатайствовали о разрѣшеніи отдавать деньги подъ залогъ вещей. Такое разрѣшеніе было дано королемъ, причемъ опредѣлялъ порядокъ выкупа залога. Именно, вещи стоимостью менѣе 20 коп. грошей, могли быть выкупаемы въ теченіе года; послѣ этого срока кредиторъ долженъ былъ подать заявленіе въ королевскій замокъ и извѣстить залогодателя о наступленіи срока; если вещь не выкупалась въ теченіе 6 недѣль послѣ извѣщенія, то она переходила въ собственность кредитора; если заложенное имущество было дороже 20 коп., то залогодатель имѣлъ право по истеченіи года назначить новый срокъ для выкупа, и лишь послѣ новаго срока имущество могло поступить въ собственность кредитора. — Послѣднее ходатайство евреевъ упомянутыхъ заключалось въ томъ, чтобы ихъ и слугъ ихъ судили въ случаѣ споровъ согласно привилегіямъ, пожалованнымъ, литовскимъ евреямъ. Всѣ ходатайства Докторовича и Езофовича были уважены, въ удостовѣреніе чего имъ выдалъ листъ за подписью и печатью короля.

Бестя. Ю.-З. и З. Рос. 1870 г., т. III., кн. 8, стр. 33—36.

ערשטע קעניגלעכע דערלויבעניש פאַר יידן צו וואוינען אין ווילנע: פּריוויליגיע פון פוילישן קעניג סיגיזמונד אויגוסט II, פאַר די צוויי קראַקעווער יידן שמעון דאָקטאָראָוויטש און ישראל יוזעפאָוויטש צו האַנדלען אין ווילנע, דינגען קראָמען און סקלאַדן און אויסצולייען געלט אויף משכנות פון באַוועגלעכן אייגנטום

First royal permit for Jews to live in Vilna: privilege from the Polish King Sigizmund August II for the two Cracow Jews, Shimon Doctorovitch and Israel Yuzefovitch, to trade in Vilna, to rent stores and warehouses and to act as pawnbrokers on chattels personal

1551 22/VIII

הרשיון הראשון, שניתן על־ידי המלך ליהודים, לגור בווילנה: פריבילגיה, שנתן המלך הפולני סיגיזמונד אוגוסט ה־II, לשני יהודים מקראקוב, שמעון דוקטורוביץ' וישראל יוזפוביץ', לסחור בווילנה, לשכור חנויות ומחסנים ולהלוות כסף על משכונות מיטלטלים

Первое королевское разрешение на проживание евреев в Вильне. Привилегия польского короля Сигизмунда Августа II, для двух краковских евреев, Симёна Докторовича и Израиля Юзафовича торговать в Вильну, арендование лавок и складов и предоставление денежных ссуд под залог движимого имущества

ד שאלה

עלטסטער געדרוקטער יידישער מקור וועגן יידן אין ווילנע: אין „ספר שאלות ותשובות" פון ר' שלמה בר' יחיאל לוריא (רש"ל, 1510–1573), לובלין, 1574, געפינט זיך אַ שאלה (סימן ד') וועגן אַ מחלוקת צווישן צוויי יידישע אַרענדאַטאָרן אין ווילנע, ר' יצחק בר יעקב, המכונה זעליקמאַן און ר' יונה בר יצחק, וועגן דער פאַלאַצקער אַרענדע. געחתמעט פון דריי עדות, יום א' ז' שבט, שט"ז — 1556

Oldest Jewish printed source concerning Jews in Vilna; in "Responsa" of Rabbi Shlomo the son of Yechiel Luria (Rashal, 1510-1573), Lubin, 1574, there is a question (paragraph 4) concerning a dispute between two Jewish leasees in Vilna, Itzchak, the son of Yaakov Zelikman, and Jonah, the son of Yitzchak, over tenancy in Polotsk. Signed by three witnesses, Sunday, 7th day of Shvat, 5316 (1556)

המיסמך היהודי הראשון שבדפוס על יהודי וילנה: ב„ספר שאלות ותשובות" מאת ר' שלמה בר' יחיאל לוריא (רש"ל, 1510—1573), לובלין, 1574, נמצאת שאלה (סימן ד') בקשר למחלוקת בין שני חוכרים יהודים בווילנה, ר' יצחק בר' יעקב, המכונה זליקמן, ור' יונה בר' יצחק, בענין החכירה של פולוצק. חתום על־ידי שלושה עדים, יום א', ז' שבט, שט"ז (1556)

Старейший печатный документ о евреях в Вильне: В „Книге вопросов и ответов" р. Шлейме б. Ехиел Лурье (1570–1573), Люблин, 1874, находится дело двух еврейских арендаторов в Вильне: р. Ицхока б. Яков Зеликмана и р. Ионы б. Ицхока о полоцкой аренде, подтвержденное тремя свидетелями, 7ой Шват, 5316 года (1556)

די הויפט־פריוויליגיע פאר א יידישן ישוב אין ווילנע

THE BASIC PRIVILEGE FOR A JEWISH SETTLEMENT IN VILNA

1633 19/II

הפריבילגיה היסודית לישוב יהודי בווילנה

ОСНОВНАЯ ПРИВИЛЕГИЯ ДЛЯ ПОСЕЛЕНИЯ ЕВРЕЕВ В ВИЛЬНЕ

Получивъ, 15 февраля 1633 г., подтвержденіе генеральной привилегіи Сигизмунда III отъ 1588 г., февраля 1, писанной *по русски*, для всѣхъ «in genere» евреевъ В. Княжества Литовскаго, проживающихъ въ городахъ и мѣстечкахъ, королевскихъ, княжескихъ, панскихъ и земянскихъ, получивъ подтвержденіе, что евреи, гдѣ бы ни проживали, находятся «не подъ иною властью и урядомъ, какъ подъ властью королевскою, воеводскою и старостинскою», представители каждой общины стали хлопотать о подтвержденіи своихъ спеціальныхъ привилегій.

И вотъ, 19 февраля 1633 г., тѣже представители виленскихъ евреевъ, выходцы изъ Богеміи, родомъ же изъ *Франкфурта-на-Майнѣ*, получаютъ отъ короля Владислава въ высшей степени льготную грамоту, положившую непоколебимое и несомнѣнное основаніе самостоятельному существованію виленской еврейской общины:

«Желая быть вѣрнымъ своей присягѣ, король готовъ сохранить за каждымъ изъ подданныхъ всѣ его права, льготы и пожалованія.

«Поэтому, когда ему была доложена нѣкоторыми высшими государственными и придворными чинами (przez PP. Rady y Urzędników dworu Naszego) просьба Самуила и Лазаря Моисеевичей, ходатайствовавшихъ отъ своего имени и отъ имени всѣхъ евреевъ виленскаго «збора» о томъ, чтобы король, принявъ во вниманіе (przychyliąć się) старинныя привиллегіи и вольности, дарованныя его предшественниками, королями польскими и в. князьями литовскими, *всѣмъ* евреямъ В. Княжества Литовскаго, начиная отъ в. князя Витовта до вступленія на престолъ Владислава IV, оныя во всѣхъ пунктахъ, частяхъ, условіяхъ и артикулахъ утвердилъ своею королевскою властью, укрѣпилъ и оставилъ при ихъ прежней силѣ.

«Поэтому Мы благосклонно согласились не только вполнѣ и ненарушимо сохранить за виленскими евреями всѣ льготы и прерогативы, какъ *вообще* пожалованныя евреямъ В. Княжества Литовскаго, такъ и въ частности евреямъ виленскимъ, но и даровать имъ еще новыя права.

«Поэтому, подтверждая и укрѣпляя настоящею привиллегіею всѣ привиллегіи нашихъ предшественниковъ, какъ бы онѣ были здѣсь вписаны отъ слова до слова (по скольку онѣ не противорѣчатъ праву) (in quantum juri communi non repugnant), Мы, сверхъ того, особенно подтверждаемъ представленныя намъ различныя привиллегіи и распоряженія (listy) блаженной памяти Его М-ти Короля, отца Нашего».

Приведя затѣмъ содержаніе грамоты отъ 1593 г., іюня 1, въ Варшавѣ, на генеральномъ сеймѣ, король прибавляетъ къ этой грамотѣ еще нѣсколько опредѣленій, не содержащихся въ привиллегіи 1593 г., а именно: «Подтверждается евреямъ виленскимъ право на вѣчныя времена на владѣніе *садомъ* (ogrodu) *или кладбищемъ* для погребенія мертвыхъ тѣлъ, съ освобожденіемъ отъ всякихъ податей, согласно тому, какъ они уже владѣли этимъ кладбищемъ.

«Разрѣшается имъ имѣть мясныя лавки и баню, съ правомъ топить послѣднюю, когда имъ то будетъ нужно».

Подтверждая затѣмъ давнишній порядокъ суда, по которому евреи по дѣламъ между собою сами судятъ и наказываютъ евреевъ, сообразно своимъ установленіямъ и обычаямъ, король обезпечиваетъ за виленскими евреями владѣніе пріобрѣтенными ими деревянными и каменными домами, а равно и синагогою. Заявивъ далѣе, что ему желательно, чтобы по примѣру иныхъ городовъ польскихъ и литовскихъ, виленскіе евреи не жили бы разбросано по различнымъ частямъ города, подлежащимъ юрисдикціи магдебургскаго суда, но, проживая въ опредѣленной части города, осаживались бы именно здѣсь, строились спокойно и проживали безъ всякаго препятствія и помѣхи какъ отъ самыхъ членовъ магистрата и всего мѣщанства виленскаго, такъ и отъ подчиненныхъ имъ особъ. «Поэтому,—продолжаетъ король,—Мы дозволяемъ виленскимъ евреямъ согласно первому проекту (wynalazku) преподобнаго ксендза Марціана Тризны, рефендаря и писаря В. Княжества Литовскаго, составленному съ вѣдома Нашего и согласія Вельможныхъ Канцлера и Подканцлера (pieczętarzów Naszych) В. Княжества Литовскаго (хотя этотъ проектъ и не получилъ въ остальныхъ §§ утвержденія (вѣроятно согласія сейма), *тѣмъ не менѣе оставляя силу и значеніе этого проекта*) *, купить, вымѣнять или пріобрѣсть инымъ законнымъ путемъ деревянные каменные дома въ слѣдующихъ мѣстахъ: Всѣ дома на Жидовской улицѣ съ обѣихъ ея сторонъ, а также дома, находящіеся въ тылѣ Жидовской улицы противъ мясныхъ лавокъ; и дома по обѣимъ сторонамъ Св. Николаевской улицы (т. е. идущей съ Нѣмецкой ул. къ костелу Св. Николая).

Границы этого участка опредѣляются такимъ образомъ: по одной сторонѣ Жидовской улицы (т. е. направляясь съ Нѣмецкой ул. къ Шкляной по лѣвой рукѣ) отъ Балашковскаго каменнаго дома, находящагося рядомъ съ синагогою, до угольнаго дома мѣщанина Генриха Тыминка включительно; а по другой (т. е. правой) сторонѣ — отъ каменнаго дома Свято-Янскаго костела, названнаго Стульбинскимъ, и воскобойни на Нѣмецкой улицѣ, двигаясь затѣмъ по Жидовской улицѣ мимо Шкляной, по Ятковой улицѣ вверхъ къ Нѣмецкой до калитки каменнаго дома». «Во всякомъ случаѣ для пріобрѣтенія этихъ домовъ дается евреямъ сроку 15 лѣтъ съ тѣмъ, чтобы, до пріобрѣтенія вышеозначенныхъ домовъ, имъ было вольно нанимать тѣ же дома, въ которыхъ они и въ настоящее время живутъ въ разныхъ улицахъ. По прошествіи же 15 лѣтъ всѣ евреи обязаны переселиться въ отведенный имъ кварталъ, съ воспрещеніемъ проживать въ иныхъ частяхъ города».

דער פוילישער קעניג וולאַדיסלאַוו IV

Polish King Wladyslaw IV

המלך הפולני ולדיסלב ה־ IV

Польскии король Владислав IV

1648 – 1632

דער שטעמפל פון ווילנער מאַגיסטראַט מיטן עלטסטן ווילנער עמבלעם (ביז 1840) פון לעגענדאַרן ליטווישן ריז אַלצים — שפּעטער פון הייליקן קריסטאָף

The seal of the Vilna Municipality with the oldest emblem of Vilna (until 1840) of the legendary Lithuanian giant Altsis, later of Saint Christopher

חותם העירייה הוילנאית עם הסמל הוילנאי העתיק ביותר (עד 1840) של הענק האגדי הליטאי אלציס, לאחר כן — של בריסטוף הקדוש

Печать виленского магистрата со старой эмблемой города легендарным литовским великаном Алцисом (до 1840 г.) после — Св. Казимир

«Сверхъ того дозволяется евреямъ покупать тыльныя мѣста домовъ, выходящихъ на Нѣмецкую улицу, и на нихъ строиться».

«Что же касается водопроводныхъ трубъ въ пріобрѣтенныхъ евреями домахъ, то оныя должны оставаться нетронутыми; обязанность же ихъ ремонта и доставленія по онымъ воды возлагается на магистратъ, съ уплатою въ пользу его обычнаго чинша, наравнѣ съ другими мѣщанами.

«Для того же, чтобы ни покупателямъ евреямъ, ни продавцамъ мѣщанамъ не учинялось обидъ, чтобы продавцы не просили непомѣрныхъ, а покупатели не предлагали ничтожныхъ цѣнъ, предписывается произвести присяжную оцѣнку всѣмъ, находящимся въ еврейскомъ районѣ домамъ. Эту оцѣнку долженъ произвести виленскій магистратъ или же коммисары назначенные королемъ по желанію сторонъ».

«Что же касается каменныхъ домовъ, на этихъ завѣщанныхъ улицахъ, на содержаніе больницъ, то эти дома предоставляется евреямъ пріобрѣсти или промѣномъ на дома въ другихъ частяхъ города, дающіе равный доходъ, или же купить на наличныя деньги».

Со всѣхъ домовъ, принадлежащихъ евреямъ гдѣ бы то ни было въ городской чертѣ, они обязаны вносить обычныя подати въ ратушу. Отъ «донативы» же и другихъ чрезвычайныхъ городскихъ податей евреи совершенно освобождаются въ виду того, что платятъ поголовную подать».

«Лично евреи подсудны гродскому суду».

«Разрѣшается евреямъ открыть лавки для торговли сукномъ, шолковыми матеріями, коврами, турецкими произведеніями, различными колоніяльными товарами, полотномъ, стекломъ, желѣзомъ и всякимъ инымъ мелочнымъ товаромъ (y wszelakiemi inszemi drobnieyszemi kramarskiemi rzeczami), продавая оные оптомъ или же по мелочи: локтемъ, большимъ и малымъ вѣсомъ, наравнѣ съ иными виленскими торговцами. Точно также предоставляется имъ свободно продавать и покупать золото, серебро и драгоцѣнныя вещи, какъ въ дѣлѣ, такъ и въ ломѣ; равнымъ образомъ, всякіе предметы потребленія (rzeczy do napoiów y żywności należące) гдѣ, какъ и черезъ кого имъ угодно, какъ на рынкѣ, такъ и въ частныхъ домахъ, продавая и покупая эти предметы какъ у виленскихъ, такъ и у пріѣзжихъ мѣщанъ».

«Предоставляется евреямъ заниматься обычными для нихъ ремеслами, въ особенности же тѣми, для которыхъ не существуетъ въ г. Вильно цеховъ».

«Евреямъ портнымъ предоставляется шить только еврейское, но никакъ не христіанское платье; впрочемъ, если бы какой либо еврей пріобрѣлъ какимъ бы то ни было способомъ христіанское платье, то ему предоставляется продавать оное гдѣ угодно, безъ всякаго препятствія».

«Предоставляется евреямъ свободная продажа мѣховъ связками, штуками, оптомъ и въ розницу, а равно кройка и шитье этихъ мѣховъ всяческими способами, а равно покупка и продажа оныхъ какъ въ домахъ, такъ и въ разносъ по улицамъ».

«Подтверждается виленскимъ евреямъ привиллегія на синагогу, дарованная имъ раньше Сигизмундомъ III».

«Разрѣшается приготовленіе всякаго рода напитковъ, а равно храненіе и продажа оныхъ. Мясныя (еврейскія) лавки, находящіяся на Жидовской улицѣ, а также садъ, или кладбище для погребенія мертвыхъ, освобождаются отъ всякихъ податей и повинностей».

«Дозволяется виленскимъ евреямъ, согласно положеніямъ генеральной еврейской привиллегіи, пользоваться банею, но только для евреевъ, а никакъ не для христіанъ».

«Предоставляется евреямъ пользованіе городскими вѣсами наравнѣ съ другими мѣщанами и купцами виленскими, съ равною за пользованіе платою».

«Дозволяется покупать скотъ на убой».

«Невыкупленные заклады по истеченіи 1 года и 6 недѣль залогодержателю дозволяется продать согласно оцѣнкѣ, послѣ оповѣщенія евреямъ (въ синагогѣ)».

«Вознагражденіе евреямъ за увѣчья и раны полагается согласное съ правомъ (Литовскимъ статутомъ)».

«Присяга приносится евреями безъ всякихъ околичностей и необыкновенныхъ церемоній».

«Что же касается даруемыхъ виленскимъ мѣщанамъ, купцамъ гильдейскихъ и цеховыхъ привиллегій, то онѣ ни въ чемъ не должны отмѣнять предоставленныхъ виленскимъ евреямъ правъ».

Въ заключеніе привиллегіи король приказываетъ гродскому и мѣщанскому урядамъ позаботиться о томъ, чтобы евреи ни отъ кого не терпѣли никакой несправедливости.

1548

On February 19, 1633, the representatives of Vilna Jews, Samuel and Eliezer, the son of Moses, originally from Frankfort on-the-Main, received from the King Wladyslaw IV a privilege, which served as a basic document for the development of an independent Jewish settlement in Vilna. The document included the most important privileges granted by the previous kings and added a substantial number of new regulations concerning residential rights, craft and trade and the Jewish way of life (synagogue, court, kosher butcher shop, cemetery, etc.) and set the boundaries of a special Jewish (ghetto) quarter

Привилегия с 1633 19/II короля Владислава IV, врученная представителям виленских евреев Самуилу и Элиезеру Бен Мойше, родом из Франкфурта, послужившая как основной документ для поселения евреев в Вильне: в документ включены важнейшие давние королевские привилегии, как и известное количество новых льгот о проживании, торговле и еврейском образе жизни (синагоги, молельни, кошерные мясные лавки, кладбище и т. д.), а также о границах еврейского квартала (гетто)

1633 19/2 דעם האָבן די פאַרשטייער פון ווילנער יידן, שמואל און אליעזר בר משה, אַפּשטאַמיקע פון פראַנקפורט־מיין, באַקומען פון קעניג וולאַדיסלאַוו דעם פערטן אַ פריווילעגיע, וואָס האָט געדינט ווי אַ פונדאַמענטאלער דאָקומענט פאַר דער אַנטוויקלונג פון אַ זעלבסטשטענדיקן ישוב אין ווילנע. דער דאָקומענט האָט אייגעשלאָסן די וויכטיקסטע פריווילעגיעס פון די פֿריערדיקע קעניגן און צוגעגעבן אַ היפּשע צאָל נייע לגאָטעס וועגן וואוינרעכט, מלאכה, האַנדל און יידישן שטייגער־לעבן (סינאַגאָגע, בית־דין, כשרה יאַטקע, בית־עולם א"א) און באַשטימט די גרענעצן פון אַ ספּעציעלן יידישן (געטא)־קוואַרטאַל

ב־19 בפברואר 1633 קיבלו נציגי היהודים ביילנה, שמואל ואליעזר בר' משה, מיוצאי פראנקפורט ע"נ מיין, מאת המלך ולאדיסלב ה־4 פריבילגיה, ששימשה מיסמך יסודי להתפתחות ישוב יהודי עצמאי בוילנה. המיסמך כלל את הזכויות החשובות ביותר, שניתנו על־ידי המלכים הקודמים, ונוספו בו מיספר הנחות בקשר לרשיון מגורים, מלאכה ומסחר ואורח־חיים יהודי (בית־כנסת, בית־דין, איטליז כשר, בית־קברות וכו'), אף נקבע בו התחום של רובע (גטו) יהודי מיוחד

II. פסקים בענינים שבין הקהלות הראשיות בליטא.

א. פסק בועד האמסק תי"ב א).

בעז"ה. אנחנו הח"מ המבוררים מפי שני אלה הצדדים, דהיינו מצד אחד האלופים קציני עם ראשים ומנהיגי מדינת ליטא יצ"ו, ומצד השני אלופים קציני עם ראשי' ומנהיגי דק"ק ווילנא יצ"ו, לקיים את כל אשר אנחנו ח"מ נעשה ונפסוק מחמת החילוקים ועניינים וסכסוכים אשר עלו ונפלו בין שני הצדדים הנ"ל. מצאנו שכל החילוקים ועניינים סכסוכים שעברו בין הצדדים הנ"ל משך השנים האלה שהיו סכסוכים ביניהם עד היום הזה, כולם נמחלים לגמרי ונהשבים כחרס הנשבר שאין בו ממש, שאין מעתה להזדקק כלל לפסוק מאומה דבר ולא חצי דבר מחמת כל העניינים סכסוכים שעברו ביניהם כנ"ל. ומכאן ולהבא ע"פ שקלא וטריא ראינו למצוא בין הצדדים הנ"ל סדר ומעמד נכון ראוי והגון על כל אופנים המבוארים למטה. הלא זה הוא. בכל עת וזמן אסיפת וועד מדינה בין [הן] וועד כללי בעסקי המדינה, בין [הן] וועד פרטי לצורך עסק איזה יחיד, הן שהוועד יהיה בזמן קבוע המוגבל בפנקס המדינה, הן שלא יהיה בזמן המוגבל בפנקס המדינה יצ"ו רק שיתאספו לצורך שעה, הן שיתוועדו כל ראשי קהלה מספר הנהוג דהאידנא, הן פחות ממספר הנהוג דהאידנא, תמיד כי יהיה וועד מדינה יהיה באיזה אופן שיהיה ויהיה מתי שיהיה, יהיה [ישב] באסיפת וועד [המדינה] ההוא ראש מדינה אחד מיושבי ק"ק ווילנא הפורע מס דוקא, ויהיה דעתו שוה בוועד ההוא כאחד משאר ראשי מדינה היושבים בהתוועדות. והוצאות של ראש מדינה ההוא יהיה גם כן מהמדינה כאחד משאר ראשי המדינות יצ"ו. ותוך שמונה שנים מט"ו שבט תיב"ל עד ט"ו שבט תך"ל אין לאלופי ק"ק ווילנא יצ"ו להציע כלל לפני הגאונים הרבנים יצ"ו ולפני אלופי רוזני ראשי מדינה יצ"ו דברי בקשתם, וק"ו שלא לדבר שום משפט בפני הגאונים הרבנים יצ"ו מחמת זה להוסיף להם דבר תוך שמונה שנים הנ"ל, כי אם יהיה להם ראש מדינה אחד כנ"ל. אם לא קודם אסיפת וועד המדינה ישלחו בקשתם הנ"ל לפני ג' אלופי ראשי קהלות דליטא יצ"ו, ואם כל ג' ראשי הק"ק יצ"ו יתנו להם הרמנא ורשות להציע דברי בקשותם הנ"ל לפני וועד המדינה אז רשות להם להציע. ואז רשות להגאונים הרבנים ואלופים ר"מ יצ"ו דוועד המדינה להוסיף להם עוד [א' הגאון אב"ד שלהם או] ר"מ אחד הפורע מס דוקא. ועכ"פ בין כך ובין כך בכלות שמונה שנים הנ"ל ואילך יהיה להם עוד ראש מדינה אחד מיושבי הקהלה יצ"ו הפורע מס דוקא. בין הכל שני ר"מ בכל וועד מדינה כללי ופרטי כמבואר למעלה.

ותוך שמונה שנים מן ט"ו שבט תך"ל עד ט"ו תכח"ל אין לאלופי ק"ק ווילנא יצ"ו להציע כלל בפני הגאונים הרבנים ואלופים ראשי מדינות יצ"ו דברי בקשותם, וק"ו שלא לדבר משפט בפני הגאונים הרבנים יצ"ו מחמת זה להוסיף להם תוך שמונה שנים מן ט"ו שבט תך"ל עד ט"ו שבט תכח"ל לפ"ק דבר, כי אם יהיה להם משך שמונה שנים ההם מט"ו שבט תך"ל שני ראשי מדינות כנ"ל. אם לא קודם אסיפת וועד המדינה ישלחו בקשתם הנ"ל בפני אלופי שלשה ראשי הקהלות יצ"ו ואם אלופי כל הג' ראשי הקהלות יצ"ו יתנו רשות להציע בקשתם הנ"ל בפני וועד המדינה יצ"ו אזי רשות להם להציע. ואז רשות להגאונים הרבנים יצ"ו ואלופי רוזני ר"מ יצ"ו דוועד המדינה יצ"ו להוסיף להם עוד אחד הגאון אב"ד שלהם או ראש מדינה שלישי, כפי ראות עיני המדינה יצ"ו תוך שמונה שנים מט"ו שבט תכ"ל. ואם שיזדמן שיהיה להקהל דק"ק ווילנא יצ"ו איזה דין ודברים נגד כלל מדינה מחמת השבונות או שאר תביעות ממון תוך ט"ז שנים הנ"ל בזמן שלא יהיה הגאון אב"ד שלהם בהתוועדות מדינה, אז ידונו עמהם בפני הגאונים הרבנים יצ"ו דג' ראשי הקהלות יצ"ו בצירוף הגאון אב"ד דק"ק ווילנא יצ"ו והוצאותיו יהיו מהמדינה. ואם ימנע עצמו מלצאת ולבוא לאסיפת וועד המדינה אז רשות לאלופי ק"ק ווילנא יצ"ו לברור במקומו איזה רב אחר שמחזיק ישיבה בעת ההיא והוצאותיו יהיו ג"כ מהמדינה. אך כל הוצאותיו לא יעלה רק עד מאה זהו' פו' ולא יותר. ובוועד מדינה שיהיה אחר כלות ט"ז שנים הנ"ל, באם שלא יהיו רק שנים כנ"ל, אז רשות לאלופי ק"ק ווילנא יצ"ו להציע לפני הגאונים הרבנים יצ"ו ואלופים ר"מ יצ"ו בקשתם מחמת הוספת עוד ר"מ שלישי או רב שלהם אף בלי שליחות לג' ראשי הקהלות יצ"ו כנ"ל. ועל פי הצעת דבריהם יפקחו אם להפיק רצונם בזה אם לאו. ואם לא יסכימו להוסיף, רשות ביד אלופי ק"ק ווילנא יצ"ו לדון מחמת זה בפני ארבעה רבנים כנזכר לעיל, והם יפסקו כפי ראות עיניהם לפי העת והזמן ולפי מעמד הקהלה יצ"ו, וכפי שיצא מפיהם על פי הרוב כן יקום. ואם לא יעלה בידם כנ"ל בוועד אחד, רשות להם לעשות כנ"ל גם בשאר וועדי מדינות שיהיו אח"כ, אם לא שיצא מפי הרבנים יצ"ו שלא להזדקק כלל לזה משך איזה זמן, אז כפי שיצא מפיהם כן יקום. ואם שיעלה בידם [ר"מ] השלישי כנ"ל אזי תוך שש שנים מזמן ההוא אין להם להציע [דבריהם] לפני וועד המדינה, ק"ו שלא לדבר משפט מחמת הרביעי, אם לא ע"פ שליחות לג' ראשי קהלות ושכל הג' קהלות יצ"ו יתנו רשות להציע וככל הנ"ל. ובכלות זמן שש שנים ההם רשות לאלופי ק"ק ווילנא יצ"ו להציע בקשתם מחמת הרביעי, או ר"מ או הגאון הרב שלהם, כשלא יהיה עדיין הרב שלהם בהתוועדות מדינה תוך זמן הנ"ל, ואף בלי שליחות מקודם לג' ראשי הקהלות כנ"ל. ואם לא יסכימו לזה רשות להם לדון עם המדינה יצ"ו מחמת זה בפני ארבעה רבנים יצ"ו כנזכר. ויקום בזה בכל פרטי דברים המבוארים בשלישי.

ואודות הנתינות הידועות המגיע לג' ראשי הק"ק יצ"ו דליטא נוסף על הנתינות לתוך כלל המדינה יצ"ו מצאנו: תוך ד' שנים מט"ו שבט תיב"ל אין להם לבקש דין ומשפט כלל מחמת זה, ואחר כלות ד' שנים הנ"ל רשות לאלופי ק"ק ווילנא יצ"ו לדון מחמת זה בפני הגאונים ארבעה רבנים הנזכרים. ואודות וועד ווארשא, באם מהיום והלאה ישלחו אלופי ק"ק ווילנא יצ"ו לוועד ווארשא משולח שתדלן אחד, אזי לצורך נתינת מתנות להמלך יר"ה ולשרים גדולים ילך גם השתדלן דק"ק ווילנא עם אלופים מנהיגי דליטא יצ"ו שיהיו בווארשא. והוצאות השתדלן ההוא יהיו מהקהל ק"ק ווילנא יצ"ו. ואודות הצעת דברי אלופי ק"ק ווילנא יצ"ו מחמת שאר עסקי מדינה, שהג' ראשי קהלות יצ"ו כותבים כתבים אלו לאלו שלא בהתוועדות מדינה, ובקשו מאתנו להזדקק מיד גם לזה לפקח, — בכן באשר כהיום לא עת האסיף אסיפת וועד מדינה יצ"ו, לזאת משכנו ידינו מזה לע"ע, והרחבנו הדבר עד וועד המדינה הראשון שיהיה אי"ה. ואז יפיקו דבר זה לפני הגאונים ואלופים ר"מ יצ"ו [אולי] יתפשרו בטוב להעמיד על נכון; ואם לאו רשות להם לדון מחמת זה בפני ארבעה רבנים כנזכר וכאשר יצא מפיהם כן יקום. ואם מהיום והלאה יזדמן שהקהל דק"ק ווילנא יצ"ו יצטרכו להוציא איזה הוצאה אשר בני המדינה משותפים בהוצאה ההיא, אזי יודיעו לראשי הק"ק מזה, כפי הנהגת ק"ק הוראדנא וק"ק פינסק יצ"ו ע"פ משמעות פנקס המדינה.

כה דברי המבוררים מפי הצדדים הנזכרים החותמים לפס"ד ולכל תוקף מעשה ב"ד ומעשי המדינה. היום יום ב' טו"ב אדר תי"ב לפ"ק.

נאום הצעיר יעקב שור באאמו' הגאון מו"ה אפרים זלמן שור זצלה"ה.

ונא' יונה במוהר"ר ישעיה תאומים מפראג.

ונא' הצעיר משה בלא"א הגאון הגדול כמוהר"ר נתן שפירא זלה"ה.

ונא' משה בלא"א מוהר"ר יצחק יהודה המכונה לימא ז"ל.

א) בפנקס המדינה העתק הוראדנא, סעיף תתקמ"ח; בהעתק בריסק סעיף תתקמ"ז; הרכבי, לקורות ב"י במדינת ליטא, „המליץ" תרנ"ד No. 1.

ווילנע ווערט איינע פון די הויפט־קהילות אין „ועד מדינת ליטא"

VILNA BECOMES ONE OF THE MAJOR COMMUNITIES IN THE "COUNCIL OF LITHUANIAN JEWS"

וילנה היתה לאחת הקהילות הראשיות ב„ועד מדינת ליטא"

ВИЛЬНА СТАНОВИТСЯ ОДНОЙ ИЗ ГЛАВНЫХ ОБЩИН В „СОВЕТЕ ЛИТОВСКИХ ЕВРЕЕВ"

1652

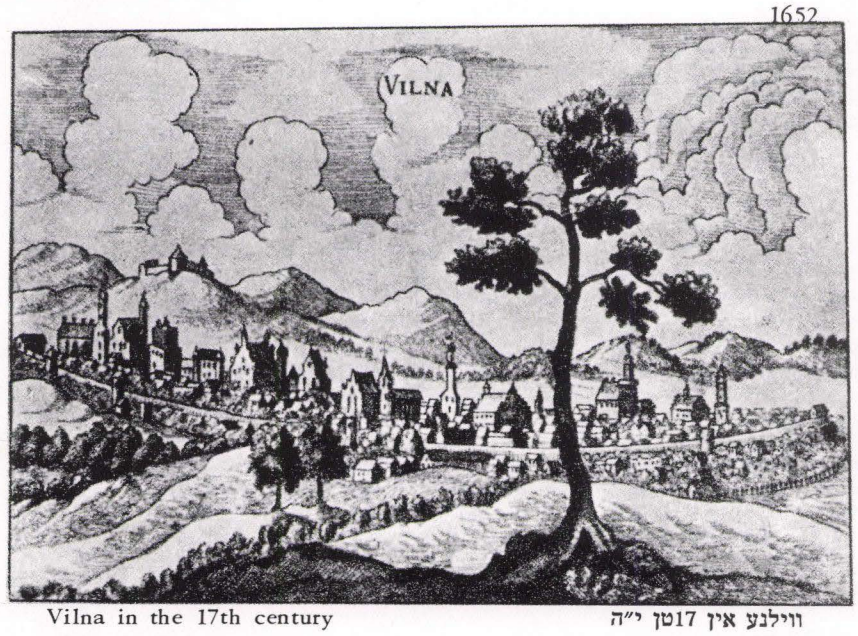

Vilna in the 17th century — ווילנע אין 17טן י"ה

Вильна в 17–ом столетии — וילנה במאה ה־17

מאַפּע פון ווילנע, אין צענטער — די יידישע וווין־געגנט (שוואַרץ)

A map of Vilna. – in the center – the Jewish residential section (black)

1655 מפת וילנה, במרכז — אזור־המגורים היהודי (שחור)

Карта гор. Вильны. В центре – еврейский район (черный)

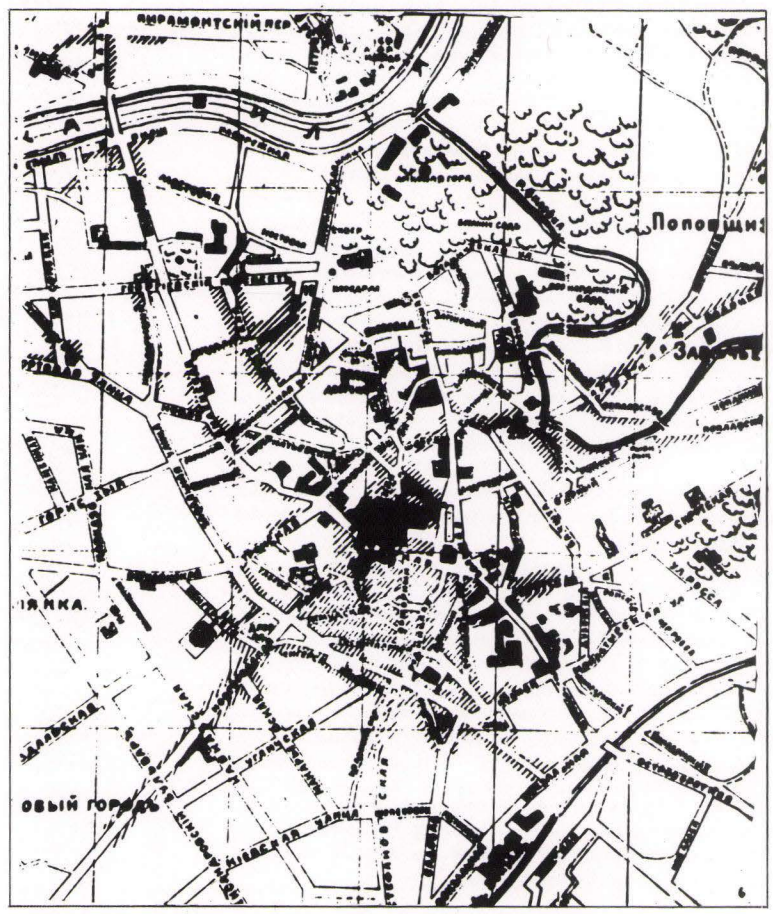

דער פסק־דין פון ספעציעלן אויסגלייך בית־דין אין כאָמסק: ווילנע זאָל פאַררעכנט ווערן צו די הויפט־קהילות פון „וועד מדינת ליטא"

The verdict of a special "bet din" (Rabbinical court of arbitration) in Chomsk: that Vilna be considered one of the major communities in the Council of Lithuanian Jews

פסק של בית־הדין המיוחד לבוררות בחומסק: וילנה תכלל בקהילות הראשיות של „ועד מדינת ליטא"

Постановление специального раввинского суда в Хомске: Вильна будет считатся одной из главных общин „Совета литовских евреев"

1652 — תי"ב

גזרת תט"ו — 1655

נאָך די שחיטות פון כמיעלניצקיס האָרדעס אין אוקראַינע (גזירת ת"ח ות"ט, 1648-1649) האָבן די רוסן און קאָזאַקן זיך פאַרנומען אויף ליטע און ווייסרוסלאַנד. כ"ז תמוז תט"ו האָט די מערהייט ווילנער יידן (אַרום 3,000 נפשות) פאַרלאָזט די שטאָט און אַוועק קיין זאַמוט און פרייסן. דעם 8טן מערץ, 1655 האָבן די רוסן פאַרנומען און פאַרברענט די שטאָט און אויסגעשאָכטן די איינוווינער. ווען די פאָליאקן האָבן אין 1661 צוריק פאַרנומען ווילנע האָבן זיך עטלעכע הונדערט יידן צוריקגעקערט אויף די חורבות

After the massacres by Chmielnitski's hordes in the Ukraine (1648-1649) the Russians and Cossaks concentrated on Lithuania and White Russia. On the 27th of Tamuz, 5415 (1655) the majority of the Vilna Jews (around 3,000) left the city and went to Zamut and Prussia. On August 8, 1655, the Russians captured and burned the city and slaughtered its inhabitants. When the Poles recaptured Vilna in 1661 several hundred Jews returned to the ruined city

אחרי הטבח, שנעשה על־ידי כנופיות חמילניצקי באוקראינה (גזרת ת"ח ות"ט, 1648-1649), פנו הרוסים והקוזקים לליטא ולרוסיה הלבנה. ביום כ"ז בתמוז תט"ו עזבו רוב יהודי וילנה (כ־3,000 נפשות) את העיר ונסעו לזאמוט ולפרוסיה. ב־8 במארס 1655 כבשו הרוסים את העיר, שילחו אותה באש וטבחו את יושביה. כאשר חזרו הפולנים וכבשו את וילנה בשנת 1661, שבו כמה מאות יהודים אל חרבותיה

Орды Хмельницого, после резни на Украине (1648–1649) направились в в Белоруссию и Литву: большинство виленских евреев (около 3000) бежало в Замут и в Пруссию; в 1655 г. русские заняли город, сожгли его и вырезали население. После занятия Вильны в 1661 г. поляками, несколько сот евреев вернулось на развалины города

1669

Rabbi Samuel Aaron, the son of Israel Keidanover (Marshak) tells in the preface to his "Book of the Sacrificial Blessing" (Amsterdam, 1669), how he escaped from Vilna

Раввин Шмуел Арон сын Израиляа из Кейдан в предисловии к своей „Сейфер Бирхас Газевах" (Амстердам, 1669), вспоминает о своем побеге из Вильны

הרב שמואל־אהרן בן ישראל קיידאַנאָווער (מרש"ק) דער־ציילט אין דער הקדמה צו זיין „ספר ברכת הזבח" (אַמס־טערדאַם 1669), ווי אַזוי ער איז אַנטלאָפן פון ווילנע . הרב שמואל אהרן בן ישראל הקיידאנובי (מרש"ק) מספר בהקדמתו ל„ספר ברכת הזבח" (אמסטרדם 1669), איך ברח מוילנה

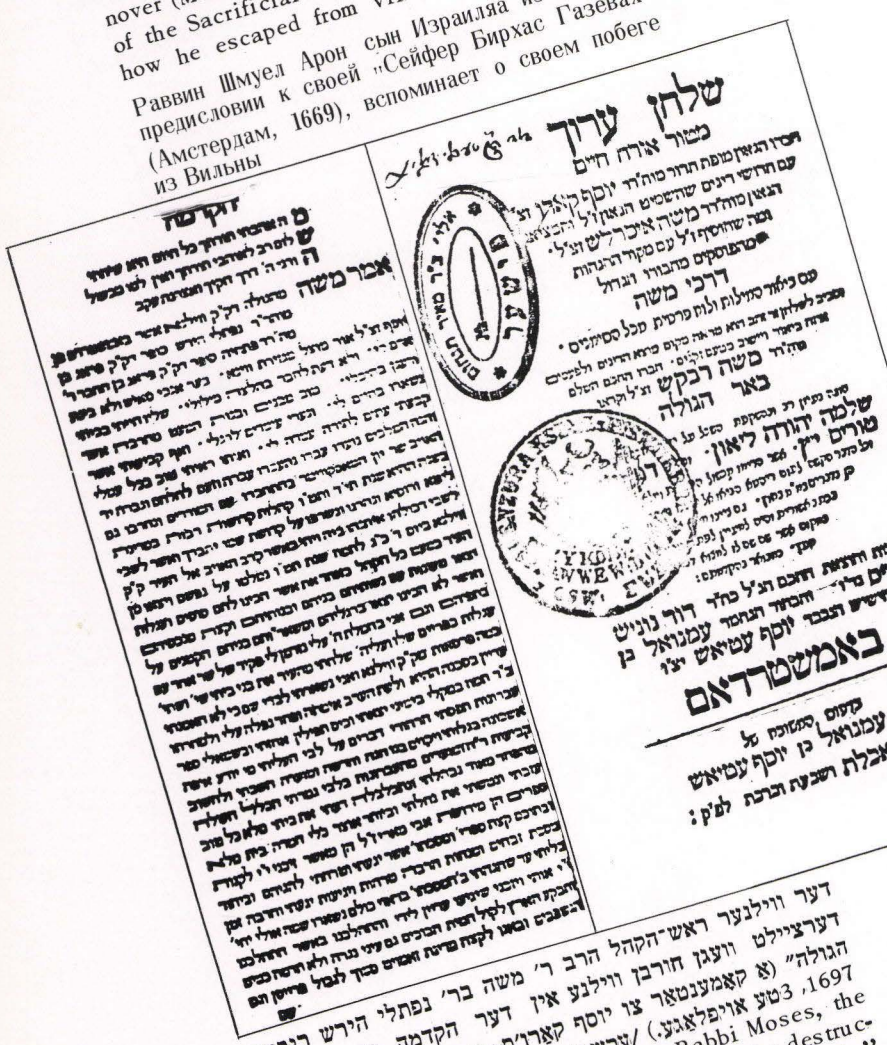

1697

דער ווילנער ראש־הקהל הרב ר' משה בר' נפתלי הירש ריבקש דערציילט וועגן חורבן ווילנע אין דער הקדמה צו זיין „באר הגולה" (אַ קאָמענטאַר צו יוסף קאַרו'ס „שולחן ערוך" אַמסטערדאַם, 1697, 3טע אויפלאַגע.) /ערשטע — 1661, צווייטע — 1664./

The head of the Vilna community, Rabbi Moses, the son of Naftali Hirsch Rivkes, tells about the destruction of Vilna in the preface to his "Well of Exile" (a commentary to Joseph Karo's "Shulhan Aruch", Amsterdam, 1697)

ראש הקהל של וילנה, הרב ר' משה בר' נפתלי הירש ריבקש, מספר על חורבן וילנה בהקדמה ל„באר הגולה" (ביאור ל„שולחן ערוך" מאת יוסף קארו, אמסטרדם, 1697)

Председатель виленской общины, рав. Мойше сын Нафтоли Гирш Ривкес, рассказывает о разрушении Вильны, в предисловии „Беир Гогоиле" (коментарии к „Шулхон орух" Иосифа Кару, Амстердам, 1697)

1662–1621

הרב שבתי בר' מאיר הכהן, מחבר פון „שפתי כהן" (דער ש"ך) איז דאַן אַנטלאָפן פון ווילנע קיין פראַג

Rabbi Sabbatai, the son of Meir Hacohen author of "Sifte Cohen", fled at that time from Vilna to Prague

הרב שבתי בר' מאיר הכהן, מחבר „שפתי כהן" (ש"ך), ברח אז מוילנה לפראג

Раввин Шабсай сын Мейера Гакоена, автор „Шифтаи Коген" бежал из Вильны в Прагу

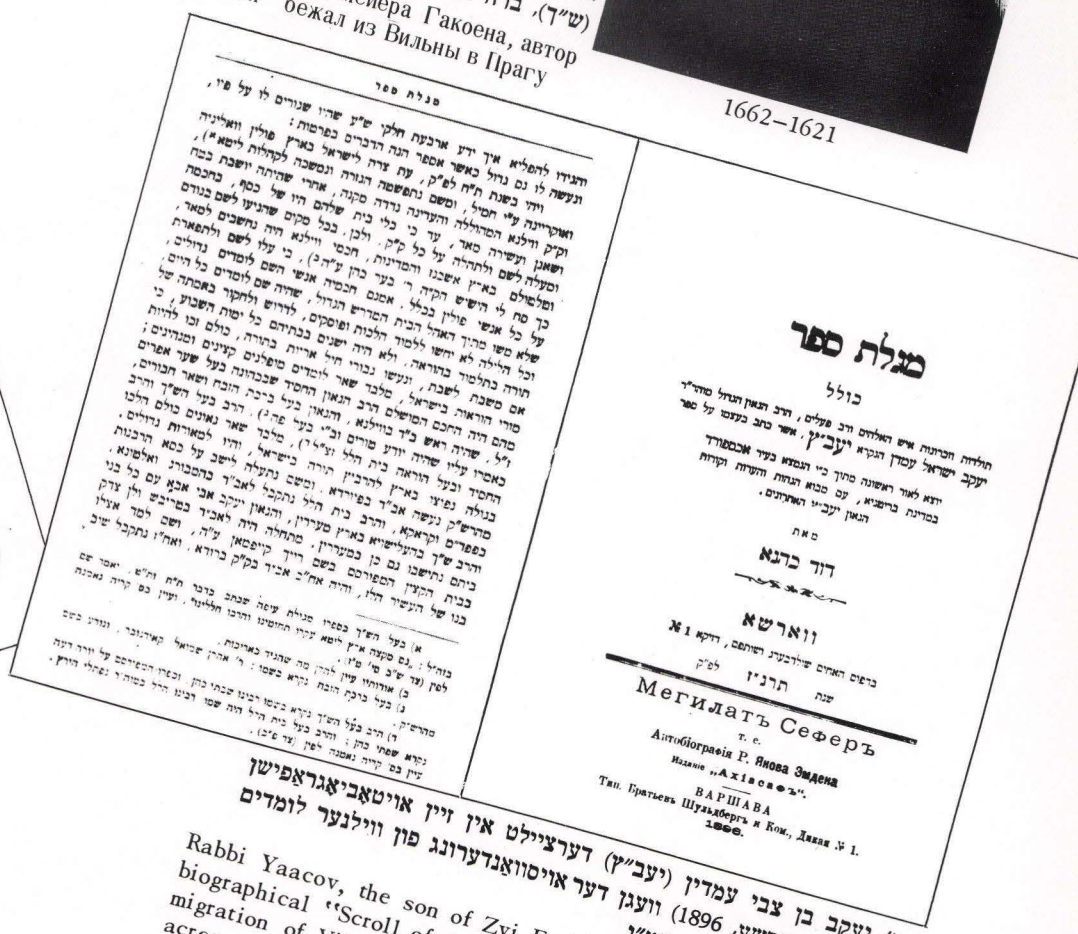

הרב ר' יעקב בן צבי עמדין (יעב"ץ) דערציילט אין זיין אויטאָביאָגראַפישן „מגילת ספר" (וואַרשע, 1896) וועגן דער אויסוואַנדערונג פון ווילנער לומדים קיין דייטשלאַנד נאָך גזירת תט"ו

Rabbi Yaacov, the son of Zvi Emdin (Yavetz) tells in his autobiographical "Scroll of the Book" (Warsaw, 1896) about the immigration of Vilna Jewish scholars to Germany after the massacres of 1655

הרב ר' יעקב בן צבי עמדין (יעב"ץ) מספר בספרו האבטוביוגרפי „מגילת ספר" (וארשה, 1896) על נדידת לומדי וילנה לגרמניה אחרי גזרת תט"ו

Раввин Яков сын Цви Эмдина, в своей автобиографии „Мегилат Сефер" (Варшава, 1896), упоминает о переселении ученых из Вильны в Германию

1776–1677

ווילנער קהילה פייערט די קרוינונג פון קעניג סטאַניסלאַוו אויגוסט

THE JEWISH COMMUNITY OF VILNA CELEBRATES THE CORONATION OF KING STANISLAW AUGUST

קהילת וילנה חוגגת את הכתרתו של המלך סטאניסלב אוגוסט

ВИЛЕНСКАЯ ЕВРЕЙСКАЯ ОБЩИНА ПРАЗДНУЕТ КОРОНАЦИЮ КОРОЛЯ СТАНИСЛАВА АВГУСТА

דער פּוילישער קעניג — סטאַניסלאַוו אויגוסט פּאָניאַטאָווסקי (געצייכנט — יאַן מאַטייקאָ)

The Polish King Stansislaw August Poniatowski (drawing – Jan Mateiko)

המלך הפולני סטאניסלב אוגוסט פוניטובסקי (צייר — יאן מאטייקו)

Последний польский король Станислав Август Понятовский (рис. Ян Матейко)

1795 – 1764

1764

Szkoła Zydowska Kahału Wileńskiego rzetelnie illuminowana dnia poświęconego naypożądańszey Koronacyi Nayjaśnieyszego Pana Miłościwego STANISŁAWA AUGUSTA niżey wyrażone miała inskrypcye, które i śpiewane od kilkunastu kantorów były.

SPrawiedliwość umiłowałeś, á nienawidziałeś nieprawości, przeto cię pomazał Boże Bóg twóy oleykiem wesela nad uczestniki twoje. *Psal: 45. v. 8.*

TO mówi Pan Bóg i wezmę ia zedrzenia Cedru wysokiego, i położę. z wierzchu gałązek iego młodą ułamię, i władzę na górze wysokiey, i wynieśioney. *Ezechiel: 17. v. 22.*

ANa górze wysokiey Izrâelskiey wszczepią ią, i wyniknie w gałązki, á uczyni owoc, i będźie Cedrem wielkim, i będą mieszkać pod nim wszystko Ptastwo, i wszelkie co lata pod ćieniem gałęzi iego, gniezdźić się będźie. *Ezechiel: 17. v. 23.*

NA ziemi dobrey nad wodami wielkiemi nasadzona iest, aby czyniła gałęzie i rodźiła owoc, aby była winnicą wielką. *Ezechiel: 17. v. 8.*

IAko rozdźiały wod, tak serce Królewskie w ręce Pańskiey, kędy iedno chce nachyli go. *Proverb. 21. v. 1*

SLuga roztropny wdźięczny iest Królowi, niepożyteczny gniew iego odnieśie. *Proverb: 14. v. 35.*

)a(

ŁAskawość i prawda strzegą Króla, á miłosierdźiem umacnia się Stolica iego. *Proverb: 20. v. 28.*

AJako ryk Lwi, tak strach Królewski, kto go drażni, grzeszy przeciw duszy swojey. *Proverb: 20. v. 2.*

WWesołości twarzy Królewskiey żywot, á łaska iego iako deszcz poźny. *Proverb: 16. v. 15.*

AStałeś się piękny barzo wielce, i postąpiłeś do Królestwa, á wyszło imie twoje miedzy narody dla piękności twey, boś był doskonały w ozdobności mojey, którąm był włożył na cię.

UPodobanie Królewskie wargi sprawiedliwe, kto mówi dobrze będźie umiłowan. *Poverb: 16. v. 13.*

GNiew Królewski Posłowie Smierći, á Mąż Mądry ubłaga. *Proverb: 16. v. 14.*

UPrzedźił Bóg go błogosławieństwy słodkości, włożyłeś na głowie iego Koronę z kamienia drogiego. *Psal: 21. v. 4.*

SPrawiedliwość i Sąd przygotowanie Stolice twojey, miłosierdźie i prawda uprzedzą oblicze twoje. *Psal: 89. v. 15.*

TO mówi Bóg Pomazańcowi memu, którego gom ujął Prawicę abych podbił przed nim narody, á grzbiety Królów obrócił, i otworzył przed nim wrota, á bramy nie będą zamknione; ia przed tobą póydę, i zawołane na ziemi poniżę wrota miedźiane skruszę, i zawory żelazne połamię, á dam ci skarby skryte; i tajemności skrytych rzeczy, abyś wiedział że ia Pan. *Isaie 45. v. 1. 2. 3.*

RAduje się barzo Oćiec sprawiedliwego, który zrodźił Mądrego, weselić się będźie z niego, niech się weseli Oćiec twóy i Matka twoja, á niech się raduje, która Cię urodźiła. *Prover: 23. v. 24. 23.*

PRoroctwo w wargach Królewskich, w Sądźie nie błądzą usta iego. *Proverb: 16. v. 10.*

PROZBA

BŁogosław Boże mocy iego, á sprawy iego przyimi, á tłucz grzbiety nieprzyjaćioł iego, á którzy go nienawidzą, niechay niepowstaną.

MODLITWA
Za KROLA P. N. M.
Podczas Illuminacyi czyniona w szkole.

KTóry daje wspomożenie Królom, i władzę Panom to iest Król, który panuje i króluje przed wieki wieków, i który salwował Króla Dawida sługę swego, od nieprzyjaćioł i z miecza nieprzyjaćielskiego i ten, który daje w morzu drogi i w mocnych rzekach ścieszki,

ten aby błogosławił, ubespieczał, wspomagał, wywyższył i wynaszał w naywyższym stopniu P. N. M. KROLA
STANISŁAWA AUGUSTA

Monarchę Polskiego, któregoś Panie wywyższył chwałę iego, ten który króluje nade wszystkich Królów przez miłość iego świętą w długim życiu i panowaniu, i strzeż go Naywyższy Panie od wszystkich nieprzyjaćioł, i aby podpadli pod miecz iego, i we wszystkich obrotach poszczęść mu Panie, Król który panuje i króluje nad wszystkich Królów, przez miłosierdźie iego nayświętsze, aby dał w serce Pana Naszego Miłościwego i w affektach serc wszystkich, Konsyliarzów i Ministrów całego Państwa, i władzy iego, do uczynienia łaski nad nami, i z całym narodem Izraelskim, i w czasie długiego panowania Pana Naszego Miłościwego aby byli wspomożeni i w spokoyności żyli i my narod Izraelski i we wszelkich obfitościach zostawali, Amen.

I inne modlitwy z Psalmu Rozdźiału 21 aż do wierszu 9. Psalm 45. Psalm 72.

אין דער אילומינירטער ווילנער שטאָט־שול האָבן חזנים געטאָן תפילה און געזונגען די לויב־ליד

Cantors prayed and sang the hymn in the illuminated City synagogue of Vilna

בבית־הכנסת העירוני המואר של וילנה התפללו חזנים ושרו את ההמנון

В ярко освещенной Городской синагоге канторы молились за короля и возносили ему хвалу

יידן אין ווילנע אין XVIIIטן יאָרהונדערט

JEWS IN VILNA IN THE XVIII CENTURY

יהודים בוילנה במאה ה־ XVIII

ЕВРЕИ В ВИЛЬНЕ В XVIII—ОМ СТОЛЕТИИ

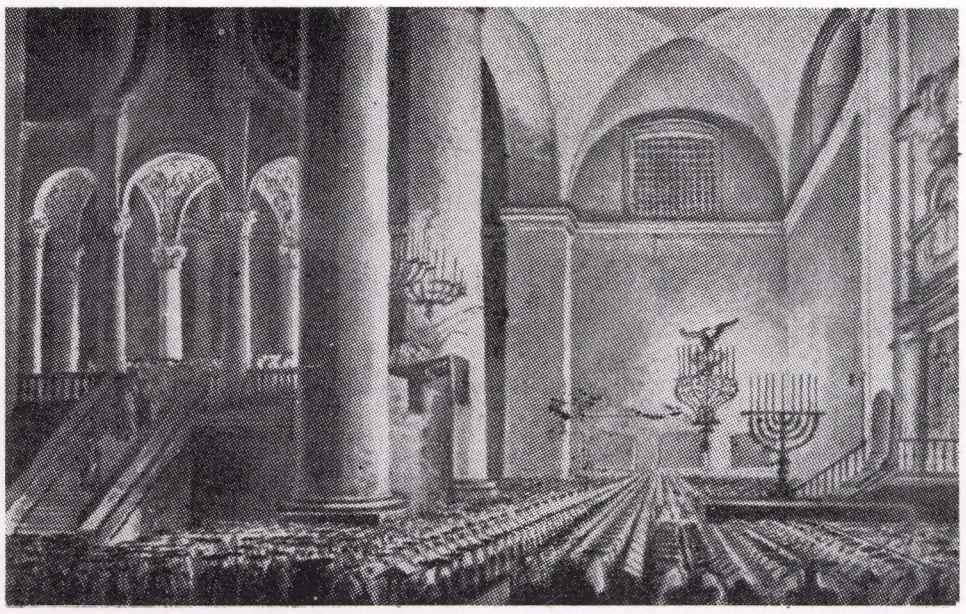

די ווילנער שטאָט־שול (געצייכנט פ. סמוגלעוויטש)

The Vilna City Synagogue (drawn by F. Smuglevitch)

1800 בית־הכנסת העירוני של וילנה (צייר פ. סמוגלביץ׳)

Виленская Городская синагога (рис. Ф. Смуглевича)

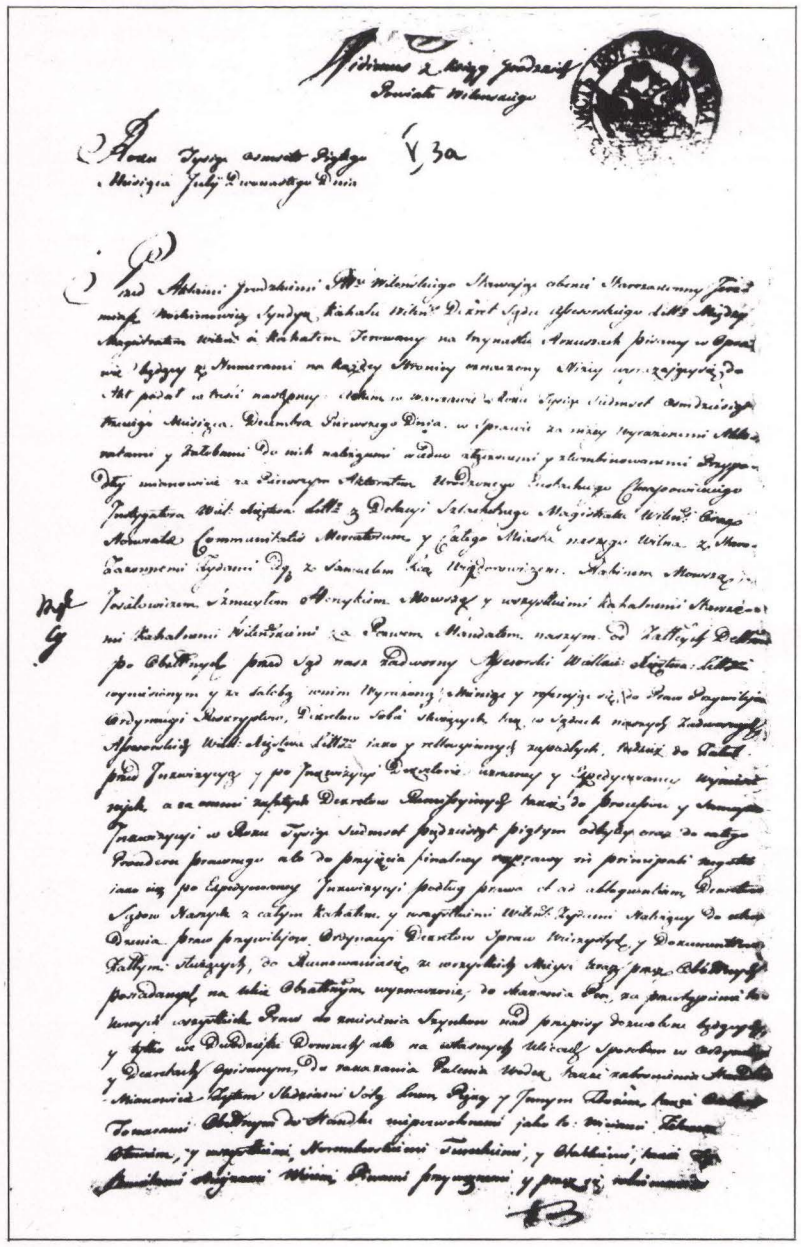

„ווידימוס" — אָפשריפט פון די שטאָטישע ביכער פון 1807 מיטן פסק־דין פון קעניגלעכן אַסעסאָרן־געריכט אין ווארשע פון 1783, וועגן די סכסוכים (זינט 1593) צווישן ווילנער שטאָטישע בירגער און די יידן

"Vidimus" – excerpt from the city records containing the verdict issued in 1783 by the Royal Court in Warsaw concerning the feud (since 1593) between the Citizens of Vilna and the Jews

„וידימוס" — העתק מתוך הפנקסים העירוניים — פסק־דין של בית־הדין המלכותי בווארשה משנת 1783 בענין הסכסוכים (החל משנת 1593) בין אזרחים של העיר וילנה ובין היהודים

„Видимус" – выписка из городских книг с приговором королевского суда присяжных в Варшаве с 1783 г. относительно споров начавшихся в 1593 г. между виленскими горожанами и евреями

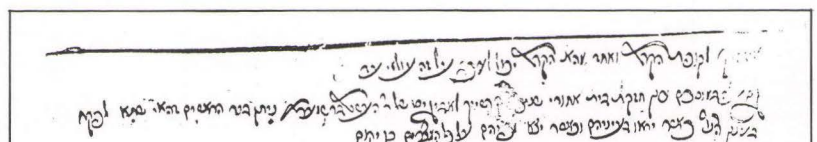

אַ בלאַט פון פּנקס פון דער ווילנער קהילה

A page of the Vilna Jewish Community Register תקל״א — 1771

דף מתוך פנקס הקהילה בוילנה

Страница из хроники виленской еврейскои общины

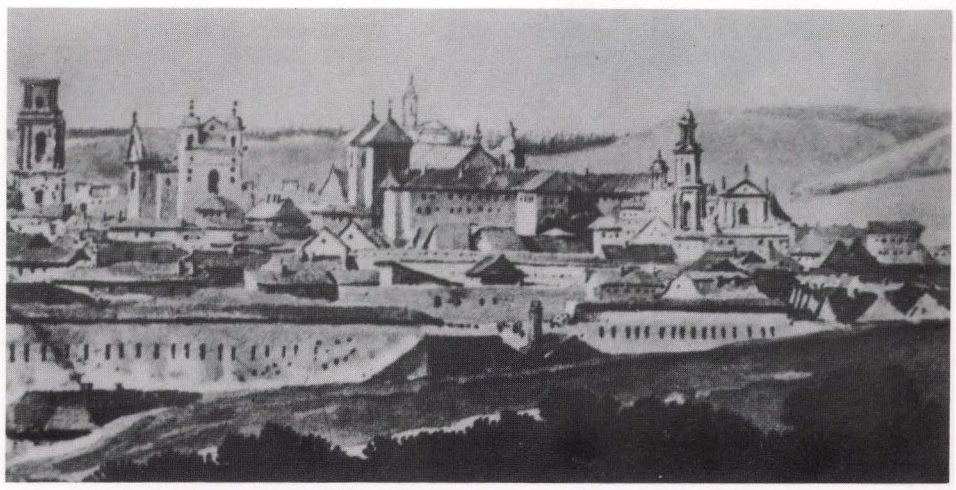

ווילנע אַרומגערינגלט מיט דער פעסטונג־וואַנט (געצייכנט פ. סמוגלעוויטש)

Vilna Surrounded By The Fortress Wall (drawing by F. Smuglevitch)

1800 וילנה מוקפת חומת המיבצר (צייר פ. סמוגלביץ׳)

Вильна окруженная оборонительной стеной (рис. Ф. Смуглевича)

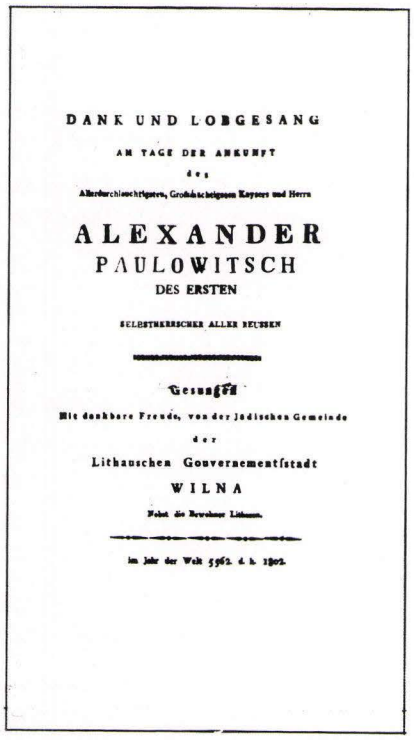

DANK UND LOBGESANG

AM TAGE DER ANKUNFT

der

Allerdurchlauchtigsten, Großmächtigsten Kayser und Herrn

ALEXANDER

PAULOWITSCH

DES ERSTEN

SELBSTHERRSCHER ALLER REUSSEN

Gesungen

Mit dankbarer Freude, von der jüdischen Gemeinde

der

Lithauschen Gouvernementstadt

WILNA

Feyer des Russischen Litthums.

Im Jahr der Welt 5562. d. h. 1802.

Special hymn of the Vilna community for Czar Alexander I (In Hebrew and German – Fragments)

Специальный хвалебный гимны виленской еврейской общины в честь царя Александра I (по–древнееврейски и немецки – отрывки)

צאַר אַלעקסאַנדער דער ערשטער

Czar Alexander I

הצאר אלכסנדר הראשון

Царь Александр Павлович I

1825 – 1777

Wie unvergleichlich wonnenvoll ist dieser Tag!

Ihr dem alle Heeren, dieser Stadt ankündigen:

„ ALEXANDER, seitdem Dein glückliches Loos ausstieg,

„ Genießet alles, das angenehme deiner Strahlen;

„ Deine glorreiche Majestät beglücket uns.

Wie übermüßig ist allenthalben der Freudenruf!

לְבַשׁ עֹז : עִיד וַויקנָא רִבְתִי עָם
וַיַּסְבֵּנִי נֵגֶן רְתָאזְרִי הַפְּעָם
שִׁישִׁי הָרֵיָה הַסְּרִי צַהֲלִי עֲלִיזִי עִיד
לְבַשׁ רְתִי : עֲלֵמָתִיךְ גִּיל תְּרוּעָה
יוֹשֶׁבֶת לְיָקָא : עֲלִי בֵּן נָקָר תְּשׁוּבָה
וַיַּסְבֵּנִי גִּילִי עֲרִי עוּרִי דִּבְרִי שִׁיר

הָרִים אֲלִיךְ תִּרְחִי יִפְצְחוּ
הַדְּאוּבוֹת קְרָיָה יְרַהֲמוּ יִשְׁמְרוּ
עֲצֵי הַשָּׂדֶה כָּף אֲלֵי כָּף יִסְחָאוּ
אֵין נָקָם כְּמוֹ שִׁיד יְהוֹנָ
כָּל שָׁבְחֵיתָךְ עַל שְׁפָתָם יְכוֹנוּ
כִּי רָחֵץ בְּיָתָךְ יִמְעָמוּ יִשְׁבְּעוּ

אלכסנדר : צַל כְּסַאךְ אִלְתָּ
לְקָצֵי אֶרֶץ טוּב לְבָבְךְ נִילְתָּ
שִׁמְחָתְךָ בְּחַסְדְּךָ קְדֵי וַבָּא רוּחַ
אֲלֵי חֶסֶד אֲתֵי כִּסְאַךְ הָכְבֵּשׁ
יְשׁוּר וְאָמְרוּ מִמְּקוֹרְךָ נִבְּעוּ
כִּי נוֹגְדִי הֲחֵדְתָּ עֲלֵיהֶם אוֹר זָרְחָה

ספעציעלע לויב־ליד פון ווילנער קהילה פאַרן צאַר אַלעקסאַנדער דעם ערשטן (העברעאיש און דייטש — פראַגמענטן)

שיר־תהילה מיוחד של הקהילה הוילנאית לכבוד הצאר אלכסנדר הראשון (עברית וגרמנית — קטעים)

צאַר אלעקסאַנדער דער דריטער

Czar Alexander III

הצאר אלכסנדר השלישי

Царь Александр III

1894 – 1845

1865

הודעה : דער ווילנער קאזיאַנער רב רופט אַפצוריכטן תפילות אין אַלע קלויזן פאַרן יורש־עצר (אַלעקסאַנדער דעם דריטן)

Announcement: The government-appointed Rabbi of Vilna calls the people to recite prayers in all synagouges for the Prince (Alexander III)

הודעה :
הרב־מטעם בוילנה קורא לערוך תפילות בכל בית־הכנסת לשלום יורש העצר (אלכסנדר השלישי)

Извещение: виленский казенный раввин призывает к молитвам во всех синагогах и молитвенных домах за здравие престолонаследника (будущего царя Александра III)

ВИЛЕНСКАГО
ОБЩЕСТВЕННАГО
РАВВИНА.

Апрѣля 22 дня 1865 г.

№ 166

Г. Вильно.

Въ Виленское Главное Литовское Правленіе

Честь имѣю просить ваше Правленіе сдѣлать распоряженіе, чтобы завтра къ 12 часамъ собрались во всѣхъ подвѣдомственныхъ Правленію синагогахъ и молитвенныхъ домахъ всѣ прихожане для выслушанія Высочайшаго Манифеста о нарѣченіи Его Императорскаго Высочества Великаго Князя Александра Александровича Наслѣдникомъ Россійскаго Престола.

Виленскій раввинъ

ЕВРЕИ В ВИЛЬНЕ
в XIX столетии

יהודים מוילנה
במאה ה־XIX

JEWS IN VILNA
In the XIX century

יידן איןווילנע
אין XIX טן יאַרהונדערט

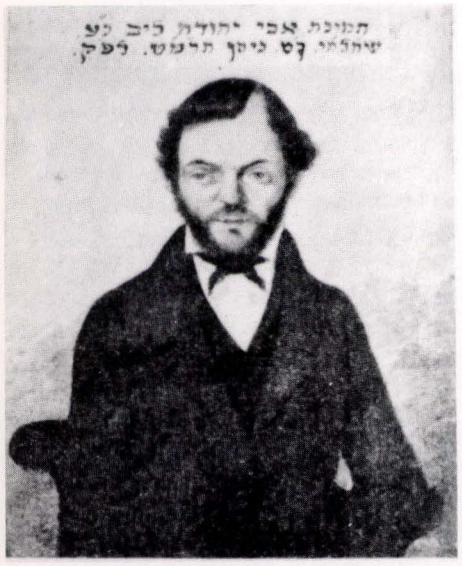

מיניאַטור פון אַ ווילנער ייד
Miniature of a Vilna Jew
יהודי וילנאי בזעיר אנפין
Миниатюра виленского еврея
1847

№ 880

קוויט

КВИТАНЦІЯ

Дано съ Конторы Коробочнаго по Г. Вильно сбора съ Одѣжды учрежденнаго съ 1-го Генваря 1841 года Еврею

что взято изъ окладной книги на стр. обнаруживается уплатилъ Коробочный доходъ съ Одѣжды Отпущенъ по 10-му Генваря 1842 г. въ Администрацію по Тельшскому уѣзду о чемъ и семейство ваше то

Во удостовѣреніе чего приложено печать конторы при подписи одного изъ Отпущиковъ.

Отпущикъ

קוויט פון בגדים־קאַראַבקע (שטייער)
Receipt of tax on clothes
שובר־קבלה על מס בגדים
Квитанция налога (коробочный сбор) 1841

יידישע איבערזעצונג פון צאַרישן געזעץ וועגן יידן, ווילנע, תקס״ה
Jewish translation of the Tsarist law concerning the Jews, Vilna ,1804
התרגום האידי של החוק, הנוגע ליהודים, מטעם הקיסר הרוסי, וילנה, תקס״ה
Еврейский перевод царского указа о евреях, Вильно ,1848

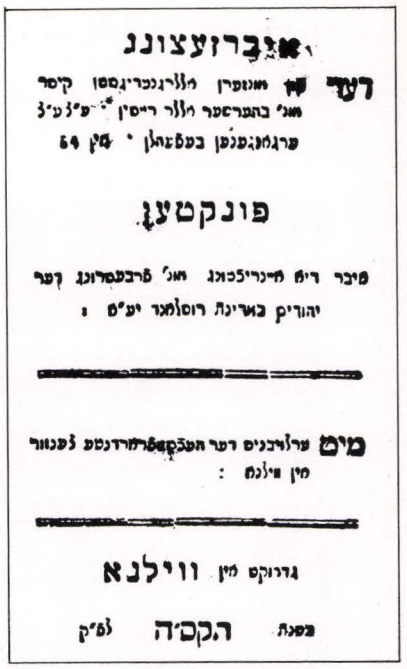
איבערזעצונג
דעם פון מוטערן מלוכהדיגן קיסר
אונ׳ בהערשער מלוך ריסין ״ע״נ״ק
פרענקענען בעזונהן ״ פון 64
פונקטען
פיבר רים מיניסטראַ אונ׳ פרעזעדירונג דער
יהודים באריגת רוסלאנד יע״ם :
מיט ערלויבנים דער העקסצעלירדנטע צענזור
פון ווילנא :
גדרוקט פון ווילנא
בשנת הק״ה ע״פ ק

КОНДИЦІИ,

утвержденныя Виленскимъ Губернскимъ Правленіемъ, на отдачу съ публичныхъ торговъ въ четырехлѣтнее откупное содержаніе, съ 1889 по 1893 годъ, коробочнаго сбора по Виленской губерніи.

§ 1. О торгахъ.

Общій коробочный сборъ съ убоя скота и рѣзи птицъ на кошеръ, а равно продажи кошернаго мяса, на основаній §§ 8, 29 и 31 прилож. къ 281 ст. V т. уст. о под. изд. 1857 г., отдается въ откупное содержаніе на 4 года срокомъ съ 1-го Января 1889 г. по 1 Января 1893 г. Торги начаты будутъ съ той суммы, за какую сборъ этотъ отданъ въ содержаніе въ четырехлѣтіе съ 1885 по 1889 годъ. Въ торгахъ на коробочные сборы могутъ участвовать всѣ лица, имѣющія на то право по закону, за исключеніемъ прежнихъ содержателей, оказавшихся неисправными; впрочемъ и эти послѣдніе могутъ быть допущены къ торгамъ, если представятъ удостовѣреніе мѣстныхъ Городскихъ Управъ о томъ, что всю числившуюся на нихъ по коробочному сбору недоимку они сполна заплатили.

Примѣчанія: а) Купеческіе дѣти и братья на право участія въ торгахъ, должны представить довѣренность начальниковъ купеческаго семейства; б) лица желающіе торговаться на коробочный сборъ на высшую сумму, нежели законъ предоставляетъ ихъ званію входить въ договоры съ казною, обязаны дать подписку, что если коробочный сборъ остается за ними выше суммы свойственной ихъ званію, то они предъ заключеніемъ контракта, обязаны взять надлежащія свидѣтельства, съ уплатою пошлинъ, соотвѣтственно суммѣ заторгованнаго коробочнаго сбора, согласно 32, 33 и 40 ст. Положенія о пошлинахъ за право торговли и другихъ промысловъ изд. 1886 года; въ случаѣ же неисполненія сего подвергаются отвѣтственности на основаніи 113 и 116 ст. того же Положенія.

§ 2. О залогахъ и гильдіи.

Въ обезпеченіе исправнаго платежа откупной суммы и исполненія настоящихъ условій желающій, до вступленія въ торги, обязанъ представить благонадежный залогъ, равняющійся 1/2 части годичной откупной суммы, а по г. Вильнѣ въ размѣрѣ не менѣе 10000 рублей, съ тѣмъ однако же, чтобы откупщикъ, за которымъ останется сборъ по г. Вильнѣ, записался въ соотвѣтственную гильдію и внесъ остальную залоговую сумму до узаконенной 1/3 части откупа до заключенія съ нимъ контракта и во всякомъ случаѣ не далѣе семи дней. Для большаго же облегченія желающихъ взять въ откупное содержаніе коробочный сборъ, сверхъ залоговъ, установленныхъ общими правилами при обязательствахъ частныхъ лицъ съ казною, принимаются въ обезпеченіе застрахованные каменные дома и лавки не только въ уѣздныхъ городахъ, но и въ мѣстечкахъ; для обезпеченія же содержанія сборовъ въ обществахъ къ 3 и 4 классамъ отнесенныхъ, т. е. народонаселеніе коихъ не превышаетъ 200 душъ, разрѣшается пріемъ и деревянныхъ въ губернскихъ и уѣздныхъ городахъ домовъ и лавокъ, застрахованныхъ въ страховыхъ обществахъ. Оцѣнка таковыхъ строеній какъ каменныхъ, такъ и деревянныхъ, должна быть произведена и утверждена выбранными отъ городскаго общества лицами, подъ собственною отвѣтственностью всего общества, не изъемля изъ того и христіанъ, съ выдачею изъ Управы оцѣночнаго свидѣтельства, которое, вмѣстѣ съ страховымъ полисомъ, можетъ быть предъявлено при торгахъ къ залогу. Сверхъ сего въ торгахъ могутъ участвовать и безъ залоговъ тѣ евреи, которые представятъ по себѣ поручительство того общества, которому принадлежитъ отдаваемый на откупъ сборъ, за подписью не менѣе 2/3 членовъ онаго и въ томъ числѣ 1/3 зажиточныхъ и осѣдлыхъ домохозяевъ. Поручительства сіи опредѣляются мірскимъ приговоромъ, составленнымъ при бытности чиновника полиціи съ его засвидѣтельствованіемъ на ономъ, въ томъ, что приговоръ составленъ дѣйствительно по желанію общества и съ соблюденіемъ предписанныхъ условій (§§ 33 и 34 прилож. къ ст. 281 т. V уст. о под.)

Conditions for the public auction of the lease of the tax on kosher meat
די קאַנדיציעס פאַר די עפֿנטלעכע ליציטאַציעס פון איבערנעמען דעם קאַראַבקע־שטייער אויף כשר פלייש
Условия публичных торгов на коробочного сбора на кошерное мясо
התנאים למכירות פומביות של זכות גביית המס על בשר כשר

1889 – 1888

הודעה

מפאליציע דוויל׳נא

יום 10 סעפטעמבער 1823

היות עש אין נישטאַלט זוכען סיי ווי פֿרעמדע אין סיי ווי איהרליעך ... זיך אויפֿהאלטען אין דער שטאַט ווילנא, ווערען אלע יהודים אלליין ... אויפֿגעפֿאדערט ... אין דער שטאַט ווילנא ... פֿון אסטראַבראַמע ביז דער קאַטעדרע ... פֿון טראיצקער טויערן ביז יאַהאַן קירך ... אויף דער גאַס ... אין קיין שום הויז ... אין קיין שום ווייז ... אין קיין שום פֿאַל ... אין קיין שום

ווילנער יידן אין XIXטן י״ה

Vilna Jews in the XIX century

יהודי וילנה במאה ה־XIX

Виленские евреи в XIX столетии

ОБЪЯВЛЕНІЕ

по

ВЫСОЧАЙШЕМУ ПОВЕЛѢНІЮ

Еврейскимъ Обществамъ Виленской и Гродненской Губерній и Области Бѣлостокской.

Въ теченіи минувшихъ событій, постыдныхъ и горестныхъ для края, Высочайше ввѣреннаго моему Управленію, когда изступленные крамольники, въ неистовствѣ и преступныхъ замыслахъ своихъ, силились низпровергнуть Миродержавную Власть, подъ сѣнію которой благоденствуютъ всѣ племена Россійской Монархіи, когда, въ безуміи своемъ, они мечтали, удаливъ благодѣтельное вліяніе священныхъ Законовъ, разрушить повсюду порядокъ и тишину; тогда Израильскій народъ претерпѣлъ гоненія, неслыханныя въ просвѣщенныя времена. Много примѣровъ позорной казни и безгласныхъ убійствъ, оправданныхъ безбожнымъ постановленіемъ: умерщвлять каждому Евреевъ, при встрѣчѣ ихъ на извѣстномъ разстояніи отъ Кагаловъ. Изъ сего не возможно однакоже вывести рѣшительнаго заключенія о непреклонной вѣрности ихъ, ибо внимая въ поведеніе Евреевъ вообще, Правительство удостовѣрилось уже, что одни изъ видовъ торговыхъ, другіе по свойственному имъ непостоянству, нѣкоторые отъ непомѣрной робости, иные изъ платы споспѣшествовали мятежникамъ, доставляя имъ оружіе, или порохъ изъ заграницы, сбывая продовольственные запасы, увѣдомляя о движеніяхъ и силахъ Россійскихъ отрядовъ и такъ далѣе. Не менѣе того, за исключеніемъ сего, не весьма великаго числа слабодушныхъ, или корыстолюбивыхъ людей, въ сравненіи съ полнымъ количествомъ Израильтянъ, пребывающихъ въ Виленской и Гродненской Губерніяхъ, и Области Бѣлостокской, вообще они не измѣнили законному Правительству, свято соблюли присягу и оказались достойными имени вѣрноподанныхъ. Многіе даже изъ нихъ, какъ въ литовскомъ краѣ и въ Самогитіи, такъ и въ пограничныхъ мѣстахъ Курляндской Губерніи, обратили особое на себя вниманіе Начальства преданностію, на опытѣ доказанною различными заслугами. Болѣе отличившіеся и достойнѣйшіе изъ нихъ уже и вознаграждены Всемилостивѣйшимъ дарованіемъ имъ золотыхъ, или серебряныхъ медалей на орденскихъ леншахъ, денежными пособіями и льготою во вносѣ податей безпроцентно.

Нынѣ ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, по безпредѣльной благости своей, предавая забвенію проступки и взирая токмо на услуги Евреевъ, Высочайше повелѣть соизволилъ: объявить Еврейскимъ Обществамъ въ управляемомъ мною краѣ МОНАРШЕЕ благоволеніе за оказанныя большею частію Членовъ изъ среды оныхъ въ минувшее возмущеніе приверженность, усердіе и вѣрность къ престолу.

Исполняя симъ священную волю ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА, предписываю кагаламъ: содѣлавъ извѣстнымъ повелѣніе сіе въ Еврейскихъ Обществахъ, хранить оное въ роды родовъ какъ новый знакъ Всемилостивѣйшаго вниманія къ народу Израильскому, имѣющему подъ сѣнію неизбѣжимаго скипетра САМОДЕРЖЦА ВСЕРОССІЙСКАГО, отечество, собственность и права. Благоговѣя предъ милосердіемъ и попечительностію МОНАРХА о благѣ Вашемъ, храните, Израильтяне, сей новый завѣтъ ЦАРЯ, какъ Скрижали спасительныя, для назиданія Вашего Юношества!

На подлинномъ подписано:

ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА ВСЕМИЛОСТИВѢЙШАГО ГОСУДАРЯ Моего: Генералъ - Адъютантъ, Виленскій Военный Губернаторъ и Исправляющій должность Генералъ - Губернатора Гродненскаго и Бѣлостокскаго, Орденовъ: Св. Анны 1-и 4-й степени, Св. Равно - Апостольнаго Князя Владиміра 2-й степени и Иностранныхъ: Королевско - Прускаго за заслуги, Баденскаго за военныя достоинства, Персидскихъ Льва и Солнца Кавалеръ; имѣющій золотую саблю съ надписью за храбрость и медали за взятіе Парижа 19-го Марта 1814 года, за Персидскую войну 1826-го, 1827-го и 1828 и за Турецкую войну 1828 и 1829-го годовъ.

Князъ Николай Долгоруковъ.

הודעה: „אין אויפטראָג פון צאָר טיילט מיט דער ווילנער מיליטערישער גובערנאַטאָר, פירשט ניקאָליי דאָלגאָרוקאָוו, דער יידישער באַפעלקערונג פון ווילנער און גראָדנער גובערניעס און ביאַליסטאָקער געגנט, אז: בעת די טרויעריקע געשעענישן, ווען קראַמאָלניקעס האָבן זיך פאַרמאַסטן אראָפצווואַרפן די אַלערהעכסטע מאַכט, האָט זיך די רעגירונג איבערצייגט, אַז מיטן אויסנאַם פון אַ ניט צו־גרויסער צאָל, וואָס האָט צוליב אַ ריי (אָנגעוויזענע) מאָטיוון, געהאַלפן אָדער מיטגעאַרבעט מיט די אויפשטענדלער, האָט די מערהייט יידישע איינוואוינער ניט פאַרראַטן די געזעצלעכע רעגירונג און געבליבן טריי זייער שבועה ווי ווירדיקע אונטערטאַנער״

Announcement: "On behalf of the Tsar the Vilna military governor, Duke Nicholas Dolgorukov, informs the Jewish population of Vilna and Grodno districts and Bialistok region that during the tragic events, when rebels attempted to overthrow the highest authority, the government was convinced that, except for a small group who, for a number of reasons, collaborated with the rebels, the Jewish residents did not betray the legal government and remained loyal to their oath as worthy subjects".

הודעה: „המושל הצבאי של וילנה, הדוכס ניקוליי דולגורוקוב, מודיע בשם הצאר לאוכלוסיה היהודית של פלך וילנה, גרודנה ומחוז ביאליסטוק, כי בעת המאורעות המצערים, כאשר מורדים ניסו למגר את השלטון העליון, נוכחה הממשלה לדעת, שפרט למיספר לא גדול של אנשים, שמכמה טעמים מפורטים סייעו או שיתפו פעולה עם המורדים, לא בגדו התושבים היהודים בממשלה החוקית ונשארו נאמנים לשבועתם כנתינים הגונים"

Об'явление: „По поручению царя, виленский военный губернатор, князь Николай Долгоруков об'являет еврейскому населению виленской и гродненской губернии и белостокского округа, что во время трагических событий в связи с восстанием бунтовщиков против высочайшей власти, за исключением небольшого числа евреев, по разным причинам помогавших или сотрудничавших с повстанцами, – большинство еврейского населения не изменило законному правительству и оказалось достойным имени верноподанных „

דער „תחום־המושב" און די עקאָנאָמישע לאַגע פון ווילנער יידן

THE "PALE OF SETTLEMENT" AND THE ECONOMIC CONDITION OF THE VILNA JEWS

„תחום־המושב"והמצב הכלכלי של יהודי וילנה

„ЧЕРТА ОСЕДЛОСТИ" И ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ ВИЛЕНСКИХ ЕВРЕЕВ

א זקנה — דאָבע פייגוס, 81 יאָר אַלט

An old woman – Doba Feigus, 81 years old

הזקנה דובה פייגוס, בת 81

Старуха – Доба Фейгус, (81 год)

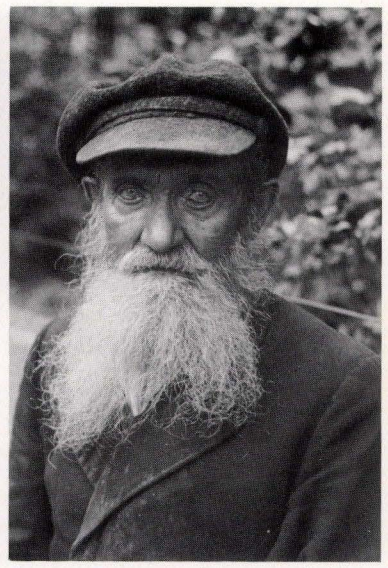

א זקן — הירש גרייס, 84 יאָר אַלט

An old man – Hirsch Greis, 84 years old

הזקן הירש גרייס, בן 84

Старик – Гирш Грейс, (84 года)

По даннымъ переписи **1897 г.** всего еврейскаго населенія въ нашей губерніи числилось 204673 душъ, изъ коихъ въ городахъ и мѣстечкахъ проживало 83,6%, но съ того времени, вслѣдствіе стѣсненій въ правѣ жительства евреевъ внѣ городовъ, процентъ этотъ поднялся до 90.

Въ погонѣ за заработками вся эта масса, въ подавляющемъ большинствѣ (98%) хватается за первое попавшееся занятіе, въ которомъ ей мерещится возможность добыть пропитаніе для себя и семьи. Эти 98% составляютъ безпочвенный элементъ, живущій преимущественно торговлею, посредничествомъ, ремесленнымъ и рабочимъ трудомъ, или вовсе не имѣющій опредѣленныхъ занятій.

По даннымъ 1900 года евреи въ среднемъ составляли 83% изъ общаго числа лицъ, занимающихся торговлею. Но эта голая цифра не дастъ никакого представленія, ни о степени обезпеченности торговаго класса, ни о способахъ веденія имъ торговли, если не сопоставить ее съ слѣдующими цифрами и фактами. Если изъ 12987 торговыхъ документовъ взятыхъ евреями за 1900 г. вычесть до 1700 болѣе или менѣе крупныхъ предпріятій и до 3400 приказчиковъ всѣхъ разрядовъ, считая по 2 приказчика на каждое предпріятіе, то мелкихъ торговыхъ предпріятій останется 7887, причемъ для одной Вильны надо считать не менѣе 6000. Въ общемъ, нѣтъ почти дома, въ которомъ не было-бы по нѣсколько лавокъ разныхъ наименованій, какъ бакалейныхъ, колоніальныхъ, фруктовыхъ и т. д. Основной капиталъ этихъ послѣднихъ предпріятій составляетъ въ большинствѣ отъ 1000 до 100 руб. При такихъ условіяхъ конкурренція въ полномъ разгарѣ и несмотря на наѣзжающій сюда иногородній элементъ, на такую массу торговцевъ не хватаетъ покупателя. Къ этому слѣдуетъ еще прибавить, что тѣ мизерные капиталы, на которые открываются подобныя предпріятія, въ большинствѣ случаевъ, въ значительной своей части, берутся въ долгъ за чувствительные проценты.

По тѣмъ же статистическимъ даннымъ, ремесломъ занимаются въ губерніи 31145 или около 20% всего населенія губерніи, въ одной Вильнѣ насчитывается 8181 человѣкъ. По среднему минимальному расчету семьи въ 3 души, это число ремесленниковъ является кормильцами почти 24543 человѣкъ.

Не останавливаясь на подробномъ распредѣленіи этой массы рабочихъ по категоріямъ ихъ ремесла, замѣтимъ только, что по оффиціальнымъ даннымъ, вполнѣ отвѣчающимъ дѣйствительности, заработокъ ремесленника, за весьма рѣдкими исключеніями, колеблется между 240 и 300 руб. въ годъ. Трудъ женщинъ и дѣвушекъ, работающихъ на фабрикахъ еще ниже. Такъ, на чулочныхъ фабрикахъ, гдѣ работаютъ преимущественно дѣвушки, средняя заработная плата не превышаетъ 1 р. 40 к. въ недѣлю, минимальная же плата 70 коп. Излишне добавить, что при такихъ ничтожныхъ заработкахъ не можетъ быть рѣчи о сбереженіяхъ. Малѣйшая случайность, болѣзнь, инвалидность, старость главы семьи, сокращеніе работъ на фабрикѣ, кризисъ въ какомъ либо производствѣ, обрекаютъ семью на вѣрную нужду и голодъ.

Результатомъ такого положенія вещей явилось полное обнищаніе еврейской массы губерніи и города Вильны съ его неизбѣжными спутниками: болѣзнями и смертностью. По мѣрѣ выселенія евреевъ изъ селъ и деревень, а впослѣдствіи изъ Москвы и вообще изъ внутреннихъ губерній Имперіи, неудержимо и безостановочно росла и скученность и конкуренція и вмѣстѣ съ ними обнищаніе еврейскаго населенія городовъ Сѣверо-западнаго края, а въ особенности г. Вильны. Оффиціальныя лица, участвовавшія въ народной переписи 1897 г. въ качествѣ счетчиковъ, **привыкнувшіе съ дѣтства къ мысли объ эксплоататорскихъ инстинктахъ евреевъ**, были буквально поражены, увидавъ, въ какой обстановкѣ живетъ большинство евреевъ. Страшная скученность, бѣдность, масса нищихъ и людей безъ опредѣленныхъ занятій. Въ подвалѣ съ объемомъ воздуха въ 4 кубич. саж., комнатѣ, гдѣ иногда помѣщается до 10 душъ, но не менѣе 6—8, имѣется что-то въ родѣ одной или двухъ кроватей, гдѣ спитъ часть семьи, остальные на полу, въ повалку, жизнь въ проголодь. Семья въ 5 человѣкъ нерѣдко питается 4 фунтами хлѣба и одной селедкой. Дѣти, почти всѣ безъ исключенія, худы, желты, съ задатками будущей чаходки или безсилія, а такихъ оборванныхъ, босыхъ и голодныхъ можно насчитать въ одной Вильнѣ до 20 тысячъ душъ, т. е. 1/4 часть всего еврейскаго населенія.

מעמאָראַנדום פון ווילנער שתדלן דעם „געלערנטן יידן" פ. ב. גענ: „צו דער פראַגע פון אָפשאַפן דעם תחום־המושב, אין שייכות מיט דער עקאָנאָמישער לאַגע פון די יידן אין ווילנע". פראגמענטן : 1) די רעכטלעכע לאַגע פון יידן אין רוסלאַנד ; 2) יידישע הענדלער און האַנטווערקער אין ווילנע ; 3) די טרויעריקע לאַגע פון די ווילנער יידן

Memorandum of the mediator "The Learned Jew", M.B. Gets: "Concerning the problem of abolishing the restricted area, in relation to the economic condition of the Jews in Vilna" (1906). Fragments: (1) The legal rights of the Jews in Russia; (2) Jewish peddlers and craftsmen in Vilna ; (3) the sad plight of the Vilna Jews

תזכיר מאת השתדלן הוילנאי, „היהודי המלומד" פ. ב. גץ : „לענין חיסול תחום־המושב, בקשר למצב הכלכלי של יהודי וילנה" (1906). קטעים : 1) המצב החוקי של היהודים ברוסיה (עמ' 1) ; 2) סוחרים ובעלי־מלאכה יהודים בוילנה 3) המצב העגום של יהודי וילנה

Меморандум виленского ходатая, „ученого еврея" Ф. Б. Геца: „К вопросу об отмене черты оседлости в связи с экономическим положением евреев в Вильне" Отрывки: Юридическое положение евреев в России; Еврейские торговцы и ремесленники в Вильне; Печальное положение виленских евреев

1906

Все сказанное приводитъ къ тому непреложному выводу, что въ интересахъ не только евреевъ, но и кореннаго населенія, равно какъ во имя справедливости и естественнаго права каждаго живаго существа на свободное передвиженіе, законъ о воспрещеніи евреямъ жительства внѣ черты ихъ осѣдлости, долженъ быть признанъ жестокимъ и жалкимъ анахронизмомъ и съ 6 милліоновъ человѣческихъ существъ, созданныхъ по образу и подобію Божьему должно быть снято тяготѣющее надъ ними безвинно-позорное, средне-вѣковое, исключительное клеймо.

צאַר ניקאַליי דער צווייטער

CZAR NICHOLAS II

הצאר ניקולַיי השני

ЦАРЬ НИКОЛАЙ II

Czar Nicholas II

Царь Николай II

צאַר ניקאַליי דער צווייטער

הצאר ניקולַיי השני

1917 – 1868

ידישע דעפּוטאַציע אויפגענומען פון צאַר ניקאַליי דעם צווייטן פון רעכטס — 1טע ריי: ראַבינער נעמזער, הרב שלמה כהן, שמואל סאַלץ; 2טע ריי: פּייבוש גענץ, ישראל בונימאָוויטש, אַדאַלף גאַרדאַן, פּ. פרומקין, א. ניישול, ד"ר זאַלקינד, מ. ראַבאָווין, ש. עליאַסאַן; 3טע ריי: י. לעווין, א. ליפּעץ, מאַנעסזאַן, נאַאום גאַרדאַן.

1904 19/IX

Jewish delegation received by Czar Nicholas II

Прием еврейской делегации Николаем II

משלחת יהודית לפני הצאר ניקולַיי השני

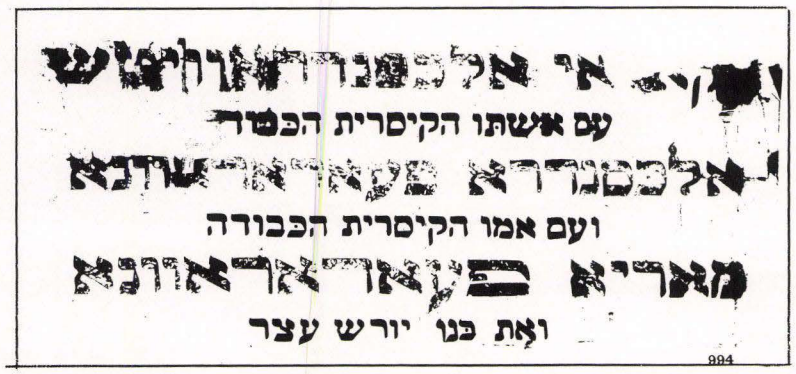

באַגריסונגס־טראַנספּאַראַנט פּאַרן צאַר ניקאַליי, זיין פרוי, מוטער און קרוינפּרינץ בעת זייער באַזוך אין ווילנע

Banner of greeting for Czar Nicholas, his wife, mother and Prince during their visit to Vilna

כרזת־ברכה לצאר ניקולַיי, לאשתו, לאמו וליורש־העצר בעת ביקורם בווילנה

Приветственный транспарант в честь царя Николая II, его жены, матери и престолонаследника к их посещению Вильны

1915

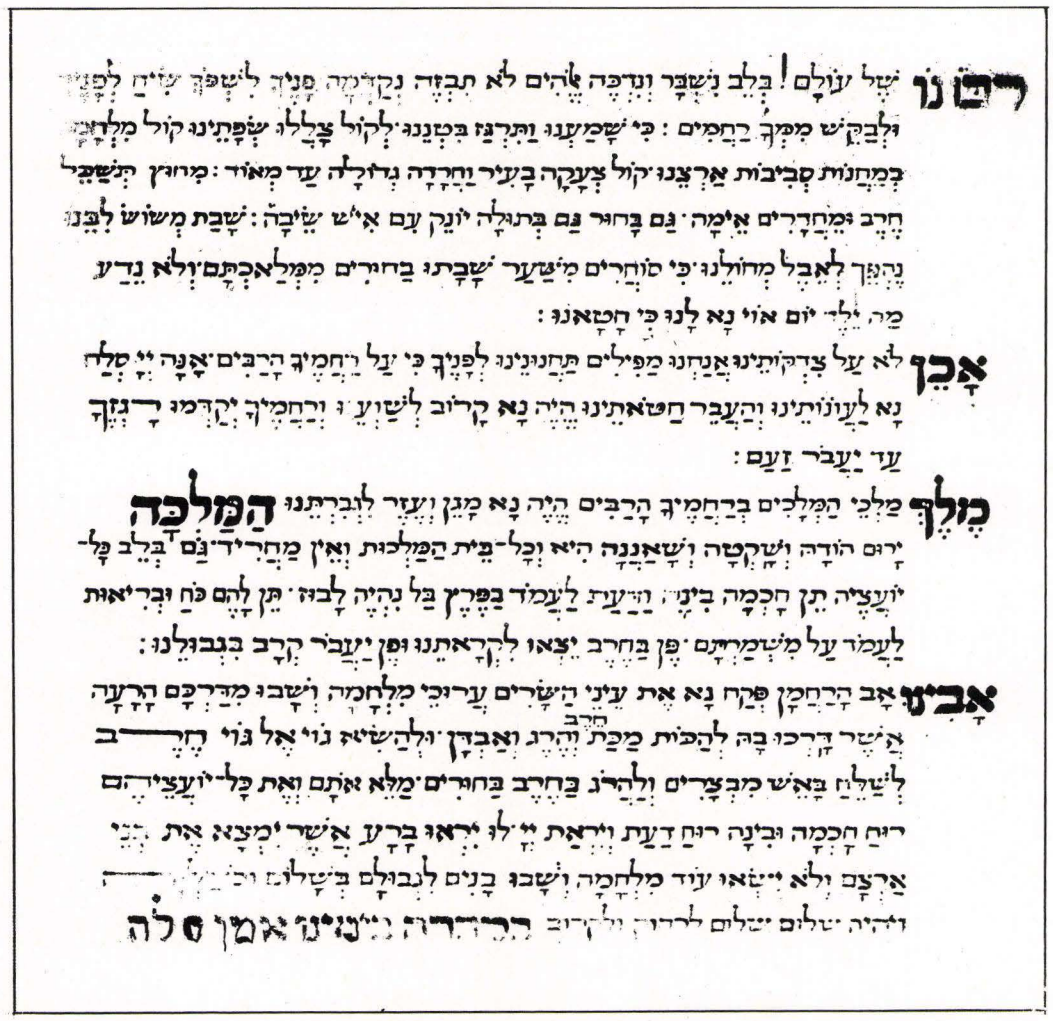

Prayer for the health of the Russian Queen

Молитва за здравие русской императрицы

תפילה פאַרן געזונט פון דער רוסישער קייסערין

תפילה לשלום המלכה של רוסיה

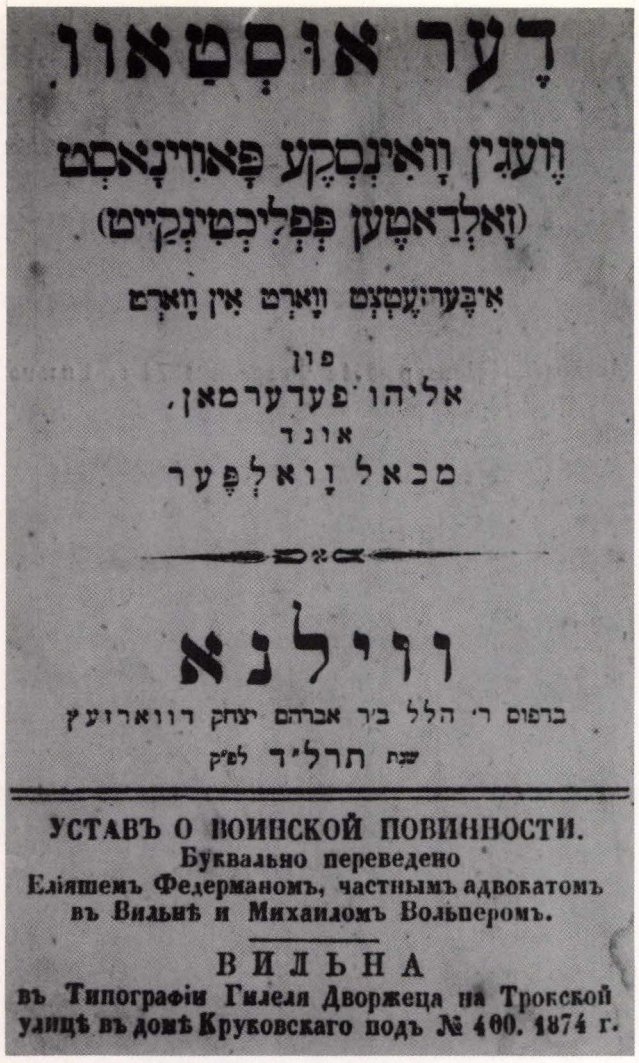

דער אוסטאוו

ווענן ואינסקע פאוויאסט

(זאלדאטן פפליכטינקייט)

איבערזעצט ווארט אין ווארט

פון

אליהו פעדערמאן,

אונד

מכאל וואלפער

ווילנא

ברפום ר' הלל ב"ר אברהם יצחק דוואראזע

שנת תרל"ד לפ"ק

УСТАВЪ О ВОИНСКОЙ ПОВИННОСТИ.
Буквально переведено
Еліящемъ Федерманомъ, частнымъ адвокатомъ
въ Вильнѣ и Михаиломъ Вольперомъ.

ВИЛЬНА
въ Типографіи Гилеля Дворжеца на Троцкой
улицѣ въ домѣ Круковскаго подъ № 400. 1874 г.

צאריש געזעצגעבונג וועגן מיליטער־פליכט („אי־בערזעצט וואָרט־אין־וואָרט א. פעדערמאַן, מ. וואָלפּער") תרל"ד — 1874

Czarist laws concerning military service (literal translation by A. Federman, M. Volper) 1874

חוקי הצאר בענין שירות צבאי („מתורגמים מלה במלה ע"י א. פדרמאן ומ. וולפר") תרל"ד

Российское законодательство о воинской повинности („дословный перевод А. Федермана, М. Вольфера") 1874 г.

JEWS IN THE CZARIST ARMY

ЕВРЕИ В ЦАРСКОЙ АРМИИ

יידן אין דער צאַרישער אַרמיי

יהודים בצבא הצאר

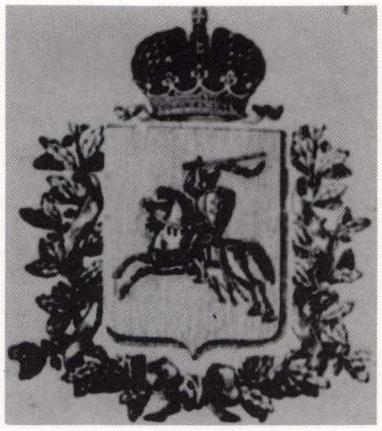

רוסישער ווילנע־עמבלעם

Russian emblem of Vilna

הסמל הרוסי של וילנה

Русский герб г. Вильны

„דער ווילנער פרייוויליקער אַלעקסאַנדער מאַזור איז געפאַלן ווי אַ העלד" (ערשטע וועלט־מלחמה)

"Volunteer Alexander Mazur fell as a hero" (World War I)

„המתנדב הוילנאי אלכסנדר מאזור מת מות גבור (מלחמת העולם הראשונה)

„Виленский доброволец Александр Мазур пал смертью героя" (первая мировая война)

ВОЙНА и ЕВРЕИ

№ 2

ЕВРЕЙ-ДОБРОВОЛЕЦЪ АЛЕКСАНДРЪ МАЗУРЪ,
виленскій гимназистъ, талантливый изобрѣтатель, геройски погибшій въ Нистербургѣ. Его ротный командиръ телеграфировалъ родителямъ: „Вашъ сынъ погибъ смертью славныхъ".

Ц. 25 к.

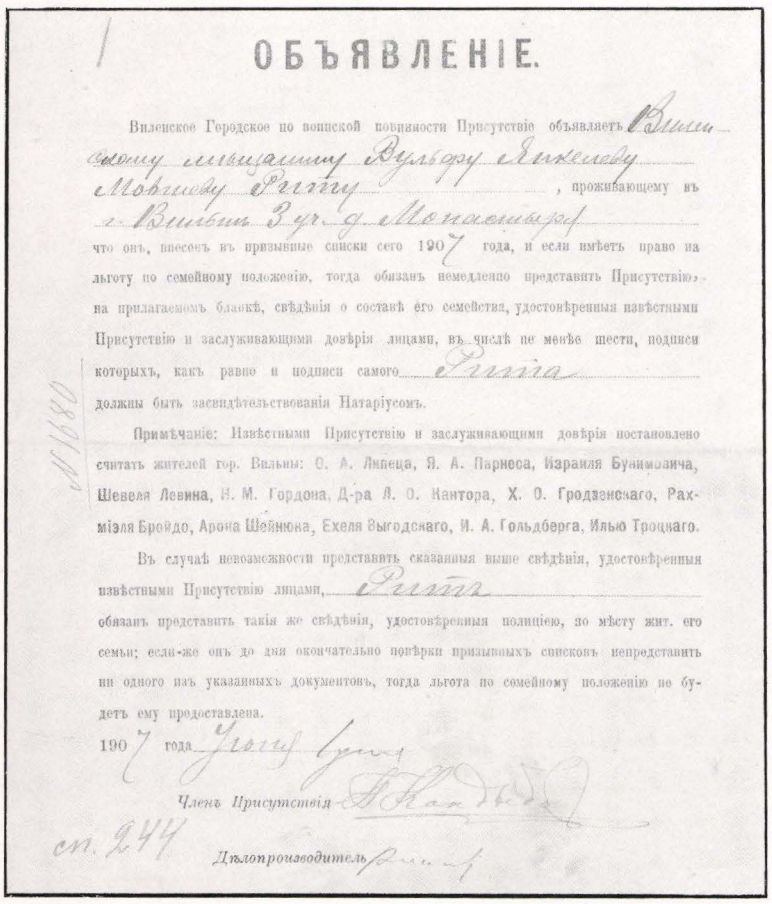

ОБЪЯВЛЕНІЕ.

Виленское Городское по воинской повинности Присутствіе объявляетъ Вилен-
скому мѣщанину Вульфу Янкелеву
Мовшеву Рапу, проживающему въ
г. Вильнѣ Зуб. д. Монастырь
что онъ, внесенъ въ призывные списки сего 1907 года, и если имѣетъ право на
льготу по семейному положенію, тогда обязанъ немедленно представить Присутствію
на прилагаемомъ бланкѣ, свѣдѣнія о составѣ его семейства, удостовѣренныя извѣстными
Присутствію и заслуживающими довѣрія лицами, въ числѣ не менѣе шести, подписи
которыхъ, какъ равно и подписи самого Рапа
должны быть засвидѣтельствованія Натаріусомъ.

Примѣчаніе: Извѣстными Присутствію и заслуживающими довѣрія постановлено
считать жителей гор. Вильны: О. А. Лапеца, Я. А. Парнеса, Израиля Буниновича,
Шевеля Левина, Н. М. Гордона, Д-ра Л. О. Кантора, Х. О. Гродзенскаго, Рах-
міэля Брейдо, Арона Шейнкина, Ехеля Выгодскаго, И. А. Гольдберга, Илью Троцкаго.

Въ случаѣ невозможности представить сказанныя выше свѣдѣнія, удостовѣренныя
извѣстными Присутствію лицами, Рапа
обязанъ представить такія же свѣдѣнія, удостовѣренныя полиціею, по мѣсту жит. его
семьи; если-же онъ до дня окончательно повѣрки призывныхъ списковъ непредставитъ
ни одного изъ указанныхъ документовъ, тогда льгота по семейному положенію не бу-
детъ ему продоставлена.

1907 года Іюня [illegible]

Членъ Присутствія

Дѣлопроизводитель

Draft card

רוף־צעטל צום פּריזיוו

Призывная повестка

צו־גיוס

1907

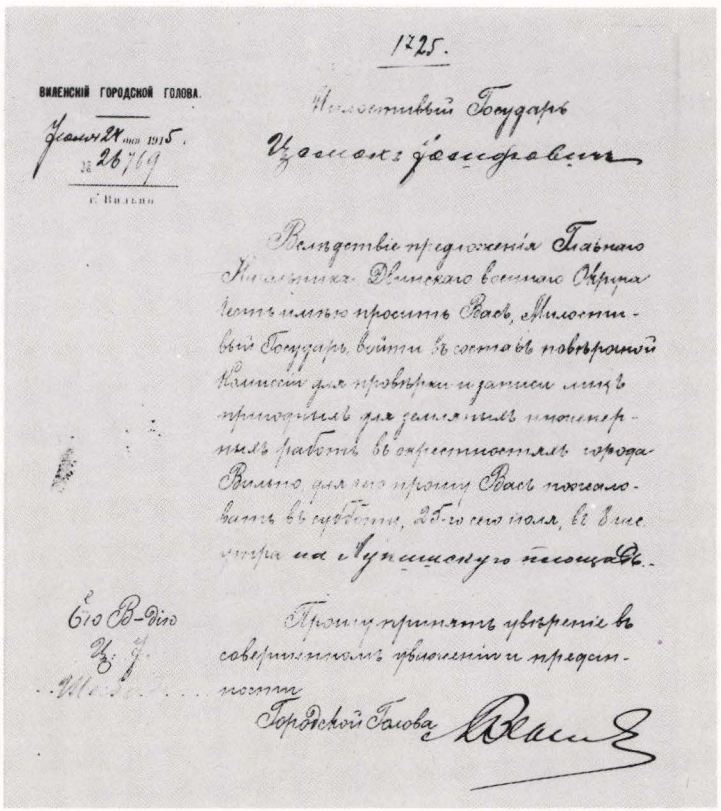

1225.

ВИЛЕНСКІЙ ГОРОДСКОЙ ГОЛОВА.

Іюня 24 дня 1915 г.
№ 26769
г. Вильна

Милостивый Государь
Изволь здѣсь

Вслѣдствіе предложенія Главнаго Начальника Виленскаго военнаго Округа честь имѣю просить Васъ, Милостивый Государь, войти въ составъ повѣрочной Комиссіи для провѣрки и записи лицъ привлекаемыхъ для занятія инженерныя работъ въ окрестностяхъ города Вильно для чего прошу Васъ пожаловать въ субботу, 26-го сего іюня, въ 9 часовъ утра на Лукишскую площадь.

Прошу принять увѣреніе въ совершенномъ уваженіи и преданности

Городской Голова

Е[illegible] В-Вѣд
Ц. Ш.

ד"ר צ. שאַבאַד ווערט פאַרבעטן אין אַ קאָמיסיע „פאַר פּערזאָנען געזומען אויף פאָרטיפיקאַציע־אַרבעטן אַרום ווילנע" (צוואַנג־אַרבעט)

Dr. Ts. Shabad is invited to serve on a committee "for persons drafted into fortification work around Vilna"

ד"ר צ. שאבאד הוזמן להיות חבר ועדה לגיוס „אנשים לעבודות ביצור בסביבות וילנה"

Д–р Ц. Шабад приглашается в комиссию „для лиц, взятых на фортификационные работы вокруг Вильны"

1915 24/VI

JEWISH SOCIETY TO AID WAR VICTIMS

יידישע געזעלשאפט צו העלפן מלחמה־געליטענע

ЕВРЕЙСКОЕ ОБЩЕСТВО ПОМОЩИ ПОСТРАДАВШИМ ОТ ВОЙНЫ

חברה יהודית לעזרת נפגעי־מלחמה

1915

УСТАВЪ

Еврейскаго Общества по оказанію помощи пострадавшимъ отъ войны.

ВИЛЬНА

Типографія А. Г. СЫРКИНА, Большая ул собств. домъ.

1915

סטאַטוט פון דער געזעלשאַפט

Code of the society

תקנון החברה

Устав общества

די פאַרוואַלטונג

The officers

ועד ההנהלה

Правление

פליטים פון ליטע אין קרענגעלס זאַל

Refugees from Lithuania in Krengel's Hall

פליטי ליטא באולם קרנגל

Беженцы из Литвы в зале Кренгеля

אַ הונדערט־יאָריקער פּליט

A hundred-year-old refugee

פּליט בן מאה

Столетний беженец

30/XII 1918 – 1915 5/IX

The Germans march into Vilna
Немцы вступают в Вильну
1915 5/IX
די דייטשן גייען אַריין אין ווילנע
הגרמנים נכנסים לוילנה.

געזעגענונג: אין ווילנע איז געבליבן דער דייטשער צמענטער
Farewell: In Vilna remained the German cemetery
פרידה: בווילנה נשאר בית־הקברות הגרמני
Прощание: в Вильне осталось немецкое кладбище

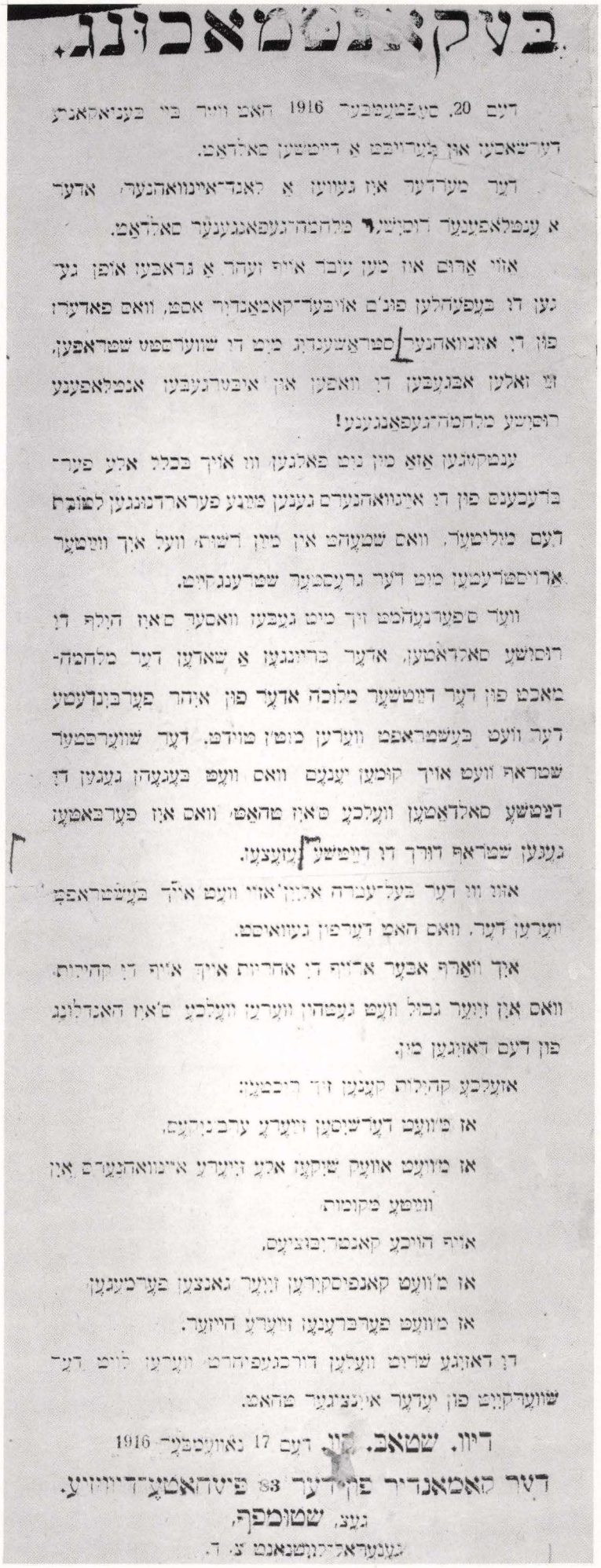

בעקאַנטמאַכונג.

דעם 20. סעפּטעמבער 1916 האָט ווײַט בײַ בעניאַמינ
דער־שאַפֿט אין ווילנע א דייטשען באַלדאַט.

דער מערדער איז געווען א לאַנדסאינוואַהנער, אַדער
א עמפֿלאָענער רוסישער מלחמה־געפֿאַנגענער באַלדאַט.

אַזוי אַרום איז מען ניט אויף זעהר א גראַבען אופן גע־
נען די בעפֿעלען פון אָוברעד־קאַמאַנדיר אסמ, וואָס פאַדערט
פון די אינוואַהנער סטראַשענדיק מיט די שווערסטע שטראָפֿן,
ז אַ ואַלען אַבגענומען דן וואָפֿן אין אויטרגעבען אנמלאָפֿענע
רוסישע מלחמה־געפֿאַנגענע!

ענטקוזגען אַזאַ מין ניט פאַלגען וון אויך בכלל אלע פער־
בראַכענם פון די אינוואַהנערם גענען מיטגיע פערראַדנונגען לאָזאָק
דעם מיליטער, וואָס שטעלט אין מיין רשות, וועל אויך ווייטער
אַרויסטרעטען מיט דער גרעסטער שטרענגקייט.

וועד ס׳פערגעהט וויך מיט גענוג וואַסער ס׳איז הילף דן
רוסישע באַלדאַטען, אדער בריינגען א שאדען דער מלחמה־
מאַכט פון דער דויטשער מילובה אדער פון אירער פערבינדעטע
דער וועט בעשטראָפט ווערען מיטן מוידט. דער שווערסטער
שטראָף וועט אויך קומען ענעם וואָס וועט בעגעהן גענען דן
דויטשע סאלדאַטען וועלכע ס׳איז טהאַט וואָס איז פערבאָטען
גענען שטראָף דורך דו דויטשע גזעצע.

אזוי וו דער בעל־עברה אדער אויי וועט איד בעשטראָפט
ווערען דער, וואָס האָט דערפון געוואוסט.

אך ווערף אבער אויך די אחריות איך איך דן קהיות,
וואָס אין זייער גבול וועט געטהון ווערען וועלכע ס׳איז האנדלונג
פון דעם דאזיגען מין.

אזעלכע קהיות קענען זיך ריכטען:

אז מיוועט דער־שיסען ווערט ערב נידעם,

אז מיוועט אויף שיקען אדר ווערט איינוואהנערם אין
וויטע מקומות,

אויף הויבע קאנטריבוציעם,

אז מ׳וועט קאנפיסקירען זייער גאנצען פערמעגען,

אז מיוועט פערברענט ווערט חיוזער.

דן דאזיגע שריט וועלען דורכגעפֿירט ווערען ליים דער
שווערקייט פון יעדער איינצילנער טהאט.

דיוו. שטאב, דעם 17 נאוועמבער 1916

דער קאמאנדיר פון דיר 83 פיטהאטע־דיוויזיע.
גענ. שטומפף,
גענעראל־לויטנאנט צ. ד.

גענעראל שטומפף דראָט מיט שיסן, פאַרשיקונג, קאָנפיסקאַציעס „פאַר העלפן דעם שונא״ (מודעה אויף דייטש, פוילישׁ, ליטוויש און יידיש)

General Stumpf threatens with shooting, deportation, confiscation ''for aiding the enemy'' (Announcement in German, Polish, Lithuanian and Yiddish)

הגנרל שטומף מאיים בעונשים קשים, כגון: יריה, גירוש והחרמה „על מתן עזרה לשונא״ (מודעה בגרמנית, פולנית, ליטאית ויידיש)

Генерал Штумпф угрожает расстрелом, высылкой, конфискацией имущества „за помощь врагу" (извещение по–немецки, польски, литовски и еврейски)

1916 17/ XI

„ДОБРЫЕ НЕМЦЫ" „הגרמנים הטובים" THE "GOOD GERMANS" „די גוטע דייטשן"

אַ שול־צייכענונג: דייטשע זשאַנדאַרן זוכן קופּער אין יידישע הייזער

A school drawing: German gendarmes search for copper in the Jewish quarter

ציור מעשה ידי תלמיד של בית־ספר; שוטרים גרמנים מחפשים נחושת בבתי יהודים

Школьный рисунок: германские жандармы ищут медь в еврейском квартале

רעקוויזיציעס פון מעטאַלן (מודעה אויף דייטש, פּויליש, ליטוויש און יידיש)

Requisition of metals (announcement in German, Polish, Lithuanian and Yiddish)

החרמת מתכות (מודעה בגרמנית, פולנית, ליטאית ויידיש)

Реквизиция металлов (извещение по–немецки, польски, литовски и еврейски)

מודעה.

וועגען אבגעבען: קופּער, מעס, רויטגעגאסענע מעס טאמבאק, ניקל, נייזילבער, אלימיניום, צין און בליי.

אלס צוגאב צו די מודעה פון דעם 22־טען אקטאבער 1915.

דאס אבגעבען פון די אויבען אויסגערעכענטע מעטאלען פאנגט זיך אן פון 10־טען דיעזעס מאנאטס—פון 9 דעם זייגער אין דער פריה ביז 3 אוהר מיט 30 מינוט נאך מיטאג—אין די פאלגענדע ערטער:

גרויסע גאס № 60

זאמעלארט פאר די פאליציי אוצאסטקעס 1, 6, 7.

סיראטסקע גאס № 17

זאמעלארט פאר די פאליציי אוצאסטקעס 2, 5, 8.

געארגיעווסקע גאס № 46

זאמעלארט פאר די פאליצייאוצאסטקעס 3, 4, 9.

בעפרייט פון אבצוגעבען זיינען נאר די יעניגע זאכען אויף וועלכע מען האט בעקומען פון דער גובערניע־פערוואלטונג אצייטווייליגען שיין.

צוליעב אייגענעם אינטערעס פון די בעפעלקערונג איז בעסער צו בריינגען די זאכען גלייך אין אנפאנג. דען שפעטער וועט אויסקומען. צוליעב דעם גרויסען געדראנג, פיעל צו ווארטען.

ווילנא דעם 1־טען נאוועמבער 1915.

קייזערליכע גובערניע־פערוואלטונג.

1915 1/XI

Der Deutsche Stadthauptmann.
P O H L.

פאס־נומער .....
לויפענדער נומער פון די מעלדונגס־ליסטע.

א בעפעהל זיך צו מעלדען.

אום אייך צו בעפרייען פון דער ארבייט איז קיין וויכטיגע טעמים ניטא, איהר מוזט דאריבער זיך מעלדען צו דער ארבייט דעם ..... אין דער זאמעל־שטעלע, ווילנא, אנטאקאל שטראסע № 10 פינקטליך 9 אוהר פארמיטאג פאר דעם פרייז וואס איז אנגעגעבען געווארען אין דער בעקאנטמאכונג פון דעם 24־טען דעצעמבער 1916.

מען דארף מיטבריינגען:

א היטעל, א האלזטוך, ראק און הויזען, 1 פאר שיך אדער שטיפעל, 2 העמדער, 2 פאר זאקען אדער פיס־טיכלעך, 2 פאר גאטקעס, א מאנטעל, 1 שיסעל, א פריבאר צום עססן, 2 קאלדרעס.

ווען איהר וועט דעם בעפעהל ניט ערפילען וועט לויט §§ 88, 90, 10 דער פערוואלטונגס־ארדנונג פון אבעראסט פון 7־טען יוני 1916 אין פערבינדונג מיט דער פערארדנונג פון העררן אבערבעפעהלסהאבער אסט פון 20־טען אקטאבער 1916 בעשטראפט ווערען מיט טורמע ביז 3 יאהר און מיט געלד ביז צו 10000 מארק אדער מיט איינע פון די ביידע שטראפען, אויב לויט די בעשטייענדע געזעצען קומט ניט קיין שטריינגערע שטראף.

ביטעס געגען דיעזען בעפעהל זיך צו מעלדען ווערט ניט אנגענומען.

ווילנא, דעם 1917

דער דייטשער שטאדטהויפטמאן
פאהל.

Druck. Jalowzer Trotzka 4.

Forced labor צוואַנג־אַרבעט

Принудительные работы עבודת כפייה

Order to register for forced labor באַפעל זיך צו מעלדן אויף צוואַנג־אַרבעט

Приказ явиться на принудительные работы פקודת הרשמה לעבודת־כפייה

1917

GERMAN ORDER

НЕМЕЦКИЙ ПОРЯДОК

דייטשע אָרדענונג

המשטר הגרמני

פּעסער, שטייער, שיינען, שפּייז־און קליידער־קאַרטן און אַטשערעדן, אַטשערעדן...

Passports, taxes, certificates, ration cards for food and clothes, and lines, lines . . .

Паспорта, удостоверения об уплате налогов, карточки на продовольствие и одежду и очереди, очереди...

דרכונים, מסים, תעודות, כרטיסי־מזון־ובגדים, ותורים, תורים...

„אַנטלויזונגס־אַנשטאַלטן"

DISINFECTION INSTITUTIONS

מוסדות־חיטוי

ДЕЗИНФЕКЦИОННЫЕ ЗАВЕДЕНИЯ

1918 – 1916

Bekanntmachung.

Alle Bewohner des Hauses Sierotzka (Subocz-) Strasse 29, welche der Aufforderung vom 7. Februar 1916 noch nicht nachgekommen sind, haben sich bis spätestens 20. Februar 1916 in der städtischen Desinfektionskammer, Lukischki-Strasse 7, zu melden.

Unterlassung zieht Geldstrafe bis zu 1000 Mark oder Haftstrafe bis zu 6 Wochen, wahlweise oder nebeneinander, nach sich.

Gleiche Strafe hat zu gewärtigen, wer den betreffenden Personen Unterkunft gewährt.

Wilna, den 17. Februar 1916.

Kaiserliches Gouvernement.

מודעה

אלע איינוואהנער פון דעם הויף נומר 29 אין סיראטסקי (שוביצער) גאס, וואס האבען נאך ניט ערפילט די אויפפאדערונג פון דעם 7־טען פעברואר 1916, מוזען זיך מעלדען שפעטסטענס ביז דיעזען 20־טען פעברואר אין דער שטאדטישען דעזינפעקציאנסקאמער, לוקישקער גאס 7 №.

ווער עס וועט ניט פאלגען וועט ווערען בעשטראפט מיט געלד ביז 1,000 מארק, אדער מיט טורמע ביז 6 וואכען, אדער מיט ביידע צוואמען.

אויך וועט אזוי בעשטראפט ווערען דער יעניגע, וועלכער וועט יענע פערזאן האלטען ביי זיך.

ווילנא 17 פעברואר 1916

קייזערליכע גובערניע פערוואלטונג.

צוואַנגס־פאַראַרדענונג וועגן באָד און דעזינפעקציע
Order of compulsory bath and disinfection
פקודה בדבר חובת מרחץ וחיטוי
Распоряжение об об'язанности посещения бани и дезинфекции

1916 17/II

"Delousing Institution" in the building of a former monastery
Дезинфекционное заведение в здании бывшего костела

אן „אַנטלויזונגס־אַנשטאַלט" אין בנין פון אַ געוועזענעם קלויסטער
„מוסד־חיטוי" בבנין מנזר לשעבר

Städtische Entlausungsanstalt
WILNA

8. 2. 1918

Moses Lunski, Desinfizient, 2 Bezirk

u. 1. Duka, Safianerstr. 3

ist — ~~sind~~ — heute entlaust worden.

Pass Nr. 61948

Schw. L. Bang
Aufseherin.

Entlausungsanstalt III
Michelsche Strasse 2.

Druck. Sladkin, Wilna, Wallstr. 56.

אַ באַשטעטיקונג פון דורכגעמאַכטער באָד און דעזינפעקציע
Certificate of completed bath and disinfection
אישור על מרחץ וחיטוי שנתבצעו
Удостоверение о посещении бани и дезинфекции

1918 8/II

„נותן תשועה"פאַרן קייזער ווילהעלם II

PRAYER FOR KAISER WILHELM II

„הנותן תשועה" לקיסר וילהלם II

МОЛЕБЕН ЗА КАЙЗЕРА ВИЛЬГЕЛЬМА II 1917 26/I

אַרמיי־ראַבינער ד"ר זאַלי לעווי

Army Chaplain Dr. Sali Lewi

הרב הצבאי ד"ר זאלי לוי

Военный раввин д–р Зали Леви

כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר יְיָ מִירוּשָׁלָיִם:

Oeffnen der heiligen Lade.

Kaisergebet.

Rabbiner:

Ein Psalm von Dawid Psalm 110.

Gott spricht zu meinem Herrn: „Verweile hier zu meiner Rechten, bis ich deine Feinde gemacht zum Schemel deiner Füsse!" Das Szepter deiner Macht sendet Gott von Zion aus; so herrsche denn inmitten deiner Feinde.

Dein Volk, freiwillig kommt's am Tage der Schlacht, im heiligen Kriegesschmuck. Wie aus dem Schoss der Morgenröte der Tau; so strömt die junge Kriegesschar dir zu.

Gott schwur, und nimmer wird's ihn reuen: „Du bleibst mein Diener ewiglich! Vertraue meinem Spruch, mein tugendhafter Fürst!"

Schliessen der heiligen Lade.

Cantor und Chor.

הַשִּׁיבֵנוּ יְיָ אֵלֶיךָ וְנָשׁוּבָה חַדֵּשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם:

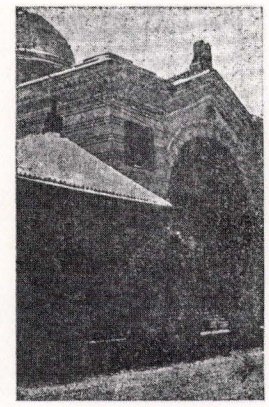

FESTGOTTESDIENST

für jüdische Heeresangehörige der X. Armee.

ZUR FEIER DES GEBURTSTAGES

Sr. Majestät des Deutschen Kaisers

am Vorabend des Geburtstages

in der Chorsynagoge zu Wilna.

26. I. 1917. 4 Uhr abends.

Prayer in honor of Kaiser Wilhelm's birthday in the Choral Synagogue

Молебен в Хоральной синагоге в честь дня рождения кайзера Вильгельма II

תפילה אין כאַר־שול לכבוד קייזער ווילהעלמ'ס געבוירן־טאָג

תפילה לרגל יום־הולדתו של הקיסר וילהלם בבית־הכנסת הכורלי

Buchprüfungsamt
beim Oberbefehlshaber Ost.
(Oberquartiermeister)
Tageb. Nr. 7A 1954

Hauptquartier-Ost, den 5. Juni 1917.

O/Bs. *An Herrn*

Jakob Schriftsetzer
i.Fa. Rosenkranz und Schriftsetzer

Wilna

durch die Pressestelle Ob.Ost IV Wilna.

Ihrem Antrage vom 26.3.17 auf Verbreitung von Gebetbüchern in welchen sich Gebete für das russische Herrscherhaus befinden, kann nicht stattgegeben werden.

A.B.

Leutnant.-

Der Abteilung VIII zur Mitzeichnung:

[illegible] 1917

Abt. VIII 2061 [illegible]

mitgezeichnet VIII

[illegible]

Major.

The German authorities forbid prayer books with prayers for the Czar

Германские власти запрещают молитвенники с молитвами за царя

די דייטשע מאַכט פאַרווערט סידורים מיט תפילות פאַרן רוסישן צאַר

השלטונות הגרמניים מטילים איסור על סידורים עם תפילות לשלום הצאר

דער ערשטער ווילנער אַרבעטער־ראַט
THE FIRST WORKERS' COUNCIL IN VILNA
מועצת־הפועלים הראשונה בווילנה
ПЕРВЫЙ ВИЛЕНСКИЙ СОВЕТ РАБОЧИХ ДЕПУТАТОВ

2/I 1919 – 1918 16/XII

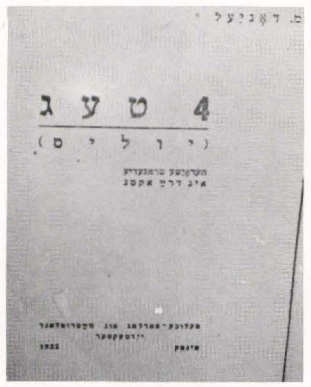

מ. דאַניעל „פיר טעג" (יוליס), טראַגעדיע אין 3 אַקטן, מינסק

M. Daniel – "Four Days" (Julis), tragedy in three acts, Minsk

מ. דניאל — „4 ימים" (יוליס), טרגדיה בשלוש עלילות, מינסק

М. Даниэль, „Четыре дня" (Юлис), трагедия в трех действиях"

1932

דער אייזנבאַן־קרייז (ווראַניע 5)

The railroad circle (Vronia 5)

חוג עובדי־הרכבת (ורוניה 5)

Железнодорожный кружок (Вронья ул. 5)

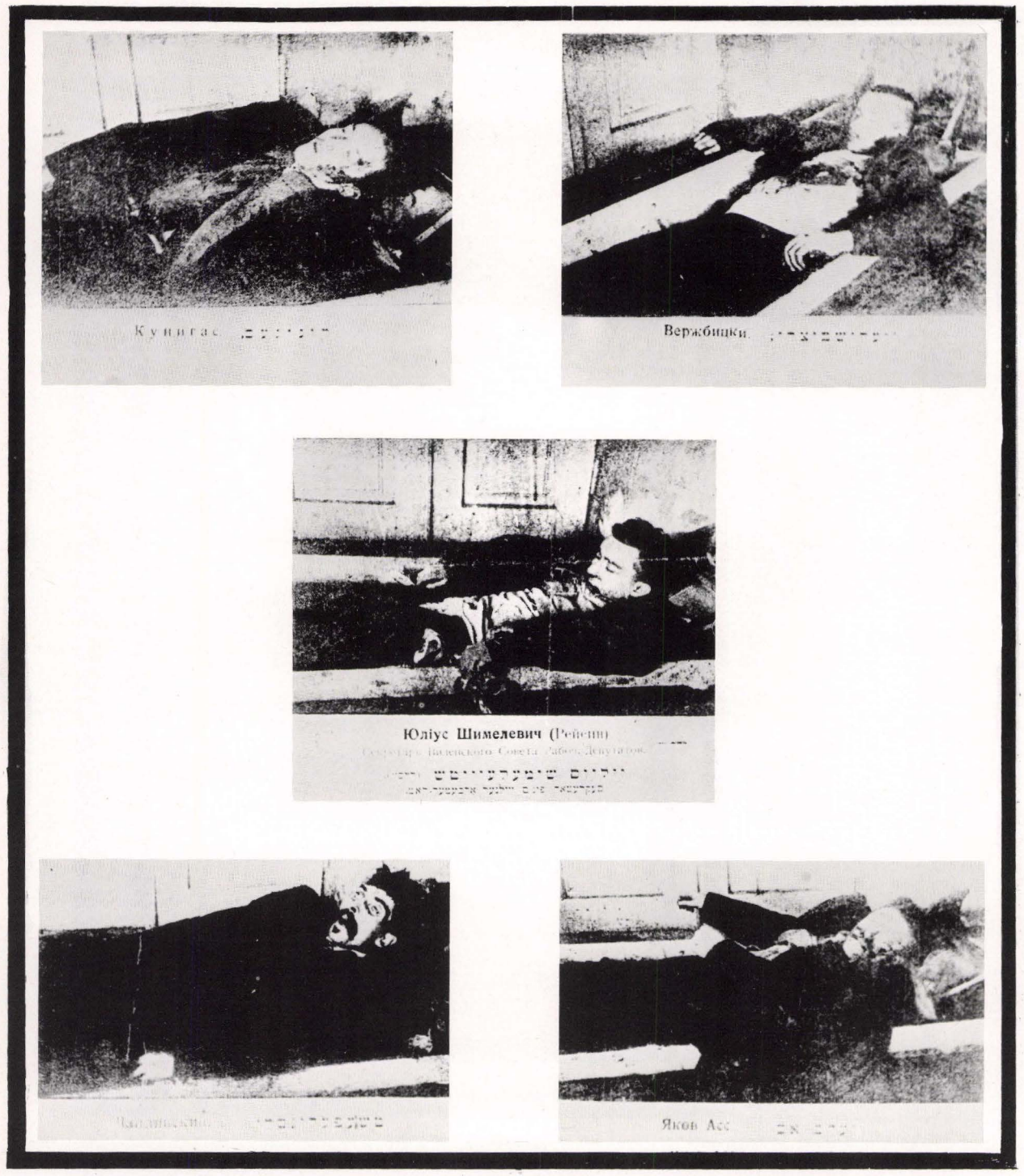

פּלאַקאַט: די אָנפירער פון אַרומגערינגלטן אין אייזנבאַן־קרייז אַרבעטער־ראַט: יוליס שימי־לעוויטש (סעקרעטאַר), יעקב אַס־שאַפּירא, וולאַדיסלאַוו וויערזשביצקי, א. קוניגאַס־לאַודאַנסקי און ל. טשאַפּלינסקי, וואָס האָבן זיך דערשאָסן, ניט אַריינצופאַלן אין געפאַנגענשאַפט צו די פוילישע לעגיאָנערן

Poster: The leaders of the surrounded Workers' Council in the railroad circle: Julis Shimilevitch (Secretary), Jacob As-Shapiro, W. Vierzhbitski, A. Kunigas -Laudanski and L. Chaplinski, who committed suicide in order not to fall into the hands of the Polish legionnaires

כרזה: המנהיגים של מועצת־הפועלים שכותרה בחוג עובדי־הרכבת: יוליס שימילוויץ' (מזכיר), יעקב אס־שפירא, ו. ווירז'ביצקי, א. קוניגאס־לודאנסקי, ל. צ'אפלינסקי, שהתאבדו ביריה כדי שלא ליפול בשבי הלגיונרים הפולנים

Плакат: руководители Совета, окруженного в Железнодорожном кружке: Юлис Шимилевич (секретарь), Яков Ас-Шапиро, В. Вержбицкий, А. Кунигас-Ляуданский, и Л. Чаплинский, покончившие самоубийством, чтобы не попасть в руки польских легионеров

1919 3/I

די לוויה פון די געפאַלענע, זייער קבר אויפן זאַרעטשער יידישן בית־עולם (לעבן די קרבנות פון 1905)

The funeral of victims – their grave at the Zaretche Jewish cemetery (next to the victims of 1905)

הלוויית הנופלים (קברם נמצא – בבית־הקברות היהודי של זארצ'ה ליד חללי שנת 1905)

Похоррны павших и Могила на Зареченском еврейском кладбище (возле могилы жертв 1905 го года)

1919 5/I

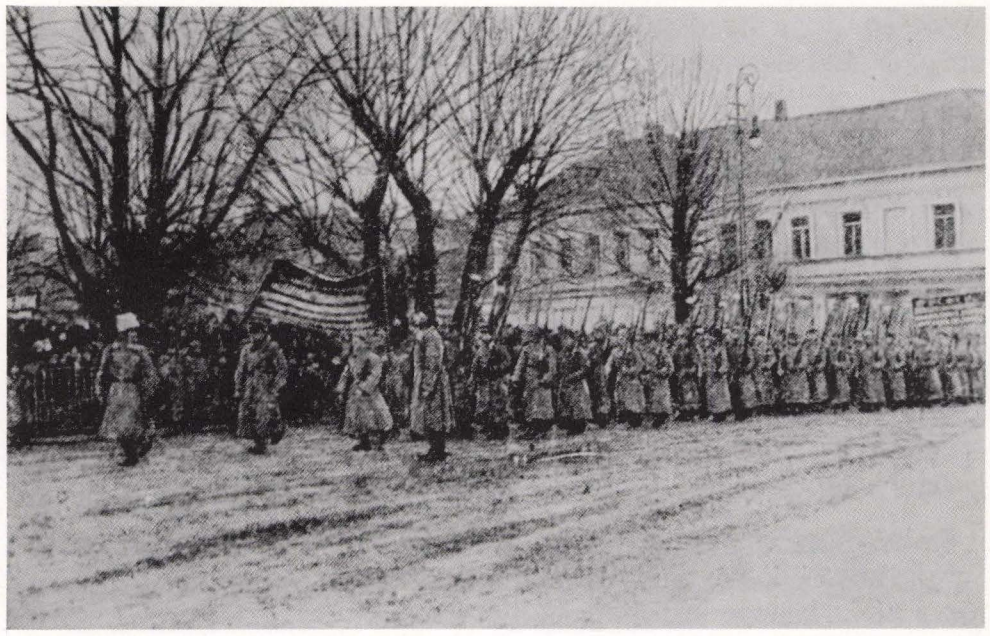

The Red Army marches into Vilna

Красная Армия вступает в Вильну

די רויטע אַרמיי גייט אַריין קיין ווילנע

הצבא האדום נכנס לווילנה

1919 5/I

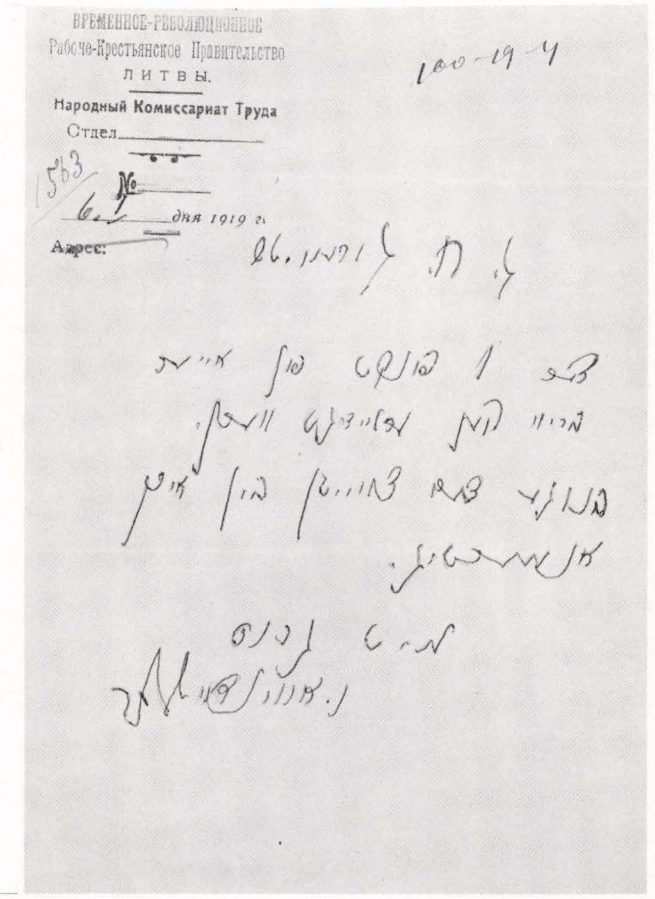
ВРЕМЕННОЕ-РЕВОЛЮЦИОННОЕ
Рабоче-Крестьянское Правительство
ЛИТВЫ.
Народный Комиссариат Труда
Отдел
№
дня 1919 г.
Адрес:

א ברויו פון פאַלקס־קאַמיסאַריאַט פאַר אַרבעט

A letter from the People's Commissariat for Labor

מכתב מהקומיסריון העממי לעבודה

Письмо Народного Комиссариата Труда

1920 26/VIII

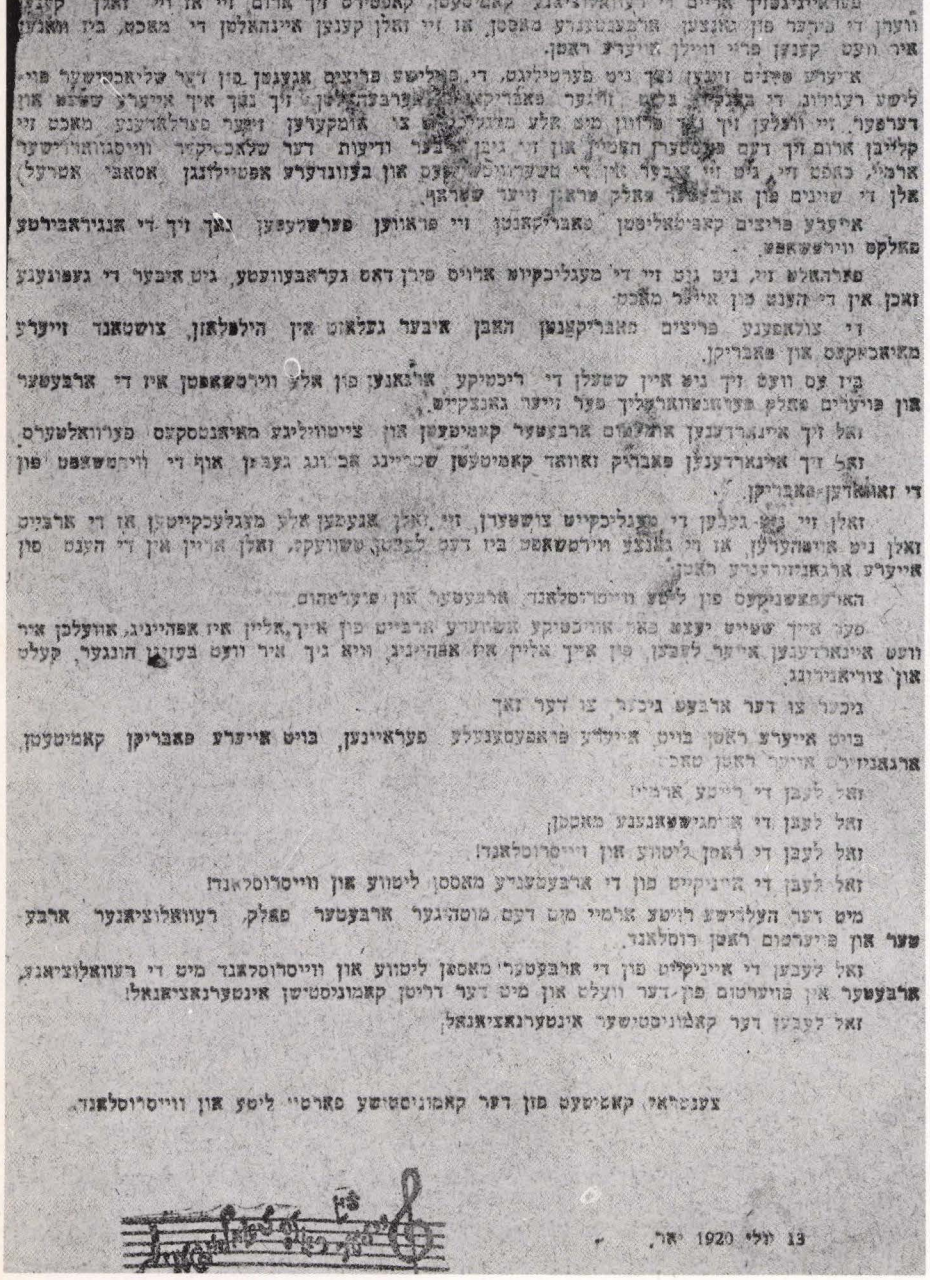
צו אלע ארבעטער און פויערים צו
אלע הארעפאשנע מאסען פון דער
בעפרייטער ליטע און ווייסרוסלאנד.

אונסער דעם מעכטיקן דרוקנ. פון דער העלדישער ארבעטער און פויערים רויטע ארמיי, איז די פוילישע שלאכטע צושלאגן דער אויסגעמוטשטער אין אייסגעליטענער מיט פלוס עבגינאגענער פון אונטער דעם יאך פון די פויליש רויסיש וויסרוסיש יודיש קיסווישע בולוואוע איז ארבעטערע ליטוש און וויסרוסלאנד שטעלט זיך ווידער אין אהיים פאר די פרייע וויסרוסישע ארבעטער און פויערים און פאר אלע עהליכע פרייע הארעפאשנישקעס.

עקס חדשים פון שוערן יאך פון די פוילישע שאנדארמן, איז די פויליש שלאכטע מאכט ווינטער אונז. ווי אשוידהליכער הלום דערלאנג על די פערגאנגענהייט חדשים פון יאך בעלידיגונגן פון שקלאפערי, נאר מיט מער ענערגיי מוז איצטער די הארעפאשנע מאסען פון ליטע און וויסרוסלאנד נעמען פאר זיך אינהארדענען רעם נייען לעבן.

די פוילישע שוואנארן זייערע מיטהעלפער, די אקופאציאנע ארמיי האט צושטערט אונזער ווירטשאפט, זיי האבן צוברענט אונזערע שטעט און דערפער, זיי האבן פעלדישטע אונזערע וועגן, זיי האבן פער, קייפט אייסלענדערע בורושואיע אונזערע וויפלער און האבן צוראבגיבט אונזער מאלקס רייכטום.

פאר אונז איז איצט אטרויעריק יערושע צו אנערקענען צושטערטע געגר און נאך נית צוזא- מען געקליבן געווארן די טויטע קערפער פון אילע בעסטע זין און מיט די חורבונות פון די רעמער פון די פערנאנדער גישטערטע שטעט און שטעטלאך וועט דאס שאפן נאך אוועג אייפן פראלעטאריש קערפער.

עס איז נייטיג און אנשטרייגונג, פון די קייסעס, פון אלע עהליכע הארעפאשנישקעס און אלע ארבע- טער און פויערטום קדיי צו פערהיטן די וואונדן זו אייער געגנר וגל ווידער אויסבריכן אין אפרייען גלוקליכן לעבן.

הארעפאשנע מאסען פון ליטע און וויסרוסלאנד!

די רויטע ארמיי האט ערפילט דיין וואונש, זי איז געקומען צו הילף אלע לויפענדע און אויס- געמאטערטע פון אויסגעוועלטע זי איז געקומען און האט באפרייט די פוילישע וויסרוסישע, ליטוישע, יאודישע ארבעטער, און פויערטום און אלע הארעפאשנישקעס פון אילע אייגענע און פרעמדע פריצים און באנקירן און גיגענן אמעגליכקייט צוא אויפדרענגן אירן אייער ארבעטער און פויע- לים און הארעפאשנע מאכט.

ארבעטענדע פון ליטע און וויסרוסלאנד!

פאר אייך שטייט יעצט פאר אראגאניזירן זיך אינהארדענען זיך צוזאמען מיט אייערע ראטן און וועלכע מיר האבן אויסגעדיקט אונזער ווילן אונזער שטרעבונג, צום נייען בעסערן לעבן, ארגאניזירט זיך, פארבינט אירן אייערע ראטן פראפעסענעלע-פעראיינען פאבריק און זאוואד קאמיטעטן.

בויט אייער „קאמוניסטישע פארטיי אייער אנפירערן און אייער קאמף".

פאר אייך שטייט יעצט דער ציל אינהארדענען זיך צוזאמען, אויף די פרינציפן פון ארבעטער מען פויערטום און ראטן קאנסטיטוציע אויף די יסדת פון אומבריינגען די פריצים און קאפי- טאליסטן.

די רויטע ארמיי האט אחעק געלייגט דעם פרשטען פונדאמענט פון אונזער ראטן בויאונג, זי האט

אַ בריוט־קאַרטע

Ration card for bread

כרטיס לחם

Хлебная карточка

1919

אויפרוף פון צ"ק פון דער קאַמוניסטישער פאַרטיי פון ליטע און ווייסרוסלאַנד

Appeal by the Central Committee of the Communist Party in Lithuania and White Russia

כרוז הועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית בליטא וברוסיה הלבנה

Воззвание ЦК Коммунистической Партии Литвы и Белоруссии

1919

דער עלפטער אולאַנער־פּאָלק האָט פאַרנומען ווילנע

The eleventh uhlan (cavalry) unit took over Vilna

גדוד־הפרשים האחד־עשר כבש את וילנה

Одиннадцатый полк уланов занял Вильну

1919 19/IV

צו אלע אנוואוינער פון ווילנע

„די שטאדטפערוואלטונג האט באקומען פון דעם קאמאנדירענדען מיט דער ארמיע א בריוו פון דעם פאלגענדעם אינהאלט:

די לעצטע מלחמה געשעהענישן האבן ארויס געופן ביי דער באפעלקערונג א אומזיסטן פחד או אונזער חיל קעו פארלאזן ווילנא אונטער דעם דרוק פון שונא.

אזוי ווי די לאגע איז נית אזוי ערנסט און צו פארלאזן די שטאדט פון אונזערע מיליטער איז בכלל נית בדעה ביי דער אנפירענדער מאכט. בעט אך מודיע צו זיי אלע איינוואהנער פון דער שטאדט ווילנא דעם פעסטן באשלום פון דער מיליטער־מאכט אונזער שטאדט צו פארטיידיגן אפילו ביי די שווערסטע תנאים."

נאך די לעצטע אנגעקומענע ידיעות זיינע דעם שונאים חיל אפגעווארפן געווארן אויך די גאנצע ליניע.

קאר אסיעוויץ־טאקאריש עוסקן

פאדפאלקאוניק און קאמענדאנט פון שטאדט.

מודיע זיינענדיג דען אייבענגעשריבענעם בריוו וועגן אך זאך צו דע־ באפעלקערונג מיט דער בקשה צו האל־טען רוהע און ארדענונג.

יעדערער זאל בטוח זיין אז די מיליטערישע און ציווילע מאכט זארגט פאר די זיכערקייט און רוהינקייט פון דער שטאדט און וועט באשיצן די באפעלקערונג אין אלע פאלן.

פארשפריטונג פון באונרוהיגענדע ידיעות, נ־רווירן אפילו רוהיגע מענשן און שטערן דאס עפענטליכע לעבן גאנץ אומזיסט.

אין דעם איצטיגן אונרוהיגן מאמענט מוז יעדערער שטיין פעסט אויף זיין פאסטן און אפהיטן די ארדנונג פון דעם גענויגטלאכן לעבן אין דער שטאדט.

ז. אבראמאוויטש

בירגערמייסטער פון ווילנע.

ווילנע 30 אפריל 1919

אויפרוף פון פוילישן בירגערמייסטער ז. אבראַמאָוויטש „צו אַלע איינוואוינער" (געדרוקט אין פויליש, ליטוויש, ווייסרוסיש און יידיש)

Appeal by the Polish mayor W. Abramovitch "to all residents". (Polish, Lithuanian, White Russian, and Yiddish)

קול־קורא של ראש־העיר ז. אברמוביץ' „לכל התושבים". (פולנית, ליטאית, רוסית לבנה, ויידיש)

Воззвание польского городского головы Витольда Абрамовича „ко всем жителям" (по–литовски, польски, белорусски и еврейски)

1919 30/IV

Продовольственная карточка כרטיס־מזון Ration card for food שפּייז־קאַרטע

באפעל.

לויט'ן באפעל פון לאנד־פארטיידיגונגס־מיניסטער פון 12 יולי 1920 נמ. ..... בין איך באשטימט אלס קריגס־קאמענדאנט פון ווילנער שטאט און קרייז. מיר איז אנפארטרויט צו באשיצן די אונבארירבארקייט פון פערזאן און אייגענטום פון די בירגער און אונטערצוהאלטן די ארדנונג און רוהיקייט אין ווילנער שטאט און קרייז.

דעריבער באפעל איך:

§ 1.

אלע איינוויינער פון שטאט און קרייז ווילנע דארפן ביזן ..... יולי 12 אזייגער באטאג, צונויפטראגן אלע שיסענדע און קאלטע געווער אין קאמענדאנטור אף יורגיס פראספעקט נר .....

§ 2.

די גאנצע אייגנטום, וועלכע איז איבערגעלאזן געווארן פון די פוילישע מיליטער און אנשטאלטן ווערט גערעכנט אלס קריגס שלל. דארף ניט פארשווענדעט ווערן און עס דארף גלייך געמעלדעט ווערן וואו אזעלכע געפינט זיך.

§ 3.

איך פארווער שטריינג צו פארשפרייטן פראוואקאטארישע קלאנגן, וועלכע ערוועקן א אונרוהיקייט צווישן די באפעלקערונג, און אויפצוהעצען איין טייל פון דער באפעלקערונג געגן דער אנדערער.

§ 4.

עס ווערט פארבאטן ארומצוגיין אין שטאט פון 9 א זייגער אין אוונט ביז 5 א זייגער אין דער פרי.

§ 5.

עס ווערן פארווערט אלערליי פארזאמלונגען, מיטינגען און אוונטן אן מיין ערלויבניש.

§ 6.

די קאפיינעס, רעסטאראנען און אנדערע פארזאמלונגס־אנשטאלטן דארפן פארמאכט ווערן פון 8 א האלב א זייגער אין אוונט.

§ 7.

עס ווערט שטריינג פארבאטן אפן און געהיים צו פארקויפן שטארקע משקאות.

§ 8.

עס ווערט שטריינג פארבאטן ארויסצופירן פון ווילנע אלערליי סחורות צו די פיינדליכע זייט

§ 9.

עס ווערט שטריינג פארבאטן צו פארן אף וועליסאפעדן, מאטאציקלעטן און אוטאמאביל; וועגן די יעניגע אוטאמאביל, מאטאציקלעטן און וועליסאפעדן, וועלכע געפינען זיך ביי די ארטיקע איינוואוינער, דארף מיר געמעלדעט ווערן ביזן ..... יולי 1920 אין קאמענדאנטור.

§ 10

אלע די יעניגע, וועלכע וועלן עובר זיין דעם באפעל, וועלן באשטראפט ווערן מיט די גאנצע שטריינגקייט פון די אויסערארדנטליכע לאנד־פארטיידיגונגס געזעצן מיט א אדמיניסטראטיווע געלט־שטראף ביז 10000 מארק און ביז 3 מאנאטן טורמע אדער אנווענדנדיק ביידע שטראפן צוגלייך.

דער קריגס־קאמענדאנט פון ווילנער שטאט און קרייז.

דרוק פון ברידער הורוויטש גאס פון 16 פעברואר 2

מודעה: די צען געבאָטן פון ווילנער ליטווישן קריגס־קאָמענדאַנט (ליטוויש, פוליש, ווייסרוסיש און יידיש)

Announcement:
The Ten Commandments of the Lithuanian war commander in Vilna (Lithuanian, Polish, White Russian and Yiddish)

הודעה: עשרת הדברות של המפקד הליטאי לעת מלחמה בוילנה (ליטאית, פולנית, רוסית לבנה, ויידיש)

Приказ: десять заповедей литовского военного коменданта (по–литовски, польски, белорусски и еврейски)

1920 25/VIII

LITHUANIA ליטע

ЛИТВА ליטא

9/X – 1920 – 15/VII

דער ליטווישער עמבלעם פון ווילנע (ווילניוס)

The Lithuanian emblem of Vilnius

הסמל הליטאי של וילנה (וילניוס)

1840 Литовский герб г. Вильны (Вильнюса)

The Lithuanian army marches into Vilna

די ליטווישע אַרמיי מאַרשירט אַריין קיין ווילנע

הצבא הליטאי נכנס לוילנה

Литовская армия вступает в Вильну.

1920 15/VII

דער ליטווישער קריגס־קאָמענדאַנט נאָמינירט צוויי יידן (שאַפּיראָ און קאַבאַטשניקאָוו) ווי „די יידישע פאָרשטייערשאַפט אין מאַגיסטראַט"

The Lithuanian war commander nominates two Jews (Shapiro and Kabachnikov) as "The Jewish representation in the municipality"

המפקד המלחמה הליטאי ממנה 2 יהודים (שפירא וקאבאצ'ניקוב) כ„נציגי היהודים בעיריה"

Литовский военный комендант назначает двух евреев (Шапиро и Кабачникова) в качестве „еврейских представителей в магистрате"

1920 28/VIII

K. A. M.
VILNIAUS
miesto ir apskrities
KARO KOMENDANTAS.
Видрикио 28 d. 1920 m
No. 1080
Vilnius.

Г.Председателю Виленской Еврейской Общины.

Из всех представленных Вами списков кандидатов в члены Магистрата, я при назначении в члены Магистрата остановился на г.г.Шапиро и Кабачнике, как на лицах, которые уже раз были выбраны в гор.Думу и следовательно пользуются народным доверием.

Капитан Kurkauskis

Главноуполномоченный [signature]

NACZELNE
DOWÓDZTWO WOJSK
Środkowej Litwy.

m. p. 8 października 1920 r.

Rozkaz № 1.

Żołnierze i ludność Litwy Środkowej!

Ziemie Grodzieńskie i Lidzkie, po tylu trudach i ofiarach oswobodzone od dzikich hord bolszewickich i Wilno—przed którem sprzymierzona z Polską Ententa wstrzymała polskie szeregi—układem bolszewicko-litewskim, bez udziału obywateli tego kraju—pod panowanie rządu litewskiego zostały oddane.

Komisja Ententy tam gdzieś w Suwałkach o ich losie, lecz bez głosu naszego również chce decydować.

Na to się zgodzić nie możemy.

Z bronią w ręku prawo nasze stanowienia o sobie obronimy!

Obejmując Naczelne D-wo nad Wami, w imię prawa i honoru naszego—wspólnie z Wami uwolnię ziemie nasze od najeźdcy, ażeby Sejm Ustawodawczy tych ziem w Wilnie zwołać, który jedyny o ich losach decydować będzie.

Dla tymczasowego zarządu tych ziem Litwę Środkową stanowiących—powołam obywateli tego kraju, ażeby ład, spokój i porządek zabezpieczyć.

W imię tego naprzód!

Matka Boska Ostrobramska nasze czyste pobudki niech błogosławi.

Żeligowski
Generał i Naczelny D-ca Wojsk
Litwy Środkowej.

ערשטער באַפעל פון געניראַל זשעליגאָווסקי וועגן דערקלערן ווילנער געגנט ווי „מיטל־ליטע" (פויליש)

First announcement by General Zheligovski declaring the Vilna area as "Middle Lithuania"

„פקודה" ראשונה של הגנרל ז'ליגובסקי, המכריזה על מחוז וילנה כ„ליטא התיכונה". (בשפה הפולנית)

Первый „приказ" генерала Желиговского: Виленская область объявляется „Средней Литвой" (По польску)

1920 8/X

1920 9/XI – 1922 20/II

פּוילישער געניראַל לוציאַן זשעליגאָווסקי

Polish General Lucian Zheligovski

הגנרל הפולני הגנרל לוציאן ז'ליגובסקי

Польский Генерал Люциан Желиговский

„די אונטן געמאכטע יידישע פאליטישע פארטייען אין ארגאניזאציעס מעלדן דערמיט: 1) אז די יידן אלס בירגער פון אונזער קאנט, וועלכע זיינען פארבונדן מיט אים מיט אומצעריים־לעכע בענדער און וועלכע זיינען צוואמען מיט די איבעריקע מיטבירגער פאראינטערעסירט אין דער אנטוויקלונג און אויפבי־אונג פונם קאנט, האלטן פאר זייער חוב צו באטייליקן זיך אין א געוועזענדיקן סיים, וואס זאל צוזאמענגערופן ווערן אויף דע־מאקראטישע יסודות און וואס זאל האבן אלס אויפגאבע צו רע־גולירן דאס אינעוויניקסטע לעבן פון קאנט (אויסצוארבעטן אנט־ווערפונג פון איבעריקע רעכט, וועלכע געהערן אזעלבע ארגאנען פון פאלקס־פארשטייערשאפט). 2) אז די יידן וואלטן געהאלטן פאר זייער חוב צו באטייליקן זיך אין א פלעניסציט צו באשליסן די פראגע וועגן דער מלוכה־צוגעהעריקייט פון אונזער קאנט, וועו עס וואלטן געשאפן געווארן די נייטיקע באדינגונגען, וואס זאלן קענען פאר־זיכערן די ריכטיקייט פון זיין דורכפירונג. 3) די לייזונג פון דער פראגע וועגן דעם, צי זאלן זיך יידן באטייליקן אין סיים, וואס וועלן איצטער צונויפגערופן, קען פארקומען נאר נאכדעם ווי עס וועט זיין פארעפנטלכט א ספעציעלער דעקרעט, וואס זאל באש־טימען די קאמפעטענץ און די אויפגאבן פונם סיים.

אונטערגעשריבענע גרופן און פארטייען:

1) די ציוניסטישע פארטי.
2) די דעמאקראטישע פארטי.
3) דער יידישער אלגעמיינער סוחרים־פארבאנד.
4) דער יידישער אלגעמיינער האנטווערקער־פארבאנד.
5) די צעירי־ציוניסטישע פארטי.

דעקלאראציע פון יידישע פארטייען וועגן „סיים" פון „מיטל־ליטע"

The declaration of Jewish parties about the Sejm (Polish House of Representatives) of "Middle Lithuania"

הכרזת המפלגות היהודיות על הסיים של „ליטא התיכונה"

Заявление еврейских партий о сейме „Средней Литвы

1921 12/XII

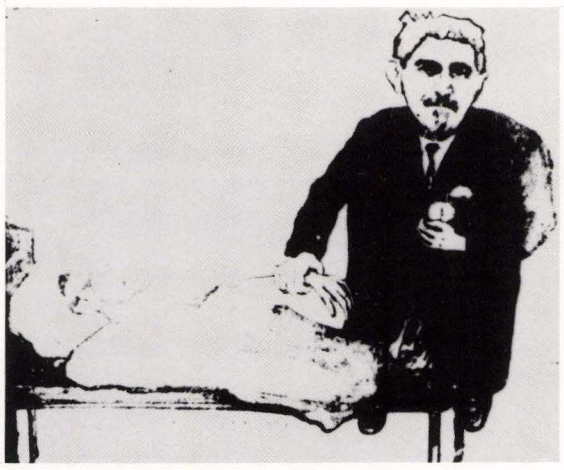

דאקטאר שאבאד (האלט דעם פולס פון „מיטל־ליטע"): „די מלוכה גוססט!" (ווי יעקב שער האט אויסגעדריקט אין קאריקא־טור די יידישע שטעלונג צו דער „מיטל־ליטע"־פיקציע)

Dr. Shabad (takes the pulse of "Middle Lithuania"): The state is in agony. (Jacob Sher conveyed in caricature the Jewish stand towards the "Middle Lithuania" fiction)

ד"ר שאבאד (ממשש את הדופק של „ליטא התיכונה"): המלוכה גוססת (יעקב שר תאר בקריקטורה את עמדת היהודים לגבי הפיקציה „ליטא התיכונה")

Д–р Шабад (держит пульс Средней Литвы): „Государство агонизирует" (карикатура Якова Шера, выразившая еврейское отношение к фикции „Средней Литвы")

1922

OBYWATELE!

Na mocy dekretu Naczelnego Dowódcy Wojsk Litwy Środkowej w lutym ma być zwołany Sejm w Wilnie.

Obywatele!

Już się sporządzają listy wyborców i układają się spisy kandydatów na posłów.

Każdy, komu przysługuje prawo, powinien się jaknajprędzej wciągnąć na listę wyborców i w odpowiedniej chwili złożyć głos swój na zaufanych kandydatów. Wymaga tego sumienie obywatelskie i troska o los kraju.

Od wyborów zależy jaki będzie Sejm i jak postanowi o naszej przyszłości.

Wyborcy głosują w tych obwodach gdzie zamieszkują.

Wybory będą tajne, równe, bezpośrednie, powszechne, proporcjonalne.

Tajne:—**każdy wyborca oddaje głos na kandydata bez podpisu,** powodując się wyłącznie własnym sumieniem, i **nie podlega żadnej kontroli;**

Równe:— **każdy wyborca bez różnicy narodowości, wyznania, stanowiska społecznego i majątku posiada jeden tylko głos;**

Bezpośrednie:—każdy wyborca głosuje **wprost na posła do Sejmu;**

Powszechne: — **każdy obywatel bez różnicy płci,** uprawniony do głosowania, **ma prawo i powinien wziąć udział w wyborach;**

Proporcjonalne:—to znaczy, **że zarówno większość, jak i mniejszość może** przeprowadzić swoich kandydatów. Naprzykład, w wyborach **nieproporcjonalnych,** gdy przypada na jedną listę z 10,000 głosujących—5,001 lub więcej głosów, na drugą zaś listę 4,999 — to na posłów przejdą wyłącznie kandydaci z pierwszej listy. **W wyborach zaś proporcjonalnych przejdą posłowie z obydwu list.**

Obywatele!

Spełnijcie obowiązek spadający dziś na was! Wobec swych sumień i w imię szczęścia kraju — **głosujcie** — aby zbliżyć upragnioną chwilę rozstrzygnięcia losów kraju i zabezpieczenia mu pokoju i możności **twórczej pracy.**

Biuro Prac Sejmowych.

אויפרוף צו סיים־וואלן פון „מיטל־ליטע" (באיקאטירט דורך אלע נאציאנאלע מינדערהייטן)

Sejm election appeal of "Middle Lithuania" (boycotted by all minorities)

קול־קורא בדבר בחירות הסיים של „ליטא התיכונה" (שהוכרז עליהן חרם ע"י כל המיעוטים הלאומיים)

Призыв к выборам в сейм „Средней Литвы" (бойкотированныи всеми меньшинствами)

1921 XI

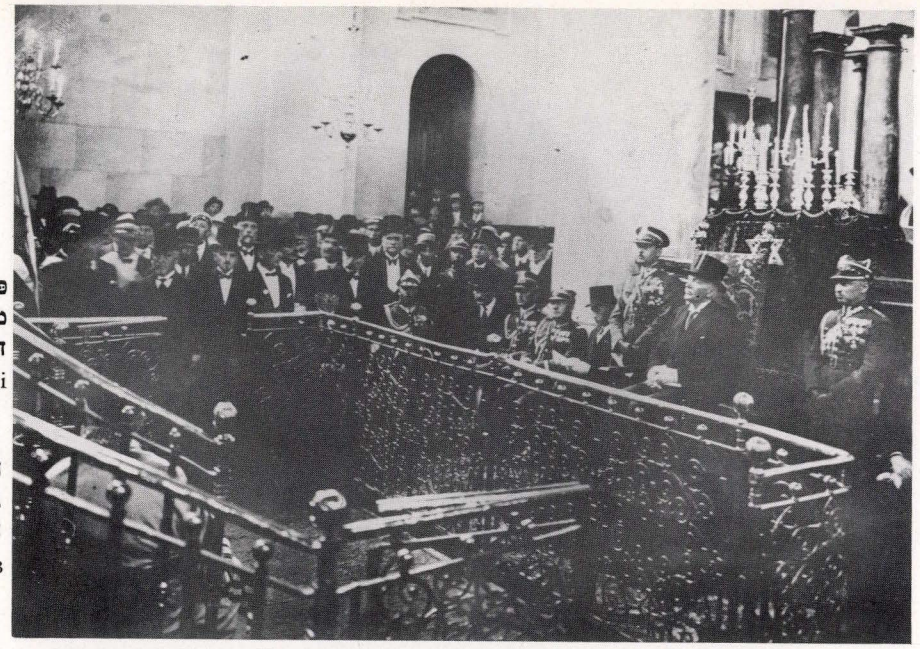

פרעזידענט י. מאָשטשיצקי מיט פוילישע גענעראַלן אין דער גרויסער שול

President I. Moscicki with Polish generals in the big synagogue

הנשיא מושצ׳יצקי עם גנרלים פולנים בבית־הכנסת הגדול

Президент И. Мосьцицкий в сопровождении генералов в Большой синагоге

THE VILNA JEWISH COMMUNITY GREETS THE POLISH PRESIDENT IGNATZI MOSCICKI

ווילנער קהילה באַגריסט דעם פוילישן פרעזידענט איגנאַצי מאָשטשיצקי

ВИЛЕНСКАЯ ЕВРЕЙСКАЯ ОБЩИНА ПРИВЕТСТВУЕТ ПРЕЗИДЕНТА ПОЛЬШИ ИГНАЦИЯ МОСЬЦИЦКОГО

הקהילה הוילנאית מברכת את נשיא פולין איגנאצי מושצ׳יצקי

1929

כרוך הכא!

תודה לד׳ שזכיתי לעת זקנתי לקדם בברכה

את ראש הממלכה הפולנית

ה׳ איגנאצי מאשציצקי.

מאושר אני לראות ממלכת פולין שקמה לתחיה, אחרי זמן ארוך שהיתה נתונה תחת עול זרים ושהיא עתה עולה ופורחת ותהי לממלכה אדירה.

הנני שמח להביע בהזדמנות זו, ברכתי החמה אליך נשיא הממלכה, בעברך דרך עירה זו שהיא מרכז התורה בישיבתה הגדולה המתקיימת פה זה יותר מששים שנה.

אברכך שיאריך ד׳ ימיך ושנותיך לכבוד ולאושר כל הממלכה שאנו חוסים בצלה ואשר לשלומה אנו דורשים תמיד.

ישראל מאיר הכהן.

ראדון, כ״ב אלול תרפ״ט.

Greetings from Rabbi "Chofetz Chaim"

באַגריסונג פון חפץ־חיים

Приветствие раввина „Хофец–Хаима"

ברכה מאת החפץ־חיים

נוסח התפלה שיסד ועד הרבנים בווילנא להאמר ביום ש״ק פ׳ חיי שרה (כ״ז מרחשון תרפ״ט) בכל בתי כנסיות אחר קריאת התורה לחגיגת יובל העשר של שחרור העם הפולני.

אמרו לאלהים מה נורא מעשיך, מושל בגבורתו עולם, עיניו בגוים תצפנה, שופט תבל בצדק ולאומים במישרים, מציב גבולות עמים ועושה משפט לעשוקים.

ברכו עמים אלהינו והשמיעו קול תהלתו על כל הטובה אשר עשית לעם הפולני כיום הזה, אשר ראית בעני העם הזה בצר להם ותוציאם לרויה. ותרעש ותגעש הארץ, מוסדי השמים ירגזו לשלח רצוצים חפשי ולנתק מוסרותיהם ותשיב להם את ארצם היפה אשר עשקוה צרים ואת כבודם אשר חללוהו עריצים ותאזרם חיל למלחמה ותכריע קמיהם תחתם, ותרומם קרנם בכבוד לעשותם לא רק עם חפשי לנפשו, אדון לארצו ולכל קניני רוחו, אבל גם תשימם בראש גוים, ממלכה גדולה ונאדרה בכח.

כיום הזה חוגג הגוי כולו את זמן שמחתו, יום מלאת עשר שנים לתחיתו תחית העם הפולני, על כן אודך בגוים ד׳, במקהלות אברך את שמך.

אלהי הברכה ואדון השלום! הריק שפעת ברכה להעם הזה ישאו הרים שלום לעם ותפלטם גם מריבי עם, תן משפטיך לבחיר העם ונשיאו, **איגנאצי מאשטשיצקי**, וצדקתך לחביב העם, פודו ומצילו ומקיימו לתחיה, **יוזעף פילסודסקי**, יפרח בימיהם צדק ורוב שלום עד בלי ירח.

מבטח כל קצוי ארץ! הופע בהדר גאונך על מנהיגי העם ועל העם כלו כקטן כגדול ותן בלבבם להבין ולהשכיל לאהבה את עמנו את עם ישראל, אזרח הארץ ולוקח חלק בגורלם כל הימים. האר את עיני העם הזה לראות כמה סבל עמנו בסבלותם וכל מצוקותם ועתה יחלק נא באשרו וכבודו. השכן נא בארצנו אך אהבה ואחוה שלום וריעות ויהי׳ שם עם פולין לעולם ויתברכו בו, כל גוים יאשרוהו.

ברוך ה׳ אלהים אלהי ישראל וברוך שם כבודו לעולם, אמן.

דרוקעריי קריינעס · קאָוואַלסקי ווילנע, ברייטע 39.

תפילה געזאָגט אין אַלע קלויזן צום 20טן יאָרטאָג פון דער אומאָפהענגיקייט פון פוילן

Prayer recited in all synagogues on the twentieth anniversary of Poland's independence

תפילה שנאמרה בית־הכנסת לרגל יובל העשרים לעצמאות פולין

Молитва, прочтенная во всех молитвенных домах к двадцатилетию независимости Польши

פאַראיין פון יידישע מלחמה־אינוואַלידן

ASSOCIATION OF JEWISH WAR INVALIDS

איגוד נכי־מלחמה יהודים

СОЮЗ ЕВРЕЙСКИХ ВОЕННЫХ ИНВАЛИДОВ

1939

פאַרזאַמלונג פון פאַראיין פון מלחמה־אינוואַלידן, (געגרינדעט 20 נאָוועמבער 1926). פון רעכטס: —
וטע ריי: ר. בערנשטיין, י. מאַשקאָווסקי, ז. יוטאָן (פאַרויצער), חייקין, קליאַטשקע; 2טע ריי: מ. לאַפּידא,
ר. זאַלצבערג, כאַיעט, ר. פּינעיאַנגיק און ש. שניידער

Officers of the Association of War Invalids (founded November 20, 1926)

(1926 בנובמבר 20־ב נוסד) ועד ההנהלה של איגוד נכי־המלחמה

Правление Союза еврейских военных инвалидов (Основан 20 го ноября 1926 г.)

1921

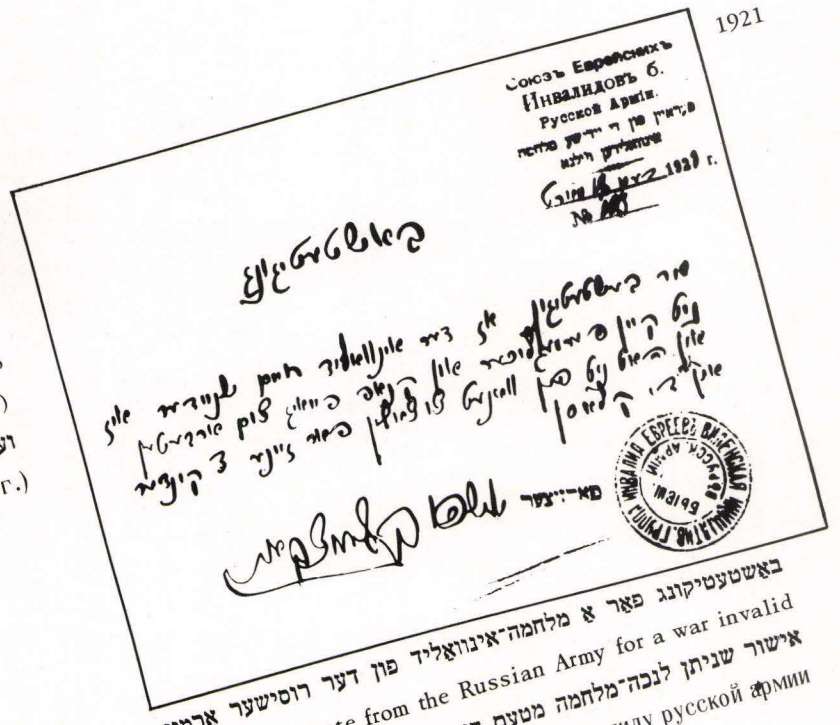

באַשטעטיקונג פאַר א מלחמה־אינוואַליד פון דער רוסישער ארמיי

Certificate from the Russian Army for a war invalid

אישור שניתן לנכה־מלחמה מטעם הצבא הרוסי

Удостоверение, выданное военному инвалиду русской армии

1927

פאַרבעטונג אויף אַן אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג

Invitation to a general meeting

הזמנה לאספה כללית

Приглашение на общее собрание

Membership card

Членский билет

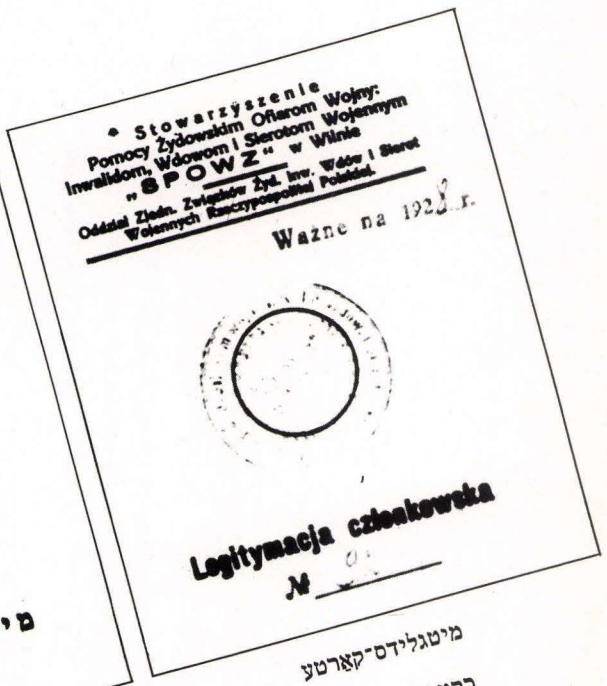

מיטגלידס־קאָרטע

כרטיס־חבר

№ 52—1593 г. Мая 21.

Явка мировой виленскихъ евреевъ съ мѣщанами по дѣлу о разореніи послѣдними еврейской синагоги въ Вильнѣ.

Лета Божого нароженья тисеча пятьсотъ деветьдесятъ третего, месеца Мая двадцать первого дня.

На враде его королевское милости кгродскомъ воеводства Виленьского передъ нами врадниками кгродскими Виленьскими отъ ясне вельможного пана его милости пана Крыштофа Радивила, кнежати на Биржахъ изъ Дубинокъ, воеводы Виленского, гетъмана найвышшого великого князства Литовского, старосты Солецкого, Урендовского, державцы Коконгавзъского, на справы судовые воеводства Виленьского высажоными, Яномъ Болеславовичомъ Свирскимъ, маршалъкомъ господарьскимъ, державцою Мойшокгольскимъ, наместникомъ Виленьскимъ, Кгабрыелемъ Богдановичомъ, Рыпинскимъ судьею, а Щаснымъ Богуматкою, писаромъ, постановившысе очевисто жидове, мешкаючые в месте здешнемъ Виленскомъ, на имя Якубъ Давыдовичъ, Файтель Михайловичъ, Юданъ Саломоновичъ, Абрамъ Мойзешовичъ, потомокъ небощыка Мойзеша Тамхоновича, сами отъ себе и именемъ инъшыхъ жидовъ, мешкаючыхъ в месте Виленьскомъ, Мойжеша Ароновича, Левка Боруховича и иныхъ всихъ жидовъ яко вмоцованые сами добровольне оповедали и ку вписанью до книгъ кгродскихъ Виленьскихъ сознали тыми словы,

On May 21, 1593, the Tribunal of the Vilna Voyevodstwo heard the complaint of Jacob, the son of David, Feitel, the son of Michael, Judah, the son of Solomon, Abraham, the son of Moses, and the heir of the martyr Moses, the son of Tanchum, on their behalf and on that of all other Jewish residents of Vilna, against five of Vilna's citizens, who with others attacked and damaged the synagogue on Christmas Day, 1592.

The court issued a verdict, but the accused came to terms with the Jews and the voluntary agreement, signed in Jewish script, was entered at their request in the city records.

At the beginning of March, 1635, the city residents attacked the newly rebuilt, beautiful, stone synagogue, broke the doors and defiled the Torah Scrolls. The Jews of Vilna accused the magistrate members of carrying out the riot

ערשטער דאָקומענט וועגן דער (פֿאַרמירטער) ווילנער שטאָט־שול

FIRST DOCUMENT ABOUT THE (DAMAGED) CITY SYNAGOGUE OF VILNA

המיסמך הראשון על בית־הכנסת העירוני (המוחרב) של וילנה

ПЕРВЫЙ ДОКУМЕНТ О (РАЗГРОМЛЕННОЙ) ВИЛЕНСКОЙ ГОРОДСКОЙ СИНАГОГЕ

1592

ижъ што они жидове одержали были в року прошломъ тисеча пятьсотъ деветьдесятъ второмъ, декретъ суду головного трыбунального о збуренье школы ихъ жидовъское на мещанъ места здешнего Виленьского—пана Яна Балашка, пана Томаша Дыкгона, Яна Обукгеля, Яна Ленартовича а Юрья Олъсуна; ино они менованые жыдове з ними мещаны Виленьскими о то вечъными часы погодилисе, па которую тую угоду свою листъ свой вызнаный подъ печатьми своими и с подписомъ рукъ своихъ писмомъ жыдовъскимъ менованымъ мещаномъ виленьскимъ дали и передъ нами врадомъ тымъ очевистымъ сознаньемъ своимъ прызнавшы, просили, абы до книгъ кгродскихъ Виленскихъ уписанъ былъ. А такъ мы врадъ того устъного сознанья помененыхъ жыдовъ и листу огледавши и вычитавши, дали есмо его до книгъ уписать, который слово отъ слова такъ се в собе маеть: Мы Якубъ Давидовичъ, Файтель Михайловичъ, Юдашъ Саломоновичъ, Абрамъ Мойжешовичъ, потомокъ небощыка Мойзеша Томъхамовича именемъ своимъ и яко умоцованыи Мозеша Арановича, Левка Боруховича, инъшыхъ всихъ жидовъ, в томъ месте Виленьскомъ мешкаючыхъ, добровольне тымъ нашымъ листомъ сознаваемо, ижъ яко есьмо в року прошломъ деветьдесятъ второмъ певныхъ особъ мещанъ Виленьскихъ пяти на имя пана Яна Балашка, Томаша Дыкгоня, Яна Обукгеля, Яна Ленартовича, Юрья Олсуна о найстье на шкому нашую в день Внебовступенья Панского к почыненья шкодъ немалыхъ были объжаловали и декретъ отъ суду трибунальского на нихъ одержали, о што есьмо на потомъ на соймъ прошлый были позвани, а такъ мы уходечы трудности большое, тамътого всего прошлого поступку нашого и декрету трыбунальского и всякого выконанья его вечными часы отступуемо, а в праве належномъ мейскомъ будь тыхъ же помененыхъ особъ, будь и инъшыхъ, о которыхъ ведомость меть можемо, шукать и справедливости з нихъ жедать маемо, где ся они окромъ жадного омешканья заразъ намъ усправедливить повинни будуть. Ведь же еслибы есьмо, або который з насъ поступокъ якижъ кольвекъ вышей помененый суду трыбунальского черезъ теперешнее застановенье нашое умореный взнавялъ, повиненъ будеть заруки на врадъ кгродскій Виленьскій сто копъ, а стороне вышей помененой мещаномъ трыста копъ грошей литовскихъ отдать. И на то есьмо дали до вписанья до книгъ кгродскихъ Виленьскихъ тотъ листъ нашъ подъ печатьми нашыми и с подписью рукъ нашыхъ писмомъ жыдовскимъ. Писанъ у Вильни, дня двадцатого, месеца Мая, року тисеча пятьсотъ деветьдесятъ третего. У того листу печатей прытисненыхъ чотыры и подписы рукъ оныхъ особъ вышей менованыхъ четырохъ особъ писмомъ жыдовскимъ подписаны суть. Якожъ тое добровольное а очевистое сознанье жыдовъ вышей менованыхъ, такъ тежъ и тотъ листъ ихъ угодливый, за прозьбою ихъ, до книгъ кгродъскихъ Виленьскихъ уписанъ естъ.

Изъ актовой книги Виленскаго гродскаго суда за 1593—4 г. № 4713, л. 203 об. 204 (актъ № 107).

בית־המשפט הגלילי עיין ב־21 במאי 1593 בתלונה, שהוגשה על־ידי יעקב בן דוד, פייטל בן מיכאל, יהודה בן שלמה, אברהם בן משה ויורשו של הקדוש משה בן תנחום, בשמם ובשם כל שאר התושבים היהודים של וילנה, על חמישה מתושבי־העיר הנוצרים, שהתנפלו ביום־המולד בשנת 1592 על בית־הכנסת ועשו בו פרעות.

פסק־הדין עם פירוט העונש על הנאשמים נחתם על־ידי היהודים הנ״ל בכתב יהודי ונרשם לפי בקשתם בפנקסי העיר וילנה.

בראשית מארס 1635 התנפלו יושבי העיר על בנין־האבנים הנהדר של בית־הכנסת, שאך נבנה מחדש, שיברו את הדלתות וטימאו את ספרי־התורה. יהודי וילנה האשימו בפרעות את חברי העירייה

דער וואָיעוואָדישער טריבונאַל האָט דעם 21טן מאַי 1593 באַטראַכט די אָנקלאָגע פון יעקב בר דוד, פייטל בר מיכאל, יהודה בר שלמה, אברהם בר משה און דעם יורש פון קדוש משה בר תנחום. אין זייער נאָמען און אין נאָמען פון די אַנדערע ווילנער יידישע איינוואוינער, קעגן פינף פון די ווילנער מיעשטשאַנעס, וועלכע זיינען אין יאָר 1592, אין יעזוסעס געבורטסטאָג, צוזאַמען מיט אַנדערע שטאָטישע בירגער באַפֿאַלן און פֿאַרמירט הייזער און די שול אויף דער יידישער גאַס.

דער טריבונאַל האָט פֿאַראורטיילט די באַשולדיקטע מיט 6 וואָכן אָרעסט און אַ געלט־שטראָף. אָבער די מיעשטשאַנעס זיינען דורכגעקומען מיט די יידן, און דער פרייוויליקער אָפּמאַך, געחתמעט אין יידישן שריפט, איז אויף זייער בקשה, אַריינגעשריבן געוואָרן אין די שטאָטישע ביכער.

אָנהויב מערץ 1635 זיינען די שטאָטישע איינוואוינער אָנגעפאַלן אויף דעם נאָר וואָס איבערגעבויטן פֿרעכטיקן שטיינערנעם שול־בנין, צעבראָכן די טירן און פֿאַראומרייניקט די ספר־תורה׳ס. די ווילנער יידן האָבן באַשולדיקט אין פֿאַרפֿאַם די מיטגלידער פון מאַגיסטראַט

21 мая 1593 г. воеводский трибунал рассмотрел жалобу Якуба Давидовича, Файтела Михайловича, Юды Саломоновича, Абрама Мойсейевича и потомка покойного Моисея Тамхоновича от их имени и от имени всех еврейских жителей Вильны против пяти виленских мещан, которые в 1592 г., в день Рождества Христова, вместе с другими горожанами, напали на еврейскую синагогу и разгромили ее. Трибунал осудил обвиняемых, но мещане договорились с евреями и добровольный договор, подписаный еврейским письмом, на их просьбу был внесен в городские книги.

В начале марта 1635 г. городские жители напали на только что перестроенное великолепное каменное здание синагоги, разбили его двери и осквернили свитки Торы. Виленские евреи обвинили в погроме членов магистрата

RITUAL ACCUSATIONS

РИТУАЛЬНЫЕ НАВЕТЫ

בלוט־בילבולים

עלילות־דם

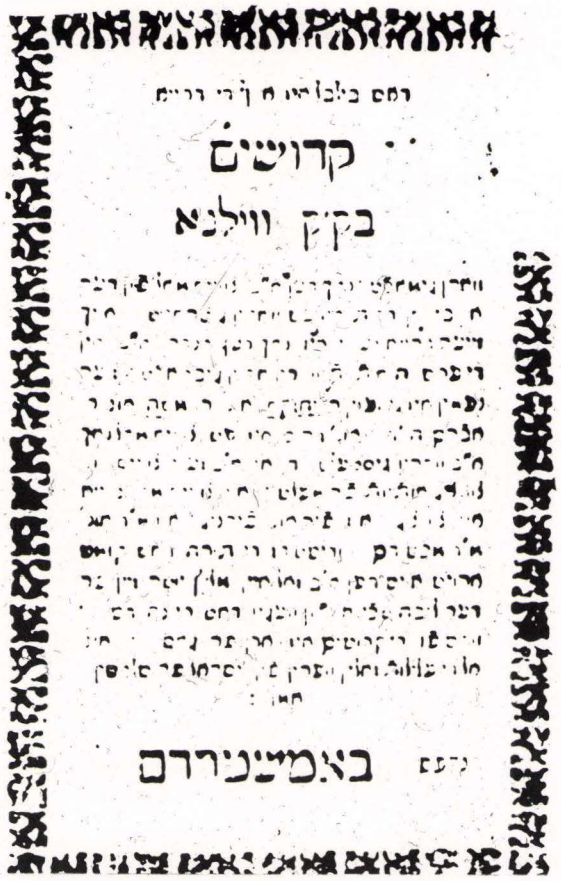
קדושים
בקק ווילנא
באמסטרדם

A poem about a ritual accusation in Vilna in 1690: Concerning three martyrs who were tortured publicly. Reb. Yehiel and Reb. Moshe were decapitated, and Reb. Abraham died in agony – Printed in Amsterdam

Стихотворение о ритуального навета 1690 г., о трех виленских мучениках, которых подвергли публичным пыткам; реб Ехиел и реб Мойше были обезглавлены а реб Абрам скончался от боли –Напечатанное в Амстердаме

אַ ליד וועגן ווילנער בלוט־בילבול אין יאָר ת״נ—1690 וועגן די דריי קדושים וואָס זיינען עפנטלעך געפייניקט געוואָרן, ר׳ יחיאל און ר׳ משה זיינען געקעפּט געוואָרן און ר׳ אברהם איז שפּעטער אויסגעגאַנגען פון יסורים— געדרוקט אין אַמסטערדאַם

שיר על עלילת - דם בוילנה בשנת ת״נ — 1690: על שלושה קדושים שעונו בפומבי, ר׳ יחיאל ור׳ משה הותזו ראשיהם ור׳ אברהם גווע ביסוריו.— נדפס באמסטרדם

ОБЪЯВЛЕНІЕ.

Здѣшніе представители вмѣстѣ съ раввинами объявляютъ почтенной публикѣ, относительно распространившагося по городу **ЛОЖНАГО СЛУХА** объ убійствѣ ребенка совершенномъ будто бы меламедомъ и дворникомъ въ хедерѣ, что это совершенная **ВЫДУМКА и ПРОВОКАЦІЯ со стороны противниковъ преподавателей Торы,** ибо навели справки во всѣхъ участкахъ, въ госпиталѣ и въ молитвен. Правленіи гдѣ отвѣтили что на этой недѣлѣ совсѣмъ не было умершихъ дѣтей.

Печат. разр. 27 декабря 1912 Виленск. Полиціймейстер. капитанъ Деминскій.

בעקאנטמאכונג

דיא היגע פארשטעהער צו זאמען מיט דיא רבני המוץ והרב דפה מאכען בעקאנט דעם געהערטין פובליקום וועגען דעם דיבת שוא (**פאלשען בילבול**) וואס האט ארומגענומען דיא גאנצע שטאדט דאס איין מלמד מיט איין דווארניק האבען געטויט איין קינד אין אחדר, איז דאס איין **שקר מוחלט**, דאס איז איין אויסגעטראכטע **פראוועקאצע** פון דיא שונאי התורה ומלמדיה, דענן מען האט געמאכט ספראווקעס אין אללע אוצאסטקעס און אויך אין ספיטאל און זאגאר אין צדקה גדולה, וועלכע האט גיענטפערט אז דיא וואך איז לגמרי ניט געווען מתים פון קינדער וה׳ יסיר מעלינו שנאת חנם ושלום יהיה על ישראל.

Электро-печ. **Д. Крейнеса и Ш. Ковальскаго** Вильна, Большая, 73 Телеф. 985.

Proclamation concerning a ritual accusation

Извещение о ритуальном навете (обвинении евреев в ритуальном употреблении христианской крови)

1912 23/XII

מודעה: „באַקאַנטמאַכונג פון די היגע פאָרשטייער מיט די רבנים וועגן אַ פאַלשן בלוט־בילבול"

הודעה על עלילת־דם

DAVID BLONDES – CASE OF RITUAL ACCUSATION

עלילת־דם על דוד בלונדס

РИТУАЛЬНЫЙ НАВЕТ – ДАВИД БЛОНДЕС

1902–1900

עלילת דם – דוד בלאָנדעם

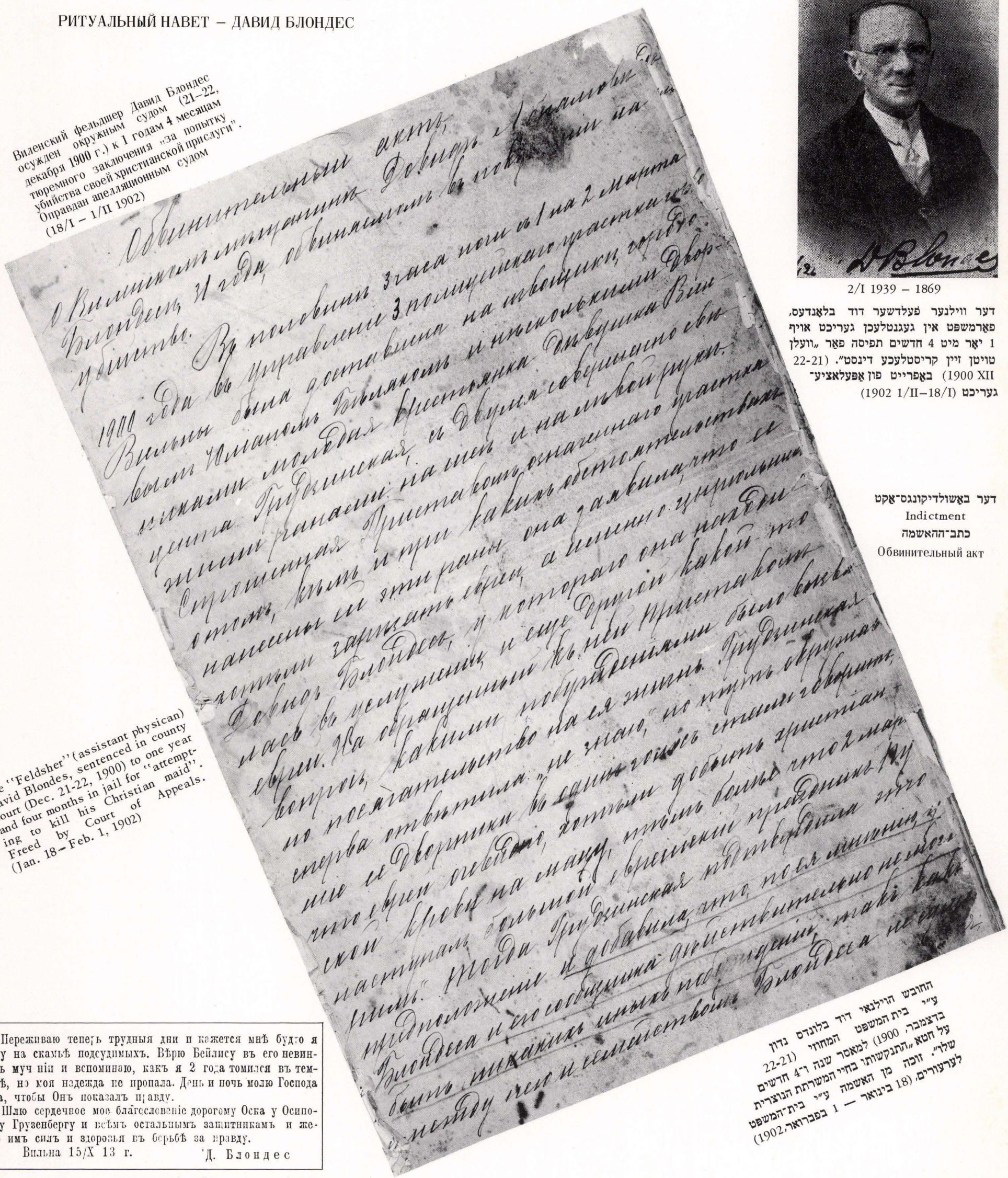

Виленский фельдшер Давид Блондес осужден окружным судом (21–22, декабря 1900 г.) к 1 годам 4 месяцам тюремного заключения „за попытку убийства своей христианской прислуги". Оправдан апелляционным судом (18/I – 1/II 1902)

The "Feldsher" (assistant physican) David Blondes, sentenced in county court (Dec. 21-22, 1900) to one year and four months in jail for "attempting to kill his Christian maid". Freed by Court of Appeals. (Jan. 18 – Feb. 1, 1902)

2/I 1939 – 1869

דער ווילנער פּעלדשער דוד בלאָנדעס, פאַרמשפּט אין געגנטלעכן גריכט אויף 1 יאָר מיט 4 חדשים תפיסה פאַר „וועלן טויטן זיין קריסטלעכע דינסט". (21-22 XII 1900) באַפרייט פון אַפּעלאַציע־גריכט (18/I–1/II 1902)

דער באַשולדיקונגס־אַקט
Indictment
כתב־ההאשמה
Обвинительный акт

Переживаю теперь трудныя дни и кажется мнѣ будто я сижу на скамьѣ подсудимыхъ. Вѣрю Бейлису въ его невинномъ муч нiи и вспоминаю, какъ я 2 года томился въ темницѣ, но моя надежда не пропала. День и ночь молю Господа Бога, чтобы Онъ показалъ правду.

Шлю сердечное мое благословенiе дорогому Оска у Осиповичу Грузенбергу и всѣмъ остальнымъ защитникамъ и желаю имъ силъ и здоровья въ борьбѣ за правду.

Вильна 15/X 13 г. Д. Блондес

החובש הוילנאי דוד בלונדס נדון ע"י בית המשפט המחוזי (21-22 בדצמבר, 1900) למאסר שנה ו־4 חדשים על חמא „התנקשותו בחיי המשרתת הנוצרית שלו". זוכה מן האשמה ע"י בית־המשפט לערעורים (18 בינואר — 1 בפברואר, 1902)

א בריוו פון דוד בלאָנדעס צו מענדל ביילים אין קיעוו
A letter from David Blondes to Mendel Bailis (Kiev)
מכתב מדוד בלונדס למנדל ביילים בקיוב

1913 15/X Письмо Давида Блондеса Менделю Бейлису в Киев

OSCAR GRUZENBERG, COUNSEL FOR THE DEFENSE

НАРОДНОМУ ЗАЩИТНИКУ ОСКАРУ ГРУЗЕНБЕРГУ

Глубокочтимый и дорогой

Оскаръ Осиповичъ!

Съ первыхъ дней выступленія Вашего на арену общественнаго служенія, на Вашу долю выпала защита тѣхъ еврейскихъ жертвъ, которыя безвинно страдаютъ за свое еврейство. Уже 12 лѣтъ тому назадъ Вашему имени суждено было быть занесеннымъ въ лѣтопись виленской еврейской общины. Тогда-же Ваша талантливая, энергичная и блестящая защита Давида Блондеса избавила насъ отъ позора кроваваго навѣта. Уже тогда мы видѣли въ Васъ олицетвореніе одного изъ тѣхъ рѣдкихъ современныхъ общественныхъ дѣятелей, которые всегда на первый зовъ, при малѣйшей народной опасности, самоотверженно, смѣло и гордо выступаютъ на борьбу за попранные интересы, за честь и достоинство еврейскаго народа. На дальнѣйшемъ жизненномъ пути Вашемъ, Ваша связь съ Виленскимъ еврействомъ остается неразрывной. Въ тѣ годы, когда мы призывались къ исполненію высшаго политическаго долга, къ избирательнымъ урнамъ Государственной Думы, Вы трижды были неизмѣннымъ избранникомъ еврейскаго населенія Вильны, и взоры не только виленскаго, но и всего литовскаго еврейства обращены были къ Вамъ. Мы были счастливы найти въ Васъ достойнаго выразителя чувствъ, стремленій и надеждъ еврейскаго населенія. Къ прискорбію нашему, внѣшнія неотразимыя препятствія не давали возможности услышать съ высоты Государственной трибуны Ваше вдохновенное и убѣдительное слово.

Мы никогда не забудемъ заключительныхъ словъ Вашей трогательной рѣчи, произнесенной въ Октябрѣ 1912 года въ стѣнахъ нашей „Цдоко-Гдойло“: „я готовъ сгорѣть безъ остатка за свой народъ“. И это Ваше „горѣніе за еврейскій народъ“ мы видѣли въ міровомъ и историческомъ процессѣ Менделя Бейлиса, когда въ Кіевѣ сомкнутые ряды ожесточенныхъ враговъ еврейства ополчились на святое святыхъ нашего народа на нашу Тору и нашу религію.

Совмѣстно съ выдающимися русскими борцами за правду и право, Вы дали достойный удивленія отпоръ всѣмъ темнымъ силамъ и разрушили адскія козни злонамѣренныхъ враговъ.

Отъ имени еврейскаго населенія г. Вильны, одной изъ старѣйшихъ общинъ Израиля мы съ чувствомъ беззавѣтной любви явились привѣтствовать Васъ, дорогой Оскаръ Осиповичъ, и преклониться передъ величіемъ Вашего подвига, передъ могучей силой Вашей души, двинувшей Васъ на святое дѣло защиты имени Бога Израиля и неприкосновенности святой Торы нашей, основы національно-еврейской и, вмѣстѣ съ тѣмъ, общечеловѣческой культуры.

Да будетъ имя Ваше чтимо среди насъ изъ поколѣнія въ поколѣніе.

Благоговѣйно вручаемъ Вамъ свитокъ Торы нашей, достоинство и святость коей Вы со столь беззавѣтной преданностью и мужествомъ защитили и возвеличили среди народовъ земли.

Вильна.

Декабрь 1913 года.
Кислевъ 5674 г.

На оригиналѣ подписи
Членовъ Главнаго Молитвеннаго Правленія
и Совѣта Уполномоченныхъ еврейской общины

דעם פאָלקס־פאַרטיידיקער אָסקאַר גרוזענבערג

לסניגור אוסקאר גרוזנברג

איש יקר ונכבד מאד

ישראל בן יוסף!

מראשית עלותך על במת עבודת הצבור, נפל לך חבל להגן על קרבנות היהודים המעונים על לא עול בכפם, רק בגלל יהדותם. לפני שתים עשרה שנה כבר עלה הגורל על שמך להחרת על לוח דברי הימים לעדת ישראל בווילנא. אז כבר קמת כמגן אמיץ מזהיר ורב כשרון לדוד בלאנדעס ותגל מעלינו חרפת עלילת דם. ואז כבר ראינוך כסמל אחד מן הטובים והיקרים בקרב עסקני הצבור בימינו, אשר לקול הקריאה הראשונה, לחשש סכנה צפויה לעמנו, יחישו בחרף נפש באמץ ובגאון אל המערכה לריב את ריב נדכאים, את כבוד עם ישראל ואת ערכו, ובדרכך הלאה בחיים מאז ועד עתה נשאר קום בינך ובין עדת ווילנא קשר אשר לא ינתק. בימים אשר נקראנו למלא את החובה הפוליטית הרמה, אל תבת הבוחרים אל הדומה הממלכות, נבחרת שלש פעמים רציפות מאת תושבי ווילנא היהודים. ולא רק עיני יהודי ווילנא, כי אם עיני כל יהודי ליטא הוו נשואות אליך, ואנחנו חשבנו לנו לאשר לראותך בתור שלוחנו, אשר לו יאה באמת להביע את רגשות התושבים היהודים, את שאיפותיהם ואת תקוותיהם. לדאבוננו קמו מכשולים חצונים, אשר נבצר ממנו להסיר אותם מעל הדרך, וימנעו ממנו את האשר לשמוע את אמריך המלאים רוח כביר וגאון מעל מרומי במת הממלכה.

עד עולם לא נשכח את דבריך האחרונים בנאומך החודר עמקי נפש, אשר השמעת בתוך כתלי ה„צדקה גדולה“ „אני נכון לעלות כליל על המוקד בעד עמי“. את „יקודך על המוקד בעד עם ישראל“ ראינו בימי המשפט העולמי והחוסטורי, משפט מענדיל ביילים, כאשר התגודדו צוררי היהודים ויקשיחו את לבם וישתערו על קדש הקדשים לעמנו, על תורתנו ועל דתנו.

אתה אספת אגדת מרעים אמיצים ומהללים מן המשובחים והמצוינים שבמחנה הלוחמים בעד האמת והצדק הרוסים, ועמם יחדו הפראת להדוף אחור את הכחות החשוכים, ותהרס מזמות השחת אשר חרשו אויבינו ויחשו רעתנו.

ועתה, ברגשי אהבה בלי מצרים באנו בשם כל התושבים היהודים בווילנא – אחת מקהלות ישראל היותר עתיקות לברך אותך ישראל בן יוסף היקר, ולברוע ברך לפני הדר גבורתך ולפני עזוז נפשך, אשר עוררה אותך לדבר הקדוש, להגן על שם אלהי ישראל ועל נצח תורתנו הקדושה, אשר יסוד מוסד היא לתרבות הלאומית היהודית וגם לתרבות האנושית כלה.

יהי שמך לכבוד בעמנו מדור לדור.

ברגשי קדש אנחנו מוסרים לידך את ספר תורתנו הקדושה, אשר על רום ערכה וקדושתה הגינות כה באמץ לב ובמסירות אין קץ ותרומם את קרנה בכבוד לעיני כל העמים.

ווילנא, כסלו תרע"ד.

Letter paying tribute to attorney Israel ben Yosef Gruzenberg for his excellent defense of David Blondes (Vilna, 1900/02) and Bailis (Kiev, 1913) by the Vilna Community Council

Почетная грамота виленской еврейской общины адвокату Израилю Иосифовичу (Оскару Осиповичу) Грузенбергу за его блестящую защиту Давида Блондеса (Вильна, 1900/2) и Менделя Бейлиса (Киев, 1913)

אָנערקענונגס־שריפט פון דער ווילנער קהילה צום אַד־וואָקאַט ישראל בן־יוסף גרוזענבערג, פאַר זיין גלענצנ־דיקער פאַרטיידיקונג פון דוד בלאָנדעס (ווילנע, 1900/2) און מענדל ביילים (קיעוו, 1913)

מכתב־הוקרה מקהילת־וילנה, לעורך־דין ישראל בן יוסף גרוזנברג על הסניגוריה המצוינת שלימד על דוד בלונדס (וילנה 1900/2) ומנדל ביילים (קיוב, 1913)

תרע"ד־1913

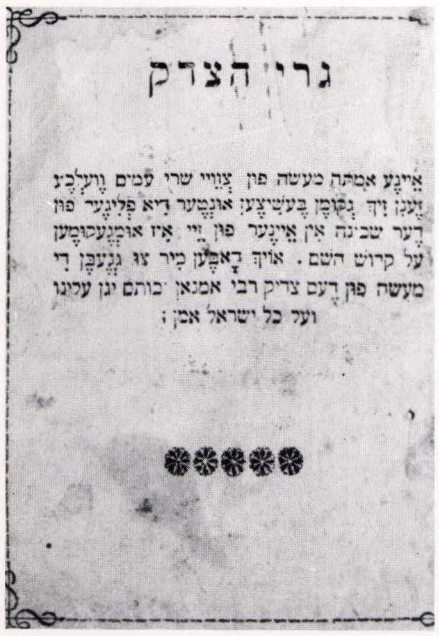

„גרי־הצדק" אַנאָנים פּאָלקס־ביכל וועגן דעם ווילנער גר־צדק

"Geyri Hatsedek" (Proselytes) – anonymous booklet about the proselyte of Vilna

„גרי הצדק", ספרון עממי אנונימי על גר־הצדק של וילנה

„Герей–гацедек", анонимная народная книжка о виленском „Гер–Цедеке" (прозелит)

אברהם בן אברהם, גראַף וואַלענטין פּאָטאָצקי פֿאַרברענט דעם צווייטן טאָג שבועות

Abraham, the son of Abraham, Count Valentine Pototski, burned on the second day of the holiday "Shabuot" (Pentecost)

אברהם בן אברהם, גראף ואלנטין פוטוצקי נשרף ביום ב' של שבועות

Граф Валентин Потоцкий, в еврействе Авраам бен–Авраам, сожжен во второй день праздника „Шевуот"

תק"ט — 1749 24/V

דער אויסטערלישער בוים אויפן גר צדק'ס קבר אויפן אַלטן ווילנער יידישן בית־עולם

The unusual tree on the proselyte's grave in the old Jewish cemetery in Vilna

העץ המופלא על קברו של גר־הצדק בבית־הקברות הישן בווילנה

Причудливое дерево на могиле Гер–Цедека на старом еврейском виленском кладбище

דער גר־צדק (געצייכנט דזשעק סמיט) אין דער טעאַטער־אויפֿפֿירונג פון א. קאַציזנעס „דער דוכוס", אין ניו־יאָרק (רעזשי י. בולאָוו)

The proselyte (drawing by Jack Smith) in the theatrical performance "The Duke" by A. Katsizne in New York (director – A. Bulov)

גר־הצדק (ציור מאת דז'ק סמיט) בהצגת „הדוכס" של א. קאציזנה בניו־יורק (בבימויו של י. בולוב)

Гер–Цедек (рисунок Джека Смита) в театральном исполнении пьесы „Дер дукус" (князь) А. Кацизны, Нью–Йорк, (режиссура А. Булова)

1928

ש. זעלמאַנאָוויטש „דער גר־צדק", דראַמאַטישע לעגענדע אין 3 אַקטן, קאָווגע, 1934

Sh. Zelmanovitch – "The Proselyte", dramatic legend in three acts, Kovno, 1934

ש. זלמנוביץ' — „גר־הצדק", אגדה דרמתית בשלוש מערכות, קובנה, 1934

Ш. Зельманович, „Дер Гер--Цедек", драматическая легенда в трех действиях, Ковно, 1934

ווען די פּוילישע לעגיאָנערן האָבן אָפּגעזעגט דעם בוים האָט די קהילה געשטעלט דעם אוהל אויפן קבר

When the Polish legionnaires cut down the tree, the Jewish community erected a Mausoleum on the grave

לאחר שכרתו הלגיונרים הפולנים את העץ הקימה הקהילה אוהל על הקבר

После того как польские легионеры спилили дерево, еврейская община поставила гробницу на могиле Гер–Цедека

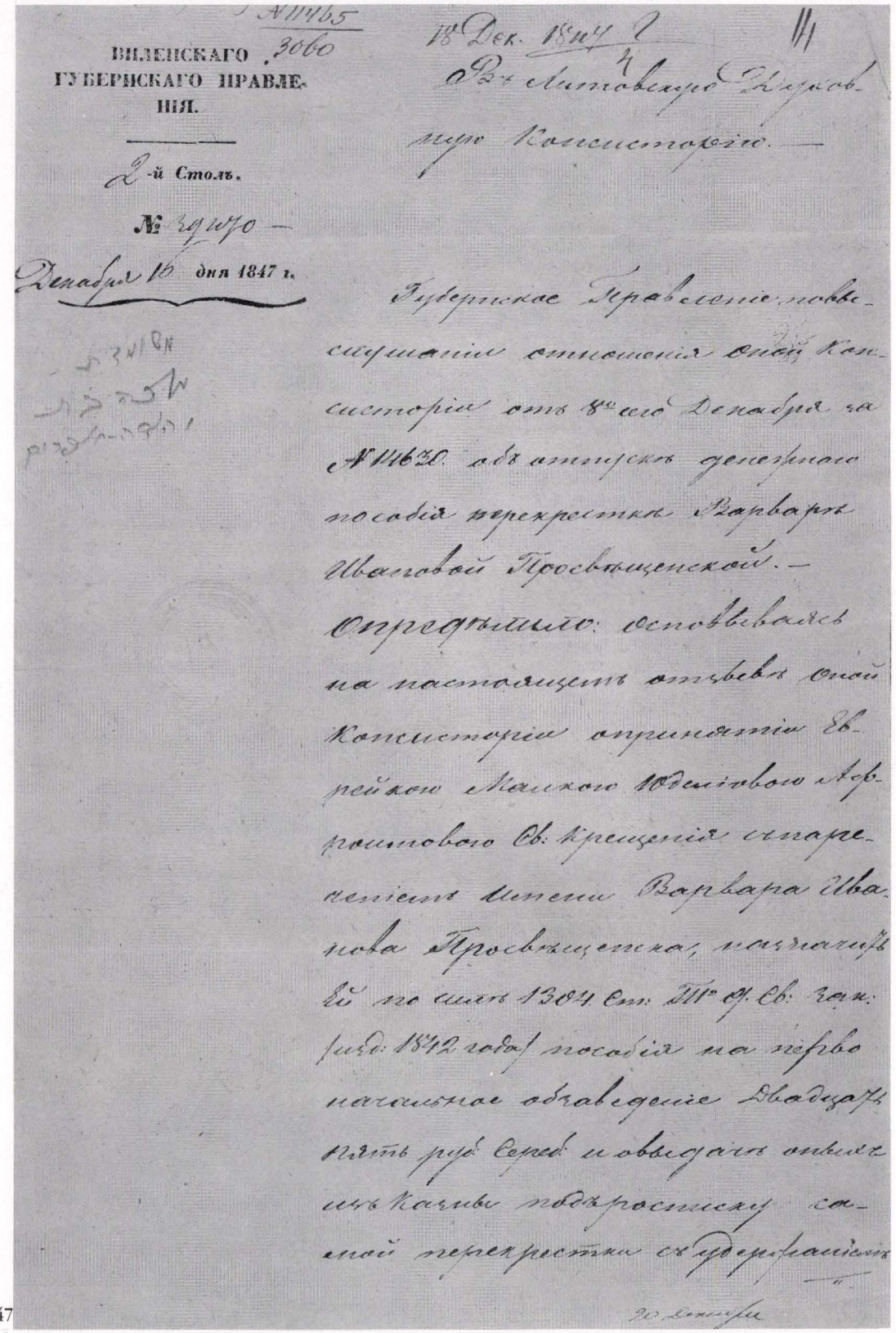

ВИЛЕНСКАГО ГУБЕРНСКАГО ПРАВЛЕНІЯ.

2-й Столъ.

№ 29170

Декабря 16 дня 1847 г.

18 Дек. 1847 г.

Въ Литовскую Духовную Консисторію.

Губернское Правленіе по выслушаніи отношенія Оной Консисторіи отъ 8-го сего Декабря за № 14630 объ отпускѣ денежнаго пособія перекрестке Варварѣ Ивановой Просвѣщенской.

Опредѣлило: основываясь на настоящемъ отзывѣ Оной Консисторіи о принятіи Еврейкою Малкою Юделіовою Афроитовою Св. Крещенія съ нареченіемъ имени Варвара Иванова Просвѣщенска, назначить Ей по силѣ 1304 Ст. III Ч. Св. Зак. (изд. 1842 года) пособія на первоначальное обзаведеніе двадцать пять руб. Сереб. и о выдачѣ оныхъ изъ Казны подъ росписку самой перекрестки съ удержаніемъ

20 Декабря

1847

From the correspondence between the Vilna Government Administration and the Lithuanian religious consistory about the woman convert Barbara Ivanovna Prosvieshtshenska – Malka, the daughter of Yehuda Ephraim

Из переписки Виленского губернского управления с Литовской духовной консисторией о крещеной еврейке Варваре Ивановне Просвещенской–Малке, дочери Иегуды–Эфраима

פון דער קאָרעספּאָנדענץ צווישן דער ווילנער גובערניאַ־לער פאַרוואַלטונג און דער ליטווישער גייסטלעכער קאָנסיסטאָריע וועגן דער משומדת וואַרוואַראַ איוואַנאָוונאַ פּראָסוויעשטשענסקאַ — מלכה בת יהודה־אפרים

מחליפת־המכתבים בין השלטון הגלילי של וילנה ובין הקונסיסטוריה הדתית בענין המשומדת בארבארה איוואנובנה־פרוסוויישטשנסקה— מלכה בת יהודה אפרים

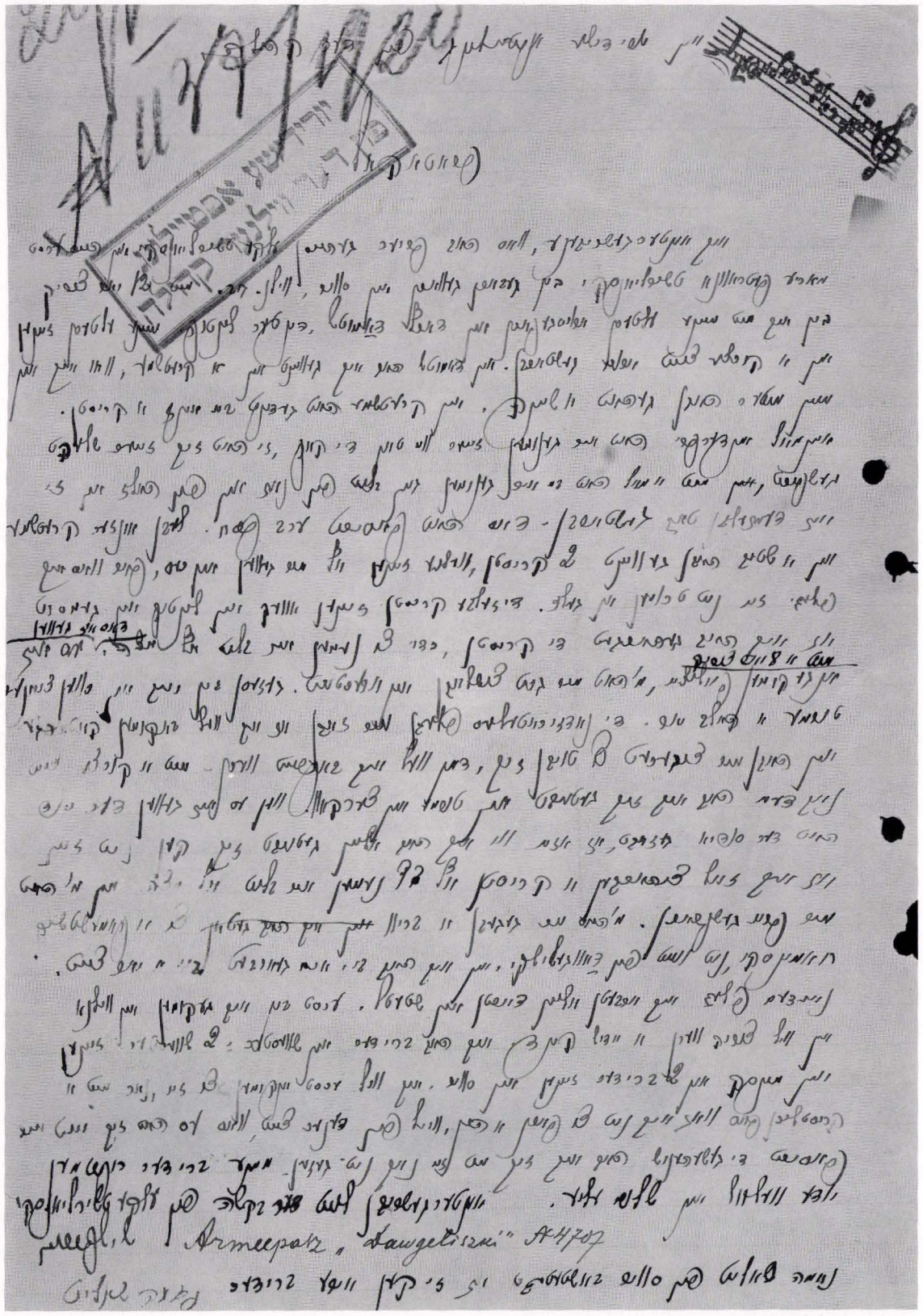

Armeepost „Dawgeliszki" № 4707

1920

Application in the name of the convert Elka (Maria Petrovna) Tshirlanski to the Vilna Community Council asking permission to revert to Judaism. (In 1908 after a ritual accusation in village Damutsh, near the town Lintup she was forced to convert)

Обращение от имени крещеной еврейки Эльки (Марии Петровны) Чирлянской к виленской еврейской общине с просьбой помочь ей вернуться к еврейству, май 1920 г. (В 1908 г., после ритуального навета в село Дамуч, близ местечке Линтуп, она была вынуждена креститься)

ווענדונג אין נאָמען פון דער משומדת עלקע (מאַריאַ פּעטראָוונאַ) טשירליאַנסקי צו דער ווילנער קהילה, איר צו דערמעגלעכן צוריק ווערן אַ יידיש־קינד. (אין 1908 איז זי נאָך אַ בלוט־בילבול אין דאָרף דאַמוטש, ביים שטעטל לינטופּ, געצוואונגען געוואָרן זיך צו שמדן)

פנייה בשם המשומדת אלקה (מאריה פטרובנה) צ'ירליאנסקי אל הקהילה הוילנאית לאפשר להשיבה ליהדות. (בשנת 1908, אחרי עלילת־דם בכפר דמוץ', אצל העיר לינטפּ נאלצה להתנצר)

1919 21–19/IV

יזכור אלקים!

נשמות אלפי אחינו בני ישראל בהרבה קהלות קדושות הן שהומתו, הן שנהרגו, הן שנשחטו ושנשרפו ושגחנקו, בעת התנפלותם של המונים מזוינים ובלתי מזוינים על היהודים ששכנו שם לבטח בשנת התרפ"ט הנוראה, במשך חדשים שלמים, תהיינה נפשותיהם צרורות בצרור החיים עם נשמותיהם של כל הקדושים והטהורים, שמסרו נפשם על קדוש השם, ונאמר אמן.

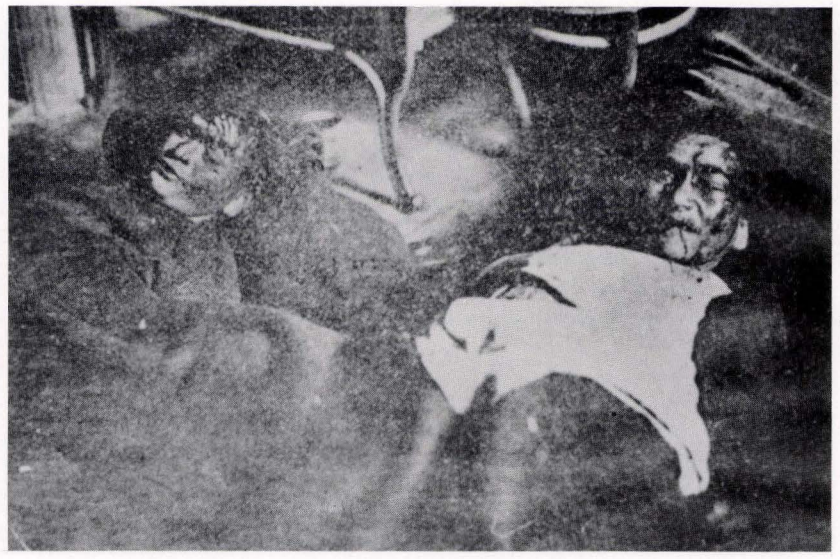

צוויי פון די 81 יידן, דערמאָרדעטע דורך פוילישע לעגיאָנערן און פּאָגראָמשטשיקעס

Two of the 81 Jews murdered by Polish legionnaires and rioters

שניים מ־81 היהודים שנרצחו על־ידי לגיונרים ופורעים פולנים

Двое из 81 евреев, убитых польскими легионерами и громилами

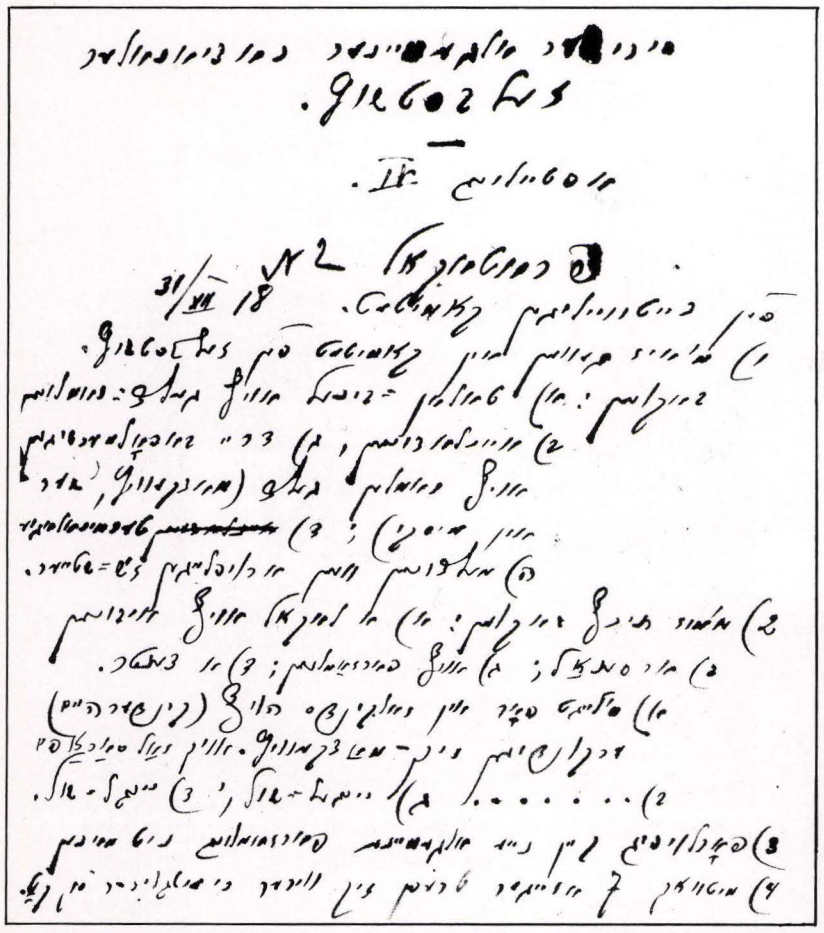

יידישער אָלגעמיינער נאציאָנאָלער זעלבסטשוץ — פּראָטאָקאָל פון דער 4טער אָפּטיילונג

Jewish National Self-Defense – protocol of the Fourth Division

ההגנה העצמית הכללית של היהודים — דו"ח של המחלקה הרביעית

Всеобщая еврейская национальная самооборона – протокол 4–го отряда

1918 31/XII

דער יידישער שרייבער אַ. ווייטער (א. מ. דעוועניישסקי) דערשאָסן דורך פּוילישע לעגיאָנערן

The Yiddish writer A. Weiter (A.M. Devenishski) shot by Polish legionnaires

הסופר היהודי א. וייטר (א. מ. דיווינישסקי) שנורה על־ידי לגיונרים פולנים

Еврейский писатель А. Вайтер (А. М. Девенишский), застреленный польскими легионерами

1919 21/IV

דענקמאָל אויפן קבר פון א. ווייטער אויפן זאָרעטשער יידישן בית־עולם

Monument on the grave of A. Weiter in the Jewish cemetery at Zaretche

מצבת־זכרון על קברו של א. וייטר בבית־הקברות היהודי בזאריצ'ה

Памятник на могиле А. Вайтера на Заречьенском еврейском кладбище

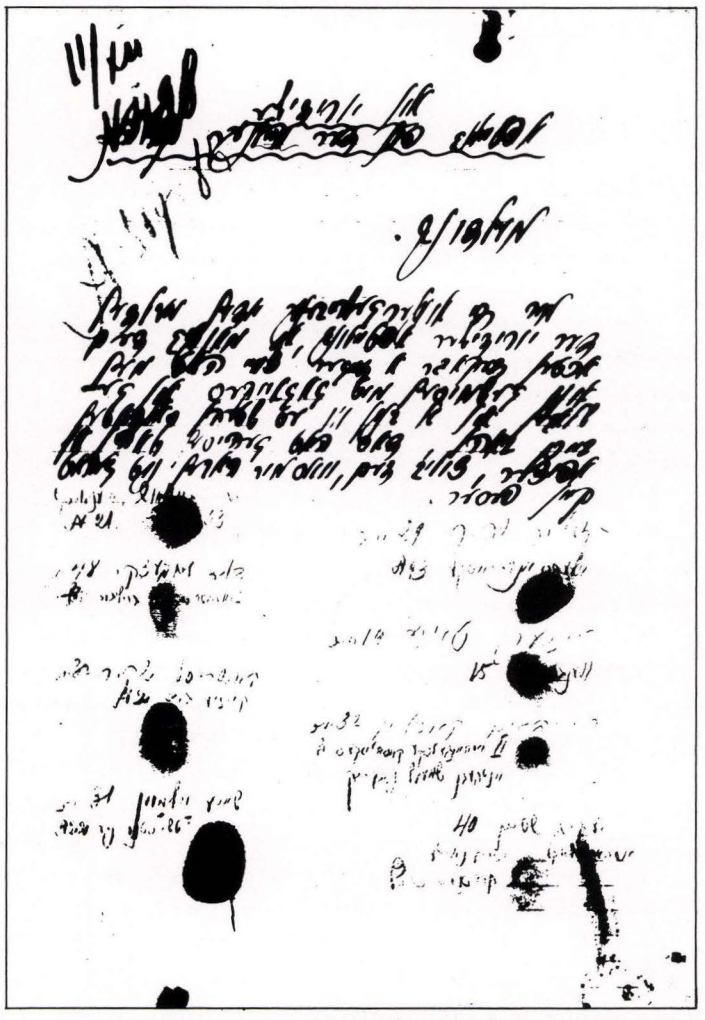

גבית־עדות פאַר דער יורידישער אָפּטיילונג ביי דער קהילה פון 60 געשמיסענע יידן אויפן ווילנער וואָקזאַל

Testimony of the 60 Jews flogged at the railroad station in Vilna, (to the legal division of the Jewish community)

גביית עדות למחלקה המשפטית של הקהילה, מפי 60 היהודים שהולקו בבית־הנתיבות בווילנה

Свидетельские показания 60 евреев, высеченных на виленском вокзале, юридическому отделу еврейской общины

דער וואולפין־פראצעס

THE WOLFIN TRIAL

משפט וולפין

ПРОЦЕСС ВУЛЬФИНА

סטודענט שמואל וואולפין, — פאַרמשפט דורכן ווילנער קרייז־געריכט דעם 12/IV 1932 צו 2 יאָר תפיסה פאַרן „אַנטיילנעמען אין פאַרשטיינען צום טויט דעם פּוילישן סטודענט וואַצלאַווסקי", בעת די סטודענטישע עקסצעסן קעגן יידן אין ווילנע, דעם 10/XI 1931

The student Samuel Wolfin – sentenced to two years' imprisonment on April 12, 1932, by the county court of Vilna for "participation in stoning to death the Polish student Vatslavski" during the student riots against Jews in Vilna, 10/XI 1931

הסטודנט שמואל וולפין — נדון ב־12 באפריל 1932 על־ידי בית־המשפט המחוזי של וילנה למאסר שנתיים עַל „השתתפותו בסקילת־מוות של הסטודנט הפולני ואצלבסקי" בעת הפרעות שעשו הסטודנטים ביהודי וילנה, 10 בנובמבר 1931

Студент Самуил Вульфин, приговоренный 12 апреля 1932 г. виленским окружным судом к двум годам тюремного заключения „за участие в умерщвлении камнями польского **студента Вацлавского" во время** антиеврейских **студенческих беспорядков в Вильне,**

1931 10/XI

לייבל זאַלקינד, צוזאַמען מיט ברוך אָגוזן באַפרייט גערעכטיקונג אין טויטן דעם פּאָליאַק וואַצלאַווסקי

Leibel Zalkind, exonerated from the charge of killing the Pole Vatslavski

לייבל זאלקינד — שוחרר, יחד עם ברוך אוגוז, מן ההאשמה שהואשם בהמתת הפולני ואצלבסקי

Лейб Залкинд, освобожденный вместе с Борухом Огузом от обвинения в умерщвлении поляка Вацлавского

I.

Do

Sądu Apelacyjnego w Wilnie.
Wydział Karny.

Adwokata Józefa Czernichowa, zam. w Wilbie przy ul. Hetmańskiej Nr. 2, obrońcy Szmuela Wulfina, osl z art. I22 k.k.

K.26I/32.

WYWÓD APELACJI.

Wyrokiem Sądu Okręgowego w Wilnie z dnia I8 kwietnia I932roku student U.S.B.Szmuel Wulfin, został uznany za winnego z art. I22 k.k. i skazany na zamknięcie w więzieniu / d.p./ na przeciąg lat dwuch.

Wnoszę o

I/ponowne zbadanie świadków, co do których, po rozpoznaniu uwag na protokuł przez Sąd Okręgowy, okazałyby się rozbieżności, które powstały wskutek nieścisłości protokułu posiedzenia sądowego

i 2/o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w Wilnie i o uniewinienie Szmuela Wulfina.

Istnieje u Żydów, konstatuje Sąd Okręgowy w Wilnie "nie tylko niechęć, lecz i nienawiść" /p.3./ do narodów chrześcijańskich.

Sąd jest objektywny w ujmowyniu historji i nie skłonny jest przypuszczać, iż nienawiść ta jest wrodzoną cechą narodu żydowskiego.

"Może wywodzi Sąd pierwszej instancji, nienawiść do Polaków jest tylko refleksem nienawiści, na wieki całe upadłej w duszy żydowskie i do dziś dnia jeszcze nie wygasłej do narodów chrześcijańskich, które ich paliły na stosach, lub w inny sposób uśmiercały,

lecz ona jest, i na to tymczasem/mimo wszelkiej do nich tolerancji/ , ze smutkiem konkluduje Sąd Okręgowy, lekarstwa jeszcze niema".

"Wystąpienia na U.S.B. części młodzieży polskiej przeciwko studentom Żydom było tylko oliwą na ogień tej nienawiści, który płonie w duszach żydowskich i który wybuchnął w ekscesach ulicznych".

W taki sposób, za pomocą wycieczki w dziedzinę historji i filozofji tej historji, w stylu teoretyków "nienawiści rasowej" zostało ustalona w stosunku do zajść listopadowych w Wilnie teza o nienawiści plemiennej", niezbędna do zastosowania art. I22 k.k. wzgląd m Żydów.

Wyrok Sądu Okręgowego w Wilnie w sprawie studenta U.S.B. Szmuela Wulfina, w taki sposób stał się wyrokiem nad całym narodem.

אויסצוגן פון דער אַפּעלאַציע פון וואולפינס פאַרטיידיקער אַדוואָקאַט י. טשערניכאָוו

Excerpts from the appeal by Wolfin's defense attorney J. Tshernichoff

קטעים מכתב־הערעור שהוגש על ידי סניגורו של וולפין העו"ד י. צ'רניכוב

Извлечения из апелляции по делу Вульфина, поданной его защитником адвокатом И. Черниховым

1932 3/VI

KOLEŻANKI I KOLEDZY!

Dnia 10 listopada 1931 r. w Wilnie padł tragicznie ukamieniowany przez bojówkę żydowską kolega nasz ś. p. Stanisław Wacławski.

Męczeńska śmierć Jego wstrząsnęła całem społeczeństwem. Nigdy zalew żydowski nie stanął przed Polską w takiej grozie, jak wówczas, gdy „lojalna" mniejszość zadokumentowała swe uczucia wobec dającego jej przytułek Narodu.

Ś. p. Stanisław Wacławski stał się symbolem walki młodego pokolenia polskiego z zalewem żydowskim. Dzień Jego śmierci jest co roku uroczyście obchodzony przez polską młodzież akademicką.

W roku bieżącym, jak i lat poprzednich **odbędzie się w dniu 10 b m w sobotę, w kościele akademickim św. Anny, o godz. 11-ej uroczysta, żałobna Msza Św. za duszę męczeńskiego kolegi.**

Młodzieży wszystkich uczelni Warszawy! Tłumną swą obecnością na nabożeństwie zadokumentuj, że niezależnie od dzielących nas różnic politycznych mamy jednakowe poglądy i zdanie w kwestji żydowskiej! Uczczenie pamięci tego cichego bohatera młodego pokolenia syna wieśniaka polskiego jest obowiązkiem każdego, uczciwie myślącego Polaka!

W dniu Jego śmierci poświęćcie Koleżanki i Koledzy długie chwile zastanowieniu się nad stanowiskiem żydostwa w Polsce i zrozumcie doniosłość tego zagadnienia! W dniu tym niech czerwonem od krwi brata Waszego literami staną Wam przed oczami cyfry mówiące o opanowaniu przez żydów wszystkich dziedzin życia polskiego!

W dniu tym zdajcie sobie sprawę, że jeżeli my sami nie odgrodzimy się od żydów murem uświadomienia narodowego Powszechnego i bojkotowania ich — żadna siła nie stawi im zapory dla dalszej zachłanności i nie skłoni ich do emigracji.

I gdy wyjdziecie z kościoła na zażydzone ulice stolicy, gdy przechodzić będziecie koło żydowskich sklepów, gdy hałaśliwym gwarem doleci do Was żydowska mowa poprzysięgnijcie sobie w duszach Waszych:

bojkot społeczny żydów!
bojkot handlu i przemysłu żydowskiego!
bojkot towarzyski żydów! oraz
trwałą, czynną pracę nad odżydzeniem życia polskiego!

Młodzież Narodowa

יידן־העצערישער סטודענטישער אויפרוף אין יאַרצייט־טאָג פון סטודענט וואַצלאַווסקי

Anti-Jewish proclamation by students on the anniversary of student Vatslavski's death

כרוז אנטישמי של סטודנטים פולנים ביום־הזכרון למותו של הסטודנט ואצלבסקי

Юдофобское студенческое воззвание в годовщину смерти Вацлавского

BOJKOT CZY SAMOOBRONA?

„Wiadomości Archidjecezjalne Wileńskie" zamieszczają w numerze listopadowym (22) bardzo interesujący artykuł p. t. „Z ostatniej chwili". Autor artykułu stwierdza na wstępie, że

„w praktyce jednak należałoby postawić sobie pytanie, czy bojkot ten nie jest zjawiskiem u nas stałem? Bezwątpienia on był i jest wytrwale i konsekwentnie uprawiany przez jedną ze stron obecnie powaśnionych. Musimy to sobie uświadomić, że przecież żyd, z wyjątkiem najniższych posług lub najcięższej pracy, nigdy nie zażąda pracy chrześcijanina. Chrześcijanin rzemieślnik i inteligent zawodowy nie ma klienteli wśród żydów. Prócz ziemiopłodów, bydła lub surowców, żyd nic nie nabywa u kupca chrześcijanina. Jest to zjawisko stałe i my tego nie nazywamy bojkotem, bośmy się do niego przyzwyczaili. Żydzi dawno wprowadzili w praktykę hasło: swój do swego.

Nie przez żadną zemstę, lecz dla ratowania zagrożonego stanu posiadania, dla ratowania naszego kupiectwa, dla dania zarobku naszemu pracownikowi, którego siły robocze idą obecnie na marne, powinniśmy popierać swego kupca i swego rzemieślnika... Nie bojkot obcych, lecz pomoc i popieranie swoich — oto akcja, której nam nikt nie może zakazać, a winna być ona stałą, a nietylko wybuchem sporadycznym".

Organ archidjecezjalny wileński podnosi całkiem słusznie, iż bojkot w Polsce jest zjawiskiem stałem, uprawianem przez żydów, którzy wykazują zadziwiającą solidarność gospodarczą, popierając na każdym kroku swoich i korzystając niemal wyłącznie z usług własnych.

Nie raziło to żydów i dopiero, gdy Polacy zastosowali ich metody, podniesiono krzyk o bojkocie.

Akcja popierania swoich jest ze strony polskiej aktem samoobrony koniecznej.

Niema takiej władzy i takiej siły, któraby społeczeństwo polskie od samoobrony gospodarczej powstrzymać mogła.

"DON'T BUY FROM JEWS!"
Anti-Semitic Fliers

„НЕ ПОКУПАЙ У ЕВРЕЕВ!"
Антисемитские листовки

„קויף ניט ביי קיין יידן"!
אַנטיסעמיטישע פלוג־בלעטלעך

„אל תקנה מיהודים!"
כרוזים אנטישמיים

„ידיעות פון דער ווילנער אַרכידעצעזיע", דער ווילנער אַרגאַן פון דער קאַטוילישער קירך דערקלערט: „דער אַנטי־יידישער באַיקאָט איז בלויז אין זעלבסט־פאַרטיידיקונג"

"Vilna Archdiocese News", organ of the Catholic Church, states: "The anti-Jewish boycott in Poland is only self-defense"

„חדשות הארכידצזיה הוילנאית", בטאון הכנסיה הקתולית, מודיע: „החרם על היהודים בפולין אינו אלא הגנה עצמית"

„Новости Виленской Архидиецезии" заявляют: "Антиеврейский бойкот в Польше – только самозащита"

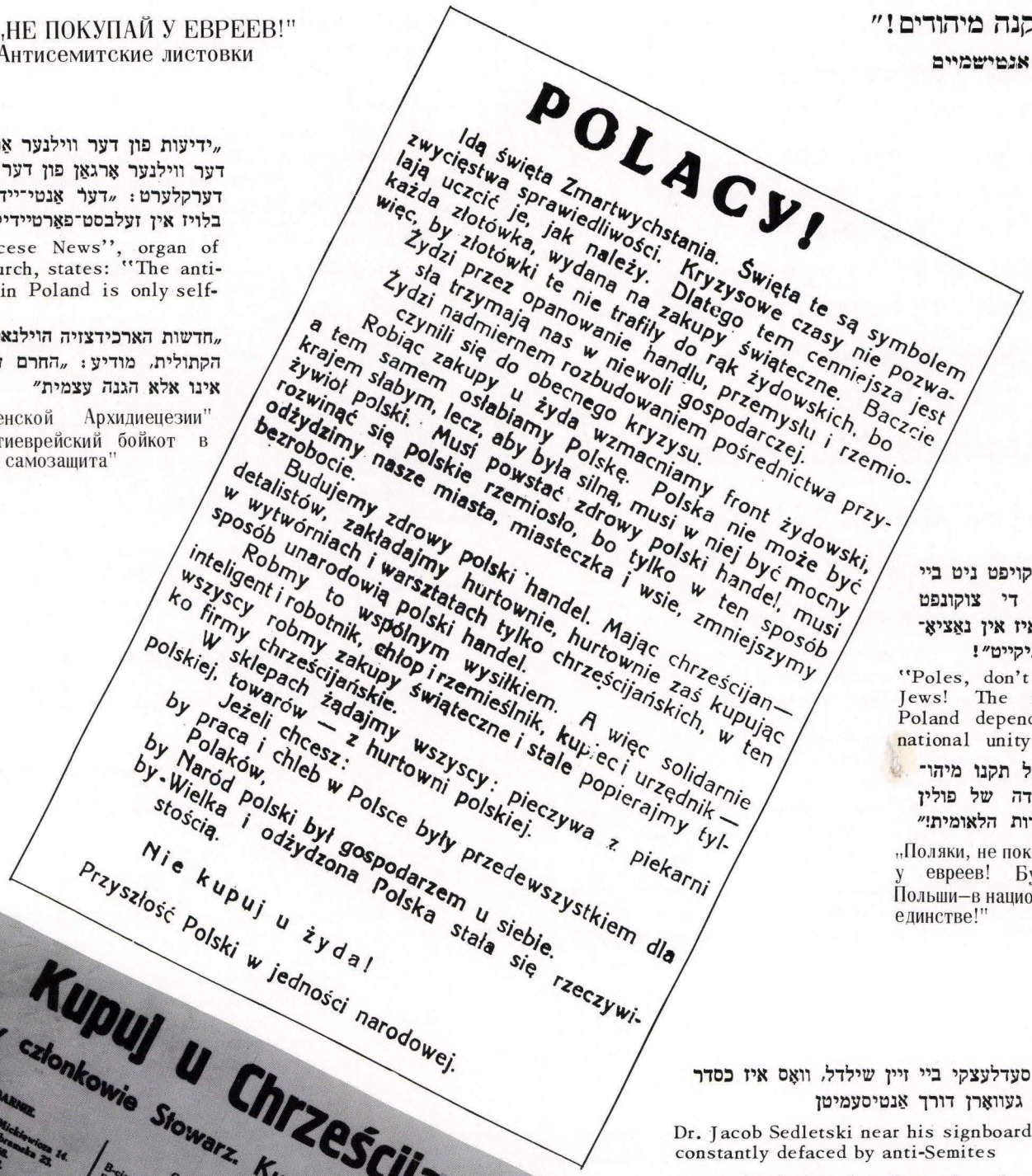

„פאַליאַקן, קויפט ניט ביי קיין יידן! די צוקונפט פון פוילן איז אין נאַציאַנאַלער אייניקייט"!

"Poles, don't buy from Jews! The future of Poland depends on its national unity"

„פולנים, אל תקנו מיהודים! עתידה של פולין תלוי באחדות הלאומית!"

„Поляки, не покупайте у евреев! Будущее Польши–в национальном единстве!"

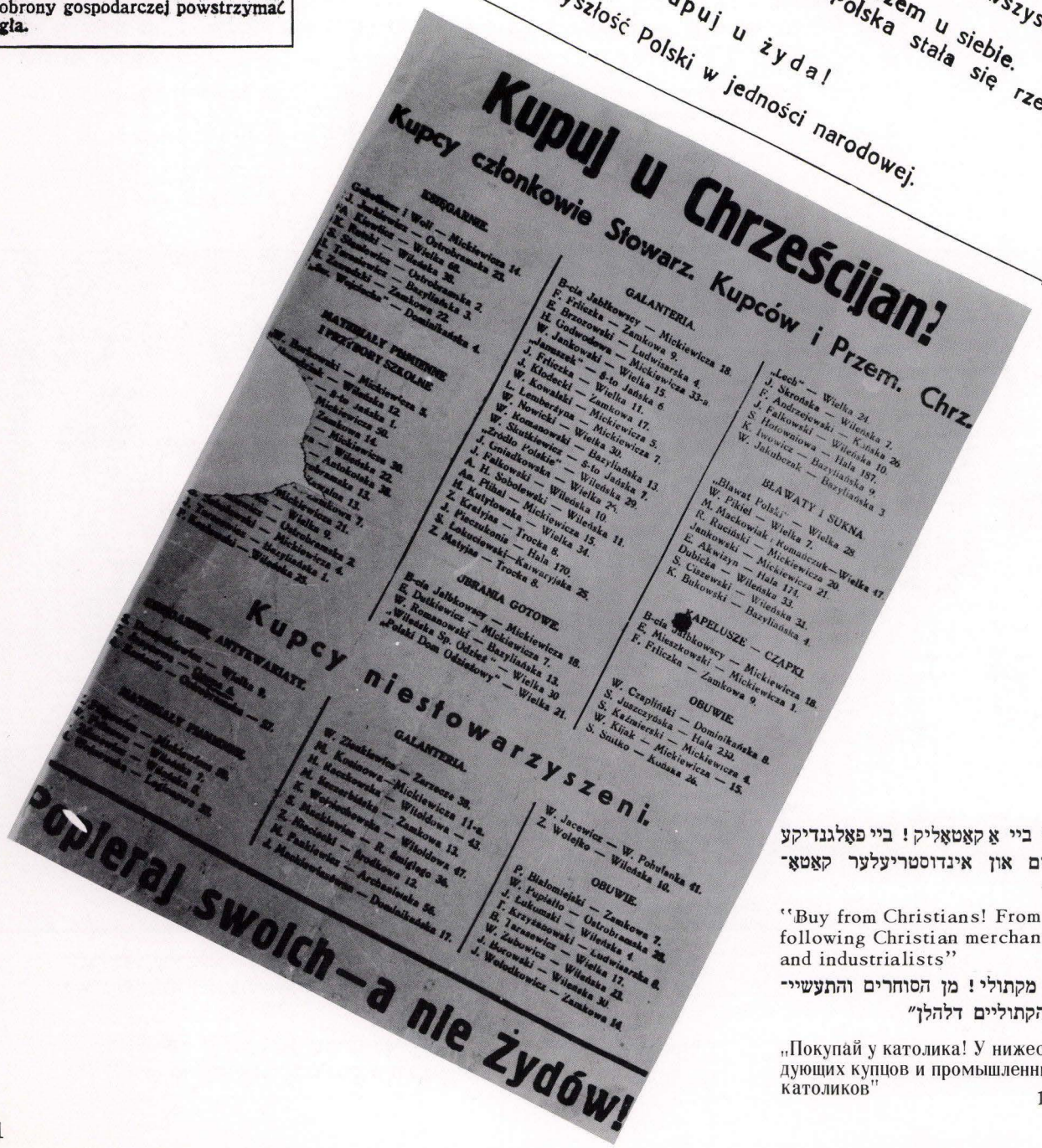

„קויף ביי אַ קאַטאָליק! ביי פאָלגנדיקע סוחרים און אינדוסטריעלער קאַטאָליקן"

"Buy from Christians! From the following Christian merchants and industrialists"

„קנה מקתולי! מן הסוחרים והתעשיינים הקתוליים דלהלן"

„Покупай у католика! У нижеследующих купцов и промышленников–католиков"

1936

1939

ד"ר יעקב סעדלעצקי ביי זיין שילדל, ווּאָס איז כסדר פאַרשמירט געווּאָרן דורך אַנטיסעמיטן

Dr. Jacob Sedletski near his signboard that was constantly defaced by anti-Semites

ד"ר יעקב סדלצקי ליד השלט שלו, שלוכלך לא אחת ע"י האנטישמיים

Д–р Яков Седлецкий у своей вывески, которую антисемиты постоянно замазывали

קאַטוילישער אַנטיסעמיטיזם ביי וואַלן

CATHOLIC ANTI-SEMITISM DURING ELECTIONS

אנטישמיות קתולית בשעת בחירות

КАТОЛИЧЕСКИЙ АНТИСЕМИТИЗМ ПРИ ВЫБОРАХ

Polaku!

Jeśli chcesz walczyć z żydostwem w Wilnie,

Jeśli chcesz wydźwignąć masy polskie z nędzy i głodu,

Jeśli chcesz, by twój syn nie był w przyszłości wyzyskiwanym przez żydów parobkiem,

Jeśli chcesz, by Wilno było naprawdę miastem polskim i katolickim

oddaj głos w dniu 21 maja

na listę

Katolicko-Narodową

Nie głosuj na listę Nr. 1 lub Nr. 2

bo poprzesz obrońców żydostwa!

Druk. Al. Zwierzyńskiego. Wilno.

„פּאָליאַק, אויב דו ווילסט קעמפן מיט די יידן, און דו ווילסט דיין זון זאָל ניט זיין אין דער צוקונפט קיין עקספּלואַטירטער יידישער משרת — שטים פאַר דער קאַטוילישער נאַציאָנאַלער ליסטע!"

"Pole, if you want to fight against Jews and you don't want your son to be an exploited Jewish servant in the future, vote for the Catholic National slate!"

„פולני, רצונך להלחם ביהודים, רצונך שבנך לא יהיה בעתיד משרת מנוצל על־ידי היהודים — הצבע רשימה הקתולית־לאומית!"

„Поляк, если ты хочешь бороться с евреями, если ты хочешь, чтобы твой сын не был в будущем эксплуатированным еврейским прислужником – голосуй за католический национальный список!"

1939

Cały naród, wszyscy, którzy dbają o poszanowanie wiary i Kościoła Św., o wielkość i potęgę naszej Ojczyzny, o dobrobyt i szczęście wszystkich mieszkańców, o dobre i sprawiedliwe reformy, o uczciwość w życiu publicznem, o wytępienie nadużyć, o zmniejszenie drożyzny i t. d. — wszyscy głosują na listę Chrześcijańskiego Związku Jedności Narodowej, **na № 8.**

8

W dzień wyborów, zjednoczeni
W narodowym wielkim bloku,
Wszyscy idą z ósemkami,
Mając kraju los na oku

Wszyscy społem starzy, młodzi,
Co o dobro kraju dbają,
I mężczyźni i kobiety
Na ósemkę głos oddają.

Bo ósemka nam zapewni
Dobre rządy narodowe,
Ład, porządek i dobrobyt.
To wie każdy, co ma głowę!

Wielki lament w izraelu
I harmider pod niebiosy:
„Aj waj! co jest? tak niewielu
Na lewicę daje głosy"??.

Kto nie głosuje na 8, ten przyczynia się do zwycięstwa żydów i ich sojuszników!

DRUK. JÓZ. ZAWADZKIEGO W WILNIE.

„וועה עס שטימט ניט פאַרן נ' 8 — קאַטוילישע פאַראייניקונג פון נאַציאָנאַלער איינהייט — פירט צו דעם זיג פון די יידן און זייערע שותפים!"

"Whoever does not vote for No. 8 – Catholic Consolidation for National Unity – leads to the victory of the Jews and their partners!"

„כל מי שאינו מצביע לרשימה 8 — התאחדות קתולית לשם אחדות לאומית — מביא לידי נצחון היהודים ושותפיהם!"

„Кто не голосует На № 8 – католическое об'единение национального единства – тот ведет к победе евреев и их пособников!"

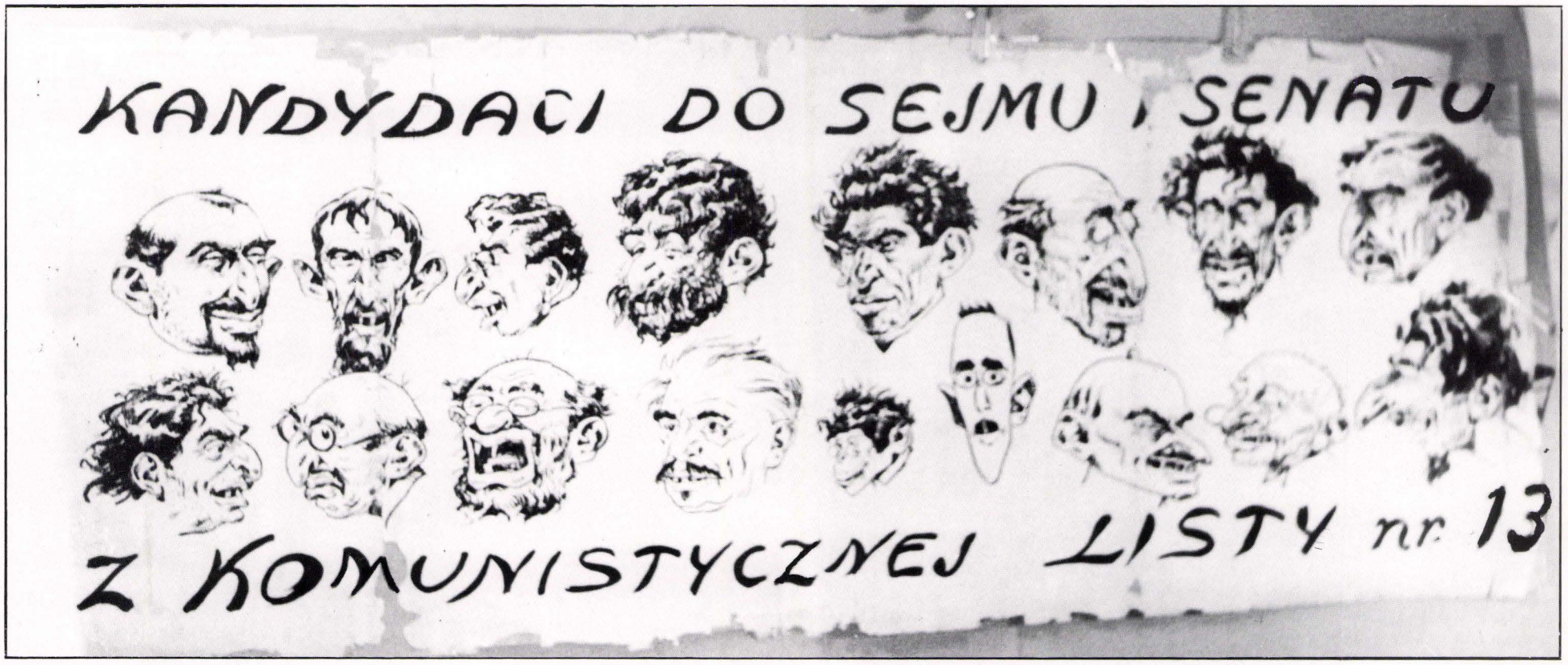

Stricher posters in Vilna: "The candidates of the Communist Slate No. 13 to the Sejm and Senate" – a gallery of Jews, apes and degenerates

Плакаты в духе Штрейхера в Вильне: „Кандидаты коммунистического списка № 13" в сейм и сенат – галерея евреев, обезьян и выродков

שטרייכער־פּלאַקאַטן אין ווילנע: „די קאַנדידאַטן צום סיים און סענאַט פון דער קאַמוניסטישער ליסטע נומער 13" — אַ גאַלעריע יידן, מאַלפּעס און דעגענעראַטן

כרזות־שטרייכר בוילנה: „המועמדים לסיים ולסינט של הרשימה הקומוניסטית מס' 13" — גאלריה של יהודים, קופים ודגנראטים

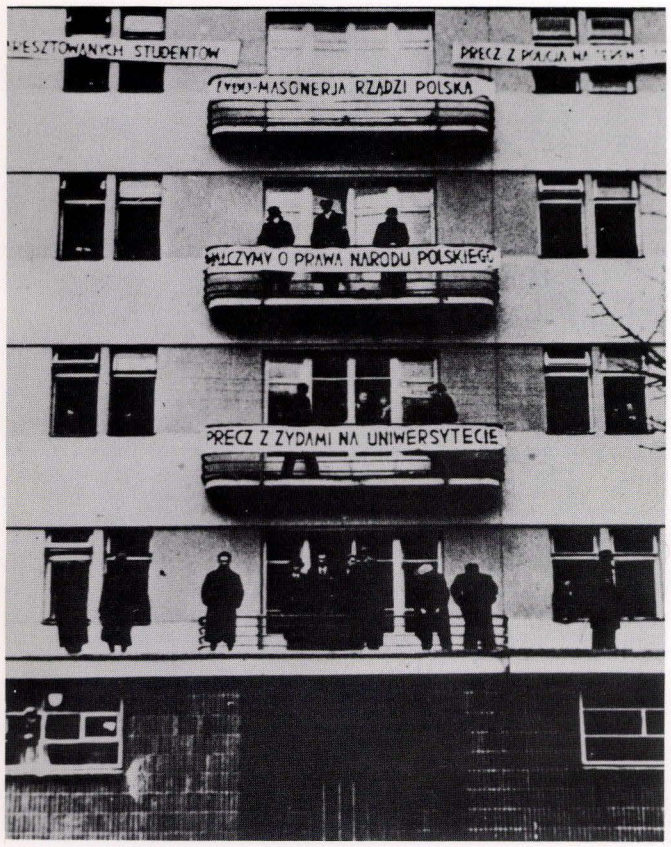

Дом Польского Академика в Вильне с антисемитскими транспарантами во время студенческой забастовки за введение „еврейских скамей" в университетах

The House of the Polish Academician with anti-Semitic poster during strike for "Jewish benches" (separate seats for Jewish students in Polish universities)

א סטודענטישע ביילאַגע אין ווילנער טאָג־בלאַט „צייט" וועגן די אַנטיסעמיטישע קאַמפן אין די אוניווערסיטעטן

Student enclosure in the Vilna daily "Tseit" about the anti-Semitic fights in the universities

מוסף של סטודנטים באוניברסיטה ביומון הוילנאי „צייט" („זמן"), הדן בתגרות האנטישמיות באוניברסיטאות

Студенческое приложение к виленской ежедневной газете „Цайт" с сообщениями об антисемитских беспорядках в университетах

1936 6/XII

AKADEMIK WILEŃSKI

Dr. HENRYK DEMBIŃSKI

ŁAWKI ŻYDOWSKIE

Ogólne zebranie profesorów Politechniki lwowskiej „potępiło z całą stanowczością gwałty, dokonywane przez część studentów na mniejszości żydowskiej i zażądało surowego ukarania winnych". Zebranie stwierdziło jednocześnie, że „w sprawie wyznaczania miejsc w salach wykładowych dla studentów Żydów nie było żadnych uchwał władz politechniki, a doraźne zarządzenia w kilku wypadkach w tym względzie miały tylko charakter prowizoryczny, mający na oku doraźny cel utrzymania pokoju".

Nareszcie więc profesorowie zawstydzili się i postanowili faryzeuszowsko umyć ręce. Historja zanotuje jednak ten znany już dziś całej Polsce fakt, że w roku 1935, wciągu ostatnich tygodni przed ferjami świątecznemi, zmuszono studentów Żydów na jednej z wyższych uczelni do siedzenia na osobnych ławkach, a profesorowie tej uczelni odważyli się wykładać na sali, rozdzielonej murem nienawiści i policzkującej żydowską część audytorjum. Tą uczelnią była Politechnika lwowska.

Za czasów carskiej Rosji każdy uczciwy Rosjanin, wyjeżdżający na Zachód musiał się wstydzić swej ojczyzny, musiał wypierać się, że ma cokolwiek wspólnego z tym ponurym krajem, gdzie na oczach zastygłych w bezruchu policjantów gromiono bezbronne siedziby biedoty żydowskiej, gdzie mordowano kobiety i dzieci, gdzie Żyd małomiasteczkowy nie był pewien ani dnia ani godziny swego życia, bo dzika i dziewicza dżungla dałaby temu Żydowi większe poczucie bezpieczeństwa i godności ludzkiej, niż carska polityka czarnej sotni.

Dziś to wszystko, czego jaskrawym wyrazem były owe „doraźne zarządzenia" Politechniki lwowskiej, stawia Polaka w sytuacji gorszej jeszcze od sytuacji podróżującego po Zachodzie obywatela carskiej Rosji. Dziś uczeni polscy będą na zjazdach międzynarodowych rumienić się w równym stopniu, jak rumienią się uczciwsi profesorowie Trzeciej Rzeszy.

„W ciągu długiego mojego życia — pisze prof. Zygmunt Szymanowski — widziałem niejeden uniwersytet w niejednym kraju. W Rosji prawo carskie rygorystycznie stosowało „numerus clausus" i to nie we wszystkich uczelniach względem Polaków i Żydów. W Niemczech na kilka lat przed wojną studenci uchwalali i osiągali ustawy, utrudniające studja cudzoziemcom, ale świat naukowy gorąco protestował przeciw temu. Bywały w różnych uniwersytetach bójki z Żydami, ale nie znam wypadku, ażeby władze akademickie zarządzeniami ochraniały stan posiadania „zwycięzców".

ווילנע — אַ פּיל־נאַציאָנאַלע שטאָט

VILNA – A MULTINATIONAL CITY

Вильна — многонациональный город

ВИЛЬНА – МНОГОНАЦИОНАЛЬНЫЙ ГОРОД

ווו עס לעבן דורך דור־דורות זייט ביי זייט ליטווינער, ווייסרוסן, יידן
פּאָליאַקן, רוסן, קאַראַימער, טאַטאַרן, דייטשן, פראַנצויזן, א״א

Where Lithuanians, White Russians, Jews, Russians, Poles, Karaites, Tartars, Germans, French and other nationalities lived together for centuries

שבה דרים בצוותא ליטאים, רוסים לבנים, יהודים, רוסים, פולנים,
קראים, טאטארים, גרמנים, צרפתים ועוד

Где живут вместе за долгие столетии литовцы, бело–руссы, евреи, поляки, русские, караимы, татары, немцы, французы и другие

קרימער טאַטאַרן און קאַראַימער האָבן זיך באָזעצט אין ווילנע סוף 14טן י״ה — דער אַלטער מאַכמעדאַנישער מעטשעט אויף לוקיש קעס, מעטשעט גאַס

Crimean Tartars and Caraites settled in Vilna at the end of the 14th century – the mosque at Lukishki, Mosque Street

טאטארים מקרים וקראים התישבו בווילנה בסוף המאה ה־14 — בית־המסגד המוסלמי בלוקישקי, רחוב בית־המסגד

Крымские татары и караимы поселились в Вильне в конце 14–го столетия. – Старая мечеть на Лукишках, Мечетная ул.

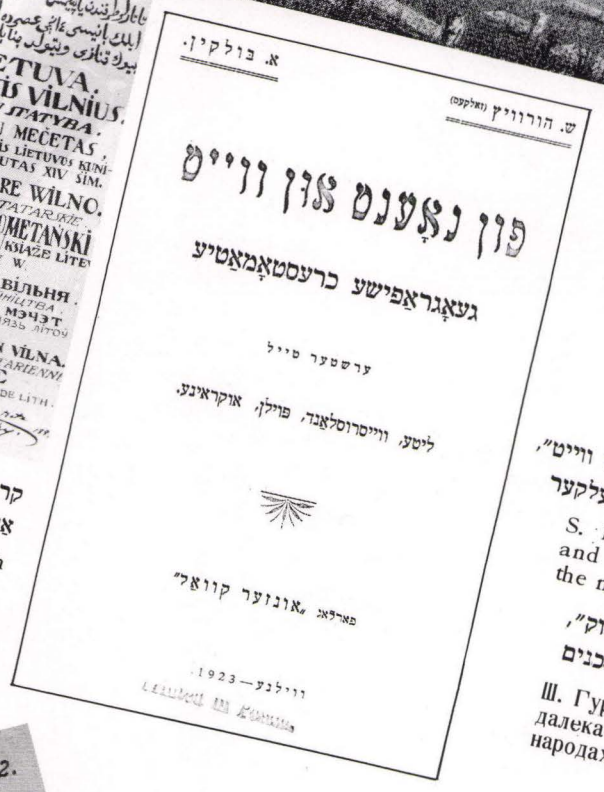

ש. הורוויץ און א. בולקין — „פון נאענט און ווייט״, ווילנע, 1923—לערנבוך וועגן די שכנישע פעלקער

S. Hurwitz and A. Bulkin: ''From Far and Near'', Vilna, 1923—testbook about the neighboring nations

ש. א. הורוויץ וא. בולקין — „מקרוב ומרחוק״, ווילנה, 1923—ספר־לימוד על העמים השכנים

Ш. Гурвич и А. Булкин: "Из близка и из далека", Вильно, 1923 — Учебник о народах –соседях

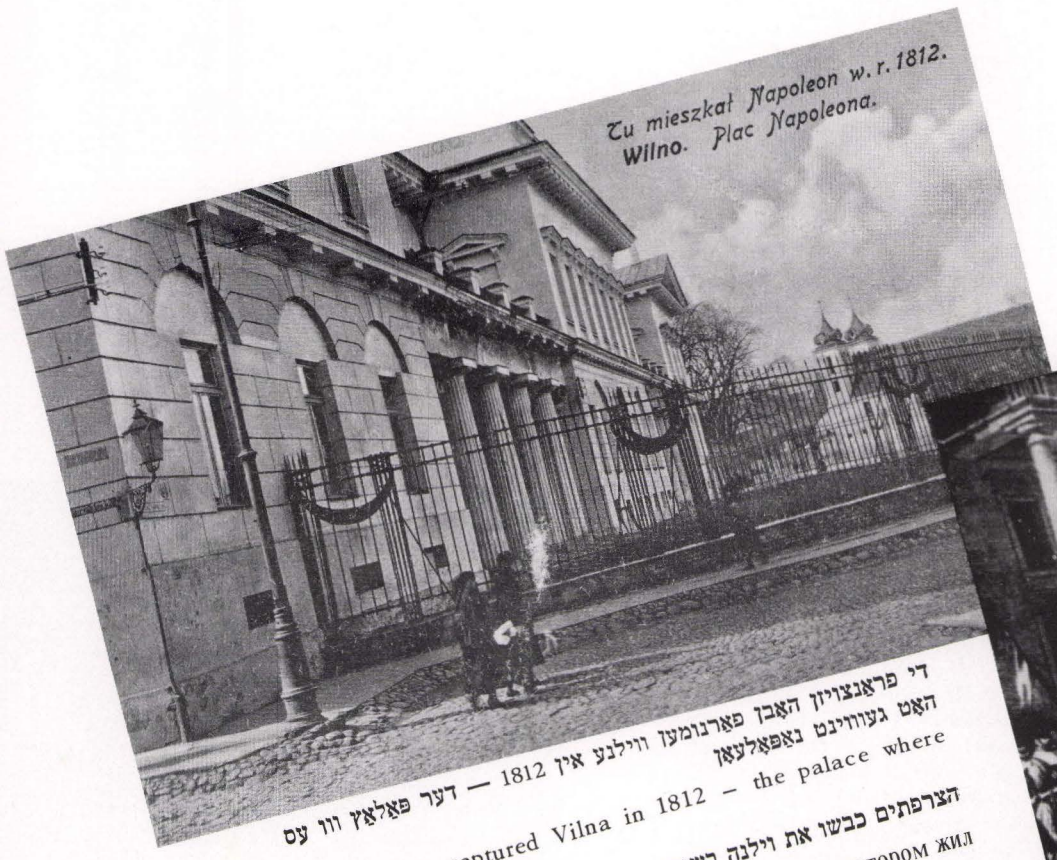

די פראַנצויזן האָבן פאַרנומען ווילנע אין 1812 — דער פאַלאַץ וווּ עס האָט געוווינט נאַפּאָלעאָן

The French captured Vilna in 1812 – the palace where Napoleon lived

הצרפתים כבשו את וילנה בשנת 1812 — הארמון שבו גר נפוליון

Французы заняли Вильну в 1812 г. – Дворец в котором жил Наполеон

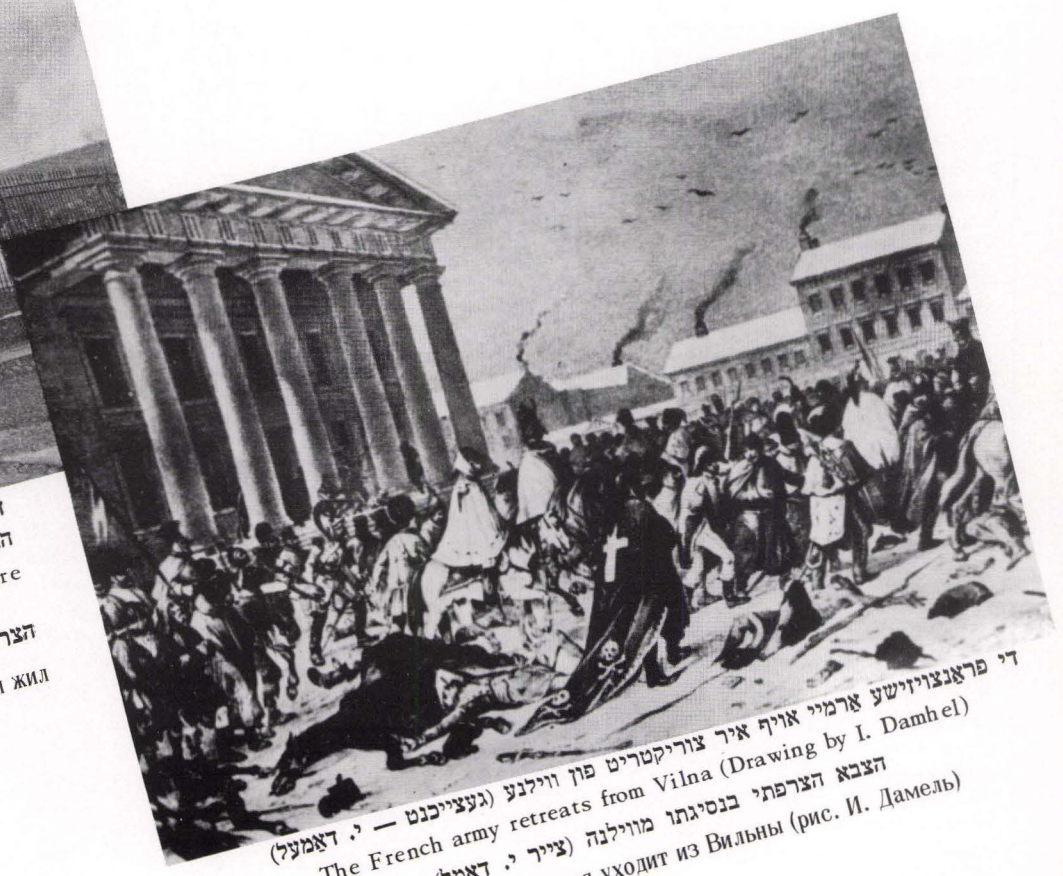

(געצייכנט — י. דאַמעל) די פראַנצויזישע אַרמיי אויף איר צוריקקטריט פון ווילנע

The French army retreats from Vilna (Drawing by I. Damhel)

הצבא הצרפתי בנסיגתו מווילנה (צייר י. דאמל)

Французкая армия уходит из Вильны (рис. И. Дамель)

THE WHITE RUSSIANS

БЕЛОРУССЫ

ד"ר געאָרג פראַנצישעק סקאַרינאַ, דער ערשטער דרוקער אין ווילנע, ווו ער האָט אין 1525 אָפּגעדרוקט דאָס ערשטע בוך „אַפּאָסטאָל", א געבעט־בוך אין ווייסרוסיש

Dr. George Frantishek Scarina, the first printer in Vilna. In 1525 he printed the first book "Apostol", a prayer-book in White-Russian

ד"ר ג'אורג פראנצישק סקארינה, המדפיס הראשון בוילנה. בשנת 1525 הדפיס את הספר הראשון „אפוסטול", ספר התפילות, מתורגם לבילורוסית

Георгии Франциск Скорина, первый виленский печатник. В 1525 г. напечатал первую церковно-служебную книгу „Апостол", на белорусском языке

REPRÉSENTATION COMMERCIALE RUSSE EN POLOGNE.

РОССИЙСКОЕ ТОРГОВОЕ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО В ПОЛЬШЕ.

TÉLÉPHONE { 186-56 / 185-58 TÉLÉGRAMMES: „WNESCHTORG". Varsovie. Монюшки II кв.3

Ваш №

„19" января 1923

№ 304

Просим ссылаться при ответе на наш №

Фирме "Клецкин В.А." Вильно М.Стефановская 23

Просим Вас сообщить цены на следующие учебники на белорусском языке:

1)Смолич "География Бел"
2)Метрическая система мер
3)Атласы
4)Трепка "Физика"
5)Горецкий "История Белорусской Литературы"
6)Горецкий "Литературная хрестоматия"

Уполномоченный НКВТ

Врид. Зав. Оперативн. Отд.

1923

S. S. S. R.

REPRÉSENTATION COMMERCIALE EN POLOGNE.

TÉLÉGRAMMES: „WNESCHTORG" CODE: MARCONI

Moniuszki 11, Varsovie. TÉLÉPHONE { 506-66 / 185-58

ВАШ №

С. С. С. Р.

ТОРГОВОЕ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО В ПОЛЬШЕ.

„9" Мая 1923

№ 2628

Просим ссылаться при ответе на наш № и число

„Wydawnictwo Wileńskie" B.A.KLECKINA Wilno. M.Stefańska 23.

В ответ на Ваше письмо от 30/IV с/г сообщаем, что 4 ящика книг на Белорусском языке прошли в Негорелое 22/X II 1922 года и адресатом в Минске уже получены.

С совершенным почтением,

The Soviet Trade Mission in Poland orders White-Russian textbooks from B. A. Kletskin – the most prominent publishing house and print shop of White-Russian literature, press end periodicals in the twenties

Советское торговое представительство в Польше заказало белорусских учебников в ведущем в 20–х годах издательстве и типографии белорусской литературы и прессы Б. А. Клецкина

די סאָוועטישע האנדלס־מיסיע אין פּוילן באַשטעלט ווייסרוסישע לערנביכער אין וויכטיקסטן פאַרלאַג און דרוקעריי פון ווייסרוסישער ליטעראַטור און פּרעסע אין די 20ער יאָרן פון ב. א. קלעצקין

המשלחת המסחרית הסוביטית בפולין מזמינה ספרי־לימוד בילורוסיים בבית הוצאת הספרים והדפוס, החשוב ביותר לספרות ועתונות בילורוסית בשנת העשרים, של ב. א. קלצקין

ЯГО МІЛАСЬЦІ

Грам Жыдоўскаму Саюзу Журналістаў і Літаратараў

Урад Беларускага Навуковага Т-ва у Вільні мае чэсьць прасіць Вас прыняць учасьце у урачыстай акадэміі, ладжанай Т-вам і пасьвячонай памяці першага беларускага друкара, д-ра Францішка СКАРЫНЫ, у 400-ыя угодкі закладзінаў у месьце Вільні першае друкарні. Акадэмія адбудзецца 25 сакавіка (марца) с. г. у 8 гадз. увечары у актовай салі Віленскае Беларускае Гімназіі (Вострабрамская 9).

Старшыня Т-ва: *А. Луцкевіч.*

Сэкрэтар: *Б. Тарашкевіч.*

Усякая Асобы, якія хацелі-бы прамовіць на акадэміі, заклікаюцца заявіць аб гэтым старшыні Т-ва да адкрыцьця сходу.

פאַרבעטונג פון דער ווייסרוסישער וויסנשאַפטלעכער געזעלשאַפט אין ווילנע צו אַ פייערונג לכבוד דעם 400־יאָריקן יובילייפון סקאַרינאַס דרוקעריי

Invitation by the White-Russian Society for Science in Vilna to the celebration of the 400th anniversary of Scarina's printing shop

הזמנה מאת החברה הבילורוסית למדעים בוילנה לחגיגה שנערכה לרגל מלאת 400 שנה לבית־הדפוס של סקארינה

Приглашение белорусского научного общества в Вильне к празднованию по поводу 400 летного юбилея типографии Скорины

1925

Яго Міласьці

Грамадзяніну

Таварыства Беларускае Школы ў Вільні, Літоўскае Таварыства Асьветы „Rytas", Цэнтральны Жыдоўскі Камітэт Асьветы, Аб'яднаньне Жыдоўскіх Школ Віленшчыны гэтым маюць гонар запрасіць Вас на нараду аб стане і патрэбах шкальніцтва азначанных арганізацыяў, якая адбудзецца 26 гэтага месяца ў 8 гадзін вечара ў салі Літоўскага Клюбу (Дамяніканская 12).

З паважаньнем Віцэ-старш.

Дня жніўня 1926 г. Вільня.

J. M.

P.

Vilniaus Gudų Mokyklos Draugija, Lietuvių Švietimo „Ryto" Draugija, Centralinis Žydų Švietimo Komitetas ir Vilniaus krašto Žydų Mokyklų Sąjunga turi garbės kviesti Tamstą į pasitarimą, kuris įvyks šio mėn. 26d 8 val. vak. Lietuvių Klūbe (Daminykonų g., 12), susipažinti su išvardintų Vilniaus krašto organizacijų mokyklų būkle ir reikalais.

Su pagarba

1926 m. rugpiūčio 26 d. Vilnius.

ג. ה. ג. רייטע

די ווייסרוסישע שול־געזעלשאַפט אין ווילנע, די ליטווישע בילדונגס־געזעלשאַפט „ריטאס" אין ווילנע, דער צענטראַלער בילדונגס־קאָמיטעט (צ. ב. ק.) אין ווילנע און די יידישע שול־אָרגאַניזאַציע אין ווילנע האָבן דעם כבוד אייך איינצולאַדן אויף דער באַראַטונג, וועגן דעם צושטאַנד און די נויטן פון דעם שול־וועזן פון די אויבנדערמאַנטע אָרגאַניזאַציעס, וועלכע וועט פאָרקומען דעם 26 אַוגוסט 8 אָוונט אין לאָקאַל פון ליטווישן קלוב, דאָמיניקאַנער 12.

דעם 19 ווילנע.

פאַרבעטונג צו אַ געמיינזאַמער באַראַטונג פון די יידישע, ווייסרוסישע און ליטווישע שול־צענטראַלעס אין ווילנע

Invitation to a mutual conference of Jewish, White-Russian and Lithuanian school boards in Vilna

הזמנה להחיעצות משותפת של המרכזים לחינוך היהודי, הבילרוסי, והליטאי בוילנה

Приглашение к совещанию еврейских, белорусских и литовских школьных управлений

1926 26/VIII

כאַכאַם שאַפּסאַל
Hakham (Rabbi) Shapsal
חכם שאפסאל
Хахам Шапшал

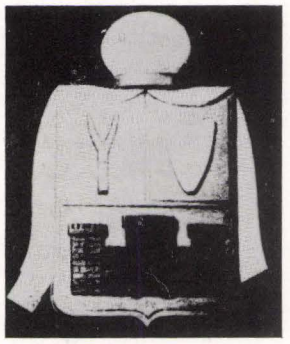

קאַראַאימישער עמבלעם
Karaite emblem
סמל הקראים
Эмблема караимов

די ווילנער קאַראַאימער קהילה (אין 1936 — 250 פּערזאָן), ביים חנוכת־הבית פון דער נייער „כנסה" אויף זוויריניצע, זומער 1923 (אָנגעהויבן בויען אין 1911)

The Vilna Karaite Community (in 1936-250 persons) at the dedication of the new Knessa (house of prayer) at Zvieriniets, summer 1923 (construction began in 1911)

הקהילה הקראית של וילנה (בשנת 1936 — 250 נפשות) בחנוכת־הבית של ה„כנסה" בזווירינץ, קיץ של שנת 1923 (הבנייה התחילה בשנת 1911)

Виленская караимская община (250 членов в 1936 г.) при открытии новой кинессы в Зверинце, летом, 1923 г. (стройка начата в 1911 г.)

די אַלטע „כנסה", געבויט תרנ"ד — 1894

The old Knessa, built in 1894

ה„כנסה" הישנה, נבנתה בשנת תרנ"ד — 1894

Старая кинесса была построена в 1894 г.

ВИЛЕНСКАЯ ПУБЛИКА

на одной из конференций ИВО

אנשי וילנה

הוועידת „ייוא"

VILNA PUBLIC

At a Yivo Conference

ווילנער עולם

אויף אַ ייוא־קאָנפֿערענץ

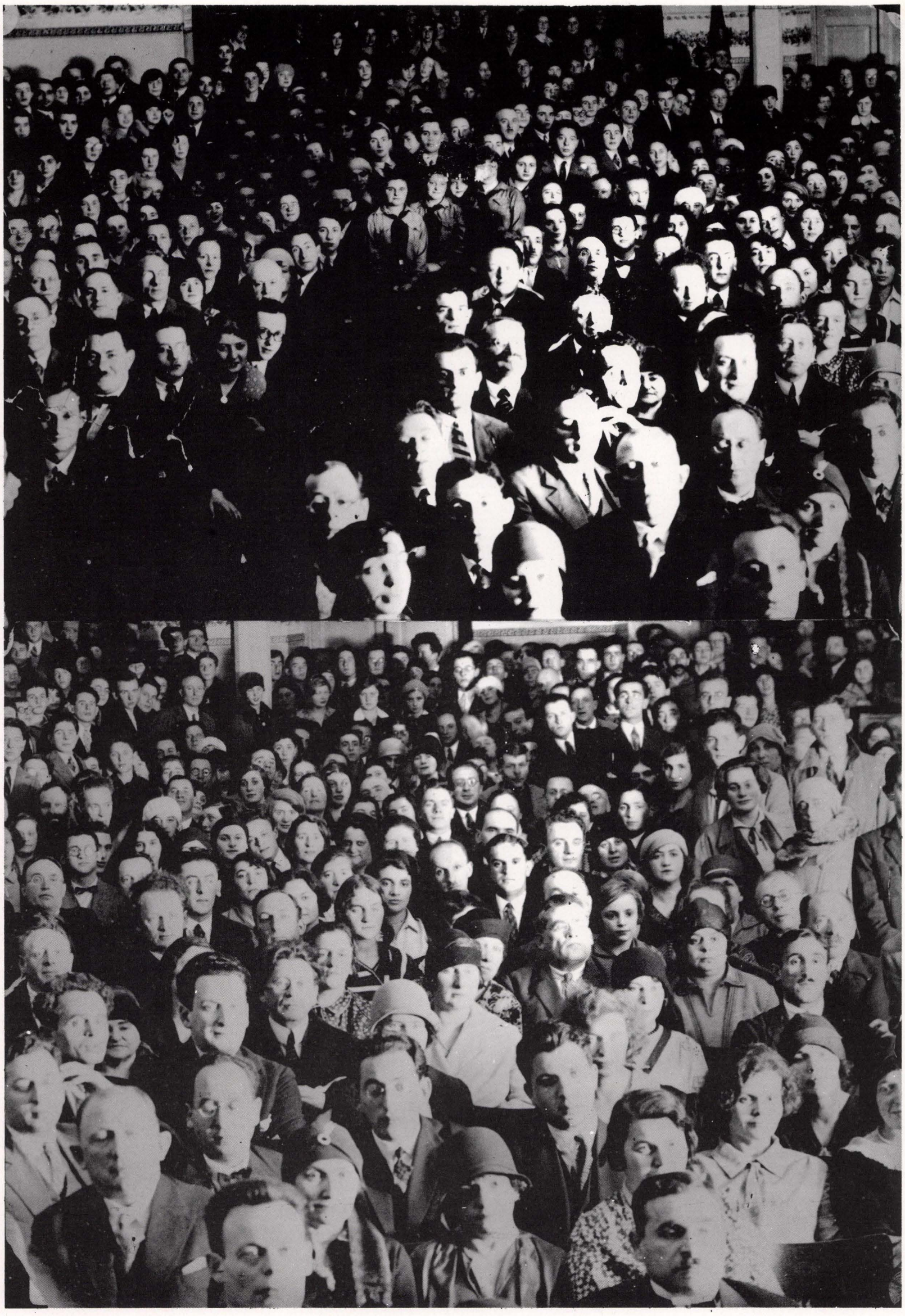

די געגנטן און גאַסן וואו יידן האָבן געוואוינט פאַרן חורבן

(אָפּיציעלע רשימה, באַשטעטיקט דורכן פּוילישן אינערן־מיניסטעריום, צו די קהילה־וואַלן אין 1936)

השכונות והרחובות בוילנה, שבהם גרו יהודים לפני החורבן

(רשימה רשמית, מאושרת ע"י משרד־הפנים הפולני, לקראת הבחירות לקהילה בשנת 1936)

מ ו ד ע ה

די וואַל־קאָמיסיע פון דער ווילנער קהילה צו די וואַלן פון קהילה־ראַט איז דערמיט מודיע אויפן סמך פון פאַראַגראַף 45 פון דער פאַראַרדענונג פון בילדונגס־מיניסטער פון 24טן אָקטאָבער 1930 י. (דז. או. ר. פּ. נומ' 75/30 פּאָז' 592), אַז דעם 6טן סעפּטעמבער 1936 יאָר וועלן פאַרקומען די וואַלן פון 25 מיטגלידער פון קהילה־ראַט און פון זייערע 25 פאַרטרעטער.

די שטימצעטלען קענען ווערן אָפּגעגעבן פון 8 אַז' אינדערפרי ביז אַכט (20) אַז' איז אָוונט איז פאַלגנדע לאָקאַלן:

1־טער ראיאָן

אין וואָל לאָקאַל אויף אָשעשקע גאַס נומ' 7
(יידיש קהילה)

שטימען די וויילער פון די פאָלגנדע נאָכן:

סירקאָמליאַ־אלעע, סרעבערנאַ־גאַס, 1־טע באַטעריי, בערעזאַדי־נער בעסק, בישקס באבזדורסקי־גאס (בישקופיץ), באַנוסלאווסקי־גאס, באַראַנאָוויטשי־גאס, בוכהאַלטעריי, 3־טער רגי־מענט, בלאַנקע, בעלזער־גאס, בעקערייגאס, בראַנדוואַי־גאס, ברעסט־ליטאָווסקער שאָסיי, גאַלאָשין־גאס, גאַלאָשינער־גאס, גאָרנע־גאס, גאָרנעס־גאס, גאָרנעס־גאס, גאָרנעס

NEIGHBORHOODS AND STREETS WHERE JEWS LIVED IN VILNA

BEFORE THE HOLOCAUST (official list, certified by the Polish Ministry of Interior for the elections to the Jewish Community Council in 1936)

РАЙОНЫ И УЛИЦЫ ВИЛЬНЫ ГДЕ ЕВРЕЙ ПРОЖИВАЛИ ДО УНИЧТОЖЕНИЯ (официальный список к выборам в еврейскую общину утвержденный польским, Министерством Внутренних Дел в 1936 г.)

OBWIESZCZENIE.

Komisja Wyborcza Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Wilnie dla wyboru Rady Gminy podaje do publicznej wiadomośsi na zasadzie par. 45 Rozp. Min. W. R. i O. P. z dnia 24. X. 1930 r. (Dz. U. R. P. Nr. 75/30, poz. 592), że w dniu 6-go września 1936 roku odbędą się wybory 25 członków Rady Gminy oraz 25 zastępców tychże.

Głosowanie odbywać sie będzie od godz. 8-ej do godz. 20-ej w lokalach następujących:

Rejon 1-szy.

Lokal wyborczy przy ul. Orzeszkowej № 7
(Gmina Żydowska)
Głosują wyborcy zamieszkali przy ulicach:

Aleja Syrokomli, Arsenalska, I Baterji, Bernardyński zauł., Biskupa Bandurskiego, Bogusławski z. Bonifraterska, Cicha, Dąbrowskiego, Dobroczynny z. Garbarska, Gazowa, Jagiellońska, Kozłowy z., Królewska, Lelewela, Marji Magdaleny, Mickiewicza od Nr. 1 do Nr. 33 włącznie wszystkie nieparzyste, Mickiewicza od Nr. 2 do Nr 34 włacznie wszystkie parzyste, Mostowa, Oranżeryjna, Orzeszkowej, Podzamcze, Przeskok, Skopówka, Śniadeckich, Św. Anny, Św. Jakóba, Św. Jerski zauł., Św. Michalski, Tatarska. Uniwersytecka, Wileńska od nr. 22 wzwyż wszystkie parzyste, Wileńska od nr. 21 wzwyż wszystkie nieparzyste, Zamkowa, Zygmuntowska.

Rejon 2-gi.

Lokal wyborczy przy ul. Portowej № 17
(Dom Starców)
Głosują wyborcy zamieszkali przy ulicach:

Białoskórnicza, Ciasna, Flisowa, Góra Bufałłowa, Gimnazjalna, Jakóba Jasińskiego, Kasztanowa, Łukiska, Mahometańska, 3-go Maja, Mała, Meczetowa, Mickiewicza od nr. 36 wzwyż wszystkie parzyste, Mickiewicza od nr. 33-a wzwyż wszystkie nieparzyste, Montwiłłowska, Montwiłłowski zauł., Muzułmański z., Ofiarna, Pańska, Piekiełko, Podgórna, Portowa, Portowy zauł., Przejazd, Sierakowskiego, Staroszlachturna, Stroma, Stycznionva, Św. Filipa, Tartaki, Więzienny zauł., Więzienna.

Rejon 3-ci.

Lokal wyborczy przy ul. Trockiej № 1
(Szk. Handl. Gezundheits)
Głosują wyborcy, których nazwiska zaczynają się na litery **A** do **K** zamieszkali przy ulicach:

Franciszkański zauł., Kejdański z., Lidzki zauł., Niemiecka wszystkie numery nieparzyste, Św. Mikołaja, Trocka, Zawalna od nr. 26 do nr. 34 włącznie wszystkie parzyste.

Rejon 4-ty.

Lokal wyborczy przy ul Zawalnej 28
(Szkoła Powszechna im. D-ra Epsztejna)
Głosują wyborcy, których nazwiska zaczynają się na litery **L** do **Z** zamieszkali przy ulicach:

Franciszkański zauł., Kejdański zauł., Lidzki z., Niemiecka wszystkie numery nieparzyste, Św. Mikołaja, Trocka, Zawalna od nr. 26 do nr. 34, włącznie wszystkie parzyste.

Rejon 5-ty.

Lokal wyborczy przy ul. Gdańskiej № 3
(Talmud-Tora)
Głosują wyborcy zamieszkali przy ulicach:

Benedyktyńska, Gdańska, Św. Ignacego, Jezuicka, Ludwisarska, Poznańska, Wileńska od nr. 1 do nr. 19 włącznie wszystkie nieparzyste, Wileńska od nr. 2 do nr. 20 włącznie wszystkie parzyste, Zawalnu od nr. 1 do nr. 15 włącznie wszystkie nieparzyste, Zawalna od nr. 2 do nr. 24 włacznie wszystkie parzyste, Żeligowskiego.

Rejon 6-ty.

Lokal wyborczy przy ul. Żydowskiej № 6
(Ezras Noszym—Główna Synagoga 1sza brama)
Głosują wyborcy, których nazwiska zaczynają się na litery **A** do **K**, zamieszkali przy ulicach:

Dominikańska, Dominikański zauł., Gaona, Imbary, Juljana Klaczki, Niemiecka wszystkie parzyste, Szklana, Żydowska.

Rejon 7-my.

Lokal wyborczy przy ul. Żydowskiej 6,
(Zimowa Bożnicza--Główna Synagoga 2 brama.)
Głosują wyborcy, których nazwiska zaczynają się na litery **L** do **Z**, zamieszkali przy ulicach:

Dominikańska, Dominikański zauł., Gaona, Imbary, Juljana Klaczki, Niemiecka, wszystkie parzyste, Szklana, Żydowska.

Rejon 8-my.

Lokal wyborczy przy ul. Bazyljańskiej 4
(Szkoła powszechna „Frug-Kupersztejn")
Głosują wyborcy, których nazwiska zaczynają się na litery **A** do **K** zamieszkali przy ulicach:

Bazyljańska, Bosaczkowa, Hetmańska, Kolejowa od nr. 1 do nr. 3 włacznie nieparzyste, Końska, Ostrobramska, Wielka od nr. 38 do końca wszystkie parzyste, Wielka od nr. 33 do końca wszystkie nieparzyste, Wszystkich Świętych, Zawalna od nr. 41 wzwyż wszystkie nieparzyste, Zawalna od nr. 52 wzwyż wszystkie parzyste.

Rejon 9-ty.

Lokal wyborczy przy ul. Końskiej 3/2a
albo Rudnicka 6 (Gimnazjum Żydowskie matem.-przyr.)
Głosują wyborcy, których nazwiska zaczynają się na litery **L** do **Z** zamieszkali przy ulicach:

Bazyljańska, Bosaczkowa, Hetmańska, Kolejowa od nr. 1 do nr. 3 włącznie nieparzyste, Końska, Ostrobramska, Wielka od nr. 38 do końca wszystkie parzyste, Wielka od nr. 33 do końca wszystkie nieparzyste, Wszystkich Świętych, Zawalna od nr. 41 wzwyż wszystkie nieparzyste, Zawalna od nr. 52 wzwyż wszystkie parzyste.

Rejon 10-ty.

Lokal wyborczy przy ul. Subocz 19.
(Pomoc Pracy)
Głosują wyborcy zamieszkali przy ulicach:

Augustjańska, Bakszta od nr. 15 wzwyż wszystkie nieparzyste, Bakszta od nr. 10 wzwyż wszystkie parzyste, Cerkiewna, Głuchy zauł., Jeziorna, Kazimierzowski zauł. (Św. Kazimierza), Piwna, Praczkarnia, Rajski zauł., Rossa ul. od nr. 1 do nr. 11 włącznie wszystkie nieparzyste. Rossa ul. od nr. 2 do nr. 12 włącznie wszystkie parzyste, Rossa zaułek od nr. 1 do nr. 3 włącznie wszystkie nieparzyste, Rossa zauł. od nr. 2 do nr. 8 włącznie wszystkie parzyste, Subocz ul. od nr. 1 do nr. 23 włącznie wszystkie nieparzyste. Subocz ulica od nr. 2 do nr. 16 włącznie wszystkie parzyste, Św. Nikodema, Rybny zauł.

Rejon 11-ty.

Lokal wyborczy przy ul. Subocz 37.
(Bilige Hajzer)
Głosują wyborcy zamieszkali przy ulicach:

Św. Barbary, Belwederska, Betlejemska. Białostocka. Bobrujska, Jerozolimska. Jerozolimski zauł., Jerozolimska Nowa, Jerozolimska Mała, Karlsbadzka, Kocia, Kopanica, Majowa, Marcowa, Markucie, Markucie-Świstopol—majątek, Mohylewska, Nowo-Subocz, Parkowy zauł., Popławska nieparzyste od nr. 15 do końca, Popławska parzyste od nr. 16 do końca, Popławski zauł., Puszkarnia, Radomska, Subocz od nr. 25 wzwyż wszystkie nieparzyste, Subocz od nr. 18 wzwyż wszystkie parzyste, Święciański zauł., Świętopol (Swistopol), Syberyjska, Szwajcarski zauł., Tupaciszki, Witebska, Wilanów.

Rejon 12-ty.

Lokal wyborczy przy ul. Śniegowej 6.
(Bożnica Nowy-Świat)
Głosują wyborcy zamieszkali przy ulicach:

Beliny, Bracka, Burbiszki, Chłodna, Cmentarna. Czarny Trakt, Druetowy zauł., Dunajka, Ejszyski Trakt. Grochowa, Góry wieś, Horodelska, Hrybiszki, Kolonja Wileńska (górna i dolna), Kominy Droga. Konduktorska, Kowieńska. Kowieński zauł., Krapiwnica wieś, Kuprjaniszki wieś, Kuprjaniszki majątek, Lidzki Trakt, Lipówka, Lipówka zauł., Listopadowa, Lokieć. Mała Raduńska, Mieszkańce wieś, Mińska, Miodowa, Nieświeska, Nieświeski zauł., Nowa Aleja, Nowosiołki wieś (Nowy Świat), Nowoświecka, Nowoświecki Prawy zauł., Nowoświecki Lewy zauł., Nowoświecki Mały zauł., Olimpi, Orzechowa, Oszmiański Trakt, Oszmiańska, Poleska, Porubanek. Rakowa. Rossa od nr. 13 wzwyż wszystkie nieparzyste, Rossa od nr. 14 wzwyż wszystkie parz., Rossa zauł. od nr. 5 wzwyż wszystkie nieparz., Rossa z. od nr. 10 wzwyż wszystkie parz., Rudomińska, Rudomiński Trakt, Rybiszki, Rybiszki A, Rybiszki B, Rybiszki C, Rybiszki E, Rybiszki wieś, Rybiszki Małe, Rybiszki folwark, Sienna, Słowiańska, Slusarka, Śniegowa. Śniegowy zauł., Środkowa. Stalowa, Staro-Grodzieńska, Sygnałowa, Św. Stefański Forszt. (Przedmieście Stefańskie). Św. Wincentego, Szewska Droga, Szkaplerna. Szkaplerny A., Szkaplerny B., Szkaplerny C., Szkaplerny D., Szkaplerny E., Targowa, Tokarska (Stolarska). Tunelowa, Turgielska, Tyzenhauzowska, Warszawska, Warszawski zauł., Wawozy, Wianiowa (Wiśniowa). Wiejska, Zbożowa. Żelazna Chatka, Żwirki i Wigury.

Rejon 13-ty.

Lokal wyborczy przy ul. Wielkiej 30.
(Związek Kobiet Zydowskich)
Głosują wyborcy zamieszkali przy ulicach:

Bakszta od nr. 1 do nr. 13 włącznie wszystkie nieparzyste, Bakszta od nr. 2 do nr. 8 włącznie wszystkie parzyste, Literacki, Łotoczek, Metropolitalna, Metropolitalny Plac, Miłosierna, Sawicz, Safjaniki, Święto-Jańska, Szwarcowy z., Wielka od nr. 1 do nr. 31 włącznie wszystkie nieparzyste, Wielka od nr. 2 do nr. 36 włącznie wszystkie parzyste, Wolana.

Rejon 14-ty.

Lokal wyborczy przy ul. Straszuna 6
Głosują osoby, których nązwiska zączynają się na litery **A** do **M** i zamieszkali przy ulicach:

Dziśnieński zauł., Jatkowa. Oszmiański zaułek. Rudnicka, Straszuna, Szpitalna (Telszewska). Zawalna od nr. 36 do nr. 50 włącznie wszystkie parzyste, Żmudzka (Szawelska).

Rejon 15-ty.

Lokal wyborczy przy ul Św. Mikolaja 7.
(Związek Inwalidów Zydów).
Głosują wyborcy których nazwiska zaczynają się na litery **N** do **Z** i zamieszkali przy ulicach:

Dziśnieński zauł., Jatkowa, Oszmiański zauł., Rudnicka, Straszuna, Szpitalna (Telszewska). Zawalna od nr. 36 do nr. 50 włącznie wszystkie parzyste, Żmudzka (Szawelska).

Rejon 16-ty.

Lokal wyborczy przy ul. w. Pohulanka 23
szkoła powszechna im. D-r C. Szabada
„Mefice Haskala"
Głosują wyborcy zamieszkali przy ulicach:

Aleja Róż, Brzózka (Brzeska). Dobra, Kamienna. Kobarskiego, Lubelska, Nasza, Objazdowa, Piaskowa, Piłsudskiego od nr. 2 do nr. 8 włącznie parzyste, Piłsudskiego od nr. 1 do nr. 7 włącznie nieparzyste, Pohulanka Mała, Pohulanka Wielka, Prowiantowy z., Rzeczna, Słowackiego od nr. 2 do nr. 14 włącznie wszystkie parzyste, Słowackiego od nr. 1 do nr. 3 włącznie wszystkie nieparzyste, Suwalska, Św. Jacka, Teatralna, Wingry od nr. 1 do nr. 19 włącznie wszystkie nieparzyste, Wingry od nr. 2 do nr. 6 włącznie wszystkie parzyste, Zakretowa, Zakretowy zauł., Zawalna od nr. 17 do nr. 21 włącznie wszystkie nieparzyste. Zdrojowy.

Rejon 17-ty.

Lokal wyborczy przy ul. Szopena 6– gimn.
„Tuszyja"
Głosują wyborcy, których nazwiska zaczynają się na litery **A** do **L**, zamieszkali przy ulicach:

Gościnna, Kijowska nr. 2, Kijowska nr. 1, Kolejowa od nr. 3-a do końca wszystkie nieparzyste. Kolejowa od nr. 2 do końca wszystkie parzyste. Krok, Kwiatowa, Ponarska od nr. 2 do nr. 6 włącznie wszystkie parzyste, Ponarska nr. 1. Sadowa, Stefańska (Św. Stefana), Szopena.

Rejon 18-ty.

Lokal wyborczy przy ul. Szopena 8 —
Religijna szkoła powszechna „Jawna"
Głosują wyborcy, których nazwiska zaczyrają się na litery **M** do **Z** zamieszkali przy ulicach:

Gościnna, Kijowska nr. 2, Kijowska nr. 1, Kolejowa od nr. 3-a do końca wszystkie nieparzyste, Kolejowa od nr. 2 do końca wszystkie parzyste, Krok, Kwietowa, Ponarska od nr. 2 do nr. 6 włącz. wszystkie parzyste, Ponarska nr. 1, Sadowa, Stefańska (Św. Stefana), Szopena.

Rejon 19-ty.

Lokal wyborczy przy ul. Makowej 5—Bożnica.
Głosują wyborcy, których nazwiska zaczynają się na litery **A** do **L**, zamieszkali przy ulicach:

Bankowa, Kijowska od nr. 2-a do nr. 6 włącznie parzyste, Kijowska od nr. 3 do nr. 9 włącznie nieparzyste, Krupniczy, Kwaszelna. Makowa. Nowogródzka od nr. 2 do nr. 24 włącznie wszystkie parzyste, Nowogródzka od nr. 1 do nr. 15 włącznie wszystkie nieparzyste, Słowackiego od nr. 9 do nr. 15 włącznie wszystkie nieparzyste, Słowackiego od nr. 18 do nr. 30 włącznie wszystkie parzyste. Szeroka, Węglowa, Wingry od nr. 21 do końca wszystkie nieparz. Wingry od nr. 8 do końca wszystkie parzyste, Zawalna od nr. 23 do nr. 39 włącznie wszystkie nieparz.

Rejon 20-ty.

Lokal wyborczy przy ul. Makowej 5—żyd. szkoła powsz. im. S. M. Gurewicz
Głosują wyborcy, których nazwiska zączynają się na litery **M** do **Z** zamieszkali przy ulicach:

Bankowa, Kijowska od nr. 2-a do nr. 6 włącznie parzyste, Kijowska od nr. 3 do nr. 9 włącznie nieparzyste, Krupniczy, Kwaszelna. Makowa, Nowogródzka od nr. 2 do nr. 24 włącznie wszystkie parzyste, Nowogródzka od nr. 1 do nr. 15 włącznie wszystkie nieparzyste, Słowackiego od nr. 9 do nr. 15 włącznie wszystkie nieparzyste, Słowackiego od nr. 18 do nr. 30 włącznie wszystkie parzyste, Szeroka, Węglowa. Wingry od nr. 21 do końca wszystkie nieparzyste. Wingry od nr. 8 do końca wszysktie parzyste. Zawalna od nr. 23 do nr. 39 włącznie wszystkie nieparzyste.

Rejon 21-szy.

Lokal wyborczy przy ul. Kijowskiej 12, Bożnica
Głosują wyborcy zamieszkali przy ulicach:

Kijowska od nr. 8 do nr. 24 włącznie wszystkie parzyste, Kijowska od nr. 11 dn nr. 25 włącz. wszystkie nieparzyste, Kijowski zauł. I, Kijowski zaułek II, Kijowski z. III, Ponarska od nr. 8 do nr. 36 włącznie wszystkie parzyste, Ponarska od nr. 3 do nr. 41 włącznie wszystkie nieparzyste, Piłsudskiego od nr. 39 do końca wszystkie nieparzyste, Piłsudskiego od nr. 46 do końca wszystkie parzyste, Pożarowa, Rydza Śmigłego od nr. 32 do końca wszystkie parzyste, Rydza Śmigłego od nr, 25 do końca wszystkie nieparzyste, Słowackiego od nr. 17 do końca wszystkie nieparzyste, Słowackiego od nr. 32 do końca wszystkie parzyste.

Rejon 22-gi.

Lokal wyborczy przy ul. Nowogródzkiej 84—(Bożnica Mularska) wejscie z ul. Kowalskej
Głosują wyborcy, których nazwiska zaczynają się na litery **A** do **M** zamieszkali przy ulicach:

Archanielska od nr. 34 do końca wszystkie parzyste, Archanielska od nr. 39 do końca nieparzyste, Boczna, Bukowa, Cechowy z., Dobrej Rady, Dynaburska, Gajowa. Gęsia, Gościniec Trocki, Grzybowa, Jęczmienna, Kacza, Karna, Kijowska od nr. 26 do końca parzyste, Kijowska od nr. 27 do końca nieparzyste. Klonowa, Kowalski z., Kozia, Krawiecki z., Krucza, Kucharski z., Kurhany, Kurlandzka, Legjonów od nr. 109 do końca nieparzyste, Legjonów od nr. 94 do końca parzyste, Malinowa, Murarski zauł., Nowogródzka od nr. 40 do końca parzyste, Nowogródzka od nr. 33 do końca nieparzyste, Pawia, Piekarski z., Pogodna, Pokój. Ponarska od nr. 43 do końca nieparzyste, Ponarska od nr. 38 do końca parzyste, Prosta, Prywatny, Radość, Rozbrat, Rydza Śmigłego od nr. 7 do nr. 13 włącznie nieparzyste, Rydza Śmigłego od nr. 8 do nr. 14 włącznie parzyste. Składowa, Ślepa, Smoleńska II, Smolna, Solny z., Strażacki z., Świerkowa, Szczygla. Szkolny, Wilcza Łapa, Wodociągowa, Wronia Ponarska, Zaułek, Zgoda.

Rejon 23-ci.

Lokal wyborczy przy ul. Koziej 29b
(Bożnica sołdatska)
Głosują wyborcy, których nazwiska zaczynają się na litery **N** do **Z** zamieszkali przy ulicach:

Archanielska od nr. 34 do końca parzyste, Archanielska od nr. 39 do końca nieparzyste, Boczna, Bukowa, Cechowy, Dobrej Rady, Dynaburska, Gajowa, Gęsia, Gościniec Trocki, Grzybowa, Jęczmienna, Kacza, Karna, Kijowska od nr. 26 do końca parzyste, Kijowska od nr. 27 do końca nieparzyste. Klonowa, Kowalski z., Kozia, Krawiecki z., Krucza, Kucharski z., Kurhany, Kurlandzka, Legjonów od nr. 109 do końca nieparzyste. Legjonów od nr. 94 do końca parzyste, Malinowa, Murarski z., Nowogródzka od nr. 40 do końca parzyste, Nowogródzka od nr. 33 do końca nieparzyste, Pawia, Piekarski z., Pogodna, Pokój, Ponarska od nr. 43 do końca nieparzyste, Ponarska od nr. 38 do końca parzyste. Prosta, Prywatny, Radość, Rozbrat, Rydza Śmigłego od nr. 7 do nr. 13 włącznie nieparzyste, Rydza Śmigłego od nr. 8 do nr. 14 włącznie parzyste. Składowa, Ślepa, Smoleńska II, Smolna, Solny, Strażacki z., Świerkowa, Szczygla. Szkolny, Wilcza Łapa, Wodociągowa, Wronia Ponarska, Zaułek, Zgoda.

Rejon 24-ty.

Lokal wyborczy przy ul. Wiwulskiej 18—(Iwo).
Głosują wyborcy zamieszkali przy ulicaah:

Archanielska od nr. 1 do nr. 37 włącznie wszystkie nieparzyste, Archanielska od nr. 2 do nr. 32 włącznie parzyste. Archanielski zauł., Cedrowa, Ceglana, Fechnerowska, Gipsowa, Gliniana: Hoża, Komendancki, Kościelna, Koszykowa. Legjonów od nr. 1 do nr. 107 włącznie wszystkie nieparzyste. Legjonów od nr. 2 do nr. 92 włącznie wszystkie parzyste, Leśniki, Nowogródzka od nr. 26 do nr. 38 włącznie wszystkie parzyste, Nowogródzka od nr. 17 do nr. 31 włącznie wszystkie nieparzyste, Nowomiejski I zauł., Nowomiejski II zauł., Piłsudskiego od nr. 9 do nr. 37 włącznie wszystkie nieparzyste, Piłsudskiego od nr. 10 do nr. 44-a włącznie parzyste, Rydza Śmigłego od nr. 1 do nr. 5 i od nr. 15 do nr. 23 włącznie wszystkie nieparzyste. Rydza Śmigłego od nr. 2 do nr. 6 i od nr. 16 do nr. 30 włącznie wszystkie parzyste, Słowackiego od nr. 5 do nr. 7 włącznie nieparzyste. Słowackiego nr. 16, Smoleńska (I Smoleńska). Spokój, Szeptyckiego, Urok, Wiwulskiego, Wróbla, Wysoka, Zacisze.

Rejon 25-ty.

Lokal wyborczy przy ul. Moniuszki 9 —
Zwierzyniec, (Bożnica).
Głosują wyborcy zamieszkali przy ulicach:

Bobrowa, Chlebowa, Chmielna, Cudna, Dębowa, Dzielna, Dzika, Fabryczna, Gedyminowska, Graniczna, Grodzka, Inflandzka, Jar, Jasna, Jelenia, Justynówka folwark, Karaimska, Karolinka folwark. Kobiałkowa, Kraszewskiego, Krótka, Krzywa, Lipowa, Litewska, Miła, Moniuszki, Niedźwiedzia, Ogrodowa, Orla, Piosza, Polna, Ptasia, Rysia, Sołtaniska, Sołtańska, Sokola, Sosnowa, Stara, Szeszkińska, Tomasza Zana, Towarowa, Wapienna, Wierzbowa, Wilcza, Witoldowa, Zielona, Zjazd, Zwierzyniecka od nr. 10 wzwyż wszystkie parzyste, Zwierzyniecka od nr. 29-a wzwyż wszystkie nieparzyste, Żórawia, Żubrowa,

Rejon 26-ty.

Lokal wyborczy przy ul. Wiłkomierskiej 20
Religijna Szkoła powszechna „Beth-Jehuda"
głosują wyborcy zamieszkali przy ulicach:

Artyleryjska, Bołtupska, Chocimska, (Chiwańska) od początku do Nr. 3 włącznie, nieparzyste, Chocimska (Chiwańska) od początku do nr. 8 włącznie parzyste, Derewnicka od nr. 1 do nr. 25 włącznie nieparzyste, Derewnicka, od nr. 2 do nr. 38 włącznie parzyste, Kalwaryjska od nr. 1 do nr. 39 włącznie wszystkie nieparzyste, Kalwaryjska od nr. 2 do nr. 30 włącznie wszystkie parzyste, Karpacka, Krakowska, Lwowska, Lewy Pióromont, Mały Pióromont, Pijarski zauł., Pióromont, Prawy Pióromont, Rybaki, Rymarski; Słomianka D, Słomianka E., Słucka, Strycharska, Strycharski zauł. A., Strycharski zauł. B., Św. Teresy, Szeszkinia Wieś, Trakt Suderwiański, Trakt Wiłkomierski, Trzecia Słomianka od nr. 41 do końca wszystkie nieparzyste, Trzecia Słomianka od nr. 34 do końca wszystkie parzyste, Ułańska, (Kawaleryjska) od nr. 1. do Nr.45 włącznie, nieparzyste, Wiłkomierska, Zwierzyniecka od Nr. 2 do Nr. 8 włącznie parzyste, Zwierzyniecka od Nr. 1 do Nr. 29 włącznie wszystkie nieparzyste.

Rejon 27-my.

Lokal wyborczy przy ul. Kalwaryjskiej 104 —
(Bożnica)
Głosują wyborcy zamieszkali przy ulicach:

Bołtupie, Chełmska, Chocimska (Chiwańska) od nr. 5 do końca nieparzyste, Chocimska (Chiwańska) od nr. 10 do końca parzyste, Czerwonodworska, Derewnicka od Nr. 40 do końca parzyste, Derewnicka od Nr. 27 do końca, nieparzyste, Fabjaniska, Finna (Saraceńska), Hak, Inspektowa, Jerozolimska, Kalwarja, Kalwaryjska od nr. 41 do końca, nieparzyste, Kalwaryjska od nr. 32 do końca parzyste, Kanonierska, Kawałkada, Kolonja Zgoda, Koszarowy zauł. Łamana, Łomżyńska, Lotnicza, Marsowa, Mejszagolska, Mętna, Nadleśna, Nowosiołki wieś, Obozowa, Ogórkowa, Oficerska I, Oficerska II, Pionierska, Pisanki, Plutonowa, Ponaryszki, Porzeczkowa, Promień, Promowa, Pszczelarska, Przyjaźń, Pułkowa, Rycerska, Saraceński z., I Słomianka A, Słomianka B, Słomianka C, Strzelecka. Świetlana, Świronek. Szańcowa, Torfowa, Trakt Kalwaryjski, Trębacka, Trwała, Trynopol, Trzecia Słomianka od nr. 1 do Nr. 39 włącznie nieparzyste, Trzecia Słomianka od Nr. 2 do nr. 32 włącznie parzyste. Tuskulańska. Ukośna, Ułańska (Kawaleryjska) od nr. 7 do końca nieparzyste, Ułańska (Kawaleryjska) wszystkie parzyste. Werki Wyszary, Werkowska. Wójtowska. Zamiejska, Zaniemeńska, Żołnierski Lewy zauł., Żołnierski Prawy zauł., Zorza, Żyrowice (Nowe Żórawice).

Rejon 28-my.

Lokal wyborczy przy ul. Antokol 105—(Bożnica).
Głosują wyborcy zamieszkali przy ulicach:

Aleja Sobieskiego, Antokolska (Antokol). Borowa, Borowy zauł. Bystrzycka, Bystrzycki zauł. Cicha (Cechowa), Głęboka, Gołębia, Holendernia, Kaczy Dół, Kanoniczna, Kapielowa, Krechowiecka, Letnia, Mało-Mieszczańska, Myśliwska, Niecała, Niespodzianek. Odnoga, Ogińskiego, Piaski, Piękna. Podwerkowska, Pobrzeżna Antokolska, Piotra Skargi, Polowa, Promienista, Przejazd, Przykątek, Prochowa, Rejtana, Romantyczna, Rajska Dolina, Sapieżyńska. Sapieżyńskie Rowy, Senatorska, Sióstr Miłosierdzia, Słoneczna, Słuszczyńska, Spacerowa, Sucha, Św. Piotra i Pawła, Tadeusza Kościuszki, Tatrzańska, Tiwoli, Topolowa, Trakt Niemenczyński, Tramwajowa, Trynitarska, Werszubska, Wiosenna, Wojskowo-Cmentarna, Wrzosowa. Wspólna, Wzgórze, Złoty Róg, Zwycięzców.

Rejon 29-ty.

Lokal wybrczyprz yul. Zarzecze 36—(Bożnica).
Głosują wyborcy zamieszkali przy ulicach:

Belmont, Biały zauł., Ciesielska, Dar. Farbiarski, Filarecka, Hajda, Kirkutowa. Krzywe Koło. Leoniszki majątek, Leoniszki wieś, Młynowa, Polocka, Ponomarski zauł., Popławska od Nr. 1 do Nr. 13 włącznie nieparzyste, Popławska od Nr. 2 do Nr. 14 włącznie wszystkie parzyste, Popowszczyzna, Potok, Puszkarnia majątek. Równe Pole, Saska Kępa. Stolarska, Trakt Batorowy. Zarzecze, Żwirowa Góra.

Zaznacza się, że wyborcy winni mieć przy sobie dokumenty legitymacyjne, stwierdzające ich tożsamość, które na żądania Komisji Wyborczej, organów Zarządu Gminy i organów państwowych winni okazać.

Komisja Wyborcza Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Wilnie dla wyboru Rady Gminy.

Wilno, dnia 28 sierpnia 1936 roku.

Druk. Sz. Ryndziuńskiego, Wilno, Wielka 39. Tel. 8-21

ווילנער פייזאש

VILNA LANDSCAPE

הנוף הוילנאי

ВИЛЕНСКИЙ ПЕЙЗАЖ

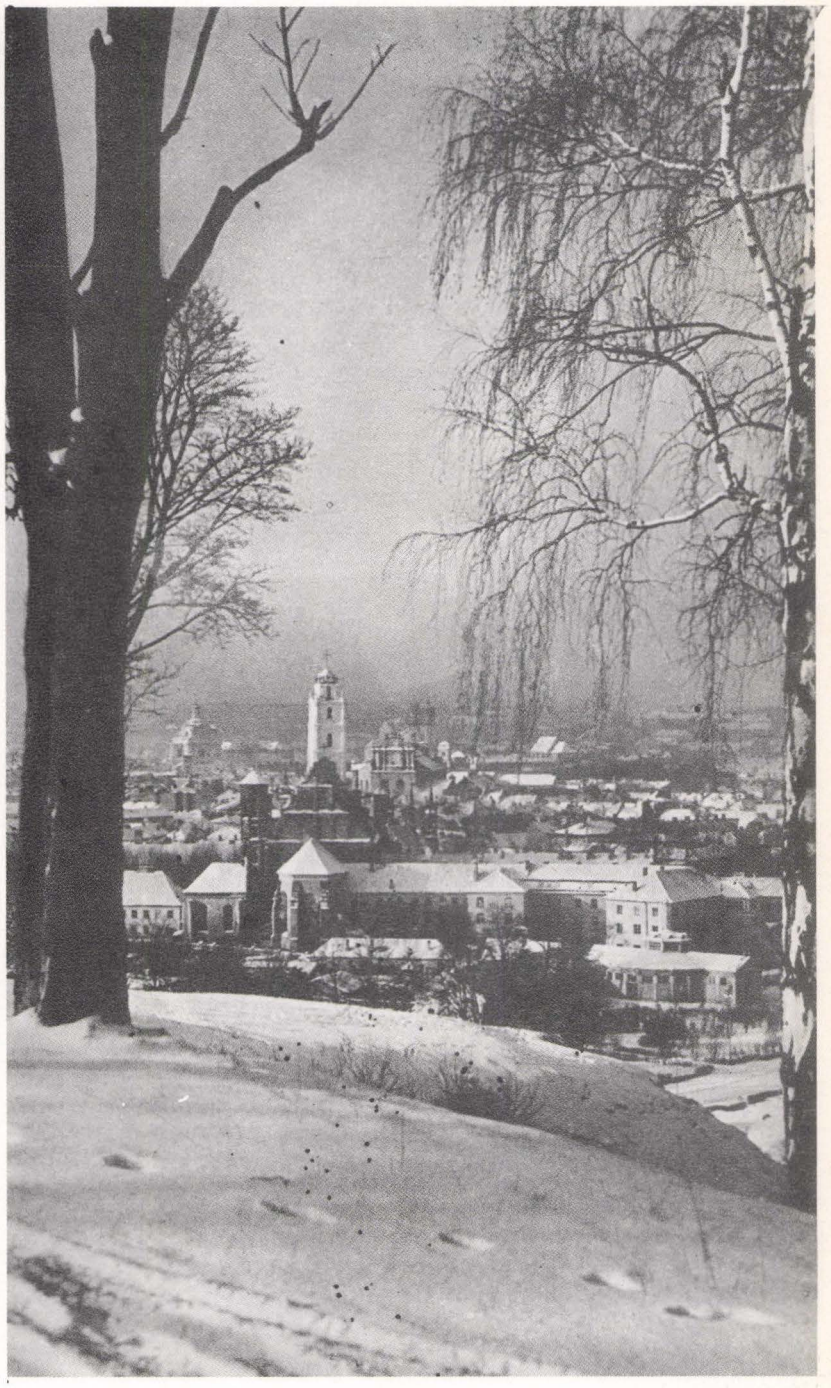

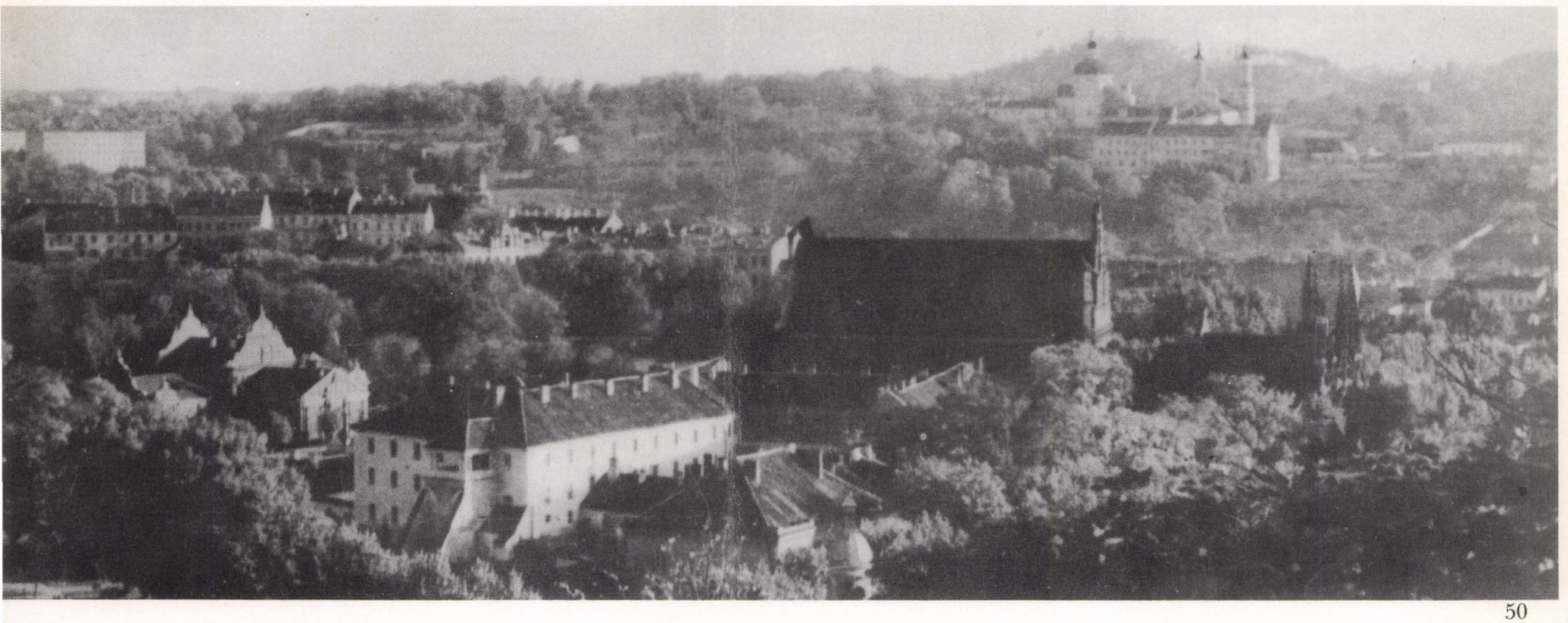

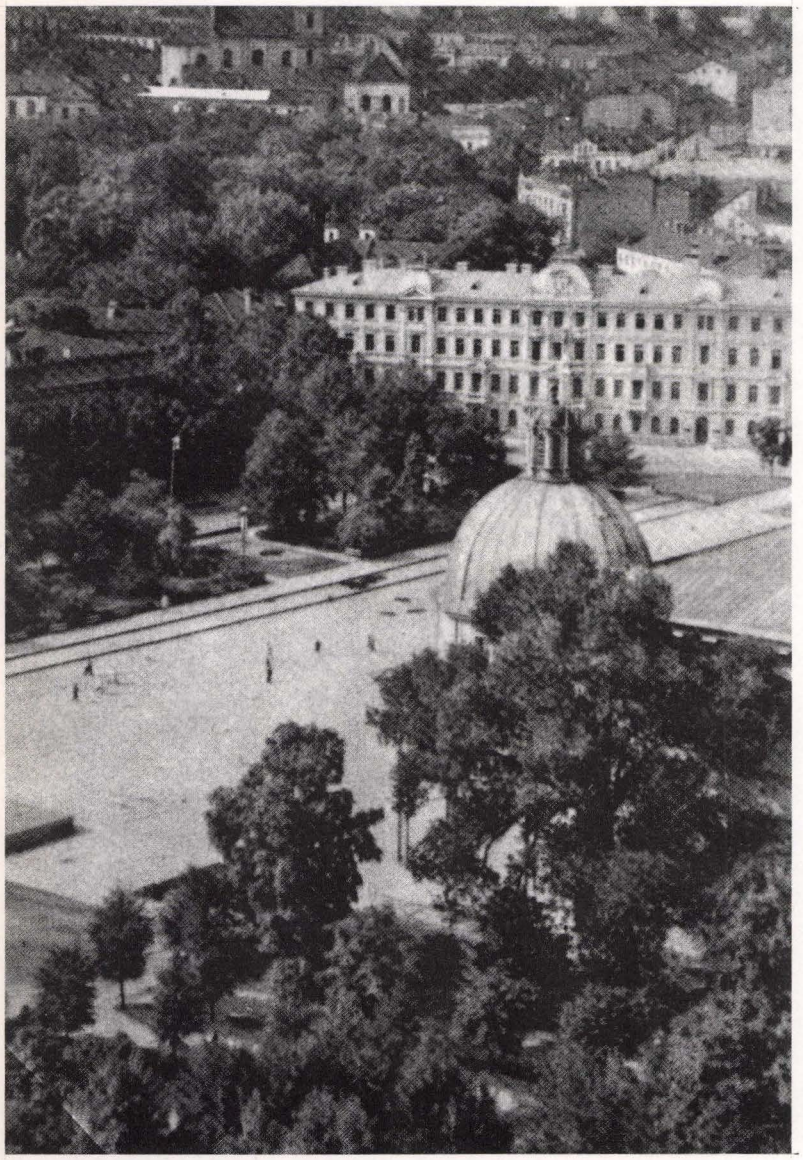

ווילנער פייזאש

VILNA LANDSCAPE

הנוף הוילנאי

.ВИЛЕНСКИЙ ПЕЙЗАЖ

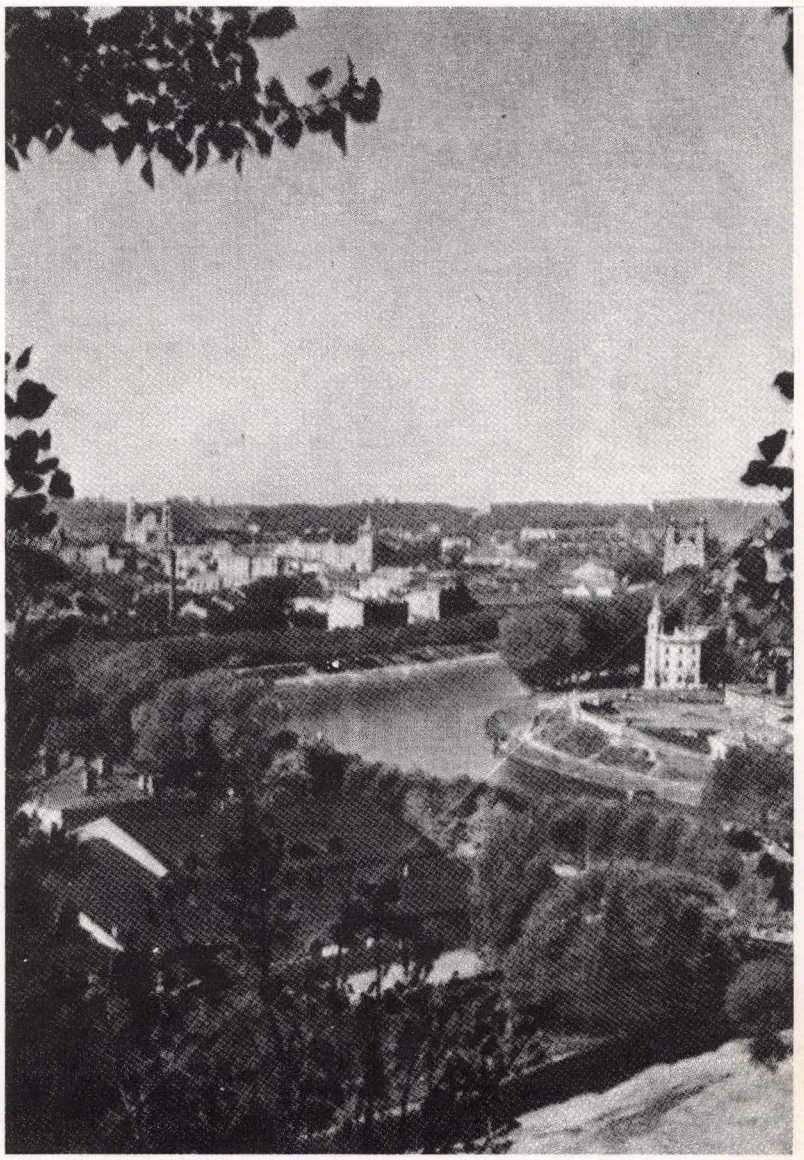

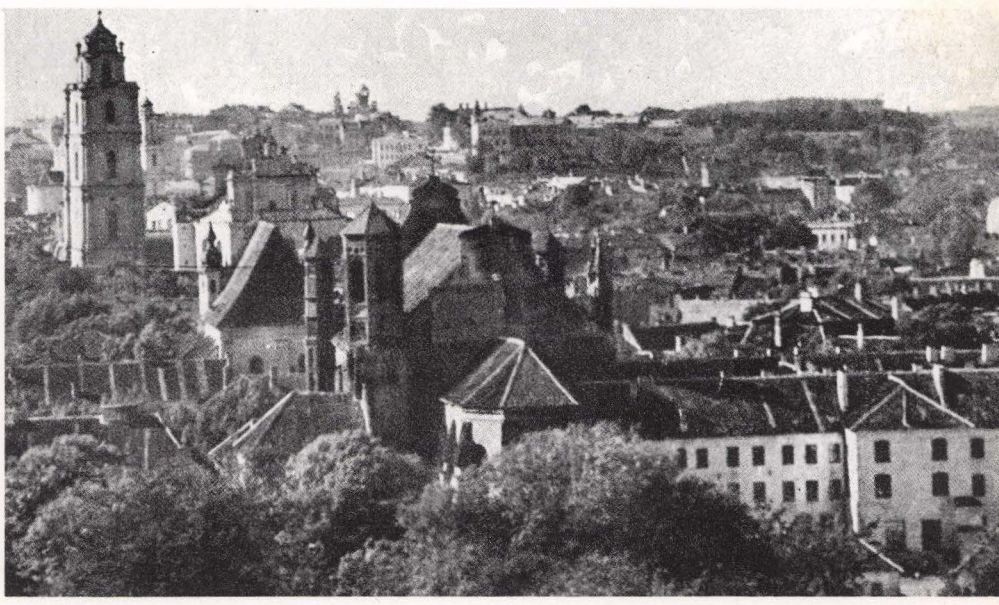

CASTLE HILL

ЗАМКОВАЯ ГОРА

דער שלאָס־באַרג

הר־הארמון

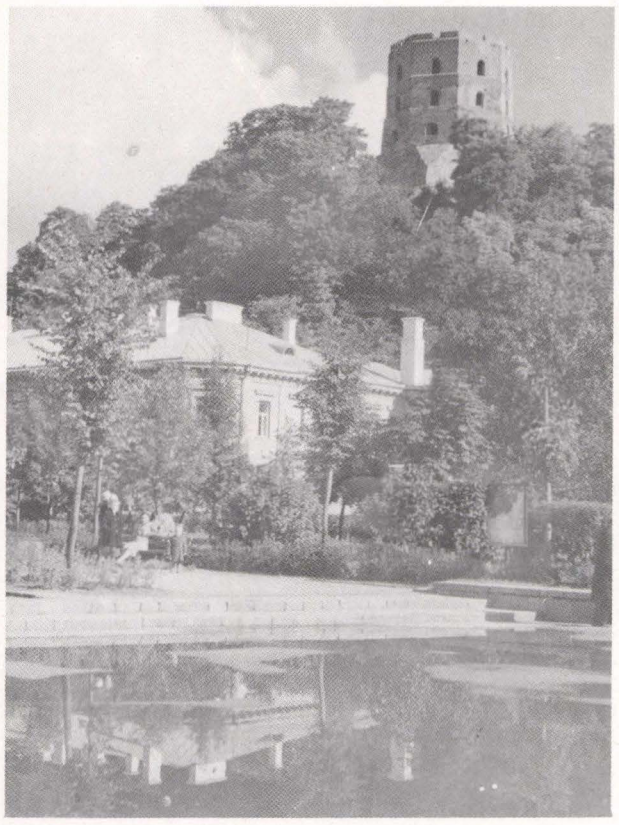

Gedimin Castle

Замок Гедимина

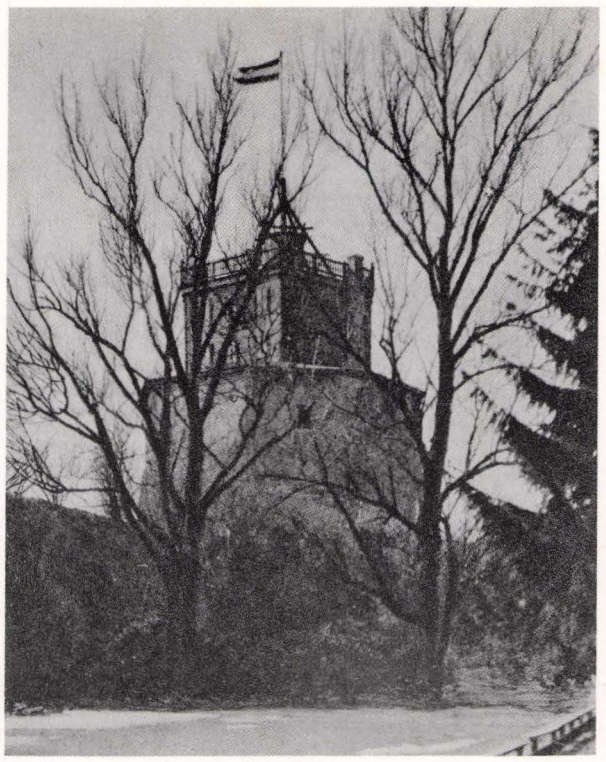

געדימינס שלאָס

ארמון גדימין

The Lithuanian Grand Duke Gedimin

Великий Князь Литовский Гедимин

1341

הער ליטווישער גרויספירשט געדימין

הנסיך הליטאי גדימין

1316

The legend about the founding of Vilna: Gedimin's dream about the "iron wolf" (1314) – later he built his palace on the mountain, and in 1323 he declared Vilna (instead of Troki) as the capital of Lithuania

Легенда о основании г. Вильны; сон Гедимина о «железном волке". На горе он построил свой замок в 1323 г. и объявил Вильну столицы Литвы (вместо г. Троки)

די לעגענדע וועגן דער גרינדונג פון ווילנע: געדימינס חלום וועגן „אייזערנעם וואָלף" (1314) — אויף דעם באַרג האָט ער שפּעטער אויפגעבויט זיין שלאָס און אין 1323 דערקלערט ווילנע (אָנשטאָט טראָק) פאַר דער הויפּט־שטאָט פון ליטע

האגדה על יסודה של וילנה: חלומו של גדימין על „זאב הברזל" (1314) — אחרי־כך יסד את ארמונו על ההר ובשנת 1323 הכריז על וילנה (במקום טרוק) כעיר־הבירה של ליטה

דריי־צלמים־באַרג

Mount of Three Crosses

הר שלושת הצלבים

Трехкрестовая гора

בעקעש־באַרג

Mount Bekesh

הר בקיש

Гора Бекеша

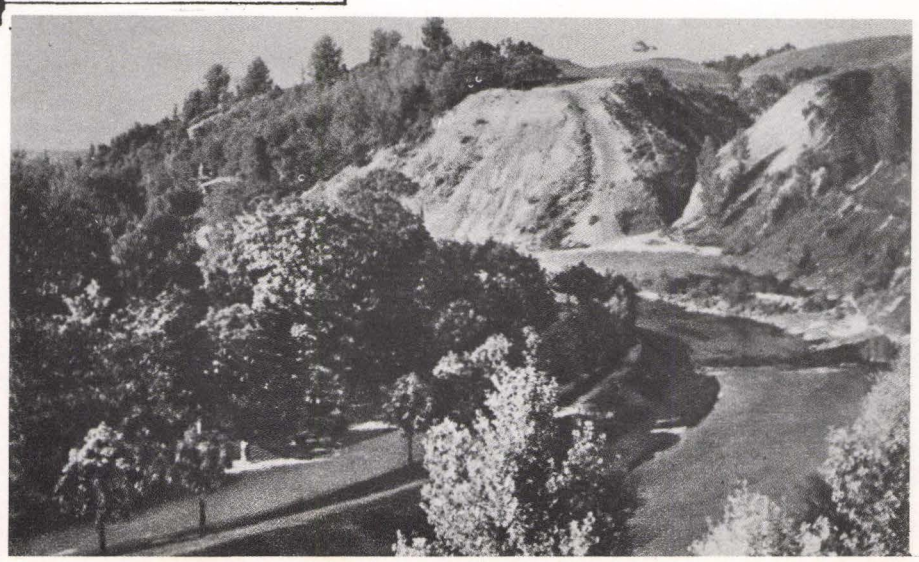

די ווילִיע

THE VILIA RIVER

נהר הוילִיה

РЕКА ВИЛИЯ

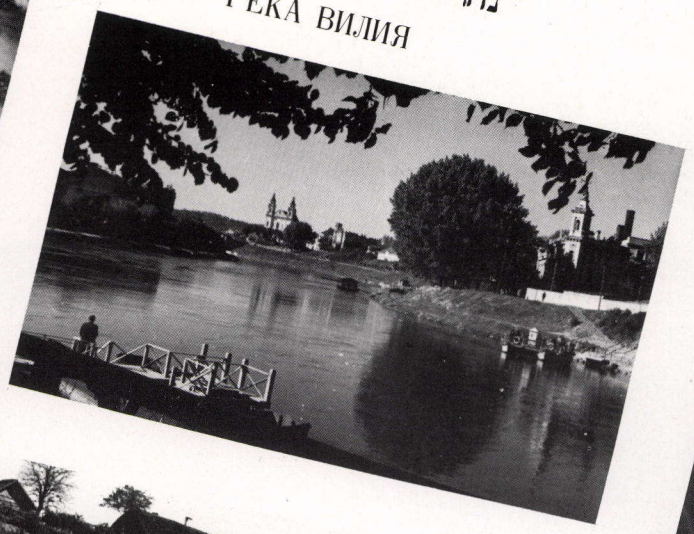

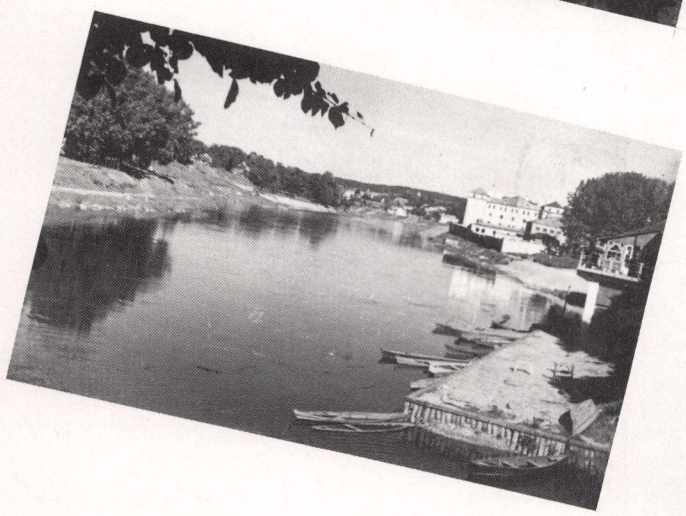

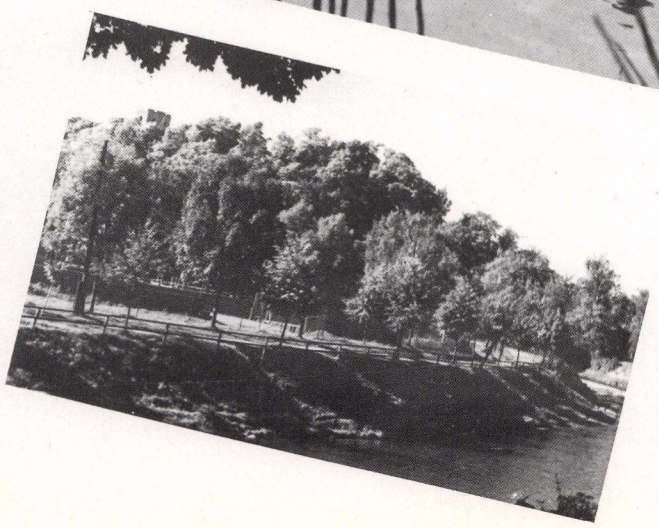

די ווילענקע
THE VILAIKA RIVER
הוילנקה
РЕКА ВИЛЕЙКА

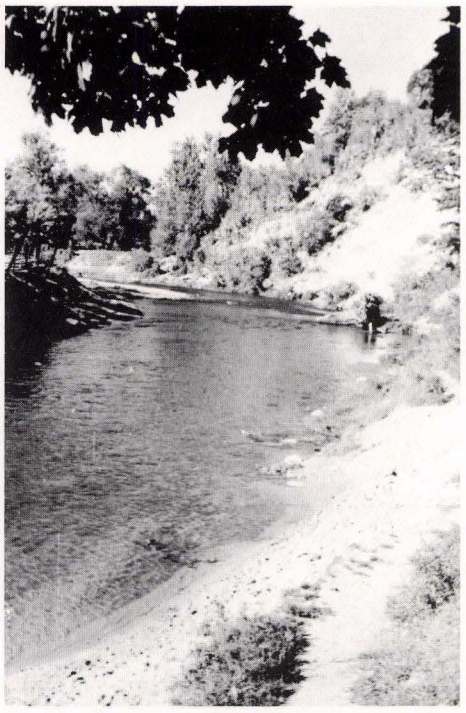

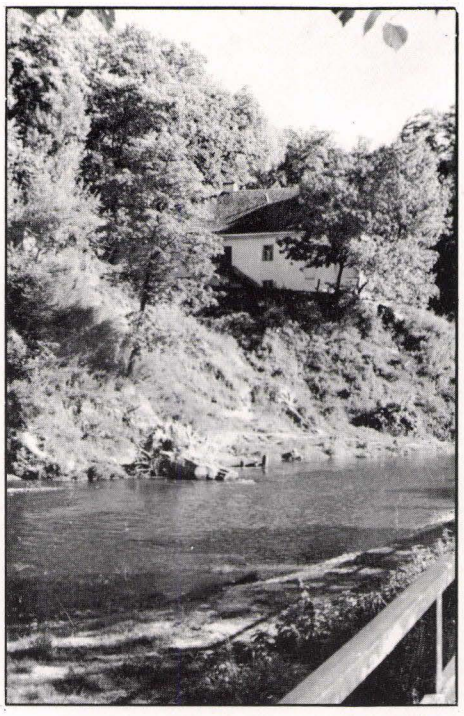

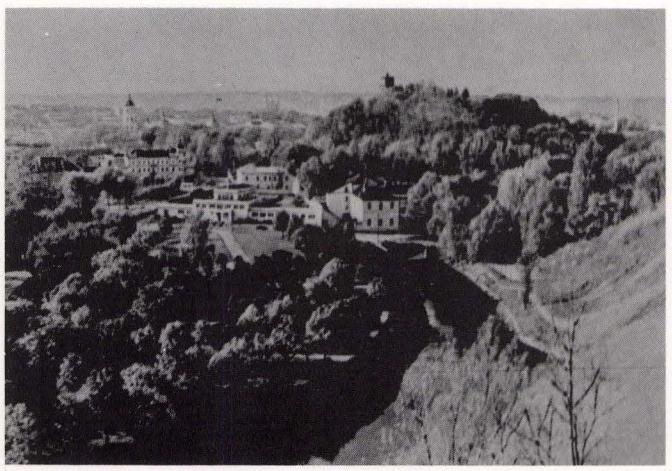

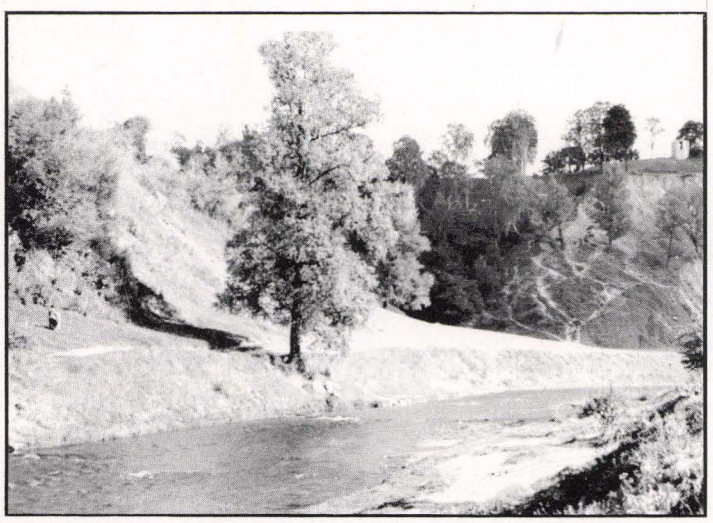

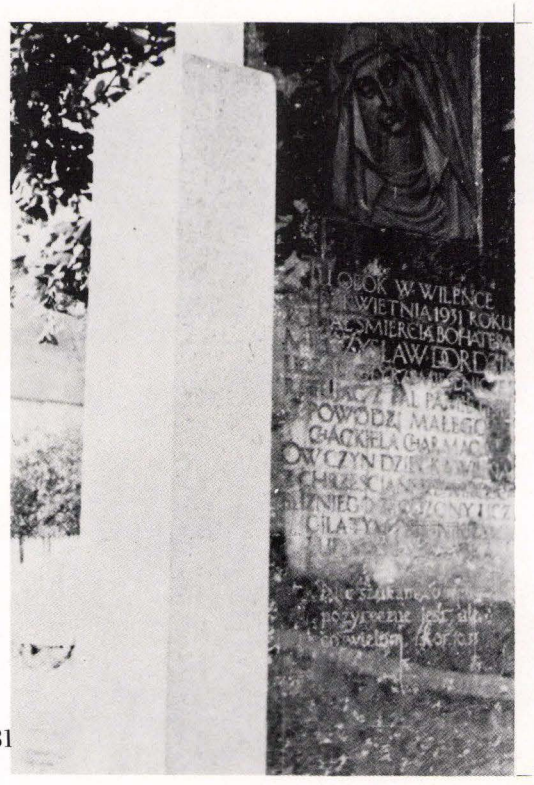

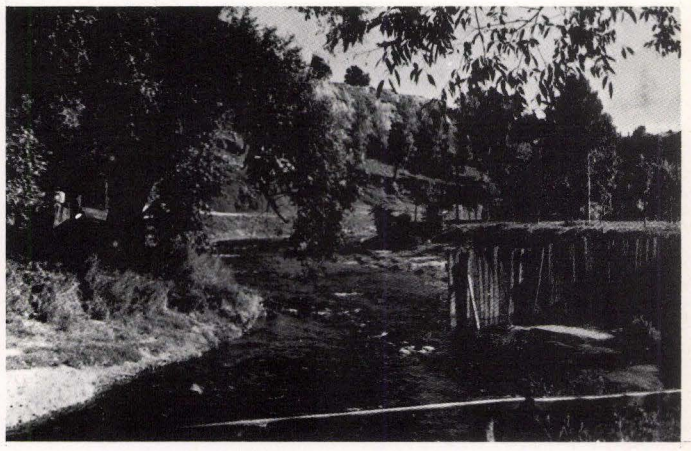

Monument at Sofianiki erected by Jews and Christians for Mietchislaw Dordzik, who drowned while saving Chatskel Charmatz (in 1931)

Памятник на Сафьянниках поставлен евреями и христианами Мечиславу Дорджику, погибшему в 1931 г. при спасании утопающего Хацкеля Хармаца

אַ דענקמאָל אויף סאָפיאַניקעס, וואָס יידן און נישט־יידן האָבן געשטעלט פאַר מיעטשיסלאָוו דאַרדזשיק, וועלכער איז דערטרונקען געוואָרן ביים ראַטעווען כאַצקל כאַרמאַצן (1931)

מצבת־זכרון בסופיינקי — הוקמה על־ידי יהודים ונוצרים למיצ'יסלב דורחדז'יק, שטבע בשנת 1931 בשעת הצלת יחזקאל חרמץ

אין "גאַי" און "טעליאַטניק"

IN THE "GYE" AND "TELIATNIK"

ב"גאי" וב"טליאטניק"

В „РОЩЕ" И „ТЕЛЯТНИКЕ"

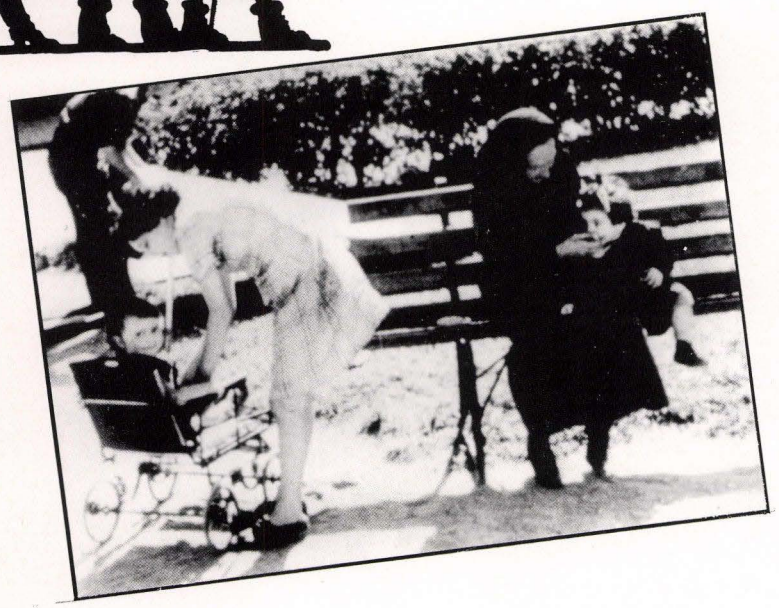

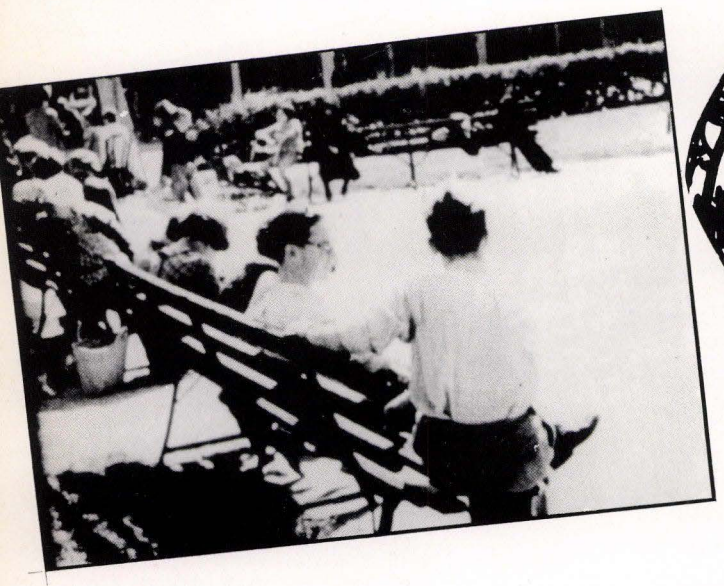

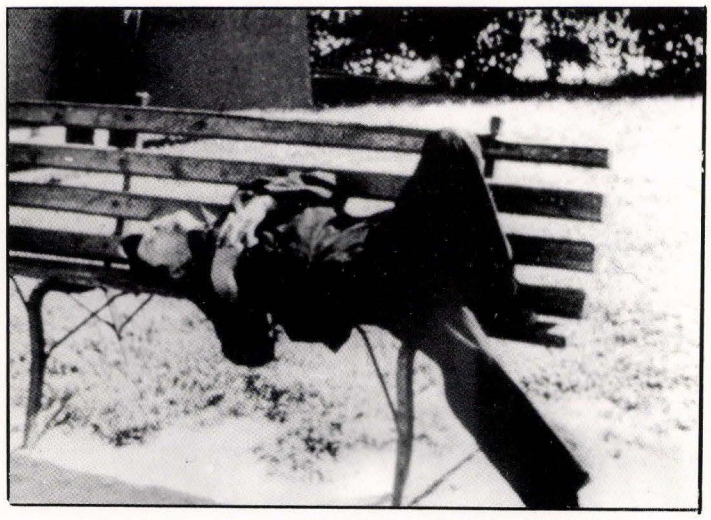

RAILROAD STATION

תחנת הרכבת

ВОКЗАЛ

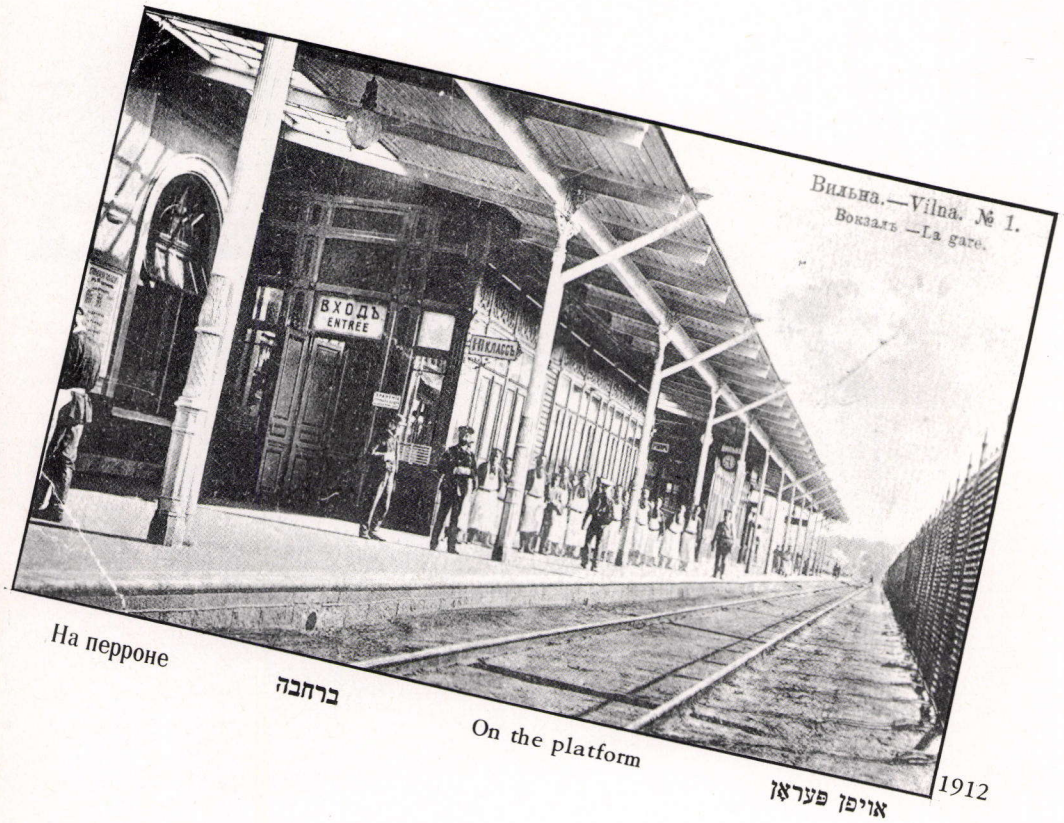

На перроне ברחבה On the platform אויפן פּערון 1912

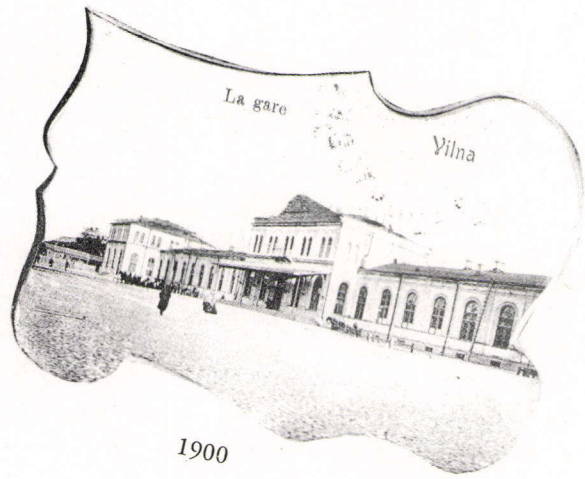

1900

1930

1917

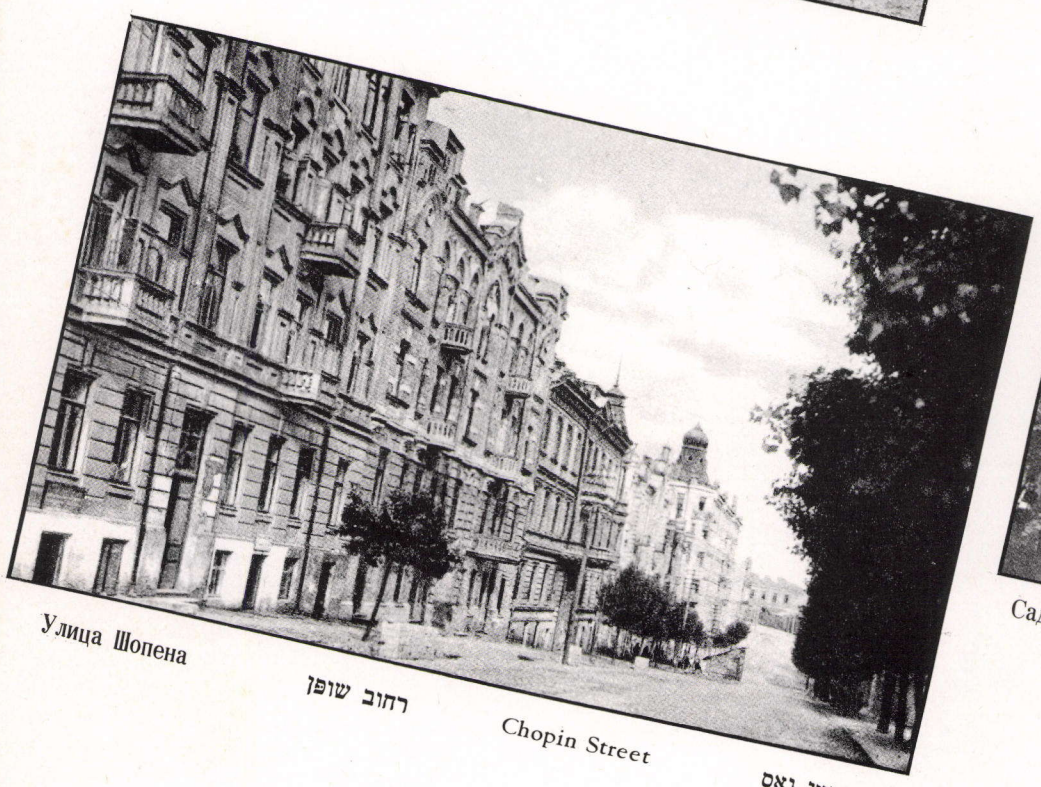

Улица Шопена רחוב שופן Chopin Street שאָפּען גאַס

Садовая улица רחוב סאדובה Sadova Street סאַדאָווע גאַס

אַסטראָבראָם גאַס

OSTROBRAMA STREET

רחוב אוסטרובראמה

ОСТРОБРАМСКАЯ (ОСТРОВОРОТНАЯ) УЛИЦА

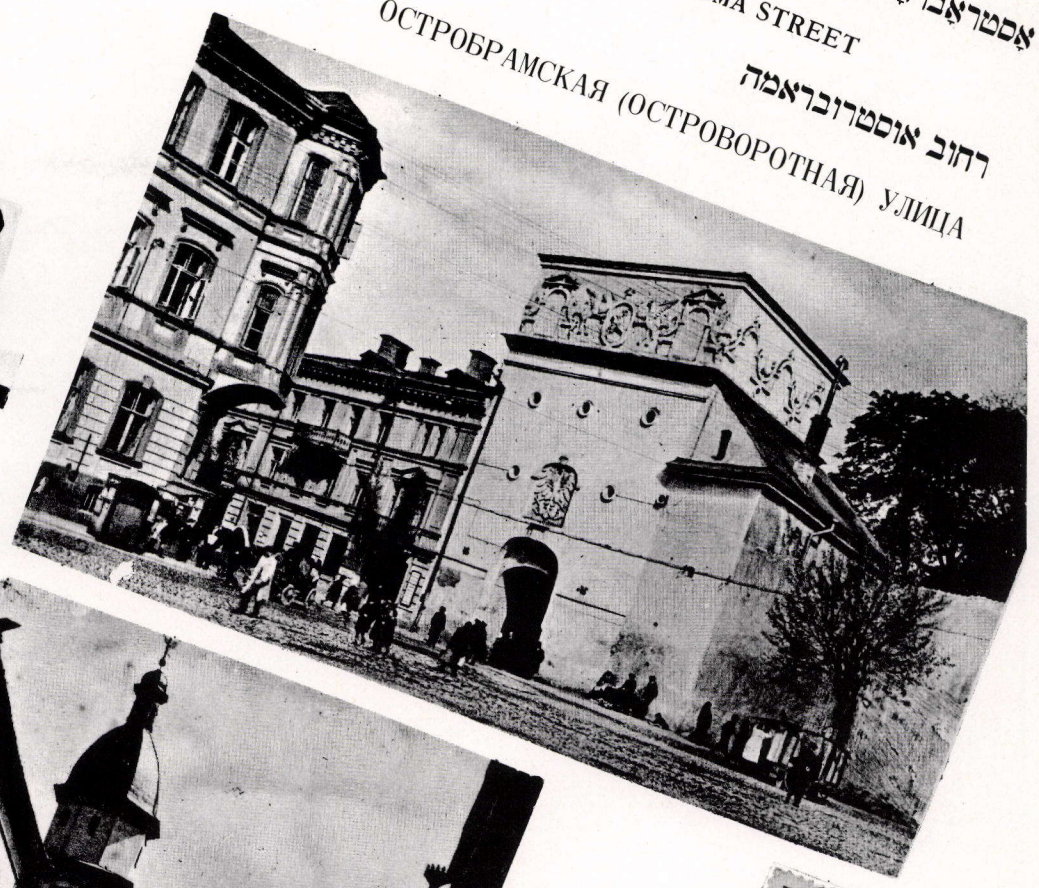

„פאַסאַזש" — האַנדלס־און דורכ־
גאַנגס־הויף, חתונה־און טאַנץ־
זאַל

"Passage" – for business and pedestrians – wedding and dance hall

„פאסאז'" — חצר - מסחר־ומעבר,
אולם־חתונות־וריקודים

„Пассаж" – торговый проход с залом для танцев и свадеб

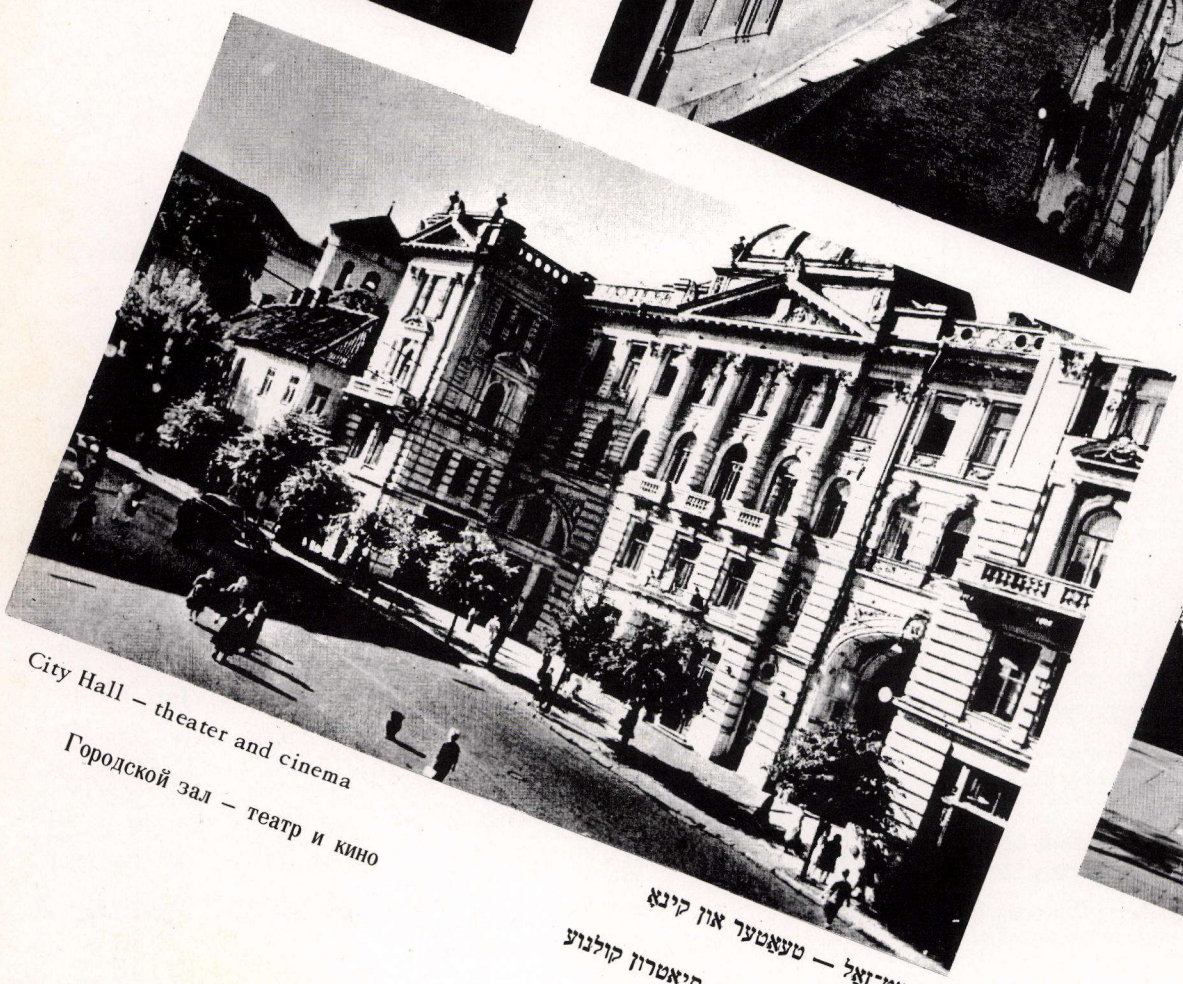

City Hall – theater and cinema

Городской зал – театр и кино

שטאַט־זאַל — טעאַטער און קינאָ

אולם עירוני — תיאטרון קולנוע

УЛИЦА СУБОЧ И ПЕРЕУЛОК Св. КАЗИМИРА

רחוב סובוץ׳ וסימטת קאזימיר

SUBOTCH STREET AND KAZIMIERZ LANE

סובאָטש גאַס און קאזימיר געסל

סובאָטש־גאַס
Subotch Street
רח׳ סובוץ׳
Улица Субоч

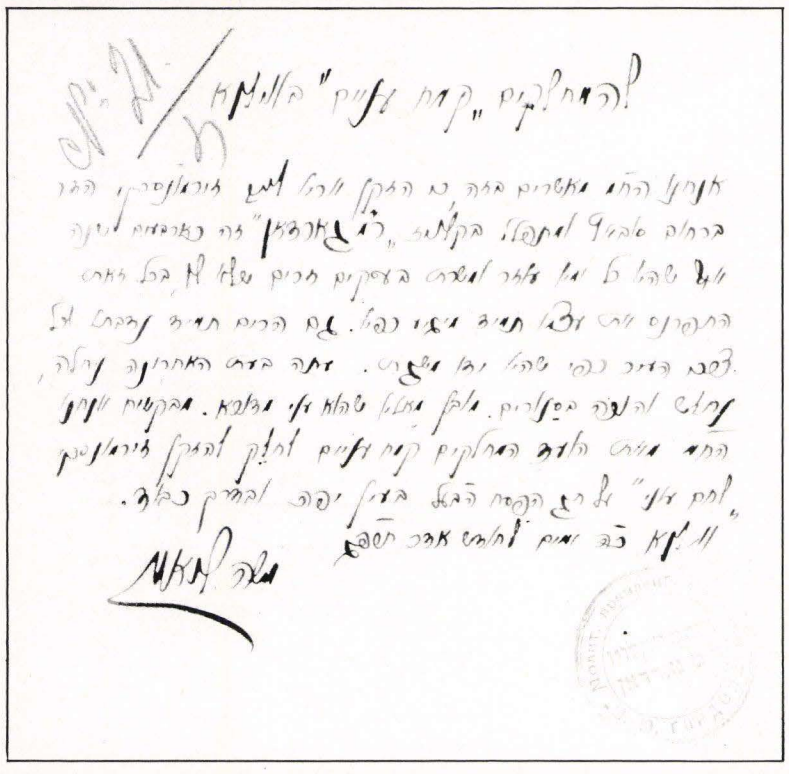

אַ ווענדונג פון וועד פון גאָרדאָנס קלויז — „קמח עניים" זאָל שטיצן דעם זקן א. ל. זשירמונסקי

Petition by the committee of the Gordon Synagogue to the charitable organization "Kemach Aniyim" for support of the old man A. L. Zhirmunski

פניית הוועד של „קלויז"־גורדון: יתמוך „קמח עניים" בזקן א. ל. ז׳ירמונסקי

Обращение правления молитвенного дома Гордона – чтобы общество „Кемах ониим" („Пища беднякам") поддержало старика А. Л. Жирмунского

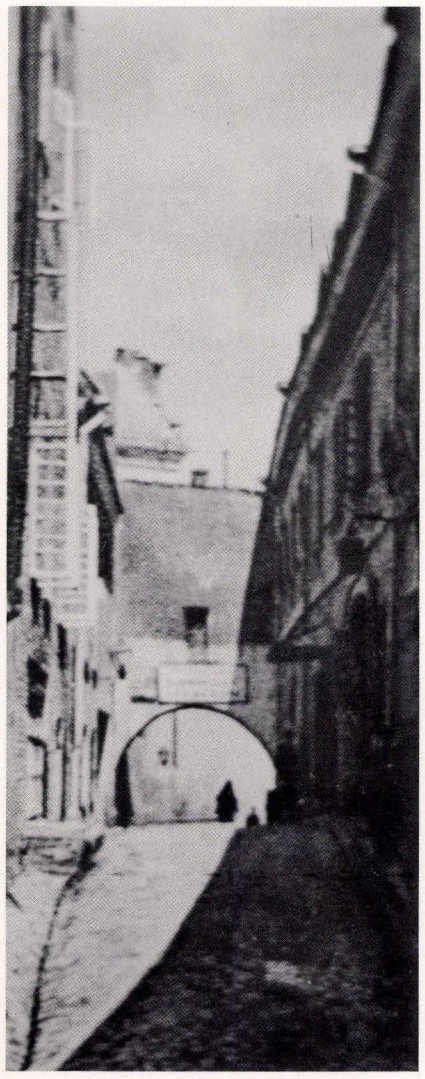

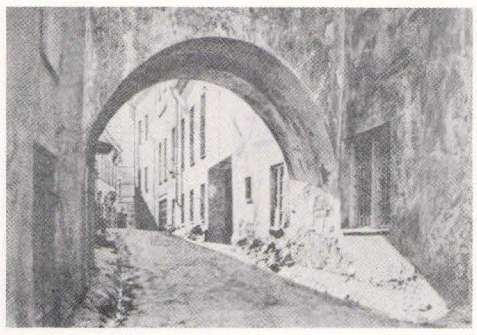

קאַזימיר געסל
Kazimierz Lane
סימטת קאזימיר
Переулок Св. Казимира

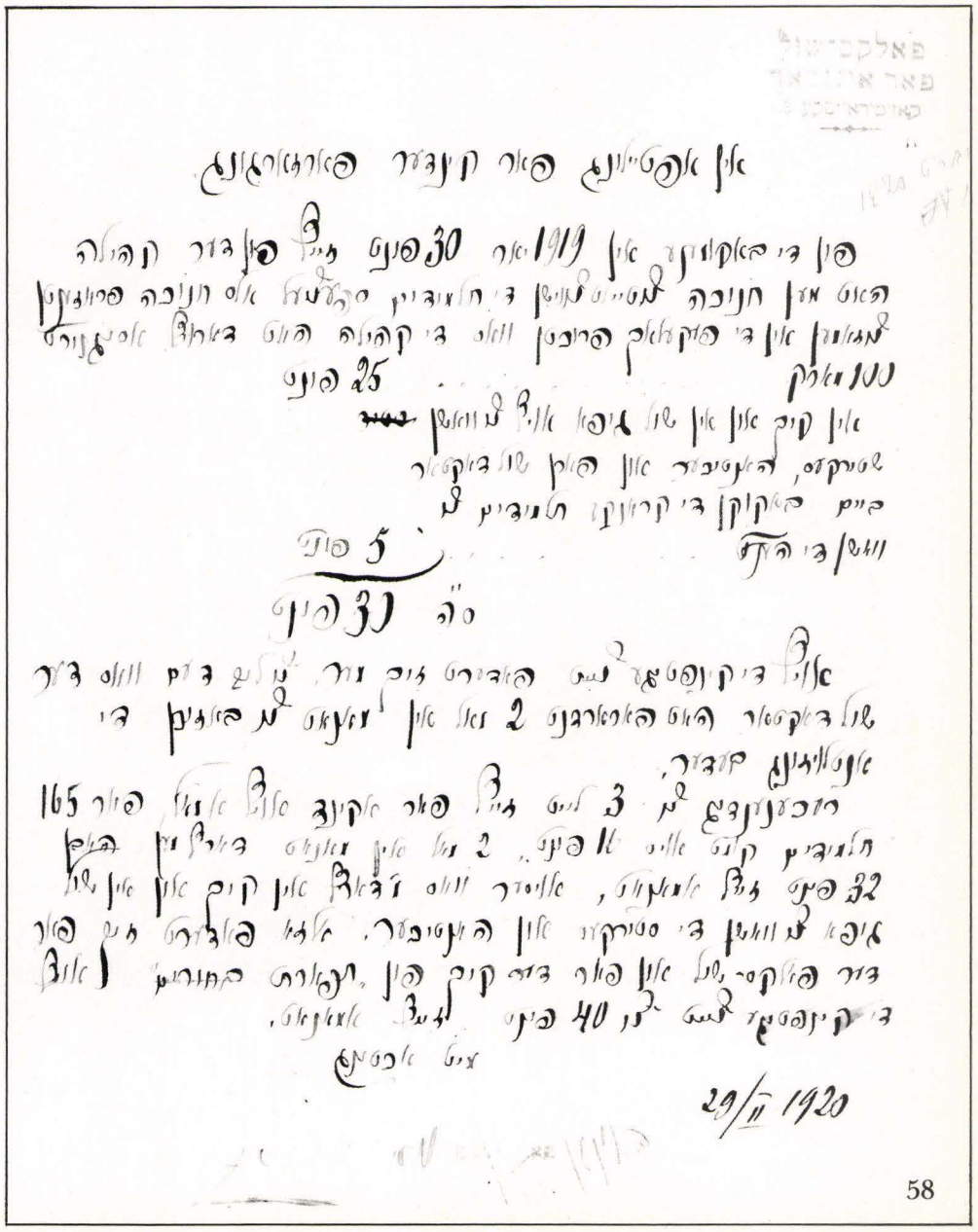

אַ בריוו פון דער רעליגיעזער פאָלקס־שול „תפארת בחורים" צו דער קהילה וועגן צוטיילן הילף

A letter of the religious elementary school "Tiferet Bachurim" to the Community Council concerning charitable aid

מכתב מבית־הספר העממי „תפארת בחורים" אל הקהילה בדבר מתן עזרה

Письмо еврейской общине от религиозной народной школы „Тиферес бахурим" о выделении пособия

1920

א הויף
A yard
חצר
Двор

די ראַטהויז, געווועזענער שטאַט־טעאַטער און מוזיי
Municipal Building, former city theater and museum
העיריה, התיאטרון העירוני לשעבר והמוזיאון
Ратуша, бывший городской театр и музей

יידישע שולן מאַרשירן, לינקס — „די טריפה יאַטקעס"
Jewish school march; left – the non-Jewish butcher shops
תלמידים של בתי־ספר יהודיים במצעד ; משמאל — איטליזים של נוצרים
Еврейские школы маршируют: слева – христианские мясные лавки

אַ בליק אויף ברייטע גאַס פון די טרעפ פון ראַטהויז
A view of Broad Street from the stairs of the Municipal Building
הרחוב הרחב כשהוא נראה ממדרגות העיריה
Вид на Большую улицу с лестницы ратуши

Down Broad Street
Вниз по Большой улице
אַראָפּ — ברייטע גאַס
במורד הרחוב הרחב

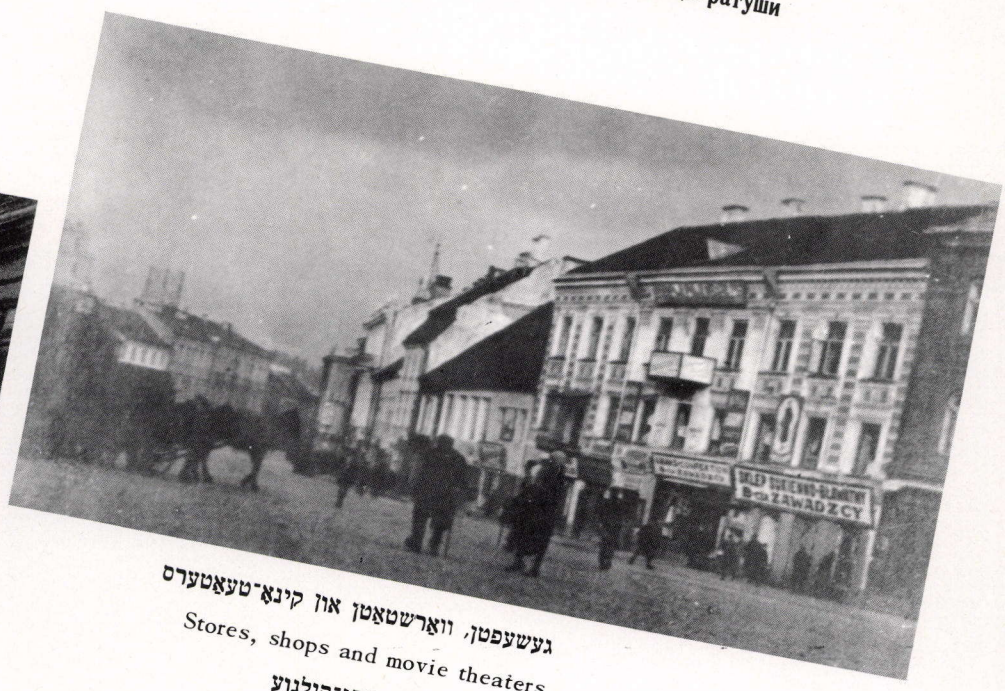

געשעפטן, ווארשטאַטן און קינא־טעאַטערס
Stores, shops and movie theaters
חנויות, סדנאות ובתי־קולנוע
Магазины, мастерские и кино

אַראָפּ־שלאָס גאַס

DOWN CASTLE STREET

במורד רחוב־הארמון

ВНИЗ ПО ЗАМКОВОЙ УЛИЦЕ

Central Post Office

Центральный почтамт

די פּאָסט־צענטראַלע

הדואר המרכזי

באָטאַנישע (שפּעטער קרולעווסקע) גאַס

Botany (later – Krulevska) Street

הרחוב הבוטאני (אחר־כך — רח׳ קרולבסקה)

Ботаническая (позже Крулевская) улица

קאַטעדראַל־פּלאַץ

Cathedral Square

כיכר הקתדרלה

Кафедральная площадь

אַדאַם מיצקעוויטש גאַס (געאָרגיעווסקי פּראָספּעקט)

ADAM MICKIEWICZ STREET (GEORGIEVSKI PROSPECT)

רחוב אדם מיצקוויץ׳ (גיאורגייבסקי פרוספקט)

УЛИЦА АДАМА МИЦКЕВИЧА (БЫВШИЙ ГЕОРГИЕВСКИЙ ПРОСПЕКТ)

Улица ночью הרחוב בלילה The street at night די גאַס ביינאַכט

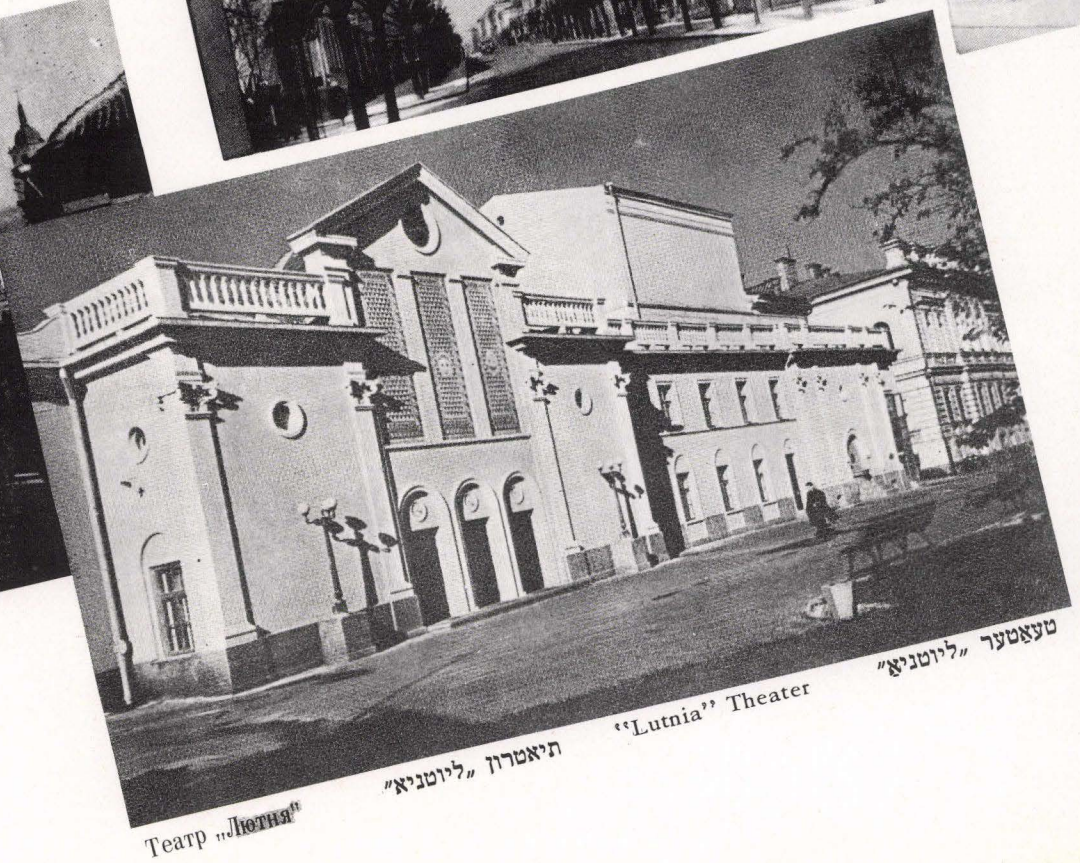

Театр „Лютня" תיאטרון „ליטביא" "Lutnia" Theater טעאַטער „ליטביא"

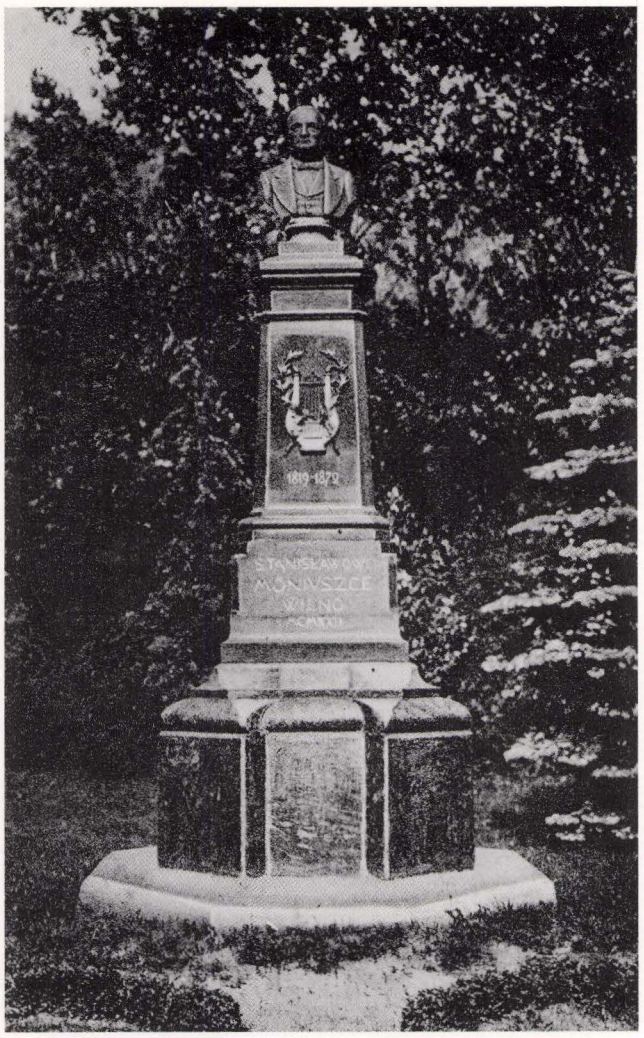

דענקמאָל פאַרן מוזיקער סט. מאָניושקאָ, אין סעדל, ראָג ווילנער און בענעדיקטינער גאַסל

Monument to the musician Stanislaw Moniuszko in the square – corner of Vilna and Benedictine Streets

מצבת זכרון למוסיקאי סט. מוניושקו בפינת הרחוב הוילנאי והסימטה הבנדיקטינית

Памятник композитору Ст. Монюшко в сквере на углу Виленской ул. и Бенедиктинского переулка

ווילנער גאַס, רעכטס — קינאָ „העליאָס"

הרחוב הוילנאי, מימין — קולנוע „הליוס"

Vilna Street. To the right – "Helios" Cinema

Виленская улица: налево – кино „Гелиос"

דער ווילנער טויער אין דער פעס־טונג־וואַנט אַרום שטאָט, איז געווען ביי דער בענעדיקטינער גאַסל

The Vilna gate in the fortress wall around the city was at Benedictine Lane

השער הוילנאי בחומת - המיבצר שמסביב לעיר היה ליד הסימטה הבנדיקטינית

Виленские ворота в городской стене находились при Бенедиктинском переулке

1800

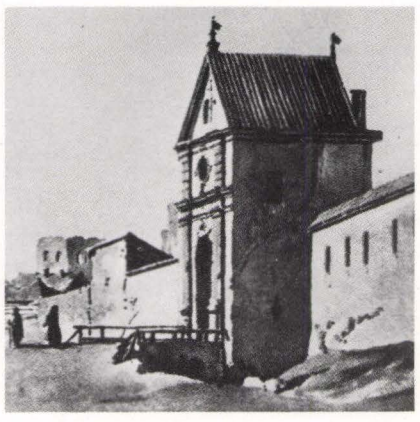

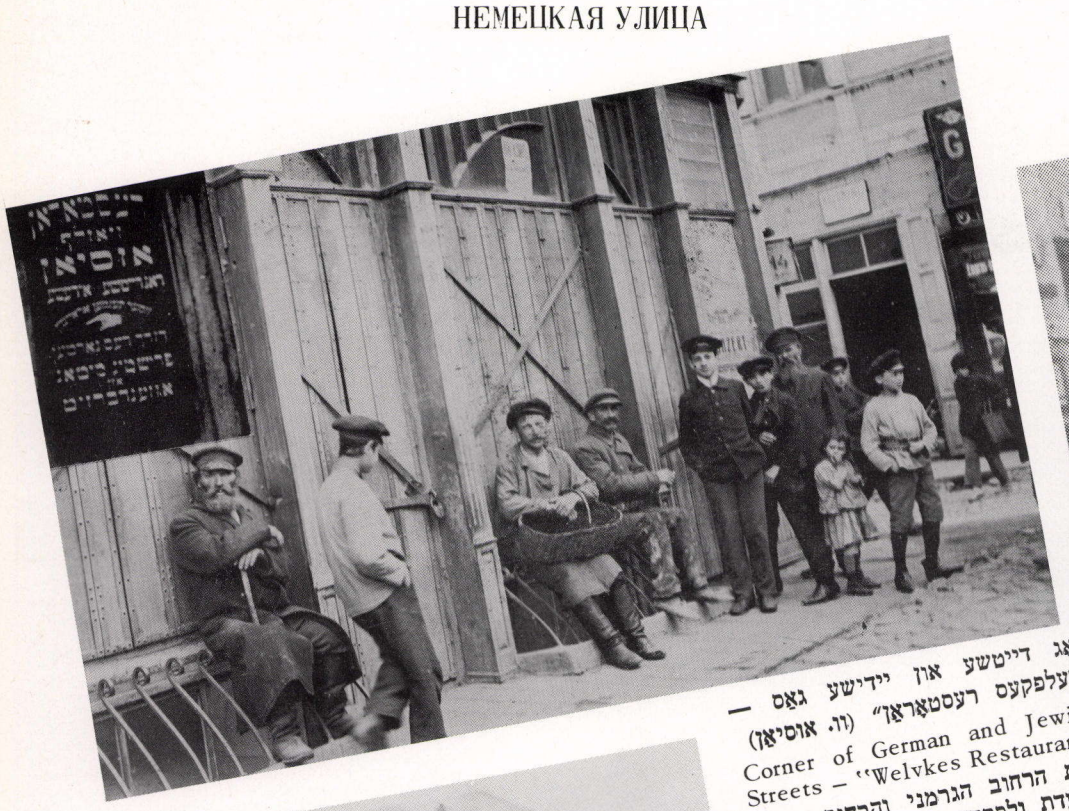

ראָג דייטשע און יידישע גאַס — „וועלפקעס רעסטאָראַן" (זו. אוסיאַן)

Corner of German and Jewish Streets — "Welvkes Restaurant"

פינת הרחוב הגרמני והרחוב היהודי „מסעדת ולפקה"

Угол Немецкой и Еврейской улиц. Ресторан В. Усьяна („Велвки")

German Street during the protest strike against anti-semitism in Poland

הרחוב הגרמני בשעת שביתת־המחאה נגד האנטישמיות בפולין

Немецкая улица в день забастовки в знак протеста против антисемитизма в Польше 1936

אַרײַנגאַנג אין פּערלמאַנס חדר „בית ספר עממי"

Entrance to Perelman's Cheder "Bet Sefer Amami"

הכניסה ל„חדר" של פרלמאן — „בית־ספר עממי"

Вид Немецкой улицы. вход в хедер Перельмана "Бейс сейфер амами"

דייטשע גאַס נ׳ 22: לינקס — געשעפט פון שניידערשע צודאַטן „שרה קלאַק"

German Street No. 22 – to the left: notion and trimming shop "Sarah Kluck"

הרחוב הגרמני מס׳ 22: משמאל — חנות לחומרי־אשפור של חייטים ע״ש שרה קלאק

Немецкая ул. 22 – Слева – магазин портняжных прикладов „Сора Клок"

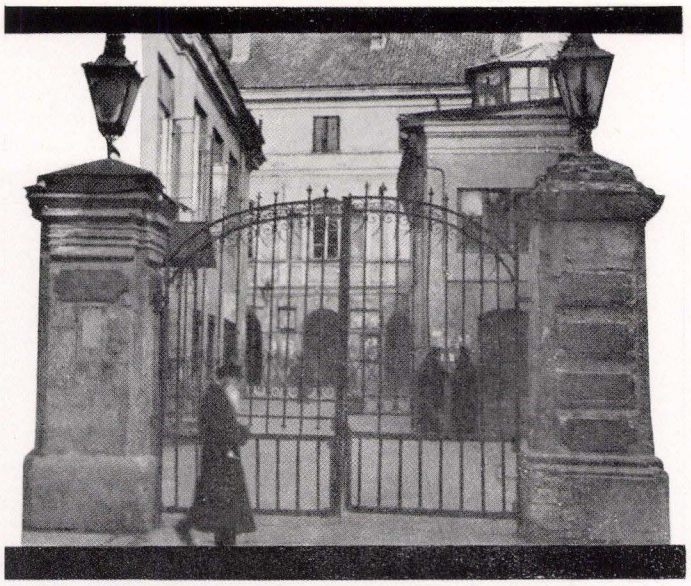

אַ שול־הויף־טויער אויף דער יידישער גאַס
Synagogue yard gate at Jewish Street
שער חצר בית־הכנסת ברחוב היהודי
Ворота „Школьного двора" на Еврейской ул

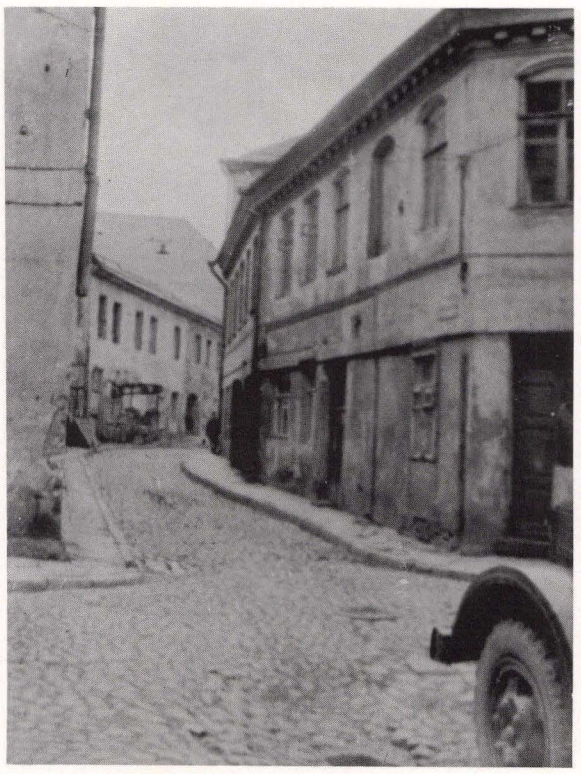

יידישע גאַס
רחוב גאונס גאַס
Jewish Street
corner Gaon Street
רחוב היהודי
פינת רחוב הגאון
Еврейская улица
угол ул. Гаона

Двор חצר A yard אַ הויף

ר׳ מיילעס (ראַמיילעס) הויף און געסל
RABBI MAILES' (RAMAILES) YARD AND LANE
חצר והסימטה ר׳ מיילס (ראמיילס)
ДВОР И ПЕРЕУЛОК РЕБ МАЙЛЕСА (Рамайлеса)

ר׳ מיילעס דורכגאַנגס־הויף: אַריינגאַנג פון יידישער גאַס נ׳ 7 צו יאַטקעווער גאַס
(געצייכנט — ב. זאַלקינד)

Ra(bbi) Mailes' Passageway: entrance from Jewish Street No. 7 to Butcher Shop Street (drawing by B. Zalkind)

חצר־המעבר של ר׳ מיילס: הכניסה מן הרחוב היהודי מס׳ 7 לרחוב האטליזים
(צייר ב. זלקינד)

Проходной двор реб Майлеса между Еврейской ул. 7 и Ятковой ул. (рисунок Б. Залкинда)

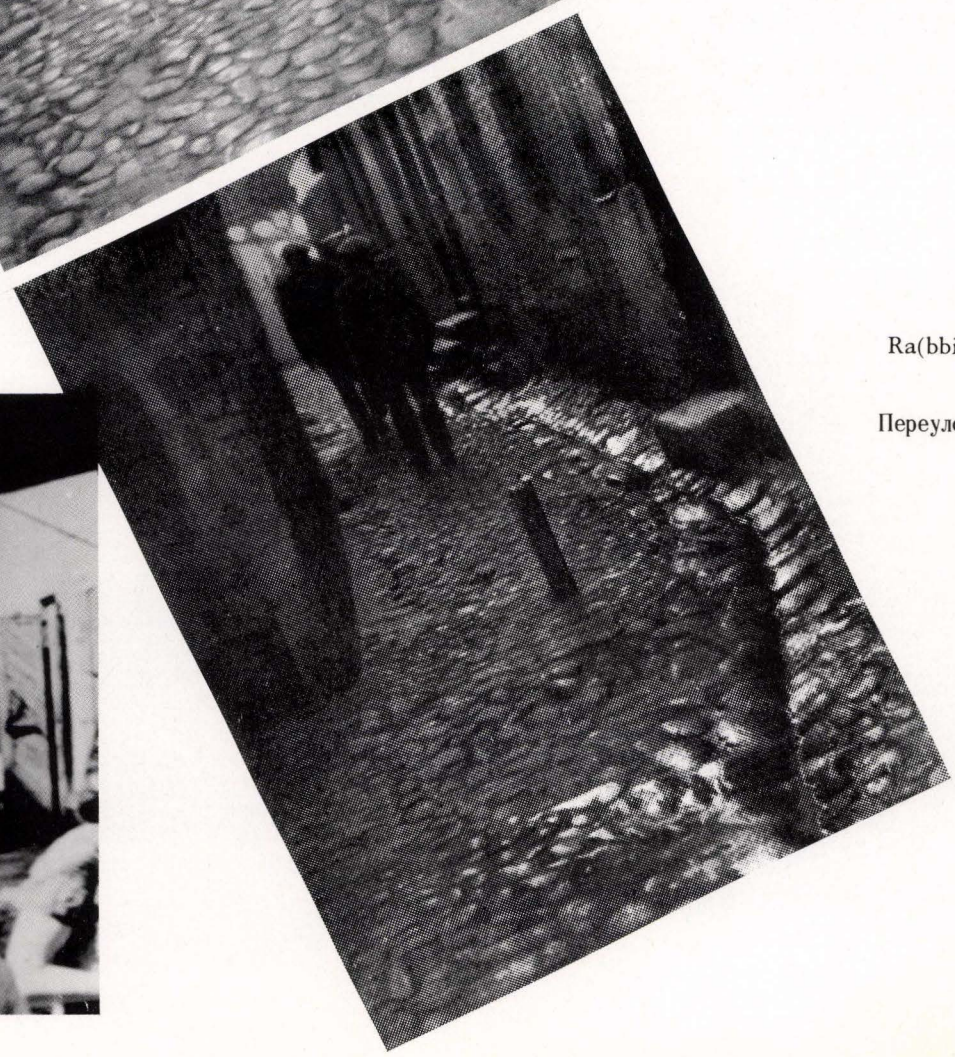

ר׳ מיילעס געסל
Ra(bbi) Mailes' Lane
סימטת ר׳ מיילס
Переулок реб Майлеса

אין ר׳ מיילעס הויף
In Ra(bbi) Mailes' yard
בחצר ר׳ מיילס
Во дворе реб Майлеса

ЯТКОВАЯ УЛИЦА
(при польской власти улица Ю. Клячко)

רחוב האטליזים
(ע"ש יוליוש קליאצ'קו)

BUTCHER SHOP STREET
(named after Julius Klaczko)

יאַטקעווער גאַס
(אַנגערופֿען פֿון פֿוילישן שמאַטראַט
א"נ פֿון משומד יוליוש קליאַטשקאָ)

Butcher Shop Street No. 5

יאַטקעווער גאַס נ' 5

Ятковая ул. 5

רחוב האטליזים, מס' 5

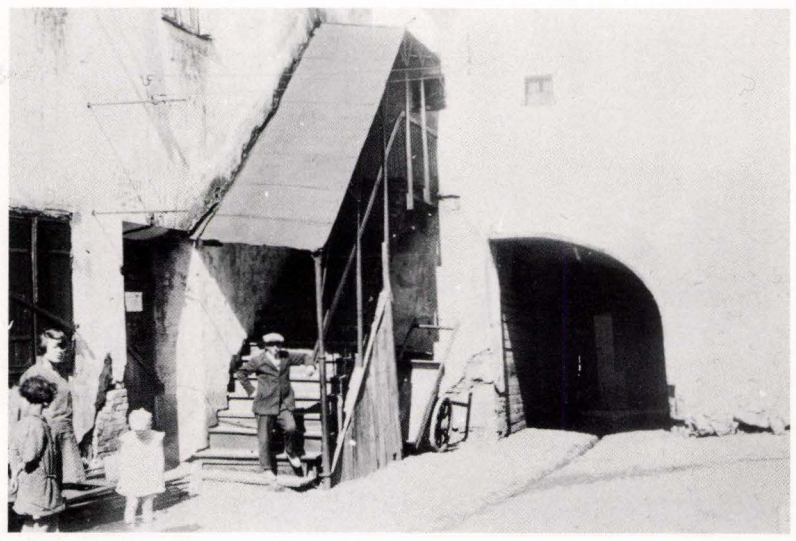

כאָמינסקיס הויף
Chominski's Yard
חצר חומינסקי
Двор Хоминского

Gaon Street, corner of Dominican and St. John Streets

Улица Гаона – угол улиц Доминиканской и Св. Яна

גאונס גאַס — ראָג דאָמיניקאַנער און יאָן גאַס

רחוב הגאון, פינת הרחוב הדומיניקאַני ורחוב יאן

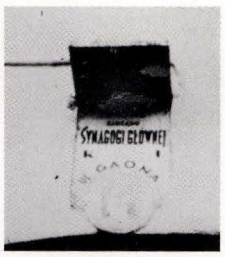

שילדל פון אַ קהילה־הויף
אויף גאונס גאַס

Sign of a community yard at Gaon Street

שלט של חצר־קהילה ברחוב הגאון

Вывеска дома на ул. Гаона, принадлежавшего еврейской общине

גאונס גאַס

The Gaon Street

רחוב הגאון

Улица Гаона

Улица Св. Яна רחוב יאן St. John Street יאָן גאַס

Corner of Gaon and Glazier Streets

Угол улиц Гаона и Стеклянной

ראָג גאון און גלעזער גאַס

פינת רחוב הגאון ורחוב הזגגים

גלעזער גאַס
GLAZIER STREET
רחוב הזגגים
СТЕКЛЯННАЯ УЛИЦА

ראָג גאון און גלעזער גאַס
Corner of Gaon and Glazier Streets
פינת רחוב הגאון ורחוב הזגגים
Угол улиц Гаона и Стеклянной

אַ הויף
A yard
חצר
Один из дворов

גלעזער גאַס נ׳ 42
Glazier Street No. 42
רח׳ הזגגים, מס׳ 42
Стеклянная ул. 42

גיטקע־טויבעס געסל
GITKE TOIBES LANE
סימטת גיטקה טויבס
ПЕРЕУЛОК ГИТКЕ ТОЙБЕС
(Николаевский переулок)

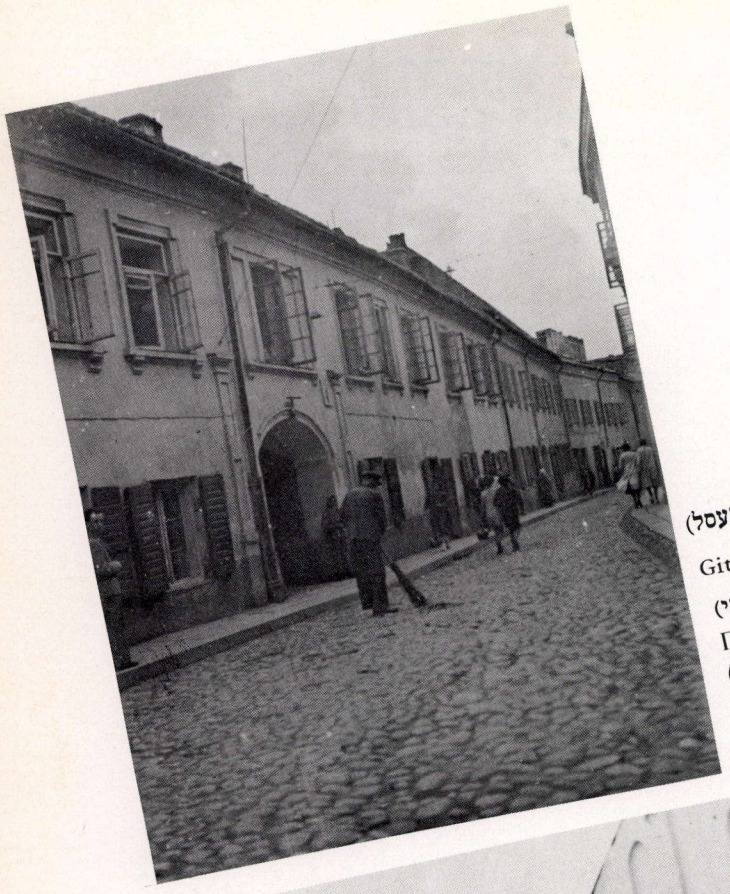

גיטקע־טויבעס זאוואולעק (מיקאַליי געסל)
Gitke Toibes Lane (Micolai Lane)
(סימטת גיטקה טויבס (סימטת מיקולאי
Переулок Гитке–Тойбес
(Николаевский)

ראָג גיטקע־טויבעס און אָשמיענער געסל
Corner of Gitke Toibes and Oshmiana Lanes
פינת גיטקה טויבס וסימטת אושמיאנה
Угол Гитке–Тойбес и Ошмянского переулков

ראָג גיטקע־טויבעס און לידסקע גל'
פינת גיטקה טויבס וסימטת לידסקה
Corner Gitke Toibes and Lidska Lanes
Угол Гитке–Тойбес и Лидского переулков

ראָג גיטקע־טויבעס געסל און דייטשע גאַס
Gitke Toibes Lane, corner German Street
סימטת גיטקה טויבס ופינת הרחוב הגרמני
Угол переулка Гитке–Тойбес и Немецкой ул.

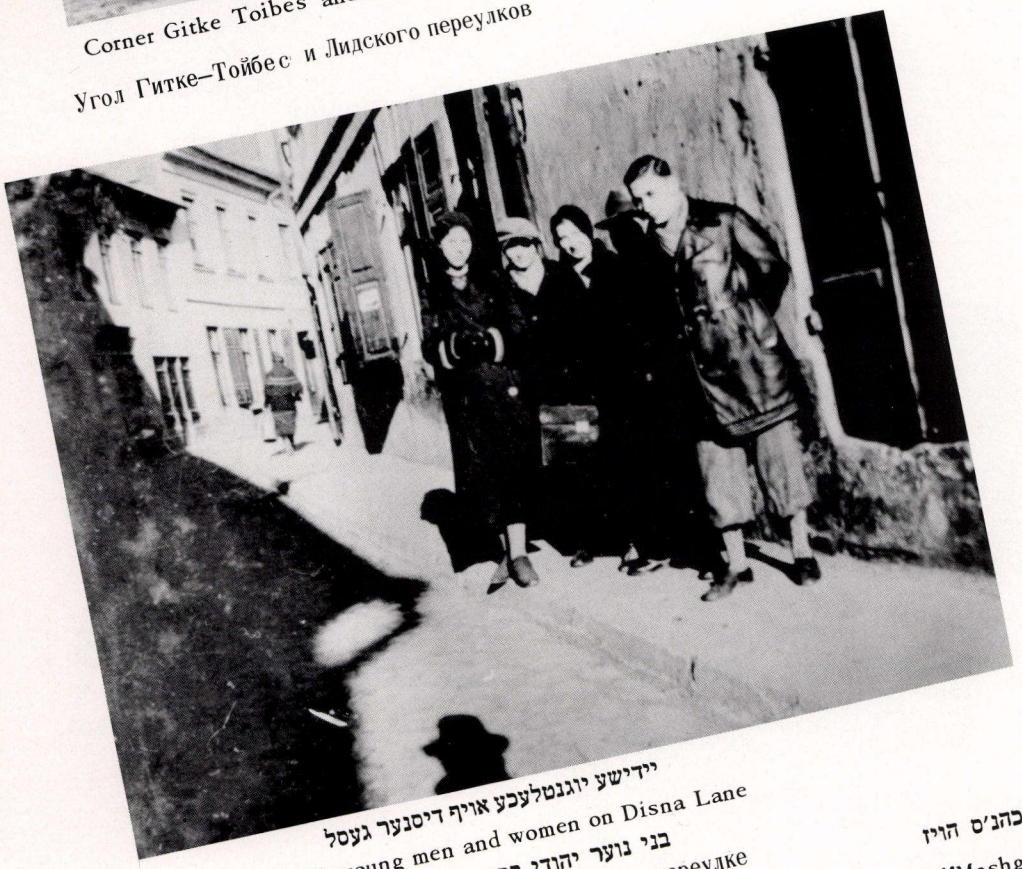

יידישע יונגטלעכע אויף דיסנער געסל
Jewish young men and women on Disna Lane
בני נוער יהודי בסימטה הדיסנאית
Еврейская молодежь в Дисненском переулке

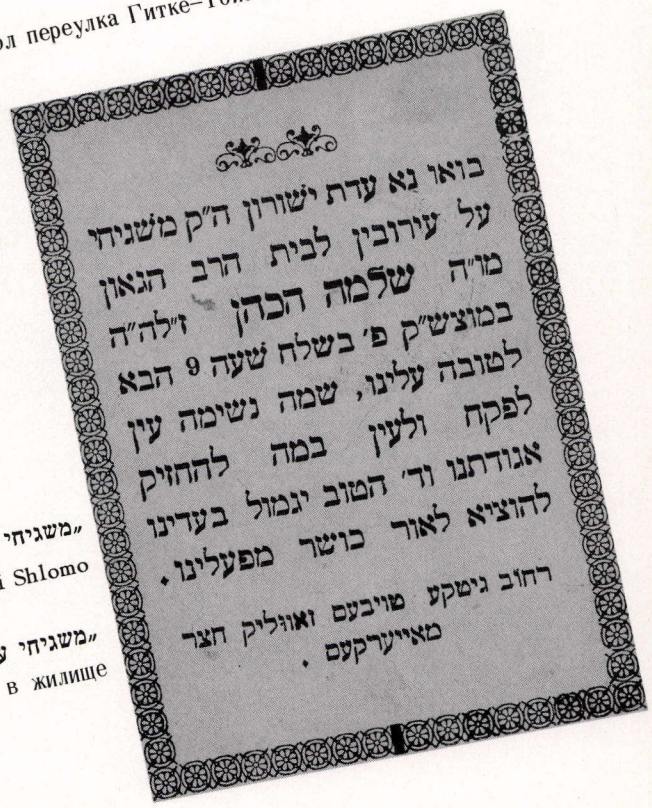

„משגיחי על עירובין" אין ר' שלמה הכהנ'ס הויז
"Mashgichai Al Eruvin" In Rabbi Shlomo Hacohen's house
„Надзиратели за оградами" в жилище р. Шлоймо Гакогена

סטראַשון גאַס און שאַוולי ער געסל

STRASHUN STREET AND SHAVLI LANE

רחוב סטראשון וסימטת שאול

УЛИЦА СТРАШУНА И ШАВЕЛЬСКИЙ ПЕРЕУЛОК

סטראַשון־גאַס: נ׳ 6 — „מפיצי השכלה״־ביבליאָטעק; נ׳ 4 — קוימענקערער קליין

Strashun Street No. 6 — "Mefitsei Haskalah" Library; No. 4 — Chimney Cleaners' Synagogue

רחוב סטראשון: מס׳ 6 — ספריית „מפיצי השכלה״; מס׳ 4 — ה„קליין״ של מנקי־הארובות

Ул. Страшуна: в доме №6 — библиотека „Мефицей Гаскала" еврейской общины: в доме №4 — молитвенный дом трубочистов

ראָג זאַוואַלנע און סטראַשון גאַס

Corner Zavalna and Strashun Streets

פינת זאוואלנה ורחוב סטראשון

Угол улиц Завальной и Страшуна

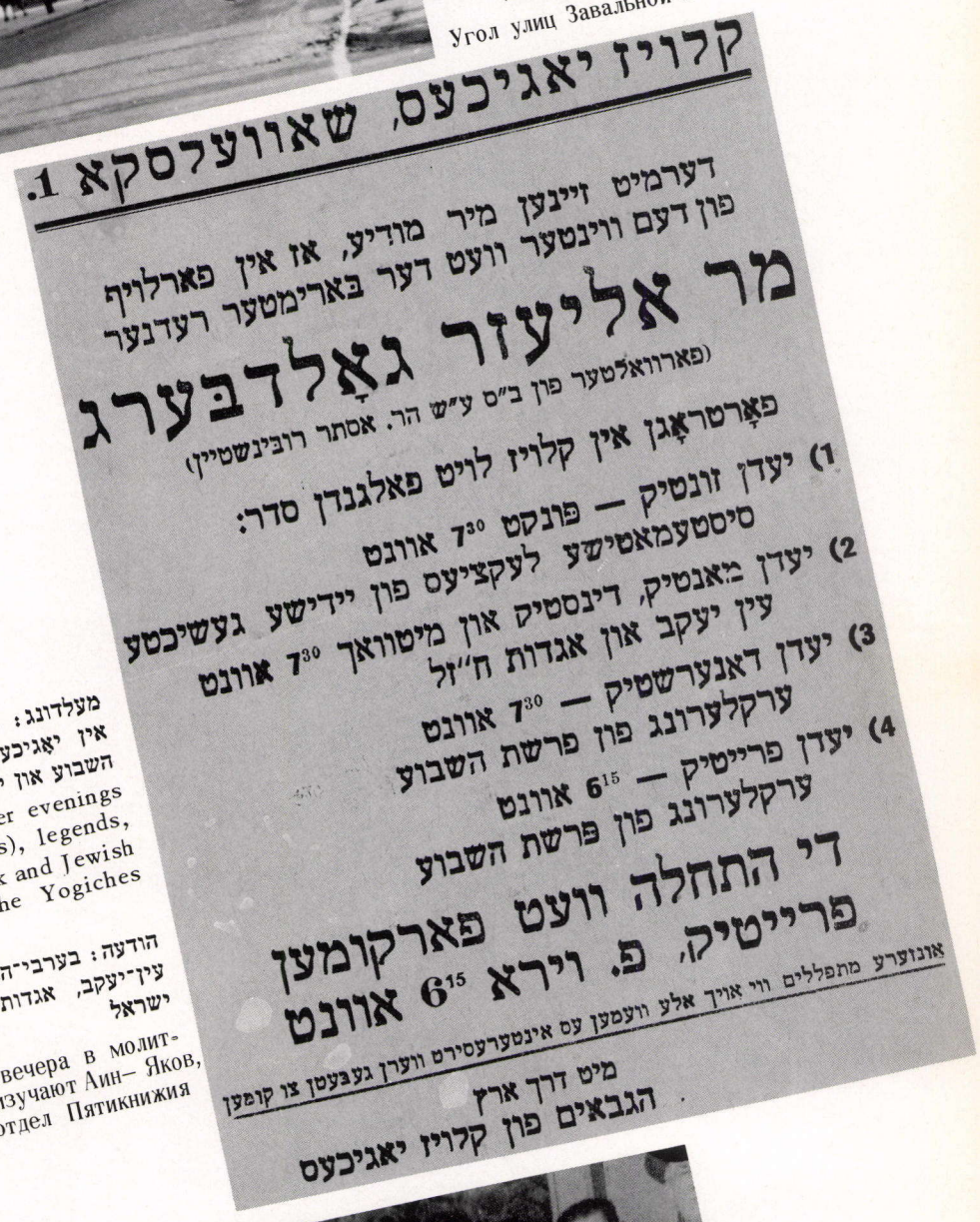

קלויז יאגיכעס, שאועלסקא 1.

דערמיט זיינען מיר מודיע, אז אין פארליף פון דעם ווינטער וועט דער בארימטער רעדנער

מר אליעזר גאָלדבערג

(פאַרוואַלטער פון ב״ס ע״ש הר. אסתר רובינשטיין)

פאָרטראָגן אין קלויז לויט פאלגנדן סדר:

1) יעדן זונטיק — פונקט 7^{30} אוונט סיסטעמאטישע לעקציעס פון יידישע געשיכטע

2) יעדן מאנטיק, דינסטיק און מיטוואך 7^{30} אוונט עין יעקב און אגדות ח״זל

3) יעדן דאנערשטיק — 7^{30} אוונט ערקלערונג פון פרשת השבוע

4) יעדן פרייטיק — 6^{15} אוונט

די התחלה וועט פארקומען פרייטיק, פ. וירא 6^{15} אוונט

אונזערע מתפללים ווי אויך אלע וועמען עס אינטערעסירט וועלן געבעטן צו קומען

מיט דרך ארץ

הגבאים פון קלויז יאגיכעס

Объявление: „В зимние вечера в молитвенном доме Иогихеса изучают Аин– Яков, агады, еженедельный отдел Пятикнижия и еврейскую историю"

1934

Announcement: "In the winter evenings Ein Yaakov (Book of Ethics), legends, the Bible portion of the week and Jewish history are studied at the Yogiches Synagogue

הודעה: בערבי־החורף לומדים ב„קליין״ יוגיכס: עין־יעקב, אגדות, פרשת השבוע ודברי ימי ישראל

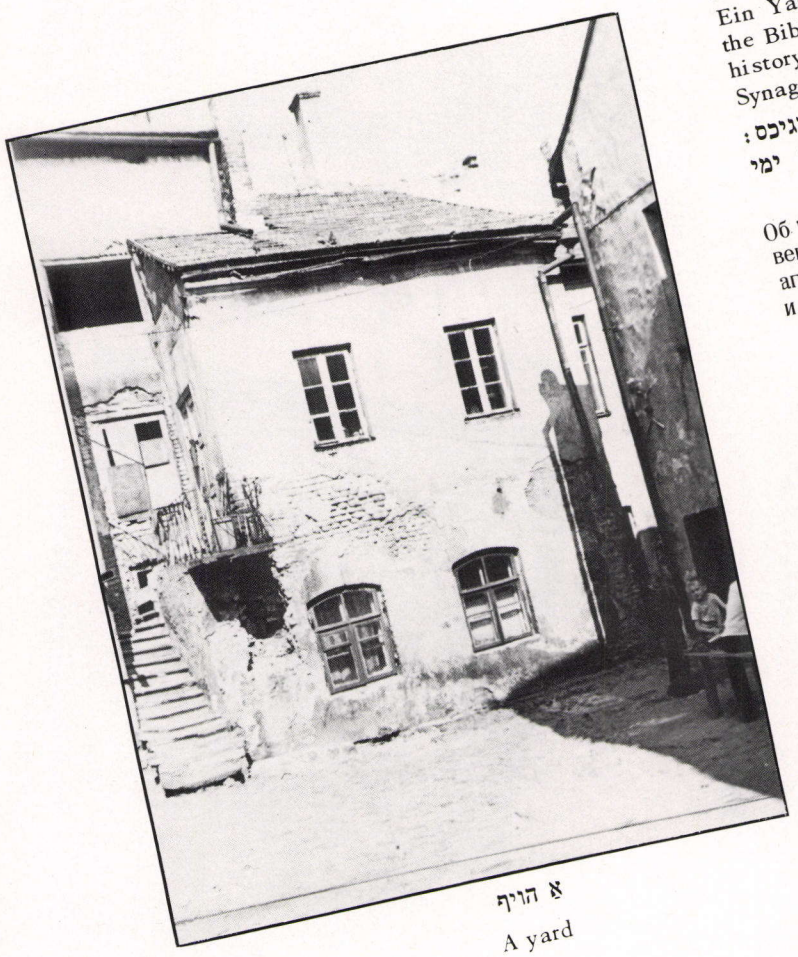

אַ הויף

A yard

חצר

Двор

אַ „צאָתך לשלום״ שאַוולער גל׳ נ׳ 1

נשף־פרידה סימטת שאול, מס׳ 1

A farewell at Shavli Lane No. 1

Прощание, Шавельский переулок № 1

1938

ZAVALNA STREET

ЗАВАЛЬНАЯ УЛИЦА

זאַוואַלנע גאַס

רחוב זאוואלנה

Zavalna and Basilian Streets
„Торговые ряды" Завльная и Базильянская ул.

די „האַלעס", זאַוואַלנע און באַזיליאַנער
החנויות, רחוב זאוואלנה והרחוב הבאזיליאני

Zavalna Street – facing the Wood Market
Завальная улица: напротив Древесного Рынка

זאַוואַלנע גאַס אַנטקעגן האַלץ־מאַרק
רחוב זאוואלנה, מול שוק־העצים

זאַוואַלנע — ראַג רודניצקער און סטעפאַן גאַס

Zavalna Street,
corner of Rudnitska and Stephan Streets

רחוב זאוואלנה, פינת רודניצקה ורחוב סטיפאן

Завальная ул. угол Рудницкой и Стефановской

דורכגאַנג־הויף פון זאַוואַלנע צו שפּיטאַל גאַס

Passage from Zavalna to Hospital Street

חצר־המעבר מרחוב זאוואלנה לרחוב ההקדש

Проходной двор с Завалной на Госпитальную

די כאָר־שול אַנטקעגן יידישן שפּיטאַל

Choral Synagogue at Zavalna Street,
across from the Jewish Hospital

בית־הכנסת הכורלי ברחוב זאוואלנה,
ממול בית־החולים היהודי

Хоральная синагога на Завальной ул
напротив еврейского госпиталя

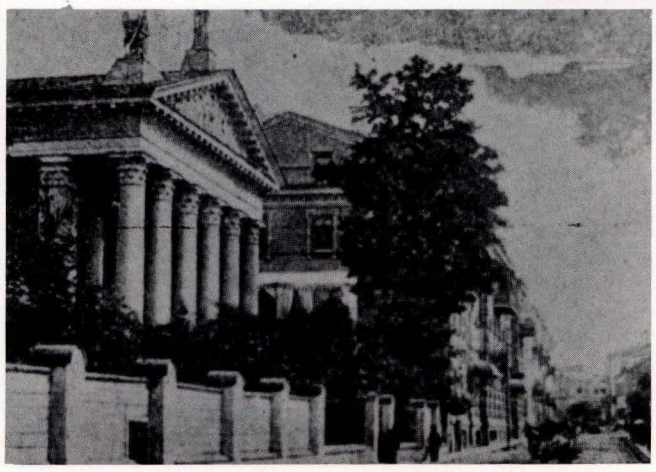

Zavalna Street; to the left Evangelist Church
Завальная улица: слева Евангелический собор

זאַוואַלנע גאַס — לינקס: דער עוואַנגעלישער קלויסטער

רחוב זאוואלנה — משמאל בית־התפילה האוואנגלי

רודניצקער־גאַס
RUDNICKA STREET
רחוב רודניצקר
РУДНИЦКАЯ УЛИЦА

געשעפט פון היט און היטלען מ. פייוואוסאָוויטש

M. Faivusovitch Hat Shop

חנות מגבעות וכובעים של מ. פייווסוביץ׳

Магазин головных уборов М. Файвусовича

1933 - 1928

שוך־געשעפט א. קאַלפּעניצקי

E. Kolpenicki Shoe Store

חנות־נעליים של א. קולפניצקי

Обувной магазин Е. Колпеницкого

1931

אין הויף אויף טראָקער גאַס נומ׳ 6
In the yard of Troki Street No. 6
בחצר ברחוב טרוקי, מס׳ 6
Во дворе дома по Трокской 6

ראָג פּאָהולאַנקע — זאַוואַלנע — טראָקער: לינקס — טישקעוויטשעס פּאַלאַץ מיט די „באַלוואַנעס"
Corner Pohulanka-Zavalna-Troki Streets. To the left: Tishkevitch Palace with the "Bolwany" (Statues)
פינת פוהולאַנקה — זאוואלנה — טרוקי; משמאל: ארמון טישקוויץ׳ עם ה„באלוואנים" (ה„גולמ׳ים")
Угол улиц Большой Погулянки, Завальной и Трокской. Слева – особняк Тышкевичей с „болванами" (атлантами)

טראָקער גאַס — לינקס; פאַראייניקטער וואַל־בלאָק צו דער קהילה
Troki Street – to the left; united election slate for the Community Council
רח׳ טרוקי — משמאל; המערך המאוחד לבחירות הקהילה
Налево – Трокская улица: Об'единенный избирательный блок в еврейскую общину

Jewish young people in Troki Square
Еврейская молодежь в сквере на Трокской ул.
יידישע יוגנטלעכע אין טראָקער סעדל
בני נוער יהודי בכיכר הטרוקי

פּלאַקאַט פון דער רעליגיעזער פּאָלקס־שול „עזרא"
Poster of the religious elementary school "Ezra"
כרזה של בית־הספר הדתי העממי, „עזרא"
Плакат религиозной народной школы „Эзра"

BACZNOŚĆ RODZICE!

Rodzice pragnący dać swym dzieciom wychowanie narodowo - religijne oraz wykształcenie pełnych 5 klas gimnazjum i by dzieci ich znajdywały się w odpowiedniej atmosferze,

niechaj zapiszą je do szkoły „EZRO"

istniejącej od r. 1916.

TROCKA 22 (dom hr. Tyszkiewicza)

Z świadectwami szkoły „Ezro" uczniowie mają możność wstępowania **do klasy 6-ej każdego gimnazjum bez egzaminu.**

Uczniowie kończący szkołę „Ezro" posiadają w dostatecznej mierze znajomość nauk religijnych, judaistycznych, literatury hebrajskiej i żydowskiej, matematyki, (arymetyki, algebry, geometrji), nauk przyrodniczych (geografji, przyrody), języków: polskiego, niemieckiego i łaciny, w kursie 5 klas gimnazjalnych, a także rysunki, śpiew i gimnastyka.

Dzieci, uczęszczające do naszej szkoły nie podlegają obowiązkowi przymusowego nauczania.

Lokal szkolny składa się z 14 dużych i widnych sal, przy zachowaniu najlepszych wymagań higieny.

Dzieci od lat 6 są przyjmowane do wszystkich klas. U początkujących szczególny nacisk kładzie się na stronę wychowawczą oraz na nauczanie zasad religji.

Kancelarja czynna jest codziennie od godz. 9-2 prócz sobót i dni świątecznych.

Druk. Szymanowicza, Wilno, Zawalna 15

אכטונג עלטערן!

די עלטערן וואָס וויללן געבן זייערע קינדער אַ רעליגיעזן־נאַציאָנאַלע ערציאונג מיט בילדונג פון מינדסטנס 5 קלאַסן גימנאַזיע און די זאָלן זיך נעמען אין אַ סביבה פון בעל־הבית־עשע קינדער שיקט אין דער שול

ע ז ר א"

טראָקער 22 (הויף טישקעוויץ)

דערלאַנט פּערמיסיע שנת 1916 פון

מיט די אמעסטאָטן פון דער שול „עזרא" האָבן די תלמידים די מעגלעכקייט אָנצוקומען אין יעדער גימנאַזיע אין 6-טן קלאַס אָן קיין שום עקזאַמענס.

די קינדער וואָס ענדיקן די שול זיינען קלאָר באַנאַנט תומש, נ"ך, 70 בלאַט גמרא, די העברעאישע און יידישע ליטעראטור, יידישע און אַלגעמיינע געשיכטע, דער קורס פון אַלגעמיינע למדים ווי אריטמעטיק, אַלגעבראַ, נעאָמעטריע, געאָגראַפיע, טבע, פיזיליס, דייטש, אַנגליש, זייכענען, גרונאָנג אין גימנאַסטיק, איז פאר פולע 5 קלאַסן גימנאַזיע.

די קינדער וואָס באַזוכן אונזער שול זיינען פרייַ פון צוואַנגס בילדונג.

דער שכר־למוד איז זייער צוטרעגלעך.

דער בנין פון שול באַשטייט פון 14 גרויסע צימערן ביי די בעסטע היגיענישע באַדינגונגען.

קינדער וועלן אָנגענומען אין אַלע קלאַסן פון 6 יאָר אָן.

אריף די אָנמאָנגער, אויסער דער אַלגעמיינער שול פראָגראַם, וועלכע בעלייגט אַכט אריף דעם למוד עברי אין אריף דער ערציאונג.

די קאַנצעלאַריע איז אָפן טעגליך פון 9–2 חוץ שבת אין יו"ט.

VENGRY LANE

ווענגעריש געסל

ВЕНГЕРСКИЙ ПЕРЕУЛОК

הסימטה הוונגרית

ווענגעריש (ווענגערסקע) געסל, ראָג זאַוואַלנע

Vengry Lane, corner of Zavalna Street

הסימטה הוונגרית, פינת רחוב זאוואלנה

Угол Венгерского пер. и Завальной ул.

ווענגעריש (ווענגערסקע) געסל, צווישן נאָווי־גאָראָד און פּאָהולאָנקע

Vengry Lane, between Novigored and Pohulanka

הסימטה הוונגרית, בין נוביגורד ופּוהולאנקה

Венгерский переулок (Вингры) между Новогородской ул. и Погулянкой

„פּאַרשיווע רעמיזע" — ראָג ווינגרי און זאַוואַלנע גאַס

"Parshive Remize" – corner of Vengerska and Zavalna Streets

„פּארשיווע רעמיזע" – פינת הווינגרי ורחוב זאוואלנה

„Паршивая ремиза" – угол Завальной улицы и Венгерского переулка

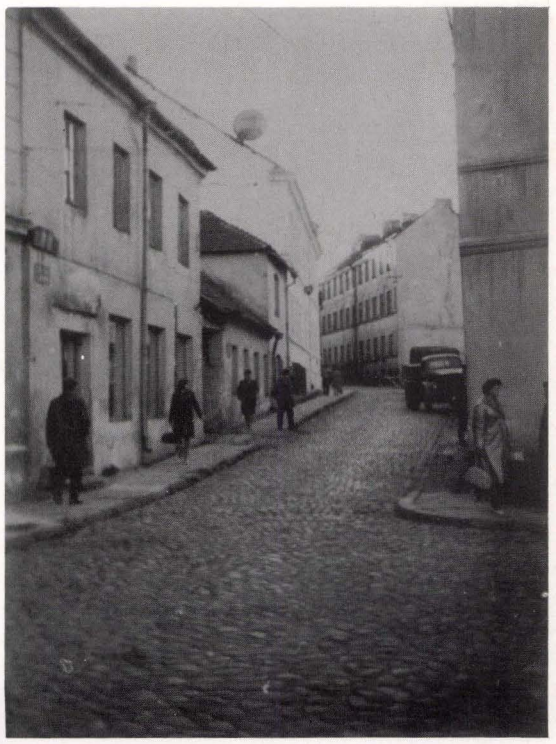

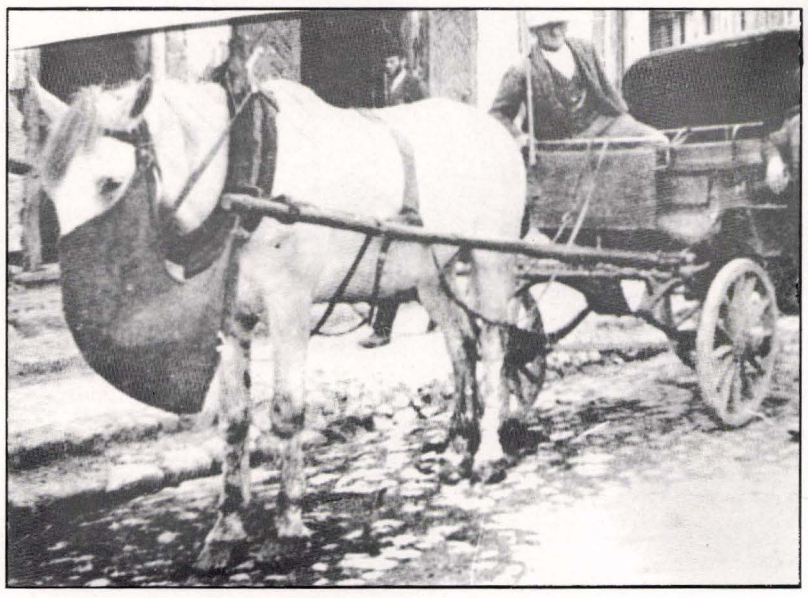

גרויס פאָהולאנקע

GREAT POHULANKA

פוהולאנקה הגדולה

БОЛЬШАЯ ПОГУЛЯНКА

זאַקרעטער וואַלד
יער זאקרט

Zakret Woods
Закретский лес

פוילישער טעאַטער „רעדוטא"
התיאטרון הפולני „רדוטא"

Polish theater "Reduta"
Польский театр „Редута"

פאָהולאַנקע (ראָג סלאָוואַצקע גאַס)
פוהולאנקה (פינת רח' סלובצקי)

Pohulanka (corner Slowacki Street)
Угол Большой Погулянки и ул. Словацкого

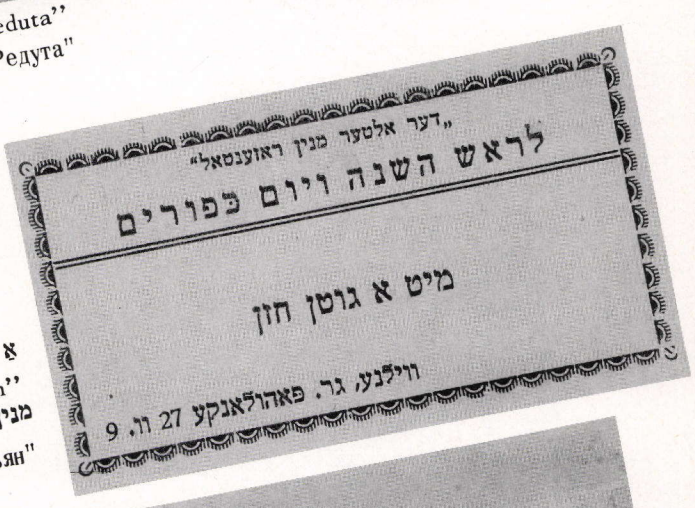

א מנין
"Minyan"
מנין
„Миньян"

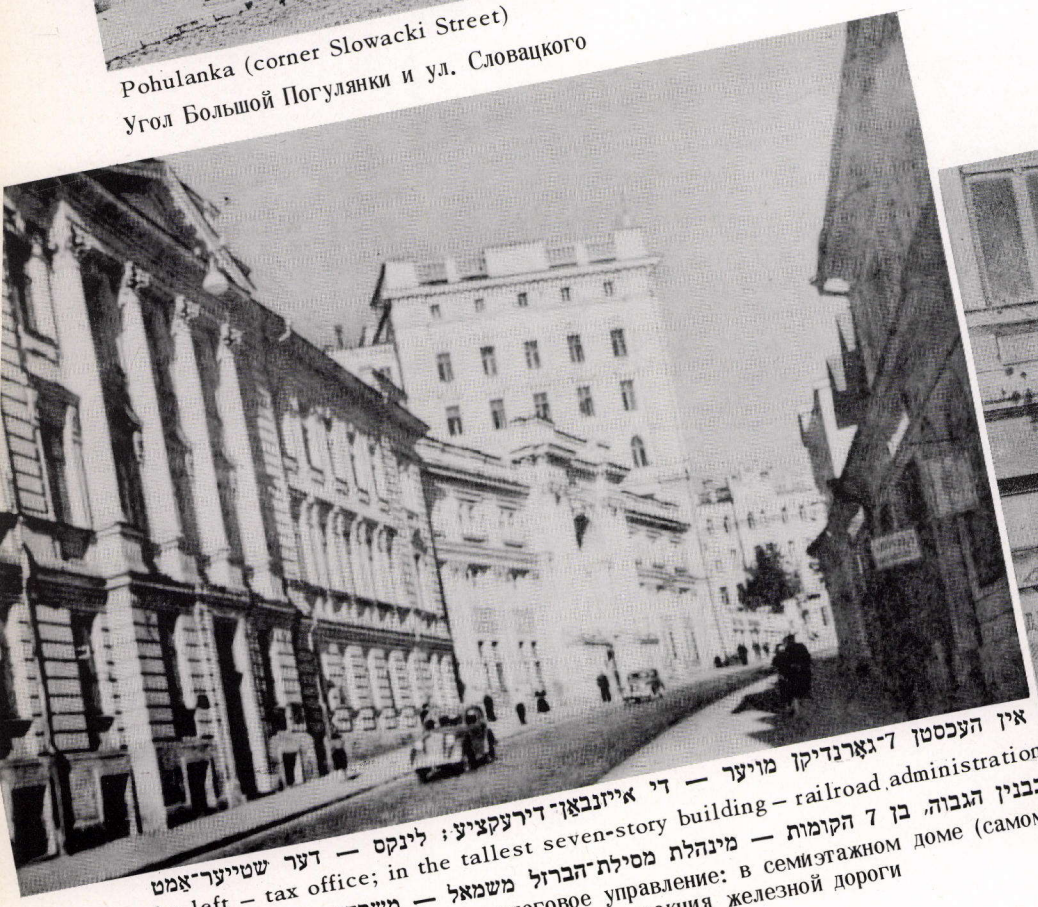

אין העכסטן 7-גאָרנדיקן מויער — די אייזנבאַן-דירעקציע; לינקס — דער שטייער-אַמט
At the left – tax office; in the tallest seven-story building – railroad administration
Налево – налоговое управление; в семиэтажном доме (самом высоком в городе) – дирекция железной дороги

ראָג זאַוואַלנע און פאָהולאַנקע גאַס
פינת זאוואלנה ופוהולאנקה
Corner Zawalna and Pohulanka Streets
Угол Большой Погулянки и Завальной ул.

VILNA STREETS AND LANES

ВИЛЕНСКИЕ УЛИЦЫ И ПЕРЕУЛКИ

ווילנער גאַסן און געסלעך

רחובות וסימטאות של וילנה

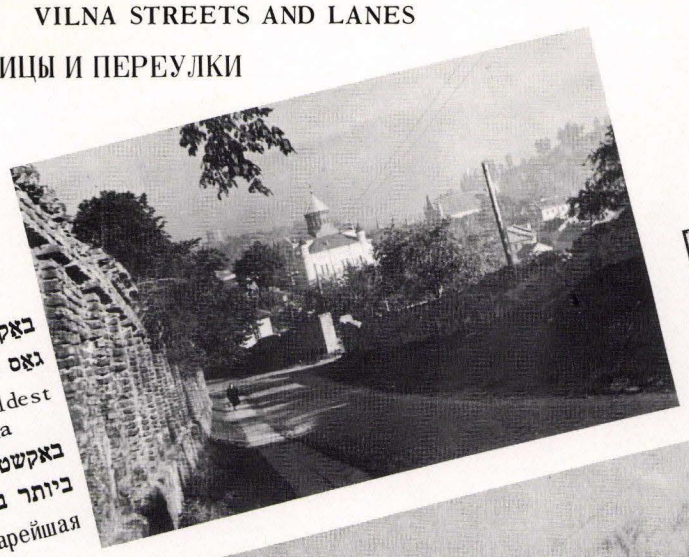

באקשט — די עלטסטע גאַס אין ווילנע

Bakst – the oldest street in Vilna

באקשט — הרחוב הישן ביותר בווילנה

Бакшта – старейшая улица в Вильне

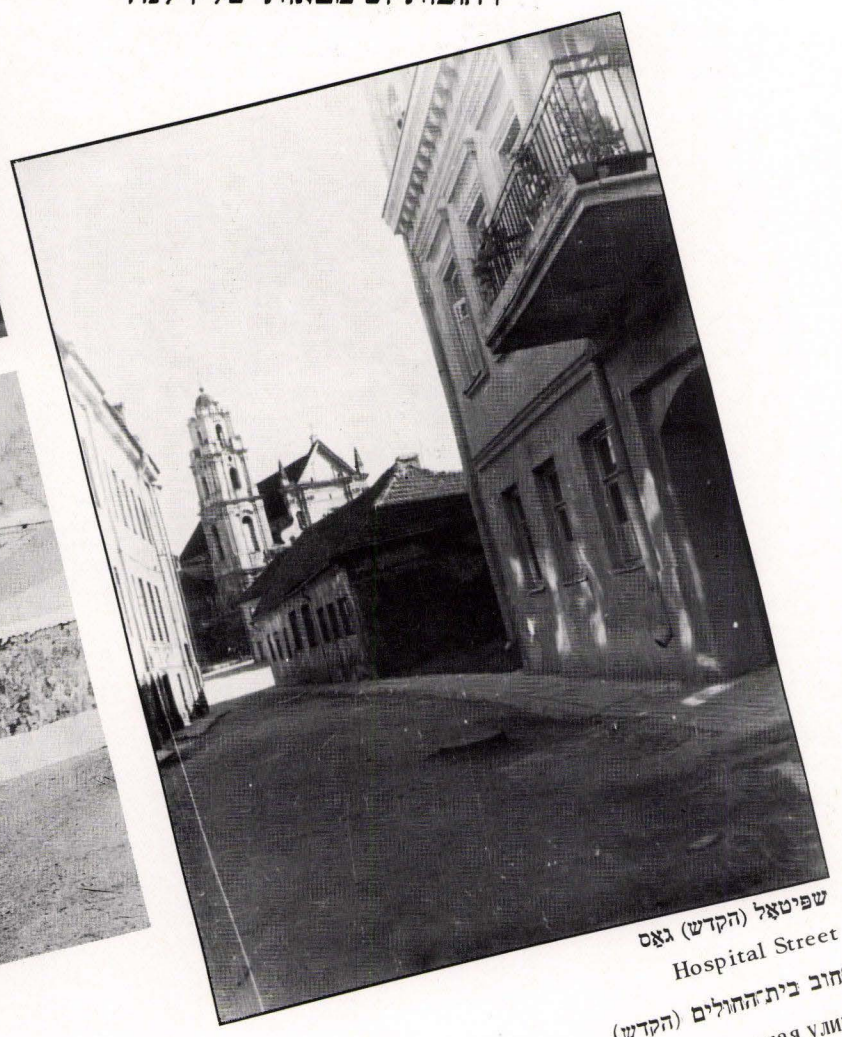

שפּיטאָל (הקדש) גאַס

Hospital Street

רחוב בית־החולים (הקדש)

Госпитальная улица

Mostova Street

Мостовая улица

מאָסטאָווע גאַס

רחוב מוסטובה

קאָנסקע גאַס

Konska Street

רחוב קונסקה

Конькая улица

איגנאַצי געסל, ראָג בענעדיקטינער, אַנטקעגן — קרייַנגעלס זאַל (לודוויסאַרסקע ג')

Ignatzi Lane, corner of Benedictine Street. Across – Kraingel Hall (Ludvisarska Street)

סימטת איגנאצי, פינת הסימטה הבנדיקטינית ; ממול — אולם קריינגל (רח' לודביסארסקה)

Угол Игнатьевского и Бенедиктинского переулков: напротив – зал Крейнгеля на Людвисарской ул.

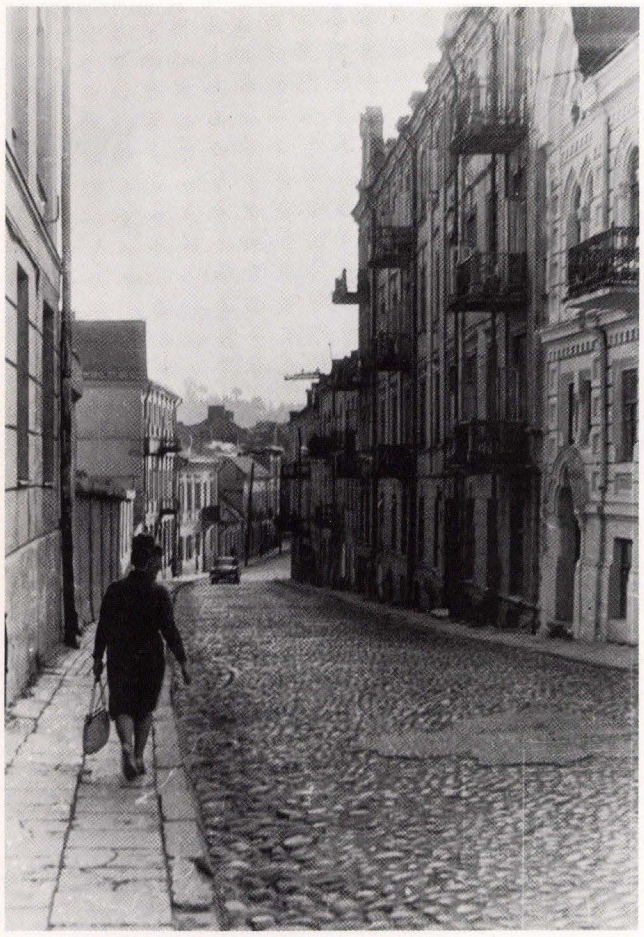

לודוויסאַרסקע גאַס

Ludvisarska Street

רח' לודביסארסקה

Людвисарская улица

איגנאַצי געסל

Ignatzi Lane

סימטת איגנאצי

Игнатьевский переулок

טאַטאַרסקע גאַס

Tartar Street

רח' הטוטרים

Татарская улица

"ANSHAI KEHILAS SHNIPISHOK"
(People of the Shnipishok community)

Jews settled in Shnipishok in 1668/9. In 1680 the "Council of Lithuanian Jews" established a code for cooperation of "Anshai Kehilas Shnipishok" with the Vilna community. Since 1791 – under the jurisdiction of the Vilna community.

„МУЖИ СНИПИШСКОЙ ОБЩИНЫ"

Евреи поселились на Снипишках в 1668/9 г. 2 адара 5440 г. (1680 г.) Совет Литовских Евреев установил правила о сотрудничестве между „мужами Снипишской общины" и вилленской еврейской общиной. С 1797 г. – еврейское население Снипишек перешло под юрисдикцию виленской общины

"אנשי קהילת שניפישאק"

יידן האָבן זיך באזעצט אין שניפישאק אין 1668/9. אָדר ב' ת"מ (1680) האָט דער ועד המדינה (ליטע) איינגעשטעלט תקנות פאר צוזאמענאר־בעט פון „אנשי קהילת שניפישאק" מיט ק"ק וילנה. פון תקנ"א (1791) ארויבער אונטער דער יוריסדיקציע פון דער ווילנער קהילה

"אנשי קהילת שניפישוק"

יהודים התישבו בשניפישוק בשנת 9-1668. באדר ב', שנת ת"מ (1680) קבע ועד המדינה (ליטא) תקנות לשיתוף פעולה בין „אנשי קהילת שניפישוק" וק"ק וילנה. משנת תקנ"א (1791) כפופים היו **לשיפוטה** של קהילת וילנה

Shnipishok in the 18th century
Снипишки в XVIII веке
שניפישאק אין 18טן יאָרהונדערט
שניפישוק במאה ה־18

א דרשה פון קענער רב ח' גרינבערג אין קלויז „גשר הירוק" לעבן גרינעם בריק

A sermon by Rabbi Ch. Greenberg of Kene in The "Green Bridge" Synagogue near The Green Bridge

דרשה של הרב ח' גרינברג בקלויז „הגשר הירוק" ליד הגשר הירוק

Речь кенского раввина Х. Гринберга в молитвенном доме „Зеленый мост" у моста того же названия

„דער גרינער בריק", צווישן ביידע וועלט־מלחמות

"The Green Bridge", between two World Wars

„הגשר הירוק", בין שתי מלחמות־העולם

Старый „Зеленый мост", перед 2-ой мировой войной

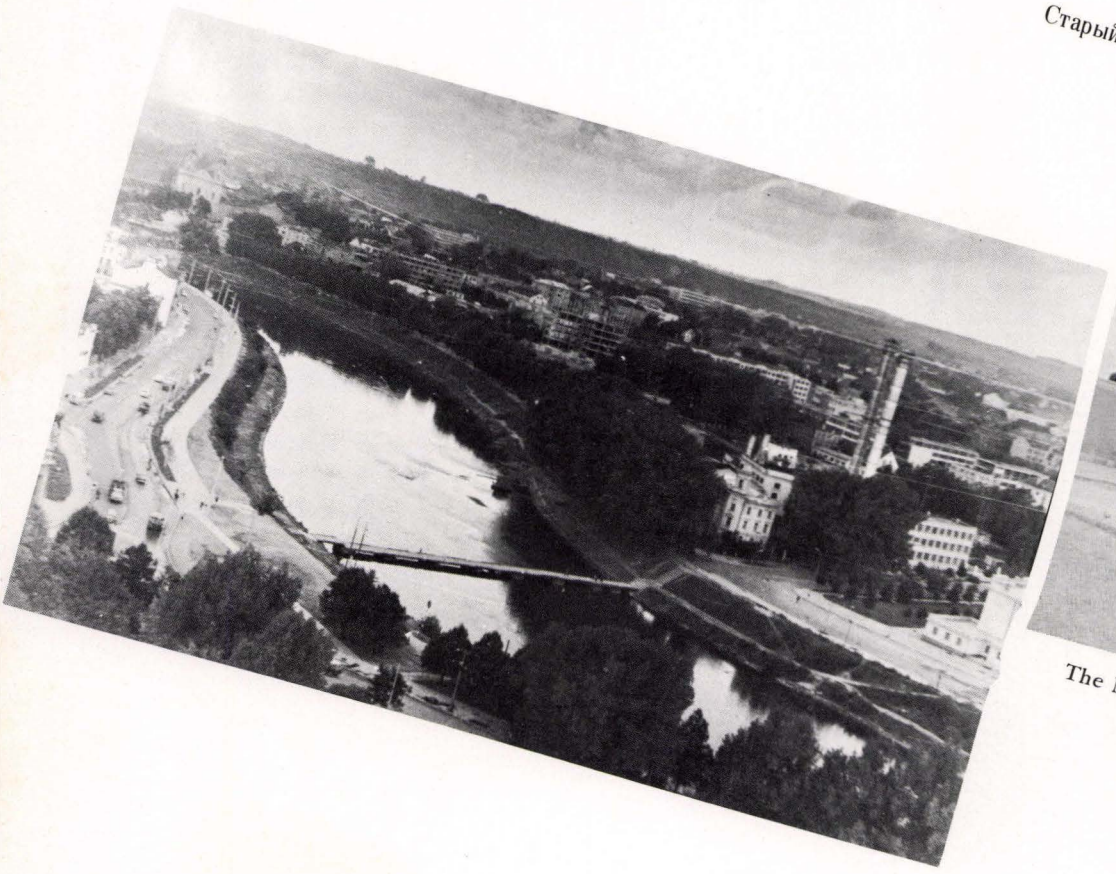

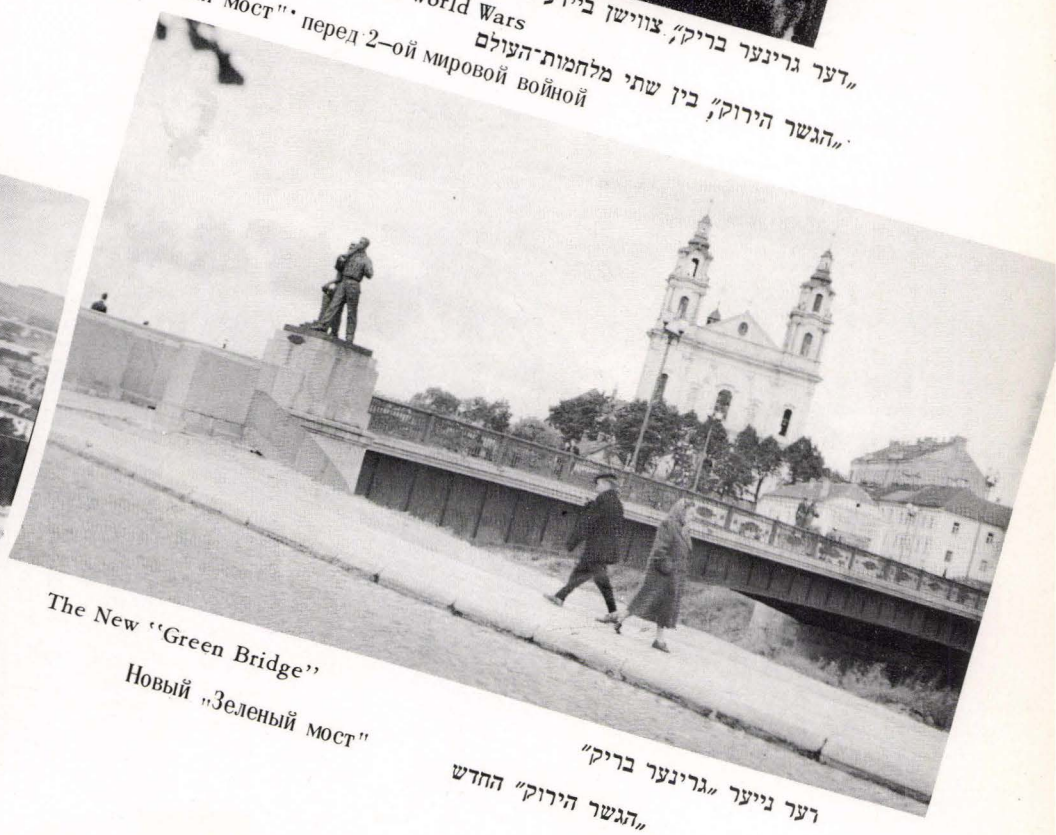

The New "Green Bridge"

Новый „Зеленый мост"

דער נייער „גרינער בריק"

„הגשר הירוק" החדש

SHNIPISHOK СНИПИШКИ שניפישאק שניפישוק

Election meeting in the large Bet Midrash (Vilkomir Street 20)
Предвыборный митинг в большом бет–гамидраше (Вилкомирская 20)

אספת־בחירות בבית־המדרש הגדול (רחוב ווילקומיר 20)

וואל־מיטינג אין גרויסן בית־מדרש (ווילקאמירער 20)

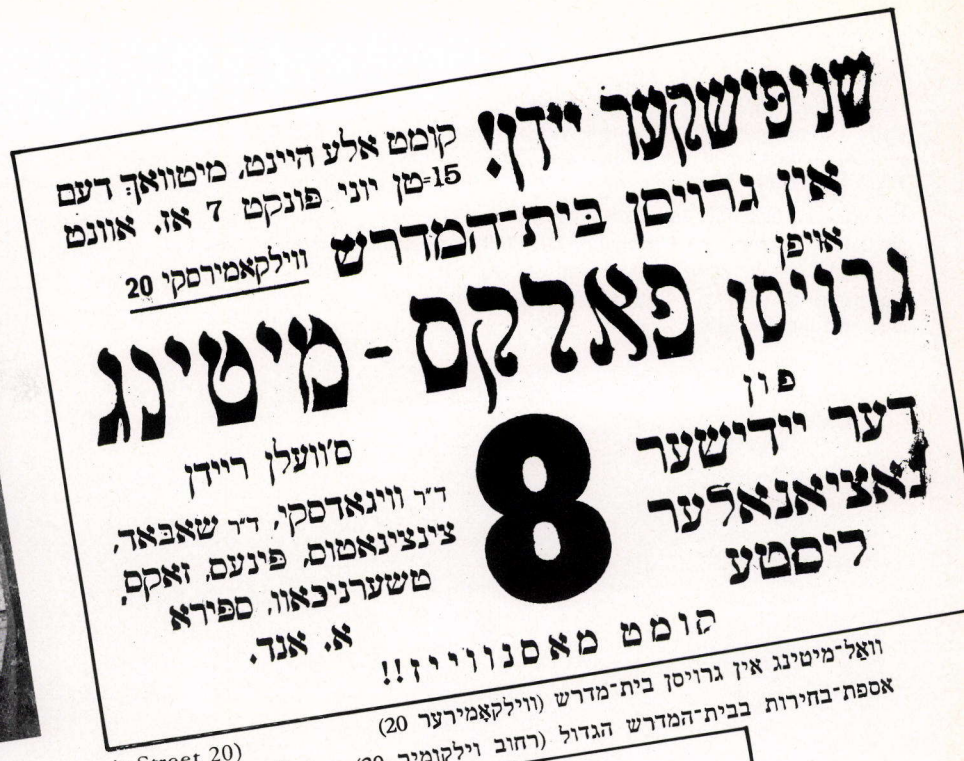

Certificate from Rabbi Asher Bainush Yedidovitz of Shnipishok: "This woman is named Chanah, and we don't know of any other name. For some reason her passport is in the name of Rikla"

Удостоверение, выданное снипишским раввином Ошер–Бейнушем Едидовичем: „Сия женщина именуется Ханой и ни о каком другом имени ничего не известно. По посторонней причине у нее паспорт на имя Рикли"

תרפ"א — 1921

א באשטעטיקונג פון דעם שניפישאקער רב אשר־ביינוש יעדידאוויץ: „דיזע פרוי הייסט חנה און פון קיין אנדער נאמען ווייס מען גארניט. צוליב א זייטיקער סיבה האט זי א פאס אויפן נאמען ריקלע"

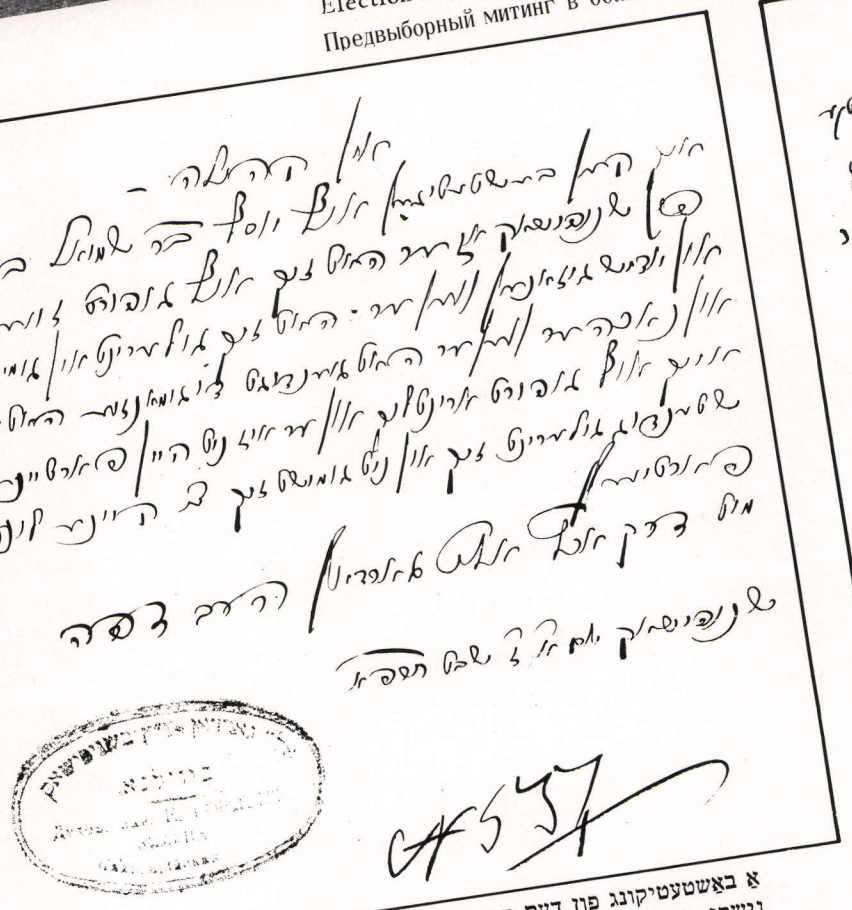

Certificate from Rabbi A. Gordon: "Joseph, the son of Shmuel Britanishki, conducts himself correctly, in a traditional Jewish manner, and is not involved in any leftist parties"

Удостоверение, выданное раввином А. Гордоном в том, что „Иосиф, сын Самуила, Британишский поведения приличного и еврейски настроен и ни в какие левые партии не вмешивается"

תרפ"א — 1921

א באשטעטיקונג פון רב א. גארדאן: „יוסף בן שמואל בריטאנישקי הולך בדרך הישר ונוהג לפי המסורת היהודית ואינו מעורב במפלגות שמאליות"

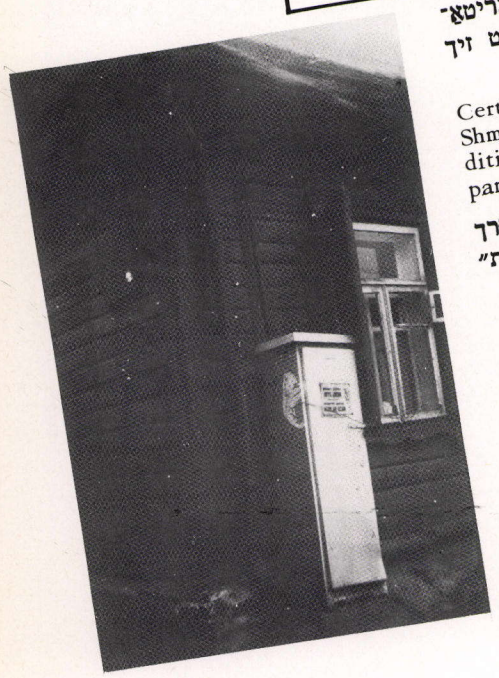

A house
בית
Дом

Street named after Shmuel Yosef Fin
Улица Самуила–Иосифа Фина

גאס א"נ שמואל־יוסף פין
רחוב ע"ש שמואל יוסף פין

ANTOKOL COMMUNITY

АНТОКОЛЬСКАЯ ОБЩИНА

קהילה אַנטאָקאָל

קהילת אנטוקול

The community of Antokol emerged much later than the Shnipishok community. Its code of cooperation with the Vilna community has been known since 1744. In 1791 – transferred to Vilna jurisdiction

Еврейская община на Антоколе возникла значительно позже Снипишской. С 1744 г. известны правила ее сотрудничества с виленской общиной. В 5551 г. (1791 г.) перешла под юрисдикцию Вильны

די קהילה אויף אַנטאָקאָל איז אויפגעקומען ס סך שפעטער ווי די שניפישאָקער. פון 1744 זיינען באַקאַנט די תקנות פון איר צוזאַמענאַרבעט מיט דער ווילנער קהילה. אין 1791 אַריבער אונטער דער ווילנער יורידיקציע

קהילת אנטוקול נוסדה זמן רב אחרי קהילת שניפישוק. משנת 1744 ידועות התקנות לשיתוף פעולה בינה ובין קהלת וילנה. משנת תקנ"א (1791) היתה כפופה לשיפיטה של וילנה.

Antokol in the 18th century

Антоколь в XVIII веке

אַנטאָקאָל אין 18טן יאָרהונדערט

אנטוקול במאה ה־18

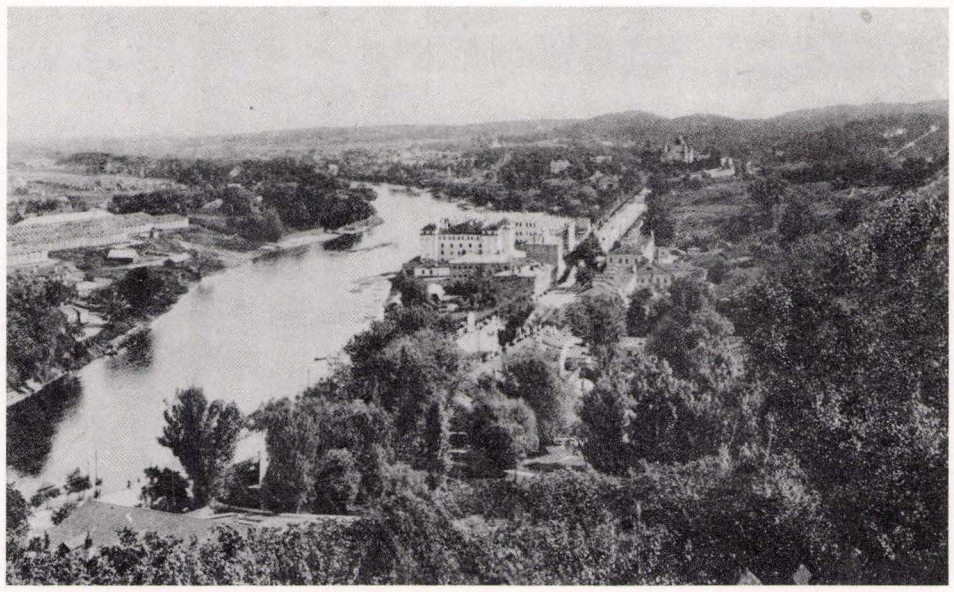

Антоколь אנטוקול Antokol אַנטאָקאָל

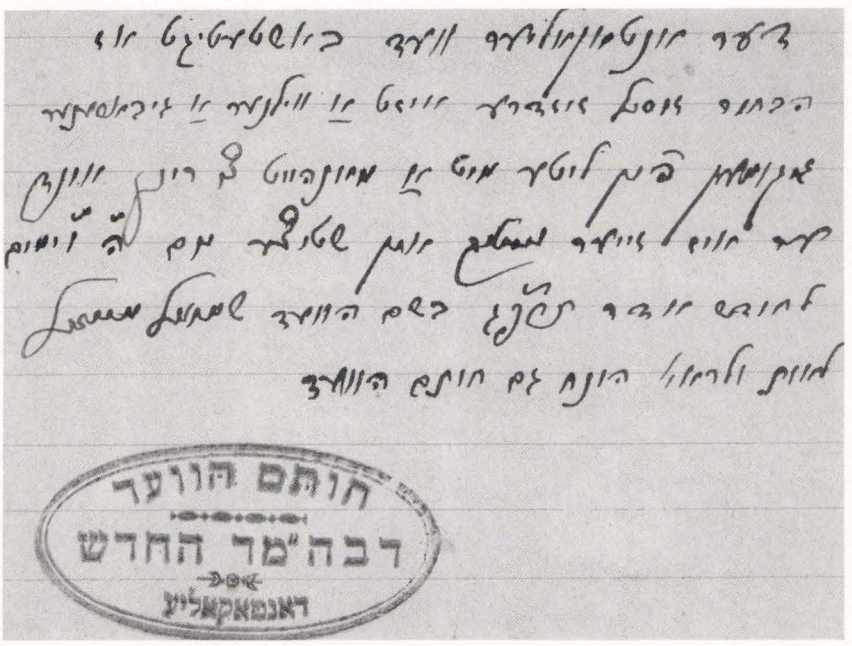

א באַשטעטיקונג פון בית־מדרש החדש ד׳אַנטאָקאָלע אַז „הבחור זיסל זיזדרע איז אַ ווילנער גיבאָרענער אונד ער איז זייער נייטיג אין שטיצע״

Certificate from the New Bet Midrash of Antokol stating that "the young man Zizdra was born in Vilna and is in extreme need of aid"

אישור מטעם בית־המדרש החדש ד׳אנטוקול ש„הבחור זיסל זיזדרה נולד בווילנה והוא נצרך מאד״

Удостоверение, выданное новым бет–гамидрашем на Антоколе в том, что „юноша Зисл Жиздра – виленский уроженец и весьма нуждается в пособии"

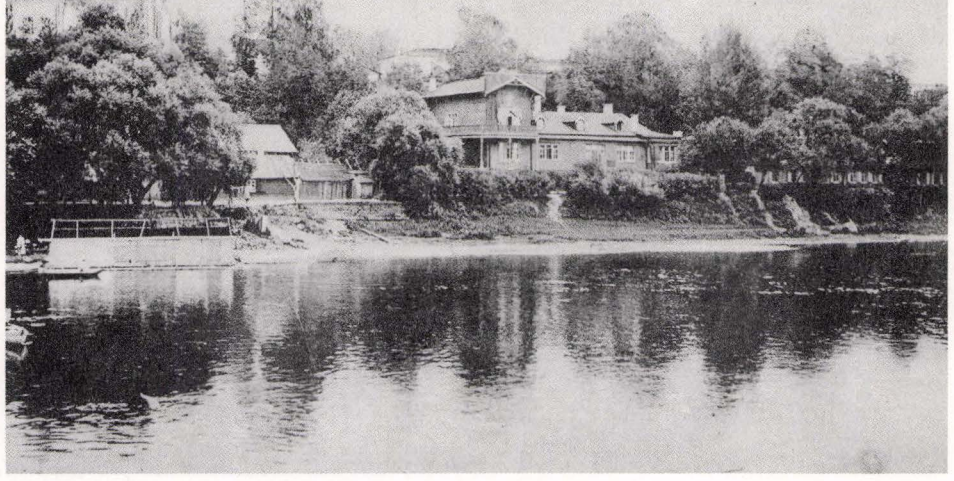

אַנטאָקאָלער יידישע פאָלקס־שול ביים צ.ב.ק. (געגרינדעט 1916), מיט די לערער מהרשק און ש. גאָלאָמב

Yiddish elementary school in Antokol of the Central Educational Committee (founded in 1916) with the teachers Marshak and Sh. Golomb

בית־ספר אידי עממי של אנטוקול, ליד הוועד המרכזי להשכלה, (נוסד בשנת 1916) עם המורים מהרשק וש. גולומב

Антокольская еврейская народная школа Ц.Б.К. (основана в 1916) с учителями Маршаком и Ш. Голомбом

1923

"Rachmiel Garbatski with his chaise" – treasurer of the Antokol Synagogue and Benevolent Society

„Рахмиэл Гарбатский со своей коляской" – староста Антокольского бет–гамидраша и ссудной кассы

„רחמיאל גאַרבאַטסקי מיט זיין קאַלאַסקע״ — גבאי פון אַנטאָקאָלער קלויז און גמילות־חסד

„רחמיאל גארבאטסקי ועגלתו״ — הגבאי של הקלויז וגמילות־חסדים באנטוקול

1933

א יידיש הויז

A Jewish house

בית יהודי

Еврейский дом

צווישן קוילד גאַס און וועגרי גאַסל — אַן אָטשערעד צו דער „ביליקער קיך"; לינקס — הויף־אַריינגאַנג; רעכטס — אַריינגאַנג אין „אונדזער טעאַטער" (געוועזענע „פילהאַרמאָניע") און „מכבי"

Between Venglova and Vengri Lanes – a line to the "Public Soup Kitchen", left – yard entrance to "Our Theater" (former Philharmonic) and "Maccabee"

בין הרחובות: וינגלבה ו׳ונגרי — מחכים בתור לקבל מזון מ„המטבח הזול", משמאל (כניסה דרך החצר); מימין — כניסה ל„תיאטרון שלנו" (פילהרמוניה לשעבר) ול„מכבי"

Между улицами Углицкой и Вингры – очередь в „дешевую столовую" (вход со двора налево): направо – вход в „Наш Театр" (б. филармония) и „Макаби"

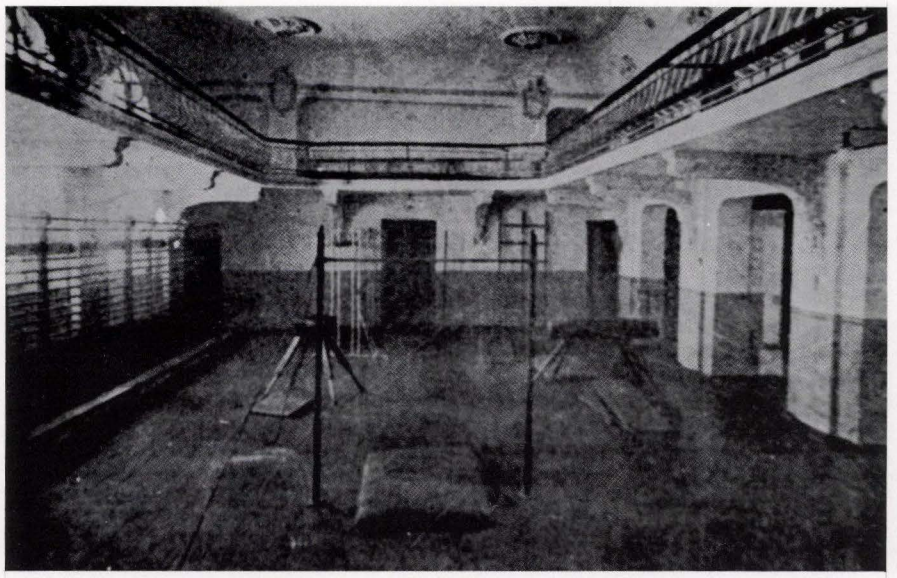

דער זאַל פון „אונדזער טעאַטער" און „מכבי"

Hall of "Our Theater" and Maccabee

אולם „התיאטרון שלנו" ו„המכבי"

Зал „Нашего Театра" и „Макаби"

קוילן גאַס ראָג נאָוויגאָראָד, אַ שילער־צוג לעבן בנין פון ס. מ. גורעוויטש־גימנאַזיע

Venglova Street, corner Novigorod, student procession near the building of S. M. Gurevitch Gymnasium

רחוב וינגלבה, פינת נוביגורוד, תהלוכת תלמידים ליד בנין הגימנסיה של ס. מ. גורביץ

Угол Углицкой и Новогородской улиц. Шествие учеников возле здания гимназии С. М. Гуревич 1935

POPLAVY AND SOFIANIKI
ПОПЛАВЫ И САФЬЯННИКИ

פאָפּלאַוועס און סאָפיאַניקעס
פופלאווס וסופיאניקס

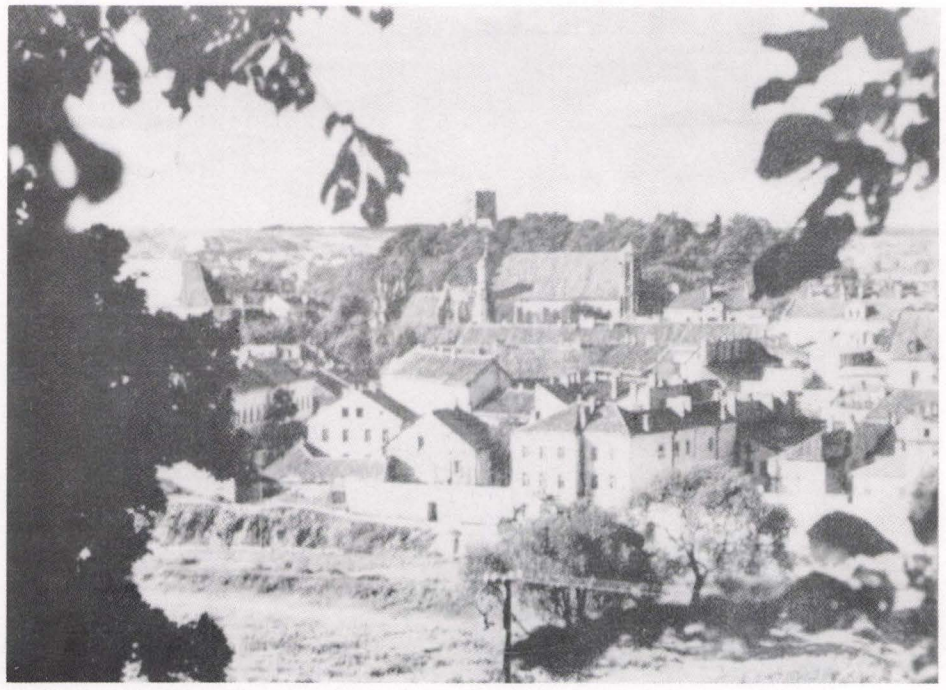

פאָפּלאַוועס
Poplavy
פופלאווס
Поплавы

חותם
הגבאים דקלויז
הרב ר ישראל
זארעצער מ"ץ
ז"צל

כבוד הרב הגדול החו"ב מו"ה גביר שון ונדיב
המפורסם לשם ולתפארת בישראל גדול שמו הטוב
מו"ה מרדכי הלוי עפשטיין שליט"א

לפני שמונים שנה לערך, כאשר נתרבו יושבי פאפלאוועס, ויפרדו מעל קהלת זארעציע ויהיו לקהלה בפ"ע, כאשר יסופר פה בפנקס הזה למעלה, יסדה לה הקהלה בית-מדרש בחבל העיר ההיא, והיא כפורחת עלתה נצה, ותעש אשכלות ענבים ענבי יין יינה של תורה, ותיף בגדלה ותקבע לה „ישיבה" מפוארה בבית מדרשה, ויוסיפו ללכת בדרך זו, ויקחו להם מ"מ אשר ידרוש לפניהם ויגלה למוסר אזנם, וילמוד את העם חוקי אלקים ותורותיו מדי ערב וערב ומדי שבת בשבתו, אמנם כאשר עברו כשלשים שנה נתרופפו עמודי התורה, וכותלי ביהמ"ד גם המה נטו לנפול, ויפוצו העם אחד הנה ואחד הנה, עד אשר העיר ד' את רוח אנשים אחדים מתוך הקהלה, ויהיו כאיש אחד וד' הי' בעוזרם, ויחלו לבנות הבית. ויפנו גם אל כל בני העיר ואם בישראל ווילנא יצ"ו, והם נתנו להם בספנ"י, כל אחד את נדבתו כפי כחו ונדבת לבו, ויקימו להם בני פאפלאוועס את בית המדרש החדש בנין של עצים מפואר- במקום ביהמ"ד הישן ההרוס- ויחזרו את העטרה עטרת הישיבה והמ"מ ליושנה, ותחי רוח הקהלה. ובמשך השנים הוסיפו עוד אומץ ועוז, אין עוז אלא תורה, וייסדו גם „חברה מקרא" וגם חברה משניות וחברה ש"ס, ובעת האחרונה שמו אל לבם לבוא גם לעזרתם של העניים— במוסדות מיוחדים, ויכוננו חברת „גמילות חסד" להלוות לאיש איש מחסורו אשר יחסר לו ע"מ לשלם לשעורין. וגם יסדו חדר- בעזרת בני זארעציא- לבני העניים ללמדם תורה ודרך ארץ. ובכל זאת לא פנו אל בני העיר כולה ולא קראו לנדבותם, רק הם בעצמם, חבל העיר ההיא נשאו עליהם את עול ההוצאות המרובות האלה, ובעז"ה הכל מתנהל במשטר וסדר.

אמנם בית המדרש הזה הוא בנין של עץ, אשר עמד זה כחמשים שנה, כבר הי' נוטה לנפול, ומפני זה יוכלו להתמוטט ח"ו כל המוסדות היקרים הנ"ל, ולכן נתאספנו אנחנו גבאי ומתפללי בהמ"ד הנ"ל, והחלטנו לבנותו מחדש בית חומה גדול ויפה כראוי למקום קדוש מקדש מעט כזה, ובעז"ה כבר הי' ביום ג' י"ב תמוז חג הגחת היסוד להבית בית מדרש זה.

אבל ההוצאות הגדולות והמרובות מאד. אין בידינו לכלכלם בעצמנו, והננו פונים הפעם אל כל בני עירנו ונדיבי עמנו, לבוא לעזרתנו בדבר הגדול הזה, הוא בנין בהמ"ד שבו תלוי קיום כל המוסדות הנזכרים למעלה, וע"כ נקוה כי איש איש מכם, יושיט לנו יד עזרה, למען נוכל להוציא אל הפועל את מחשבתנו הטובה. והננו מברכים בכל חותמי ברכות שבמקדש לכל המסייעים והעוזרים, בימיהם ובימינו תושע יהודא וישראל ישכון לבטח. אמן.

הגבאים
נאום ישראל בהרב ר' אנחם [illegible]
נאום [illegible]
נאום מרדכי הר' [illegible]

ווענדונג בייצושטייערן אויף אַ נייעם בנין פאַר פּאָפּלאַוועסער קלויז

Appeal to contribute towards a new building for the Poplavy Synagogue

פנייה בדבר תרומות לבנין חדש של ה„קלויז" בפופלאווס

Обращение о пожертвованиях на новое здание Поплавского молитвенного дома

Сафьянники סופיאניקס Sofianiki סאָפיאַניקעס

זאַרעטשע

ZARETCHE

זארצ׳ה

ЗАРЕЧЬЕ

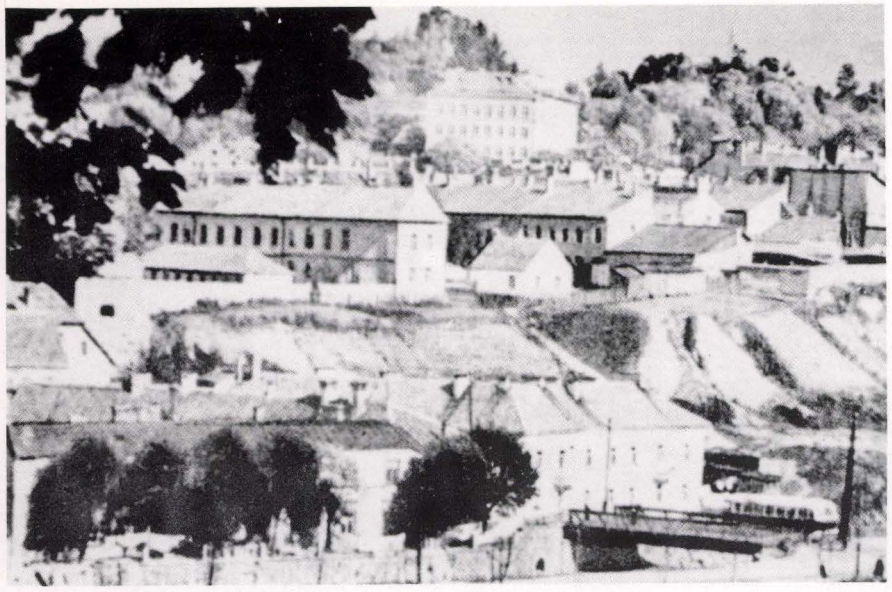

זאַרעטשע
Zaretche
זארצ׳ה
Заречье

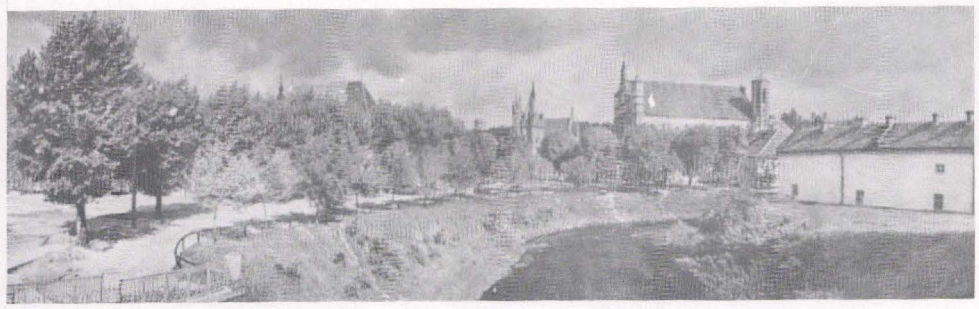

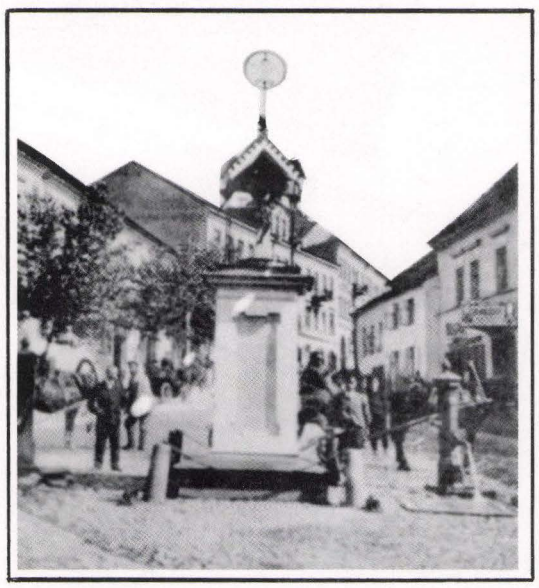

דער מאַרק מיטן פלומפּעלע נעבן קלויז

The market place with the pump near synagogue

השוק עם המשאבה ליד ה„קלויז"

Рынок с водоразборной колонкой у молитвенного дома

דער סקווער מיטן פלומפּעלע איצט; לינקס — די חורבות פון קלויז

Square with the pump now; left – the ruins of the synagogue

הכיכר עם המשאבה כעת; משמאל — חרבות ה„קלויז"

Сквер с водоразборной колонкой сегодня Слева – развалины молитвенного дома

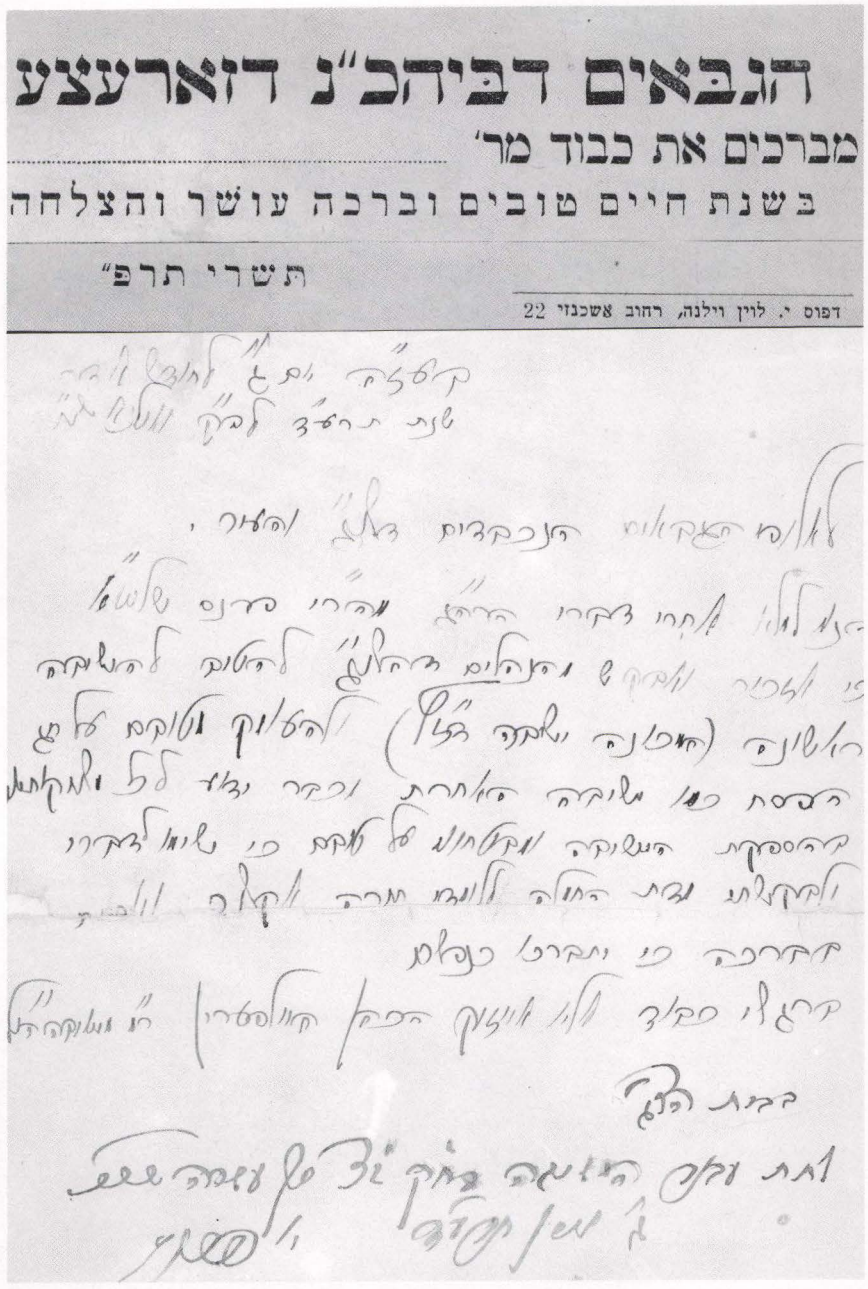

אַ וועגדונג פון זאַרעטשער ראש־ישיבה א. האַלפּערין וועגן הילף פאַר דער ישיבה אויף פּסח

Request by the head of the Zaretche Yeshiva, A. Halperin, for help to the yeshiva for Passover

פניית ראש־הישיבה של זארצ׳ה בדבר תמיכה לישיבה לפני חג־הפסח

Обращение главы Зареченского ешибота А. Гальперина о поддержке ешибота по случаю Пасхи

ZVIERINETZ

זוויריניי

ЗВЕРИНЕЦ

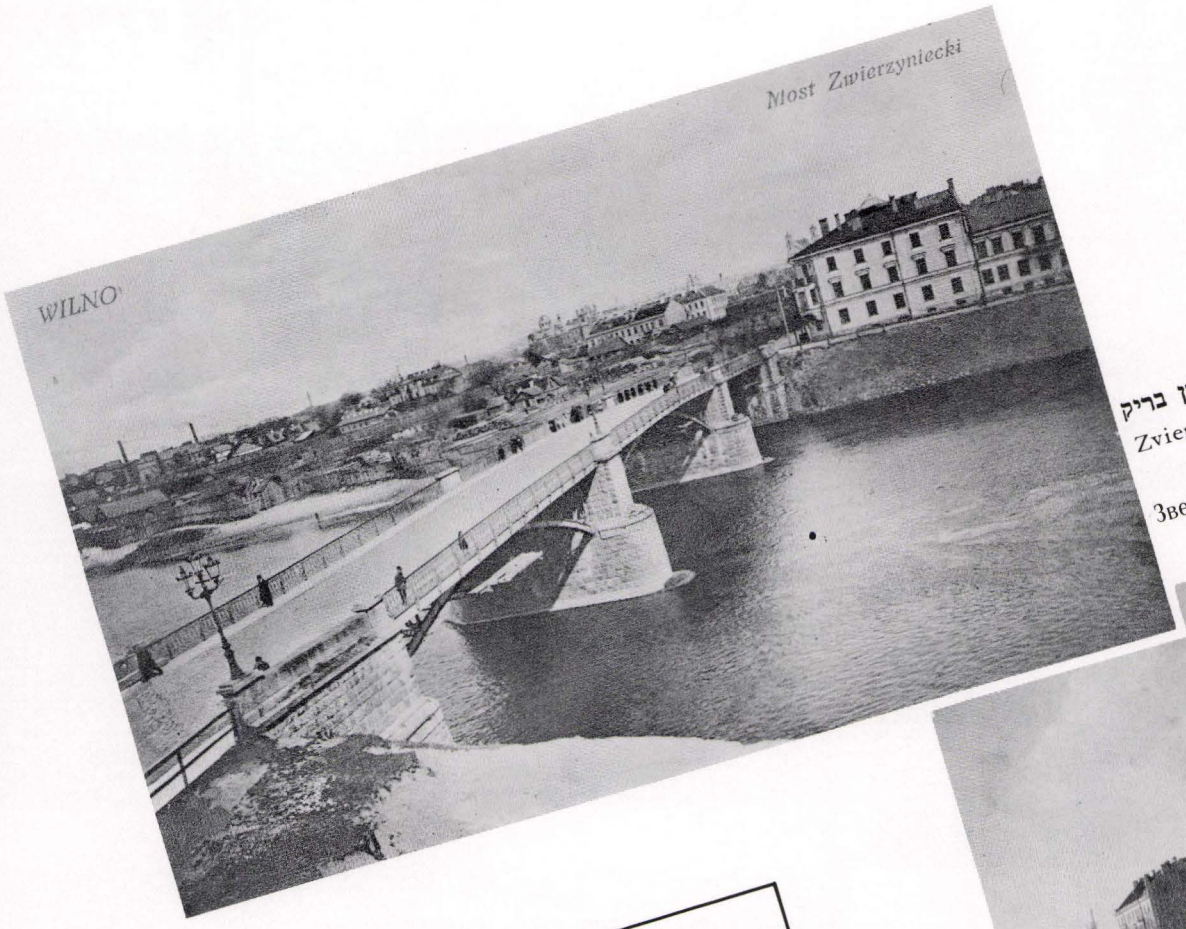

זוויעריניץ — פאָרשטאָט און בריק
Zvierinetz – suburb and bridge
זוויריניי — הפרבר והגשר
Зверинец – предместье и мост

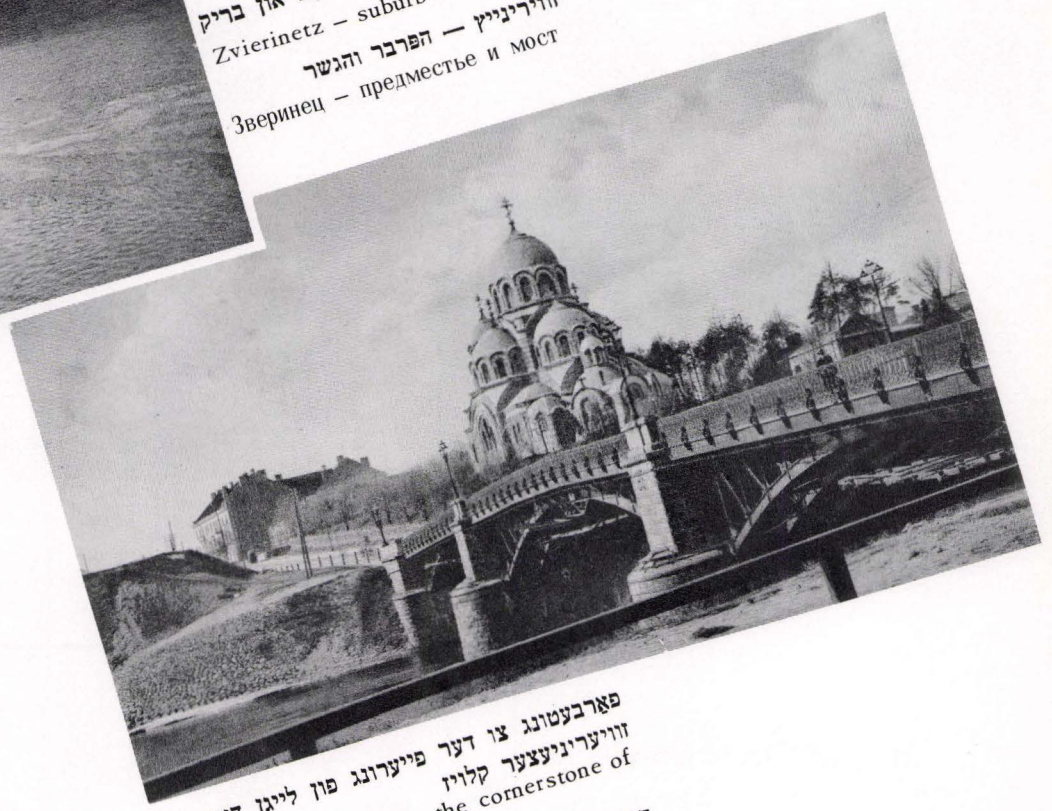

פאַרבעטונג צו דער פייערונג פון לייגן דעם גרונטשטיין פאַר דער זוויערינעצער קלויז
Invitation to the celebration of laying the cornerstone of the Zvierinetz Synagogue
הזמנה לחגיגת הנחת אבן־הפינה לקלויז של זוויריניי
Приглашение к торжественной закладке краеугольного камня Зверинецкого молитвенного дома

אדון נכבד מר _____

ביום א׳, פ׳ חי־שרה (24 אָקטאָבער 1926) בשעה 10 בבוקר
בדיוק, יניחו אבן הפנה לבנין בית הכנסת
בזוויעריניץ אצל רחוב מאָניושקא
אנחנו מתכבדים בזה להזמין את כב׳ על להשתתף בחגיגה הזאת,
בטוחים אָנו שכבודו יפיר את חשיבת בנין בית הכנסת ברבע
העיר זוויעריניץ, שנמצאָ בה מספר הגון של תושבים יהודים
וחסרון בי״הכנ׳ כמרכז רוחני מורגש עד מאד, ויקח חבל
בחגיגת הנחת היסוד.

ב ר ג ש י ־ נ ב ו ד

ה ו ע ד.

דפוס יעקב לוין וילנה.

1926 24/X

עקסקורסיע פון יידישע לערער אין דער ראַדיאָ־סטאַנציע
Jewish teachers tour the radio station
סיור מורים יהודים בתחנת־הרדיו
Экскурсия еврейских учителей на радиостанции
1929

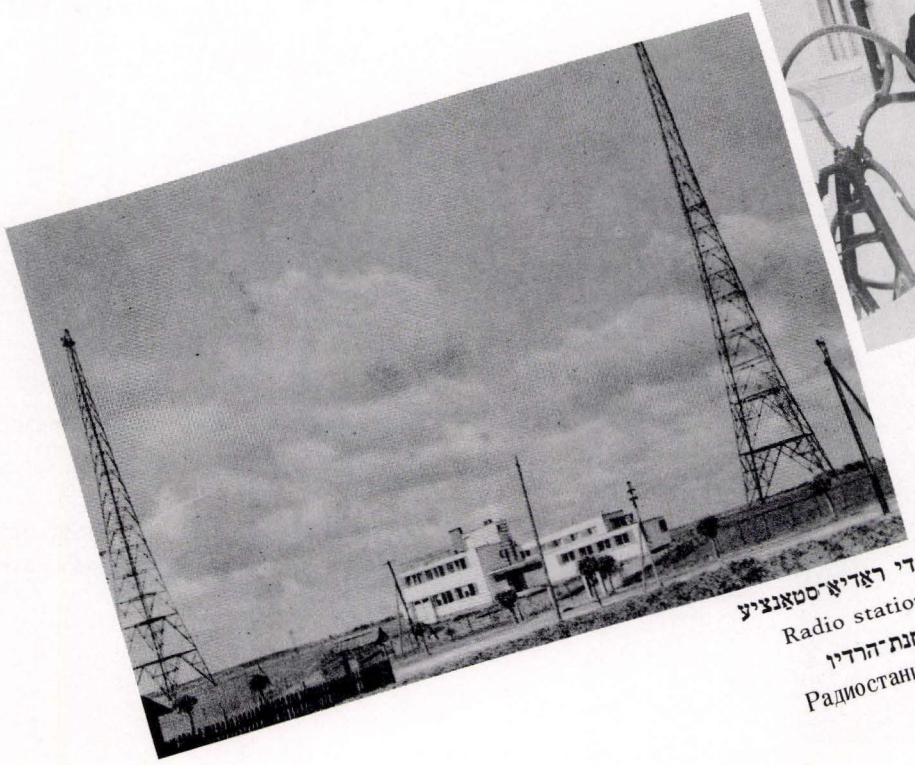

די ראַדיאָ־סטאַנציע
Radio station
תחנת־הרדיו
Радиостанция

די מאַלעריש ווילנער געגנט
THE PICTURESQUE VILNA NEIGHBORHOOD
הנוף הציורי של סביבות וילנה
ЖИВОПИСНЫЕ ОКРЕСТНОСТИ ВИЛЬНЫ

קאַראָלינקע
קארולינקה
Carolinka
Каролинка

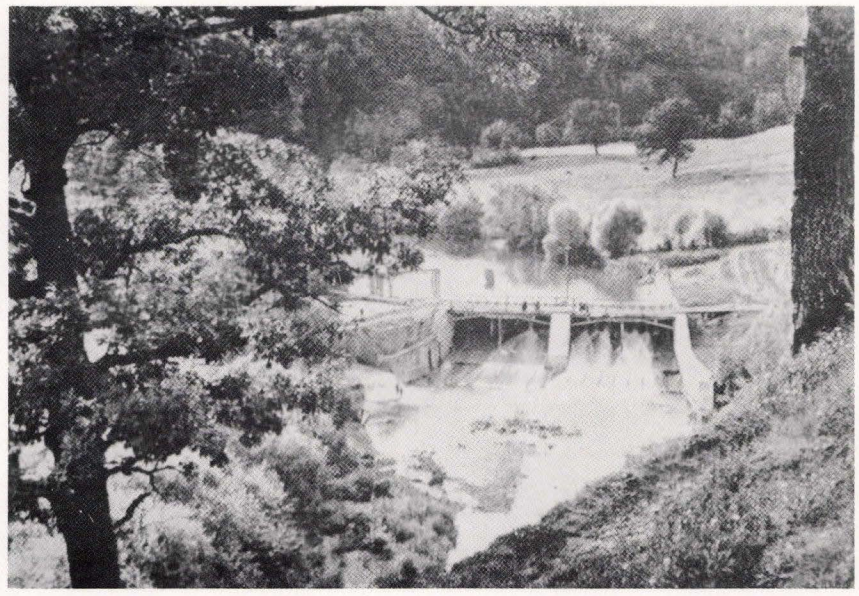

פושקאַרניע
פושקארניה
Pushkarnia
Пушкарня

סודערווע
סודרווה
Suderva
Судерва

אַ כוטער ביים טראַקט
חווה ליד הכביש
A roadside farm
Хутор у дороги

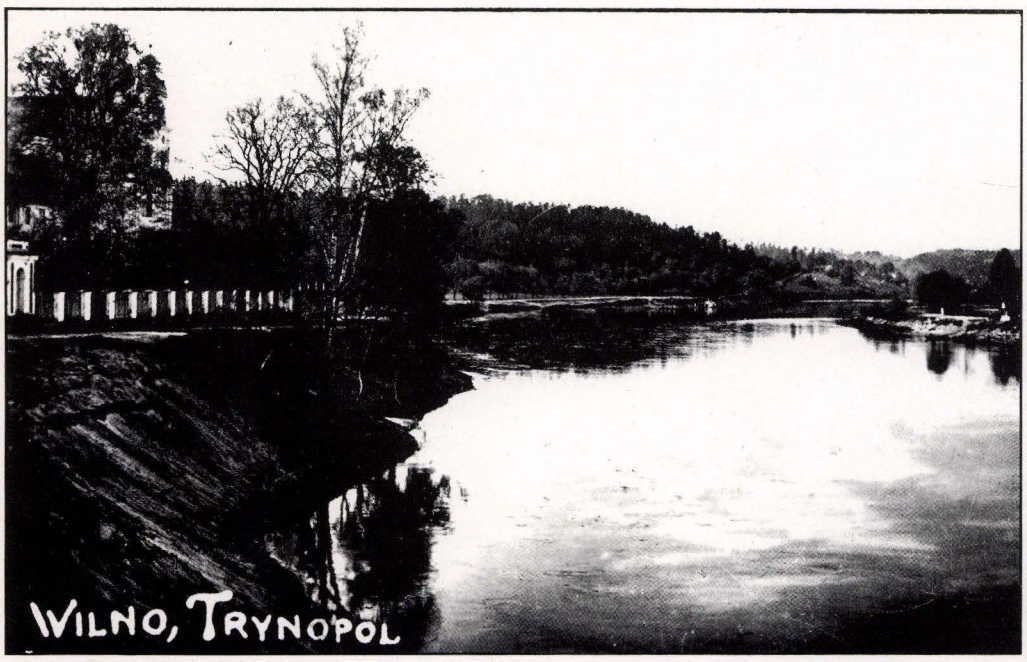

טריגאָפּאָל
טריגופול
Trinopol
Тринополь

פושקאַרניע
פושקארניה
Pushkarnia
Пушкарня

ПОНАРЫ פונאר PONARY פאָנאַר

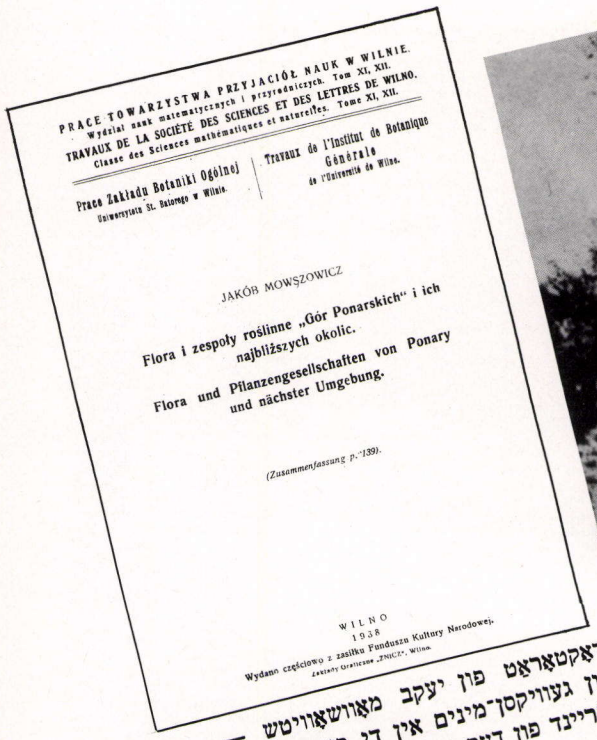

PRACE TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK W WILNIE.
Wydział nauk matematycznych i przyrodniczych. Tom XI, XII.
TRAVAUX DE LA SOCIÉTÉ DES SCIENCES ET DES LETTRES DE WILNO.
Classe des Sciences mathématiques et naturelles. Tome XI, XII.

Prace Zakładu Botaniki Ogólnej Uniwersytetu St. Batorego w Wilnie. | Travaux de l'Institut de Botanique Générale de l'Université de Wilno.

JAKÓB MOWSZOWICZ

Flora i zespoły roślinne „Gór Ponarskich" i ich najbliższych okolic.

Flora und Pflanzengesellschaften von Ponary und nächster Umgebung.

(Zusammenfassung p. 139).

WILNO
1938
Wydano częściowo z zasiłku Funduszu Kultury Narodowej.
Zakłady Graficzne „ZNICZ", Wilno.

דאָקטאָראַט פון יעקב מאָוושאָוויטש — „די פלאָרע און געוויקסן־מינים אין די פאָנאַרער בערג", פאַרלאַג „פריינד פון דער וויסנשאַפט" בוך/11/12, ווילנע, 1938

Dr. Jacob Movshovitch: "The Flora and Plants in the Ponary Mountains", published by the University of Vilna, 1938

ד"ר יעקב מובשוביץ': „הצמחייה בהרי פונאר", יצא לאור על־ידי האוניברסיטה הוילנאית, 1938

Д–р Яков Мовшович, „Флора и виды растений Понарских гор", издание Виленского университета 1938

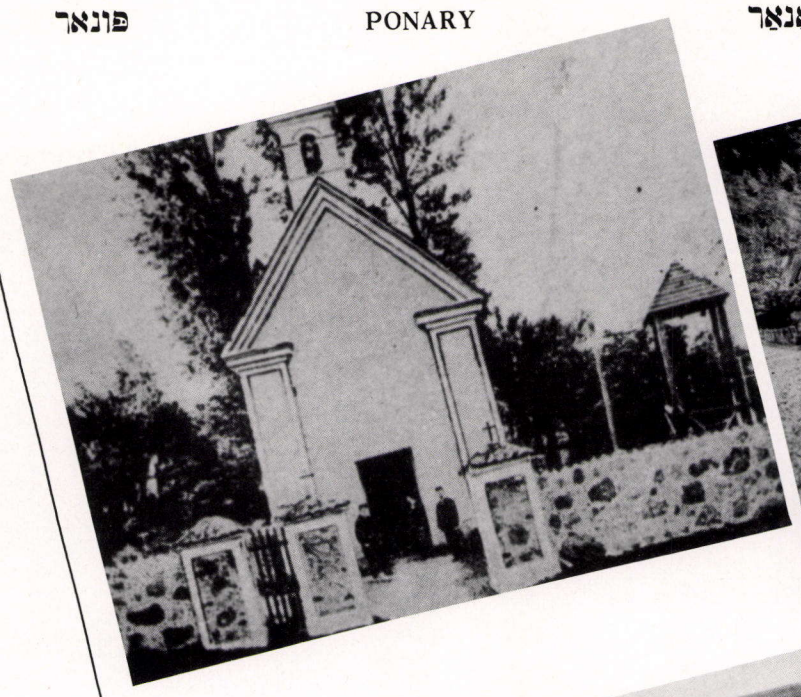

דער דאָרף „פאָנאַרי", אַ קאַפּליצע און—די סודות־פולע פאָנאַרער בערג און טאָלן, 11 קילאָמעטער הינטער ווילנע

Ponary Village; chapel; the mysterious Ponary Mountains and valleys, 11 kilometers from Vilna

כפר „פונארי"; בית־תפילה נוצרי; ההרים והעמקים המסתוריים של פונאר, במרחק 11 קילומטרים מוילנה

Деревня Понары: часовня: таинственные Понарские горы и долины, 11 км к западу от Вильны

די פאָנאַרער לאַנדשאַפט האָט צוגעצויגן די יידישע יוגנט זומער און ווינטער

The Ponary landscape attracted Jewish youth both winter and summer

הנוף הפונארי משך אליו את הנוער היהודי בקיץ ובחורף

Понарские пейзажи привлекали еврейскую молодежь зимой и летом

בית"ר־צוזאַמענפלי אין פאָנאַר

"Betar" conference in Ponary

כנס „ביתר" בפונאר

Слет „Бетара" в Понарах

1931 9/V

אויף ווינטער־שפּאַצירן אין פאָנאַר

On a winter excursion to Ponary

טיול־חורף בפונאר

На зимней экскурсии в Понарах

„מכבי"
אויספלוג פאָנאַר — שבת
פאַרשרייבן זיך היינט, מאָרגן, צרויס־
פאַר האַלב 10 פרי פון לאָקאַל.

KNOWLEDGE OF THE CITY
Friends of Vilna and Vicinity

שטאַט־קענטעניש
פריינד פון ווילנע און ווילנער געגנט

ЗНАКОМСТВО С ГОРОДОМ
друзья вильны и окрестностей

ידע־העיר
שוחרי וילנה ונפותיה

1930

„השומר הצעיר" ל"ג בעומר־אויספלוג
"Hashomer Hatzair", Lag Baomer excursion
„השומר הצעיר" טיול ל"ג בעומר
„Гашомер–Гацаир", экскурсия в день Лаг–Боймер

1933

„בינען־וואַנדערער" צוזאַמענפלי אין אַשמענע
"Bee"-Wanderers in Oshmiana
„דבורים"־נודדים באושמיאנה'
„Бины" – "Странники" на слете в Ошмяне

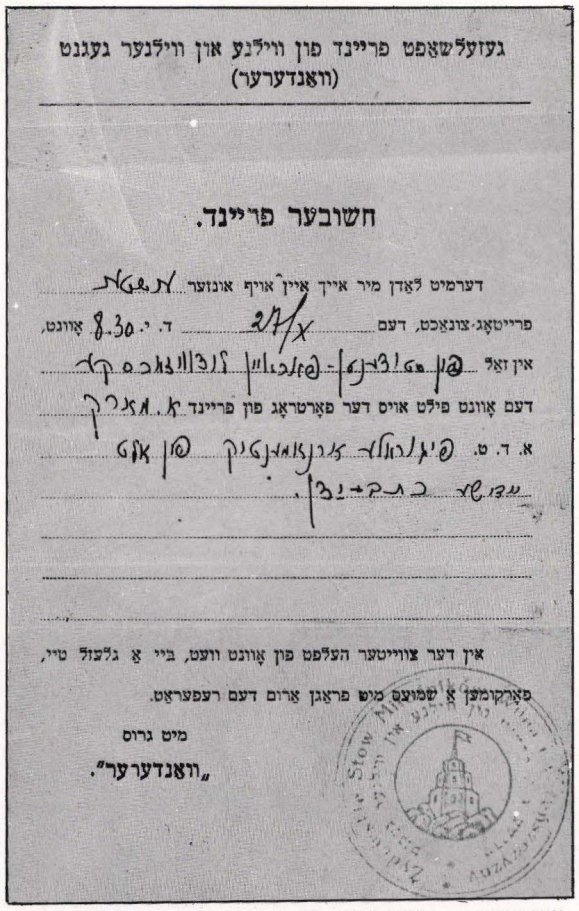

געזעלשאַפט פריינד פון ווילנע און ווילנער געגנט
(וואַנדערער)

חשובער פריינד.

דערמיט לאַדן מיר אייך איין אויף אונזער [illegible]
פרייטאָג־צונאַכט, דעם 27/X ד. י. 8.30 אָוונט,
אין זאַל [illegible]
דעם אָוונט פילט אויס דער פאָרטראָג פון פריינד א. מארק
א. ד. ט. [illegible]

אין דער צווייטער העלפט פון אָוונט וועט, ביי אַ גלעזל טיי,
פאָרקומען אַ שמועס מיט פראַגן אַרום דעם רעפעראַט.

מיט גרוס
„וואַנדערער".

„וואַנדערער"־פאַרבעטונג צו אַ רעפעראַט פון אהרן מאַרק
"Wanderers" – Invitation to a lecture by Aaron Mark
„נודדים"־הזמנה להרצאה של אהרון מארק
„Странники" – Приглашение на доклад Арона Марка

1926

„ווילביג"־וואַנדערער אין סאַלאַט
"VILBIG" – Wanderers in Salat
נודדי „ווילביג" בסאלאט
Странники „ВИЛБИГ" в Салате

In Verki
В Верках
אין ווערעק
בוורקי

1930

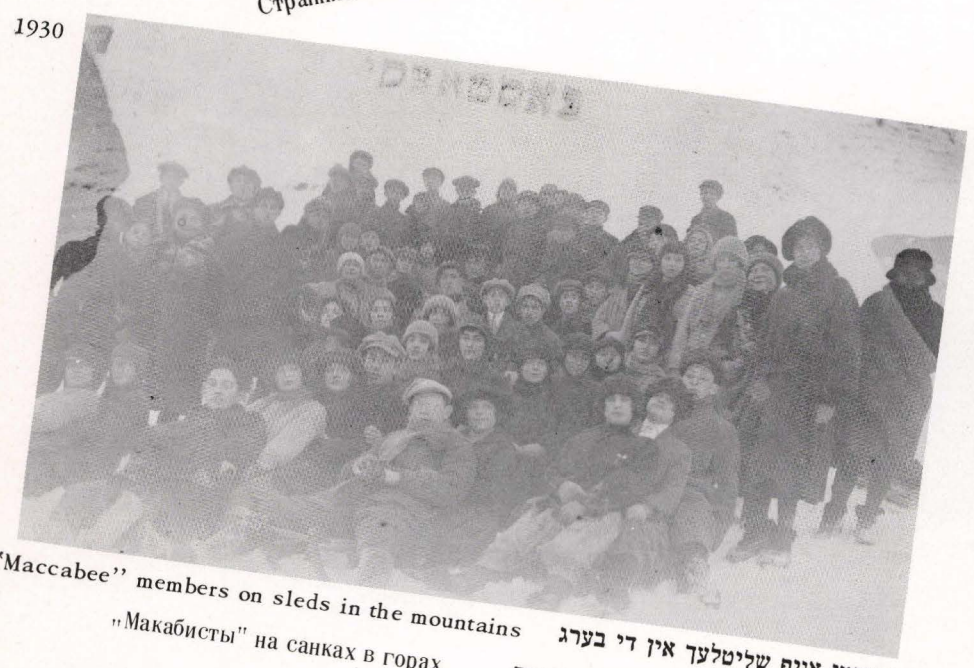

"Maccabee" members on sleds in the mountains
„Макабисты" на санках в горах
מכביסטן אויף שליטלעך אין די בערג
חברי „מכבי" במזחלות בהרים

1935

Students of "Help through Work" in the mountains
Ученицы „Трудовой Помощи" в горах
תלמידות פון „הילף דורך אַרבעט" אין די בערג
תלמידות של „עזרה ע"י עבודה" בהרים

JEWISH YOUTH AT THE PICTURESQUE LAKES OF THE VILNA VICINITY

ЕВРЕЙСКАЯ МОЛОДЕЖЬ НА ЖИВОПИСНЫХ ОЗЕРАХ В ОКРЕСТНОСТЯХ ВИЛЬНЫ

ידישע יוגנט ביי די מאָלעריש אָזערעם אין ווילנער געגנט

נוער יהודי על חופי האגמים הציוריים בסביבות וילנה

די גרינע אָזערע
The Green lake
האגם הירוק
Зеленое Озеро

1934

"ארטיסטן פון "יונג־טעאַטער" און "מיידים" אין טראָק
"Young Theater" and "Maidim" in Troki
"תיאטרון־צעירים" ו"מיידים" בטרוקי
Артисты „Юнг Театра" и кукольного театра „Майдим" в Троках

שילער פון יידישן לערער־סעמינאר
אויף דער גרינער אָזערע
Students of the Yiddish teachers seminary on the Green lake
תלמידי הסמינריון האידי על האגם הירוק
Учащиеся еврейской учительской семинарии на Зеленом Озере

א "בין"־עקסקורסיע אין טראָק
A "Bee" (Scouts) excursion in Troki
סיור חברת "הדבורה" בטרוקי
Скауты „Бин" (Пчела) в Троках

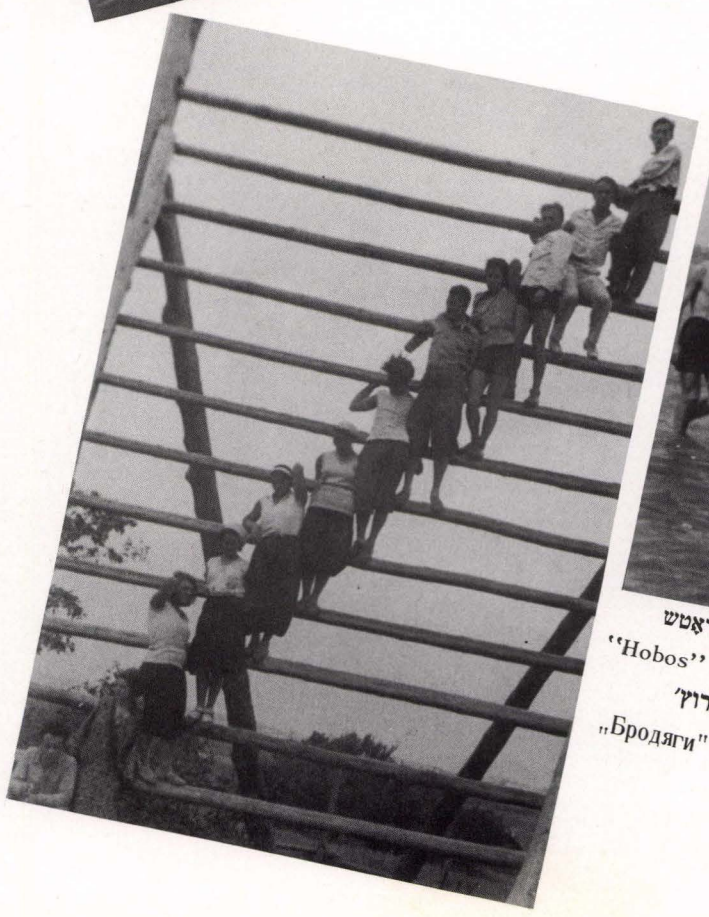

די „שליורעס" ביים נאַראָטש
"Hobos" at the Narotch lake
„הלכים", על שפת הנארוץ'
„Бродяги" над озером Нароч

זומער־אָפּרו

SUMMER VACATION

נופש־קיץ

ЛЕТНИЙ ОТДЫХ

אויפן פליאַש אין וואַלאַקומפּיע

At the beach in Volokumpia

חוף־הנהר בוואלאקומפיה

Пляж в Волокумпии

אין פּאָספּיעשק „אויף דאַטשע"

Summer vacation in Pospieshki

במעון־קיץ בפוספיישק

В Поспешках на даче

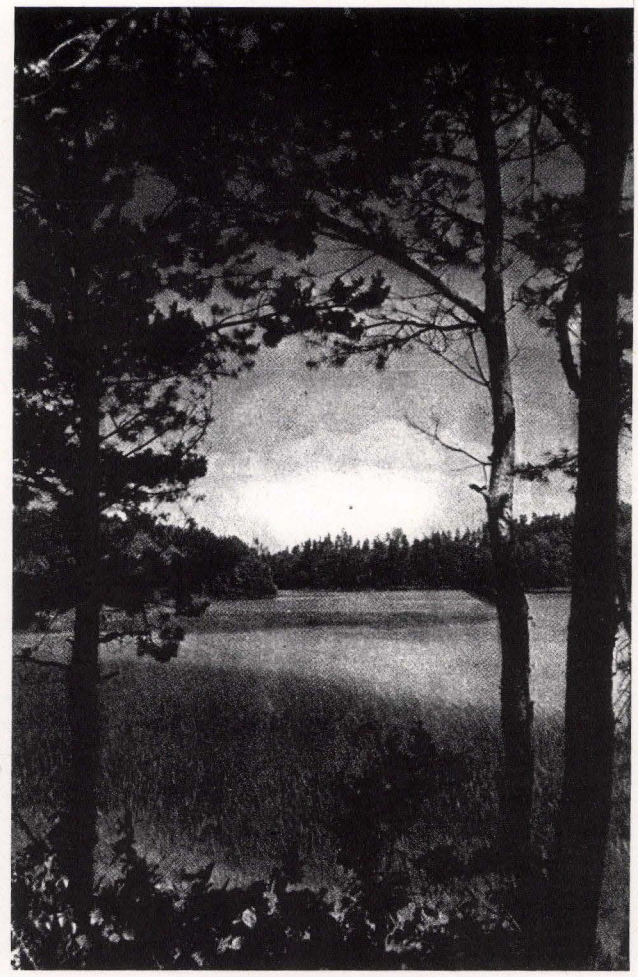

זון־פּאַרגאַנג אין וואַלאַקומפּיע

Sunset in Volokumpia

שקיעת־החמה בוואלאקומפיה

Закат солнца в Волокумпии

Belmont Woods

בעלמאָנטער וואַלד

יער בלמונט

Бельмонтский лес

זומער־אָפּרו בנוסח ווילנע: זון, וואַלד, וואַסער און — אַ יידישע צייטונג

Vilna style summer vacation; sun, woods, water and -- a Yiddish newspaper

נופש־קיץ בנוסח וילנה: שמש, יער, מים — ועתון אידי

Летний отдых виленчан — солнце, лес, вода и — еврейская газета

„ירושלימקעס" אין ירושלים דליטא

"YERUSALIMKES" IN JERUSALEM OF LITHUANIA

„ירושלימקס" בירושלים דליטא

„ИЕРУСАЛИМКИ" В ИЕРУСАЛИМЕ ЛИТВЫ

רוזעלע (יערוזאלים) — די מאַלעריש געגנט אַרויפצו פון די „ביליקע הייזער" (סובאַטש 37);
ווועלכע נאפאָלעאָן האָט, לויט דער מסורה, אַ נאָמען געגעבן ירושלים (1812)

"Rusela" (Yerusalim) – the picturesque landscape above the "cheap houses" (Subotch no. 37), which, according to tradition, Napoleon named Jerusalem (1812)

רוזלה (ירושלים) — הנוף הציורי בקרבת „הבתים הזולים" (סובוץ' 37), שלפי המסורה כינהו נפוליון בשם „ירושלים" (1812)

„Рузэле" (Иерусалим) – живописная местность за „Дешевыми домами" (Субоч № 37) которуюю Наполеон, как гласит предание, назвал Иерусалимом

רוזעלע — יידישע הייזער נ' 34, 36, 38 "Ruzele"

רוזלה — בתים יהודיים מס' 34, 36, 38 — еврейские дома № 34, 36, 38 „Рузэле" (Иерусалим)

ירושלימקע (יערוזאלימקע) — די פראַכטפולע געגנט אנטקעגן קאלוואריע — אַ פּריצישער גוט

Yerusalimka – the splendid area across Calvary – a lord's estate

ירושלימקה (ירוזאלימקה) — הנוף הנהדר ממול קאלוואריה — אחוזה של פּריץ

„Иерусалим" – живописная местность против Кальварий – помещицье именье

אגראָטעכנישע קורסן פון ציוניסטן־רעוויזיאָניסטן אין יערוזאלימקע

Agrotechnical courses of Zionists – Revisionists in Yerusalimka

קורסים אגרוטכניים של ציונים־ריביזיונים בירוזאלימקה

Агротехнические курсы сионистов–ревизионистов в Иерусалиме

1933

"MAZAL TOV" – A JEW IS BORN IN VILNA!

ПОЗДРАВЛЯЕМ! – ЕВРЕИ РОДИЛСЯ В ВИЛЬНЕ

מזל טוב! — געבאָרן אַ ייִד אין ווילנע

מזל טוב! — יהודי נולד בווילנה

ר' אַשר ספאָקאָיני — דער עלטסטער פון לעצטן מזומן מוהלים אין ווילנע אין 1936: (126 אין גאון'ס צייטן; 36– אין 1895)

Rabbi Asher Spokoiny – the oldest of the last three circumcisers in Vilna in 1936; (126 – in the Gaon's days; 36 – in 1895)

ר' אשר ספוקויני — הקשיש בשלושת המוהלים האחרונים בווילנה אין 1936: (בזמנו של הגאון — 126; בשנת 1895 — 36)

Реб Ошер Спокойный – старейший из „Могелим" (совершающих обрезание) в Вильне в 1936; (во время Гаона их было – 126, в 1895 – 36)

מ'זל טוב לזכר

שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים
מֵאַיִן יָבֹא עֶזְרִי: עֶזְרִי מֵעִם יְיָ
עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: אַל יִתֵּן לַמּוֹט רַגְלֶךָ
אַל יָנוּם שֹׁמְרֶךָ: הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא
יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: יְיָ שֹׁמְרֶךָ יְיָ צִלְּךָ
עַל יַד יְמִינֶךָ: יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יַכֶּכָּה
וְיָרֵחַ בַּלָּיְלָה: יְיָ יִשְׁמָרְךָ מִכָּל רָע יִשְׁמֹר
אֶת נַפְשֶׁךָ: יְיָ יִשְׁמָר צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ
מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

אברהם ושרה	אדם חוה	מכשפה לא תחיה
יצחק ורבקה	פנימה שדי	כי לא נחש ביעקב
יעקב ולאה	קדע שטן	לישועתך קויתי ה'

בשם ה' אלהי ישראל מיטני מיכאל ומשמאלי גבריאל ומלפני
אוריאל ומאחורי רפאל ועל ראשי שכינת אל:

МАЗАЛЪ ТОВЪ ЛЕЗОХЕРЪ,
Поздравленіе женщинѣ, родившей мальчика,

ВИЛЬНА,
Типографія Л. Л. Маца Завальная.30 1913 г.

א „שיר המעלות" וואָס איז געהאָנגען איבערן בעט פון א געווינערין

A "Shir Hamaalot" (Song of Accents) that was hanging over the bed of a lying-in mother

„שיר המעלות" שהיה תלוי מעל למיטה של יולדת

„Шир Гамайлес" (Песня Небес), молитва которая висела над постелью роженицы

1912

מזל טוב

החברה „תורת-אבות"

הדואגת לילדים עניים יתומים עזובים ואומללים
ללמדם תורה, לחנכם חנוך מוסרי ודתי
מתכבדת לברך את אבי הנולד ואת אמו
הנכבדים והגעלים בברכת מזל-טוב, ביום
הכניסם בבריתו של אברהם אבינו את בנם

ובזכות התנוקת של בית רבן יזכו לגדל את
הרך הנמול לחנכו לתורה לחכמה לחופה
ולמעשים טובים לגאון ולתפארת.

ראש הועד
המזכיר

ווילנא יום לחודש שנת התרע"

א „מזל-טוב דיפלאָם" פון דער חברה „תורת אבות" צום ברית פון א בן-זכר, וואָס באַשטעטיקט פאַראיינוועגנס די באַשטייערונג פאַר אָרעמע יתומים

A "Mazal Tov Diploma" from the "Torat Avot" (The Torah of the Forefathers) Society upon the circumcision ceremony, which also served as a receipt of a donation for poor orphans

„תעודת מזל טוב" מחברת „תורת אבות" לרגל ברית הרך הנולד, ובצידה — אישור תרומה ליתומים עניים

Диплом-поздравление братства „Тойрас Овойс" (Учение Предков) по поводу обрезания сына: одновременно потверждается пожертвование для бедных сирот

1910

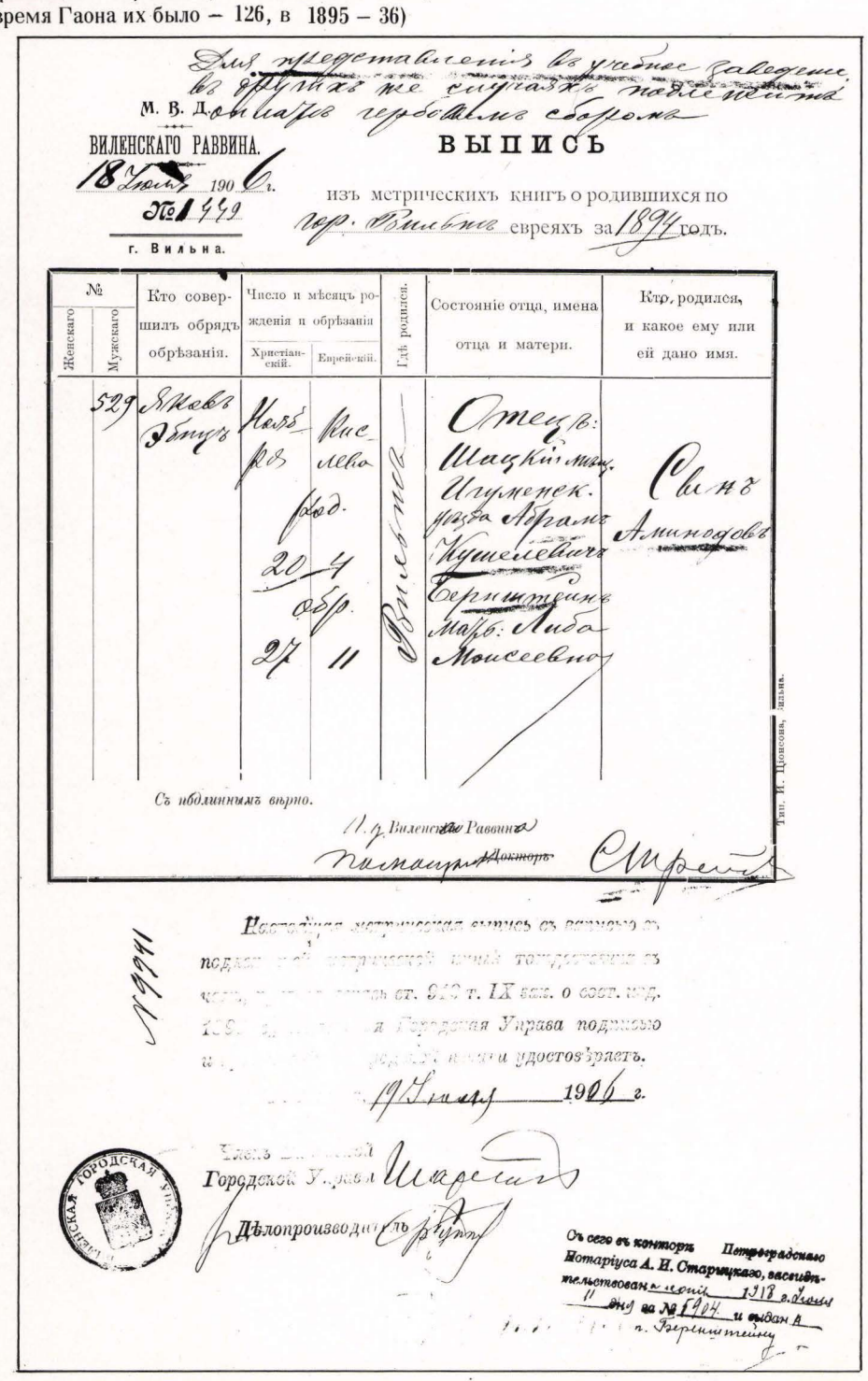

Для предоставленія въ учебныя заведенія, въ другихъ же случаяхъ надлежитъ
М. В. Д. обращаться непосредственно въ архивъ сборника

ВИЛЕНСКАГО РАВВИНА.

18 Іюня 1906 г.
№ 1449
г. Вильна.

ВЫПИСЬ

изъ метрическихъ книгъ о родившихся по гор. Вильнѣ евреяхъ за 1894 годъ.

№ Женскаго	№ Мужскаго	Кто совершилъ обрядъ обрѣзанія.	Число и мѣсяцъ рожденія и обрѣзанія: Христіанскій.	Еврейскій.	Гдѣ родился.	Состояніе отца, имена отца и матери.	Кто, родился, и какое ему или ей дано имя.
	529	Яковъ Бецъ	Ноябрь 27	Кислева 20 4 обр.	Вильна	Отецъ: Шацкій мѣщ. Ицумовекъ. Мать: Либа Моисеевна Берлинштейнъ	Сынъ Аминодавъ

Съ подлиннымъ вѣрно.

И. д. Виленскаго Раввина
Писарь Доктора

Тип. И. Цонсова, Вильна.

Настоящая метрическая выпись съ вышеуказанной подлинной метрической книги тождественна съ ней, что подтверждаетъ ст. 949 т. IX изд. о сост. зак.
Городская Управа подписью и приложеніемъ печати удостовѣряетъ.
19 Іюня 1906 г.

Городской Управы
Дѣлопроизводитель

Съ сего съ конторы Петроградскаго Нотаріуса А. И. Старицкаго, засвидѣтельствованъ 1918 г. Іюня 11 дня за № 1904 и выданъ А. г. Берлинштейну

1906 - 1894

1909

"The Matchmaker", the only magazine for the matchmaking profession and marriage institution, B. Greenblat, editor; M. Karpinovitch, publisher

"Дер Шадхн" ("Сват") – единственный журнал посвященный профессии сватов и институции брака: редактор – Б. Гринблат, издатель – М. Карпинович

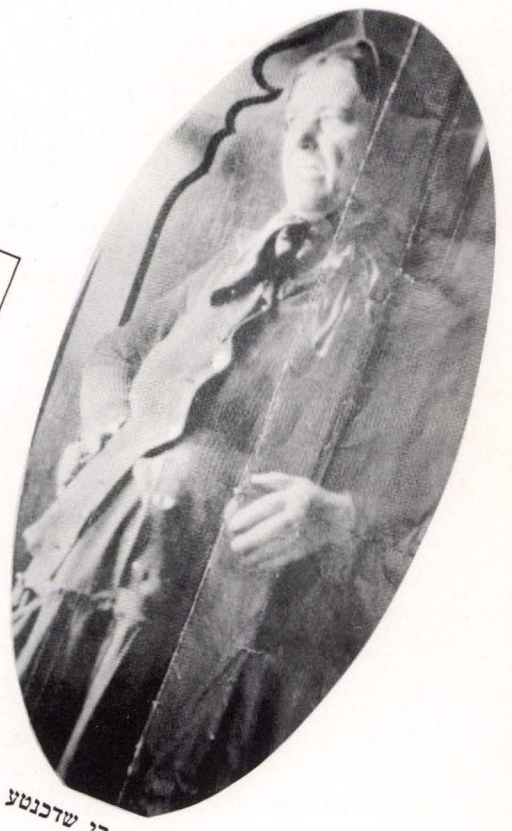

בלומע די שדכנטע
Blooma the matchmaker
בלומה השדכנית
Блюма–сваха

אַ חתונה אין זאַל פון פילהאַרמאָניע (מכבי) אויף נאָוויגאָרעד
A wedding in the philharmonic hall (Maccabi) at Novigored
חתונה באולם הפילהרמוניה (מכבי) בנוביגורוד
Свадьба в зале Филармонии (Макаби) на Новогородской улице
1932

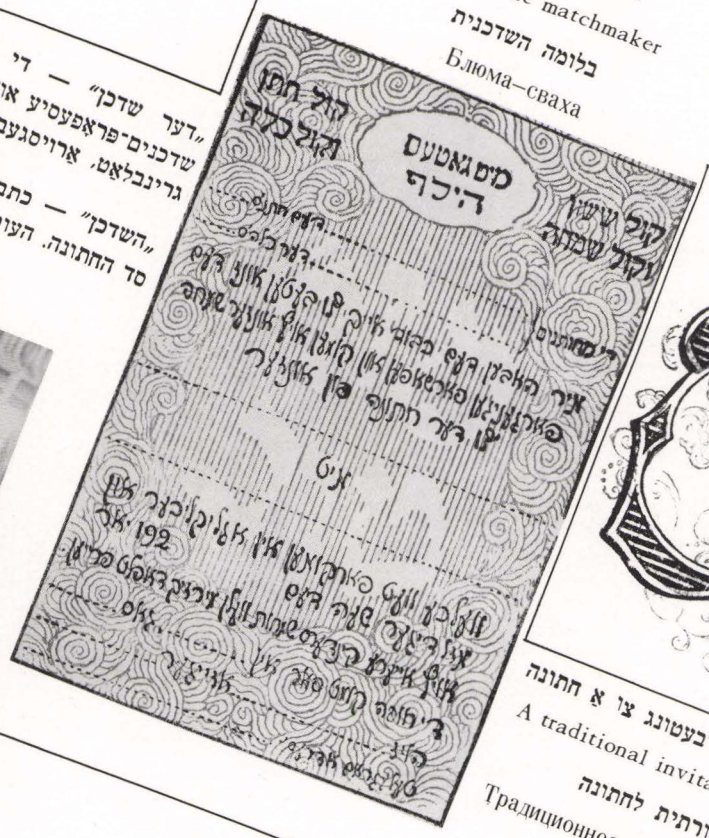

אַ טראַדיציאָנעלע פאַרבעטונג צו אַ חתונה
A traditional invitation to a wedding
הזמנה מסורתית לחתונה
Традиционное приглашение к свадьбе

יעקב זיזמאר
Большая Стефановская, 33/23
Вильна

אַן אַנאָנס־קאַרטל פון „זעזשמער בדחן"
יעקב זיזמאָר, פון די לעצטע באַרימטע
בדחנים אין ווילנע
A visiting card of the Zezhemer Merrymaker Jacob Zismor – one of the last famous merrymakers of Vilna

כרטיס־מודעה של „הבדחן הזייז'מי"
יעקב זיזמור, מאחרוני הבדחנים המ־
פורסמים של וילנה
Карточка „зежемского бадхена" Якова Зизмора – одного из последних знаменитых бадхенов (свадебных увеселителей) в Вильне

קאנצערטן, חתונות, בר מצוה"ס און אלערליי פארוויילונגען
מיט מוזיק אויך אהנע צוא יעדער צייט פיר מעסינע פרייזן.
אכטונגספאהל
יעקב זיזמאר
ווילנא, נרוים סטעפאן נאס 33 № 11. 23

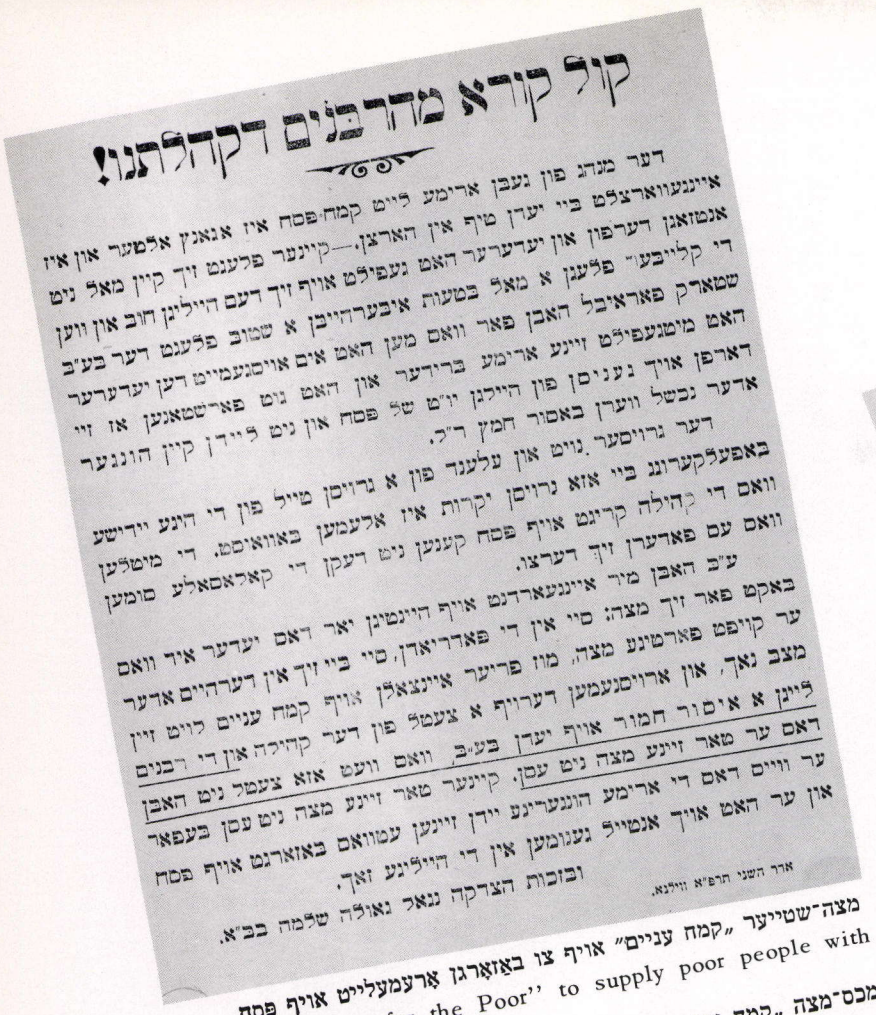

קול קורא מהרבנים דקהלתנו!

דער מנהג פון געבן ארימע לייט קמח-פסח איז אגאנץ אלטער און איז
איינגעווארצלט ביי יעדן טיף אין הארצן.—קיינער פלעגט זיך קיין מאל ניט
אנטזאגן דערפון און יעדערער האט געפילט אויף זיך דעם הייליגן חוב און ווען
די קלייבער פלעגן א מאל בטעות איבערהייבן א שטוב פלעגט דער בע"ב
שטארק פאראיבל האבן פאר וואס מען האט אים אויסגעמייט דען יעדערער
האט מיטגעפילט זיינע ארימע ברידער און האט גוט פארשטאנען אז זיי
דארפן אויך געניסן פון הייליגן יו"ט של פסח און ניט ליידן קיין הונגער
אדער נכשל ווערן באסור חמץ ר"ל.
דער גרויסער נויט און עלענד פון א גרויסן טייל פון די הונע יידישע
באפעלקערונג ביי אזא גרויסן יקרות איז אלעמען באוואוסט. די מיטלען
וואס די קהילה קריגט אויף פסח קענען ניט דעקן די קאלאסאלע סומען
וואס עס פאדערן זיך דערצו.
ע"כ האבן מיר איינגעארדנט אויף היינטיגן יאר דאס יעדער איד וואס
באקט פאר זיך מצה: סיי אין די פאדריאדן, סיי ביי זיך אין דערהיים אדער
ער קויפט פארטיגע מצה, מוז פריער איינצאלן אויף קמח עניים לויט זיין
מצב נאך, און ארויסגעמען דערויף א צעטל פון דער קהילה און די רבנים
לייגן א איסור חמור אויף יעדן בע"ב, וואס וועט אזא צעטל ניט האבן
דאס ער טאר זיינע מצה ניט עסן. קיינער טאר זיינע מצה ניט עסן בעפאר
ער ווייס דאס די ארימע הונגעריגע יידן זיינען עטוואס באזארגט אויף פסח
און ער האט אויך אנטייל גענומען אין די הייליגע זאך.
ובזכות הצדקה נגאל גאולה שלמה בב"א.

אדר השני תרפ"א ווילנא.

מצה-שטייער „קמח עניים" אויף צו באַזאָרגן אָרעמעלייט אויף פסח

Matzoh tax "Flour for the Poor" to supply poor people with Passover products

מכס-מצה „קמח עניים" לשם סיפוק צרכי-פסח לעניים

Общинный сбор „Кемах ониим" для обеспечения бедноты мацой на Пасху

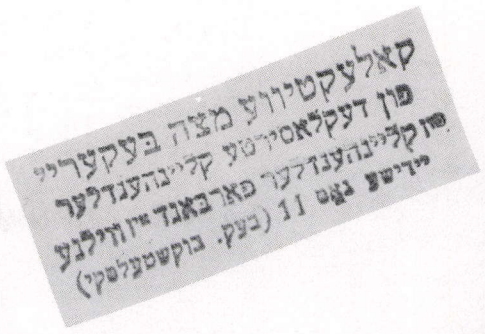

קאלעקטיווע מצה בעקעריי
פון דעקלאסירטע קליינהענדלער
פון קליינהענדלער פארבאנד אין ווילנע
יידישע גאַס 11 (בעק. בוקשטעלסקי)

אַ מצה-בעקעריי אויף יידישע גאַס

A matzoh bakery on Jewish Street

מאפיית מצות ברחוב היהודי

Пекарня мацы на Еврейской улице

פסח תרע"ח
לתת מצה
„צדקה גדולה"
ווילנה.
No 19027

מצה-באַנעס, צו באַקומען מצה פון קהילה און צדקה-גדולה

A coupon for matzoh from the community and Federation of Philanthropies

פתקים לקבלת מצות מן הקהילה והצדקה הגדולה

Купоны на получение мацы в еврейской общине и „Цдоко–Гдойло"

איין
מצה-באנע
תרצ"ב 1932
מצה קאמיסיע ביי דער ווילנער קהילה
№

1932-1918

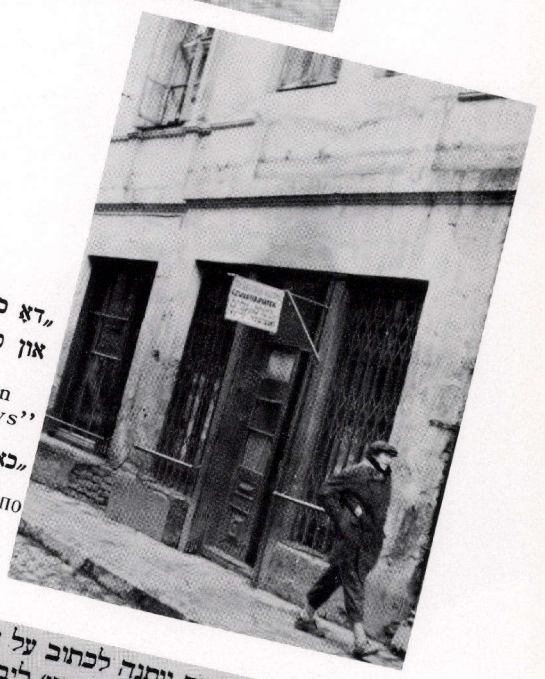

„דאָ כשר'ט מען כלים דאָנערשטאָג און פרייטאָג"

"We kosher dishes on Thursdays and Fridays"

„כאן מכשרים כלים בימי חמישי וששי"

„Сдесь кошеруют посуду по четвергам и пятницам"

לראי' ואות אמת ניתנה לכתוב על דבר הוי"ש של
פסח מזאוואד של הגביר ר' ארי' ליב ב"ר דוד משה
ליפסקי מפה ווילנא הכל נעשה על טהרת ההכשר
בהשגחתינו. ובפקודתינו על חג הפסח, ומשגיח נאמן
עומד תמיד; על כן מותרין כל ישראל לשתות הוי"ש
בחג הפסח אף למהדרין מן המהדרין ולראי' ע"ז באעה"ח
הרב דווילנא

משגיח ונאמן דזאוואד בן הרב הגאון ר' בצלאל כהן זצ"ל
מורה צדק בווילנא חיים אורי כהן
הזאוואדציק יי"ש של פסח בווילנא

Leo Lipsky

אַ הכשר אויף פסחדיקן וויין פון ליפסקיס וויין-זאַוואָד

Ritual approbation for Passover wine from Lipsky's winery

הכשר ליין-פסח בית מבשל -ליין של ליפסקי

Удостоверения о кошерности пасхального вина завода Липского

הודעה נ
ב דקהלתנו

צוא ליב דער שווערע צייט און דעם גרויסען
יקרות וואס מיר לעבין יעצט איבער, האבין דיא
רבנים גיפונען פיר נייטיג מודיע צוא זיין
אז דיא ארימע מענשין וואס האבין ניט קיין
מעגליכקייט צוא קויפין וויין אויף דיא
ארבע כוסות, קאנען על פי דין יוצא זיין
דיא ארבע כוסות מיט זיסע טייא,

מודעה פון וועד הרבנים, אַז „אָרעמע מענטשן קענען על-פי-דין יוצא זיין מיט זיסע טיי אויף ארבע-כוסות"-בעת דער ערשטער וועלט-מלחמה

Announcement by the Board of Rabbis that "poor people may use sweet tea instead of wine at the Seder" – during World War I

מודעה של ועד הרבנים, שלפיה „אנשים עניים יכולים על פי דין לצאת ידי חובתם בטה מתוק לארבע כוסות" — בזמן מלחמת-העולם הראשונה

Извещение раввинского совета во время первой мировой войны, что бедняки, по еврейскому закону, могут обойтись сладким чаем вместо вина при обряде „четырех кубков"

איטליזים כשרים

Slaughter house, Sheroka Lane
Дом, где производился ритуальный убой, Широкий переулок
דאָס שחיטה־שטיבל, שיראקע געסל

בית־השחיטה, סימטת שירוקה

כשרע יאטקעס

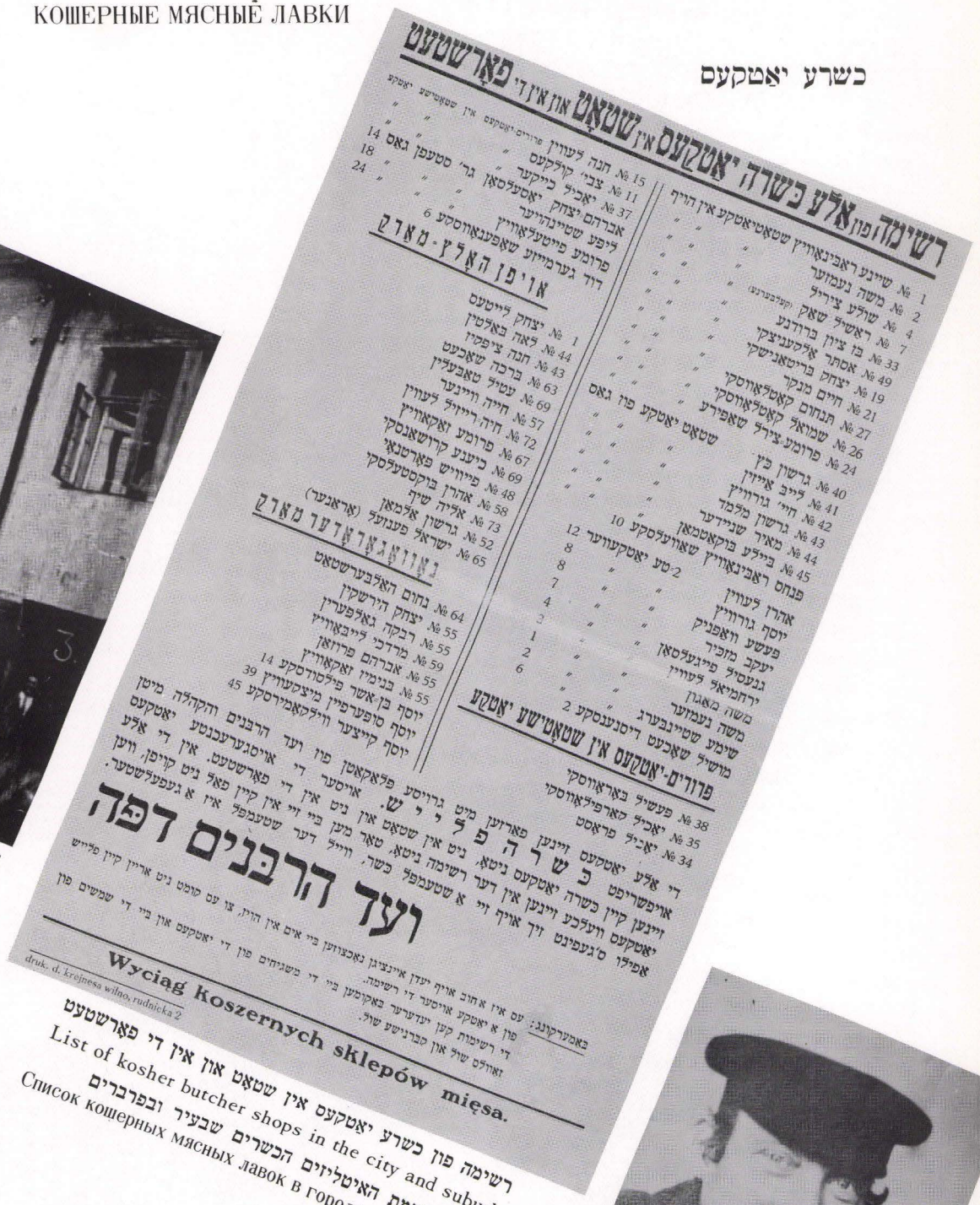

רשימה פון אלע כשרה יאטקעס אין שטאָט און אין די פאָרשטעט

№ 1	שיינע ראבינאוויץ שטאט־אטקע אין הויף
№ 2	משה געמזער
№ 4	שולע צירל׳ס
№ 7	ראשיל שאק
№ 33	פו ציון ברודנע
№ 49	אסתר בריסאנישקי
№ 19	יצחק מנקר
№ 21	חיים קאטלאווסקי
№ 27	תנחום קאטלאווסקי
№ 26	שמואל קאטלאווסקי
№ 24	פרומע־צירל שאפירע
№ 40	שטאט יאטקע פון גאס
№ 41	גרשון כץ
№ 42	לייב אייזין
№ 43	חיי׳ גרוויץ
№ 44	מאיר שנייידער
№ 45	בייליע בוקאטמאן
8	2־טע יאטקעוויער 12
7	פנחס ראבינאוויץ
4	אהרן לעווין
3	יוסף גורוויץ
1	פעשע וואפניק
2	יעקב מכיר
6	גנעסיע פייגעלסאן
	ירחמיאל פיטויי
	משה מאגרן
	שימע שטיינבערג
	משה געמזער
	מושיל שאכעט דיסנענסקע 2
№ 38	פרוים־יאטקעס אין שטאטישע יאטקע
№ 35	פעשיל בארוווסקי
№ 34	יאכיל קארפילוסקי
	יאכיל פראסס
	די אלע יאטקעס
	אויפשריפט
	זיינען קיין כשרה יאטקעס
	זיינען וועלכע זיך אויף
	אפילו ס׳געפינט

אויסער די יאטקעס ניטא, וואו אין דער רשימה ניטא אן שטעמפל כשר, וויל דער שטעמפל אין א גפעפעלשטער.

ועד הרבנים דפה

druk. d. krejnesa wilno, rudnicka 2

Wyciąg koszernych sklepów mięsa.

באמערקונג: עס איז א חוב אויף יעדן איינציגן נאכצוזוכן בייא דעם משגיחים פון די יאטקעס און בייא די שמשים פון די רשימות קען יעדערער באקומען בייא דעם זאורלס שול אין קברינישע שול.

רשימה פון כשרע יאטקעס אין שטאָט און אין די פאָרשטעט

List of kosher butcher shops in the city and suburbs

רשימת האיטליזים הכשרים שבעיר ובפרברים

Список кошерных мясных лавок в городе и на предместьях

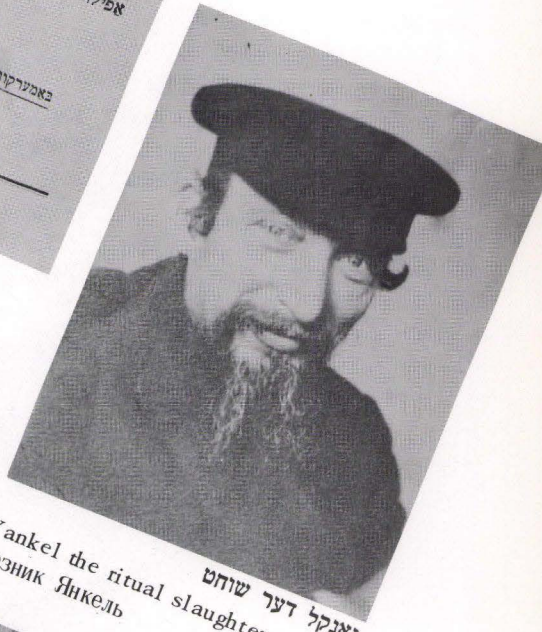

יאַנקל דער שוחט

Yankel the ritual slaughterer

Резник Янкель

יענקל השוחט

קצבים בייַ דער אַרבעט

Butchers at work

קצבים בעבודתם

Мясники за работой

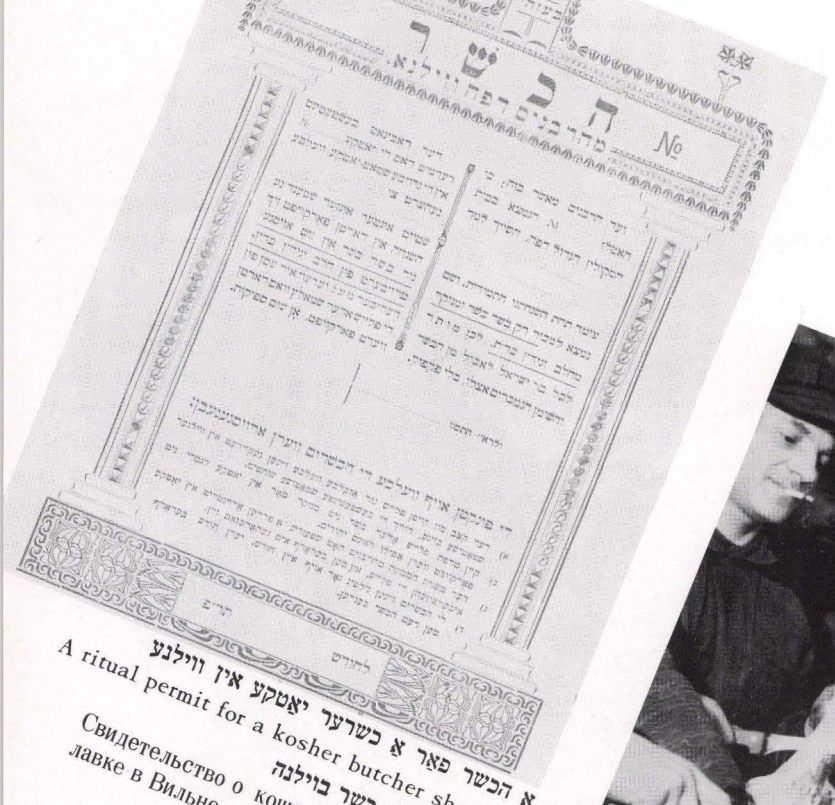

א הכשר פאַר א כשרער יאַטקע אין ווילנע

A ritual permit for a kosher butcher shop in Vilna

הכשר לאיטליז כשר בווילנה

Свидетельство о кошерности, выданное мясной лавке в Вильне

שוחטים אין קאמף קעגן טרפות

RITUAL SLAUGHTERERS FIGHT AGAINST THE SALE OF NON-KOSHER MEAT

Шохтим нелхамим бемокрей басар-трефа

РИТУАЛЬНЫЕ РЕЗНИКИ В БОРЬБЕ С ТРЕФНЫМ (НЕКОШЕРНЫМ) МЯСОМ

שוחטים אין שחיטה־שטיבל — Ritual slaughterers in slaughter house

שוחטים בית־השחיטה — Резники в ритуальной бойни

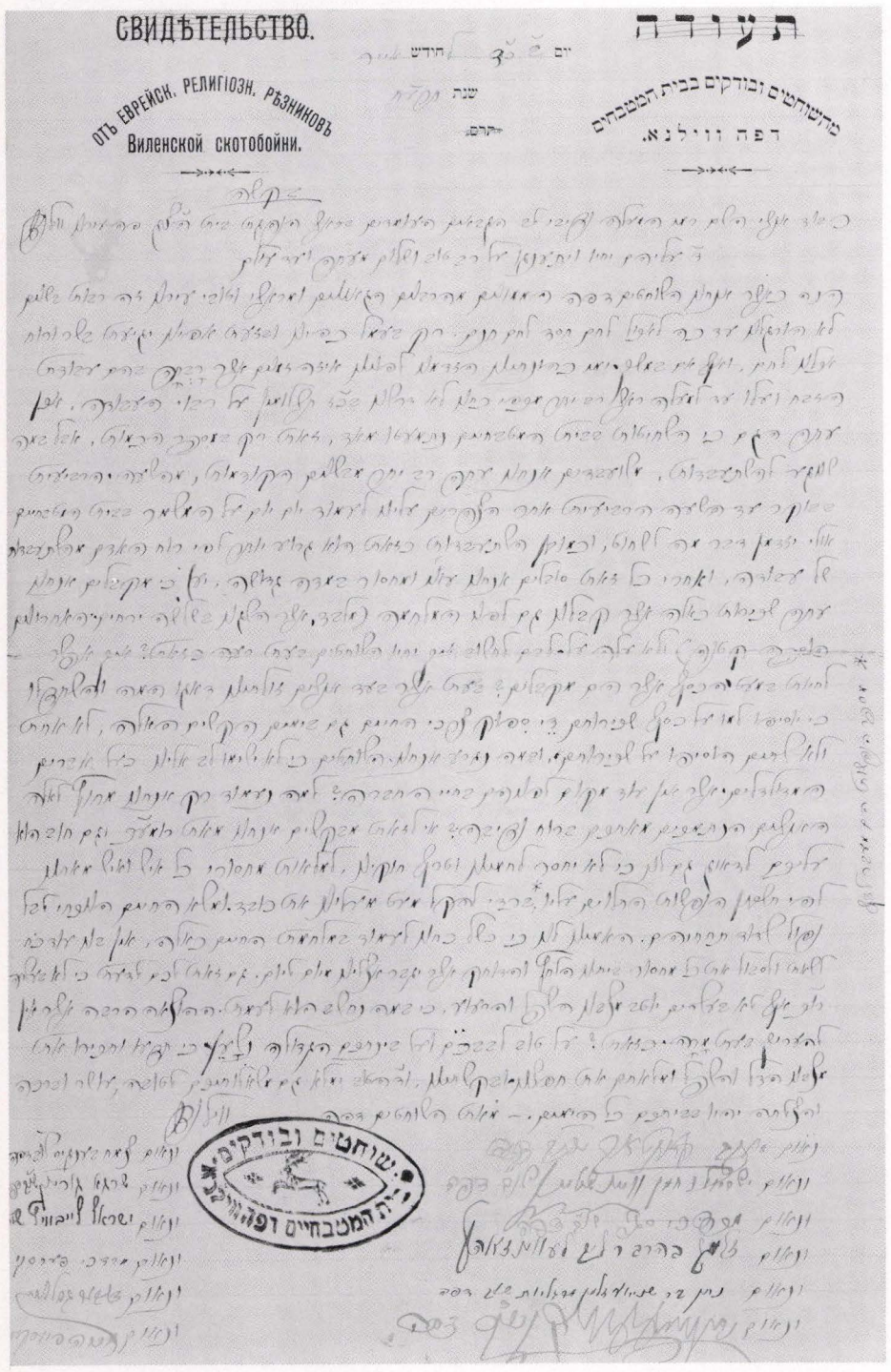

וועגן דעם וועלכן אין דער שטאט ווילנא איז דא אויפגעשטאנען א פראגע אין דער ריכטונג פון שחיטה, ווי אויך אין דער ריכטונג פון בדיקה, האבן מיר אונטערגענומען צו פארזיכערן אז אלע שחיטות אין אונזער שחיטה־שטיבל זאלן זיין אויסגעפירט לויט אלע רעגלען פון שחיטה, ווי אויך אז אלע בהמות זאלן זיין אויסגעבדקט לויט אלע רעגלען פון בדיקה.

Относительно вопроса о правильности убоя и осмотра, мы, нижеподписавшиеся, заявляем, что все убои в нашей бойне производятся по всем правилам убоя, равно как и осмотр всех животных производится по всем правилам осмотра.

דעם 12טן מערץ 1918 יאר.

12 марта 1918 г.

שוחטים ובודקים בבית המטבחים דפה וילנא.

Резники и осмотрщики Виленской скотобойни.

וועגן דעם וועלכן אין דער שטאט ווילנא איז דא אויפגעשטאנען א פראגע אין דער ריכטונג פון שחיטה, ווי אויך אין דער ריכטונג פון בדיקה, האבן מיר אונטערגענומען צו פארזיכערן אז אלע שחיטות אין אונזער שחיטה־שטיבל זאלן זיין אויסגעפירט לויט אלע רעגלען פון שחיטה, ווי אויך אז אלע בהמות זאלן זיין אויסגעבדקט לויט אלע רעגלען פון בדיקה, האבן מיר אונטערגענומען צו פארזיכערן אז אלע שחיטות אין אונזער שחיטה־שטיבל זאלן זיין אויסגעפירט לויט אלע רעגלען פון שחיטה, ווי אויך אז אלע בהמות זאלן זיין אויסגעבדקט לויט אלע רעגלען פון בדיקה.

וועגנדונג פון די 12 שוחטים פון ווילנער שעכט־הויז, צו דעם וועד פון צדקה־גדולה וועגן אַ הוספה

Application by the twelve ritual slaughterers of the Vilna Slaughter house to the board of the Federation of Philanthropies for a raise in salary

פניית 12 שוחטים מבית־השחיטה של וילנה אל הצדקה הגדולה בדבר הוספה

Обращение двенадцати резников виленской ритуальной бойни к правлению „Цдоко–Гдойло" о прибавке жалования

1918

סדר החרם אשר הוכרז בבית הכנסת הגדול דק"ק ווילנא ביום א' ו' ניסן תרצ"ט, במעמד רבני העיר וקהל גדול.

בית הכנסת הגדול הי' מלא מפה אל פה, ואנשים לאלפים מלאו גם את חצר ביהכ"נ. בשעה 6, לאחר תפלת המנחה, עלו כל הרבנים על הבימה שאצל ארון הקדש, ואחד מגדולי הרבנים הודיע להעם בדברים קצרים את הסיבות אשר הכריחו להטיל חרם חמור כזה. נפתחו דלתות ארון הקדש, המכריז לבש קיטל וטלית וקרא את נוסח החרם הלז בקול רם:

בגזרת עירין ובמאמר קדישין אנו מחרימין ומנדין ע"ד המקום ועל דעת בית דין, רבני ווילנא, בחרם שהחרים יהושע בן נון את ירחו ובקללה שקלל אלישע את גחזי נערו ובכל החרמות והאלות שנעשו מימות משה רבנו ועד עכשיו,— את כל בן ובת ישראל שימכור ליהודי באטלז שלו, בבית אכסניא או בבית פרטי: בשר, שומן, פאדראבן, מבהמה גסה או דקה או עגל אשר הומתה לא ע"י שחיטה בכלל או ע"י שחיטה פסולה או שנטרפה אחר שחיטה, או בשר בלתי מנוקר, או עופות שלא נשחטו כדת, או נקניקים מבשר טרפה; בין שהוא מוכר ליהודי לאכילה בין שהוא מוכר לו כדי שימכור הוא לאחרים, או שהוא שולח להבע"ב ע"י אחר.

החרם חל גם על המוליכים לבע"ב יהודים למכירה (אויסטרעגערקעס) כל מיני בשר או שומן טרפה המפורטים למעלה.

החרם חל גם על מחזיקי רעסטאראנען, בתי תמחוי פרטיים או צבוריים, פענסיאנאטן או בית־אוכל פרטי, הנותנים להאוכלים התמידים דשם או לאורחים כל מיני בשר ושומן טרפה המפורטים למעלה.

החרם חל על בע"ב ונשיהם ועל המבשלות הקונים ומאכילים את בעליהן ובניהן או את האורחים הבאים אליהם על שמחה ומשתה כל מיני בשר טרפה הנ"ל.

כל האיסורים הנ"ל חלים הן על יושבי עירנו והן על הבאים לפה מעיירות אחרות, את אשר ישנו פה ואשר איננו פה. וכל מי שיעבור על הנ"ל הוא פורץ גדר וישכנו נחש, ארור הוא לד' וארור הוא בכל אשר יפנה. יהי דרכו חשך וחלקלקות ומלאך ד' רודפו, לא יאבה ד' סלוח לו כי אז יעשן אף ד' וקנאתו באיש ההוא ורבצה בו כל האלה הכתובה בספר הזה.

על דעת המקום ועל דעת בית דין רבני ווילנא זיינען מיר מנדה און מחרים מיט דעם זעלבן חרם ווי יהושע בן נון האט מחרים געווען די שטאדט יריחו און: מיט דער קללה וואס אלישע האט געשאלטן זיין משרת גחזי און מיט אלע חרמות וקללות וואס זיינען געגעבן געווארן פון משה רבנו ביז היינט — די אלע אידן, מענער און פרויען, וועלכע וועלן פארקויפן אין די יאטקעס, אכסניות אדער פריוואטע הייזער צו אידן: פלייש, שמאלץ אדער פאדראבן פון א געשאטענע אדער א ניט כשר געשאטענע, אדער א טריף געווארענע בהמה גסה, דקה אדער קאלב, אדער פלייש ניט קיין געטרייבערטע, אדער עופות ניט כשר געשאטענע, אדער ניט קיין כשרה וואורשט, סיי ווען דער איד קויפט דאס פאר זיך צום עסן סיי ער קויפט דאס כדי דאס צו פארקויפן אין אנדערן, אדער ער שיקט צו יענעם דורך א שליח.

דער חרם איז אויך חל אויף די אידישע אויסטרעגער און אויסטרעגערקעס וועלכע טראגן פאראנאדער אין די אידישע הייזער די אלע אויבנדערמאנטע טרפה פליישן.

דער חרם איז חל אויף די אלע ואס האלטן רעסטאראנען, גאראקיכן סיי פריוואטע סיי געזעלשאפטלכע, היימישע מיטאגן, פענסיאנאטן, וועלכע וועלן געבן זייערע קונדן און געסט אלע מינים אויבנדערמאנטע טרפה פליישן.

דער חרם איז חל אויף די בעלי בתים אדער בעלי־בית־טעס אדער קעכינס וועלכע קויפן אזעלכע מינים טרפה פליישן און גיבן דאס עסן די מאנען, די קינדער אדער געסט וואס קומען אויף א שמחה.

דער חרם איז חל סיי אויף היגע אידן סיי אויף ניט היגע, וועלכע וועלן דא קומען, אויף די וואס געפינען זיך דא, ווי אויך אויף די וועלכע זיינען דא ניטא. דער וואס וועט עובר זיין אויף די דערמאנטע איז א פורץ גדר וישכנו נחש, ער איז פארשאלטן פון ג', פארשאלטן אין אלע זיינע וועגן, ג–ט וועט אים קיין מאל ניט מוחל זיין, ווייל ג–ט'ס צארן וועט שטענדיג אויף אים זיין אויסגעגאסן.

ארור משגה עור בדרך ואמר כל העם אמן. (כל העם ענו אמן).

בכלל אסור לקנות בשר או שומן באטליזים שאין להם קאנצעסיע למכירת בשר כשר או בבתים פרטיים, או פאדראבן מהאטליזים שאין להם הכשר מהרבנים דפה, או עופות בלי פלאמבע של הקהלה, וכן אסור לקנות מאויסטרעגערקעס כשאין על הבשר פלאמבע של הקהלה. ואסור להאמין להמוכרים אפילו אם הם נראים כאנשים תמימים וישרים, ואפילו אם הם נשבעים שזה כשר.

כל הבא לאכל ברעסטאראן, בית תמחוי או פענסיאנאט וכדומה, מחויב לחקור מקודם אם מאכילים שם כשר, ולבעה"ב עצמו אסור להאמין בזה.

הקצבים, הן הסיטונים והן המוכרים לאחדים בשר כשר מבהמות גסות ודקות או עופות, אסור להם להפיק תועלת לעצמם מהחרם ולייקר את שער הבשר, כי זה חותר תחת יסודות הכשרות.

בכלל טאר מען ניט קויפן קיין פלייש אדער שמאלץ אין ניט קיין קאנצעסיאנירטע יאטקע אדער פון פריוואטע הייזער, אדער פאדראבן פון די יאטקעס וואס האבן ניט קיין הכשר מהרבנים, אדער עופות אן די קהלה־פלאמבע, אדער פלייש פון די אויסטרעגערקעס אויב אויף די פלייש איז קיין קהלה פלאמבע ניטא אז דאס איז כשר. אין די פאלן **טאר מען ניט גלויבן די פאַרקויפערס** אפילו ווען זיי וויזן אייך אויס אז זיי זיינען ערלעכע יידן, און אפילו ווען זיי שווערן זיך אז די פלייש איז כשר.

דער וואס גייט עסן אין א רעסטאראן, א גאַרקיך אדער א פענסיאנאט, מוז זיך פריער גוט נאכפרעגן צו דאַרטן איז כשר, און דעם אייגנטימער אליין טאר מען ניט גלויבן.

די כשרה קצבים, הורטאוניקעס און דעטאַליסטן, פון גסות דקות און עופות, טאַרן זיך ניט אויסנוצן מיט דעם חרם אויף צו פארטיערן די פריזן פון די פלייש, ווייל דאס גראבט אונטער די כשרות.

ואתם הדבקים בד' אלקיכם חיים כלכם היום. ומי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את כל הקהל הקדוש הזה עם כל קהלות הקדש לבד מי שיעבור על החרם הזה, והמקום ברחמיו ישמרם ויצילם מכל צרה וצוקה מכל נגע ומחלה וישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם וכן יהי רצון ונאמר אמן.

כל העם ענו אמן בקול רם. הנרות נכבו, והתוקע לבוש קיטל וטלית תקע תשר"ת תש"ת תר"ת.

Treść odezwy Rabinatu w sprawie koszerności wygłoszonej w Głównej Synagodze Wileńskiej.

Druk. M. Szymanowicza Wilno, Zawalna 15

טעקסט פון חרם אין ווילנער שטאט־שול קעגן די פאַרקויפער און קויפער פון טרפה פלייש

Text of a "Kheyrem" (ban) in the Vilna City Synagogue against dealers and buyers of non-kosher meat

דברי החרם בבית־הכנסת העירוני של וילנה על האנשים המוכרים או קונים בשר־טרפה

Текст херема (анафемы) в виленской городской синагоге на продавцов и покупателей трефного мяса

ו' ניסן תרצ"ט—26/III 1939

МАГИДЫ (ПРОПОВЕДНИКИ)

דער לעצטער ווילנער שטאָט־מגיד הרב מנחם קראַקאַווסקי
The last city preacher of Vilna Rabbi Menachem Krakovski
המגיד העירוני האחרון של וילנה, הרב מנחם קראקובסקי
Последний виленский городской магид раввин Менахем Краковский

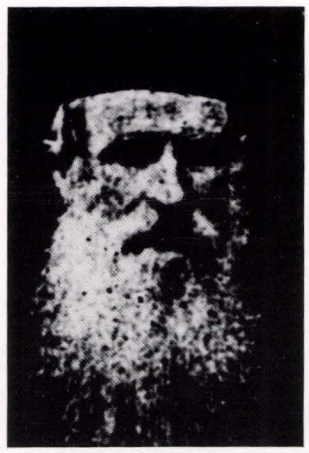

בן־ציון אלפס — אַ „זאָגער" אין קלויזן
Ben Zion Alfas – "preacher in synagogues"
בן ציון אלפס — „מגיד" בקלויזים
Бен–Цион Альфес – проповедник в молитвенных домах

צבי־הירש ראַבינאָוויטש (באַשריבן אין דער בראָשור דער „ווילנער שטאָט־מגיד", 1897)
Z'vi-Hirsh Rabinovitch
(described in the brochure "The City Preacher of Vilna" 1897)
צבי־הירש רבינוביץ (מתואר בחוברת „המגיד העירוני של וילנה", 1897)
Цви–Гирш Рабинович
(описан в брошюре „Виленский городской магид", 1897)

ווילנער שטאָט־מגיד הרב ר' יעקב יוסף חריף (רב הכולל פון ניו־יאָרק 1888־1902)
The city preacher of Vilna Rabbi Jacob Joseph Charif (Chief Rabbi of New York 1888 - 1902)
המגיד העירוני של וילנה הרב ר' יעקב יוסף חריף (הרב הכולל של ניו־יורק, 1888־1902)
Виленский городской магид раввин Яков–Иосиф Хариф (1850 – 1920): с 1888 по 1902 г. был главным раввином Нью–Йорка

1902 - 1850

וועגדונג פון די גבאים פון 75 בתי־מדרשים צו באַשטימען הרב קראַקאַווסקי פאַרן שטאָט־מגיד
Appeal by the treasurers of 75 houses of prayer and study to appoint Rabbi Krakovski as city preacher
פניית הגבאים של 75 בתי־מדרש בהצעה למנות את הרב קראקובסקי מגיד עירוני
Обращение старейшин 75 бет–гамидрашей о назначении раввина Краковского городским магидом

1919 18/VIII

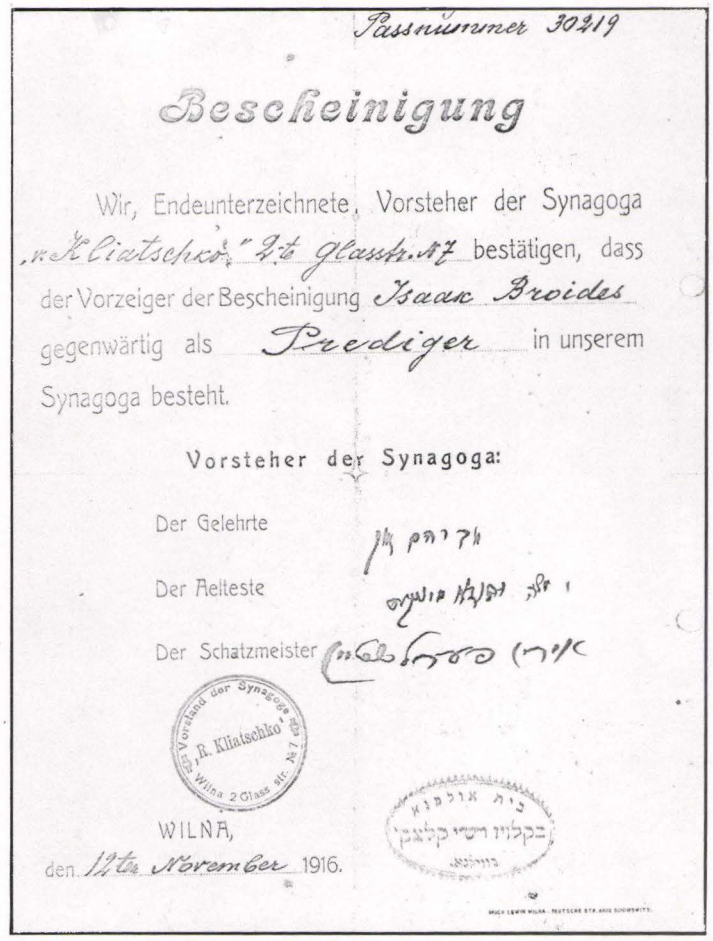

אַ באַשטעטיקונג, אַז יצחק ברוידעס איז אַ מגיד אין קלויז רש"י קליאַטשקאָ
Statement certifying that Itzhak Broides is a preacher in Rashi Klatchko Synagogue
אישור שלפיו יצחק ברוידס הוא מגיד בקלויז רש"י קליאצ'קו
Удостоверение, что Исаак Бройдес является магидом молитвенного дома М. И. Клячко

1916

א סופר

"SOFER" – COPYIST OF DEVOTIONAL TEXTS

סופר סת"ם

„СОЙФЕР" – ПЕРЕПИСЧИК СВИТКОВ ТОРЫ

The Sofer at the synagogue yard

„Сойфер" писец на синагогальном дворе

דער סופר אויפן שול־הויף

הסופר בחצר בית־הכנסת

זיין שילד

His sign

השלט שלו

Его вывеска

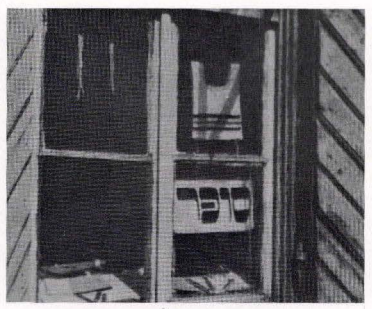

זיין אויסשטעל־פענצטער

His showcase

חלון־הראווה שלו

Его выставочное окно

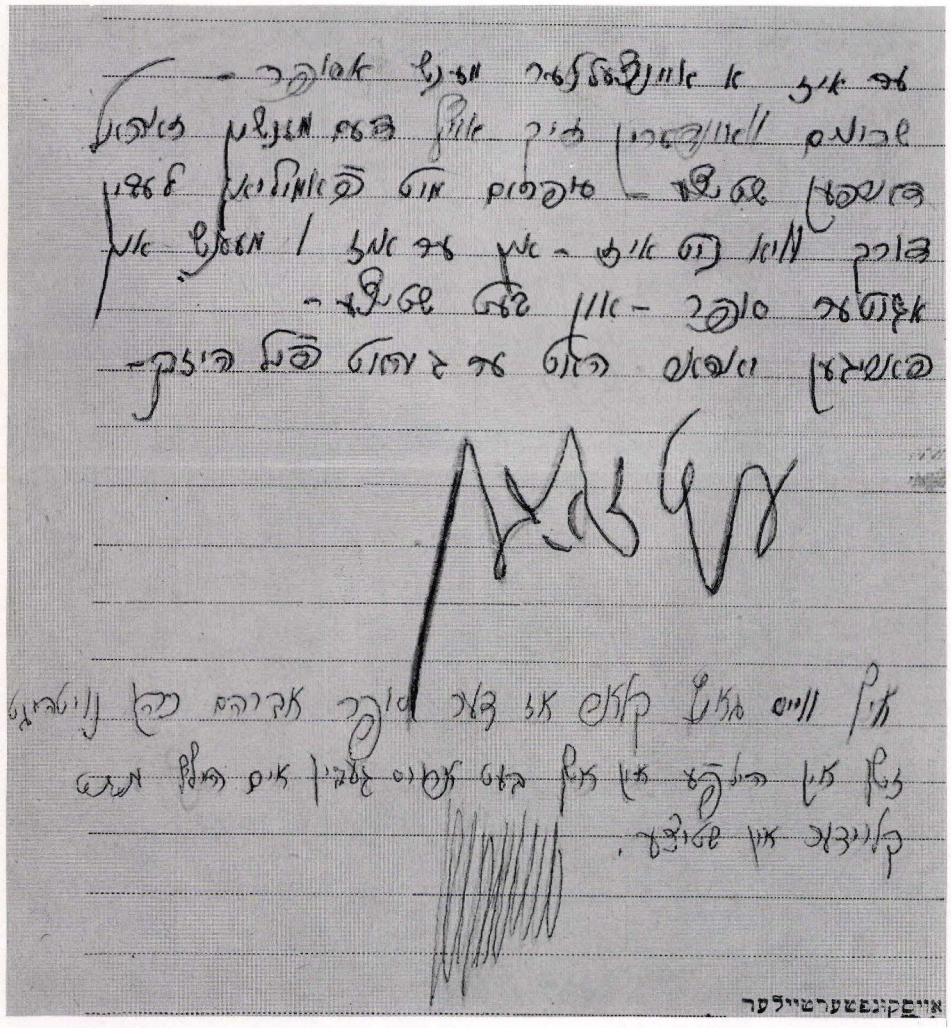

The Sofer applies for aid – Rabbi Ch. O. Grodzenski supports his request; his neighbors speak out against it; and the community council refuses

Писец обращается о пособии: раввин Х. О. Гродзенский поддерживает его просьбу: соседи высказываются против: и община отказывает

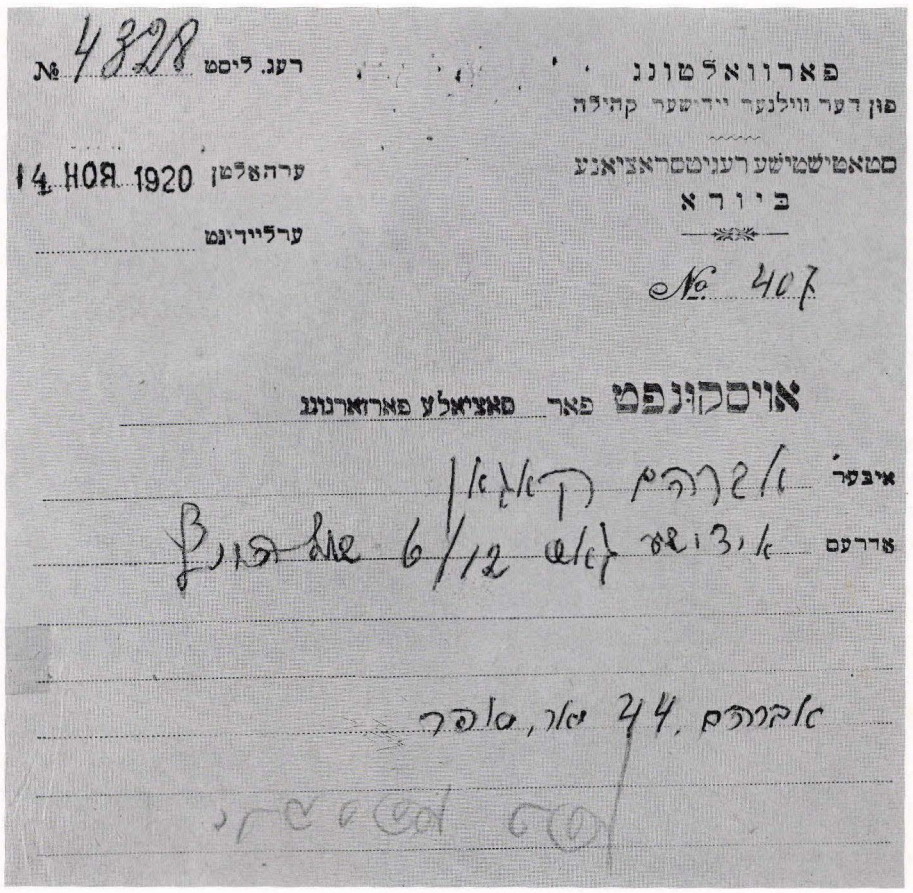

דער סופר וועגדט זיך נאך שטיצע — הרב ח. ע. גראדזענסקי אונטערשטיצט זיין בקשה; אבער זיינע שכנים זאגן זיך ארויס קעגן און די קהילה זאגט אפ

הסופר מבקש תמיכה — הרב ח. ע. גרודזנסקי תומך בבקשתו; השכנים מתנגדים — והקהילה מסרבת

RELIGIOUS COURT РАВВИНСКИЙ СУД בית-דין

SEXTONS СИНАГОГАЛЬНЫЕ СЛУЖКИ (ШАМЕСЫ) שמשים

הרב שמואל פריד
Rabbi Samuel Fried
הרב שמואל פריד
Раввин Самуил Фрид

הרב ר׳ אלי־גרשון האַלפּערין
Rabbi Eli Gershon Halperin
הרב ר׳ אלי־גרשון האלפּרין
Раввин Эли–Гершон Гальперин

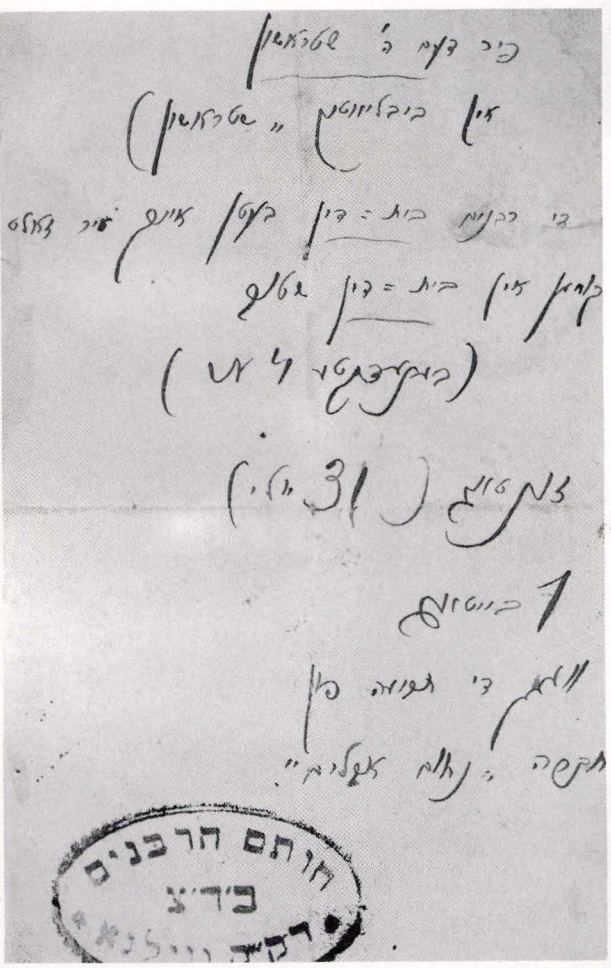

אַ רוף־קאַרטל פון בית־דין צו אַ דין־תורה
Summons by a religious court for a religious trial
כרטיס תביעה לדין־תורה
Вызов раввинского суда к разбору дела

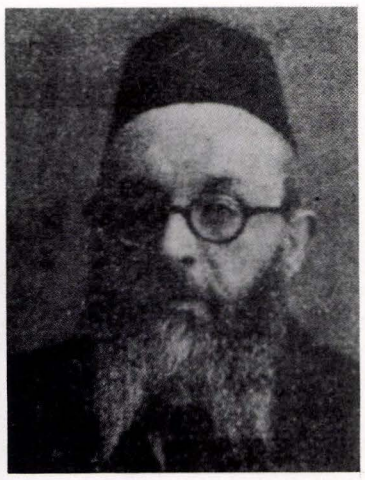

הרב מ. זאַלמאַנאָוויטש
Rabbi M. Zalmanovitch
הרב מ. זלמנוביץ
Раввин С. Залманович

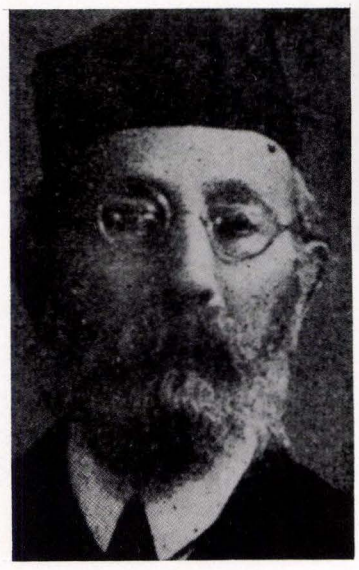

הרב ר׳ בנימין־דוב פּילאָווסקי
Rabbi Benjanim-Dov Pilovski
הרב ר׳ בנימין־דוב פילובסקי
Раввин Вениамин–Дов Пиловский

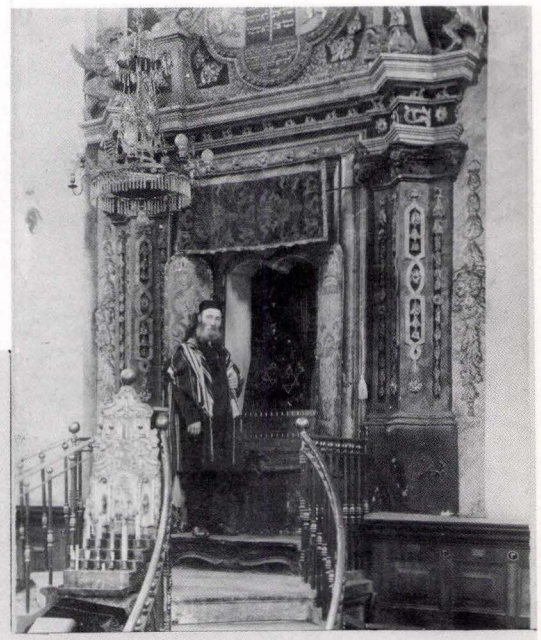

שמש גאָרדאָן ביים ארון־קודש
Sexton Gordon at the holy ark
השמש גורדון ליד ארון־הקודש
Шамес Гордон у святой арки со свитками Торы

HAUPT-SYNAGOGEVERWALTUNG
WILNA,
Benediktinerstr., № 4.

צדקה גדולה
של עדת ישראל בוילנה.

№

Bescheinigung.

Es wird hiermit bestätigt dass Vorzeiger dieses Chaim-Meier Gordon (№ des Ober-Ostpasses 84359), wohnhaft Deutsche Str. 10/2, als Synagoge-Diener der Haupt-Synagoge angestellt und als Solcher unentbehrlich ist.

Der Vorstand

1916

באַשטעטיקונג פאַרן שמש פון שטאָט־שול ח. מ. גאָרדאָן
Certificate for the sexton of the City Synagogue Ch. M. Gordon
אישור שניתן לשמש של בית־הכנסת העירוני ח. מ. גורדון
Удостоверение шамеса Городской Синагоги Х. М. Гордона

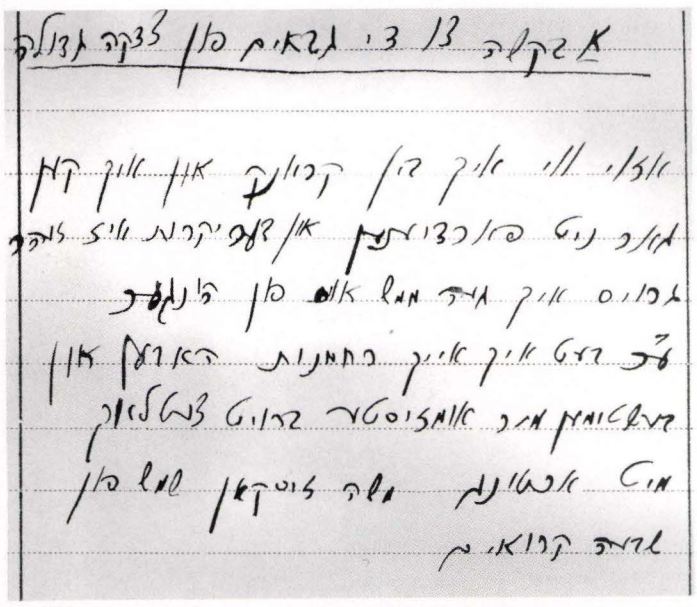

דער שמש פון „שבעה קרואים" בעט אומזיסטע ברויט־קאַרטלעך ביי „צדקה גדולה" ווייל ער „גייט ממש אויס פון הונגער מיט דער משפחה"

השמש של „שבעה קרואים" מתחנן לפני „הצדקה הגדולה" לתת לו כרטיסי־לחם חינם, כי הוא ומשפחתו „גוועים ממש ברעב"

The Sexton of "Seven Invitees" requests free ration cards from the Federation of Philanthropies because "he and his family literally starve"

Шамес молитвенного доме „Шиве Кроим" просит у общинного управления „Цдоко–Гдойло" бесплатные хлебные карточки, так как он „буквально умирает от голода со своей семьей"

1917

א לוויה
A funeral
הלוויה
Похорона

„צדק לפניו יהלך!" — אַ מנין יידן פון מושב זקנים גייען פאַרן ארון פון אַ חשובן נפטר

A group of Jews from the home of the aged precedes the coffin of a prominent person

„צדק לפניו יהלך"! — מנין יהודים, מדרי מושב־זקנים, צועדים לפני ארונו של נפטר חשוב

Группа евреев из „Мойшев Зкейним" (евр. богадельни) идут перед катафалком знатного покойника

הזהרה ניט צו געבן קיין „טרינק־געלט" די בית־עולם אַנגעשטעלטע

Warning not to tip the cemetery employees

אזהרה לא להעניק „דמי שתייה" לעובדי בית־הקברות

Предупреждение не давать чаевых служащим кладбища

ווילנער יידישער בית־עולם

.....

.....

באַערדיגט 192

ראַזריאַד .....

שורה .....

אַ קבר .....

פאַר וואַלטאַר .....

אינפאָרמאציע־צעטל וועגן אַ קבר אויפן בית־עולם

Information sheet about a grave at the cemetery

פתק המכיל ידיעות על קבר אחד בבית־הקברות

Информация о могиле на кладбище

לוויה פון קינסטלער מ. קאָפעלאָוויטש — מען טראָגט דעם ארון אַרויף אויפן בית־עולם

Funeral of the artist M. Kopelovitch – the coffin is borne to the cemetery

הלוויתו של האמן מ. קופילוביץ׳ — נושאים את הארון אל בית־הקברות

Похороны художника М. Копелевича – гроб вносится на кладбище

אַ הספּד — אַנטקעגן טהרה־שטיבל

A eulogy – across the Purification Room

הספד — מול חדר־הטהרה

Надгробная речь: напротив – домик, где совершалось омывание покойников

Visiting graves
На родных могилах

אויף קבר־אבות
על קבר־אבות

דער אַלטער בית־עולם
אויף פּיראַמאָנט

THE OLD CEMETERY
of Piramont

СТАРОЕ КЛАДБИЩЕ
на Пиромонте

בית הקברות הישן
בפּירמונט

לויט אַ מסורה געעפנט אין רמ״ז — 1487. ערשטע דאָקומענטאַלע ידיעה פון 1592. פאַרמאַכט דורכן גובערנאַטאָר אין תקצ״א — 1830, פאַרבליבן ווי אַ היסטאָרישער מוזיי פון די גאונים און גדולים פון ירושלים דליטע, צעשטערט דורך דער ראַטנמאַכט אין 1955

According to a tradition it was opened in 1487. First documentary information is from the year 1592. Was closed by the Governor in 1830, remained as a historic museum of the scholars and great personalities of Vilna, destroyed by the Soviet authorities in 1955

בהתאם לפי מסורה אחת בשנת רמ״ז — 1487. מיסמך ראשון משנת 1592. נסגר על־ידי המושל (הגוברנאטור) בשנת תקצ״א — 1830, נשתמר כמוזיאון היסטורי של גאוני ירושלים דליטא וגדוליה, נחרב על־ידי השלטון הסובייטי בשנת 1955

По преданию кладбище было основано в 1487 г. Первые документальные сведения относяться к 1592 г. Закрыто губернатором в 1830 г.; осталось историческим памятником светочей и выдающихся деятелей Литовского Иерусалима. Разрушено советской властью в 1955 г.

מצבה־אַרנאַמענט

Tombstone ornament

קישוט־מצבה

Орнамент на надгробном камне

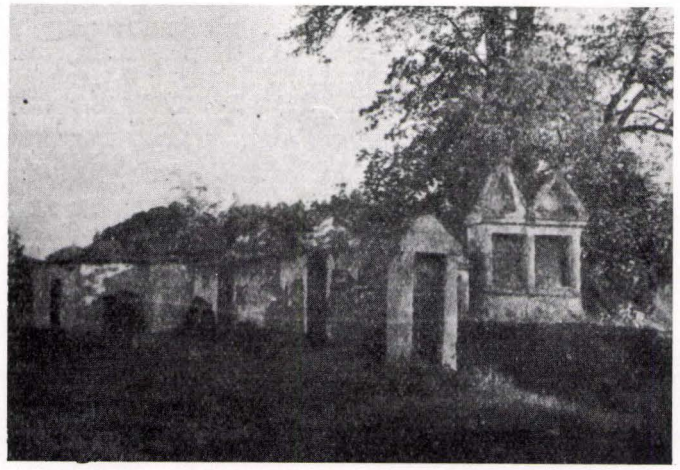

אַלטע אוהלים און מצבות פון: אליהו בן משה קרעמער (ת״ע); ראבד משה בן בעל בית הלל (תפ״ו); ווילנער רב הלל בן יונה הלוי (תס״ו); הרב מנחם מאנש

Old mausoleums and tombstones of: Elijah, the son of Moshe Kramer (1710); Rabbi Moshe, son of Baal Beth Hillel (1726); Rabbi of Vilna, Hillel, son of Jonah Halevi (1706); Rabbi Menachem Mansh

אוהלים ומצבות ישנים של: אליהו בן משה קרמר (ת״ע); ראב״ד משה בן בעל בית הלל (תפ״ו); רב הלל בן יונה הלוי (תס״ו); הרב מנחם מאנש

Старинные надгробные сооружения и камни на могилах: Ильи, сына Мойсея Кремера (1709): раввина Мойше сына Баал из Бет Гилел (1726): раввина Менахем Манша

צו אלע ווילנער יידן.

דער אלטער בית־עולם אויף שניפישאק איז אינער פון אונזערע גרעסטע היילקטימער. וואס ווערט נעשעצט אין נעאכט פון כל ישראל.—אויף דעם בית־עולם, וועלכער איז אלט פירהונדערט דריי און דרייסיק יאר, האבן נעפונען זייער אייביקע רו אונזערע עלטערן פון פיל דורות, אונזערע ווילנער בארימטע נאונים און עסקנים פארן כלל, וואס דורך זייער תורה און מעשים־טובים האט אונזער שטאט ווילנע באקומען דעם וועלט־בארימטן נאמען בכל תפוצות הגלה: כמו הגאון ר׳ מנוש חיות, הגאון ר׳ משה קרעמער, הגאון ר׳ משה ריבקש בעל „באר הגולה״, הגאון החסיד רבינו אליהו ז״ל (הגר״א מווילנא), הגאון ר׳ שמואל אב״ד האהרון, הגאון ר׳ זלמלע וואלאזשינער, הגאון ר׳ שאול קאצענעלנבויגן, המדוש ר׳ אברהם (דער גר צדק), דער גרויסער נריב ה„יסוד״, די גאנצע משפחה פון גאון ז״ל אין נאך פיל אנדערע גדולים, מיט וועלכע אונזער ירושלים דליטא, דער צענטער פון גייסטיקן לעבן פון פאלק, האט געשטאנען אין דער וועלט.

אין פארשידענע כריטישע צייטן איז דער בית־עולם פיל מאל געשטאנען אין נעפאר חרוב צו ווערן, דערהויפט איז אנטשטאנען אזא געפאר אין מלחמות־צייטן וויען דאס נאנצע לעבן איז הפקר אין אויך די היילקטימער ווערן פארשוועכט. אבער אין אלע צייטן וועו מדאם געוואלט די קדושה פון בית־עולם פארשוועכן, אדער אים חרוב מאכן האט זיך די יידישע נעזעלשאפט מיט אירע עסקנים בראש איננעשטעלט אין דעם מקום־קדוש נים נעלאזט מחלל זיין.

עס איז דער חורבן פון אלטן בית־עולם אין דער חלול הקודש ערנאנגן בי״ז ביזר העכטשער מדרגה, פון דעם פארקאן איז כמעט קיין זכר נים נעבליבן ד׳ שכיבי־לעך זיינען צעבראכן אין נעשענדט, די היילקסטע קברים ווערן פארשוועכט אין נעשענדט, דער בוים פון גר־צדקס קבר איז אויך הלכפט אפגעזעגט, נבלות ווערן נעווארפן אויפן מקום־קדוש אין בחמות פיטערן זיך אויף דער אדמת קודש.—

דער קבר פון ווילנער גאון ז״ל, וואס זיין 200־יאריקן נעבורטסטאג האבן מיר ערשט נע־פיירט, איז חרוב אין פארשוועכט.—

די מאכט נאך לאנגע השתדלות, האט אפילו אוועק־נעשטעלט אויפן בית־עולם א מיליציאנט, אבער דאס האט אויך נים נעהאלפן.—

דער חלול־הקודש הערט ניט אויף אין סוף־כל־סוף קען ח״ו דערגיין דערצו, אז מיועט דעם בית־עולם איננאנצן מבטל מאכן, אויב מיועט ניט מאכן קיין שטארקן פארקאן ארום אים.—

ביי דעם איצטיקן יקרות דארף מא פארקאן קאסטן א קאלאסאלע סומע נעלט, וויבלכע מיר האבן נעשאפן וועלן דאך די ווילנער יידן, מיר האפן, אז די היילקייט פון אלטן בית־עולם איז יערן ווילנער יידן טייער אין זיין פאר־שוועכונג רירט אים אין גיין הארץ. יעדערער ווען מיט דער נרעסטער אנשטרענגונג מנדב זיין אויף דעם היילקן צוועק, אז די ווילנער יידן וועלן כיפ זייערע אייגענע כחות שיצן זייער חיפ די קברים פון זייערע נרעסטע דעם שטאלץ, מקויט זיערע פון פאר־שוועכונג און פארניכטונג.

כ׳האט זיך נעבידעט אַ קאמיטעט מיט צוועק אויפצושטעלן א נדר אויף יעם אלטן בית־עולם ס׳זיינען ארויסנענאנגן אין עטאָט מאספים קלייבן נעפֿאָט אויף דעם היילקן צוועק.

ווילנער יידן! נעמט אן די זאמלער בסבר פנים יפות, גיט ידבידערער מיט דער נרעסטער אנשטרענגונג אויף דעם דערהויבענעם ציל. לאזט ניט אירע היילקייטן פאר־שוועכן און פארניכטן. לאזט ניט חרוב מאכן דעם אלטן בית־עולם — דעם זכר פון ווילנער אמאליקער גרויסקייט. גיט דעם קאמיטעט די מעגלעכקייט דעם פארקאן אויפצוזוינן.

לאמיר ווייזן [illegible] מיר ווייסן צו שעצן דעם זכרון פון די פריערדיקע דו[illegible] און אז מיר זיינען ראוי צו זיין זייערע קינדער.

יעדער ווילנער ייד מוז האבן א חלק אין דעם גדר!
העלפט בויען דעם פארקאן ארום אלטן בית-עולם!

דער קאמיטעט צו בויען א פארקאן
ארום דעם אלטן בית־עולם.

(בענעדיקטינער נאס. 4 אין לאקאל פון צדקה גדולה)

אייסער די זאמלער קען מען אפגעבן נדבות אויפן פארקאן אין דער יידישער באנק אויפן נאמען פון קאמיטעט.

פראַגמענט פון אויפרוף פון קאָמיטעט צו בויען אַ פאַרקאַן אַרום אַלטן בית־עולם אויף פּיראָמאָנט

Fragment of an appeal by the committee to build a fence around the old cemetery of Piramont

קטע מכרוז של הוועד להקמת גדר מסביב לבית־הקברות הישן בפיראמונט

Отрывок из призыва комитета по построению ограды вокруг старого кладбища на Пиромонте

1920

СТАРОЕ КЛАДБИЩЕ
на Пиромонте

בית־הקברות הישן
בפירומונט

THE OLD CEMETERY
of Piramont

דער אַלטער בית־עולם
אויף פּיראַמאָנט

די עלטסטע מצבה – פון ווילנער רב מנחם מאנש בן יצחק חיות

The oldest tombstone: grave of Rabbi Menachem Mansh, son of Itzhak Hayes

המצבה הישנה ביותר — על קבר הרב הוילנאי מנחם מאנש בן יצחק חיות

Старейший надгробный камень: могила виленского раввина Менахема–Манеса, сына Исаака, Хайеса

שצ"ו — 1636

The gate to the old cemetery long ago (drawing by Zalmanovitch)

Прежний вид ворот старого кладбища (рисунок Залмановича)

דער טויער צום אַלטן בית־עולם אמאל (געצייכנט ־ זאַלמאַנאָוויטש)

שער בית־הקברות הישן לפנים (צייר זלמנוביץ׳)

הודעה

ביום א׳ תשיצה נאב שעה 1 נ״ע ע״י וועט
איה הרב הגאון המפ ומופ דמת א
מרן ר מנחם קראקאווסקי שליט״א
רידען אויף דעם אלטען ווילנער בית עולם
ווענען דעם חוב הדוש וואס ליגט אויף אונזי
שטאט ווילנא פאר דער גאנצער וועלט
צו פאר היטען דעם כבוד ומניחה פון דיא
הייליגע גאונים וצדיקים וואס רוהען דארטען.

ובזכות זה ימליצו טוב בעדנו שנזכה
במהרה בימינו לנחמת ציון וירושלים
ולזאת בבניה ורם כבודה. אמן

הודעה וועגן א דרשה פון שטאט־מגיד ר׳ מ. קראַקאָווסקי וועגן פֿאַרהיטן די קברים

Announcement of a sermon by the city preacher M. Krakovski stressing the need to guard the graves

הודעה על דרשתו של המגיד העירוני מ. קראקובסקי בענין שמירת הקברים

Извещение о проповеди городского проповедника М. Краковского об охране могил

הילצערנע מצבה פון הרב יהושע־העשל בן שאול

Wooden tombstone of Rabbi Joshua-Heshel son of Saul

מצבת־עץ של הרב יהושע השל בן שאול

Деревянный надгробный памятник раввина Иошуа–Гешеля, сына Саула

תק״ט — 1749

א ווינקל אויפן אַלטן בית־החיים

A corner of the old cemetery

פינה בית־הקברות הישן

Уголок старого кладбища

פון רעכטס: מצבות פון הרב מ. מעלצער און „חיי אדם" אברהם דאנציג

To the right: tombstones of Rabbi M. Meltzer and Abraham Danzig (''Hayye Adam'')

מימין: מצבות של הרב מ. מלצר ור׳ אברהם דאנציג, מחבר הספר „חיי אדם"

Справа: могилы раввина М. Мельцера и автора книги „Хай Одом" Авраама Данцига

JEWISH CEMETERY AT ZARETCHA

ЕВРЕЙСКОЕ КЛАДБИЩЕ НА ЗАРЕЧЬЕ

יידישער בית־עולם אויף זאַרעטשע

בית־הקברות היהודי בזארצ'ה

1959 – 1828

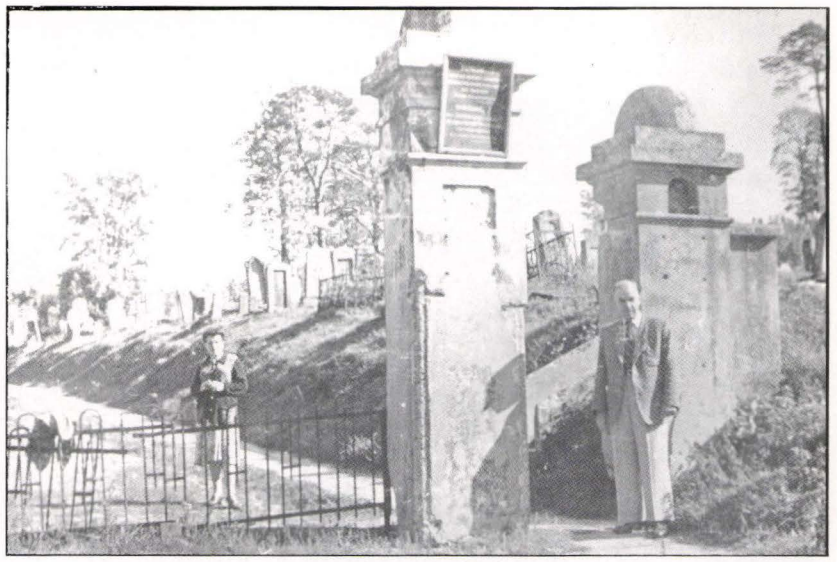

דער טויער פון בית־עולם, ביים אַריינגאַנג.– אַגראָנאָם יעקב שאַבאַד

The gate of the cemetery, at the entrance – agronomist Jacob Shabad

שער בית־הקברות, ליד הכניסה – האגרונום יעקב שאבאד

Кладбищенские ворота: у входа – агроном Яков Шабад

פאַרוואַלטונג פון „ניחום אבלים", פון רעכטס - 1טע ריי: מ. יאַסעלאַוויטש, י. שקאַלניצקי, ש. ברוידא, ח. כאַלעם; 2טע ריי: י. קראַסנאָסעלסקי, מ. סליווקין, א. אַראַנאָוויטש, ז. שאַפּירא, ח. זאַלקינד, ש. לאַן, ח. לונסקי, א. רודניק, אַ. טרובאַטשיסט; 3טע ריי: י. מאַלאַט, ל. דייטש, ז. שקאַלניצקי, ר. דערעטשאַנסקי, ה. הורוויטש, י. פּעטוכאָווסקי, זאַלקינד, י. באַס, ז. שחר

ההנהלה של חברת „ניחום אבלים" Administration of "Consoling Mourners" Society

Правление общества „Нихум авейлим"

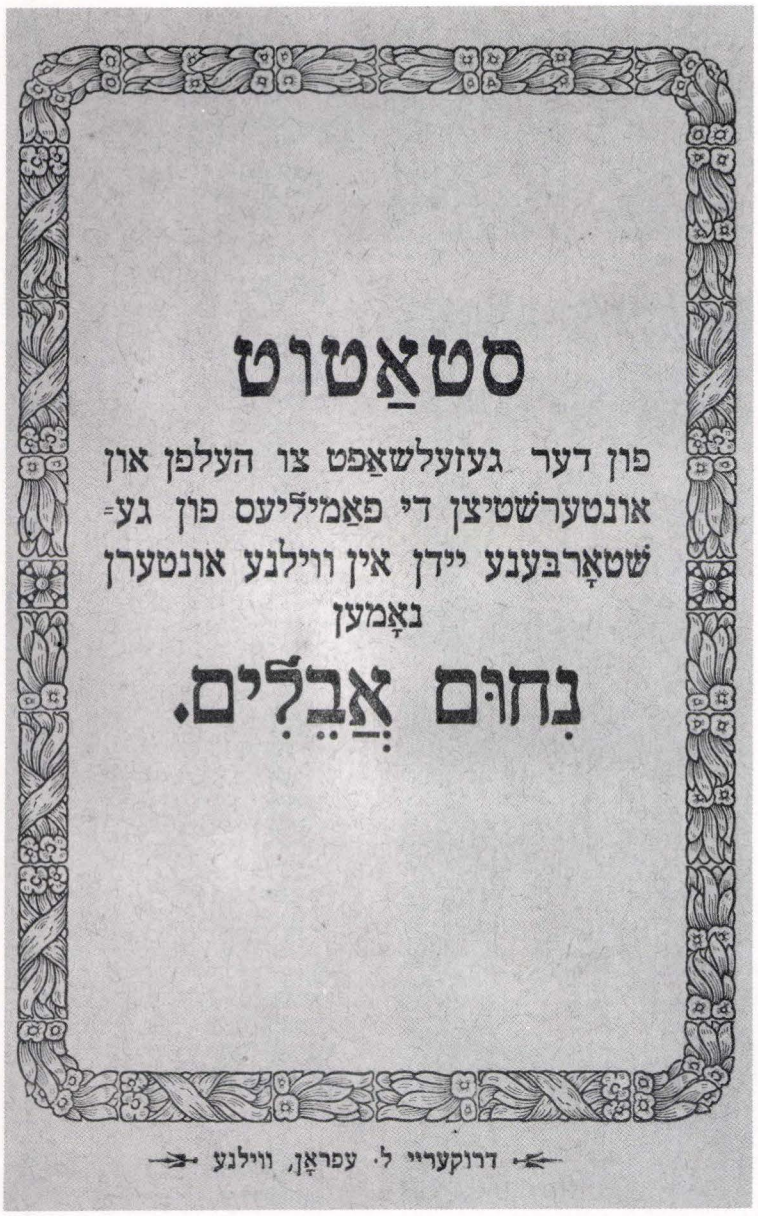

סטאַטוט

פון דער געזעלשאַפט צו העלפן און אונטערשטיצן די פאַמיליעס פון געשטאָרבענע יידן אין ווילנע אונטערן נאָמען

נחום אבלים.

דרוקערייַ ל. עפראָן, ווילנע

סטאַטוט פון דער געזעלשאַפט „ניחום אבלים"

Code of the "Consoling Mourners" Society

התקנון של חברת „ניחום אבלים"

Статут общества „Нихум авейлим"

1923

נחום אבלים
צו געבן שטיצע
אין די טעג פון שבעה
גמילות חסד
צו געבן הלואות
אלמנות און יתומים
אויך אנדערע פארשיידענע שטיצע און הילף
ווילנע, רודניצקער גאס 2 №
№ 2538
ווילנע יום ____ לח' ____ תרפ'
באקומען פון ה'
מיטגלידס-אפצאל / נדבות פאר ____ חדש ____ זל' ____ גר.
גזבר

מיטגלידס־אָפּצאָל־קוויט

Receipt for membership dues

שובר־קבלה על מס־חבר

Квитанция об уплате членского взноса

Na rzecz T-wa
Niehum Awejlim
dla wspierających
ubogich w żałobie
לטובת דער חברה
„נחום אבלים"

זאַמל־טאָג אָפּצייכן

Appeal-Day tag

תג יום־מגבית

Значок сбора пожертвований

המקום ינחם אתכם בתוך אבלי ציון ובתוך אבלי ירושלים.

מטרת החברה:
א) להמציא עזרה לאבלים עניים בשבעה ימי אבלם
ב) גמ"ח לאלמנות ויתומים

דער ציל פון דער חברה:
א) געבן הילף די אָרימע אבלים אין די טעג פון שבעה
ב) אויך א גמילות חסד פאר אלמנות ויתומים.

ברכת אבלים

לזכרון היארצייט

יום ____ לחדש ____ תרצ"

מחברה „נחום אבלים"

האמצעים:
תשלום חבר חדשי
ותרומת נדבה מאבלים שידם משגת

די מיטלען:
מיטגלידס־אָפּצאָל מאָנאַטליכע
און נדבות פון די
פאַרמעגליכע אבלים.

הרופה לשבורי לב יחבש עצבותם.

הרימו תרומה, לזכרון עלית נשמה, ובזה תזכו לנחמה.
מיט אייער נדבה פאַר די זעליגע נשמה, ווערט איר זוכה זיין צו נחמה

מקום מושב החברה: רודניצקער 2

באַשטייַערונג און יאָרצייט־קאָרטל לזכרון די פאַרשטאָרבענע

Contribution and Memorial Day card in memory of the dead

כרטיס תרומה וציון יום־הפטירה לזכר הנעדרים

Поминальная карточкаи пожертвование в память усопших

160
ווילנער קלויזן, בתי מדרשים און מנינים

160 synagogues, houses of study and "minyanim" (quorum of 10) in Vilno

160 виленских синагог, бет-гамидрашей и миньянов (молитвенных групп)

160 בתי כנסת, בתי מדרשים ומניינים בווילנה

~ ווילנער קלויזן, בתי מדרשים און מנינים ~

אויפן שול-הויף

שטאָט-שול
קלויז אויבערשטע
קלויז
קלויז
נייע קלויז (יסו"ד)
קלויז
קברנישע (נחש"א)

בתי מדרשים און קלויזן ניי חברות

"שבעה קרואים"
"גמלות חסד"
"חברה פועלים"
"מאלאדסקע"
"תפארת בחורים"
חסידים שטיבלעך

"אור תורה"
"דרכי חיים"
"אנשי חפץ"
"בית דין"
"בית יעקב"
"בית ישראל"
"הכנסות אורחים"
"ד' כלי ד' ש"

"חברה תורה"
"חזי אדם"
"טהרת הקודש"
"לומדי תורה"
"מושב זקנים"
"מענגי שבת"
"מעונות בזל"
"משמרת חולים"

"מנחם אבלים"
"פועלי צדק"
"צדקה גדולה"
"שומר אמונים"
"שמשים"
"תלמוד תורה"

בעלי מלאכישע קלויזן

אי"נבינדערשע
בלעכערשע
בעל עגלישע
(ווייסע) בעקערשע
(שוואַרצע) בעקערשע
בר אַנזניקעס
גאַלאַנטעריי קרעמער
גאַרבאַרסקע
גל"עזערשע
דרוקערשע
האַלץ זעגערשע
הישל קירזשנערשע
וואַסער שרעגערשע
טאַנדעטניקעס
טשאַקערשע
לעדער ארבעטער
סאַלדאַטסקע
סטאַליאַרסקע
פריקאַזשטשיקעס
פוטער קירזשנערשע
ישע
קוימענקערער
לעזמערשע
ישע
ימער
שנייד ערשע
שניידזער מיסטער
שפּעפּערשע
שוסטערשע
שמוקלערשע

קלויזן, בתי מדרשים און מנינים

- א"נ פון דער גאַס -
- וווּ זיי געפינען זיך -

אנטאַקאַלער אויבערשטע קלויז
אנטאַקאַלער אונטערשטע
אַנטאַקאַלער נייע
בעלזמאַנטער
גרינער בריק
זאַק עטשער
וקישקער
יפֿוואולקער
נאַוויג'אַרעדער
נאַוויג'אַרעדער ביתמזוש
נאַוויסוויאַטער
סטעפּן גאַס
סקאַפּלערנער
פּאַלטאַווסקער
פּאַסאַזש מיין
פּאַפּלאַווסער
פּאַרובאַנקער
פּיאַסקער
פּעווסקע
קאַמיניאַנקע
רזעצער
גרויס שניפישקער
קליין שניפישקער
שאַנאַטקעס
ניקאַלאַיעווסקער

קלויזן אין מנינים אויף די נעמען פון די גרינדער

אברהם מסאַנס
אלפערוויטשעס
פּנחס בלעכערס מנין
בית אהרן
בענגיס עס
ענגענס
ענדעטס
גאַלדבערגס
גאַלדפיינס מנין
גלאַדסאַנס
מ.י. גארדאַנס
גינזבורגס
גיניצ'סקיס
דבורה אסתר
דראַבקין מנין
וואַלאַזשינסקס
וואַלקין מנין
וועגדראַפּס מנין
משה ל"ב זאַלקינדס
זאַקס
זאַווס
זשירמונסקיס
יגאַגיס
יעס
יאַסעלעוויטש מנין
יעקב חלפּנס
יעקבסאַנס מנין
ישראלקעס
ל' שלמה כהנס
לאַזעמס
לאַנצקעס
לאַזורסקעס
לאַפּינס
ל' לייב לייזערס
לעמעלשטרייכס
מאַצקעוויטשעס
מ"ייסטעס
ר' מיכל קציניס
נעלקינס מנין
סאַלאַנטס
עליאשבערגס
עקינס
עשפּשטיינס
פּאַפּאַנס
פּטאַשקינס
פּונדעקס
פּרנסעס
פייגעלסאַנס מנין
רש"י קלאַטשקאַס
קוריצקיס מנין
לייבראַזינאַוויטשעס
ר' אַזעזענטאַלס
ר' צבי ראַזאַווסקיס
ר' אַזעזנסאַנס
ר' אַטשטיינס
ר' אַמיילעס
ר' שאולקעס
ר' שמחה בארדס
יצחק סטראַשונס
סטראַשונס

The City Synagogue
Городская синагога
בית-הכנסת העירוני

חסידישע קלויזן און מנינים
אין דער מתנגדישער ווילנע

פּאַלטאַווסקע
ר' יואַוויטשער
לעכעוויטשער מנין
חסידים ד'נאַוויגאַרעז
קאַידאַנאַווער שטיבל
סלאַנימער שטיבל
מנין חדש של חסידים

- פּאַרשיידענע:
זאַגערס
זשעטלס
גרעזס
גר' ויבישעווע

דער שול־הויף

THE SYNAGOGUE YARD

חצר בית הכנסת

ШКОЛЬНЫЙ ДВОР

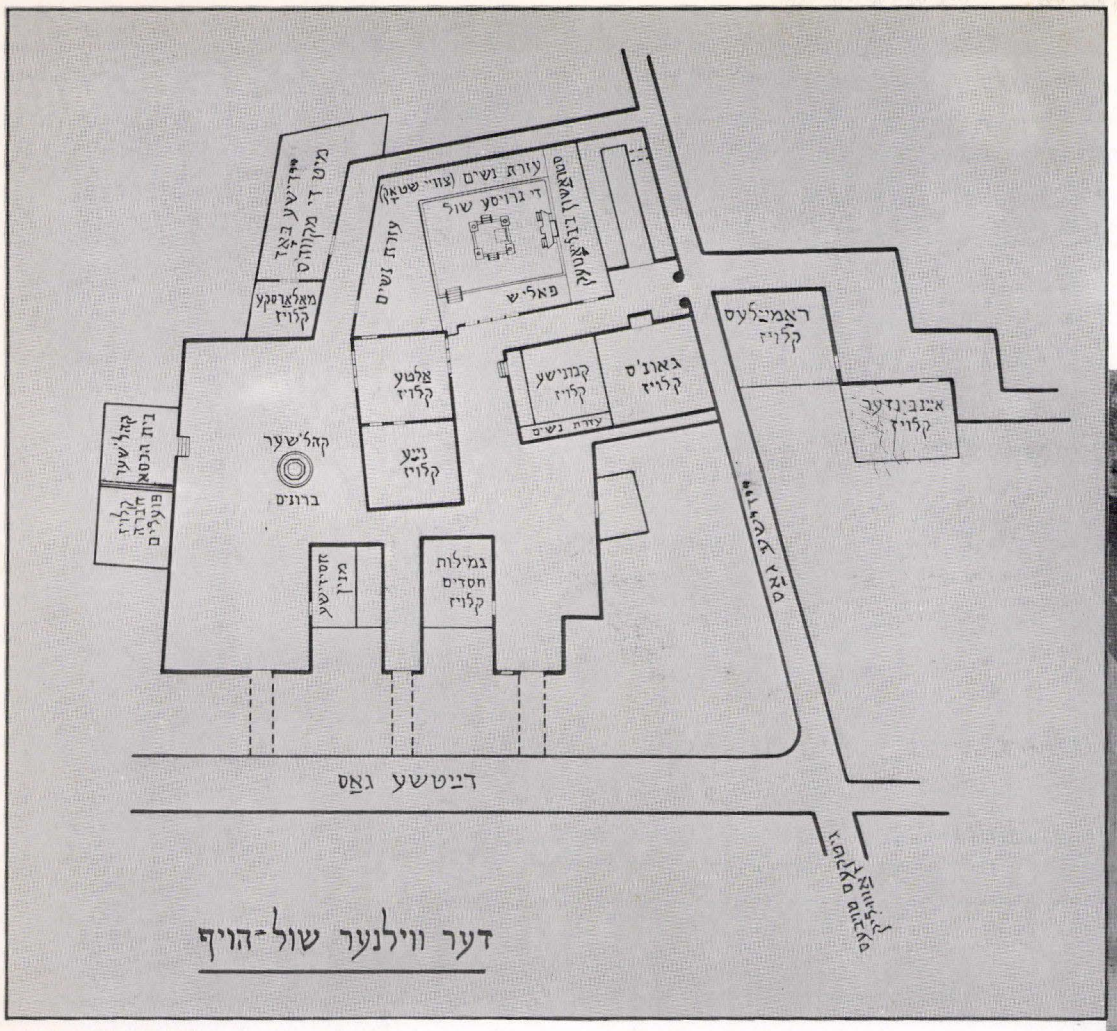

דער פלאַן פון ווילנער שול־הויף

Plan of the synagogue yard in Vilna

План виленского Школьного двора

דער שול־הויף, דייטשע גאַס נ׳ 12/10

חצר־בית־הכנסת, הרחוב הגרמני מס׳ 12/10

The synagogue yard, German Street No. 10/12

Школьный двор, Немецкая улица № 10/12

שול־הויף, אַרײַנגאַנג פון יידישע גאַס; לינקס — מוכרי־ספרים ביים פאָליש פון שטאָט־שול

חצר־בית־הכנסת, כניסה מן הרחוב היהודי; משמאל — מוכרי ספרים בפרוזדור בית־הכנסת העירוני

Synagogue yard entrance from Jewish Street; left – booksellers at the vestibule of the city synagogue

Школьный двор, вход с Еврейской улицы: слева – книгопродавцы у придела городской синагоги

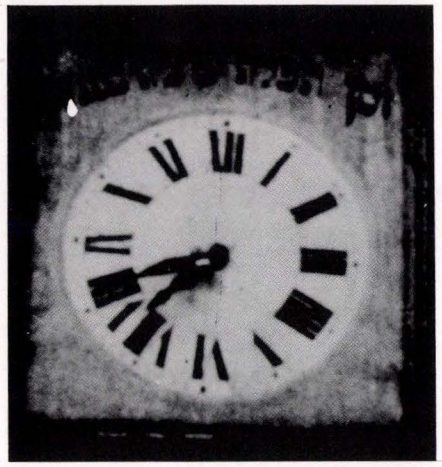

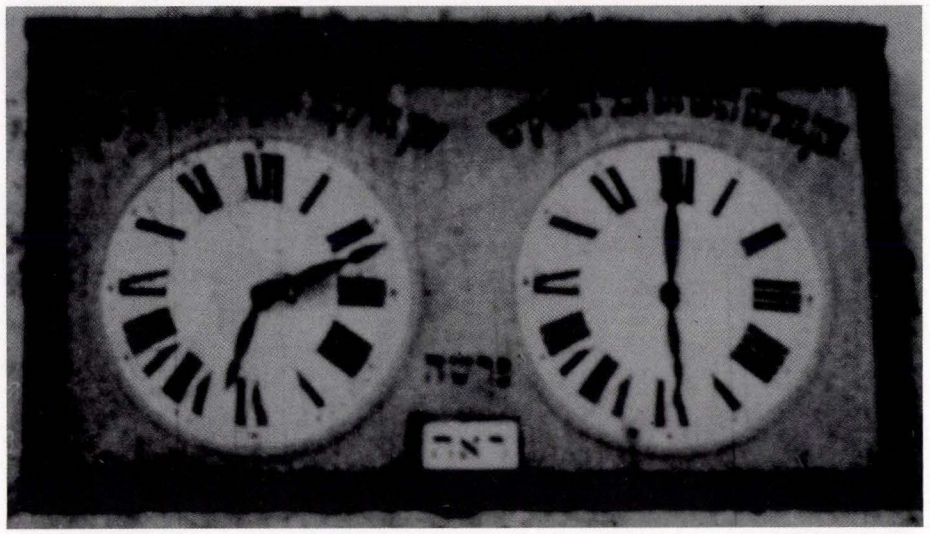

די שקיעה־זייגערס אויפן שול־הויף

CLOCKS INDICATING SUNSET TIME IN THE SYNAGOGUE YARD

שעוני־השקיעה בחצר בית־הכנסת

ЧАСЫ В ШКОЛНОМ ДВОРЕ УКАЗЫВАЮЩИЕ ВРЕМЯ ЗАКАТА СОЛНЦА

די דריי שקיעה־זייגערס

The clocks indicating sunset time

שלושת שעוני־השקיעה

Трое часов „заката"

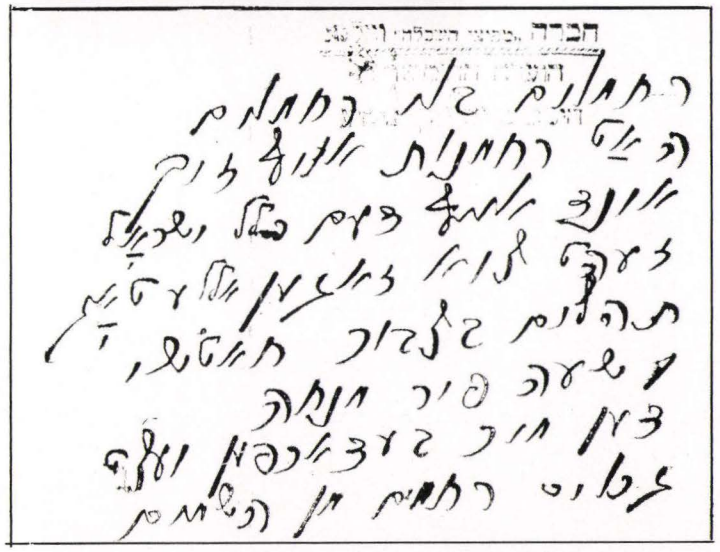

אַ רוף צו זאָגן תהילים בציבור

Appeal to recite Psalms publicly

כרוז הקורא לאמירת תהילים בציבור

Призыв к совместному чтению псалмов

די וואַנט מיט די שקיעה־זייגערס

The wall with the clocks indicating sunset time

הכותל עם שעוני השקיעה

Стена с часами „заката"

זכור היט דעם שבת! ושמור

וועט איר געהיט ווערן פון אלע שלעכטעס און איר וועט געהאלפן ווערן מיט אלעס גוטעס.

עש״ק פ׳ ואתחנן בענשט מען ליכט

אויף אלטע צייט בענשט מען מיט 40 מינוט שפעטער. 35 מינוט אויף 7

די טשאלנטן דארפן אריינגעשטעלט ווערן ניט שפעטר ווי א האלבע שעה פאר דער צייט פון ליכט בענשן.

מוצש״ק זמן מעריב (דאוונען) 8 אויף 9

פאר דער צייט טאר מען ניט דאוונען און מען טאר ניט אנצינדן קיין פייער

עלעקטריע איז גלייך ווי אַלע פייער, מ׳טאָר ניט אָנצינדן און ניט פאַרלעשן.

הערה: די צייט איז דאָ גערעכנט לויט דעם פוילישן זייגער (נייע צייט).

W wigilję święta rodział ..... zapala się świece o godz. ..... minut według nowego czasu.

W sobotę wieczór zapala się światło o godz. ..... minut .....

Jedzenie sobotnie ma być wstawione do pieca nie później niż półgodziną przed czasem zapalenia świec.

W sobotę wieczór czas modłitwy wieczornej ..... na ..... przed tym czasem nie wolno ani modlić się ani zapalić światła.

Drukarnia D. Krejnesa i Sz. Kowalskiego, Wielka 39.

די צייט פון ליכט־צינדן, טשאָלנט־שטעלן און מעריב־דאַוונען

Time of candle lighting, putting up cholent and evening prayer

זמן הדלקת הנרות, הכנת־„טשאלנט" ותפלת מעריב

Время зажигать субботние свечи, ставить в печь „чолнт" и произносить вечернюю молитву

לוח זמן שקיעת החמה

בפ״ק ווילנא וסביבותיה

בערבי ש״ק ויו״ט משנת תרע״ט הבעל״ט.

הזמן נרשם עפ״י המורה שעות האמתי דווילנא, המראה זמנו לפי מהלך החמה באופק ווילנא

עש״ק פרשה		מינוט על שעה	עש״ק פרשה		מינוט על שעה	עש״ק פרשה		מינוט על שעה
ערב ר״ה	39	7	יתרו	20	5	ערבשבועות	28	9
האזינו	23	7	משפטים	34	5	נשא	31	9
ערב יו״כ	18	7	תרומה	48	5	בהעלותך	38	9
ערב סכות	6	7	תצוה	3	6	שלח	42	9
הוש״ר	47	6	כי תשא	17	6	קרח	40	9
בראשית	30	6	ויקהל	32	6	חקת	37	9
נח	13	6	פקודי	45	6	בלק	33	9
לך	57	5	ויקרא	1	7	פינחס	25	9
וירא	40	5	צו	14	7	מטו״מ	15	9
חיי שרה	25	5	שמיני	28	7	דברים	4	9
תולדות	12	5	תזריע	41	7	ערב ת״ב	58	8
ויצא	58	4	מצורע	55	7	ואתחנן	50	8
וישלח	49	4	ערב פסח	—	7	עקב	35	8
וישב	40	4	שבחוהמ״פ	8	8	ראה	18	8
מקץ	35	4	ד׳ דחוהמ״פ	12	8	שופטים	1	8
ויגש	34	4	אחרי	22	8	תצא	44	7
ויחי	33	4	קדושים	35	8	תבא	26	7
שמות	35	4	אמור	48	8	נצו״י	9	7
וארא	43	4	בהר	1	9	ער״ה תר״ף		
בא	53	4	בחקותי	12	9	הבע״ל	55	6
בשלח	6	5	במדבר	24	9			*

אַ לוח פון זון־אונטערגאַנג

Sunset calendar

לוח שקיעת החמה

Календарь закатов солнца

אַריינגאַנג
Entrance
הכניסה
Вход

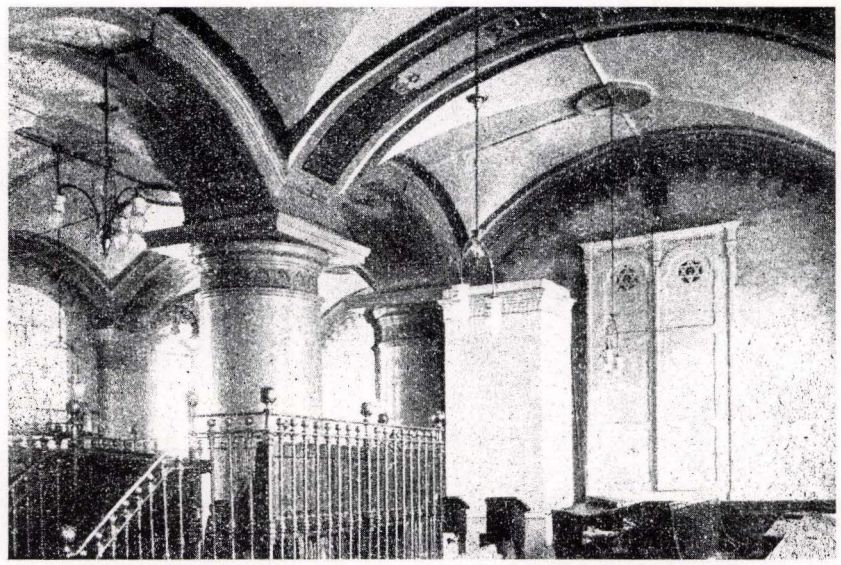

קלויז „ישן", די אַלטע קלויז, לויט אַ מסורה געבויט אין 1440
The old synagogue, according to a tradition built in 1440
בית־הכנסת הישן, לפי מסורה נבנה בשנת 1440
„Старый молитвенный лом", по преданию построен в 1440 г.

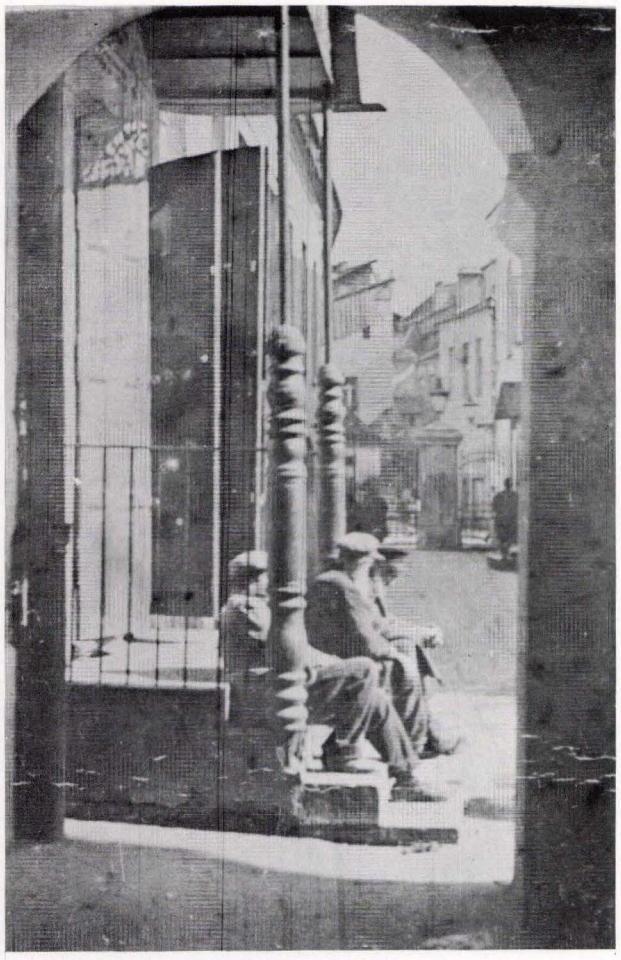

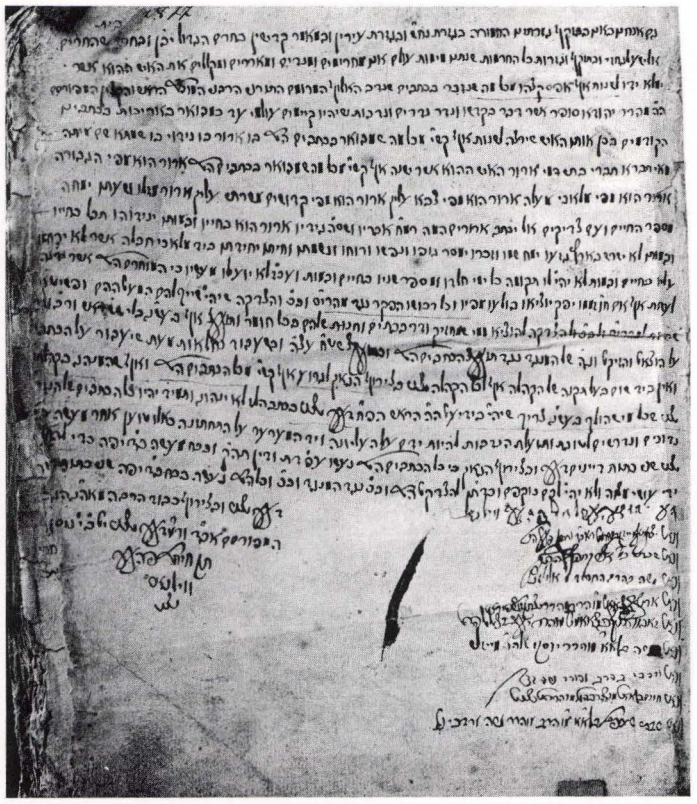

א בלאַט פון פּנקס היסו"ד (ר' יהודא סופר און דיין)
A page from the "Pincas Hayesod" – Book of records from Reb Judah, scribe and judge
דף מפנקס היסו"ד (ר' יהודא ספרא ודיינא)
Страница из книги записей „Пинкас га–иесод", (Иегуды, писца и судьи)

דעם יסודס קלויז, די נייע קלויז, געבויט אין 1757
The Yesod Synagogue, the new synagogue built in 1757
בית־כנסת היסוד, בית־הכנסת החדש, נבנה בשנת 1757
Молитвенный дом Иесода или „новый молитвенный дом", построенный в 1757 г.

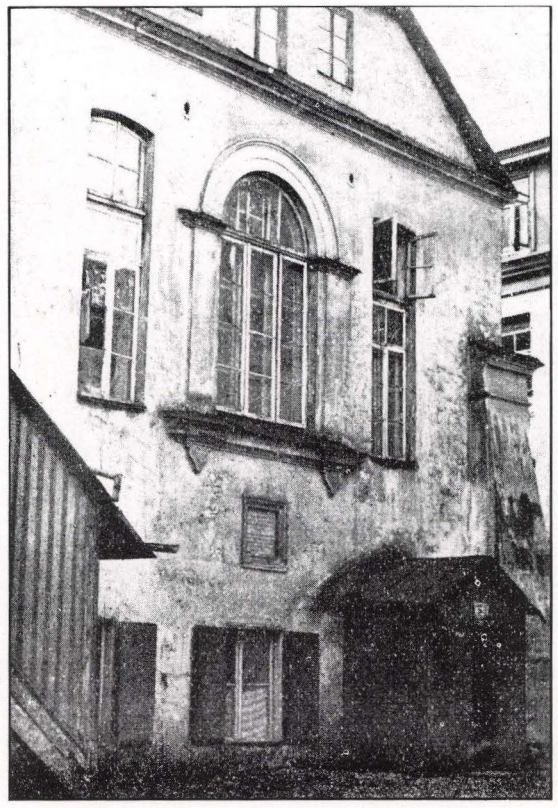

THE CITY SYNAGOGUE (exterior)

די שטאָט־שול (פון דרויסן)

ГОРОДСКАЯ СИНАГОГА (снаружи)

בית־הכנסת העירוני (מבחוץ)

לויט דער אַנגענומענע מסורה איז די גרויסע שטאָט־שול אויפגעבויט געוואָרן אין יאָר של״ג — 1572. די עלטסטע דערגאַנגענע קעניגלעכע פּריוויילעגיע צו בויען אַ שול אין ווילנע איז פון 25טן פעברואַר, 1630

According to a tradition the city synagogue was built in 1572. The oldest known royal decree to build a synagogue in Vilna is from February 25, 1630

לפי המסורת נבנה בית־הכנסת העירוני הגדול בשנת של״ג — 1572, הרשיון הראשון מטעם המלך, שהשתמר עד ימינו, לבנות בית־כנסת בווילנה הוא מיום 25 בפברואר, 1630

По преданию, Большая Городская синагога была построена в 1572 г. Самая ранняя из сохранившихся королевских привиллегий о строительстве синагоги в Вильне датирована 25 февраля 1630 г.

די באַלקאָנען־דורכגענג צו דער ווייבערשער שול

The balcony passages to the women's section

מעברי־הגזוזטרות לעזרת־הנשים

Балконы с проходами в женскую синагогу

דער שול הויף | חצר בית הכנסת

אַריינגאַנג אין שטאָט־שול

Entrance to the city synagogue

הכניסה לבית־הכנסת העירוני

Вход в Городскую синагогу

דער פּאָליש

The canteroom of the synagogue

איתון בית־הכנסת

„Полиш", Передняя синагоги

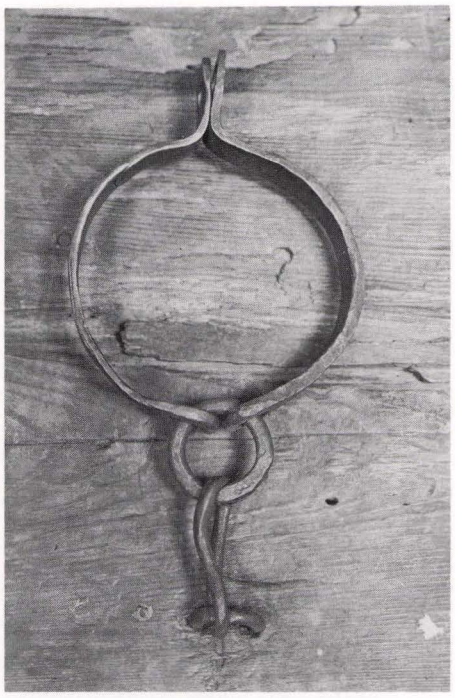

די קונע– קהלשער שטראָף־רינג פאַר פאַרמשפּטע, אין פּאָליש פון שטאָט־שול

The ''Kuna''– pillory for those sentenced by the community

קונא — מכשיר, שנמצא במבוא בית־הכנסת, לענוש בו את הנדונים על־ידי הקהילה

Куна–позорное ярмо общины мера наказания в передную синагогу

לזכרון ולמשמרת
לכבוד ה' ולתפארת נדבו החייטים
שער עתרה ישעך למספר ת'

The wash basin

דער וואַש־בעקן

הכיור

Рукомойник

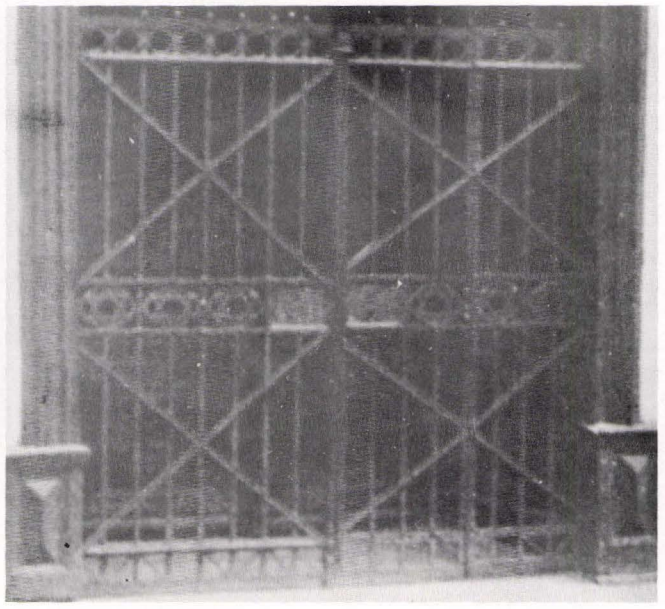

די אייזערנע טויערן (מתנה פון די שניידער — 1640)

The iron gates (gift of the tailors – 1640)

שערי הברזל (תרומת החייטים — 1640)

Железные двери (подарены портняжным цехом в 1640 г.)

THE CITY SYNAGOGUE (interior)

ГОРОДСКАЯ СИНАГОГА (внутри)

די שטאָט־שול (אינעווייניק).....

בית־הכנסת העירוני (מבפנים)

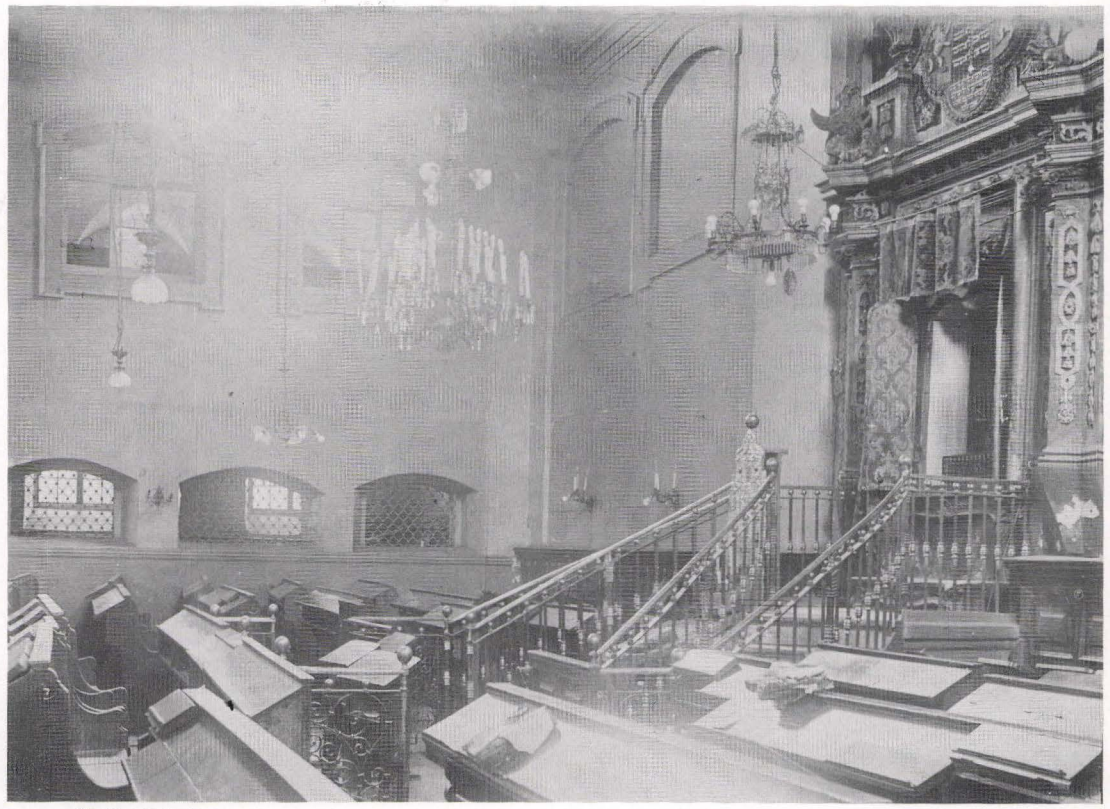

דער ארון־קודש

The holy ark

ארון־הקודש

Святая Арка

די בימה

Almemar

הבימה

Амвон

דער וועד הגבאים פון שטאָט־שול, פון רעכטס: ר. שובין, פ. דעסלער, ע. שעסקין, בערגער, וואַיטשיק, באַקסט, לעווין

The administration of the city synagogue

ועד הגבאים של בית־הכנסת העירוני

Совет старейшин Городской синагоги

די טירן פון ארון־קודש

The doors of the holy ark

דלתות ארון־הקודש

Двери Святой Арки (хранилища свитков Торы)

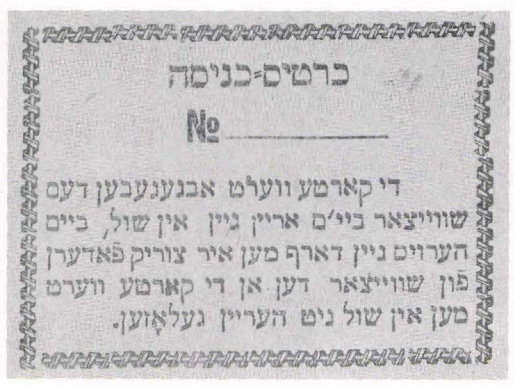

אַריינגאַנגס־קאַרטלעך אין שול (פאַר מענער און פאַר פרויען)

Admission cards (for men and women)

כרטיסי־כניסה (לגברים ולנשים)

Входной билет (для мужчин и женщин)

קול קורא!

איינער פון די עלסטע און הייליגסטע שולן אין ווילנע איז די קברנישע שול פון דער חברה קדישא גחש"א.

די חברה איז געגרינדעט געווארן אין יאר „רמ"ז" און די שול איז דער בית מקדש מעט פון ירושלים דליטא.

פון שטענדיג אן ווערט אין דער שול געדאוונט און געלערנט אן א שיעור און אן א אויפהער.

אין שול געפינען זיך פאלגענדע חברות „מקרא", משנה-דריי שיעורים, „גמרא"-צוויי שיעורים, „עין-יעקב", „חיי-אדם", „עשירי-קדש", „מעמדות", „יום-כפור-קטן", אויך א „גמ"ח" און די „חברה-קדישא".

נאר צוליב דער מלחמה און די פארשיידענע אקופאציעס, איז די שול געווארן אפגעלאזן, די חברות גייען אונטער און דער גמ"ח פארמאכט זעהענדיג דעם גרויסן חורבן, האבן זיך געגומען בע"ב און געגרינדעט בעז"ה א ועד כדי מיט געמיינזאמע כוחות אויפבויען דעם חורבן פון דער שול מיט אירע הייליגע חברות.

דרום ווענדן מיר זיך צו אלע אידן פון ווילנע וועמען עס איז טייער דער כבוד פון ירושלים דליטא, העלפט אונז שטיצן די דריי עמודים פון תורה, עבודה און גמילות חסדים אין דער שול הנ"ל.

פארשרייבט זיך פאר חברים צו צאלן וועכענטליכע אדער איינמאליגע אפצאלונגען, כדי צו אונטערהאלטן איינע פון די עלסטע און הייליגסטע שולן אין ווילנע דער מקדש מעט פון ירושלים דליטא.

ועד ההנהגה של בית הכנסת גחש"א

ווילנא, ג' טבת תרפ"א.

Wezwanie Synagogi „Bractwa" o celach religijnych.

דרוק. לעווין און זאהן, ווילנא דייטשע 22

UNDERTAKERS' SYNAGOGUE
(built in 1747)

МОЛИТВЕННЫЙ ДОМ МОГИЛЬЩИКОВ
(построенный в 1747 г.)

קברנישע קלויז „גחש"א"
(געבויט אין תק"ז — 1747)

בית הכנסת של הקברנים — „גחש"א"
(נבנה בשנת תק"ז — 1747)

אויפרוף פון חברה-קדישא „גחש"א"
(גמילות חסד של אמת)
Appeal by Undertakers' Society
קול-קורא של חברה-קדישא „גחש"א"
(גמילות חסד של אמת)
Воззвание Погребального Братства
1921

בין מנחה למעריב אויף די טרעפ פון קלויז
Between afternoon and evening prayers on the staircase of the synagogue
על מדרגות בית-הכנסת בין מנחה למעריב
Вечером на ступенях молитвенного дома

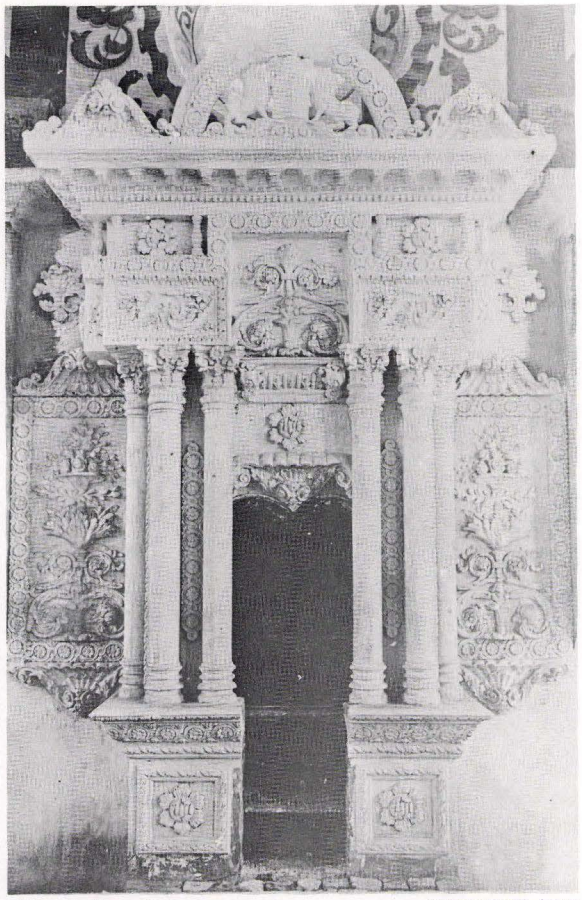

The holy ark
Святая Арка со свитками Торы
דער אַרון-קודש
ארון-הקודש

אין קברנישע שול, וואו ס'ווערט דעם גאנצן
טאג געדאוונט און געלערנט תורה ברבים, נויטיקט
מען זייער פיל הייליגע ספרים ווי משניות, ש"ס,
גמרות, עין יעקב, חומשים, סדורים ושאר ספרי
קדש, אויך טליתים ותפלין. ווער סהאט אזעלכע
פון פארשטארבענע עלטערן אדער קרובים, ווערט
געבעטן אפגעבן דאס לזכר נשמתם אין קברנישע
שול. אויף די ספרים וועט אויפגעצייכנט ווערן
דער נאמען און יארצ"ט. ביטע זיך ווענדן
מיט ספרים צו די שמשים אדער להרב
ר' שמשון ש"ס נ"י.
וד' יחדש עלינו שנה טובה

מודעה צו שענקען סידורים, ספרים, טליתים לזכרון די פאַרשטאָרבענע
Petition to donate prayer books, books, prayer shawls, in memory of the dead
מודעה-בקשה לתת במתנה סידורים, ספרים וטליתים לזכר הנפטרים
Обращение о пожертвовании молитвенников, религиозных книг, талесов (молитвенных шалей) в память усопших

ביים דאַוונען אין קלויז
At prayer in the synagogue
בשעת התפילה בבית-הכנסת
За молитвой

אריינגאַנג אין קלויז

איבערן טיר דער אויפשריפט:

בית המדרש הגר״א ז״ל

אויפגעשטעלט ביי זיין לעבן אין תקח״י
איבערגעבויט אויפסניי אין תרכ״ח

Entrance to the Synagogue, Inscription over the door:

''House of Worship of the Gaon,
Blessed Be His Name:
Erected during his lifetime in the year 1758
Newly rebuilt in the year 1868''

Вход в молитвенный дом над дверью надпись:
Бейс–медреш гаона
восстановлен при его жизни в 1758 г.
перестроен Снова в 1868 г.

הכניסה לבית־המדרש מעל לדלת הכתובת:

במ״ד של הגר״א ז״ל

נוסד בחייו בשנת תקח״י
ונבנה מחדש בשנת תרכ״ח

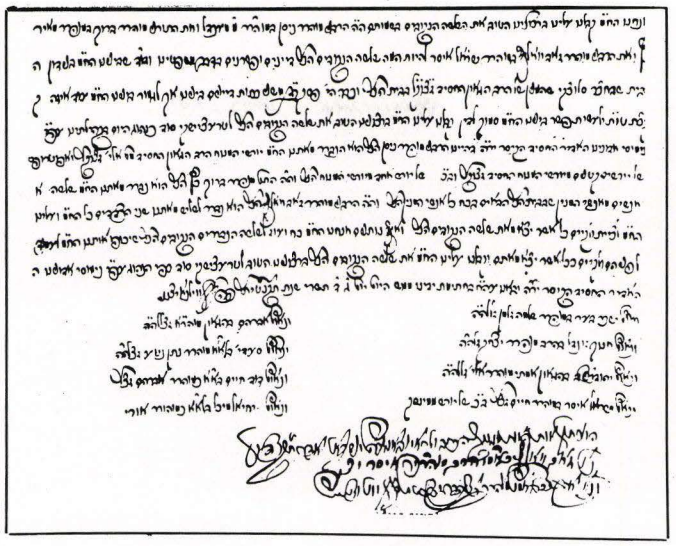

א זייטל פון פנקס פון גאונ׳ס קלויז

A page from the Gaon's Synagogue record

עמוד מהפנקס של בית־המדרש הגאון

Страница книги записей молитвенного дома

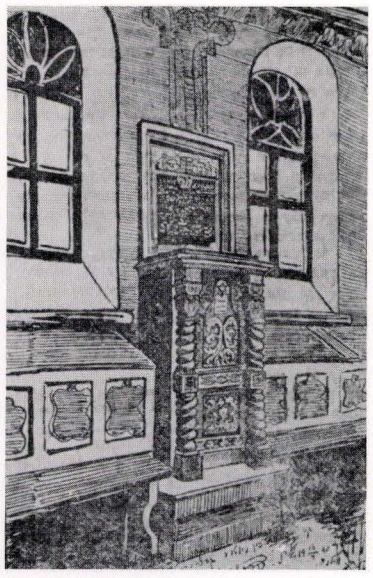

אויף דעם אָרט איז געווען אַ שטיינערנער טאָוול מיט אַ ספּעציעלן אויפשריפט דאָ איז געזעסן דער ווילנער גאון

On that place was a stone plaque with an inscription: Here sat the Vilna Gaon

על המקום נמצא גילוף בלוח־אבן עם כתובת פה ישב הגאון מוילנה

На этом месте находилась каменная плита с надписью: Сдесь сидел „дер вильнер гаон"

בין השמשות אין קלויז

Twilight in the Synagogue

בבין־השמשות בבית־המדרש

Сумерки в молельне

„שיר של יום״ לויטן מנהג פון גאון

''Songs of the Day'' –
Chants for every holiday according to the Gaon's tradition

שיר של יום לכל מועדי ה׳ לפי מנהג הגר״א

„Шир шел иойм" – Ежедневное сказание по традиции Гаона

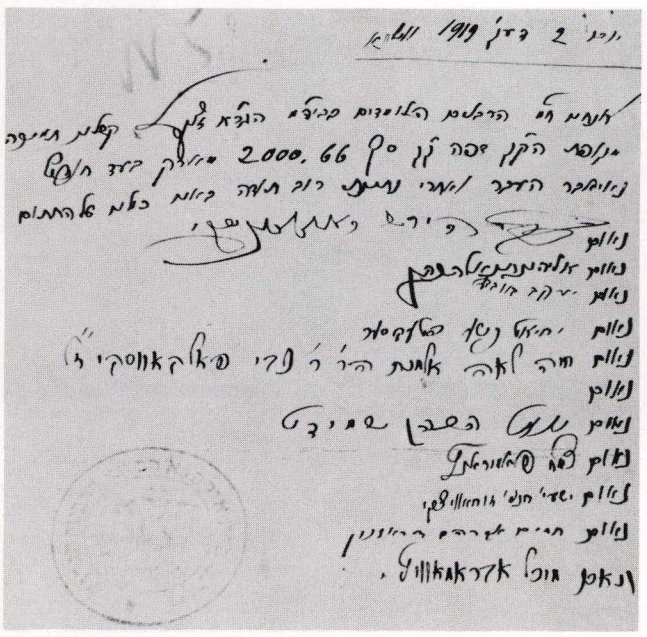

א באַשטעטיקונג פון מנין לערנער אין קלויז אַז זיי האָבן באַקומען שטיצע פון 2טן דעצ. 1919

The ''Minyan'' Scholars in the Gaon's Synagogue verified with their signatures that they had received aid-December 2, 1919

מנין לומדים בבית־המדרש הגאון מאשר ב־2 לדצמבר 1919 דבר קבלת תמיכה

Потверждение талмудистов молитвенного дома гаона о полученой помощи 2ого декабря 1919 г.

א לערנער אין גאונ׳ס קלויז

A Scholar in the Gaon's Synagogue

לומדים בבית־המדרש הגאון

Талмудист в молитвенном доме Гаона

קאַצענעלענבויגנס קלויז און „בית שאול" לערנער־קיבוץ

KATZENELLENBOGEN'S SYNAGOGUE AND "BET SHAUL" TALMUD STUDY GROUP

בית־הכנסת ע"ש קצנלנבויגן וקיבוץ־לומדים „בית שאול"

МОЛИТВЕННЫЙ ДОМ КАЦЕНЕЛЕНБОГЕНА И БРАТСТВА ИЗУЧЕНИЯ ТАЛМУДА „ЕЙС–ШОУЛ"

אויפרוף.

די קלויז פון דעם גאון מוה"ר **שאול קצנלנבויגען** זצ"ל, וועלכע עקזעסטירט שוין אין אונזער ווילנער קהילה מעהר אַלס **80** יאָהר, איז שטענדיג געווען געווידמעט ניט נאָר צום דאַוונען, נאָר אויך צו לערנען תורה ועבודה. — דאָס רוב בעלי בתים וועלכע האָבען געדאַווענט אין דיזער קלויז זענען ניט נאָר אַליין געווען מופלגים, נאָר זיי אַלע האָבען אויך געשטיצט די וועלכע האָבען דאָרטען געלערנט, זיי האָבען אויך אויסגע־האַלטען אַ ישיבה וואָס איז געווען אונטער די השגחה פון דעם גרויסען גאון מהו"ר **שלמה הכהן** זצ"ל.

מיט **15** יאָהר צוריק, איז דורך דער איניציאַטיווע פון איינינע געעהרטע בע"ב פון דיזער קלויז געגרינדעט געוואָרען אַ חברה **תומכי תורה**, וואָס איהר צוועק איז צו שטי־צען פלייסיגע בחורים וועלכע לערנען אין קיבוץ פון דיזער קלויז, וועלכער איז אַ צירונג ביז יעצט.

נאָר אין פאָריגען ווינטער האָבען די בע"ב צו זייער גרויס בעדויערען בעמערקט, אַז וואָס ווייטער ווערט דאָרטען ווענינער געלעהרינט, און די הויפט סיבה דערפון איז, וואָס מיט די שטיצע וועלכע די לעהרנער פלעגען בעקומען ביז יעצט, קענען זיי ביי יעצטיגער שווערער צייט ניט האָבען קיין לעבענס־מיטעל און דעריבער זענען זיי געצוואונגען צו זוכען זייטיגע פערדינסטען און דאַדורך פערליערען זיי פיעל טהייערע צייט וועלכע זיי פלעגען אָבגעבען צום לעהרנען. און אַפילו די וועלכע האָבען שוין דורך גרויס מיהע זיך דערשלאָגען צו סמיכה, נאָר ניט געפינענדיג קיין רבני'שע שטעלע, זענען דורך גרויס נויטה אויך גע־צוואונגען געגען זייער ווילען צו זוכען זייער לעבענס מיטעל דורך אַנדערע וועגען און דערווייל ווערען די לערנער ביי אידען וואָס ווענינער.

און אום צו בעזייטיגען די דאָזיגע סיבות, האָבען מיר זיך צוזאַמענגעקליבען מיט דעם הסכם פון די היגע רבנים שליט"א, און מיר האָבען בעשלאָסען צו נרינדען אין דיזער קלויז אַ קיבוץ, וועלכער זאָל זיין אַ מוסטער ביי אידען, — אַ קיבוץ וואָס זאָל אויפזאַמלען אויסגעצייכענטע יונגע לייט, וועלכע גיבען האָפנונג צו ווערען מיט דער צייט גדולי ישראל, און זיי זאָ־לען בעקומען אַזאַ שטיצע וועלכע זאָל זיי געבען די מעגליכ־קייט צו לעהרנען אָהן זאָרגען פאַר'ן לעבענס־מיטעל, און צו־טרעטענדיג גלייך דורכצופיהרען אונזער בעשלוס, האָבען אונז די בע"ב פון דיזער קלויז די ערשטע גיגעבען די שעהנסטע נדבות, און מיר האָבען מיט ג' הילף אויפגעזאַמעלט אַ היבשע סומע וועלכע האָט אונז געגעבען די מעגליכקייטצו שטיצען דיזען זומער פיער תורה, אַז זיי זאָלען קענען רוהיג זיצען און לערנען ביז זיי וועלען ווערען ראוי צו ווערען אויסגעוועהלט אין אַ אידישער קהילה אַלס אַ „מורה הוראָה" צו לעהרנען דאָס אידישע פאָלק, און פון זיי וועלען זיך אָבלעהרנען אַנ־דערע און וועלען אַזוי אויך טהאָן אין אַנדערע קהילות צו שטיצען די פלייסיגע לעהרנער לויט זייער ווערדע און דאַדורך וועט געמעהרט ווערען די לעהרנער, און געבענשט וועלען זיין די טהוער און אַלע די וואָס העל־פען זיי, און עס זאָל אויף אונז מקוים ווערען דער צו־זאָג פון דעם שומר הברית, „אַז די תורה זאָל ניט אָבגעטהאָן ווערען פון דיר און פון דיינע קינדער אִיממער".

דער וואָס שרייבט או חתמ"ט פאַר דעם כבוד פון דער תורה און איהרע לעהרנער. עש"ק ער"ח מנחם ציון עת"ר ווילנא.

חיים עוזר גראדזענסקי.

נאָך דעם אויפרוף פון דיזען גאון, וועלכער פערלאַנגט מען זאָל אויפהויבען דעם קרן התורה און וועלכער לויבט אונ־זער אופטהון האָט ערוואַכט אונזער גייסט, ווען מיר זעהען אַז אונזער פעולה איז אָנגענומען פאַר ג' און פאַר לייטען, און דעריבער דיינקען מיר פאָרט־צוזעצען אונזער אַרבייט מיט מעהר פלייס און צו פערגרעסערען דעם צאָהל יונגע לייט וועלכע זאָלען לעהרנען ביי אונז אין קלויז. — נאָר ווייל צו דעם פערשטעהט זיך פאָדערט זיך אַגרויסע הוצאה און פאַר די בע"ב פון דיזער קלויז איז אונמעגליך אויסצוהאַלטען די גאַנצע הוצאה, דעריבער האָבען מיר בעשלאָסען מיט דעם הסכם פון די היגע רבנים שליט"א, אויפצואוועקען די הערצער פון אונזערע אַלע ברידער פון אונזער שטאָדט זיי זאָלען אַנטהייל נעהמען מיט אונז אין דער גרויסער מצוה פון אויפהויבען דעם קרן התורה. און דעריבער האָבען מיר די עהרע צו בעטען אַלע בע"ב פון אונזער שטאָד טזיי זאָלען אונז געבען די מעגליכקייט דאָס מיר זאָלען קענען פאָרטזעצען אונזער הייליגע אַרבייט, אויפצוהויבען דעם „בית שאול" און צו פערגרעסערען די צאָהל לעהרנער און אונזער ווילנער קהילה ירושלים דליטא, וועט זיין אַ ביישפיעל פאַר כל תפוצות ישראל וואו זיי וועלען אויך אַזוי טהאָן. און די הייליקייט פון דעם גאון „רבי שאול" זאָל שוועבען איבער זיין בית מדרש אִיממער און זיין זכות זאָל אונז ביישטעהן און אַלע די וואָס נעהמען אַנטהייל אין דיזער אַרבייט זאָלען געבענשט ווערען מיט אַלעס גוטען.

די וואָס רעדען פאַר דעם כבוד פון דער תורה און איהרע לעהרנער.

די גבאים.

Возваніе о пожертвованіе на Синагогу.

Типографія Т-во „ПЕЧАТЬ и ИЗДАНІЯ" Вильна, Завал. 21.

אויפרוף פון ר' חיים־עוזר גראָדזענסקי

Appeal by Rabbi Chaim Ozer Grodzenski

קול־קורא של ר' חיים־עוזר גרודזנסקי

Воззвание раввина Хаим–Ойзера Гродзенского

אין קלויז

In the synagogue

בבית־הכנסת

В молитвенном доме

100־יאָריקער יאָרצייט פון הרב הגאון ר' שאול קאַצענעלענבויגן

Centennial anniversary of the death of Rabbi Saul Katzenellenbogen

יום־הזכרון המאה לפטירת הרב הגאון ר' שאול קצנלנבויגן

Столетняя годовщина смерти раввина Шоула Каценеленбогена

1926 – 1826

THE CHORAL SYNAGOGUE "TOHORAT HAKODESH"
ХОРАЛЬНАЯ СИНАГОГА „ТАГАРОТ ГАКОДЕШ"

די כאָר־שול „טהרת הקודש"
בית הכנסת הכורלי „טהרת הקודש"

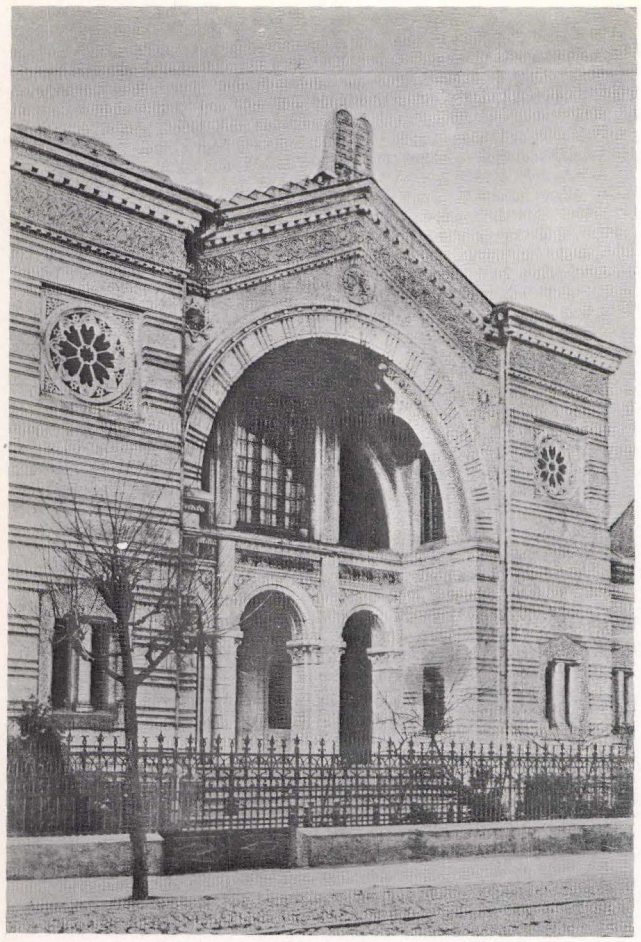

אַריינגאַנג אין כאָר־שול, זאַוואַלנע גאַס

Entrance to the Choral Synagogue, Zavalna Street

הכניסה לבית־הכנסת הכורלי, רחוב זאַוואַלנה

Вход в Хоральную синагогу на Завальной улице

די כאָר־שול אינעווייניק

Interior of the Choral Synagogue

בית־הכנסת הכורלי מבפנים

Внутренний вид Хоральной синагоги

פאַרבעטונג צום לייגן דעם גרונטשטיין פון נייעם בנין

Invitation to groundbreaking of a new building

הזמנה להנחת אבן־הפינה לבניין החדש

Приглашение к закладке краеугольного камня нового здания

1902 — תרס"ב

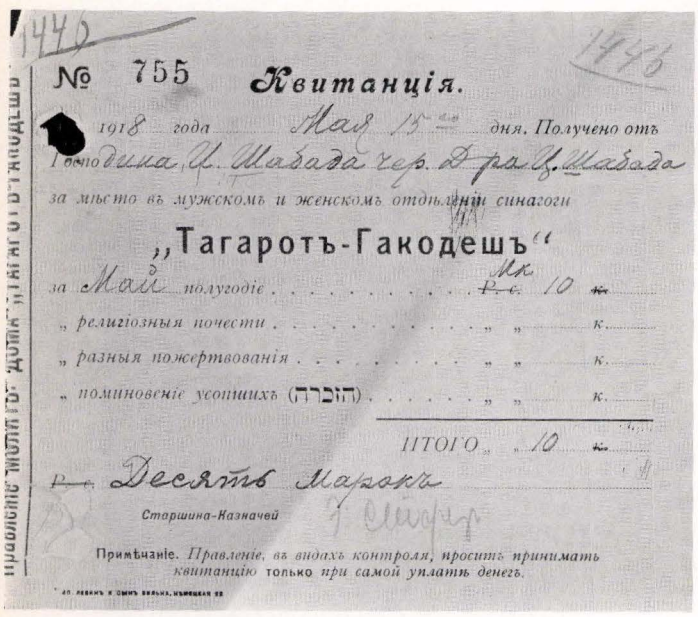

1446

№ 755 **Квитанція.** 1446

1918 года Мая 15-го дня. Получено отъ

Господина Ц. Шабада чер. Д-ра Ц. Шабада

за мѣсто въ мужскомъ и женскомъ отдѣленіи синагоги

„Тагаротъ-Гакодешъ"

за Май полугодіе . . . . . Мк 10 к.

„ религіозныя почести . . . . . „ „ к.

„ разныя пожертвованія . . . . . „ „ к.

„ поминовеніе усопшихъ (הזכרה) . . . . . „ „ к.

ИТОГО „ 10 к.

Десять Марокъ

Старшина-Казначей

Примѣчаніе. Правленіе, въ видахъ контроля, проситъ принимать квитанцію только при самой уплатѣ денегъ.

קוויטאַנציע פאַר אַ באַצאָלטער „שטאָט" אין שול

Receipt for paid seat in the synagogue

שובר־קבלה על דמי „מקום" בבית הכנסת

Квитанция об уплате за место в синагоге

1918

אַריינגאַנג צו דער פרויען־גאַלעריע

Entrance to the women's gallery

הכניסה לעזרת־הנשים

Вход к женской галерее

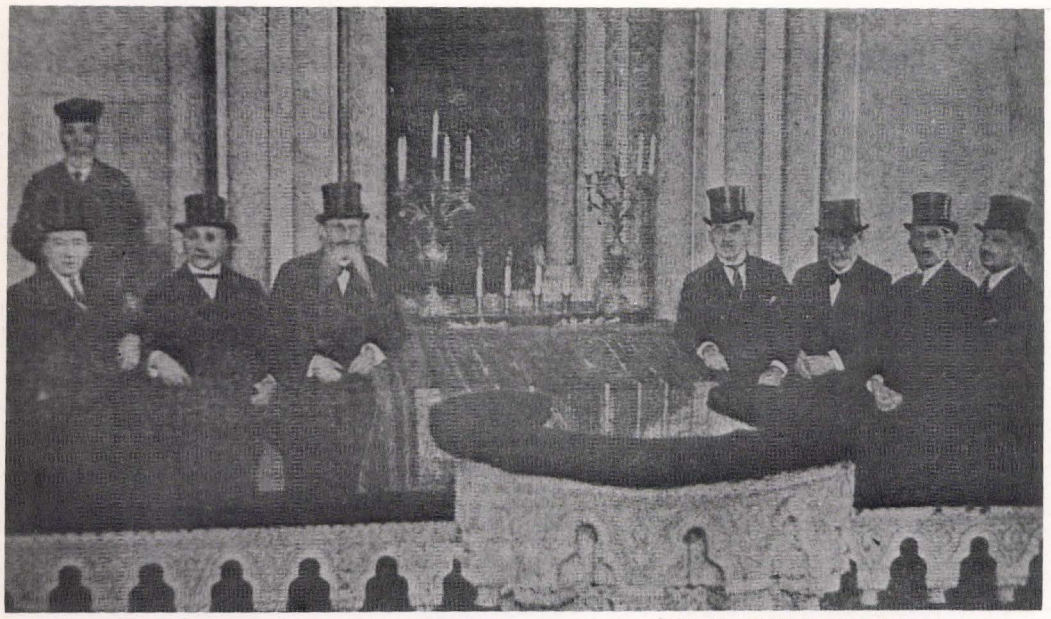

The administration of the synagogue

ועד־הגבאים של בית־הכנסת

Совет старейшин синагоги

דער וועד־הגבאים פון שול

פון רעכטס: מ. אוצעכאָווסקי, א. ספּיראָ, ש. ווילענסקי, ש. ראָזענטאַל, ל. זאַלקינד, ד. ראָזענהויז, ג. זשוק, שמש גאָרדאָן (אין הינטערגרונט)

"HOUSES OF PRAYER AND STUDY" AT "THE HOME OF THE AGED" AND "CARE OF THE SICK"

בתי־מדרשים ביי „מושב זקנים" און „משמרת חולים"

БЕТ–ГАМИДРАШИ „МОЙШЕВ–ЗКЕЙНИМ" (ПРИ ПРЮТЕ ДЛЯ ПРЕСТАРЕЛЫХ) И БОЛЬНИЦЕ „МИШМЕРЕС–ХОЙЛИМ" (ПРИЗРЕНИЕ БОЛЬНЫХ)

בתי־מדרש ליד „מושב זקנים" ו„משמרת חולים"

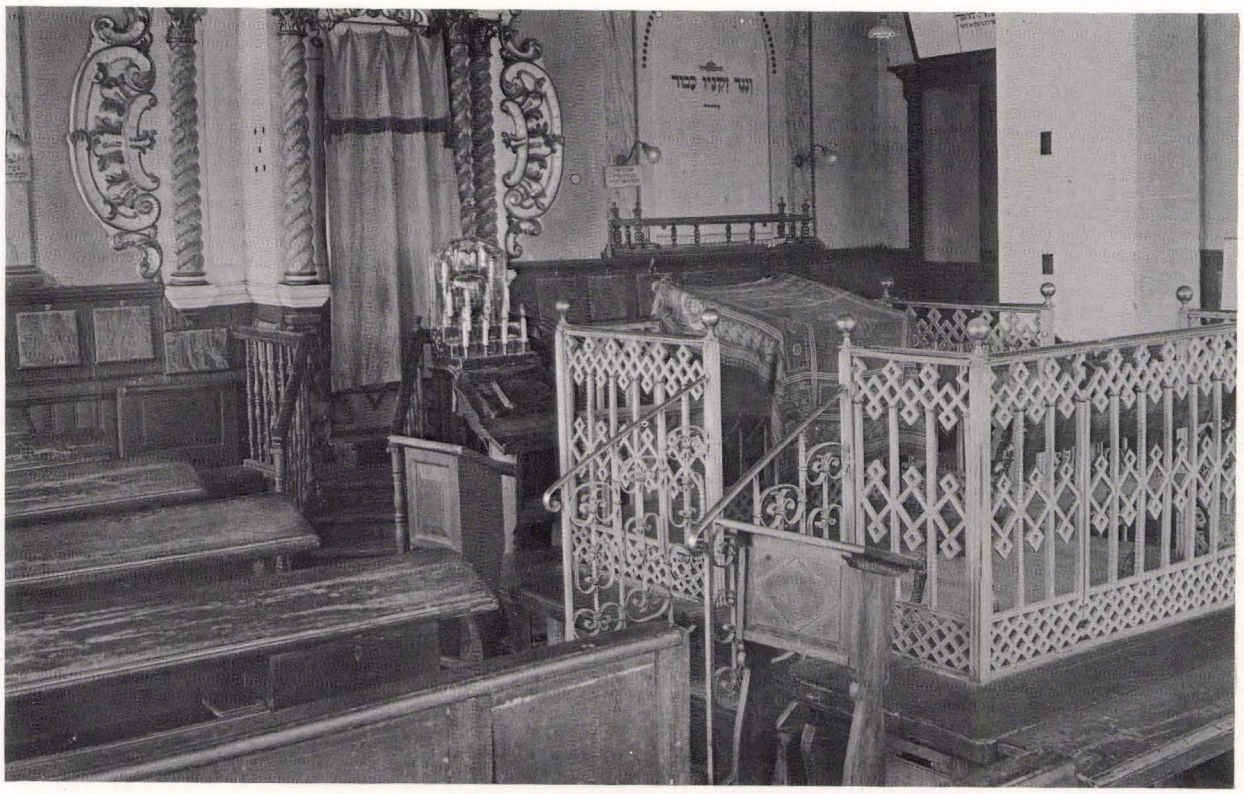

The Bet Midrash at the Home for the Aged

Бет–гамидраш при „Мойшев–зкейним"

דער בית־המדרש ביי „מושב זקנים"

בית־המדרש ליד „מושב זקנים"

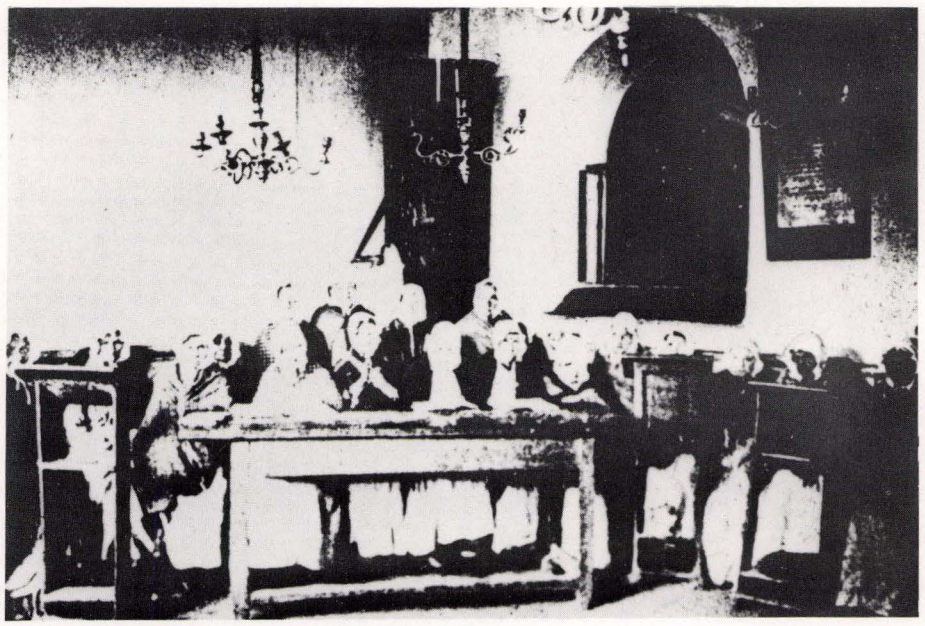

די ווייבערשע קלויז
The Women's Synagogue
בית־המדרש של נשים
Женская синагога

די מאַנסבילשע קלויז
The Men's Synagogue
בית־המדרש של גברים
Мужская синагога

The Bet Midrash at the "Care of the Sick"

Бет–гамидраш при „Мишмерес–хойлим"

דער בית־המדרש ביי „משמרת חולים"

בית־המדרש ליד „משמרת חולים"

SOCIETIES FOR THE STUDY OF THE TORAH תורה־חברות

БРАТСТВА ИЗУЧЕНИЯ ТОРЫ חברות־תורה

Опредѣленіемъ Виленскаго Губернскаго по дѣламъ объ обществахъ и союзахъ Присутствія отъ 25 Сентября 1909 года разрѣшена регистрація настоящаго общества и оно внесено въ реестръ обществъ Виленской губ. за 1909 г. подъ № 33.

Виленскій Губернаторъ Двора ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА Камергеръ Д. ЛЮБИМОВЪ

Октября 6 дня 1909 года.

УСТАВЪ

Ссудо-Благотворительнаго еврейскаго общества „Хевро-Тилемъ" (Любителей Псалмочтенія) при еврейскихъ молитвенныхъ школахъ предмѣстья Новогорода въ 8-мъ уч. гор. Вильны.

1. Цѣль Общества.

§ 1.

Общество имѣетъ цѣлью доставлять бѣднымъ евреямъ г. Вильны, преимущественно жителямъ предмѣстья Новогорода, на ихъ надобности и мелкія предпріятія ссудъ безъ процентовъ до 25 рублей.

2. Составъ Общества.

§ 2.

Общество состоитъ изъ неограниченнаго числа лицъ, обоего пола, русскихъ поддан

איש על דגלו

יואל נא מע"כ לבא ביום ..... בשעה 11 וחצי לשמור ברכים מעמדו באמירת סדר עבודת הקרבנות והמעמדות בית הכנסת דגחש"א, ויהיה לרצון אמרינו ונשלמה פרים שפתינו.

92544

§ 1.

§ 2.

§ 3.

§ 4.

§ 5.

ספר דתקנות

של אגודת

„מרביצי תורה"

ווילנא

האגודה

„שערי ציון"

מתכבדת לבקש את מע"כ כי יואיל לבוא בש"ק פ' יתרו להתפלל תפלת השחר בבית הכנסת הגדול דפה, לחוג את יתר חברי האגודה את חג השנתי ביום הוסדה.

ולמחרתו ביום א' משפטים (25/1) לבוא לבית ר' יוסף ברוך קאלפעניצקי (רחוב רודניצקער בית קארפאוויץ) בשעה 8 בערב בדיוק.

לחוג את חג „הסיום" לסדר „מועד" ומס' „יבמות" במשתה ושמחה וברוב פאר והדר.

ולהתיעץ ע"ד ענינים נחוצים הנוגעים אל חזוק אגודתנו בפרט ועניני הציונית בכלל.

חברה „פת-שחרית"

לבני הישיבות המתגוררים בוילנה.

כרטיס-כניסה

בעד ..... (זמן ברלינו)

זמן הארוחה משעה ..... עד ..... № 28

האולם: רחוב אשכנזים

הועד

הודעה

שמעו נא פועלי צדק מבקשי אמונה

ג. ה.

זייא ווערען איינגעלאדען אייף

פערזמלונג

דאנערשערשטאג פ' תבא אין

קברנישע שזהל וועגין איינינגע

וויכטיגע פראגען פאן די הברה

„מקרא"

SOCIETIES: "STUDY OF THE TALMUD AND THE MISHNA" AND "PSALM READERS"

БРАТСТВА „ИЗУЧЕНИЯ ТАЛМУДА" И „ЧТЕНИЯ ПСАЛМОВ"

חברות „ש"ס ומשניות" ו„מגידי תהילים"

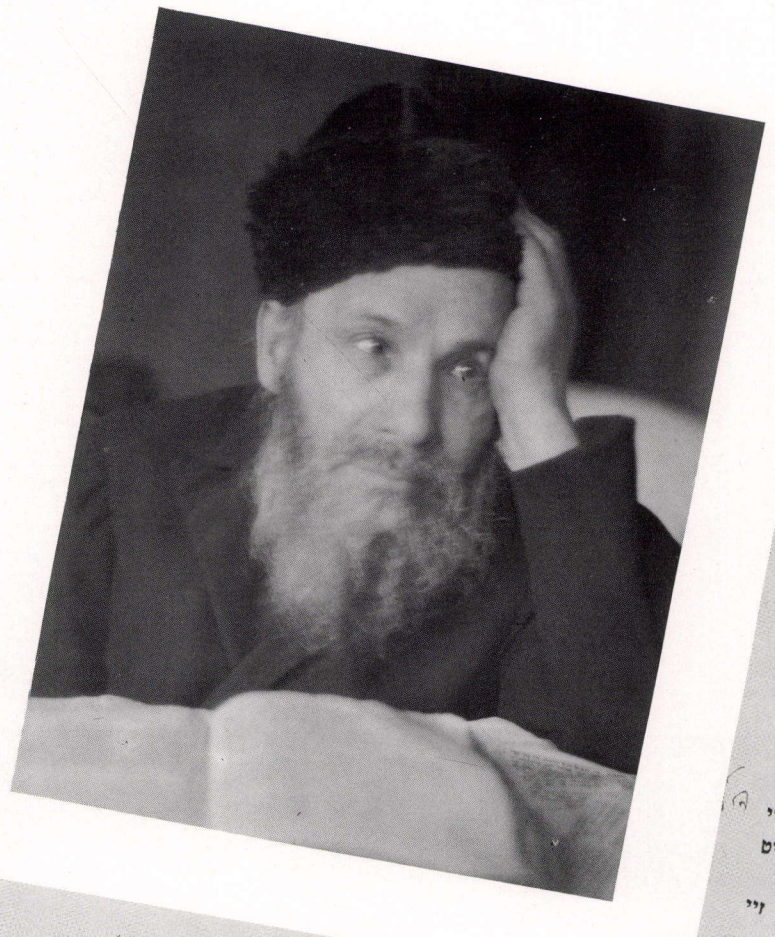

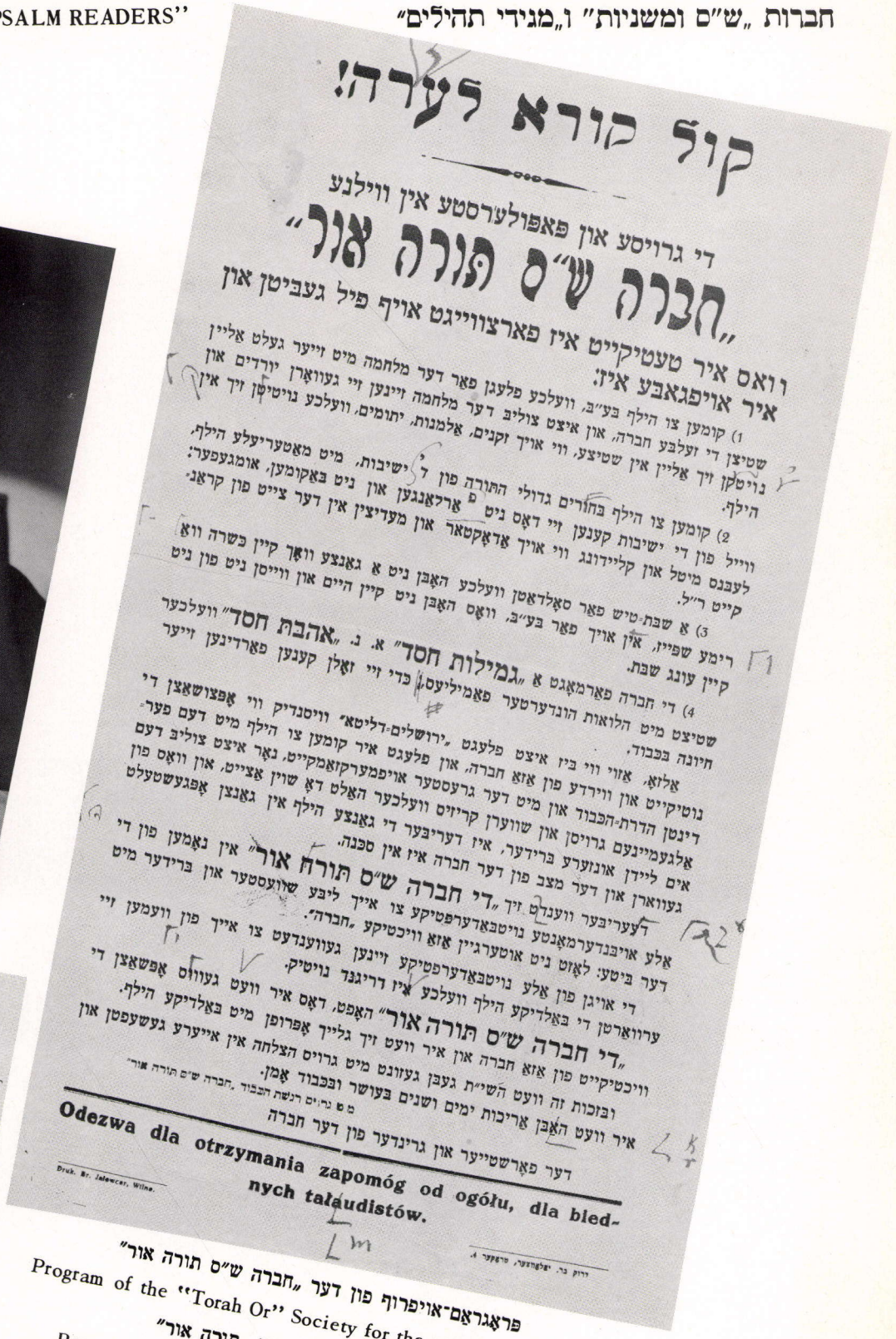

קול קורא לערה!

די גרויסע און פאפולערסטע אין ווילנע

„חברה ש"ס תורה אור"

וואס איר טעטיקייט איז פארצווייגט אויף פיל געביטן און איר אויפגאבע איז:

1) קומען צו הילף בע"ב, וועלכע פלעגן פאר דער מלחמה מיט זייער געלט אליין שטיצן די זעלבע חברה, און איצט צוליב דער מלחמה זיינען זיי געוואָרן יורדים און נויטקן זיך אליין אין שטיצע, ווי אויך זקנים, אלמנות, יתומים, וועלכע נויטיקן זיך אין הילף.

2) קומען צו הילף בחורים גדולי התורה פון ד' ישיבות, מיט מאטעריעלע הילף, ווייל פון די ישיבות קענען זיי דאָס ניט פ' ארלאנגען און ניט באקומען, אומגעפער: לעבנס מיטל און קליידונג ווי אויך אדאָקטאר און מעדיצין אין דער צייט פון קראנ-קייט ר"ל.

3) א שבת-טיש פאר סאָלדאטן וועלכע האָבן ניט א גאנצע וואָך קיין כשרה וואָ רימע שפייז, אין אויך פאר בע"ב, וואָס האָבן ניט קיין היים און ווייסן ניט פון ניט קיין עונג שבת.

4) די חברה פארמאָגט א „גמילות חסד" א. נ. „אהבת חסד" וועלכער שטיצט מיט הלואות הונדערטער פאמיליעס, כדי זיי זאָלן קענען פארדינען זייער חיונה בכבוד.

אלזאָ, אזוי ווי ביז איצט פלעגט „ירושלים-דליטא" וויסנדיק ווי אָפּצושאצן די נוטיקייט און ווירדע פון אזא חברה, און פלעגט איר קומען צו הילף מיט דעם פער-דינטן הדרת-הכבוד און מיט דער גרעסטער אויפמערקזאמקייט, נאָר איצט צוליב דעם אלגעמיינעם גרויסן און שווערן קריזיס וועלכער האלט דאָ שוין אצייט, און וואָס פון אים ליידן אונזערע ברידער, איז דעריבער די גאנצע הילף אין גאנצן אָפּגעשטעלט געווארן און דער מצב פון דער חברה איז אין סכנה.

דעריבער ווענדט זיך „די חברה ש"ס תורה אור" אין נאָמען פון די אלע אויבנדערמאָנטע נויטבאדערפטיקע צו אייך ליבע שוועסטער און ברידער מיט דער ביטע: לאָזט ניט אוטערגיין אזא וויכטיקע „חברה".

די אויגן פון אלע נויטבאדערפטיקע זיינען געווענדעט צו אייך פון וועמען זיי ערוואָרטן די באלדיקע הילף וועלכע איז דריגנד נויטיק.

„די חברה ש"ס תורה אור" האָפט, דאָס איר וועט געוואָס אָפּשאצן די וויכטיקייט פון אזא חברה און איר וועט זיך גלייך אָפּרופן מיט באלדיקע הילף. ובזכות זה וועט השי"ת געבן געזונט מיט גרויס הצלחה אין אייערע געשעפטן און איר וועט האָבן אריכות ימים ושנים בעושר ובכבוד אָמן.

מ ט גרויס רגשת הכבוד „חברה ש"ס תורה אור"

דער פאָרשטייער און גרינדער פון דער חברה

Odezwa dla otrzymania zapomóg od ogółu, dla biednych talaudistów.

Druk. Br. Jalowcer, Wilno.

דרוק בר. יאלאוצער, טראקער 4.

פראָגראַם-אויפרוף פון דער „חברה ש"ס תורה אור"

Program of the "Torah Or" Society for the study of Talmud

קול-קורא של חברת ש"ס „תורה אור"

Воззвание с программой „Братства изучения Талмуда"

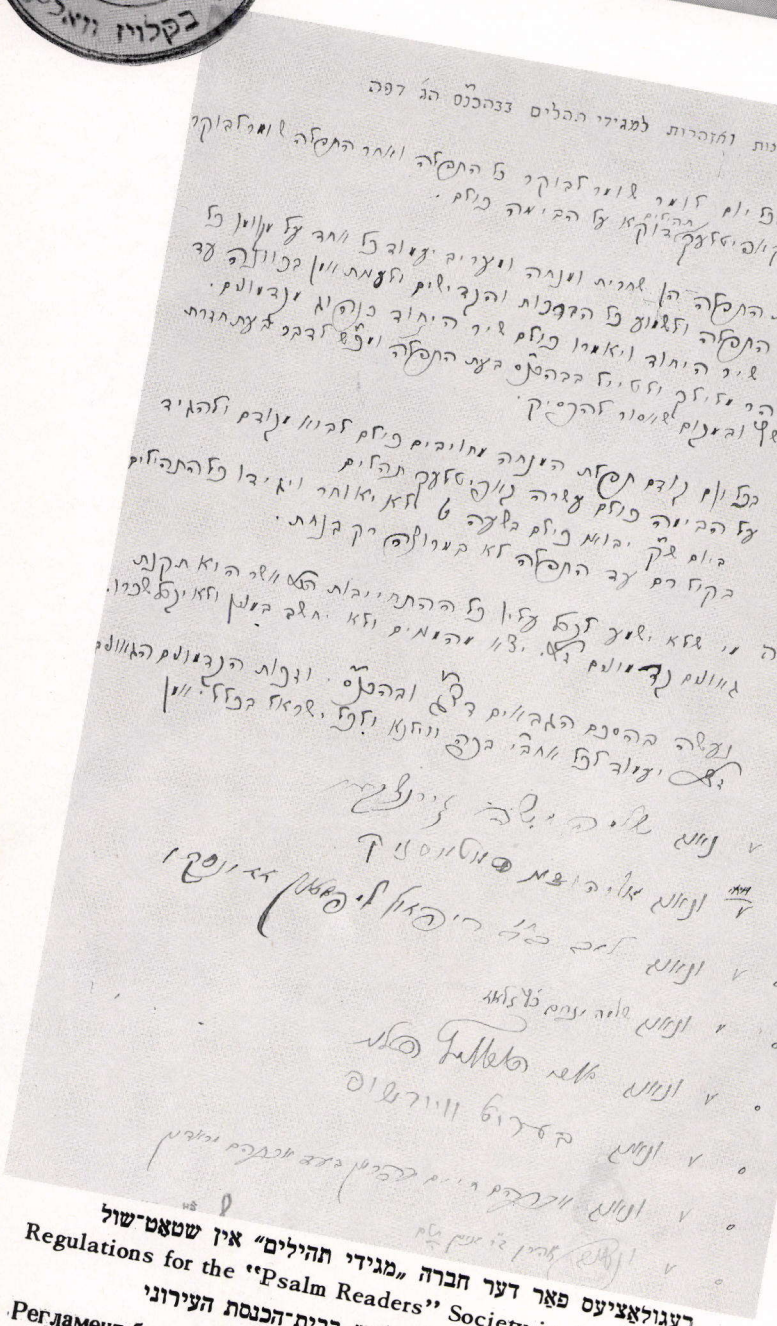

רעגולאציעס פאר דער חברה „מגידי תהילים" אין שטאט-שול

Regulations for the "Psalm Readers" Society in the City Synagogue

התקנון של חברת „מגידי תהילים" בבית-הכנסת העירוני

Регламент братства „Чтения Псалмов" в Городской синагоге

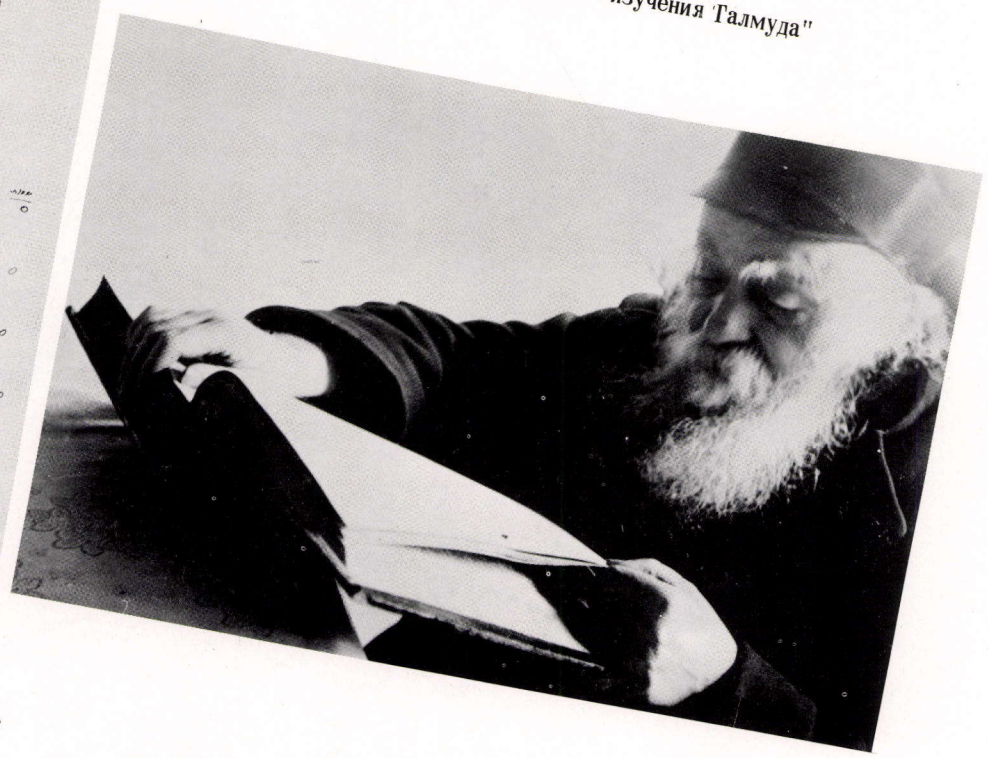

9. X. 1797—23.IV 1720 **א' דפסח ת"פ—תקנ"ח ג' דחוה"מ סוכות**

הגאון מו"ה אליהו מווילנא זצ"ל מופת הדור בע"הם שנות אירו נולד א'פסח ת"פה נפט' י"ט תשרי תק"נ"ה:

THE GAON OF VILNA
Manuscripts, books, letters and biography

ВИЛЕНСКИЙ ГАОН
Рукописи, книги, письма и биография

דער ווילנער גאון
כתבי־יד, ספרים, בריוו און ביאָגראַפיע

הגאון מוילנה
כתבייד, ספרים, מכתבים ותולדות־חיים

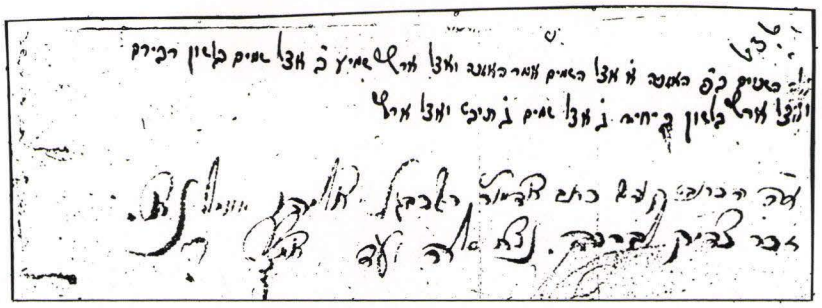

כתב־יד פון גאון: אַ פירוש אויפן ערשטן פסוק פון פרשה האזינו

A manuscript of the Gaon: a commentary on the first sentence of the Bible portion "Haazinu"

כתב־יד של הגאון: פירוש על הפסוק הראשון של פרשת האזינו

Рукопись Гаона: комментарий к первому стиху главы тридцать второй книги Второзакония

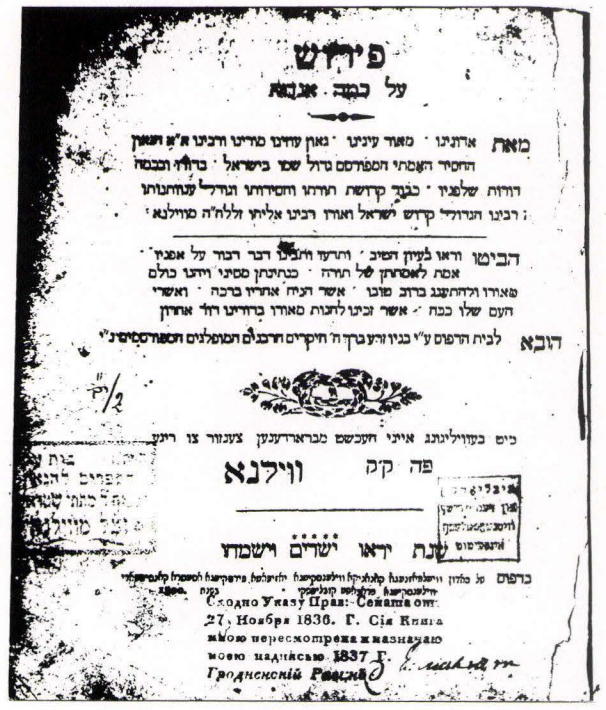

„פירוש על כמה אגדות", ספר פון ווילנער גאון, פון די ערשטע געדרוקטע ידישע ספרים אין ווילנע, אין דער דיעצעזישער דרוקערייי

"Commentary on some legends", a book by the Gaon of Vilna, one of the first printed Jewish books in Vilna, printed in the printery of the Diocese

„Комментарий ко многим преданиям" – книга Виленского Гаона, одна из первых еврейских книг, вышедших в Вильне: напечатана в диецезиальной типографии в 1800 г.

1800

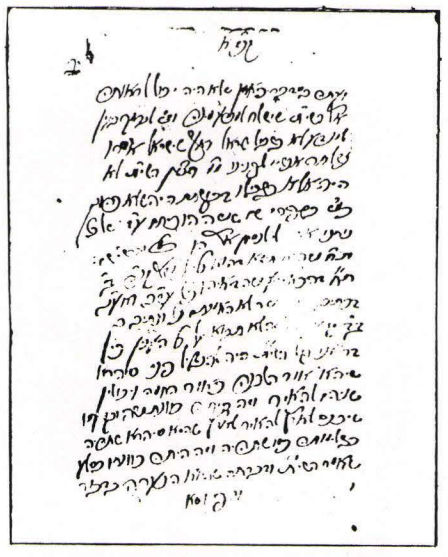

אויטאָגראַף פון ווילנער גאון

Autograph of the Gaon of Vilna

כתב־יד של הגאון מוילנה

Автограф Виленского Гаона

„ספר איל משולש", דעם ווילנער גאונס אַ ספר וועגן טריגאָנאָמעטריע, מנחם מאַנע און שמחה זימלס דרוקערייי ווילנע־גראָדנע

"Sefer Ail Meshulash", a book on trigonometry, by the Gaon of Vilna, printery of Menachem Mane and Simcha Zimmel

„ספר איל משולש", ספרו של הגאון מוילנה על טריגונו־מטריה, בית־דפוס מנחם מאן ושמחה זימל, וילנה־גרודנה

„Сефер Аил Мешулаш" книга Виленского Гаона о тригонометрии, напечатанная в типографии Менахем–Мане и Симхи–Зимеля, Вильна–Гродна

1833

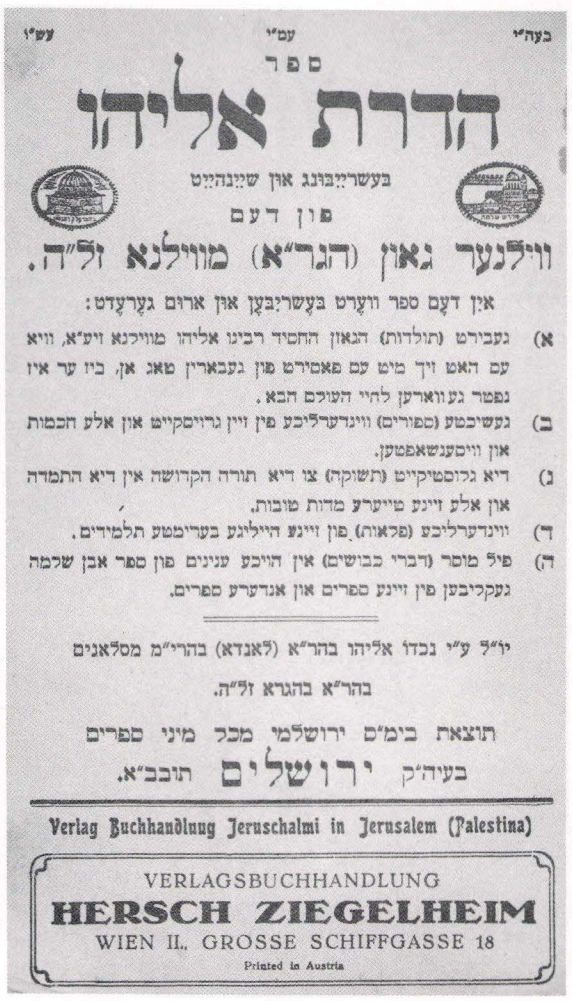

לאַנדאָ אליהו (אייניקל פון גאון) ספר „הדרת אליהו", בעשרייבונג און שיינהייט פון דעם ווילנער גאון (הגר"א) מוילנה זלה"ה, פאַרלאָג ירושלמי, ירושלים, געדרוקט אין ווין

Landa Eliahu (the Gaon's grandson) – The book "Hadrat Eliahu", description of the Gaon's beauty, Yerushalmi Publishing House, Jerusalem, printed in Vienna

ספר „הדרת אליהו", תאור יפיו של הגאון (הגר"א) מוילנה, זלה"ה, הוצאת ירושלמי, ירושלים, דפוס וינה

Илья Ландо (внук Гаона) – „Величие Ильи" книга о Виленском Гаоне. Иерусалимское издательство, Иерусалим (напечатана в Вене)

אַ בריוו פון הגאון רבנו אליהו געשריבן אויפן וועג קיין ארץ־ישראל צו זיין משפחה אין ווילנע (צוזאַמען מיט אַ בריוו פון רמב"ן), הוספה צום ספר תהילים, ווילנע, 1935

A letter from the Gaon Eliahu written on the way to Eretz Israel to his family in Vilna (together with a letter from Ramban), supplement to the Book of Psalms, Vilna, 1935

מכתב שהגאון רבנו אליהו שלח מדרכו לארץ־ישראל למשפחתו בווילנה (יחד עם מכתב הרמב"ן) הוספה לספר תהלים, וילנה, 1935

Письмо Виленского Гаона своей семье в Вильне, написанное по пути в Палестину. Воспроизведено вместе с письмом Рамбана в „Дополнении к Псалмам", Вильна, 1935

דאָ האָט געוואוינט דער ווילנער גאון

HERE LIVED THE GAON OF VILNA

כאן גר הגאון מוילנה

1795 – 1784

ЗДЕСЬ ЖИЛ ВИЛЕНСКИЙ ГАОН

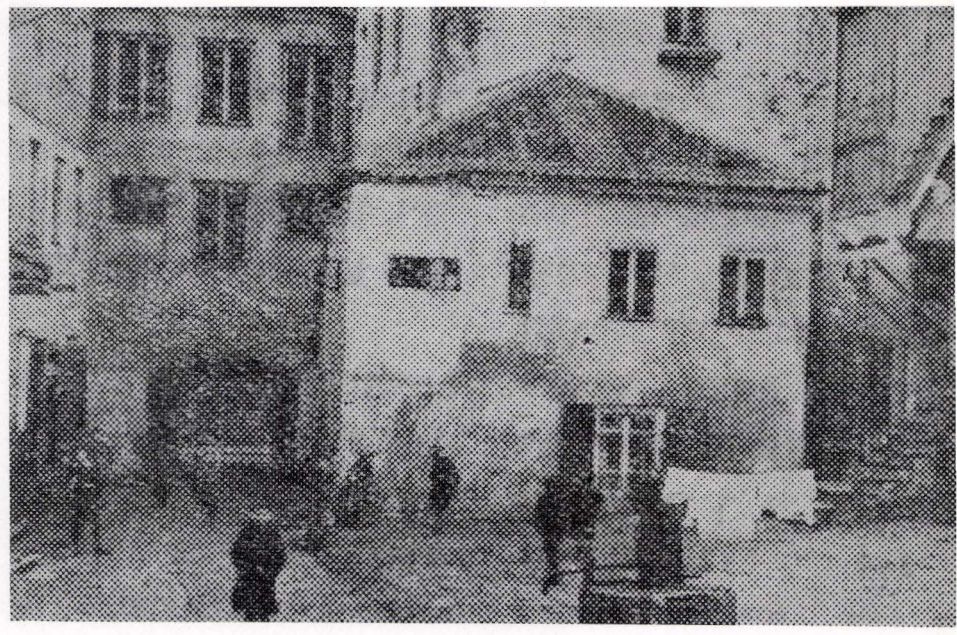

פראָנט פון ר׳ לייב(ע) לייזערס הויף אויף יידישע גאַס נומער 8

The front of Leib-Leiser's yard at Jewish Street No. 8

חזית החצר של ר׳ לייב(ה) לייזרס ברחוב היהודי מס׳ 8

Фасад дома р. Лейба Лейзерса по Еврейской улице № 8

אין צענטער — אַריינגאַנג אין ר׳ לייב לייזערס קלויז. לינקס — „דער פלומפּעלע״

In the center – entrance to Leib-Leiser's synagogue. To the left – "A little pump"

במרכז — הכניסה לבית־הכנסת של ר׳ לייב לייזרס, משמאל — „המשאבה״

В центре – вход в молитвенный дом р. Лейба Лейзерса. Слева – водоразборная колонка

אַלע יאָרן געדיכט באַוואוינט פון יידי־שער אַרעמקייט. אין 1633 האָט דער הויף געהערט צו די ראשי־הקהל פייטל און זיין זון מיכאל. מיכאל האָט עס אין 1682 אָפּגעזאָגט צו קהל. פון 1759 געהערט צו ר׳ לייב בן לייזער

Continually densely populated by poor people. In 1633 the yard belonged to the elders of the congregation Feitel and his son Michael. In 1682 Michael gave it to the congregation. Since 1759 it belonged to Rabbi Leib, the son of Leiser

כל השנים ישבו כאן בצפיפות יהודים מדלת־העם. בשנת 1633 היתה החצר ברשות ראשי־הקהל פייטל ובנו מיכאל. מיכאל הוא שמסרה לקהל בשנת 1682. משנת 1759 — ברשות ר׳ לייב בן לייזר

Дом был всегда густо населен еврейской беднотой. В 1633 г. принадлежал главам общины Файтелю и его сыну Михаилу. В 1682 г. Михаил завещал дом еврейской общине. С 1759 г. дом принадлежал р. Лейбу Лейзерсу

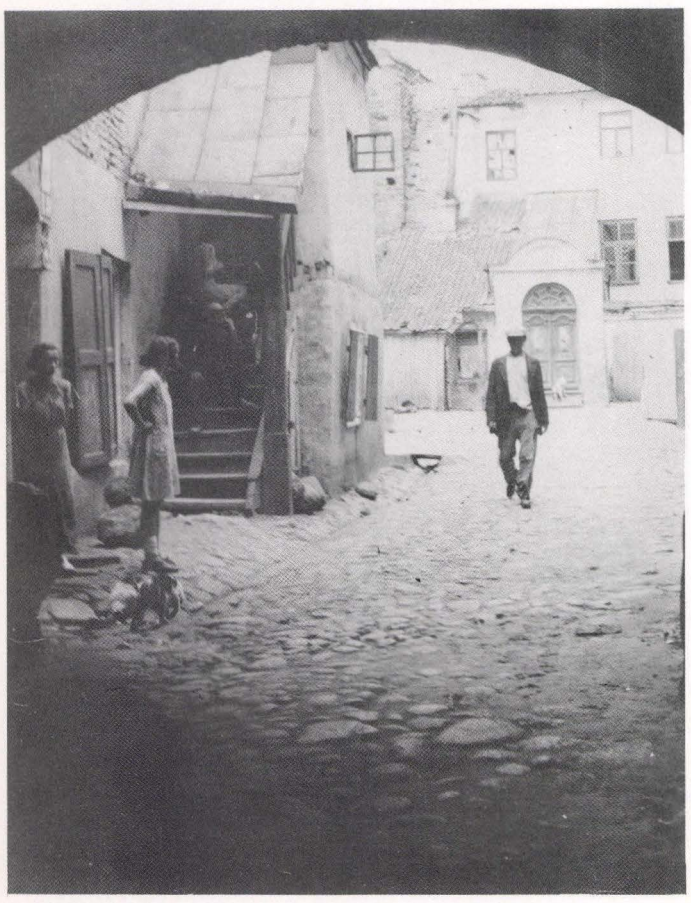

אַ דרשה אין קלויז לכבוד דעם יאָרצייט פון משה רבנו

A sermon in the synagogue on Moses' memorial day

דרשה בבית־הכנסת לכבוד יום־הפטירה של משה רבנו

Проповедь в молитвенном доме в честь годовщины смерти законоучителя Моисея

At the old cemetery – to the left, in the background – the Gaon's mausoleum, tombstones of the last rabbi of Vilna, Shmuel, of his wife and daughter, of the Gaon's wife, of Rabbi Leib-Leiser and his son Eliezer

На старом кладбище: слева, на заднем плане, надгробное сооружение Гаона, надгробные камни последнего виленского раввина Шмуеля, его жены и дочери, жены Виленского Гаона, р. Лейба Лейзерса и его сына Элиэзера

אויפן אַלטן בית־עולם — לינקס, אין הינטערגרונט — אוהל פון גאון; מצבות פון לעצטן ווילנער רב שמואל, זיין פרוי און טאָכטער; דעם ווילנער גאונ׳ס פרוי; פון ר׳ לייב־לייזערס און זון אליעזר

בבית־הקברות הישן — משמאל, רקע — אוהל הגאון; המצבות של הרב הוילנאי האחרון ר׳ שמואל, של אשתו ושל בתו, אשת הגאון מוילנה; של ר׳ לייב־לייזרס ושל בנו אליעזר

די מצבה פון ווילנער גאון אַריבערגעטראָגן אויפן זאַרעטשער בית־עולם
The Gaon's tombstone transferred to the cemetery of Zaretche 1955
מצבת הגאון מוילנה שהועברה לבית־הקברות בזארצ׳ה
Надгробный памятник Гаона, перенесенный на Заречьенское кладбище

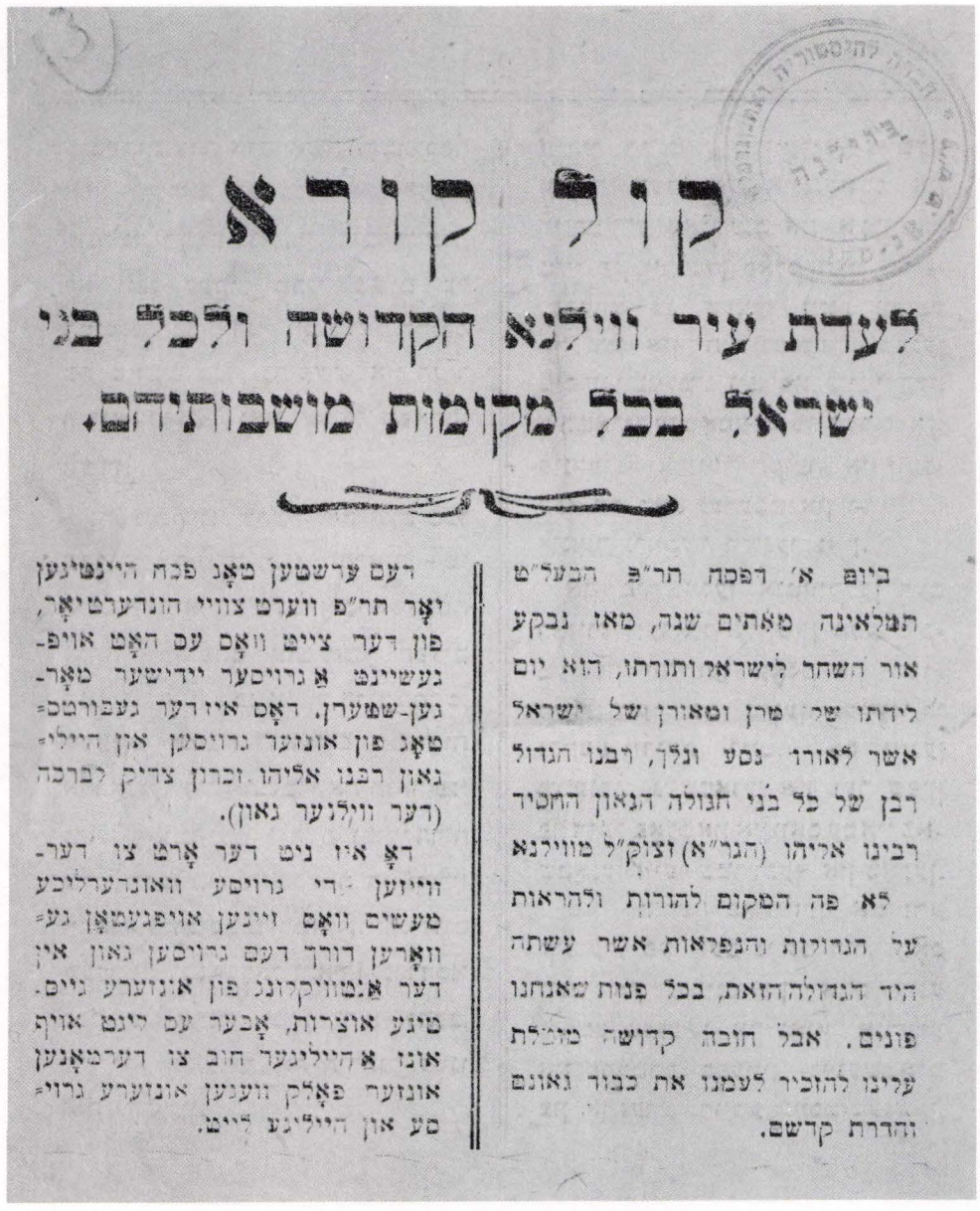

קול־קורא פון ווילנער וועד הרבנים צום 200טן געבוירן־טאָג פון גאון
Appeal by the Vilna Board of Rabbis on the 200th birthday anniversary of the Gaon 1920
קול־קורא של ועד הרבנים בווילנה למלאת 200 שנה להולדת הגאון
Воззвание виленского раввинского совета к двухсотлетию со дня рождения Гаона

קול קורא

לעדת עיר ווילנא הקדושה ולכל בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם.

ביום א׳ דפסח תר״פ הבעל״ט תגלאינה מאתים שנה, מאז נבקע אור השחר לישראל ותורתו, הוא יום לידתו של מרן ומאורן של ישראל אשר לאורו נסע ונלך, רבנו הגדול רבן של כל בני חנולה הגאון החסיד רבינו אליהו (הגר״א) זצוק״ל מווילנא

לא פה המקום להורות ולהראות על הגדולות והנפלאות אשר עשתה היד הגדולה הזאת, בכל פנות שאנחנו פונים. אבל חובה קדושה מוטלת עלינו להזכיר לעמנו את כבוד גאונם והדרת קדשם.

דעם ערשטען טאָג פסח היינטיגען יאָר תר״פ ווערט צוויי הונדערט יאָר, פון דער צייט וואָס עס האָט אויפגעשיינט אַ גרויסער יידישער מאָרגן־שטערן. דאָס איז דער געבורטס־טאָג פון אונזער גרויסען אור היילי־גאון רבנו אליהו זברון צדיק לברכה (דער ווילנער גאון).

דאָ איז ניט דער אָרט צו דער־זייען די גרויסע וואונדערליכע מעשים וואָס זיינען אויפגעטאָן גע־וואָרען דורך דעם גרויסען גאון אין דער אַנטוויקלונג פון אונזערע גיים. טיגע אוצרות, אָבער עס זיינט אויך אונז אַ היילינגער חוב צו דערמאָנען אונזער פאָלק וועלען אונזערע גרוי־סע און היילינע זייט.

RABBI SAMUEL, THE SON OF AVIGDOR – THE LAST RABBI OF VILNA

РАВВИН ШМУЭЛ Б. АВИГДОР— ПОСЛЕДНИЙ ВИЛЕНСКИЙ РАВИН

ר׳ שמואל בן אביגדור
דער לעצטער ווילנער רב
הרב האחרון של וילנה

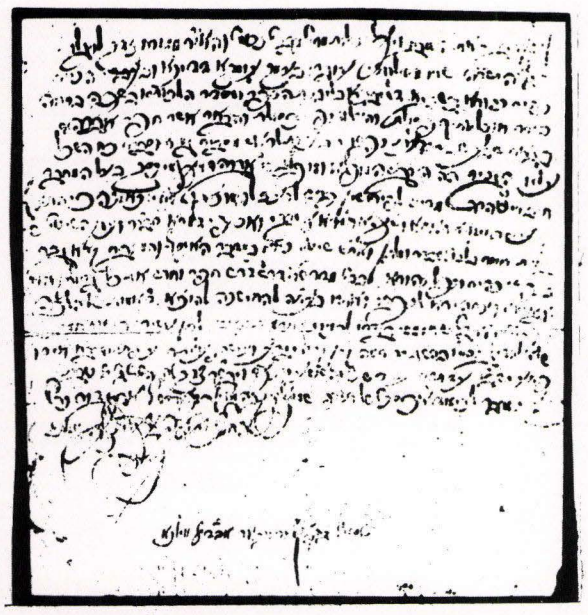

אויטאָגראַפישע הסכמה פון הרב ר׳ שמואל בן אביגדור

Autographed approbation by Rabbi Samuel, the son of Avigdor

הסכמה בכתב־ידו של הרב ר׳ שמואל בן אביגדור

Автограф раввина Шмуэля б. Авигдора

י״ן טבת תקי״ח – 1758

הרב ר׳ שמואל בן אביגדור — נאָך זיין פטירה האָט קיינער מער ניט געטראָגן דעם טיטל „ווילנער רב״

Rabbi Samuel, the son of Avigodr – after his death no one took on the title "Rabbi of Vilna"

הרב ר׳ שמואל בן אביגדור — אחרי פטירתו לא השתמשו עוד הרבנים בתואר „הרב של וילנה״

Раввин Шмуэл б. Авигдор – После его кончины никто больше не носил звания „виленского раввина"

תצ״ב 1732 — 1791 תקנ״א

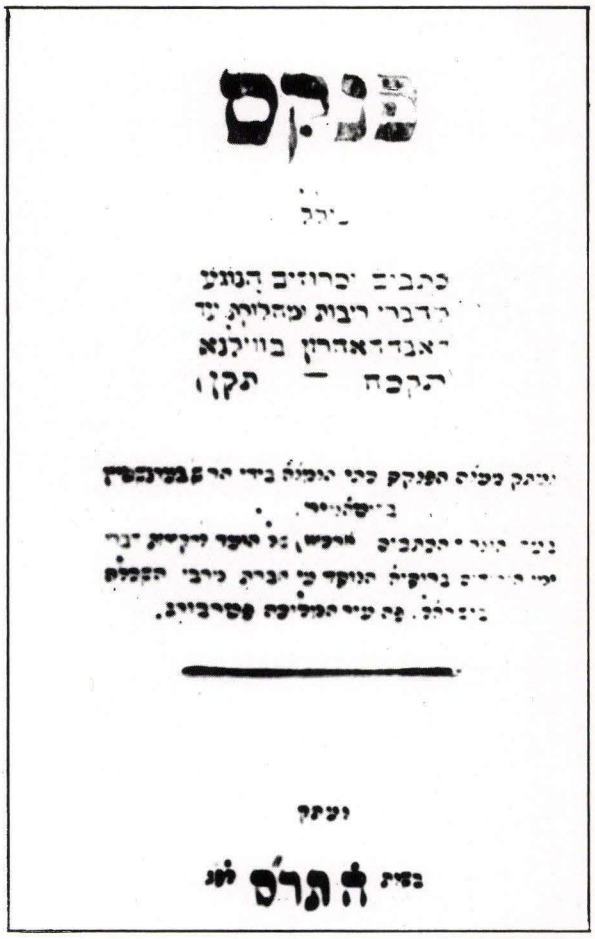

פנקס

כתבים ברוזים הנוגע
לדברי ריבות שהלוקת שי
בין הרב האחרון בווילנא
והקהל — תקכ״ח תקנ״ו

נמצא בבית הספרים של הקהל בווילנא

בשנת ה׳ תרס״ט לפ״ק

Title page and two pages of the minute-book – testimony and material about the nearly 30-year-old dispute (1761-1790) between the last rabbi of Vilna and the Vilna community (copied and published by the Jewish Ethnographical Society in Petersburg, 1900)

Обложка и две страницы „Пинкаса" (хроники), опрос свидетелей и материалы с почти 30–летних сношений (1761–1790) последнего виленского раввина с председателем виленской общины. (Копиорвано и издано Еврейским Этнографиче–Обществом в Петербурге, 1900)

שער־בלאַט און צוויי זייטן פון „פנקס" — גבית־עדות און מאַטעריאַלן פון דער כמעט 30־יאָריקער מחלוקת (תקכ״ח — תקנ״ו, 1761—1790) פון לעצטן ווילנער רב מיט ווילנער ראשי־הקהל (קאָפּירט און אַרויסגעגעבן פון דער יידישער עטנאָגראָפישער געזעלשאַפט אין פּעטערבורג, תר״ס — 1900)

השער ושני עמודים של ה„פנקס" — גביית עדות ודברים על המחלוקת, שנמשכה כמעט 30 שנה (תקכ״א — תק״ן, 1761 — 1790), בין הרב האחרון וראשי הקהל של וילנה (הועתק והוצא לאור על־ידי החברה היהודית האתנוגרפית בפטרבורג, תר״ס)

1790 – 1778

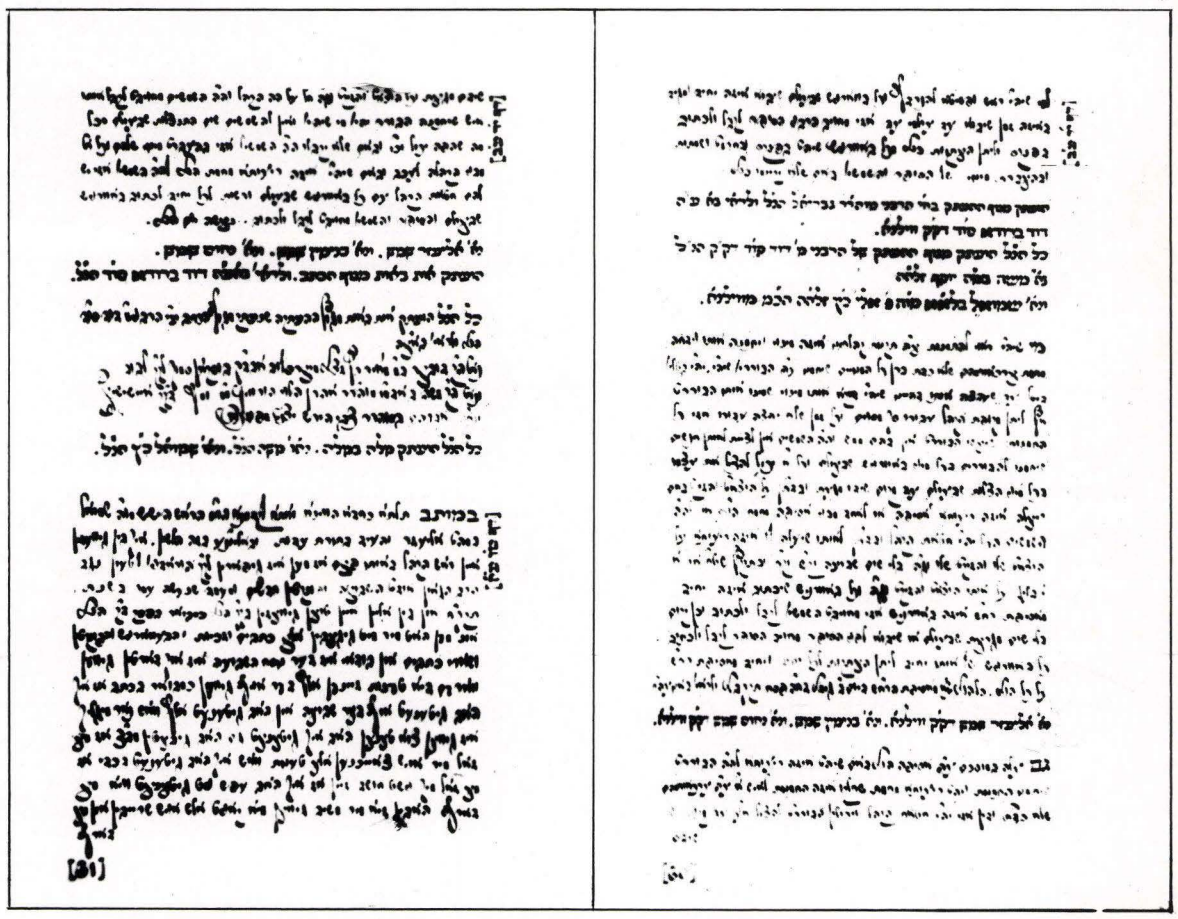

WYKŁAD SPRAWY

Starozakonnego Samuela Wigdorowicza Rabina Synagogi Wileńskiey.

Z WW. Jchmościami PP. Aaronem Wichertem Sędzią Mościsławskim, Janem Górskim Namiestnikiem, Podstarościną Wileńskiego jako Zwierzchnikiem, a pryncypalnie z Starozakonnemi Zelmanem Chaiczewiczem, Perłą Abrahamowiczem, Moyzeszem Jonielowiczem, Abolem Wolfowiczem, Pinkwiszem Rafałowiczem, Lewką Ozerowiczem, Eliaszem Leyzerowiczem, Jchiem Gabrysłowiczem, Szmułą Moyieszowiczem, Samuyłą Jonasowiczem, Berkiem Leybowiczem, Dawidem Simonowiczem, Eliaszem Markowiczem, Michelem Benjamowiczem, Szlamą Berkowiczem, Szymlem Chaiczewiczem, Wolfem, Izaakowiczem, Moyzeszem, Abrahamowiczem, Starokahalnemi, Synagogi Wileńskiey, w R. 1784. zasiadaiącemi, przez Jchmościów bodaiącemi swoie gwałtowne Urządzenie Mocarstwa Sprawy, radzieć przeciwko Ossorowi Kalmanowiczowi, Uryaszowi, Abrahamowiczowi, Nochymowi Chaimowiczowi, Nechiłowi Hirkowiczowi, Hirny Aszkowiczowi, Josielowi, Hirszowiczowi, Abrahamowi, Jossielowiczowi, Judzie Uryaszowi, Abelowi, Dawidowiczowi, y dalszym w Plenipotencyi komunikowaney wyrażonym krzywdzącym Pomocnikom, niemniey Moyzeszowi, Leybowiczowi Pisarzowi, Dawidowi Michelowiczowi, Podrabinkowi, y Szkolnikom Kahału Wileńskiego Wolfowi Abramowiczowi, y całemu teraźnieyszemu Kahałowi, Rządcom, Sędziom Duchownym y dalszym w Zasłobie wyrażonym.

1mo. O przedstawienie y skasowanie Dekretu Woiewodzińskiego, zapadłego na Skargę Samuela Wigdorowicza Starozakonnego

2do. O przywrócenie onego nazychmiast do Rabinowania Wileńskiego

3tio. O przyznanie na Summę 10,000 ZŁ. podług Assekuracyi na Mocnowith Sprawy, czyli na Starokahalnych Osobach, wzięte z Pro-

„אויסערזיכט איבער דעם ענין פון רב פון ווילנער סינאַגאָגע ר׳ שמואל בן אביגדור״ — איינע פון אַ צאָל דערשינענע בראשורן אין פּוילישׁ

"A review of the case of the Rabbi of the Vilna Synagogue, Rabbi Samuel, the son of Avigdor" – one of several brochures in Polish

„Смотр дел раввина виленской синагоги р. Шмуэля б. Авигдора", – одна из брошюр по–польски

"CHOFETZ CHAIM" (Desirous of Life) – RABBI ISRAEL MEIR HACOHEN OF RADUN

„ХОФЕЦ ХАИМ" (Желающий жизни) – РАВВИН МЕЙЕР ГАКОЕН В РАДИНЕ

דער „חפץ חיים" — ר׳ ישראל־מאיר הכהן מראַדין

ה„חפץ חיים" — ר׳ ישראל מאיר הכהן מראדין

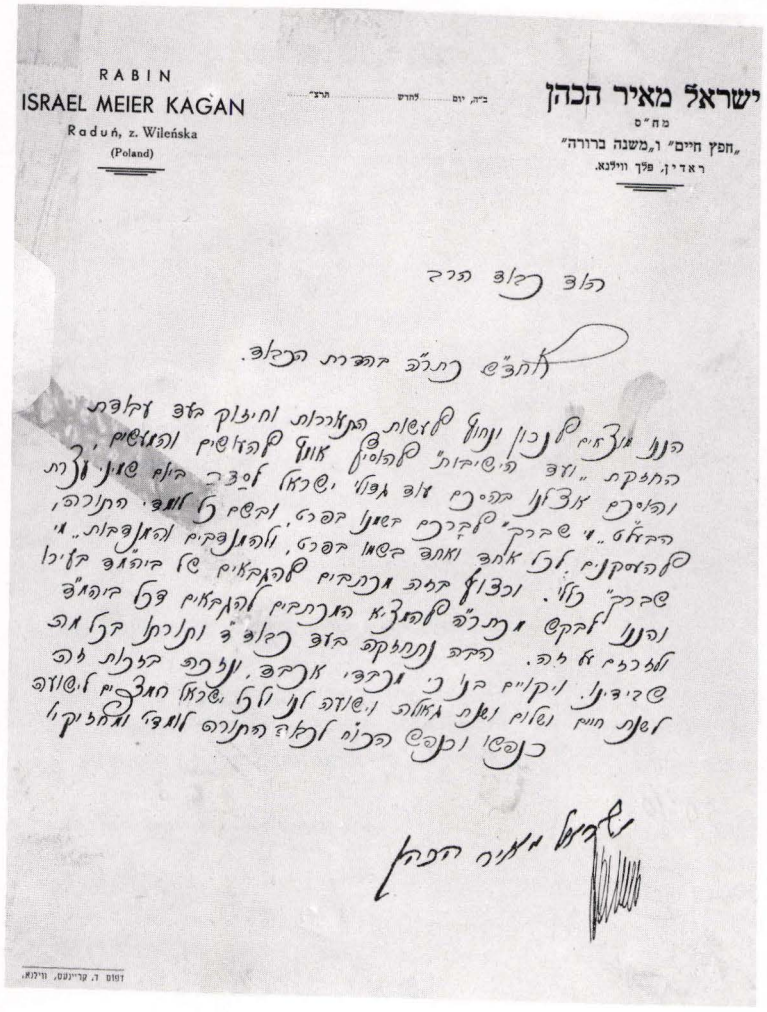

RABIN
ISRAEL MEIER KAGAN
Radun, z. Wileńska
(Poland)

ישראל מאיר הכהן
מח"ס
„חפץ חיים" ו„משנה ברורה"
ראדין, פלך ווילנא.

ב"ה, יום ..... לחודש ..... תרצ"

הגיע אלינו ענין נעלה מעשות המצוות וחיזוק בזה ובעשות
החפצה „חפץ חיים" ומשנה ברורה" ובהוצאת ספרים אחרים
שיהיו לעזר לכל לומדי התורה ומקיימיה, ובפרט לתלמידי
הישיבות, ולכן אנו פונים אל כל אוהבי תורה ויראת שמים
שיתנדבו בעד הוצאת הספרים הנ"ל. ובזכות מצוה גדולה זו
יזכו לשפע ברכות מאת ה' יתברך בכל עניניהם הגשמיים
והרוחניים, ובפרט שיזכו לבנים תורנים ויראי שמים, אשר
יהיו לנחת רוח לאביהם שבשמים ולאמם הכנסת ישראל.

כאשר הדבר הזה לפניכם, אנא אל תמנעו טובה מבעליה
ותעשו כל אשר ביכולתכם לעזור בזה, ואני בתורת שליח
בית דין מבטיח לכם שכר טוב מאת ה' יתברך בעבור זה.

ובזכות מצוה זו תזכו לבנים תורנים ויראי שמים אשר
יהיו לנחת רוח לאביהם שבשמים ולכל בני ביתם, ולתלמידים
שיקבלו תורה מפיכם, ולתלמידיהם שילמדו מהם, ולכל
אשר יתחברו אליהם, ולכל אחד ואחד בשמו הפרטי, ולתלמידי
תלמידיהם ולתלמידיהם שילמדו מהם, ולכל אשר יתחברו
אליהם, ולכל אחד ואחד בשמו הפרטי

RABBINICAL FAMILY KARELITZ

РАВВИНСКАЯ „ДИНАСТИЯ" КАРЕЛИЦ

רביצין ראַשע־לאה קאַרעליץ

Rabbi's wife Rasha-Leah Karelitz

הרבנית ראשה-לאה קארליץ

Раввинша Раше-Лея Карелиц

די רבנישע משפחה קאַרעליץ

משפחת הרבנים קארליץ

הרב שמריהו־יוסף קאַרעליץ

Rabbi Shmaryahu Joseph Karelitz

הרב שמריהו יוסף קארליץ

Раввин Шмарйогу-Йосиф Карелиц

בעז"ה.

הריני מתכבדת לבקש את כמע"ל לקחת חלק בשמחתנו לכלולת בתי הבתולה

מ' צביה תחי' עם ב"ג מר שמואל גרונימן הי"ו,

שתהי' אי"ה למז"ט ביום ג' ט"ו תמוז תרע"ח (25/6) בשעה 7 בערב בדיוק

בבית הרב ר' אהרן מרקעלס שליט"א, ברחוב האושמני נמ' 4.

בכבוד וברכה

רשא לאה קרליץ,

אלמנת הגאון הצדיק רש"י זצ"ל, אבד"ק קאסאווא.

וילנה.

די רביצין פאַרבעט אויף דער חתונה פון איר טאָכטער צביה מיט הרב ש. גריינימאַן

Invitation by Rabbi's wife to the wedding of her daughter Tsivyah and Rabbi Sh. Grainiman

הרבנית מזמינה לחתונת בתה צביה עם הרב ש. גרייניימן

Раввинша приглашает на свадьбу своей дочери Цивии с раввином Ш. Грейниманом

הספד

על פטירת הרב הגאון הצדיק מו"ה

ר' שמריהו יוסף זצ"ל קארעליץ

אבד"ק קאסאווא

ההספד ישא הרב הגאון מו"ה מאיר באסין שליט"א

ביום ב' פרשה מטו"מ כ"ו תמוז בשעה 7½ בערב בבהמ"ד דפאפלאוועס.

הספד נאָך הרב ש. י. קאַרעליץ אין פאָפלאַוועסער קלויז

Eulogy for Rabbi S. J. Karelitz in Poplavy Synagogue

הספד על הרב ש. י. קארליץ בקלויז הפופלבי

Надгробная речь по раввину Ш. И. Карелицу в поплавском молитвенном доме

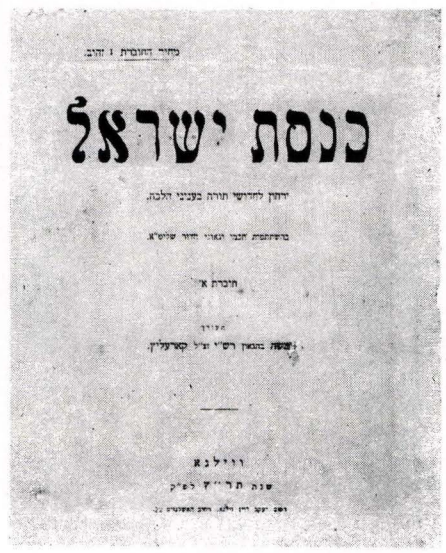

כנסת ישראל

ירחון לחדושי תורה בעניני הלכה.

בהשתתפות חבבי ונאוני חדור שליט"א.

חוברת א'

מעורך

ישנה בהגאון רש"י זצ"ל קארעליץ.

ווילנא

שנת תר"ץ לפ"ק

„כנסת ישראל", הלכה־שריפט, ערשטע העפט, רעדאַגירט פון הרב משה קאַרעליץ, ווילנע תר"ץ — 1930

"Knesset Israel", magazine for religious law, first issue, edited by Rabbi Moshe Karelitz, Vilna, 1930

„כנסת ישראל", ירחון לעניני הלכה, חוברת ראשונה, בעריכת ר' משה קארליץ, וילנה תר"ץ

„Кнесет Израел" — журнал посвященный религозным вопросам—тетрадь первая, редагированная раввином Мойше Карелицом Вильна„ 1930

דער שקאַפלערנער רב משה קאַרעליץ

Rabbi Moshe Karelitz of Shkaplerna

הרב משה קארליץ דשקפלרניה

Мойше Карелиц — раввин синагоги на Шкаплерной улице

דער פאַפלאַווער רב ר' מאיר קאַרעליץ

Rabbi Meir Karelitz of Poplavy

הרב הפופלבי ר' מאיר קארליץ

Поплавский раввин Мейер Карелиц

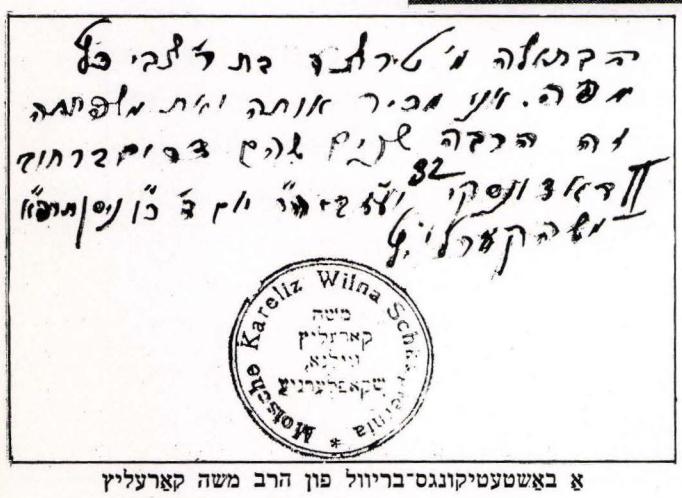

Moshe Kareliz Wilna Schkaplerna

משה קארעליץ ווילנא, שקאפלערניע

אַ באַשטעטיקונגס־בריוול פון הרב משה קאַרעליץ

Certificate from Rabbi Moshe Karelitz

מכתב־אישור מאת הרב משה קארליץ

Письмо-удостоверение от раввина Мойше Карелица

הרב שמואל גרייניימאַן

Rabbi Shmuel Grainiman

הרב שמואל גרייניימן

Раввин Шмуэль Грейниман

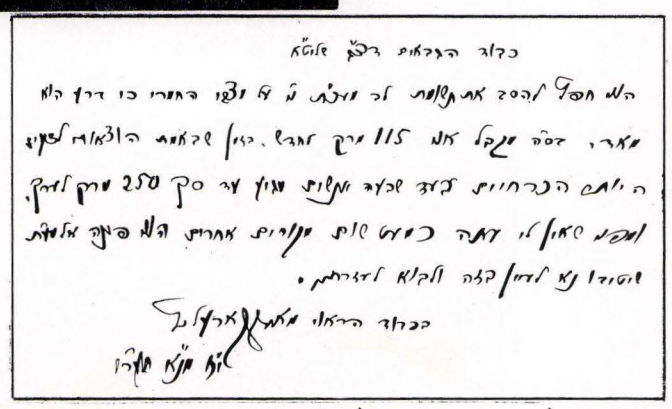

אַ בריוול צו דער צדקה־גדולה וועגן שכירות פון הרב מאיר קאַרעליץ

A note to the Federation of Charity concerning the salary of Rabbi Mair Karelitz

מכתב אל הצדקה הגדולה בדבר משכורתו של הרב מאיר קארליץ

Письмо раввина Мейера Карелица к „Цдоко Гдойло" по вопросу жалования

דער „חזון איש" — הרב אברהם־ישעיהו קאַרעליץ

"CHAZON ISH" – (THE MAN OF VISION) RABBI ABRAHAM ISAIAH KARELITZ

„חזון איש" — הרב אברהם ישעיהו קארליץ

„ХАЗОЙН ИШ" (ЧЕЛОВЕК ПРОРИЦАТЕЛЬ) – РАВВИН АБРААМ-ИШАЙОГУ КАРЕЛИЦ

1879 תרל"ט — תשי"ד 1954

דער „חזון איש" אין ארץ־ישראל "Chazon Ish" in Eretz Israel

„חזון איש" בארץ־ישראל „Хазойн Иш" в Израиле

ספר „חזון איש", ערשטער טייל אויף מסכתא קדשים און נידה, ווילנע, תרע"א — 1911

The book "Chazon Ish", part I, concerning tractates Kodashim and Nida

ספר „חזון איש", חלק ראשון, על מסכת קדשים ונידה, וילנה, תרע"א — 1911

Книга „Хазойн Иш" – первая часть: о браке и законе для женщин, Вильна, 1911

דער „חזון איש" אין ווילנע "Chazon Ish" in Vilna

„חזון איש" בווילנה „Хазойн Иш" в Вильне

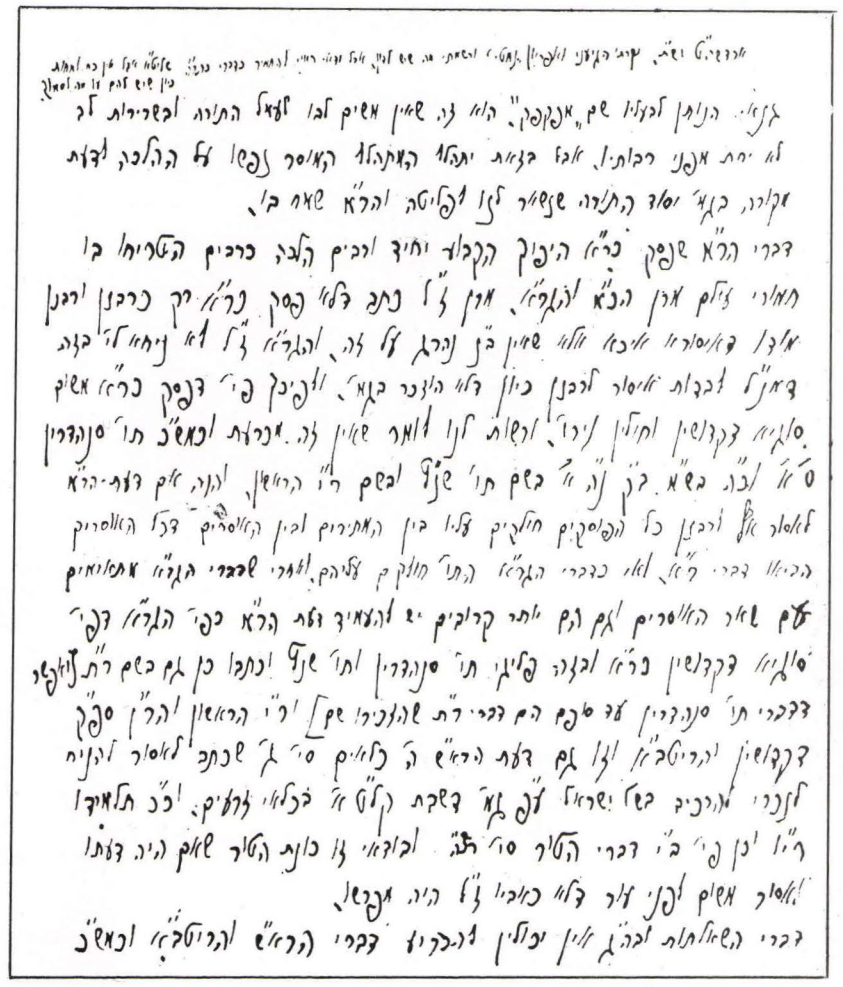

כתב־יד פון „חזון איש" Manuscript of "Chazon Ish"

חידושי תורה בכתב־ידו של חזון איש Рукопись „Хазойн Иш"

הרב ר׳ חיים־עוזר גראָדזענסקי

איז במשך פון 60 יאָר געשטאַנען בראש פון רעליגיעזן לעבן אין ירושלים דליטא

RABBI CHAIM OZER GRODZENSKI

For sixty years Rabbi Ozer was the religious leader of the Jews in Vilna

הרב ר׳ חיים עוזר גרודזנסקי

במשך 60 שנה היה ר׳ חיים עוזר המנהיג הדתי של ירושלים דליטא

РАВВИН ХАИМ ОЙЗЕР ГРОДЗЕНСКИЙ

В течении 60 лех возглавлял религиозную жизнь Иерусалима Литвы

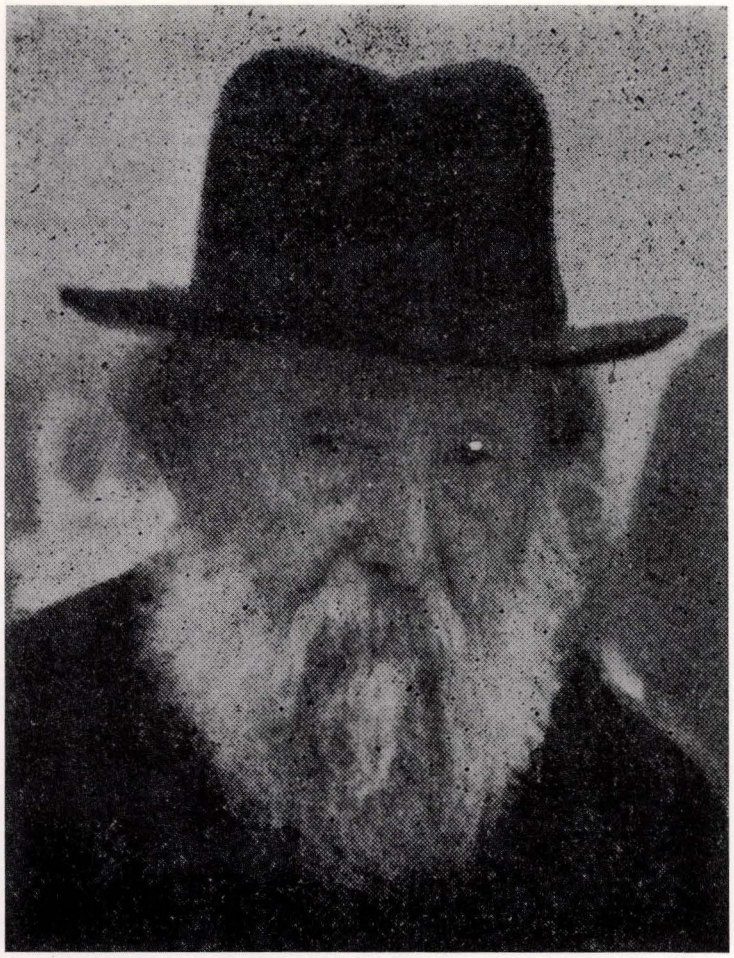

1940 — 1863

ר׳ חיים־עוזר (געצייכנט אין קליין־שריפט מיט זיין ביאָגראַפיע פון נ. קאָפעלאָוויטש)

Rabbi Chaim Ozer (drawing consisting of his biography in miniature script by N. Kopelovitch)

ר׳ חיים עוזר (צוייר בכתב זעיר של תולדות חייו על־ידי נ. קופלוביץ׳)

Рав. Хаим Ойзер (рис. исполнен мелким шрифтом с текстом его биографии – Н. Копелевича)

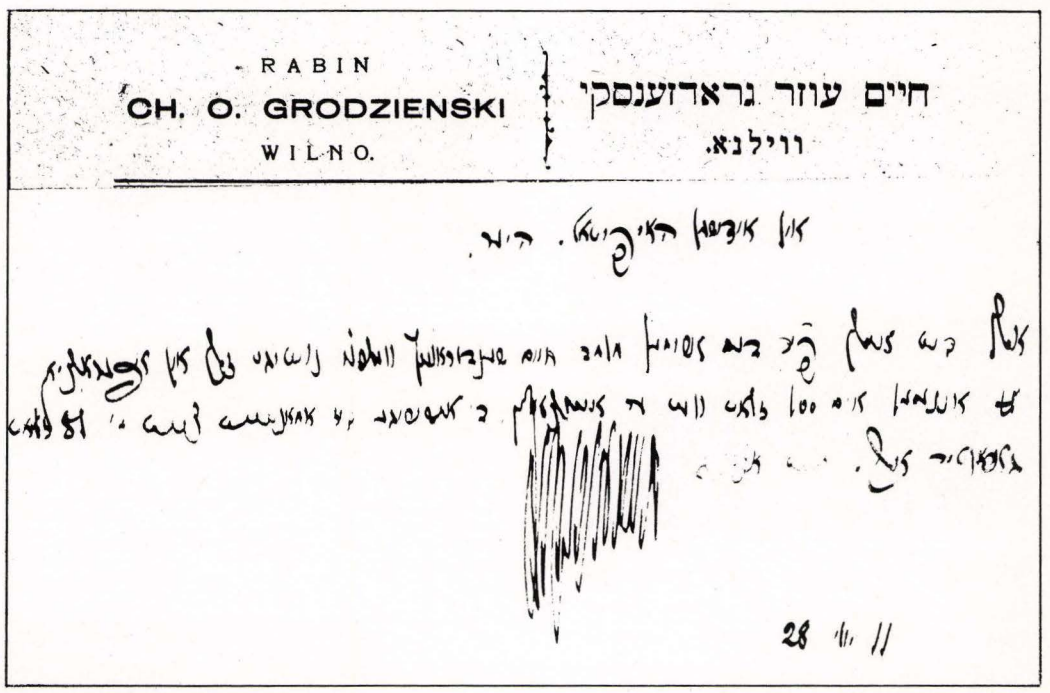

חיים עוזר גראדזענסקי
ווילנא.

RABIN
CH. O. GRODZIENSKI
WILNO.

A note from Rabbi Ch. O. Grodzenski

Письмо Рав. Хаим–Ойзера

הרב חיים־עוזר׳ס אָ בריוועלע

מכתב קצר של ר׳ ח. ע. גרודזנסקי

1928

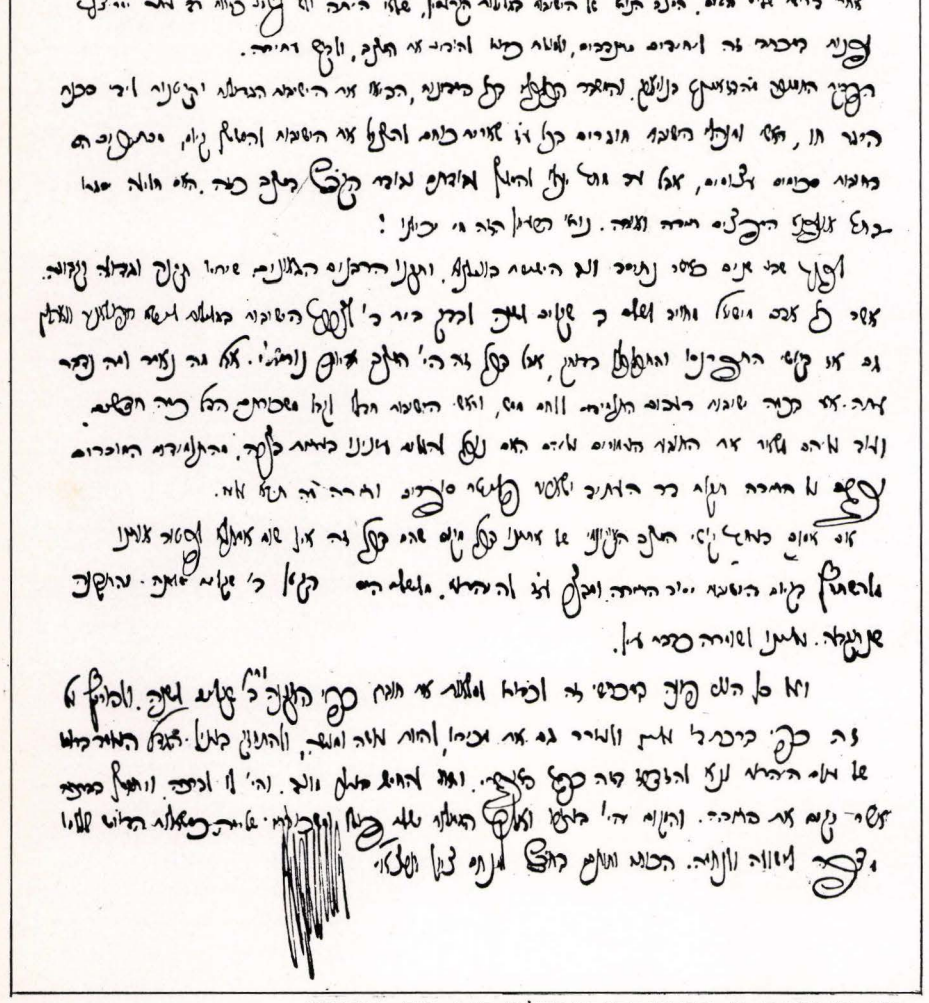

רוף פון הרב ח. ע. גראָדזענסקי צו העלפן דעם וועד הישיבות

Call by Rabbi Ch. O. Grodzenski to aid the Committee for Yeshivot Slobodka, Lithuania

כרוז של הרב ח. ע. גרודזנסקי, הקורא לעזרת ועד־הישיבות,

Призыв рав. Х. О. Гродзенского о помощи Совету ешиботов

1930

מוסר־באַוועגונג:

Ethical movement

התנועה המוסרנית:

Этическое движение:

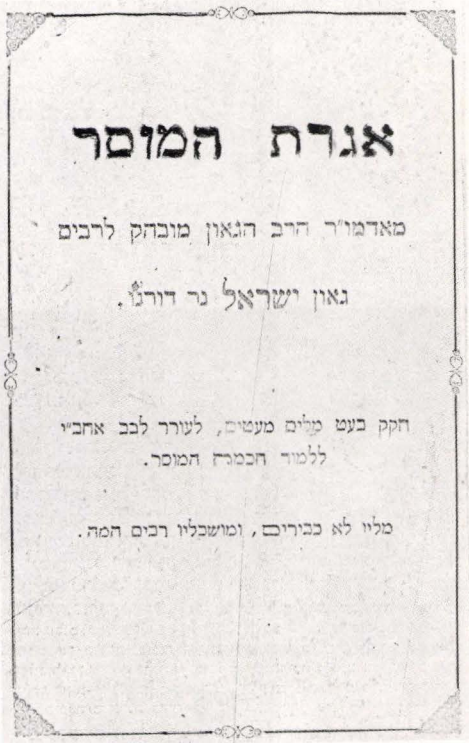

הגאון ר' ישראל (סאַלאַנטער) — „אגרת המוסר", די הויפּט־יסודות פון זיין מוסר־שיטה

Rabbi Israel (Salanter): "Ygeres Hamuser" (Book of Ethics) — the principals of his ethical theory

הגאון ר' ישראל (סאלאנטר) — „אגרת המוסר", עיקרי שיטתו המוסרנית

„Игерес Гамусер" (книга этики) Гаона Исроела (Салантера): основы его этической школы

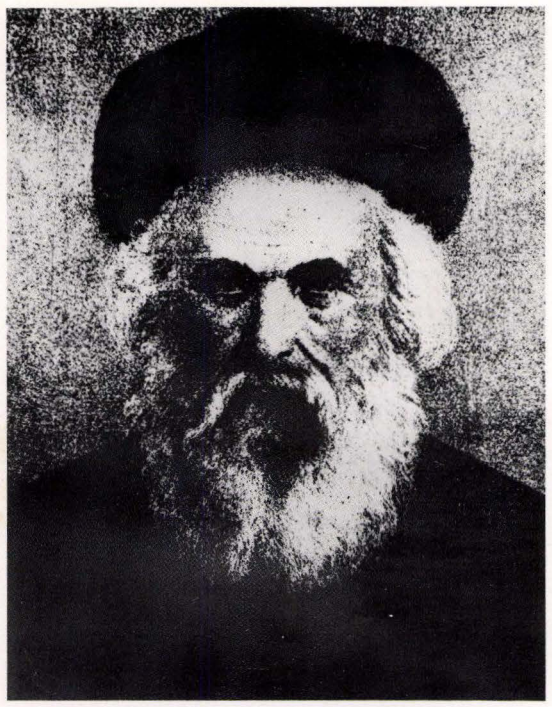

הגאון ר' (אברהם) אַבעלע בר אברהם־שלמה פּאַסווויל(ער)

Rabbi (Abraham) – Abele, the son of Abraham Shlomo Possvill(er)

הגאון ר' (אברהם)־אבא'לי בר' אברהם־שלמה פוסווויל(ר)

Гаон Абеле (Авром), сын Аврома–шлоймы Посвилл(ер)

1836

הרב ר' יצחק בלאַזער (ר' איצעלע פּעטערבורגער)

Rabbi Yitshak Blazer (Rabbi Itsele Peterburger)

הרב ר' יצחק בלאזר (ר' איצלי פטרבורגר)

Раввин Ицхак Блазер (реб Ицеле Петербургер)

תקצ"ז 1873–1907 תרס"ז

הרב ר' יעקב באַריט, רבי פון שלמהלע ווילנער

Rabbi Jacob Barit, "Rebe" (teacher) of Shlomele Vilner

הרב ר' יעקב באריט, רבו של שלמהלי וילנר

Раввин Яков Барит, „Ребэ" (путеводитель) Шлоймелэ Вильнера

הרב אברהם־יעקב הכהן, זון פון „חשק שלמה"

Rabbi Abraham Jacob Hakohen, son of Rabbi Shlomo Hakohen

הרב אברהם יעקב הכהן, בנו של מחבר „חשק שלמה"

Раввин Авром–Яков Гакоен, сын Раввина Шлейме Гакоен

הרב חנוך אייגעש, מחבר פון ספר „מרחשת"

Rabbi Hanoch Eigesh, author of the book "Marheshet"

הרב חנוך אייגש, מחבר ספר „מרחשת"

Раввин Ханох Эйгеш, автор „Мархешет"

הרב שלמה בר ישראל ־ משה הכהן (ר' שלמהלע ווילנער), מחבר פון „חשק שלמה"

Rabbi Shlomo, son of Israel Moshe Hakohen, (Rabbi Shlomele Vilner), author of the book "Heshek Shlomo" ("Solomon's Wish")

הרב שלמה בר ישראל ־ משה הכהן (ר' שלמהלי וילנר), מחבר „חשק שלמה"

Раввин Шлейме\сын Исроэл–Мойше Гакоен (реб Шлоймелэ Вильнер) автор „Хейшек Шлоймэ"

Rabbi Baruch Leibovitch and Rabbi Shimon Shkop

Раввины Борух Лейбович и Шимон Шкоп

הרב ברוך לייבאַוויטש און הרב שמעון שקאַפּ

הרב ברוך לייבוביץ' והרב שמעון שקופ

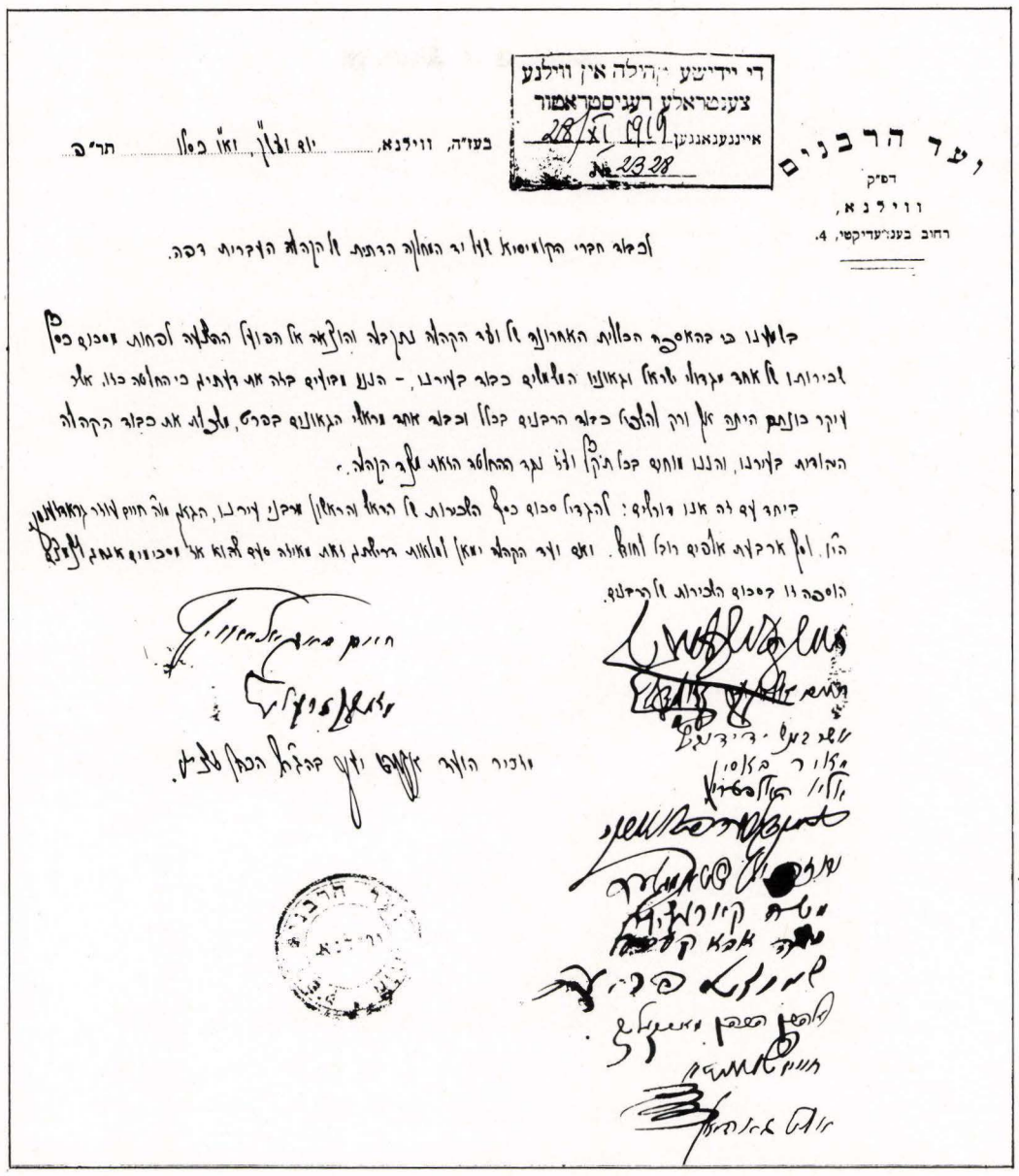

ועד הרבנים
דס"ק
ווילנא,
רחוב בענעדיקטי, 4.

בעז"ה, ווילנא, יום ראשון ואו כסלו תר"פ

די יידישע קהילה אין ווילנע
צענטראלע רעגיסטראטור
איינגענאנגען 28/XI 1919
№ 2328

לכבוד חברי הקואפיראציע זעל ער האלטן הרבנים ע"ק הקהלה הצדיקה דפה.

קלאגען בי דעאסעם הכללות האחרונים ע"ז דאס הקהלה נעמלעך אלע הוצאות השלוחי מצוה פון דעם ווערט זיי אויך אלע אויפגעהויבן פון דעם קהל ווי אויך

VILNA JEWISH REPRESENTATION

ווילנער יידישע רעפּרעזענטאַנץ

ВИЛЕНСКОЕ ЕВРЕЙСКОЕ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО

נציגי יהדות וילנה

די יידישע וואַל־מענער צו דער ערשטער גאָסודאַרסטווענער דומע, פון רעכטס—1טע ריי; קאַבאַטש־ניק, ס. א. יאָפע, גאָלדמאַן, איסערלין, ל. ברוידאַ, ריוועסמאַן; 2טע ריי: איליאַ ראָם, — ?, חיים עוזר גראַ־דזענסקי, אדוו׳ ווינאַווער, ד״ש. לעווין, אַדוו׳ ראַזענבוים, ראַבינער קאַנטאָר, הרב הענער אייגעש, באָריס גאָלדבערג, סופר; 3טע ריי; ד״ר פּאַטשטער, א. שאַבאַד, יצחק גאָלדבערג, ישראל בונימאָוויטש, ש. עליאַסאַן, יעקב פּרנס, יודל לעווין, טוביה בונימאָוויטש, יעפים זאַלקינד, ד״ר ראַכמילעוויטש, קאַץ; 4טע ריי: -?, אוצעכאָווסקי, בנימין עפּשטיין, שאול כאָלעם, פ. פרומקין, א. גאָרדאָן, י. ניישול, גורלאַנד, -? ד״ר ווירשובסקי; 5טע ריי: ד״ר זשוק, קאַפּלאַן, -?, מאָנעסזאָן, -?, קאַץ, אַלטשולער, ג. גאָרדאָן, כאַסקין, פ. שוקיאַן

Jewish candidates to the first government Duma (Tsarist parliament)

המועמדים היהודים לבחירות ה„דומה" (הפארלאמנט הרוסי) הממלכתית

Еврейские представители в первую Государственную Думу

1906

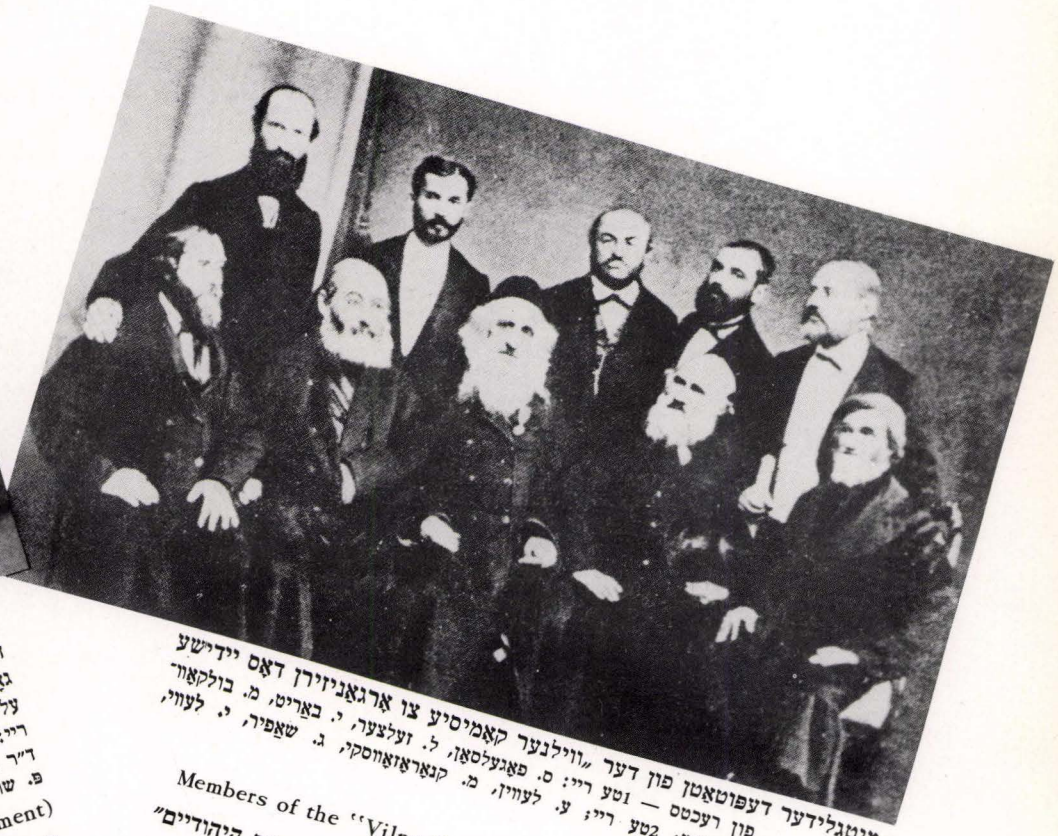

מיטגלידער דעפּוטאַטן פון דער „ווילנער קאָמיסיע צו אָרגאַניזירן דאָס יידישע לעבן", פון רעכטס — 1טע ריי: ס. פאַגעלסאָן, ל. זעלצער, י. באַריט, מ. בולקאָוו־שטיין, מ. סאַלאַמאַנאָוו; 2טע ריי; ע. לעווין, מ. קנאַראַזאָווסקי, ג. שאַפיר, י. לעווי, ז. מינאָר

Members of the "Vilna Commission to Organize Jewish Life"

צירים לפארלאמנט — חברי „הוועדה הוילנאית לארגון החיים היהודיים"

Члены депутаты „Виленской Комиссии по организации еврейской жизни"

1869

ווילנער יידישע רעפּרעזענטאַנץ אין פּוילישן סיים און סענאַט

VILNA REPRESENTATION IN THE POLISH SEJM AND SENATE

נציגי יהדות וילנה בסיים ובסנאט של פולין

ВИЛЕНСКОЕ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО В ПОЛЬСКОМ СЕЙМЕ И СЕНАТЕ

סיים־דעפּוטאַט ישראל־מיכאל סטוטשינסקי
Sejm Deputy Israel Michael Stutchinski
הציר לסיים ישראל מיכאל סטוצ׳ינסקי
Посол в Сейм Израиль - Михаил Стучинский

סענאַטאָר הרב יצחק רובינשטיין
Senator Rabbi Yitzchak Rubinstein
הסנטור הרב יצחק רובינשטיין
Сенатор рав. Исаак Рубинштейн

סיים־דעפּוטאַט ד״ר יעקב וויגאָדסקי
Sejm Deputy Dr. Jacob Vigodski
הציר לסיים ד״ר יעקב ויגודסקי
Посол в Сейм д–р Яков Выгодский

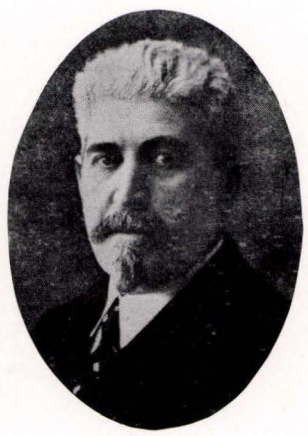

סענאַטאָר ד״ר צמח שאַבאַד
Senator Dr. Tsemach Shabad
הסנטור ד״ר צמח שאבאד
Сенатор д–р Цемах Шабад

JEWISH REPRESENTATION IN THE VILNA MUNICIPAL COUNCIL

ЕВРЕЙСКОЕ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО В ВИЛЕНСКОМ ГОРОДСКОМ СОВЕТЕ

די יידישע רעפּרעזענטאַנץ אין ווילנער שטאָט־ראַט
נציגי היהודים במועצה העירונית של וילנה

אינזש שאול טראָצקי
Engineer Saul Trotski
המהנדס שאול טרוצקי
Инженер Саул Троцкий

אליהו רודניצקי
Elijah Rudnitski
אליהו רודניצקי
Илья Рудницкий

אַדוו׳ י. טשערניכאָוו
Attorney I. Tchernichov
העו״ד י. צ׳רניכוב
Адвокат Я. Чернихов

אינזש׳ א. קאָווינאָקי
Engineer A. Kavinoki
המהנדס א. קב־ונקי
Инженер А. Кавеноки

לאָוניק ב. סעגאל
Council member B. Segal
חבר המועצה העירונית ב. סגל
Заседатель Ь. Сегаль

אינזש׳ ל. ספּירא
Engineer L. Spiro
המהנדס ל. ספירא
Инженер Л. Спиро

אַדאָלף גאָרדאָן
Adolph Gordon
אדולף גורדון
Адольф Гордон

לאָוניק אליעזר קרוק
Council member Eliezer Kruk
חבר המועצה העירונית אליעזר קרוק
Заседатель Элиэзер Крук

לאָוניק ה. אַבראַמאָוויטש
Council member H. Abramovitch
חבר המועצה העירונית ה. אברמוביץ׳
Заседатель Г. Абрамович

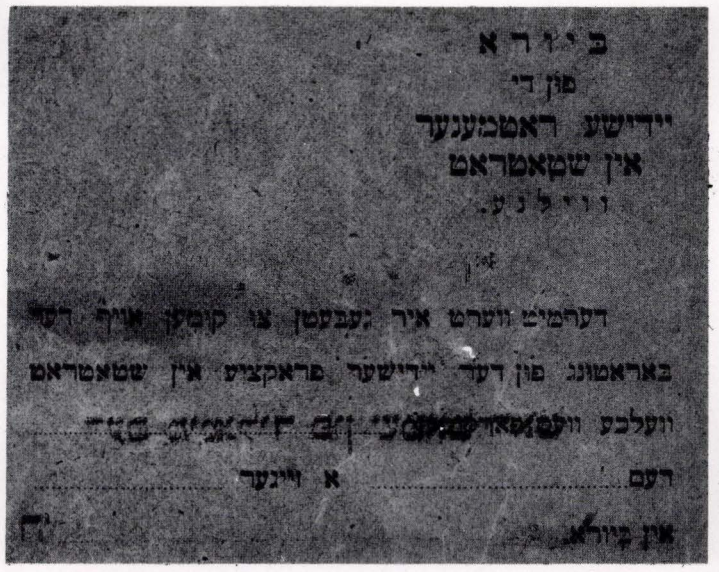

Invitation to a meeting of the Jewish council members
Приглашение на совещание еврейских заседателей

פאַרבעטונג אויף א זיצונג פון יידישע ראַטמענער
הזמנה לישיבת חברי המועצה היהודים

אַדוו׳ י. אוציעכאָווסקי
Attorney I. Utzievchovski
העו״ד י. אוציחובסקי
Адвокат И. Уцеховский

ד״ר א. גלאָבוס
Dr. A. Globus
ד״ר א. גלובוס
Д–р А. Глобус

שאול ראָזענטאל
Saul Rosenthal
שאול רוזנטאל
Саул Розенталь

אינזש׳ א. קלעבאַנאָוו
Engineer Klebanoff
המהנדס קליבנוב
Инженер Клебанов

אַדוו׳ י. טייטעל
Attorney I. Teitel
העו״ד י. טייטל
Адвокат И. Тейтель

יונה שאַפּירא
Jonah Shapiro
יונה שפירא
Иона Шапиро

ברוך לובאָצקי
Baruch Lubotski
ברוך לובוצקי
Борис Лубоцкий

בנימין בורשטין
Benjamin Burstein
בנימין בורשטין
Веньямин Бурштейн

פ. אַנטאָוויל
F. Antovil
פ. אנטוביל
С. Антовиль

„צדקה גדולה"

FEDERATION OF PHILANTHROPIES

„צדקה גדולה"

„ЦДОКО ГДОЙЛО"

Еврейское Главное Духовное Правление

The oldest communal institution in Vilna, founded after the construction of the large synagogue (beginning of the 17th century). When the Tsarist authorities closed the Jewish community organization (1845) the Federation of Philanthropies took over (in 1850) the communal functions. In 1931 it was incorporated in the Vilna Jewish Community Organization

Старейшее учреждение общины в Вильне, основанное после постройки Большой Синагоги (начало 17 столетия). После закрытия царской властью еврейской общины (1845). „Ц Г." переняло (в 1850 г.) ее объязанности. В 1931 году была включена в виленскую еврейскую общину

עלטסטע קהלשע אינסטיטוציע אין ווילנע, געגרינדעט נאָכן אויפבוי פון דער גרויסער שול (אַנהויב 17טן י"ה). וען די צאַרישע מאַכט האָט געשלאָסן די יידישע קהילה (1845) האָט די צ"ג איבערגענומען די קהלשע פונקציעס. אין 1931 איינגעשלאָסן אין דער זיבלנער יידישע קהילה

המוסד הקהילתי הישן ביותר בוילנה , נוסד אחרי הקמת בית־הכנסת הגדול (בראשית המאה ה"17). לאחר שסגרה ממשלת הצאר את הקהילה היהודית (1845) קיבלה עליה „צדקה גדולה" את תפקידיה של זו. בשנת 1931 נתמזגה עם הקהילה היהודית בוילנה

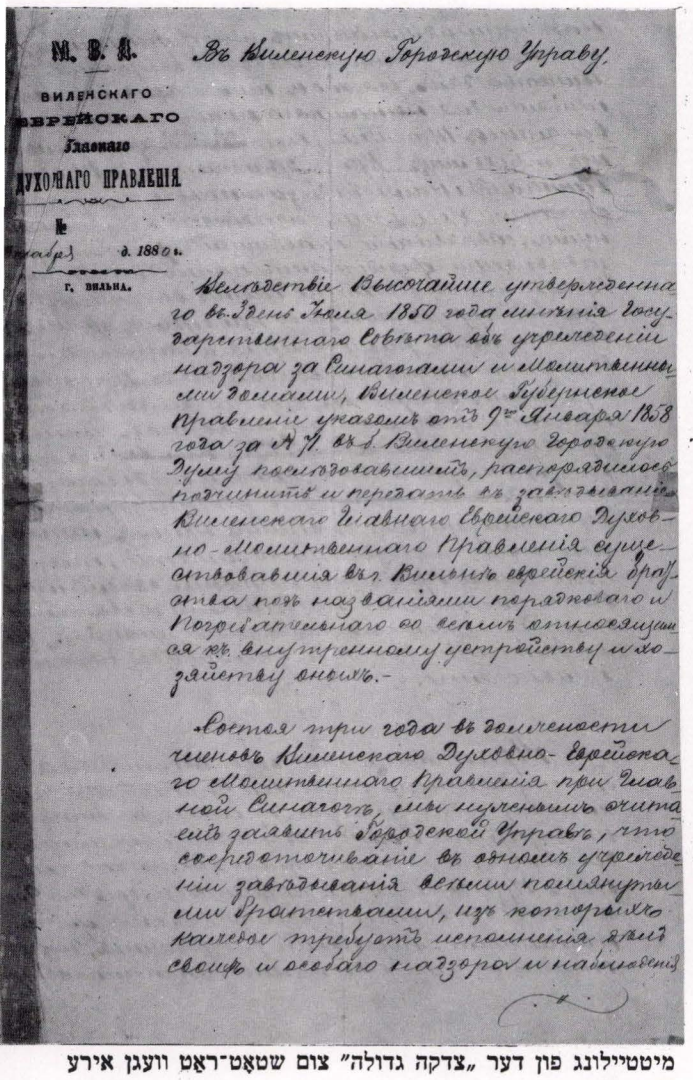

М. В. Д. ВИЛЕНСКАГО ЕВРЕЙСКАГО Главнаго ДУХОВНАГО ПРАВЛЕНІЯ

№ 1880 г.

Въ Виленскую Городскую Управу.

г. ВИЛЬНА.

Вследствіе Высочайше утвержденнаго въ 3день Іюня 1850 года мнѣнія Государственнаго Совѣта объ упорядоченіи надзора за Синагогами и Молитвенными домами, Виленское Губернское Правленіе указомъ отъ 9-го Января 1858 года за № 7 въ Виленскую Городскую Думу послѣдовавшимъ, распорядилось принять и передать ея завѣдованію Виленскаго Главнаго Еврейскаго Духовно-Молитвеннаго Правленія сформированія въ Вильнѣ еврейскія брудзена подъ названіемъ Городскаго и Погребальнаго со всѣми относящимися къ внутреннему устройству и хозяйству онымъ.-

Состоя три года въ должности членовъ Виленскаго Духовно-Еврейскаго Молитвеннаго Правленія при Главной Синагогѣ, мы нижеименные считаемъ долгомъ заявить Городской Управѣ, что сосредоточивая въ одномъ учрежденіи завѣдованія всѣми помянутыми Братствами, изъ которыхъ каждое требуетъ исполненія своихъ и особаго надзора и наблюденія

מיטטיילונג פון דער „צדקה גדולה" צום שטאָט־ראָט וועגן אירע פונקציעס

Communique of the Federation of Philanthropies about its functions to the City Council

„צדקה גדולה" מודיעה על פעולותיה למועצה העירונית

Сообщение „Цдоко Гдойло" городскому совету о ея обязанностях

1880 XII

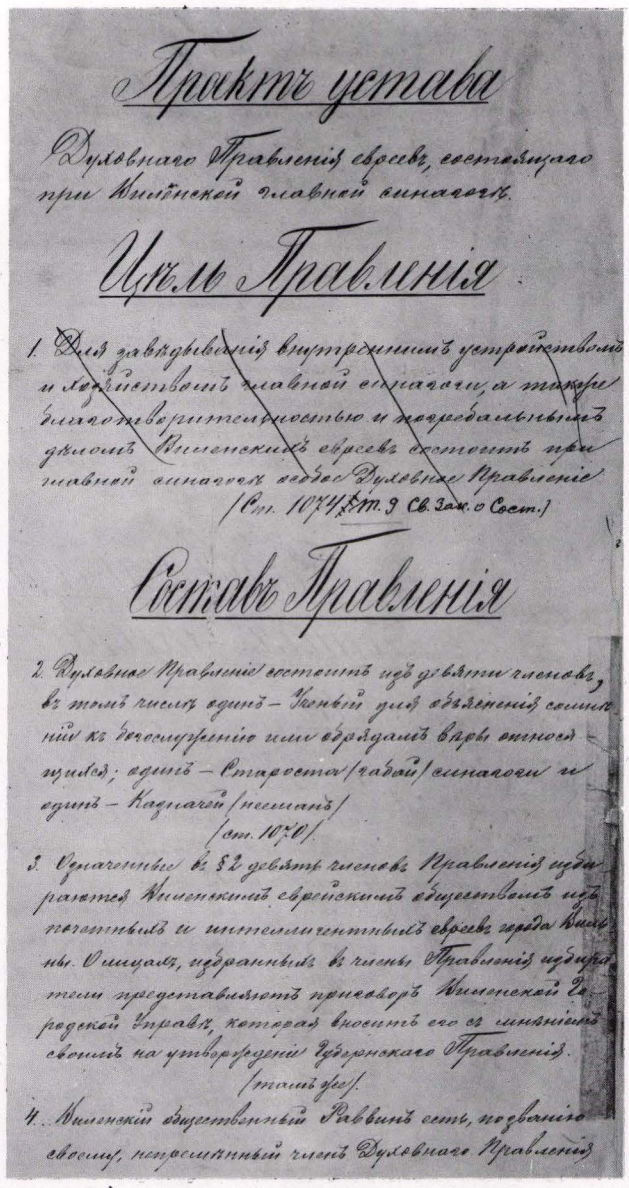

Проектъ устава

Духовнаго Правленія евреевъ, состоящаго при Виленской главной синагогѣ.

Цѣль Правленія.

1. Для завѣдыванія внутреннимъ устройствомъ и хозяйствомъ главной синагоги, а также благочестіемъ и подобающимъ домомъ Виленскихъ евреевъ вообще при главной синагогѣ вообще Духовное Правленіе (Ст. 1074 Кн. 3 Св. Зак. о Сост.)

Составъ Правленія.

2. Духовное Правленіе состоитъ изъ девяти членовъ, въ томъ числѣ одинъ – Ученый для объясненія сомнѣній въ богослуженіи или обрядахъ вѣры относящихся; одинъ – Старостa (габай) синагоги и одинъ – Казначей (гешпанъ) (ст. 1070)

3. Означенные въ 82 девять членовъ Правленія избираются Виленскимъ еврейскимъ обществомъ изъ почетныхъ и интеллигентныхъ евреевъ города Вильны. Лица, избранныя въ члены Правленія подвергаются предъ представленіемъ Виленской Городской Управѣ, которая вноситъ ихъ съ мнѣніемъ своимъ на утвержденіе Губернскаго Правленія. (такъ же)

4. Виленскій общественный Раввинъ есть, по званію своему, непремѣнный членъ Духовнаго Правленія

פּראָיעקט פון אַ סטאָטוט פאַר דער „צדקה גדולה"

Project for the Statute of the Federation of Philanthropies

הצעת תקנון ל„צדקה גדולה"

Проект статута „Цдоко Гдойло'

1888 30/XII

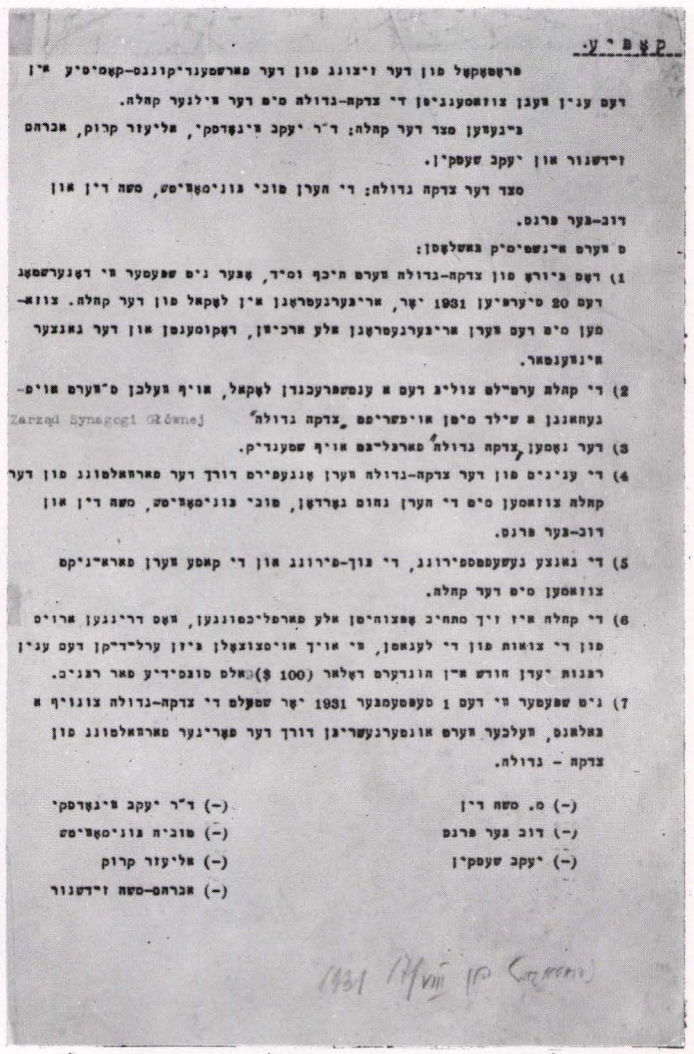

פּראָטאָקאָל פון דער קאָמיסיע איינצושליסן די „צדקה גדולה" אין דער קהילה

Minutes of the commission to incorporate the Federation of Philanthropies into the community organization

דו"ח של הוועדה לסיפוח „צדקה גדולה" לקהילה

Протокол комиссии по включению „Цдоко Гдойло" в общину

1931 17/VII

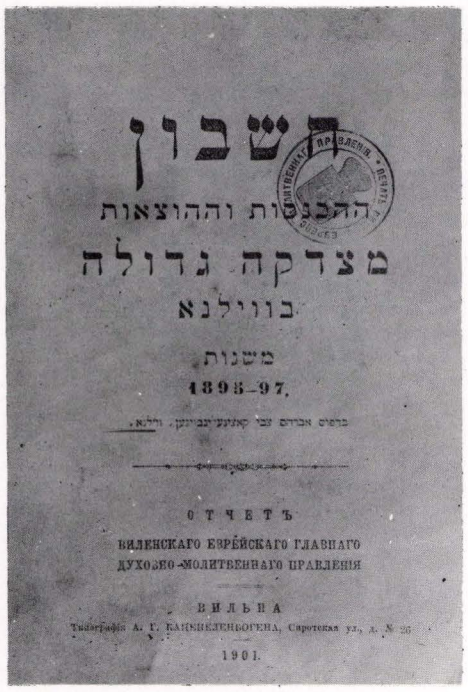

חשבון

ההכנסות וההוצאות

מצדקה גדולה

בווילנא

משנות

1895–97.

ОТЧЕТЪ

ВИЛЕНСКАГО ЕВРЕЙСКАГО ГЛАВНАГО ДУХОВНО-МОЛИТВЕННАГО ПРАВЛЕНІЯ

ВИЛЬНА

1901.

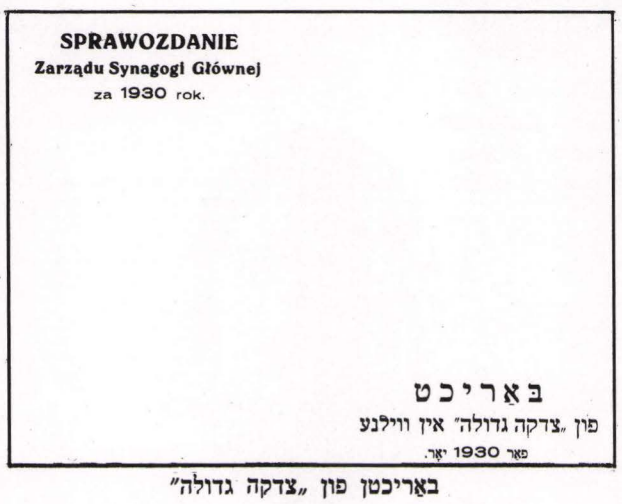

SPRAWOZDANIE

Zarządu Synagogi Głównej

za 1930 rok.

באריכט

פון „צדקה גדולה" אין ווילנע

פאר 1930 יאר.

באַריכטן פון „צדקה גדולה"

Reports of the Federation of Philanthropies

דו"חות של „צדקה גדולה"

Отчеты „Цдоко Гдойло"

1897-1895 ; 1916-1915 ; 1930

די

האלץ-קאמיסיאן

בי

„צדקה גדולה"

חשבון

פאר דעם ווינטער 1915-1916.

THE VILNA JEWISH CENTRAL COMMITTEE ВИЛЕНСКИЙ ЕВРЕЙСКИЙ ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТ

VERWALTUNGSVORSTAND SÄMTLICHER SYNAGOGEN - GEMEINDEN und WOHLTÄTIGKEITSANSTALTEN der WILNAER JUDEN.

XII 1918 ועד ההנהגה של עדת ישראל בווילנא. 1915 26/XII

דער ווילנער יידישער צענטראל־קאָמיטעט

הרב יצחק רובינשטיין (פּאָרזיצער), שמשון ראָזענבוים (וויצע), בנימין עפשטיין (קאַסיר), אליהו סופר (סעקרעטאר), הרב הענעך אייגעס, ד״ר יעקב ויגאָדסקי, ד״ר ג. ראַם, ד״ר ו. זאַלקינד, ד״ר ג. גרשוני, ד״ר צ. שאַבאַד, ד״ר ג. ראַכמילעוויטש, אינוש. א. קלעבאַנאָוו, ש. לעווין און יוסף איזביצקי (מיכאַלעוויטש)

הועד היהודי המרכזי של וילנה The Vilna Jewish Central Committee

Виленский еврейский центральный комитет

דער ווילנער
אידישער
צענטראל קאמיטעט

דער צענטראל־קאמיטעט פון ווילנער צדקה־חברות האט בעשלאסען, צוליב דער קריטישער לאגע, אין וועלכער געפינט זיך די ווילנער יודישע קהלה, **איינפירן א בעשטייערונג אויף די נאנצע יודישע בעפעלקערונג.**

די בעשטייערונג־קאמיסיע ביים צענטראל־קאמיטעט האט בעשטימט, דאס איהר האט צו צאהלען פאר'ן מאנאט

פעברואר רו"כ. 3

איהר וועט געבעטען אריינצוטראנען אין צענטראל־קאמיטעט די אנגעוויזענע סומע אין משך פון 5 טעג, ביז 3 פעברואר אום ה' סעקרעטאר יעדען טאג פון 10 אין דער פריה ביז 1 מיטאג און פון 5 ביז 7 אבענדס.

צוואַנגס־באַשטייערונג פון דער יידישער באַפעלקערונג

Compulsory tax levied on the Jewish population

הטל־חובה על האוכלוסיה היהודית

Принудительный налог на еврейское население

590.

Wilna, den 25.Января 1918

Въ Правленіе Общества
Мелкихъ-торговцевъ

Здѣсь.

Милостивые Государи,

Согласно постановленію Центральнаго Комитета отъ 3.Сентября 1917 года,мелкимъ торговцамъ предоставлено 2 мѣста въ Центральномъ Комитетѣ,при чемъ выборы этихъ представителей должны быть произведены въ присутствіи члена Ц.К.-

На состоящемся 24.сего Января засѣданіи Ц.К. делегатомъ отъ Ц.К. для присутствованія на предстоящихъ 26.сего Января выборахъ двухъ членовъ отъ мелкихъ торговцевъ,избранъ г.Ш.Бройдо.

Извѣщая Васъ объ этомъ,Центральный Комитетъ имѣетъ честь просить произвести выборы двухъ членов отъ мелкихъ торговцевъ въ Ц.К. въ присутствіи г. Ш.Бройдо.-

Съ совершеннымъ почтеніемъ

Секретарь

מעלדונג וועגן אויסווילן צוויי פאַרשטייער פון די קליינהענדלער אין צענטראַל־קאַמיטעט

Announcement about electing two representatives of small businessmen to the Central Committee

הודעה על בחירת שני נציגים של הסוחרים הזעירים לוועד המרכזי

Повестка об избрании двух представителей мелких купцов в Центральный Комитет

1918 25 I

באריכט פון צענטראל־קאמיטעט פון זיין גרינדונג, פעברואר 1916 ביזן 1טן יוני 1917

Report by the Central Committee covering the period from its establishment, February, 1916, to June 1, 1917

דו"ח של הוועד המרכזי למן הווסדו מפברואר 1916 עד 1 ביוני, 1917

Отчет Центрального Комитета от его основании в феврале 1916 г. по июнь 1917 г.

УЧАСТКОВОЕ ПОПЕЧИТЕЛЬСТВО
ОБЩЕСТВА
ПОСОБІЯ БѢДНЫМЪ ЕВРЕЯМЪ
г. Вильны.

וועד־העזרה היהודי בוילנה
הרחוב הגרמני מס׳ 33

JEWISH AID COMMITTEE OF VILNA
German Street no. 33

ווילנער יידישער
הילפס = קאמיטעט
דייטשע גאס 33
טעלעפאן №

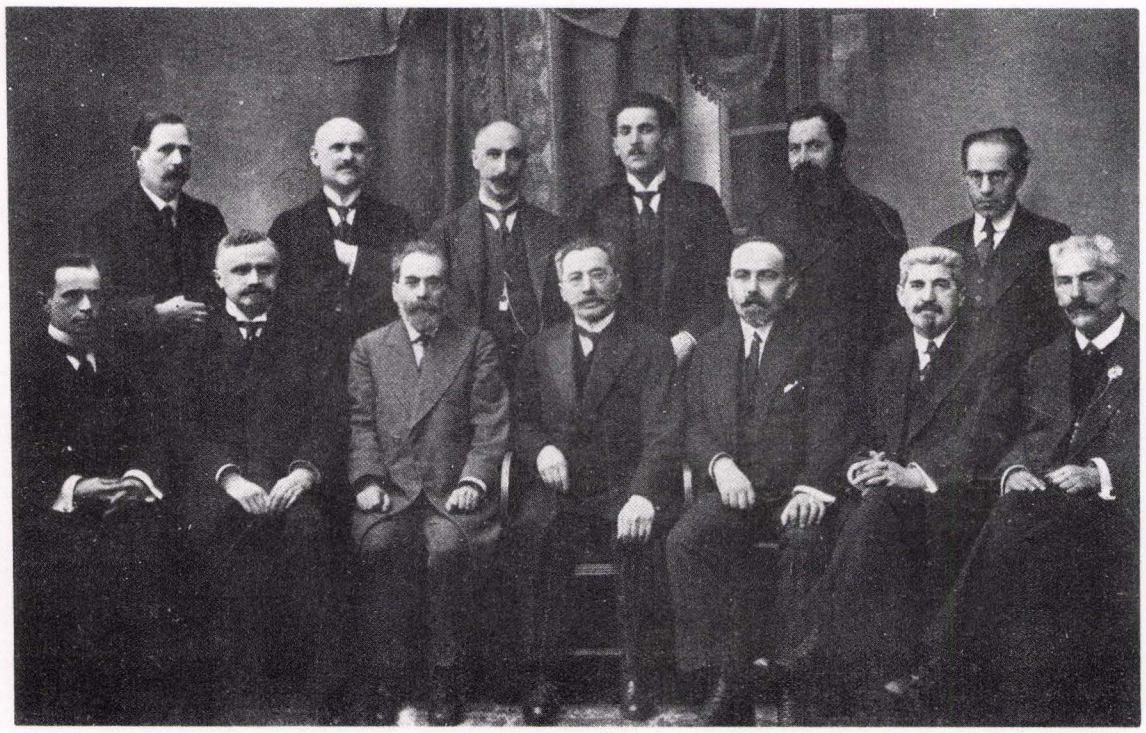

Jewish Aid Committee of Vilna during German occupation

ועד־העזרה היהודי בוילנה בימי הכיבוש הגרמני

Еврейский комитет помощи во время немецкой окупации

יידישער הילפס־קאמיטעט אין ווילנע אין דער צייט פון דער דייטשער אקופאציע פון רעכטס — 1טע רייע: ש. לעווין, ד״ר צ. שאבאד, ד״ר ג. ראכמילעוויטש, ד״ר י. ויגאדסקי, אדוו. ש. ראזענבוים, ע. שעסקין, ד״ר א. אלשוואנגער; 2טע רייע: י. איזביצקי, מ. גארדאן, מ. מזא״ה, ד״ר ע. קאן, ד״ר פאטשטער, א. אבראמאוויטש

ח י ל נ ע ר
יידישער הילפס-קאמיטעט

ג. ה.

קויב דריי פערטל יאר זיט די שווערע נקמות־מיתות לגבי פון אונזער שטאט האט פרויסנרוון צום לעבן דעם יידישן הילפס־קאמיטעט פאר פר־ בעסטלעוט און נויטבעדערפטיקע. ד דאנק דעם וואס־מען פאקלאנג פון דער יידישער געזעלשאפט און דער אמעריקאנער שפיצע איז דעם קאמיטעט גע־ לונגען צו פירן ד פערצווייפעס הילפס־ארבעט.

הונדערטער יירן האבן בקומען ד טעגליכקייט צו ארבעטן פרודוקטיו אויף נארטנער, אין די פעלדער, ביי קאנאליזאציע און אויך אזוי אוים־ הלטן זיך אן זייערע פאמיליעס מיט כפס.

ס׳איז נע־יגנדס נעטאן ד טיפלשטנדס־קין, וואלכע פארהים 600 נבבודיקע בעלי־בתים פון הונגער.

ס׳איז אריכטוטפלס, אריכטפארויכט און פרימילס נעטאן דיריקטער טיל פון דער וילנער בפאלקערונג ד בפדיסנדער סכום בנרים אן שיך.

ד בזוונדער וויכטיקער צוזיג פון אונזער ארבעט איז די צופרידנהי־ קס, לויטערמינק הילפות פארן צרוזינירטן מיטלשטאנד אבער אונטערנו־ שפיצן און אריהלפן די חרובע נשפאפן אן וואשפאפן. אין דער הויפות־ קאמיטעט ביים הילפס־קאמיטעט ניינן ארן פרשטייער פון סיחים, קליי־ הענדלער און הנאטארקער.

דער שוצרער קאלטער וינטער פיט זיינע נרויסע נויטן פאר דער נ־ דריקטער טיל פון דער וילנער בפאלקערונג פארערט איצט פון קאמיטעט ד פארשטארקטע ארבעט. אין דער ערשטער רי זיינען נייטיק צענדליקער טויזנטער כדי צו באפריידיקן די פאסן קלייהענדלער. השנחתרקער און סיחרים הלכע וועגדן דך צו אונז נאך הלחמות. דאס קאן נשפאפן וועדן נאר פיט דער טיהלף פון דער וילנער נעזעלשאפט, וויל דער הויפ־פקור פון אונ־ זער הכנסה די אמעריקאנער שפ־צע, קאנען פיר בזקיפען אויך אויף וויינער נאר דאן וועדן פיר וועלן ערפילן זייער תנאי און שאפן איינציג פיסלן.

פאר אייער יעדז גילדז קענעז פיר בשטומעז צוהי.

טויזנטער דאלארן פון אמעריק קענען נייז פאר דער פרוינער וויינע לאיבווי, אויב איר וועט נים ערפילן אייער ח־ב.

וילנער יודן! צום צוהיסן מאל וענדן פיר זיך צו אייך.

נעסט אויף אונזערע באפולמאכטיקטע בסבר פנים יפות, זאלט אי אי־ ערע חובות ניו איצט אן בשפייזרט זיך אויף חיינט!

העלפט די וויכטיקע הילפס־ארבעט!

ערפילט אייער חוב היי בריידער צו בריידער!

וילנער יידישער הילפס־קאמיטעט

פ ר ע ז י ד י ו ם:
פארזיצער: סענאטאר הי־ב י. רובינשטיין.
וויצע־פארזיצער: אינז. א. סלעפאנאוו, א. קרוס
נזבר: א. ניישול.
סעק־עסער: א. זיידשנור.

נאיאבר 1926

Drukarnja A. Dworzeca Wilno

פראקלאמירונג פון א הילפס־אקציע פארן יידישן הילפס־קאמיטעט

Proclamation of an aid campaign by the Jewish Aid Committee

הכרזה על מפעל־עזרה למען ועד־העזרה היהודי,

Об'явление акции помощи для еврейского комитета помощи

1926

Das jüdische
ZENTRAL-UNTERSTÜTZUNGSKOMITÉE
für das Gebiet Ob.-Ost.
Wilna, Benediktinerstr. 4.
№

Wilna, den 30 März 1919

Sr. Excellenz
Herrn Z i m m e r l e
im K O W N O

Ueberbringer dieses, Grosskaufmann und Mitglied der Wilnaer Jüd. Gemeinde Herr Josef M e i t e s, ist von uns bevollmächtigt mit den Komitees in Holland, Skandinavien und Berlin in Fühlung zu treten und die erforderlichen Unterhandlungen zu führen betreffend die Einleitung einer Hilfsaktion für Wilna und Umgegend.

Wir bitten Sie daher höflichst, genannten Herrn Meites Ihre Hilfe und Beistand zur Erlangung von Reisescheinen angedeihen zu lassen.

Genehmigen Sie inzwischen den Ausdruck unserer vorzüglichsten Hochachtung

מיטטיילונג צו דער דייטשער מאכט וועגן דעלעגירן, יוסף מייטעס קיין האלאנד, סקאנדינאוויע און בערלין נאך הילף פאר ווילנער יידן

Notification to the German authorities that Joseph Meites has been delegated to Holland, Scandinavia and Berlin to get help for the Jews of Vilna

הודעה לשלטון הגרמני על שליחותו של יוסף מייטס להולנד, לסקאנדינביה ולברלין בדבר עזרה ליהודי וילנה

Извещение направленное германским властям о направлении Иосифа Мейтеса в Голландию, Скандинавию и Берлин за помощью для виленских евреев

1919 30/III

יי ד י ש ע ר
הילפס = קאמיטעט
ווילנע. **ג. ה.**

מאי 1926 יאר.

דערמיט האבן מיר דעם כבוד אייך איינצולאדן אויף דער חנוכת־הבית פון אונזער רעסטאראן פארן רויאינירטן מיטלשטאנד, וועלכער וועט פארקומען זונטאג דעם 30־טן מאי 4 אזייגער בייטאג אין לאקאל פון רעסטאראן ברייטע גאס 44 אריינגאנג אין הויף־פארטער.

מיט דרך־ארץ:
פארזיצער פון עקזעקוטיוו.
" ק י ך.

חנוכת־הבית פון א רעסטאראן „פארן רויאינירטן מיטלשטאנד"

Grand opening of a restaurant "for the impoverished middle class"

חנוכת־הבית של מסעדה „בשביל המעמד הבינוני ההרוס"

Новоселье в ресторане „в пользу обедневшего среднего класса"

1926 30/V

ВИЛЕНСКАЯ ЕВРЕЙСКАЯ ОБЩИНА

1919

אריינגאנג אין קהילה־בנין אויזשעשקא גאס נ׳ 7

Entrance to Jewish community building, Orzeszko Street No. 7

Вход в здание общины ул. Ожешковой, 7

בילעט צו דער פייערלעכער דערפענונג
פון דער קהילה

Ticket to the festive inauguration of the community organization

כרטיס לפתיחה החגיגית של הקהילה

Билет на торжественное открытие общины

1919 2/I

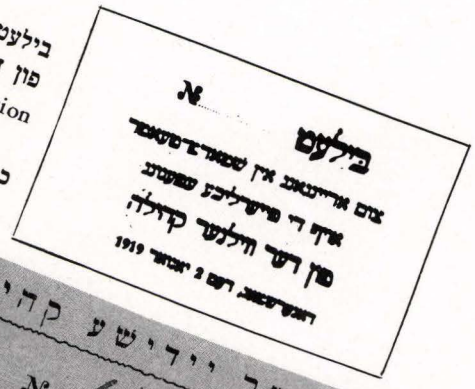

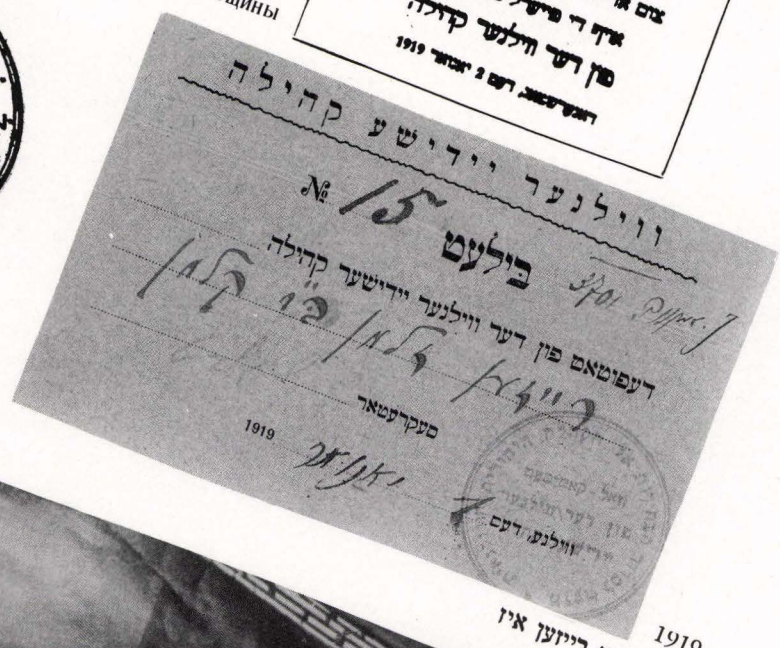

1919

באשטעטיקונג: — זלמן בר קלמן רייזען איז א דעפוטאט פון ווילנער קהילה

Credential: Zalman Reisen is a deputy to the Vilna Community Council

אישור: — זלמן בר׳ קלמן רייזין הוא ציר הקהילה הווילנאית

Удостоверение: Залмен бен Калмен Рейзен — депутат в виленскую общину

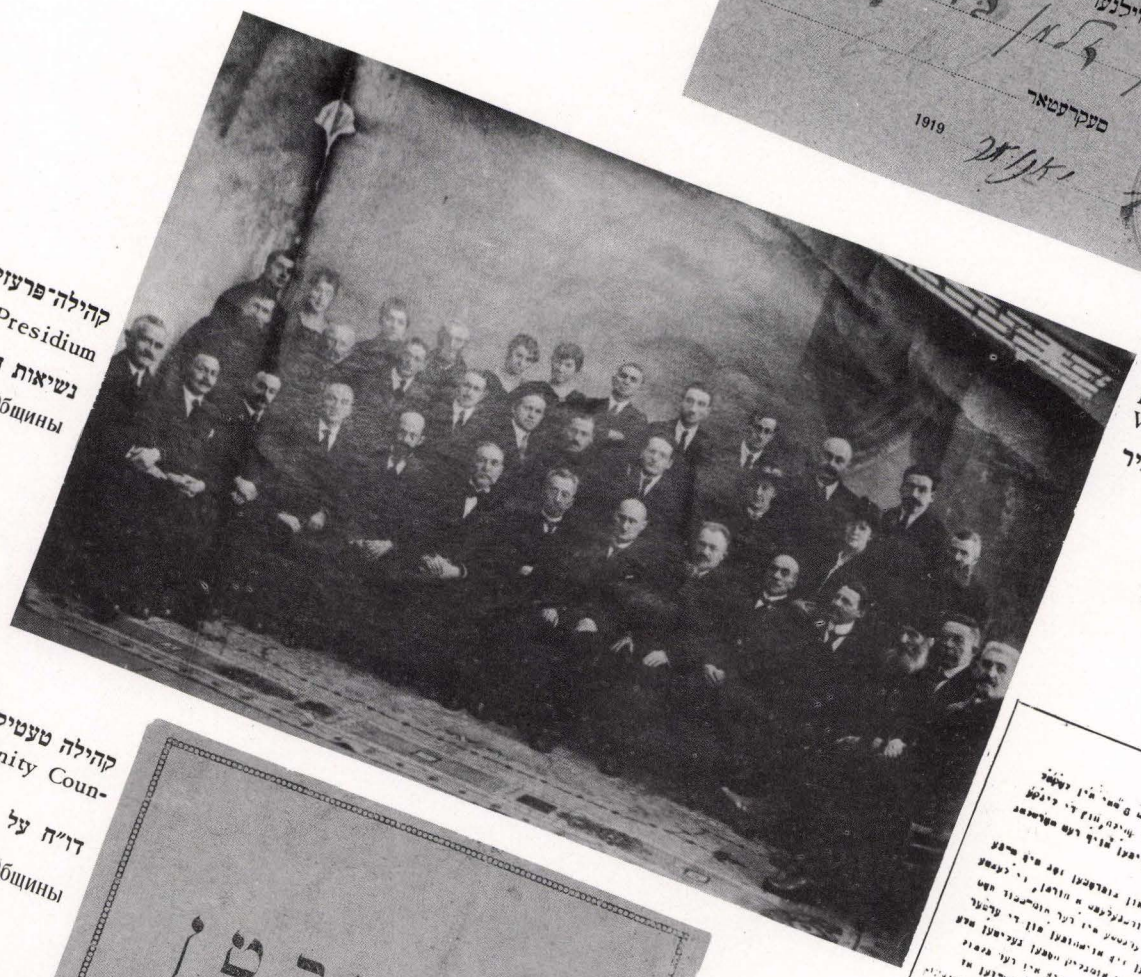

קהילה־פרעזידיום

Community Presidium

נשיאות הקהילה

Отчет о деятельности Общины

1920

קהילה טעטיקייטס־באריכט

Report on the Community Council's activities

דו״ח על פעולות הקהילה

Отчет о деятельности Общины

1920 15/III – 1919 1/1

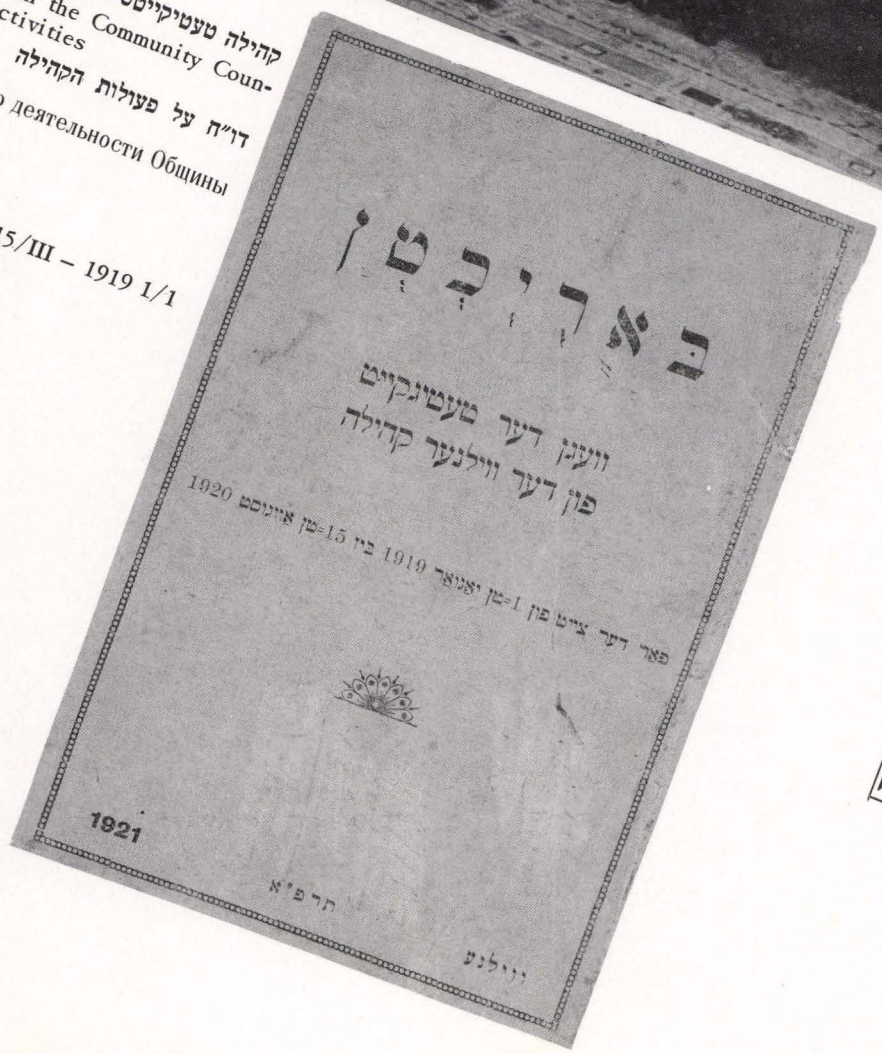

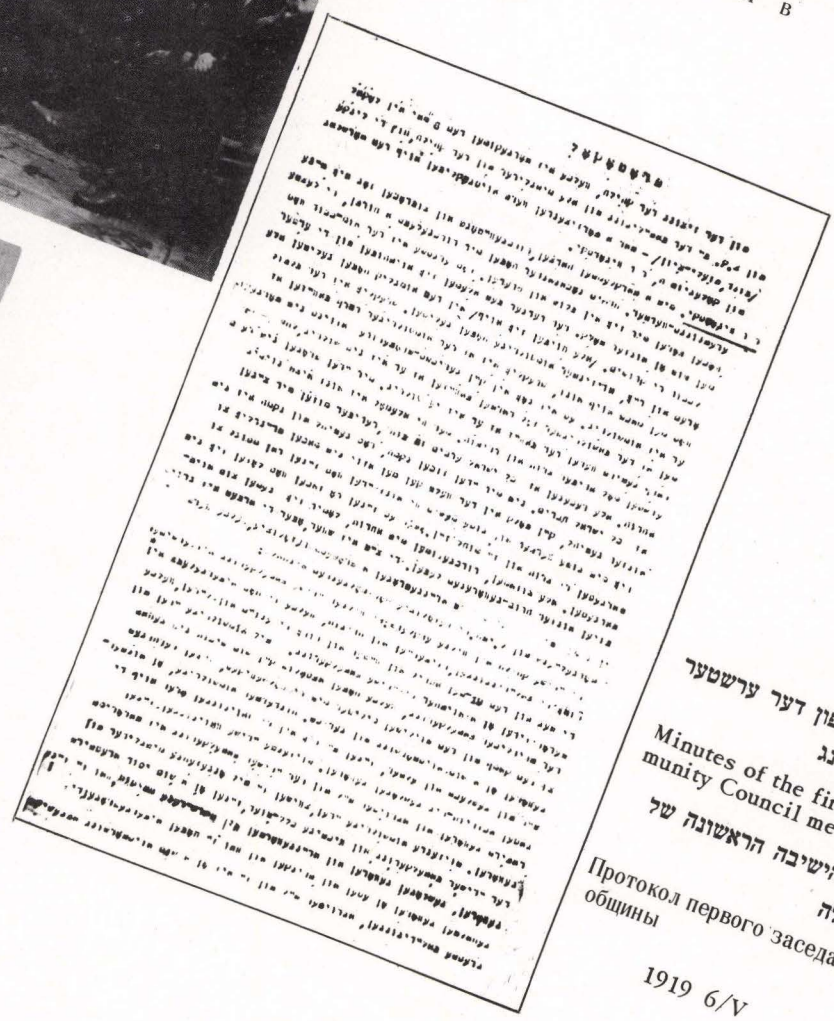

פראטאקאל פון דער ערשטער קהילה־זיצונג

Minutes of the first Community Council meeting

דו״ח הישיבה הראשונה של הקהילה

Протокол первого заседания общины

1919 6/V

קהילה־בנין — ווא ס׳האבן זיך געפונ־
דען: דער יידישער אוו דער העברעישער
לערער סעמינאר, דער היסטאר־ש־
עטנאגראפישער מוזיי א״נ גורוויטש־שול,
„בין״, א״א אינסטיטוציעס

Community yard where the following were located: the Yiddish and Hebrew Teachers' Seminaries, The Historic-Ethnographical Museum named after S. An-ski, L. Gurvitch School, "Bee", and other "OZE", institutions

בנין־הקהילה — בה נמצאו: הסמינריון
למורים והסמינריון העברי
למורים, המוזיאון ההיסטורי־אתנוגרפי
ע״ש ש. אנ־סקי, בית־הספר ע״ש ל.
גורביץ, „אזע״, „בין״. ומוסדות
אחרים

Двор общины, где находились: еврейская и древнееврейская учительские семинарии: исторически–этнографический музей им. Ш. Ан–ского: школа Л. Гурвич, „ОЗЕ", „Бин" и прочие учреждения

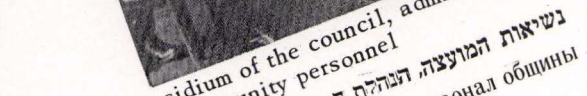

Presidium of the council, administration and community personnel

נשיאות המועצה, הנהלת הקהילה ועובדיה

Президиум, правление и персонал общины

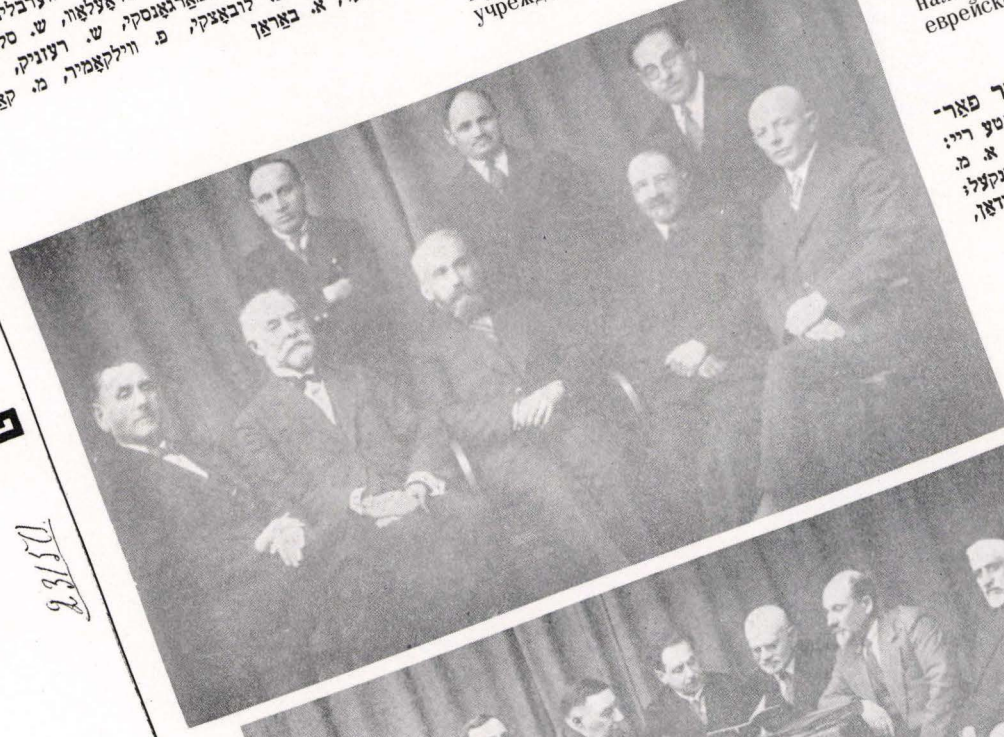

באריכט

פון דער יידישער קהילה
אין ווילנע
1928—1933

1934

קהילה־באריכט
Community report
דו״ח של הקהילה
Отчет общины
1933—1928

ווילנע

פאראיאלטונג פון דער ווילנער קהילה

צו 54

ארכיף קהילה־עטאט פארן יאר 1934.

61

הערן ש״ב

די פאראיאלטונג פון דער ווילנער קהילה איז אריך מודיע, או אויפן סמך פון דעקרעט פון ה׳ מלוכה פרעזידענט פון 14/X 1927 וועגן דער ארגאניזאציע פון די יידישע קהלות און פון פארארדנונג פון בילדונגס מיניסטער פון 9/IX 1931, ארויסגענומען מיטן הסכם פון אנערע״ן פון פינאנס־מיניסטער, איז אויפגעשטעלט געווארן אין דער בדים פון קהלה עטאט פאר 1934 יאר.

די אנגעווייזונג סומע דארף ווערן איינגעצאלט אין פאלגנדע טערמינען: 31/III, 30/VI, 30/IX, 30/XII.

נעבן דער עטאט־אויסמעסטונג האט איר דאס רעכט אין משך פון 14 טעג נאכן דערהאלטן די צאלונגס־מעלדונג צו דערלאנגען א רעקורס צו דער רעקלאמאציע־קאמיסיע בייא דער קהלה.

נעבן דעם באשלוס פון דער קהלה איז דאס רעכט אין משך פון 14 טעג נאכן עראפנען דעם באשלוס אנצוגעבן אן אפעלאציע דורך דער קהלה צו דער בעהערקע סטארמינען דעם אויסצעמאסטונג־קאמיסיע אין פאל פון נישט איינצאלן דעם עטאט אין די אויבנאנגעוויזענע טערמינען אויך ניט צושלאג ווי אויך עגזעקוציע־קאסטן.

דער קהלה עטאט אין איינצאל דעם עטאט אין די אויבנאנגעוויזענע טערמינען אויך ניט וועלכער עס וועט ניט באשראנקט ווערן מיט א נגהערקיקער קהלה־מארק אן 1% פאנאנדליכן

ווילנע, דעם 193

פאראיאלטונג פון דער ווילנער קהלה.

מעלדונג אפצוצאלן דעם יערלעכן קהילה־שטייער (יידיש, פויליש, עבריט)

Bill for payment to the annual community dues (Yiddish-Polish-Hebrew)

הודעה על חובת תשלום מס שנתי לקהילה (ביידיש פולנית־עברית)

Повестка о платеже годового общинного налога (по–еврейски, польски и древне–еврейски)

קאמיסיע פאר סאציאלער פאר־
זארגונג. פון רעכטס — 1טע ריי:
מ. ראכמאן, י. וויידמשאנסקי, א. מ.
זיידשוהר, ש. ברוידא, מ. גארפינקעל;
2טע ריי: ב. לובאצקי, א. גארדאן,
י. פינסק

Commission for Social Welfare

ועדה לעניני סעד

Комиссия по социальному обеспечению

בית־עולם־און קבורה־קאמיסיע, פון רעכטס: מ. גארפינקעל,
ב. פרנס, א. פרושאן, ש. גורוויטש
Cemetery and Burial Commission

ועדה לעניני קבורה ובית־הקברות

Комиссия по кладбищам и могилам

ווילנער יידישע קהילה

VILNA JEWISH COMMUNITY

הקהילה היהודית בווילנה

ВИЛЕНСКАЯ ЕВРЕЙСКАЯ ОБЩИНА

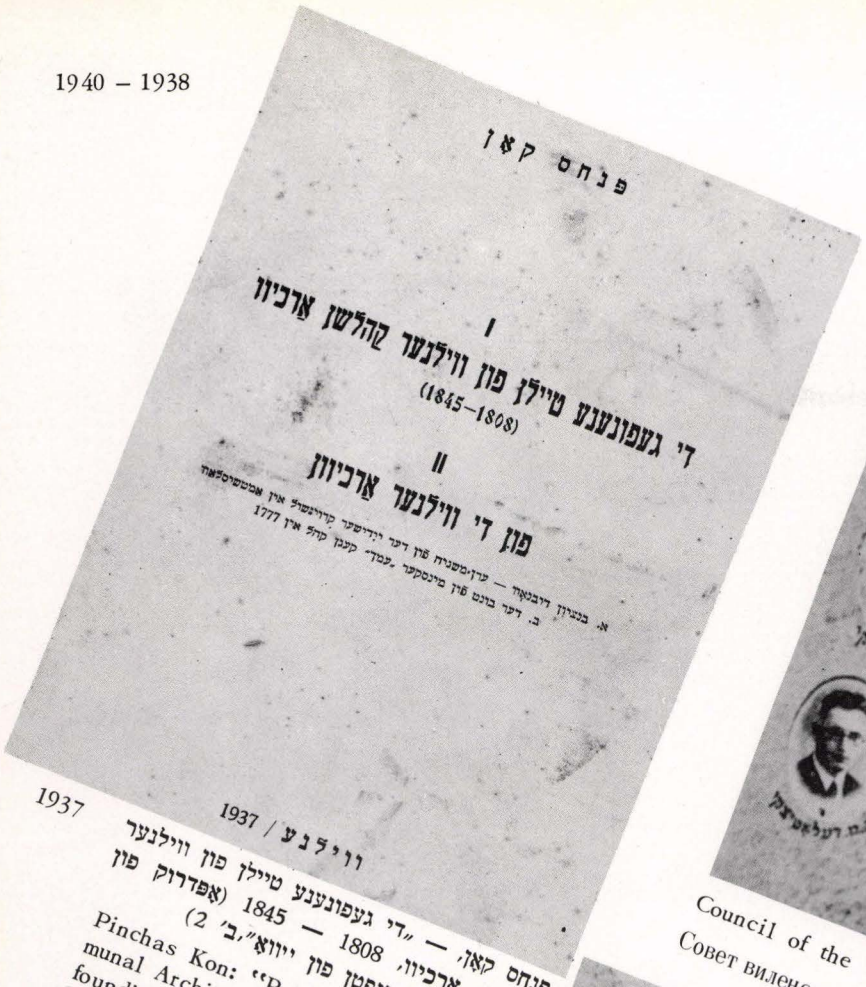

1937

פנחס קאהן — „די געפונענע טיילן פון ווילנער קהל'שן ארכיון, 1808 — 1845" (אפדרוק פון היסטאריש שריפטן פון ייוואָ", ב' 2)

Pinchas Kon: "Parts of the Vilna Communal Archives, 1808 – 1845, that were found" (reprint from the studies in history of the YIVO V. 2)

פנחס קאהן: „החלקים שנמצאו מארכיון הקהילה הוילנאית 1808 — 1845 (תדפיס מכתבים ההיסטוריים של „ייוא" ב. 2)

Пинхас Кон: „Найденные части архива виленской общины 1808–1845" (отпечаток с „Исторически труды ИВО", том II)

Council of the Vilna Jewish Community

Совет виленской еврейской общины

ראש פון דער ווילנער יידישער קהילה

מועצת הקהילה היהודית בווילנה

פארוואלטונג פון ווילנער קהילה

Administration of the Vilna Community

הנהלת הקהילה בווילנה

Правление виленской еврейской общины

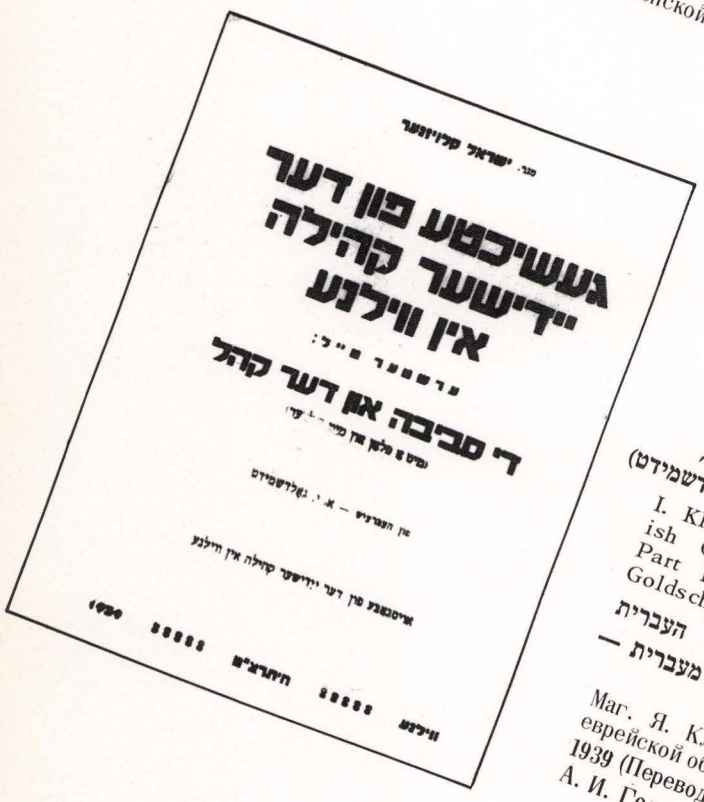

מגר'. קלויזנער — „געשיכטע פון דער יידישער קהילה אין ווילנע", ערשטער טייל, ווילנע, 1939 (פון העברעאיש — א. י. גאלדשמידט)

Маг. Я. Клойзнер: „История виленской еврейской общины". Часть первая, Вильна, 1939 (Перевод с древне-еврейского А. И. Голдшмита)

מגר'. קלויזנער: „קורות הקהילה העברית בווילנה", חלק ראשון, 1939 (תרגום מעברית — א. י. גולדשמיד)

Маг. Я. Клойзнер: „История виленской еврейской общины". Часть первая, Вильна, 1939 (Перевод с древне-еврейского А. И. Голдшмита)

געזעץ־פראיעקט פאר דער ווילנער רעליגיעזער קהילה אונטער דער ליטווישער ממשלה

Projected laws for the Vilna religious community under Lithuanian rule

הצעת תקנון לקהילה הדתית בווילנה תחת שלטון הליטאים

Проект устава для виленской религиозной общины при литовской власти

1940–1939

DR. JACOB VIGODSKI

Д–р ЯКОВ ВЫГОДСКИЙ

ד"ר יעקב וויגאַדסקי

ד"ר יעקב ויגודסקי

ד"ר י. וויגאַדסקי
Dr. J. Vigodski
ד"ר י. ויגודסקי
Д–р Яков Выгодский

1942 – 1857

יושב־ראש פון דער ציוניסטישער באַוועגונג. פּאַר־זיצער פון דער ווילנער קהילה. רַאַטמאַן פון ווילנער שטאַט־רַאַט, סיים־דעפוטאַט, דער טאַטע פון ווילנער יידן

Chairman of the Zionist movement, chairman of the Vilna Community, member of Vilna Municipal Council, Sejm Deputy, the father of Vilna Jews

ראש התנועה הציונית, ראש הקהילה הוילנאית, חבר המועצה העירונית של וילנה, ציר לסיים, אבי יהדות וילנה

Председитель Сионистского движения, председатель виленской общины, заседатель виленского городского совета, депутат в Сейм, отец виленских евреев

פרייז 20 גר.

יובילייי־אויסגאַבע

צום 70־יאָריקן געבורטס־טאָג

פון ד"ר יעקב וויגאַדסקי

(3־טער אפּריל 1857 — 3־טער אפּריל 1927 יאָר)

ארויסגענעבן דורכן ארגאַניזיר־קאָמיטעט פאַר דער פייערונג פון ד"ר וויגאַדסקי'ס 70־יאָריקן יובל.

לכבוד הד"ר

יעקב בן־יחיאל וויגודסקי.

(יובל־השבעים שלו)

ליום שמחתך ושמחת כלנו, בהגיעך ליובל השבעים שלך — שא ברכה לבבית וחודה עמוקה מאת הצבור היהודי בווילנה, המאחל לך, כי עוד הרבה שנות־חיים תמשיך במרץ העלומים שלך את עבודתך הגדולה למטובתו של העם העברי.

אתה, שהקדשת את מיטב שנותיך למלחמה בעד זכויותיו האנושיות והלאומיות ושחרורו של העם העברי, אתה, שבכל דרך החיים שלך נשאת בגאון את הדגל הלאומי של העם העברי עתיק־ימין, — יהי רצון שתזכה לראות בעינך את פרי עבודתך הגדולה — את פריחתו המפוארת של העם העברי בחמר ובהרון.

בשם הצבור היהודי בווילנה

הועד־המיוחד.

ווילנה, ראש חודש ניסן תרפ"ז.

ד"ר יעקב וויגאַדסקי

(צום זיבעציקסטן געבורטסטאָג)

אין דעם טאָג פון דיין אָנזאָגער אלעמענס גרויסער שמחה, וועז דו האָסט דערלעבט דיין זיבעציקסטן געבורטסטאָג, נעם אָן די הערצלעכע באַגריסונג און דאַנק־זאָגונג, וועלכע וויינסט דיר שער באַשלקעדונג, וועלכע וויינסט דיר נאָך לאַנגע יאָרן צו לעבן און שאַפֿן, ווען מיט דיין יונגן־ענערגיע, וועלכע דו מאַרשׁירסט, די גרויסע און וויכטיקע אַרבעט לטובת דעם יידישן פאָלק.

דו, וועלכער האָסט דיין יוגנט־יאָרן אין פּאָלן פֿאַרבראַכט, וועלכער האָסט דעם יידישן פאָלק אין פּאָלן פֿאַרטראָטן, דו ביסט אַ קינד פון ווילנע, דו ביסט אַ קינד פון דער ווילנער אוניווערסיטעט, דו ביסט אַ קינד פון דער ווילנער יידישער געמיינדע, דו ביסט אַ קינד פון דער ווילנער יידישער ליטעראַטור, דו ביסט אַ קינד פון דער ווילנער יידישער פּרעסע.

דו ביסט אַ קינד פון דער ווילנער יידישער שול

DR. TSEMACH SHABAD

ДОКТОР ЦЕМАХ ШАБАД

ד״ר צמח שאַבאַד

ד״ר צמח שבד

מעדיצינער; וויסנשאַפטלער; פּובליציסט; פאַרזיצער פון דער דעמאַקראַטישער פּאַרטיי; פאַרזיצער פון דער ווילנער קהילה; ראַטמאַן פון ווילנער שטאַט-ראַט; סענאַטאָר; פירער פון דער מאָדערנער ייִדישער שול־און קולטור־באַוועגונג

Physician, scientist, publicist, chairman of the Democratic Party, chairman of the Vilna Jewish Community, member of the Vilna City Council, Senator, leader of the modern Jewish school and culture movement

Врач, учеый, публицист. Председатель Демократиче—ской Партии. Председатель виленской еврейской общины. Заседатель виленского городского совета. Сенатор. Руководитель современного еврейского школного культрного движених

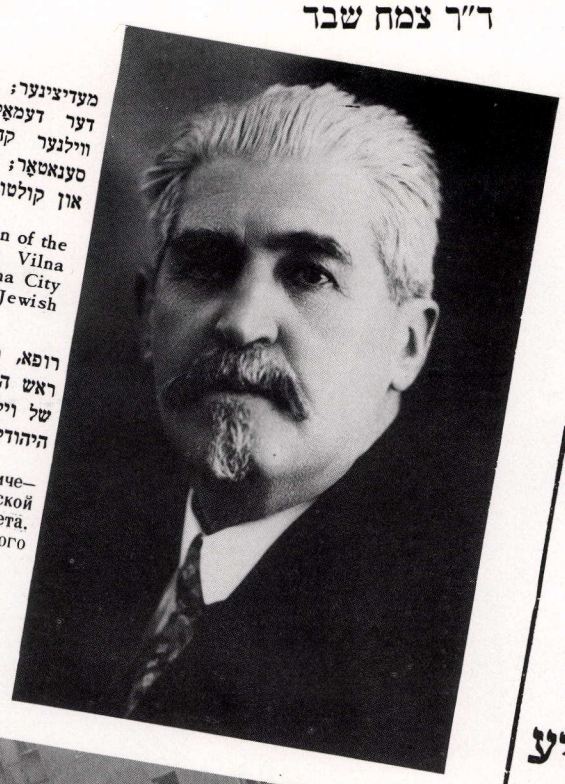

ייִדישער וויסנשאַפטלעכער אינסטיטוט

ד״ר צמח שאבאד

אויטאָביאָגראַפיע

ד״ר צ. שאַבאַד
אויטאָביאָגראַפיע,
ביבליאָטעק פון
ייִוואָ, ווילנע, 1935

Dr. Ts. Shabad
Autobiography,
YIVO Library,
Vilna, 1935

ד״ר צ. שבד
אבטוביוגרפיה,
ספריית „ייוא״,
וילנה, 1935

Доктор Ц. Шабад
Автобиография,
библиотека „ИВО"

ד״ר
צמח שאבאד
געשטאָרבן

זונטאג דעם 20-סטן יאַנואַר 1935-ט״ן שבט תרצ״ה 1145 פּרי
אין טיפסטן צער זיינען מיר וועגן דעם מחדיע דער ווילנער באפעלקערונג

ייִדישער נענגם־קאָמיטעט. יעקאפא.
נעזעלשאפט. מאָרי.
עזריאל.
עזרת־נאַציע־נעזעלשאפט. יע. אס.
עזרת־נאַציע־נעזעלשאפט.
משפחת הילים.
יתומים־קאָמיטעט.
ייִד סטודנטן פאַראיין. מכבי.
ייִדישער סטודנטן־פאַראיין באַנד
ווילנער ייִדישער סטודנטן־פאַראיין
קלייבנאָפגודל. פאַרב.
ראַבאָטערס. פאַרב.
פאַרייניגטען פאַראיין
פאַרב.
צענטראַלע ייִדישע פאַלקס באַנק
ייִדישע באַנק
סחורות־אין־פאַרייניגטען באַנק
פרויען־פאַראיין
ווילנער ייִלג. (אַגוד־נעזו)

ווילנער ייִדישע קהילה
ייִדישע פראַנציע פון שטאַם־ראַט
ייִדישע דעמאַקראַטישע פאַלקס־פאַרטיי
דעמאַקראַטישער פאַראיין
ייִדישער דאַלמודיסטן פאַראיין
פּען קלוב
ייִדישער ייִשוב־אַרבעטער־סיינדיקאַט
ייִדישער ישוב־ראַיאָסטן סינדיקאַט
ייִדישער פּאַלקסבאַנק
ייִדישע טעאַטער־טרופּע
ווילנער טאָג.
ווילנער קוריער
ווילנער ראַדיאָ
ווילנער עסטפּרעס
גריניגקע בירעלעך
חברי.

Zawiadomienie o zgonie D-ra Cemacha SZABADA

מודעה וועגן טויט פון ד״ר צ. שאַבאַד

Announcement of Dr. Shabad's death

מודעה על מות ד״ר צ. שבד

Об' явление о смерти Д—ра Ц. Шабада

לוויה, ברייטע גאַס

Funeral, Broad Street

הלוויה, הרחוב הרחב

Похороны: — по Большой улице

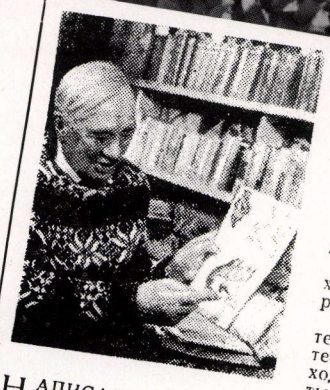

1 апреля — день рождения КОРНЕЯ ИВАНОВИЧА ЧУКОВСКОГО. Ему исполняется 85 лет. Сегодня Корней Иванович рассказывает о том, как он написал книжку про доктора Айболита.

КАК Я НАПИСАЛ СКАЗКУ «ДОКТОР АЙБОЛИТ»

НАПИСАЛ я её очень, очень давно. А задумал её написать ещё до Октябрьской революции, потому что я познакомился с доктором Айболитом, который жил в Вильно. Звали его доктор Шабад. Был это самый добрый человек. какого я только знал в жизни. Он лечил детей бедняков бесплатно. Придёт, бывало, к нему худенькая девочка, он говорит ей:

— Ты хочешь, чтобы я тебе выписал рецепт? Нет, тебе поможет молоко, приходи ко мне каждое утро, и ты получишь два стакана молока.

И по утрам, я замечал, выстраивалась к нему целая очередь. Дети не только сами приходили к нему, но и приносили больных животных.

Вот я и подумал, как было бы чудно написать сказку про такого доброго доктора. Доктор Шабад, конечно, не уезжал в Африку, это я выдумал, что как будто он улетел туда и что там он встретил злого разбойника Бармалея.

Совестно признаться, но я люблю иногда поиграть со зверями, даже если они неживые. У меня в комнате есть кенгуру и замечательный лев, мой искренний друг. Этот лев особенный: он разевает пасть и говорит по-английски: «Я очень люблю детей, p-p-p». Дальше он говорит: «Я царь джунглей, но я добрый лев». Дети любят добрых зверей. Вот для таких ребят я и написал свою сказку.

קאָרניי טשוקאָווסקי דערציילט, אַז זיין קינדער־מעשה׳לע „דאָקטער אויסטוטוויי", איז ווענגן ווילנער דאָקטער שאַבאַד (פּיאָנערסקאַיאַ פּראַוודאַ", מאָסקווע, 31טער מערץ, 1967)

קורניי צ׳וקובסקי מספר כי סיפור־הילדים שלו „דוקטור, אוי, כואב" מכוון לד״ר שבד („פיונרסקאיא פראוודא", מוסקבה, 31 במארס, 1967)

Корней Чуковский рассказывает, что его сказка „Доктор Айболит" написана о виленском докторе Шабаде („Пионерская Правда" — Москва, 31/III 1967)

שאַבאַד־דענקמאָל אויפן טאָז־קאָלאָניע, פּאָספּיעשק

Shabad monument at the TOZ colony, Pospieshki

מצבת־זכרון לצמח שבד במושבת „טאז", פוספּיישק

Памятник Шабаду в колонии „ТОЗ", Поспешки

נויט, זאָרג, פאַרצווייפלונג

WANT, WORRY, DESPAIR

מחסור, דאגה, יאוש

НУЖДА, ЗАБОТА, ОТЧАЯНИЕ

צדקה־חברות
PHILANTHROPIC SOCIETIES
חברות־צדקה
БЛАГОТВОРИТЕЛЬНЫЕ БРАТСТВА

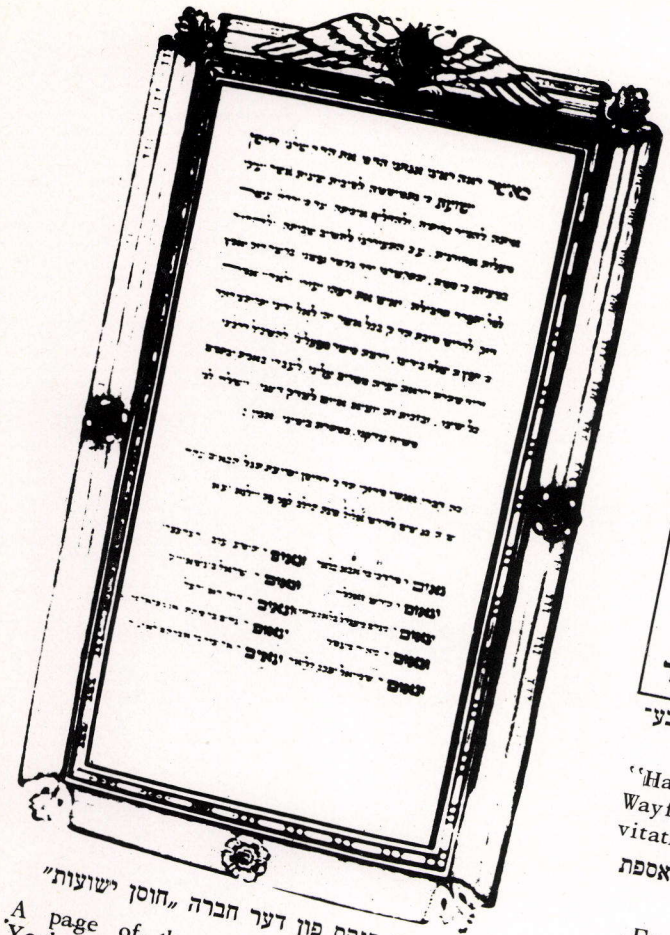

אַ זייט פון פּנקס פון דער חברה „חוסן ישועות"

A page of the register of the "Hosen Yeshout" Society ("Strength of Salvation")

דף מתוך הפנקס של חברת „חוסן ישועות"

Страница из хроники братства „Хосан Йешуос" (Стойкость спасение)

1872

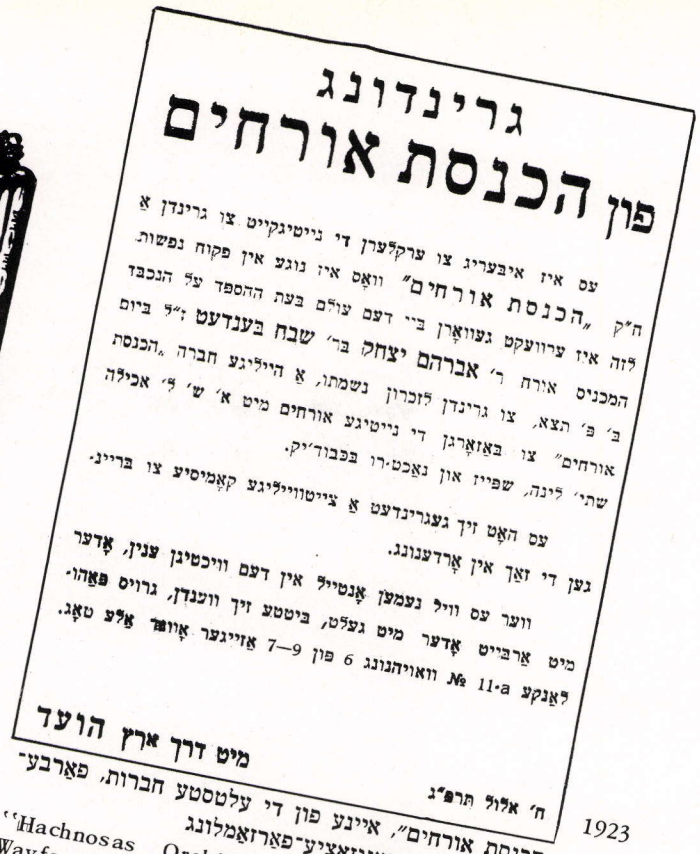

גרינדונג
פון הכנסת אורחים

עס איז איבעריג צו ערקלערן די נייטיגקייט צו גרינדן אַ ח"ק „הכנסת אורחים" וואָס איז נוגע אין פקוח נפשות לזה איז ערוועקט געוואָרן ביי דעם עולם בעת ההספד על הנכבד המכניס אורח ר' אברהם יצחק בר' שבח בענדעט ז"ל ביום ב' פ' תצא, צו גרינדן לזכרון נשמתו, אַ הייליגע חברה „הכנסת אורחים" צו באַזאָרגן די נייטיגע אורחים מיט א' ש' ל' אכילה שתי' לינה, שפייז און נאַכט־רו בכבוד'יק.

עס האָט זיך געגרינדעט אַ צייטווייליגע קאָמיסיע צו ברייני־גען די זאַך אין אָרדענונג.

ווער עס וויל נעמען אָנטייל אין דעם וויכטיגן ענין, אָדער מיט אַרבייט אָדער מיט געלט, ביטטע זיך ווענדן, גרויס פּאַהו־לאַנקע № 11-a וואויהנונג 6 פון 9—7 אַזייגער אָוונד אַלע טאָג.

מיט דרך ארץ הועד

ח' אלול תרפ"ג

1923

„הכנסת אורחים", איינע פון די עלטסטע חברות, פאַרבע־טונג צו אַ רעאָרגאַניזאַציע־פאַרזאַמלונג

"Hachnosas Orchim" ("Hospitality for the Wayfarers"), one of the oldest societies, invitation to a reorganization meeting

„הכנסת אורחים", אחת החברות הישנות — הזמנה לאספת ריאורגניזציה

„Гахносас Орхим" (приют для бедных) одно из старейших братств: приглашение на реорганизационное собрание

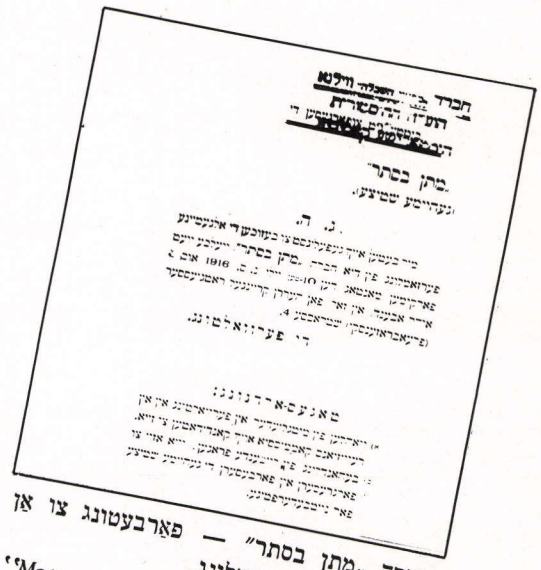

חברה „מתן בסתר" — פאַרבעטונג צו אַן אַלגעמייגער פאַרזאַמלונג

"Matan Baseter" Society (Secret Alms-Giving), invitation to a general meeting

חברת „מתן בסתר" — הזמנה לאספה כללית

Братство „Маган Бесесер" (секретная помощь) — приглашение на общее собрание

1906

הילף פאַר אָרעמע קימפּעטאָרינס

Aid for needy lying-in mothers

עזרה ליולדות עניות

Помощь неимущим роженицам

Officers of "Hachnosas Kala" Society ("Bridal Fund for the Poor")

ההנהלה של חברת „הכנסת כלה"

Правление братства „Гахносас Калэ" (помощь бедным невестам)

פאַרוואַלטונג פון דער חברה „הכנסת כלה", פון רעכטס — 1טע ריי: פ. דעסלער, ל. זאַלקינד, הרב מנחם קראַקאָווסקי, ח. כאַלעם, ק. שקאָלניצקי, הרב יאָסעלעוויטש, פ. כאַלעם; 2טע ריי: ג. שקאָלניצקי, ע. שעסקין, קאַצענעלסאָן

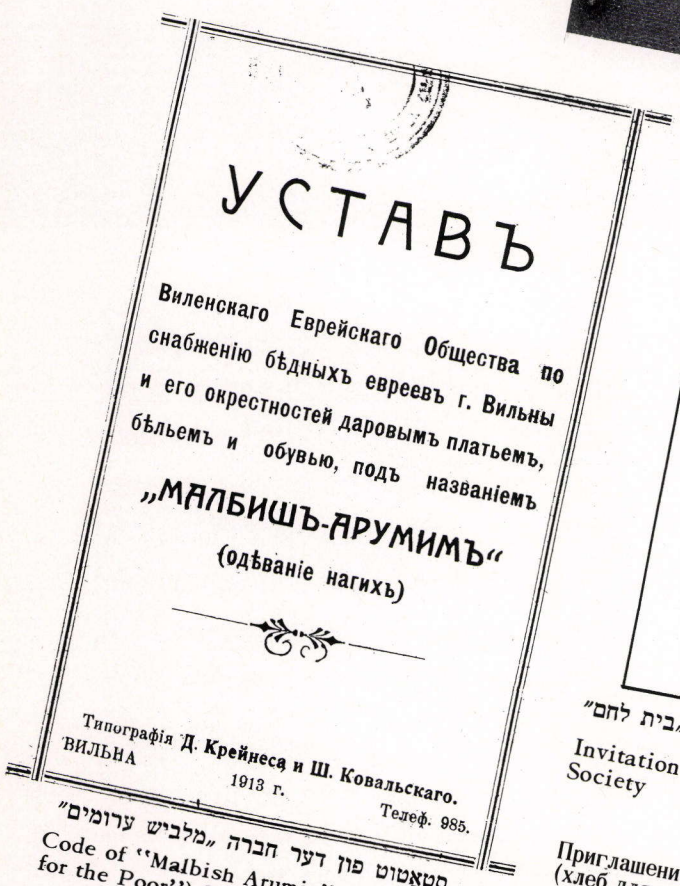

УСТАВЪ

Виленскаго Еврейскаго Общества по снабженію бѣдныхъ евреевъ г. Вильны и его окрестностей даровымъ платьемъ, бѣльемъ и обувью, подъ названіемъ

„МАЛБИШЪ-АРУМИМЪ"

(одѣваніе нагихъ)

Типографія Д. Крейнеса и Ш. Ковальскаго.
ВИЛЬНА 1913 г. Телеф. 985.

סטאַטוט פון דער חברה „מלביש ערומים"

Code of "Malbish Arumin" ("Clothes for the Poor") Society

התקנון של חברת „מלביש ערומים"

Статут братства „Малбуш Арумим" (одежда для бедных)

1913

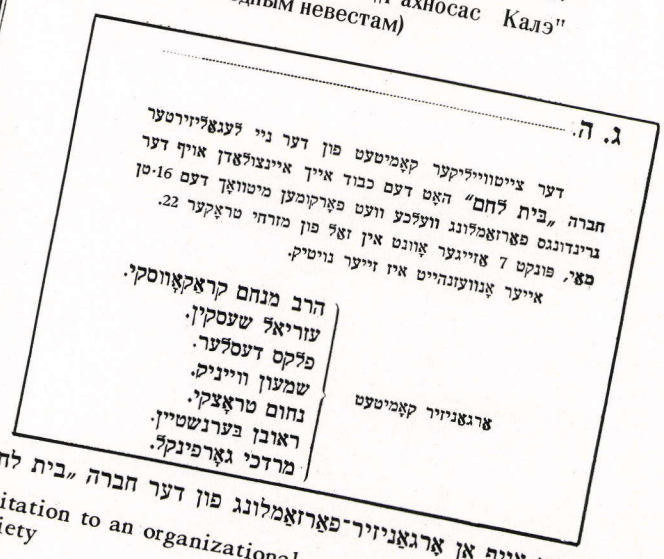

ג. ה.

דער צייטווייליקער קאָמיטעט פון דער ניי לעגאַליזירטער חברה „בית לחם" האָט דעם כבוד אייך איינצולאַדן אויף דער גרינדונגס פאַרזאַמלונג וועלכע וועט פאָרקומען מיטוואָך דעם 16-טן מאַי, פונקט 7 אַזייגער אָוונט אין זאַל פון מזרחי טראָקער 22. אייער אָנוועזנהייט איז זייער נויטיק.

הרב מנחם קראַקאָווסקי.
עזריאל שעסקין.
פלקס דעסלער.
שמעון ווייניק.
נחום טראָצקי.
ראובן בערנשטיין.
מרדכי גאָרפינקל.

אַרגאַניזיר קאָמיטעט

פאַרבעטונג אויף אַן אָרגאַניזיר־פאַרזאַמלונג פון דער חברה „בית לחם"

Invitation to an organizational meeting of the "Bet-lechem". Society

הזמנה לאספת ארגון של חברת „בית לחם"

Приглашение на общееу собрание братства „Бейс Лехем" (хлеб для нуждающихся)

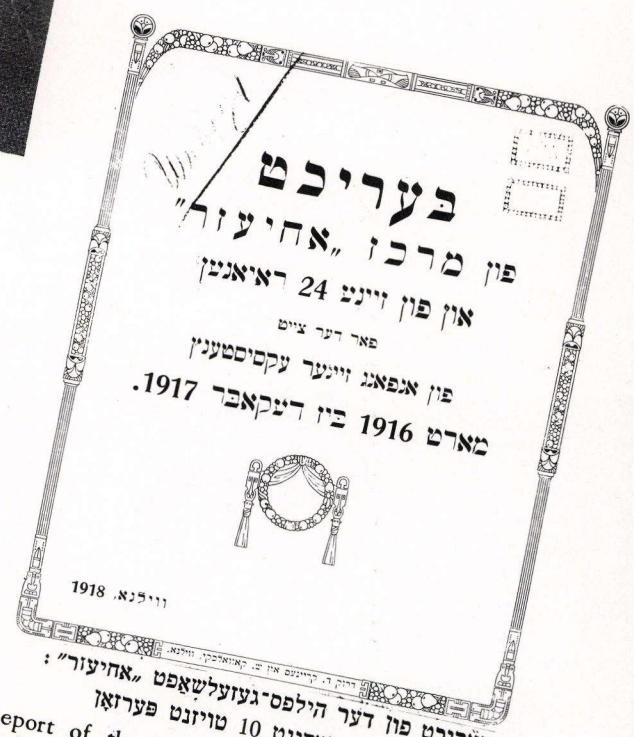

בעריכט
פון מרכז „אחיעזר"
און פון זיינע 24 ראיאנען
פאַר דער צייט
פון אנפאנג זייער עקסיסטענץ
מארט 1916 ביז דעקאבר 1917.

ווילנא, 1918

באַריכט פון דער הילפס־געזעלשאַפט „אחיעזר": אין 22 חדשים באַדינט 10 טויזנט פּערזאָן

Report of the "Achiezer" Aid Society: during 22 months it served 10,000 persons

דו"ח חברת „אחיעזר": במשך 22 חודש שימשה 10 אלפים איש,

Отчет общества „Ахиезер" (братская помощь): в течение 22 месяцев оно оказало помощь 10 тысяч человек

XII 1917 – 1916 III

СОВѢТЪ СТАРШИНЪ
ВИЛЕНСКОЙ ЕВРЕЙСКОЙ ОБЩЕСТВЕННОЙ
БОГАДѢЛЬНИ.
Дирекція 1 дня 191 5 г.
№
г. Вильна.

קאַראַבקע־שטייער פאַרן מושב־זקנים
Tax for the Home for the Aged
מס למושב־הזקנים
Коробочный сбор для богадельнии

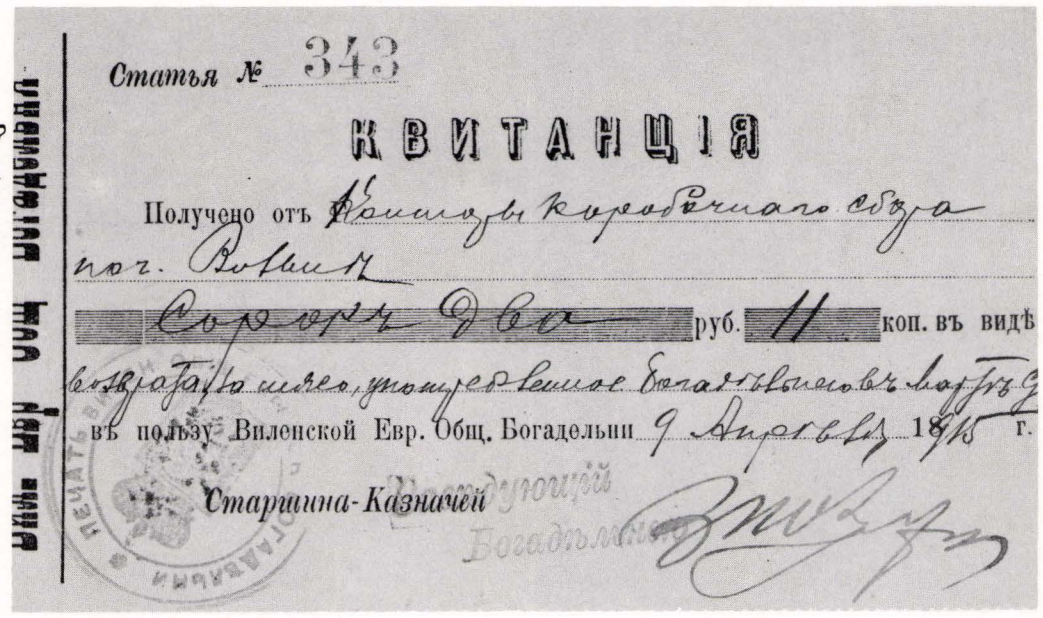
Статья № 343
КВИТАНЦІЯ
Получено отъ Комиссіи коробочнаго сбора
пог. Вильна
Сорокъ Два руб. 11 коп. въ видѣ
возвратнаго милостыннаго пособія Богадѣльнямъ
въ пользу Виленской Евр. Общ. Богадельни 9 Апрѣля 1915 г.
Старшина-Казначей
Председатель
Богадѣльни

הילפרוף פון ווילנער „מושב-זקנים"
דרייהונדערט שלשים לייט, וועלכע נעמינען זיך אין „מושב-זקנים" אין פיל הונדערטער זקנים,
וועלכע קלאפן אין די טירן פון „מושב-זקנים" אין בעטן רחמים מען זאל זיי אריינגעמען וועגן זיך מיט
א הילפרוף צו דער ווילנער באפעלקערונג אן אונטערשריפ פון קלפ אן אינערציינונג:
בריידער יידן!
העלפט אונז! פארלאזט אונז ניט אויף דער עלטער!
געדיינקט וועגן גורל פון די אומגליקלעכע שלטע, וועלכע רופן צו־אייך: אל תשליכנו
לעת זקנה ככלות כחנו־על תעזבנו!
די מערזשלטונג פון „מושב-זקנים" צו שלץ ווילנער יידן
איר מארט ניט שטיין פון וייטן!
דיט מנדב לטובת דעם „מושב-זקנים"!

הילפרוף פאַרן מושב־זקנים
Appeal to support Home for the Aged
קריאה לעזרת מושב־הזקנים
Призыв о помощи для богадельнии „Мойшев Зкейним"

די זקנים
The aged men
הזקנים
Старики

די זקנות
The aged women
הזקנות
Старухи

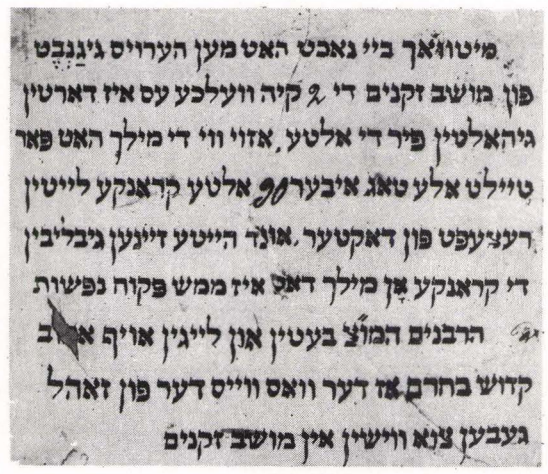
מיטוואך בין נאכט האט מען הערויס גיגנבט
פון מושב זקנים די 2 קיה וועלכע עס איז דארטין
גיהאלטין פיר די אלטע. אזוי ווי די מילך האט פאר
טיילט אלע טאג איבערן אלטע קראנקע לייטין
דעציעפט פון דאקטער. אונד הייטע זיינען גיבליבין
די קראנקע אן מילך דאס איז ממש פקוח נפשות
הרבנים המוצ בעטין אן ליגין אויף אר
קדוש בחרם אז דער וואס וויס דער פון זאהל
געבען צוא וויטין אין מושב זקנים

מודעה וועגן העלפן צוריקגעפינען 2 געגנבעטע קי
Announcement asking for help to find two stolen cows
מודעה בדבר עזרה למצוא 2 פרות גנובות
Об' явление о помощи в отыскании 2 украденных коров

מושב־זקנים
ווילנה.

ZARZĄD
WILEŃSKIEGO IZRAELICKIEGO
PRZYTUŁKU DLA STARCÓW

HOME FOR THE AGED

ЕВРЕЙСКАЯ БОГАДЕЛЬНЯ

די פאַרוואַלטונג, פון רעכטס–1טע ריי ; ט. עפשטיין, ל. שיניוק, ש. ווילענסקי, ב. עפשטיין, י. בונימאָוויטש, ש. ראָזענטאַל, ט. בונימאָוויטש, י. ט־אַצקי, ז. קליינשטיין, מ. יאַנאָוו ; 2טע ריי : ג. רודניצקי, מ. גורוויטש, ע. באַסמאַן, ש. שימיאָוויטש, פ. לעוו, ל. גאָטפריד, נ. ליבאָ, ס. מאַנעסאָן, פ. אַלפעראָוויטש, ר: אָרוך, י. שלאָגמאַן, פרייס, כהן, י. לעוו ; 3טע ריי : ב. פאָטרוך, י. שימיאָוויטש, ר. פייוואושעוויטש, וו. בראַמסאָן, מ. בראמסאָן, זיידשנור, נ. וואָלפע־ט, ש. בוקאַטמאן, י. ארוך, א; שעליובסקי, ה; סאָלאָגאָיץ; 4טע ריי: א. סטראַשון, ש. אַראָנסאָן, ז. קאַנטאָראָוויטש, א. צאָך, ל. זאַלצמאַן, י. באַסמאַן, ש. באָיקאָוויטש, ר. מ. לעווין

Правление ההנהלה Administration

The building (Portova St.)
Здание (Портовая ул. 17)
דער בנין (פאָרטאָווע גאַס נ׳ 17)
הבנין (רחוב פורטובה, מס׳ 17)

די בעקעריי
Bakery
המאפיה
Пекарня

אין גאָרטן
In the garden
בגן
В саду

מע שמועסט, מע לייענט אַ צייטונג און — דער טאָג פאַרגייט..
משוחחים, קוראים בעתון — והיום חולף...

Conversation, reading the newspaper and — the day passes . . . .
Беседуют, читают газеты и так проходит день

אין צימער
In the room
בחדר
В комнате

די „ביליקע הייזער" (סובאטש 37) געבויט מיט דער הילף פון דער „ייקא"

Tenements (Subotch no. 37), built with the help of "ICA"

„הבתים הזולים" (רח' סובוץ' מס' 37), שנבנו בסיוע „ייקא"

„Дешевые дома" (ул. Субоч 37) были построены с помощью „ИКА"

Vicinity around the tenements

Окрестности „дешевых домов"

די געגנט אַרום די „ביליקע הייזער"

השכונה מסביב ל„בתים הזולים"

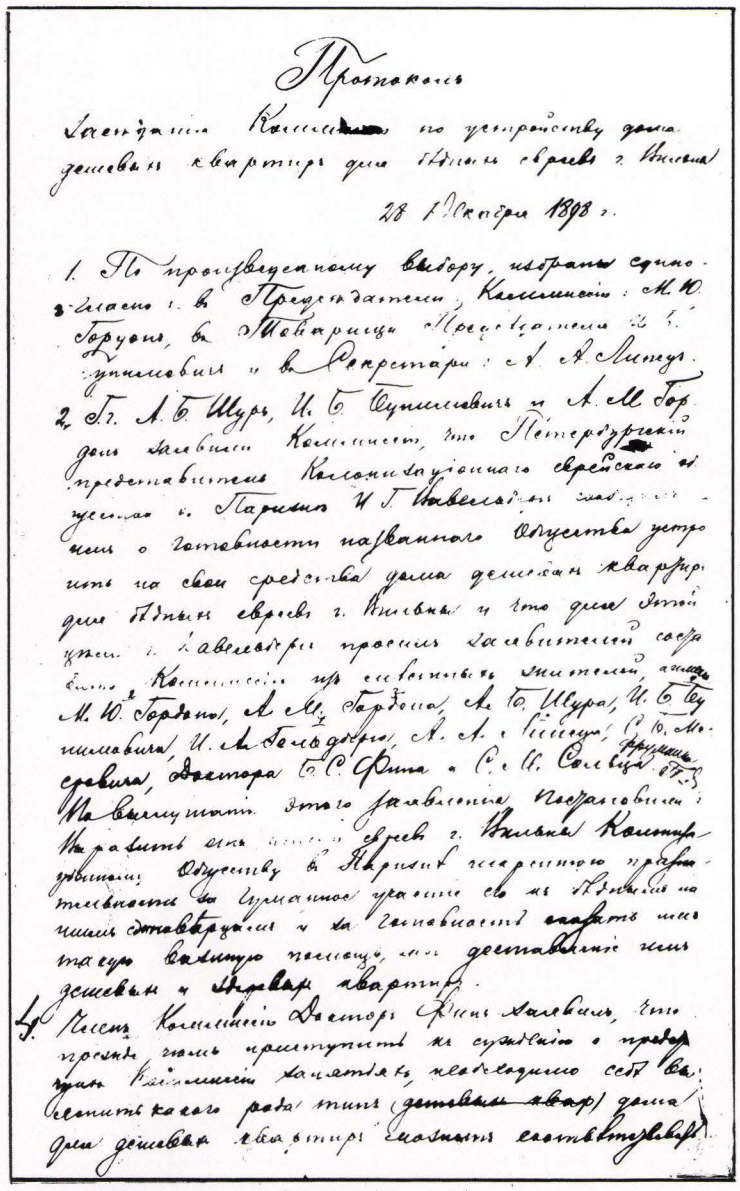

Протоколъ

Засѣданія Комиссіи по устройству дома дешевыхъ квартиръ для бѣдныхъ евреевъ г. Вильны

28 Октября 1898 г.

1. По произведенному выбору, избраны единогласно: въ Предсѣдатели Комиссіи: М. Ю. Горденъ, въ Товарищи Предсѣдателя: С. Г. Цунцеловичъ и въ Секретари: А. А. Линецъ.

2. Гг. А. Б. Шуръ, И. Б. Цунцеловичъ и А. М. Гордонъ заявили Комиссіи, что Петербургскій предсѣдатель Колонизаціонной еврейской комиссіи г. Парижъ И. Г. Полевецкій [illegible] о готовности названнаго Общества устроить на свои средства домъ дешевыхъ квартиръ для бѣдныхъ евреевъ г. Вильны и что для этой цѣли г. Полевецкій просилъ заявленіемъ своимъ Комиссію пр[illegible] лицъ, а именно: М. Ю. Гордона, А. М. Гордона, А. Б. Шура, И. Б. Цунцеловича, И. М. Гольдберга, А. А. Линецкаго, С. Б. Мосеевича, доктора С. С. Фина и С. И. Соловья, [illegible] Въ [illegible] этого заявленія Полевецкаго Управленіе еврея г. Вильны Комитета увѣдомило Общество в Парижѣ [illegible] Управленіе со мѣстными [illegible] и за готовность [illegible] такую [illegible] дешевыхъ и [illegible] квартиръ.

4. Гг. Члены Комиссіи Докторъ Финъ заявили, что просятъ [illegible] приступить къ [illegible] Комиссіей занятія, необходимаго для [illegible] дома дешевыхъ [illegible]

פּראָטאָקאָל פון דער איניציאַטיוו־קאָמיסיע צו בויען הייזער פאַר אָרעמע יידן

Minutes of the Initiative Commission to Build Houses for Poor Jews

דו"ח הוועדה־היוזמת לבניית בתים ליהודים עניים

Протокол организационной комиссии по постройке домов для еврейской бедноты

1898 28/XII

די קיך ביים אינטערנאַט פון די שילער פון יידישן לערער־סעמינאַר אין די „ביליקע הייזער"

Kitchen in tenement dormitory for students of the Jewish Teachers' Seminary

המטבח ליד הפנימיה של תלמידי הסמינר האידי למורים ב„בתים הזולים"

Кухня при интернате для учеников еврейской учительской семинарии в „дешевых домах"

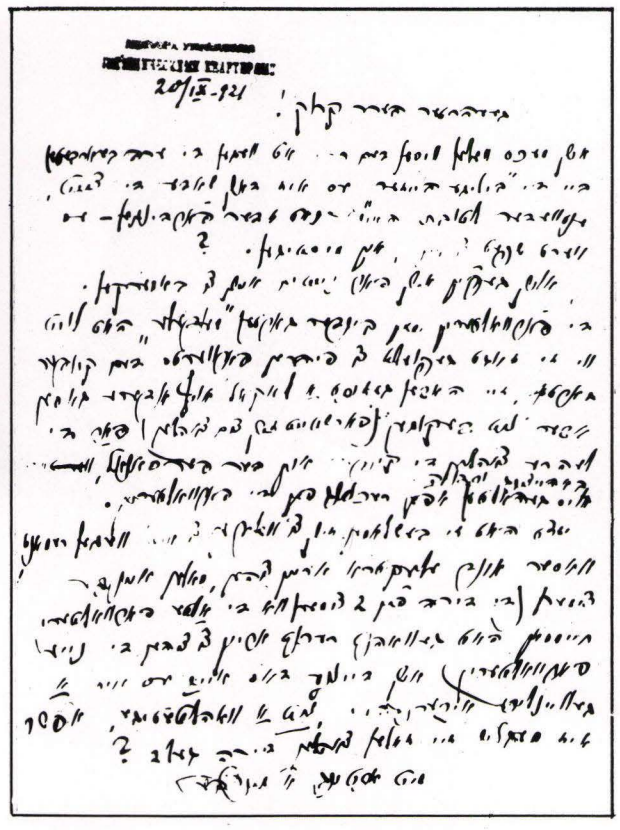

א בריוו פון פאַרוואַלטער פון די „ביליקע הייזער" צום קהילה־פאַרוואַלטער א. קרוק, וועגן באַאַרבעטן די ערד אַרום און וועגן א קינדער־גאַרטן

A letter from the superintendent of the tenements to the superintendent of the Jewish community, A. Kruk, to cultivate the surrounding land, and about a kindergarten

מכתב ממנהל „הבתים הזולים" למנהל הקהילה א. קרוק בדבר עיבוד האדמה אשר מסביב לבתים ועל גן־ילדים

Письмо заведующего „дешевыми домами заведующему общины, А. Круку о обработке земли вокруг „дешевых домов," и о детском саде

קאַמף קעגן הונגער

STRUGGLE AGAINST STARVATION

מלחמה ברעב

БОРЬБА С ГОЛОДОМ

בקישה

צו שטילען דעם שרעקליכען פייער און טויט שרעקליכען הונגער
אין אונזער הייליגע שטאט. איז נאך אפערזאמלונג יום ג ויקהל בערב
אין קברנישע שוהל פערבליבען אָן צו נעמען אונזערע הייליגע מיטלען
מיט וועלכע דער אבינו שבשמים מיט זיין הייליגע תורה ונביאיב
גיהייסין זאגאר פריבען ובחנוני נא צו געבין יעדערער איין צעהנטיל
פון זיין פארמעגין. וויא די זאך זאל ווערין אויס גיפייט, און דער צו
דיא נייטיגע מיטלען. בעט מען אלע וועלכע ווילען זיך פארזיכערין
דעם לעבען און זייער קאפיטאל זיכער. צו קומען אין דיא שוהלען
יום ה פ ויקהל בשעה 6 אווענד.
ובזכות הצדקה ואמונה ובטחון [illegible] ווילין מיר בעזה גיהאלפין ווערען

באַשלוס פון אַ פאַרזאַמלונג אין קברנישע קלויז: יעדער זאָל געבן מעשר, אַ צענטל פון זיין פאַרמעגן צושטייער

Resolution adopted at a meeting in the Gravediggers' Synagogue: Everyone should give a tithe, one tenth of his possessions as a contribution

החלטה שנתקבלה בקלויז־הקברנים: כל אחד יתן מעשר — יתרום חלק עשירי מרכושו

Постановление собрания в „Синагоге Могильщиков: каждый должен пожертвовать десятую часть своего состояния

פון הונדערטער פאמיליעס וואס זיינען פאר
ארעמט גיווארין דורך דיא לעצטע צייט. און יעדער
מענש הן איש, או אשה, זאלין ערב יום כפור צו מנחה
אנשטאט יעדער ליכט ברייגען 50 קאפ לצדקה רבה
של פקוח נפשות הנל, און אפ געבין דאס ליד הגבאים
דקלויז. און דאס וועט זיין פיעל אגהעס ערער תיקון.
פאר דיא נשמות הנפטרים וימליצו טוב בעדנו ביום הכפ
הבעל.
קיין מעתלעתער ליכט זאהל מען אויף יום כפור
אין דיא קלויזען ניט צינדען.

אַ צווייטער באַשלוס: אַנשטאָט יאָר־צייט־ליכט יום־כיפור ברייגען 50 קאָפּיקעס פאַר צדקה

Second resolution: instead of memorial candles on Yom Kippur – donate 50 Kopeykis to charity

החלטה שניה: במקום נרות־זכרון ליום־הכיפורים — לתת 50 קופיקות לצדקה

Второе постановление: вместо жертвенных свечей по поводу праздника „Иом Кипур" пожертвовать 50 копеек

PUBLIC KITCHEN ביליקע קיך

ДЕШЕВАЯ КУХНЯ מטבח זול

1939 – 1893

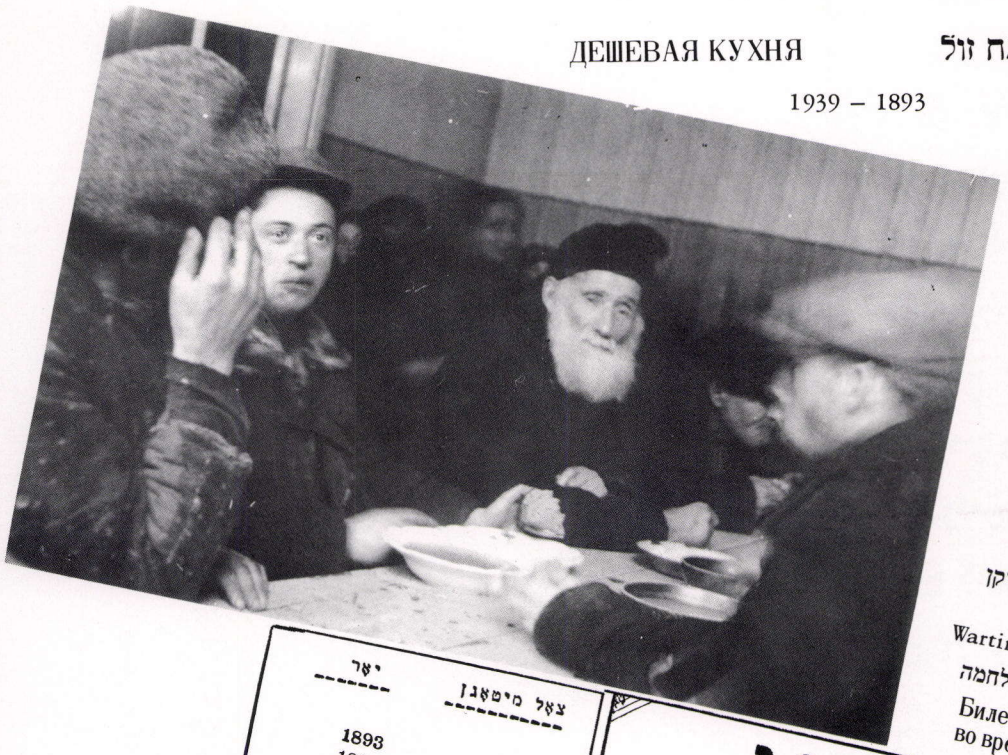

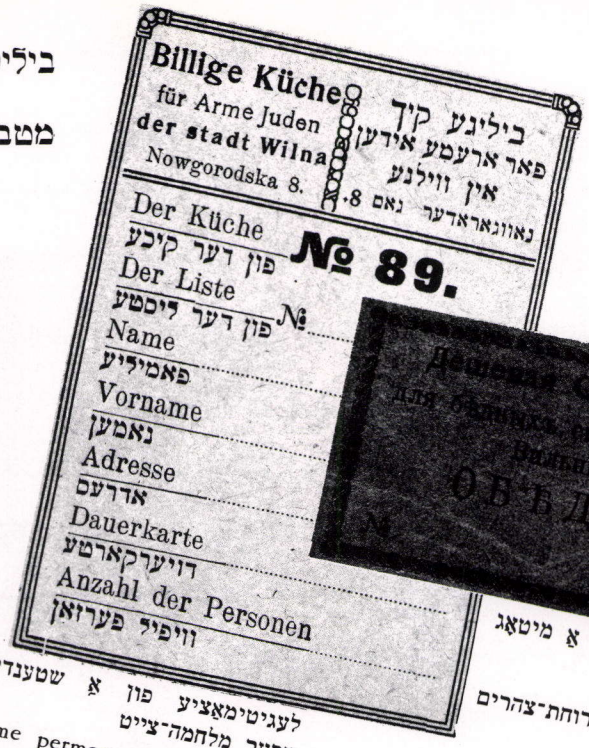

טאַלאָן צו באַקומען אַ מיטאָג

Lunch coupon

תלוש לקבלת ארוחת־צהרים

Талон на обед

1900

לעגיטימאַציע פון אַ שטענדיקן עסער מלחמה־צייט

Wartime permanent diners' card

תעודת סוֹעד קבוע בימי המלחמה

Билет постоянного "едока" во время войны

1918 – 1916

יאָר	צאָל מיטאָגן
1893	
1894	205630
1895	205572
1896	186237
1897	161257
1898	165552
1899	233551
1900	212504
1901	204762
1902	184436
1903	232350
1904	195429
1905	197004
1906	183254
1907	162817
1908	220154
1909	265215
1910	181896
1911	130565
1912	142809
1913	158870
1914	147120
1915	235004
1916	1,057,487
1917	845848
1893 – 1917	1,161,505
	7,376,768

אַ בלעטל פון פּנקס „ביליקע קיך" — סך־הכל פון די ערשטע 25 יאָר

Page of "Public Kitchen" records, summary of the first 25 years

דף מן הפנקס „מטבח זול", סיכום פעולה במשך 25 השנים הראשונות

Страница из хроники "Дешевой Кухни" — итог пе́рвых 25 лет

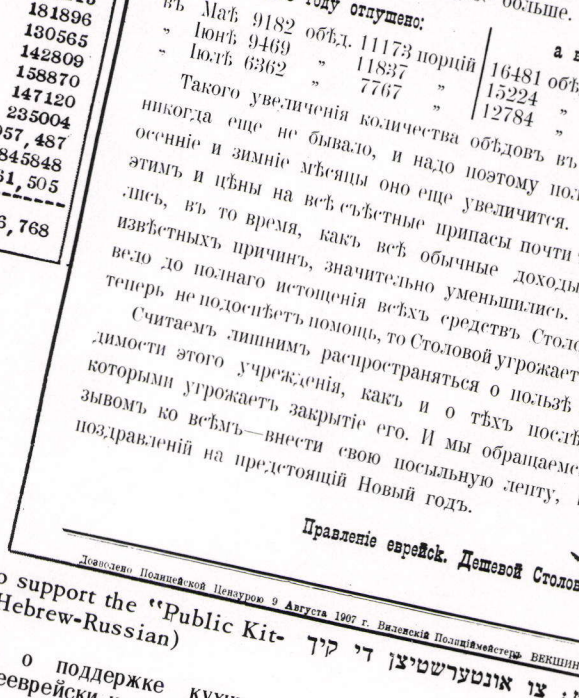

פלוגבלאַט צו אונטערשטיצן די קיך (עברית — רוסיש)

Flier: to support the "Public Kitchen" (Hebrew-Russian)

קול־קורא לתמיכה במטבח (עברית־רוסית)

Листовка о поддержке кухни (по древнееврейски и по русски)

1907

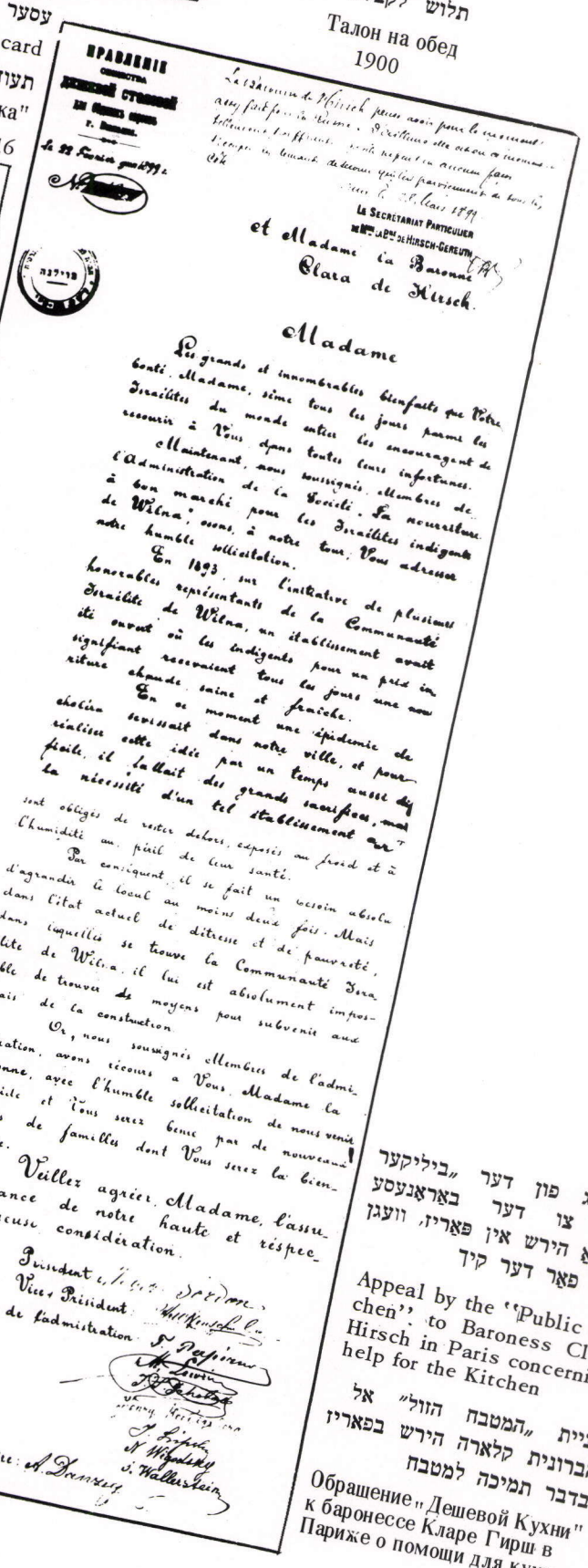

וועגדונג פון דער „ביליקער קיך" צו דער באַראָנעסע קלאַרא הירש אין פּאַריז, וועגן הילף פאַר דער קיך

Appeal by the "Public Kitchen" to Baroness Clara Hirsch in Paris concerning help for the Kitchen

פניית „המטבח הזול" אל הברונית קלארה הירש בפאריז בדבר תמיכה למטבח

Обращение „Дешевой Кухни" к баронессе Кларе Гирш в Париже о помощи для кухни

1899 22/II

אין אַלגעמיינעם עס־צימער

In the general dining room

בחדר־האוכל הכללי

В общей столовой

א פּאָלקס־קיך — דער ערשטער אין דער ריי
מטבח לעם — הראשון בתור
Public kitchen — first in line
Народная кухня — Первый в очереди

אינסטרוקציעס
פאר די קיכען פון אידישען חויפטפאריין
פאר מאסן־שפּיין אנשטאלטן אין ווילנא.

1) יעדע קוך ויעלכע מוסד איז אין חויפט־פאריין פון די אידישע באסן־שפּיין אנשטאלטן מוז וועלן אנגעפירט ווערן א פאריואלטונג אין רעזולטאט פון וועלכע ווערען געמאכט קאמיסיע, ווען עס וועלן ווערען נעקליבען אויף א פאריואלטונג פון א קוראטאריום, וועלכע וועלן אויסמאכן אלע פּונקטען וואס זענען נויטיג צו דער נארמאלער פירונג פון דער אנשטאלט.

2) דער קאמאנס פון דער קוך נויטא.

3) די פערזאנען פון קוך קאן אין דער וועלכניער ציים נים זיין דער כוכמירער פון דער קוך. אמן נים באשטעמינען דוך מיטן ראטירל פון נרויסען אין מעל.

4) די שליסלען פון דעם נרויסען אין נרויסען אין מעל.

5) די נרויסען מוז דו כלל פאלן קעטעל באשטעלן ווערען פון קוך קאנען באיין אנדערע אנשטאלטען אין אנדערע ארטים נעמאכט ווערען.

6) יעדען חודש מוז דער קוך אדמיניסטראציע.

7) די כיכער מוזען אנבאריגנט אויפנעמען ווערען פון דער פאריואלטונג אין דער רעזוויזיאנס־קאמיסיע פון קוך.

8) קיין שום נימאנעלע אפּערציעס מוז אויסנעמאכט ווערען פאריואלטונג פון קוך אין צו יעדער ציים פאריטיג זיין צום קאנטראל אין אירע פּראדוקטען, ווי אויך אלע אנדערע אינפארמאציעס וועלכע זענען נויטיג פאר דער פאריואלטונג.

9) אין פאל ווען א קוך נויטיגט זיך אין נים דוך די קיכען אין פּראדוקטען אויף צו נעמען אירע פּראדוקטען, קאן די דאזיגע קוך אין נים דוך די פאריקטען, ליידען אדער ויל זיך פּרישען נים פאר־שאפן.

10) אלע באשלוסען פון פרעזידיומען פון חויפטפאריין, וועלכע באטרעפען דעם פּראדוקציע.

11) די יעניגע פון פערזאנאל, וועלכע באקומען חיון נעהאלט אויך עסען, קאנען די עסען בעקוסטן נור אין קוך. אין מאכען דאס אבער פון דאזיגע נים אריסמאכען.

12) עס מוז צוויישענשטעלם ווערען יעדען מאל א רשימה פון די פּראדוקטען און פון דער צאל באזוכער, מאר ווילכע עס איז צוגעגעבען נעווארען שפּיזען.

13) עס מוז ווערען באשטימט אן עקזעמפּלאר פון דיזע אינסטרוקציעס מיטען פאלן פערזאנאל פון די קיכען, אום ער זאל נים באדארפען זיך באשפּעטיגן מים וויטיגע אידיעס.

דער פאר־שטאנד.

אינסטרוקציעס פאר די קיכן פון ווילנער צענטראלן דערנערונגס־קאמיטעט (פאלקס־קיכן, קינדער־קיכן, מיטלשטאנד־קיכן, ארבעטער־קיכן, וואוילטעטיקע אנשטאלטן)

Instructions for the public kitchens of the Vilna Central Food Committee (Public kitchens, children's kitchens, middle-class kitchens, workers' kitchens, philanthropic institutions)

הוראות למטבחים מאת ועד־התזונה המרכזי בוילנה (מטבחים לעם, לילדים, למעמד הבינוני, לפועלים; מוסדות־צדקה)

Инструкции для кухонь виленского центрального комитета по докармливанию (народные кухни, детские кухни, кухни для среднего класса, кухни для рабочих, благотворительные учреждения)

דאמען־קאמיטעט פון ווילנער אינטעליגענטן־קיך, פון רעכטס — 1טע ריי: 2טע ריי: קאצענעלסאָן, האַרקאַווי, ליבאַ, ווינאַדסקאַ, יאַנאָוואַ, כ"ק, עפשטיין, הערשמאַן; שוואַרץ, נאָרדאָן, טראַצקי, סירקין, זאק
Ladies' Committee of the Vilna "Intelligentsia"-Kitchen
Дамский комитет виленской кухни для интеллигентов

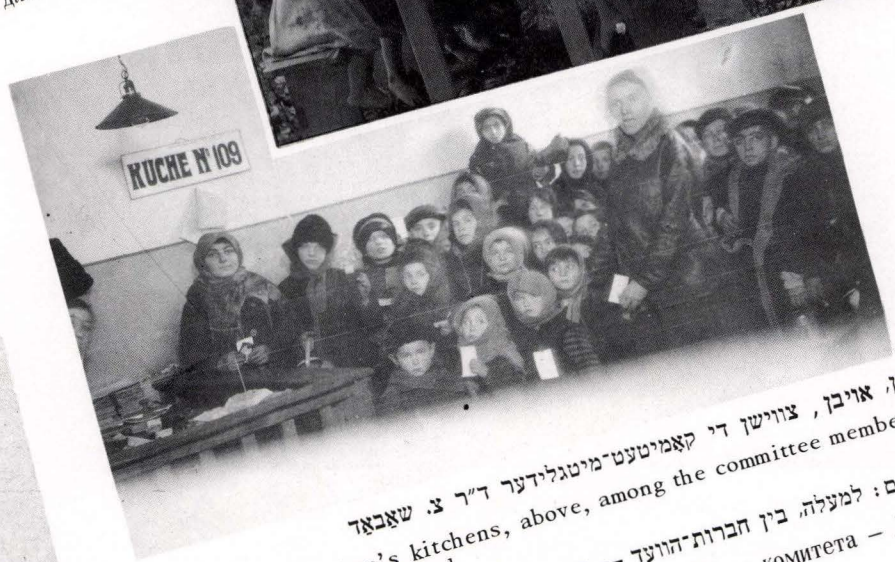

קינדער־קיכן, אויבן, צווישן די קאמיטעט־מיטגלידער ד"ר צ. שאבאד
Children's kitchens, above, among the committee members present, Dr. Ts. Shabad
Детская кухня, сверху между членами комитета — Д-р Ц. Шабад

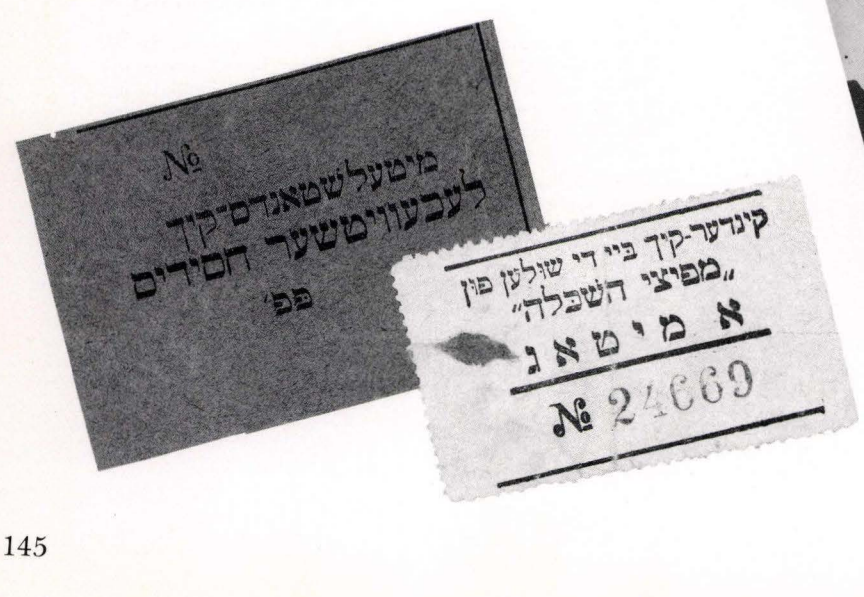

אַרבעטסלאָז (געצייכנט ב. מכתם)

Unemployed (drawing by B. Michtam)

מובטל (צייר ב. מכתם)

Безработный (рис. Б. Михтом)

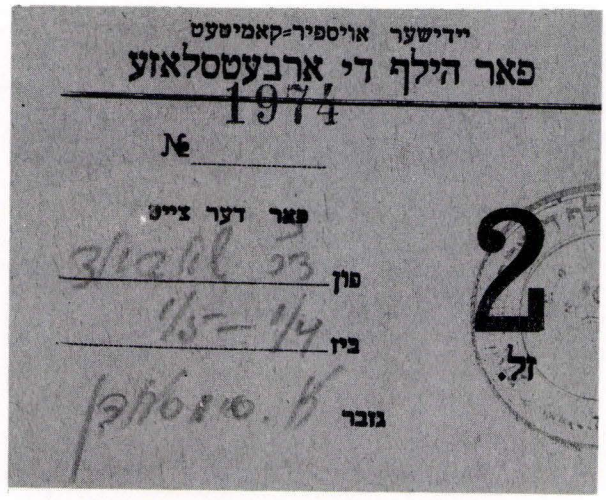

ביישטייערונגען פאַר די אַרבעטסלאָזע

Contributions for the unemployed

תרומות למובטלים

Квитанции пожертвований в пользу безработных

הילף די אַרבעטסלאָזע

AID FOR THE UNEMPLOYED

עזרה למובטלים

ПОМОЩЬ БЕЗРАБОТНЫМ

JEWISH UNEMPLOYED:

יהודים מובטלים למקצועותיהם:

ЕВРЕЙСКИЕ БЕЗРАБОТНЫЕ ПО ПРОФЕСИЯМ:

יידישע אַרבעטסלאָזע לויט די פאַכן:

שניידער	2,876
אָנגעשטעלטע	1,493
קליינהענדלער	1,253
שוסטער און שטעפער	826
זאָקן־מאַכערקעס	743
טאָג־אַרבעטער	623
הענטשקע־מאַכערס	481
פורמאַנעס	575
שלאָסערס	308
סטאָליאַרעס	280
קירזשנער	277
בעקער	250
דרוקער	207
איינבינדער	203
מאָליאַרעס	202
בלעכער	142
קצבים	132
פאַפיראָסנמאַכערקעס	117
פאַריקמאַכערס	89
מוליאַרעס	73
גאַרבער	72
מאַשיניסטן	60
שטעמפלמאַכער	55
טאָפעצירערס	53
גלעזער	43
שמידן	42
שמוקלערס	36
טעכניקער	27
קוימענקערער	27
זאָטלמאַכערס	23
גאָלדשמידן	23
פאָטאָגראַפן	11
גראַווירער	8

יידישע אַרבעטסלאָזע לויט די פאַכן: לויט דער רעגיסטראַציע פון „צדקה גדולה" אין 1916, זיינען 30,012 פערזאָן — אַ העלפט פון די 61,265 ווילנער יידן — אָנגעקומען נאָך שטיצע. פון די 17,825 אַרבעטס־פעאיקע צווישן זיי, זיינען 12,150 געווען אינגאַנצן אַרבעטסלאָז און 5,675 טיילווייז

Jewish unemployed: According to the registration by the Federation of Philanthropies in 1916, 30,012 persons – half of the 61,265 Vilna Jews – were in need of help. Of the 17,825 able-bodied workers, 12,150 were totally unemployed and 5,675 partially unemployed

יהודים מובטלים למקצועותיהם: לפי הרשמת „צדקה גדולה" בשנת 1916, נזקקו לעזרה 30,012 איש — כמחציתם של 61,265 יהודי וילנה. מבין 17,825 האנשים, המסוגלים לעבוד, היו 12,150 מובטלים לגמרי ו־5,675 מובטלים באופן חלקי.

Еврейские безработные по професиям: согласно регистрации „Цдоко Гдойло" („Виленское главное еврейское молитвенное управление") в 1916 г. 30,012 человек, т. е. половина из 61,265 вилеиских евреев обращалась за помощью. Из 17,825 работоспособных – 12,150 были частично а 5,675 полностью безработных

אויפנאַם פון אַרבעטסלאָזע אין פרויען־שוץ־קאָמיטעט

Reception of unemployed at the Commission for Protection of Women

קבלת מובטלים בוועד להגנת־נשים

Прием безработных в комитете по охране женщин

Froj, eu di waln!
Jednodniówka
פרוי, צו די וואלן!
ווילנע, דעם 18־טן יוני 1927
129
„פרוי צו די וואלן" אין שטאטראט, איינמאליקע אויסגאבע פון פרויען־פאראיין
"Women, to the Polls!", one-time publication of the Women's Organization
„האשה להבחירות לעירייה", פרסום חד־פעמי של איגוד הנשים
"Женщина, к выборам!" Единовременное издание еврейского Союза женщин перед выборами в виленский городской совет
1927

פאַרוואַלטונג פון יידישן פרויען־פאַראיין
Officers of Jewish Women's Organization
הנהלת איגוד־הנשים היהודי
Правление еврейского Союза женщин
1924
1938

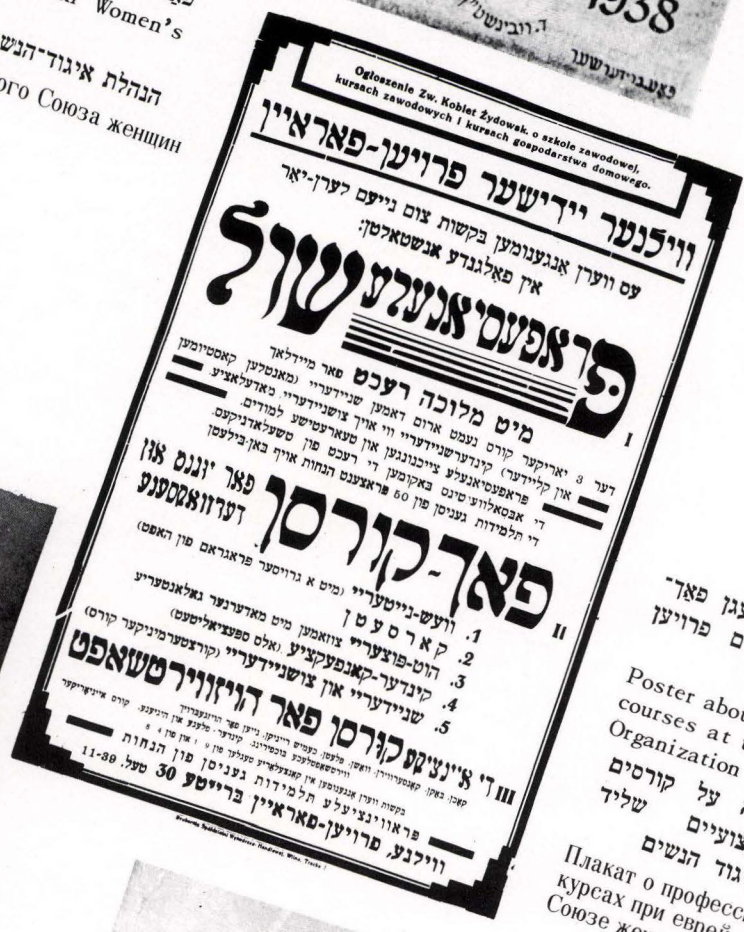
Ogłoszenie Zw. Kobiet Żydowsk. o szkole zawodowej, kursach zawodowych i kursach gospodarstwa domowego.
וויליאנער יידישער פרויען־פאראיין
עס ווערן אנגענומען בקשות צום נייעם לערן־יאר
אין פאלגנדע אנשטאלטן:
I. פראפעסיאנעלע שולע
מיט מלוכה רעכט פאר יידלאך
דער 3 יאריקער קורס נעמט אראם דאמען שניידערי, ווי אויך צושניידערי (מאנטלען קאסטיומען און קליידער) קינדערשניידערי און סטאריפטישע ארבעטן.
II. פראפעסיאנעלע צייכנונגען אין רשכט פון פראצענט הנחות אויך באן־בילעטן.
III. די אינציקע קורסן פאר יונגע פרויען
דערוואקסענע
די תלמידות, בעניגן פון 50 פראצענט הנחות אויך באן־בילעטן.
פאר־קורסן
1. וועש־נייטערי (מיט א גרויסער פראגראם פון האסט)
2. קארסעטן
3. הוט־פוצערי צוואמען מיט מאדערנער גאלאנטעריע (אלס ספעציאליטעט)
4. קינדער־קאנפעקציע (קורצטערמינקער קורס)
5. שניידערי אין צושניידערי
וויליאנער־פאראיין בריסט 30 טעל. 11-89
ווילנע, פרויען־פאראיין בריסט 30 טעל.
פאַלאַקאַט וועגן פאַר־קורסן ביים פרויען־פאַראיין
Poster about vocational courses at the Women's Organization
כרזה על קורסים מקצועיים שליד איגוד הנשים
Плакат о профессиональных курсах при еврейском Союзе женщин
1938

הגנת־נשים יהודית בווילנה
Society for the Protection of Jewish Women in Vilna
Виленская еврейская охрана женщин
1938

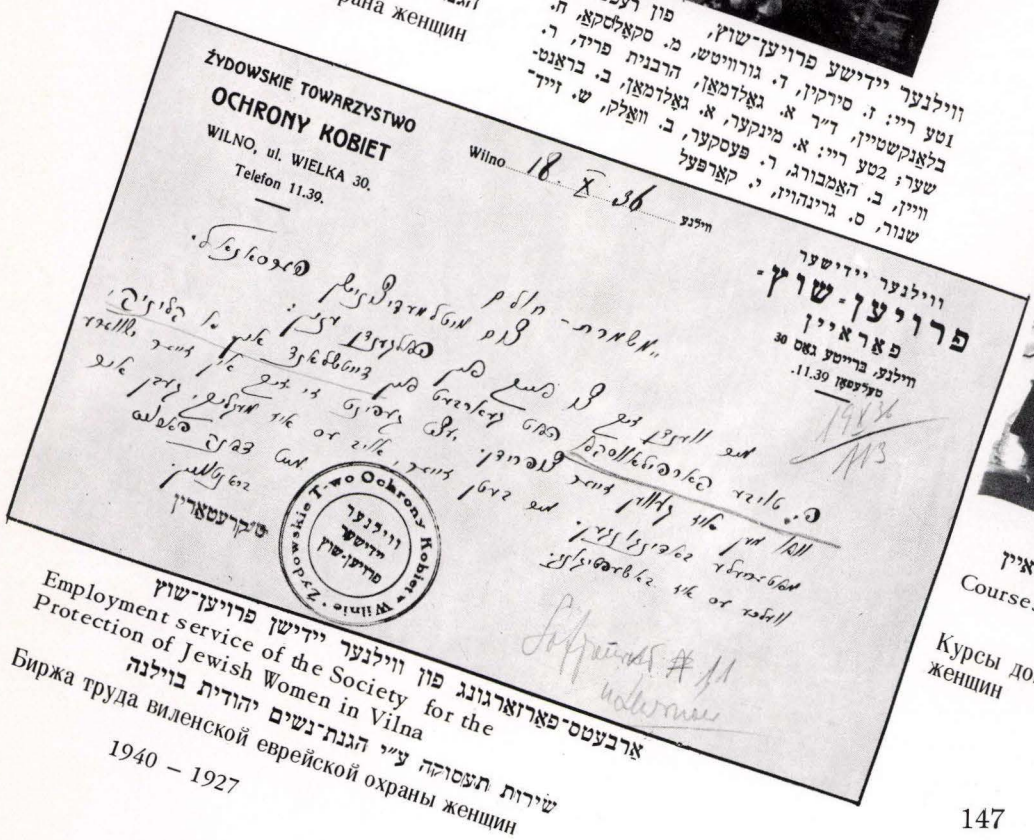
ŻYDOWSKIE TOWARZYSTWO
OCHRONY KOBIET
WILNO, ul. WIELKA 30.
Telefon 11.39.
Wilno 18 X 36
וויליאנער יידישער
פרויען־שוץ
פאראיין
וויליאנע, בריסט גאס 30
טעלעפאן 11.39.
ווילנער יידישער פרויען־שוץ, פון רעכטס — ז. סירקין, ד. גורוויטש, מ. סקאלסקאַ, ח. בלאַנקשטיין, ד״ר א. גאַלדמאַן, הרבנית פריד, ר. שער; 2טע רייה: א. מינקער, א. גאַלדמאַן, ב. בראַנס־וייץ, ב. האַמבורג, ר. פעסקער, ב. וואַלק, ש. זייד־שנור, ס. גרינהויז, י. קאַרפּעל
ארבעטס־פאראזארגונג פון ווילנער יידישן פרויען־שוץ
Employment service of the Society for the Protection of Jewish Women in Vilna
שירות תיעסוקה ע״י הגנת־נשים יהודית בווילנה
Биржа труда виленской еврейской охраны женщин
1940 – 1927

קורסן פאר הויז־אנגעשטעלטע ביים פרויען־פאראיין
Courses for houseworkers at the Women's Organization
קורסים לעובדות־בית ליד איגוד־הנשים
Курсы домашнего обслуживания при еврейском Союзе женщин
1938

SOCIAL AID FOR BLIND AND DEAF-MUTES

ОБЩЕСТВЕННАЯ ПОМОЩЬ СЛЕПЫМ И ГЛУХОНЕМЫМ

געזעלשאַפטלעכע הילף פאַר בלינדע און טויב־שטומע

עזרה חברתית לעורים ולחרשים־אילמים

יידישער טויב־שטומער פאַראיין (באַדינט 100 דערוואַקסענע און 30 קינדער מיט מעדיצינישער און פינאַנציעלער הילף, אַוונט־קורסן, ספאַרט, ביבליאַטעק און דראַמקרייזן. ביז דער ערשטער וועלט־מלחמה האָט אויך עקסיסטירט אַ שול פאַר שטומע קינדער „מסיח אילמים")

Jewish Association for Deaf-Mutes (served 100 grown-ups and 30 children with financial and medical aid, evening courses, library, sports and dramatics. Until World War I there existed a school for deaf-mute children "Mesiach Ilmim")

האיגוד היהודי למען חרשים־אילמים (שימוש 100 בוגרים ו־30 ילדים בעזרה כספית ורפואית, בשיעורי ערב, בספריה, בספורט ובדרמטיקה. עד מלחמת־עולם א׳ התקיים בית־ספר לילדים חרשים „מסיח אילמים")

Еврейский союз глухонемых (обслуживал 100 взрослых и 30 детей, доставляя им материальную и медицинскую помощь; организовал вечерние курсы, библиотеку, спортивный и драматический кружок. До первой мировой войны— существовала школа для 36 глухонемых детей „Месиах илмим" („дарующий речь немым")

זאַמל־טאָג־אָפּצייכן
Appeal-Day tag
אות של יום־מגבית
Значок сбора пожертвований

פּלאַקאַט: „העלפט דעם שפּיטאַל ,בעד העורים׳—וואָס שטייט אונטער דער אפּוטרופסות פון דער פּרינצעסין מאַריאַ אַלעקסאַנדראָוונאַ" — געווען אויך אַ קורס פאַר בלינדע קינדער „פּוקח עורים" (1912)

Poster: "Support the 'Hospital for the Blind' under the auspices of the Princess Maria Alexandrovna" – there also existed a course for blind children "Pokeach Ivrim" (1912)

כרזה: „תמכו בבית־החולים ׳בעד העורים׳ שבחסותה של הנסיכה מאריה אלכסנדרובנה" — כן היה קיים קורס לילדים עורים בשם „פּוקח עורים" (1912)

Плакат: „Помогайте госпиталю для слепых" находящемуся под покровительством княжны Марии Александровны" – Существовал также курс для слепых детей: „Покеях Иврим" (1912)

דער בלינדער פידלער
The blind fiddler
הכנר העיור
Слепой скрипач

Dowództwo 1. Dywizji Legjonów.

Wilno, dnia 22. września 1919.

ROZKAZ L. 122.

1. **Wyrazy uznania.** Przydzielony czasowo do Dow. 1. Dyw. Leg. por. Pokorny Konrad został z powrotem odwołany do Dow. Frontu lit.-białor. Por. Pokorny wytężoną pracą w oddziale operacyjnym zasłużył sobie na uznanie, które mu w imieniu służby wyrażam.

2. **Personalja oficerów.** Rozkaz Szefa Sztabu Generalnego Nr. 1874/V.: Następujących oficerów zalicza się do kategorji adjutantów sztabowych: kpt. dr. Merwin Bertold, por. Piórecki Karol, ppor. Wojewódzki Aleksander—Dow. 1. Dyw. Leg. Rozkazem N. Dow. Nr. 3748/III. został kpt. Siłakowski Józef przydzielony czasowo do Dow. 1. Dyw. Leg.

3. **Mianowania.** Mianuję:
w 1. baonie etapowym:
sierż. Dworniaka Piotra—podchorążym;
w szkole podkuwaczy:
sierż. Zelańca Antoniego—majstrem I. klasy;
w 1. p. art. p.:
plut. Bunzla Juljana—majstrem II. klasy.

4. **Przydziały.** Przydzielam szeregowca Mazurowicza Antoniego do punktu sanitarnego zbornego na stacji Wilno, Kasowo i prowiantowo należy do 1. komp. baonu straży kolejowej.
Dow. oddz. sztab. Dow. Dyw. przydzieli do poczty polowej Nr. 27. jednego szeregowca. O wykonaniu tu zamelduje podając nazwisko przydzielonego.

5. **Zwolnienie z wojska.** Leg. Możejko Stanisław zostaje zwolniony ze służby wojskowej. Oddział w którym wymieniony służy wyda mu zaświadczenie i odeśle do domu.

6. **Przydziały kasowe.** Oddział ochotniczy ziemi Kujawskiej przydziala się z dniem 15. b. m. do kom. kas. 1. p. drag.
Ekspozyturę żandarmerji polowej w Wilejce przydziela się do kom. kas. Dow. powiatu etapowego w Wilnie.
Szpital koni 1. Bryg. Jazdy wydziela się z dniem 21. b. m. z kom. kas. Dow. 1. Dyw. Leg. i przydziela się pod względem gospodarczym do kom. kas. Dow. 1. Bryg. Jazdy.

7. **Zwalnianie żołnierzy żydów na czas nadchodzących świąt.** Ze względu na uroczystość i powagę nadchodzących świąt dla żydów, polecam wszystkich żołnierzy—żydów, którzy by tego żądali, zwalniać ze służby i zezwalać na branie udziału w nabożeństwach w następujące dni:
dnia 24. września od godz. 17-tej do 26. b. m. z powodu święta Nowego Roku,
dnia 3-go od godz. 14-tej do 4-go października włącznie, z powodu Sądnego Dnia,
dnia 9-go i 10-go października, a następnie 16-go i 17-go października, z powodu Święta Szałasowego (Kuczki).
Równocześnie zawiadamiam, że tutejsza Gmina Izraelicka zwróciła się do Dow. Dyw. z prośbą o zawiadomienie, że w te dni świąt przygotuje przyjęcie dla wszystkich biednych żołnierzy—żydów, którzy nie mają własnych środków, albo też znajomych domów, gdzie by mogli przepędzić święta.
Wszyscy, którzyby z tego przyjęcia skorzystać chcieli, mogą się zgłaszać w Gminie Izraelickiej przy ul. Orzeszkowej w Wilnie.

8. **Koszta kasyn oficerskich.** W myśl Dz. R. W. Nr. 87. p. 3114. i w uzupełnieniu Rozkazu L. 85. p. 9. z 23. lipca b. r. „o jadłodajniach oficerskich na froncie“ podaje się, że jadalnie uważane są za instytucje prywatne i wszelkie bieżące wydatki tychże jak: utrzymywanie cywilnych kucharzy, służby, odnowienie inwentarza, przebudówki pieców i t. p. ponosi korpus oficerski względnie zarząd kasyna. Wobec tego też, komisje kasowe nie mogą ani zarachowywać ani podawać o pokrycie rachunkowe wydatków, związanych z prowadzeniem tych jadalni.

9. **Ekwipunek oficerski.** Pomimo rozkazu L. 89. z dnia 30. lipca b. r. i przypomnienia w Rozkazie L. 108. z dnia 29. sierpnia b. r., następujące komisje kasowe nie nadesłały imiennego wykazu oficerów: Dow. 1. Bryg. Jazdy, III. djonu 1. p. art. p., II. djonu 1. p. art. c., 1. p. drag., Zakł. san. Nr. 1., pociągu pancernego „Śmiały“.
Wobec tego oficerowie przynależni gospodarczo do tych kom. kas. nie otrzymają ekwipunku oficerskiego obecnie, aż przy drugiej kolejce.

1919 22/IX

Order no. 122 of the Commander's Headquarters, first legionnaire division, paragraph 7, exempting Jewish soldiers from service on "The Days of Awe"

Приказ комендантуры первой дивизии Легионов, (Но. 122, пункт г), об освобождении солдат еврейского вероисповедания на торжественные праздники

קאָמענדאַטור־באַפעל נ׳ 122; פון דער ערשטער לעגיאָנעז־דיוויזיע, פונקט 7 — וועגן באַפרייען די זעלנער פון ידישן גלויבן אויף די ימים נוראים הנוראים צו מס׳ 122 של המיפקדה לדיביזית הלגיונים, סעיף 7, בדבר שחרור החיילים היהודים לימים

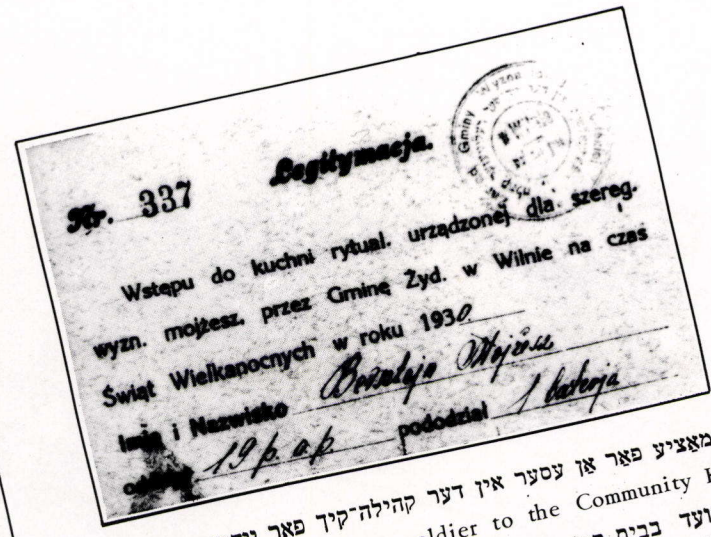

Diner's pass for a Jewish soldier to the Community Kitchen

לעגיטימאַציע פאַר אַן עסער אין דער קהילה־קיך פאַר ידישע זעלנער

כרטיס סועד בבית תמחוי של הקהילה לחיילים יהודים

Билет на обеды для еврейских солдат в столовой при еврейской общине

1930

Jewish soldiers at the Seder of a Jewish family

חיילים יהודים משתתפים בסדר של משפחה יהודית

1922

Еврейские солдаты при семейном пасхальном „Седере"

ידישע זעלנער ביים סדר פון זייער פאַרשטאַרבענעם קאַזאַרמע־חבר מאיר אַלקסעל

Jewish soldiers on a holiday furlough from the Polish Army

ווילנער ידישע יונגטלעכע אויף יום־טובדיקן אורלויב פון דער פוילישער ארמיי

צעירים יהודים מווילנה, חיילים פולנים, בחופשת־חג

Виленские еврейские юноши в праздничном отпуске из польской армии

Jewish soldiers at the grave of their buddy Meir Alxel

חיילים יהודים ליד קברו של חברם מאיר אלקסיל

Еврейские солдаты над могилой умершего товарища Мейера Алксела

1929

JEWISH REGIONAL COMMITTEE "YEKOPO"
(Jewish Relief Committee)

ЕВРЕЙСКИЙ ОКРУЖНОЙ КОМИТЕТ „ЕКОПО"
(Еврейский Комитет Помощи)

1941 – 1915

יידישער געגנט־קאָמיטעט „יעקאָפּאָ"
(יידישער קאָמיטעט פאַר הילף די מלחמה־געליטענע)...

ועד יהודי מחוזי של „יעקאפא"
(לעזרת נפגעי־מלחמה)

ערשטע געגנט־קאָנפערענץ פון „יעקאָפּאָ"
First regional conference of "YEKOPO"
ועידה מחוזית ראשונה של „יעקאפא"
Первая окружная конференция „ЕКОПО"
1919 10-8/IX

„אויף די חורבות פון מלחמות און מהומות", פנקס פון „יעקאָפּאָ" (1919-1936), רעד' מ. שאליט, ווילנע, 1931

"Upon the Ruins of Wars and Turmoil" Yekopo book of records, 1919-1939, editor M. Shalit

„על חרבות מלחמות ומהומות", פנקס „יעקאָפּאָ", (1919-1930), בעריכת מ. שליט, וילנה, תרצ"א

„На побоищах войны и бедствия" — хроника „ЕКОПО" (1919–1930), редактор М. Шалит, Вильна, 1931

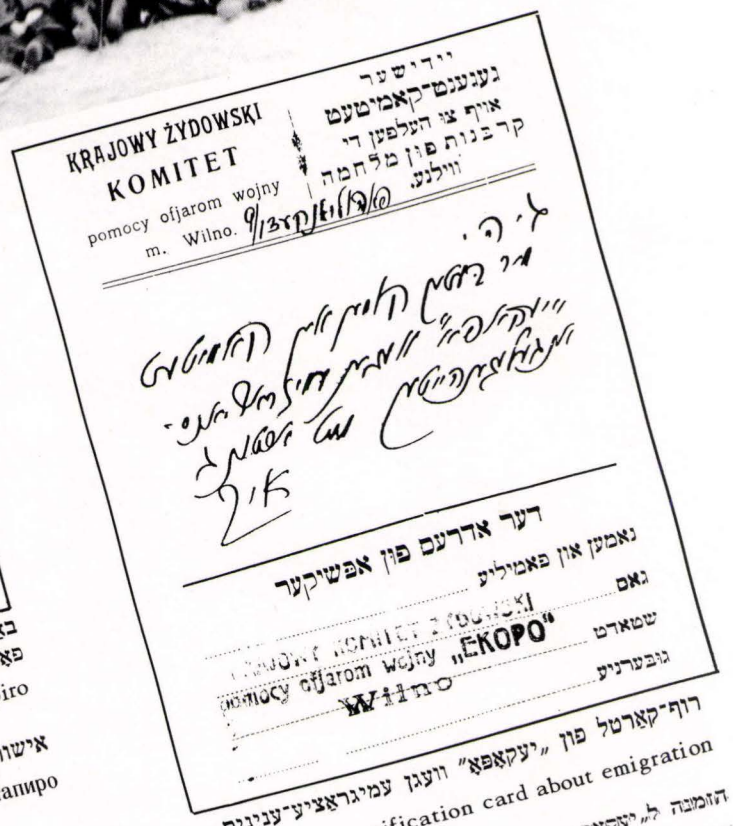

רוף־קאַרטל פון „יעקאָפּאָ" וועגן עמיגראַציע־ענינים
"YEKOPO" notification card about emigration matters
הזמנה ל„יעקאפא" בעניני הגירה
Листовка–призыв „ЕКОПО" по вопросам эмиграии

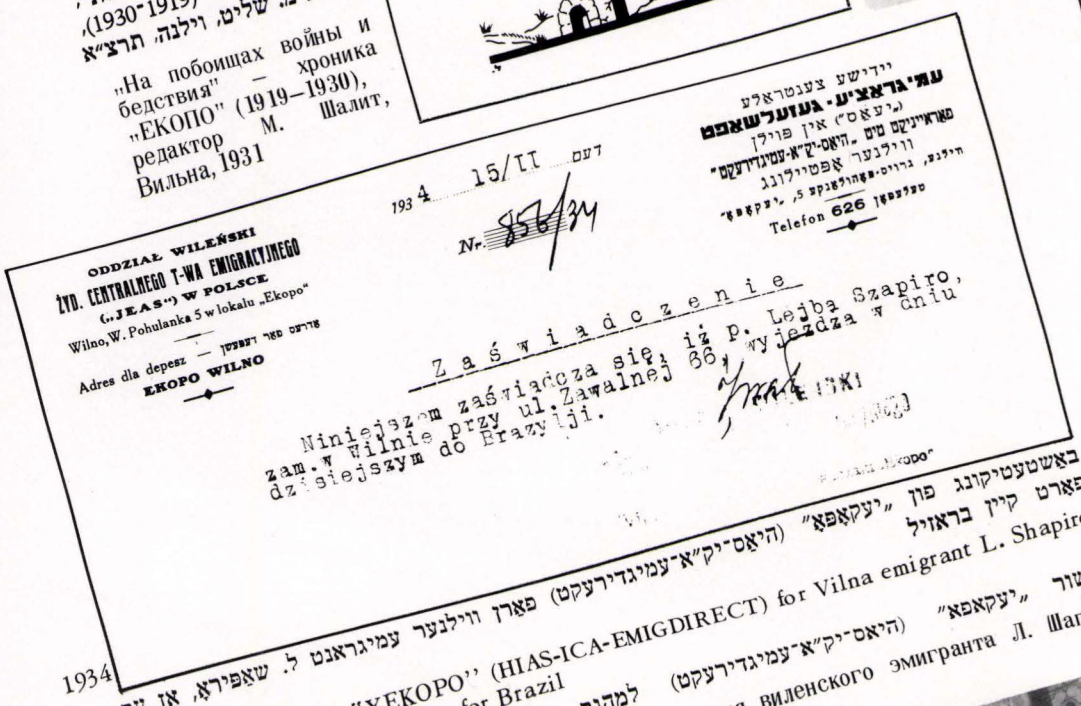

באַשטעטיקונג פון „יעקאָפּאָ" (היאַס־יק"א־עמיגדירעקט) פאַרן ווילנער עמיגראַנט ל. שאַפּיראָ, אַז ער פאָרט קיין בראַזיל
Certificate from "YEKOPO" (HIAS-ICA-EMIGDIRECT) for Vilna emigrant L. Shapiro
אישור „יעקאפא" (היאס־יק"א־עמיגדירעקט) למהגר הוילנאי ל. שפירא, שהוא נוסע לבראזיל
Удостоверение „ЕКОПО" (ГАЯС–ИКА–ЭМИГДИРЕКТ) для виленского эмигранта Л. Шапиро о том, что он едет в Бразилию

דריטע געגנט־קאָנפערענץ פון „יעקאָפּאָ"
הוידה המחוזית השלישית של „יעקאפא"
Third regional conference of "YEKOPO"
Третья окружная конференция „ЕКОПО"
1924 10-9/III

אַטעסטאַט פון „יע־קאָפּאָ"־קורסן פאַר קאָאָפּעראַציע
Diploma from "YEKOPO" courses for study of cooperatives
תעודת גמר לקורס „יעקאפא" לקורפורציה
Аттестат курсов „ЕКОПО" по кооперации
1920

הילף פאַר יידן אין סאָוועט־רוסלאַנד און נאַצי־דייטשלאַנד

AID FOR JEWS IN SOVIET RUSSIA AND NAZI GERMANY

עזרה ליהודים בברית־המועצות ובגרמניה הנאצית

ПОМОЩЬ ЕВРЕЯМ В СОВЕТСКОЙ РОССИИ И В НАЦИ-ГЕРМАНИИ

אויפרוף פון קאָמיטעט צו העלפן די הונגעריקע יידן אין רוסלאַנד

Appeal by the Committee to Aid the Hungry Jews in Russia

כרוז הוועד לעזרת היהודים הרעבים ברוסיה

Воззвание Комитета помощи голодающим евреям в России

1922

ז. געערטער הער!

דער גרויסער האַרצרייסנדער וויי־געשריי, וואָס קומט צו אונז פון אונזערע ברידער אין אוקראַינע און רוסלאַנד, וועלכע, נאָך אַלע איבערלעבונגען פון דער מלחמה, רעוואָלוציע, פּאָגראָמען און רויבערייען, שטאַרבן אויס מאַסנווייז פון הונגער, האָט אונז באַוועגן צו שאַפן אין ווילנע אַ קאָמיטעט צו זאַמלען הילף אין שטאָט און פּראָווינץ פאַר אונזערע הונגעריקע ברידער.

די נאָענסטע טעג וועלן אַייך באַזוכן פאָרשטייער פון אונזער קאָמיטעט איינצוקאַסירן ביי אייך אייער נדבה לטובת די הונגעריקע.

מיר האָפן אַז איר וועט זיך אָפּרופן מיט דער גאַנצער וואַרעמקייט פון אַייער יידיש האַרץ אויף דעם וויי־געשריי און איר וועט מנדב זיין אויף דעם הייליקן צוועק מיט דער גרעסטער אָנשטריינגונג, כדי צו קענען לינדערן כאָטש אַ טייל פון דעם שרעקליכן נויט פון אונזערע הונגעריקע ברידער.

פאָרזיצער הרב יצחק רובינשטיין

וויצע פאָרזיצער: ד״ר יעקב וויגאָדסקי, ד״ר צמח שאַבאַד

סעקרעטאַר אליעזר קרוק

קאַסיר גרשון רודניצקי

פרעזידיום מיטגלידער: הרב חיים־עוזר גראָדזענסקי, שאול טראָצקי

צו אַלע שילער און יוגנטלעכע ארבעטער!

חברים!

לאַנגע וואָכן און חדשים זיינען שוין אַריבער פון יענעם טאָג, ווען פון רוסלאַנד האָט זיך באַקומען די שוידערהאַפטע ידיעה: — הונגער!!..

פון יענעם טאָג אָן הערן ניט אויף אָנצוקומען שרעקליכע איינצלהייטן פון דעם גרויסן אומגליק, וואָס האָט געטראָפן איבער דרייסיק מיליאָן מענשן; נאָך מער ווערט מען דערציטערט, ווען מ׳דערוויסט זיך, אַז צווישן די הונגערנדיקע געפינען זיך איבער 9 מיליאָן קליינע קינדער, וועלכע ווערן געשוואָלן פון הונגער און שטאַרבן אויס טויזנטערווייז. משוגע פון הונגער, לויפן די קינדער אַוועק פון זייערע עלטערן זוכן ברויט, וועלכן זיי קענען שוין ביי זיך אין שטוב ניט געפינען. מיליאָנען אומגלעקליכע, האַלב־געשטאָרבענע עלטערן זיינען געצוואונגען אָפּצולאָזן אַף הפקר זייערע קינדער אָן אַ האָפנונג, ווען ניט איז זיי צוריקצוזען. און נאָך גרעסער איז דער פּיין פון די עלטערן ווייל זיי ווייסן, אַז די קינדער וועלן אויך אַנדערשוואו קיין הילף ניט קריגן — דער הונגער יאָגט אָן אומעטום!!...

די הונגערנדיקע פון רוסלאַנד ווענדן זיך צו די אַלע, וועלכע פילן זיי מיט, און פאָדערן אויף, קומען זיי וואָס גיכער צו הילף. באַזונדערס האַרצרייסנד איז די ווענדונג פון די הונגעריקע קינדער צו די קינדער פון ד ר גאַנצער וועלט. די ערשטע האָבן זיך אויף זייער רוף אָפּגערופן די האַלב־הונגעריקע אַרבעטער פון פאַרשיידענע לענדער, וועלכע גיבן אָפּ דאָס לעצטע פאַר זייערע הונגעריקע ברידער פון ראַטן־רוסלאַנד.

חברים שילער און יוגנטליכע אַרבעטער! מיר, וועלכע זיינען אַליין אַרבעטער אָדער אַרבעטער־קינדער — מוזן תיכף קומען צו הילף! די ווענדונג פון די הונגעריקע טאָר אונז ניט לאָזן צו רו!

זאָל דעריבער קיינער ניט בלייבן אָן אַ זייט. זאָל יעדערן פאַר די אויגן שטיין די אויסגעשטרעקטע חבר׳שע האַנט, וועלכע שרייט פאַרצווייפלט „ברויט״!! זאָל יעדער פון אונז וויסן, אַז אַף אים ליגט אַ חוב צו געבן וואָס נאָר ער קאָן. אָבער אַליין געבן איז ווייניק. יעדער פון אונז מוז זאַמלען אויך ביי אַנדערע. יעדערער מוז אויפקלערן אַלע זיינע חברים און באַקאַנטע, אַז מ׳מוז העלפן רוסלאַנד. אונזער איינציקער לאָזונג דאַרף איצט זיין: — גיכע הילף די הונגעריקע!!

חברים לייגט ניט אָפּ, הייבט אָן גלייך צו זאַמלען. זאַמלט געלט, זאַכן, שרייב־מאַטעריאַלן און וואָס נאָר איר קענט. שטיצט דעם געגרינדעטן צעגטראַלן שילער־קאָמיטעט צו העלפן די הונגערנדיקע קינדער — אין זיין פאַראַנטוואָרטליכער אַרבעט.

— קינדער — העלפט קינדער!

צענטאַלער שילער־קאָמיטעט ביי די שולן פון צ.ב.ק.

צו העלפן די הונגעריקע קינדער פון רוסלאַנד.

ווילנע, 5 מאַרט 1922.

Drukarnia D. Krejnesa i S. Kowalskigo, Wilno, Wielka 59.

אויפרוף פון שילער־קאָמיטעט פון די יידישע שולן צו העלפן די הונגעריקע קינדער אין רוסלאַנד

Appeal by the student committee of the Jewish schools to help the hungry children in Russia

כרוז הוועד של תלמידי בתי־הספר היהודים לעזרת הילדים הרעבים ברוסיה

Воззвание ученического Комитета еврейских школ о помощи голодающим детям в России

1922

קול קורא צו אַלע יידן

דער פּאָגראָם, וועלכן די היטלעריסטישע באַנדעס אין דייטשלאַנד האָבן געמאַכט אויף יידן און וועלכער הערט ניט אויף, — האָט אַלעמען אויפגעעפנט די אויגן אויף דער טויטליכער סכנה, אין וועלכער יידן פון דער גאַנצער וועלט געפינען זיך.

יידן, וואָס האָבן זיך נאָך נעכטן געהאַלטן פאַר פולשטענדיק גלייכבאַרעכטיגטע בירגער זיינען היינט דעגראַדירט געוואָרן צו דעם מצב פון אַ היימלאָזן הונט!

יידן, וואָס האַלטן זיך נאָך היינט פאַר פולשטענדיק גלייכבאַרעכטיגטע בירגער, קענען מאָרגן, אויב די נויט, די קאָנקורענץ און, זייער שטענדיקע באַגלייטערין, די דעמאָראַליזאַציע זאָלן זיך פאַרשטאַרקן — אַראָפּגעשליידערט ווערן אין דעם זעלביקן אָפּגרונט פון פּיין און יאוש, ווי די דייטשע יידן.

עס איז דעריבער די פראַגע וועגן דעם גורל פון אונזערע אומגליקליכע ברידער אין דייטשלאַנד ניט נאָר זייער זאַך, נאָר אונזער אַלעמענס זאָרג.

אַרויסהעלפן אונז פון אונזער טראַגישער לאַגע, אַרויסראַטעווען אונז פון דעם אָפּגרונט, אין וועלכן מיר לאָזן זיך אַראָפּ, קען נאָר אונזער אייגענער פאַראייניקטער יידישער כח. אויב מיר, יידן, ווילן זיך פאַראייניקן און, אַנשטאָט וויינערייען, וועלן מיר אונזערע דם־שונאים אַנטקעגנשטעלן אַ האַרטן און אַ פאַרעקשנטן ווידערשטאַנד, וואָס איז גרייט ניט נאָר צום שוץ נאָר אויך צום אָנפאַל, — וועלן מיר די אונז דראָענדע סכנה, דאָס איז זיכער, באַזייטיקן!

דער עיקר כלי־זיין אין אונזער מלחמה־פירן מיט דייטשלאַנד איז דער באָיקאָט פון דייטשע סחורות מכל המינים און פון דייטשן טראַנספּאָרט. דעריבער פאָדערן מיר אַייך אויף יידן ברידער, **איר זאָלט ניט קויפן און ניט פאַרקויפן קיין שום סחורות, וואָס ווערן אויסגעאַרבעט אין דייטשלאַנד; איר זאָלט ניט פירן קיין סחורות אויף דייטשע באַנען, שיפן א.א.וו.**

די דייטשע סחורות קענט איר און מוזט פאַרבייטן אויף היימישע אָדער אויסלענדישע, אין פאַל, ווען היימישע פעלן אויס.

פאַר דעם יידישן אונטערנעמונגס־גייסט עפנט זיך דאָ אַ ברייטער פעלד צו גרינדן נייע אונטערנעמונגען, וועלכע זאָלן אויסאַרבייטן ניט קיין ערגערע אַרטיקלען, ווי די דייטשע.

ווייטער מוזן מיר מיט דער גרעסטער שטרענגקייט באַקעמפן אַלע פאַרעטערישע יידן, וואָס שמוגלען דורך דייטשע סחורות, פאַרשטאַרקנדיק אויף אַזאַ אופן די היטלעריסטישע גנבים און רוצחים. איטליכער ייד, וואָס קויפט עפעס אין קראָם, מוז זיך קודם כל **איבערצייגן**, אַז ער האָט ניט פאַר זיך קיין דייטשע סחורה!

חוצדעם אָבער קענען מיר אויך ניט פאַרלאָזן אונזערע אומגליקליכע דייטשע ברידער אָן תיכפדיקער הילף. אַ געוויסער טייל פון זיי מוז שוין עמיגרירן אין א״י, וואוהין זיי בעטן זיך. דער טייל, וואָס קען ניט איבערגעפירט ווערן נויטיקט זיך אין הילף אויף די ערטער, דער עיקר אין די יידישע שטעט און שטעטלאַך פון פאַרשיידענע מלוכות, וואוהין זיי אַנטלויפן פון זייערע אכזריות דיקע שונאים.

דעריבער פאָדערן מיר אויף אַלע יידן צו אָרגאַניזירן וואָס גיכער און וואָס ענערגישער געלד־זאַמלונגען פאַר די דייטשע יידן.

יידן! פאַראייניקט זיך צום שווערן קאַמף מיט די פאַרפלוכטע היטלעריסטן! אין דעם שטרענגן און פאָרזיכטיקן באָיקאָט האָט איר אין אַייערע הענט אַ זיכערן כלי־זיין, וועלכער וועט אייך פריער אָדער שפּעטער בריינגען צום נצחון...

מיר רופן אַייך צום קאַמף ניט נאָר פאַר די דייטשע יידן, נאָר דער עיקר פאַרן קיום און כבוד פון אונזער פאָלק.

אין דעם נאַמען פון ווילנער פאַראייניקטן קאָמיטעט צו באַקעמפן די רדיפות אויף יידן אין דייטשלאַנד.

פאָרזיצער ד״ר יעקב וויגאָדסקי

אַדרעס פאַר געלט שיקן: סוחרים און פאַבריקאַנטן באַנק — ווילנע דייטשע 22 — פ. ק. אָ. קאָנטאָ 80656 פאַר באָיקאָט קאָמיטעט.

באָיקאָט־אויפרוף פון קאָמיטעט צו באַקעמפען די נאַצי־רדיפות אויף יידן אין דייטשלאַנד

Appeal for boycott by the Committee to fight the Nazi persecution of Jews in Germany

הכרזת־חרם של הוועד למלחמה ברדיפות הנאצים על יהודים בגרמניה

Воззвание Комитета борьбы против нацистских гонений евреев в Германии — к бойкоту

1938

Wspierajcie
uchodźców niemieck,
Bojkotujcie
towary niemieckie

העלפט
די דייטשע פליטים
באַיקאָטירט
די דייטשע סחורות

הועדה מהרבנים דקהלתנו.

— הנה קול שועת אחב״י בארצות רוסיא, אוקריינא ורוסיא הלבנה הגיע אלינו, כי נוסף על צרותיהם הקודמים, ענויי הגוף, אשר נדונים בכל יום בדבר, חרב ורעב, עוד גזרו עליהם שלא יעסקו בתורה קטנים ונערים עד בני י״ח שנה. ויצא הדת באזהרה גדולה ובעונש חמור ובטל את כל החדרים והישיבות ונתפסים ע״ז במאסר והרבנים גדולי התורה הנם ערבאים על זה. וכל זה בכוונה רעה ליטול גם את נשמת האומה, תורתנו הקדושה, אשר היא חיינו ואורך ימינו ולהמית בקרבה מנעוריהם רגל הדת והאמונה כדי לבוללם בין האומות, וזהו גזירת שמד ר״ל מאויבינו מבית ומחוץ.

אחינו הנדכאים שם לא יוכלו לעשות דבר. גם לזעוק ולהתריע על דבר הגזירה הנוראה הזאת הם יראים מפני חמת המציק, אבל אחינו בכל מקום שהם עליהם למחות לזעוק להריע ולהתפלל על בטול הגזירה הנוראה הזאת.

על גזירות כאלו גזרו תמיד חכז״ל תענית בתשובה תפלה וצדקה, ולכן הננו להעיר על יום תענית עשרה בטבת ביום ג׳ הבע״ל כי ביום זה יתעורר העם לתשובה ותפלה לד׳ לבטל את הגזירה הרעה הזאת אולי יתעשת האלקים לנו ולא נאבד חלק גדול וחשוב מאחב״י בארצות הנ״ל.

ביום התענית הנ״ל יתאספו כל העם בבתי כנסיות ומדרשות. המגידים יאמרו דברי כבושים לפני תפלת המנחה לעורר את העם ללמוד התורה ביתר שאת וכל אחת יקבל על עצמו להקים את דברי התורה בלמוד ובמעשה ובתמיכת הישיבות והקבוצים בגלילותינו, ואחר המנחה יאמרו מזמורי תהילים.

ובזכות התורה יסיר ד׳ מעלינו כל גזירה רעה ונשב לבטח.

טבת תרפ״ב ווילנא

פון רוסלאַנד און אוקריינע און ווייסרוסלאַנד הערן מיר טרויערדיקע ידיעות, דאס אויסער די אלטעגלעכע קערפערלעכע צרות, הונגער קראַנקהייט און הריגות, וויל מען נאָך צונעמען די אידישע נשמה אויך, דאס איז אונזער הייליקע תורה, דען עס איז ארויס אַ גזירה דאס אידישע קינדער טאָרן גאָר ניט לערנען ניט אין חדרים ניט אין ישיבות ביז 18 יאר. און אויך ניט ביי פריוואט־לערער — פאַרן לערנען אַרעסטירט מען און די רבנים זיינען פאַראַנטוואָרטלעך, דאָס איז אַלץ מיט דעם אַבזיכט אויסצוואָרצלען פון יונגן דור די גאַנצע אידישקייט און זיך אינגאַנצן אַסימילירן. דאָס איז אַ גזירת שמד רח״ל.

דאָרטן קענען זיי ניט אַפילו פראָטעסטירן און אויך ניט מתפלל זיין אויף אַזעלכע שרעקלעכע אונערהערטע גזירות, — אָבער מיר אַלע אידן פון די פרייע לענדער דאַרפן מאַכן אַ גוואַלד־געשריי אויף אַזוינע אינקוויזיציעס קעגן אידן און די תורה.

אונזערע חכמים פלעגן שטענדיק אויף אַזעלכע צרות. גוזר תענית זיין. מיר זיינען דעריבער מעורר דעם עולם אויף דעם תענית עשרה בטבת אום צו מאַכן פאַר אַ תשבה־טאָג. מגידים וועלן פאַר מנחה זאָגן אין די קלויזן וועגן דעם, אום מעורר צו זיין צו למוד התורה, יעדערער זאָל נעמען אויף זיך מיט מערער ענערגיע צו לערנען און מקיים זיין די תורה און שטיצן לומדי תורה און די ישיבות וקבוצים. נאָך מנחה זאָל מען זאָגן תהילים.

ובזכות התורה וועט ג׳ ב״ה אונז אויסהיטן פון אַלע צרות וגזירות רעות, אָמן.

טבת תרפ״ב ווילנע

Drukarnia Br. Jałowcer Trocka 4

דרוקעריי ברידער יאלאוצער טראָקער 4

פראָטעסט־רוף פון וועד הרבנים קעגן די פאַרפאָלגונגען אויף דער יידישער רעליגיע אין סאָוועטן־פאַרבאַנד

Protest by the Board of Rabbis against the persecution of the Jewish religion in Soviet Russia

כרוז־מחאה של ועד הרבנים על רדיפות הדת היהודית בברית־המועצות

Протест—воззвание Совета раввинов против гонений на еврейской религий в Советском Союзе

1922

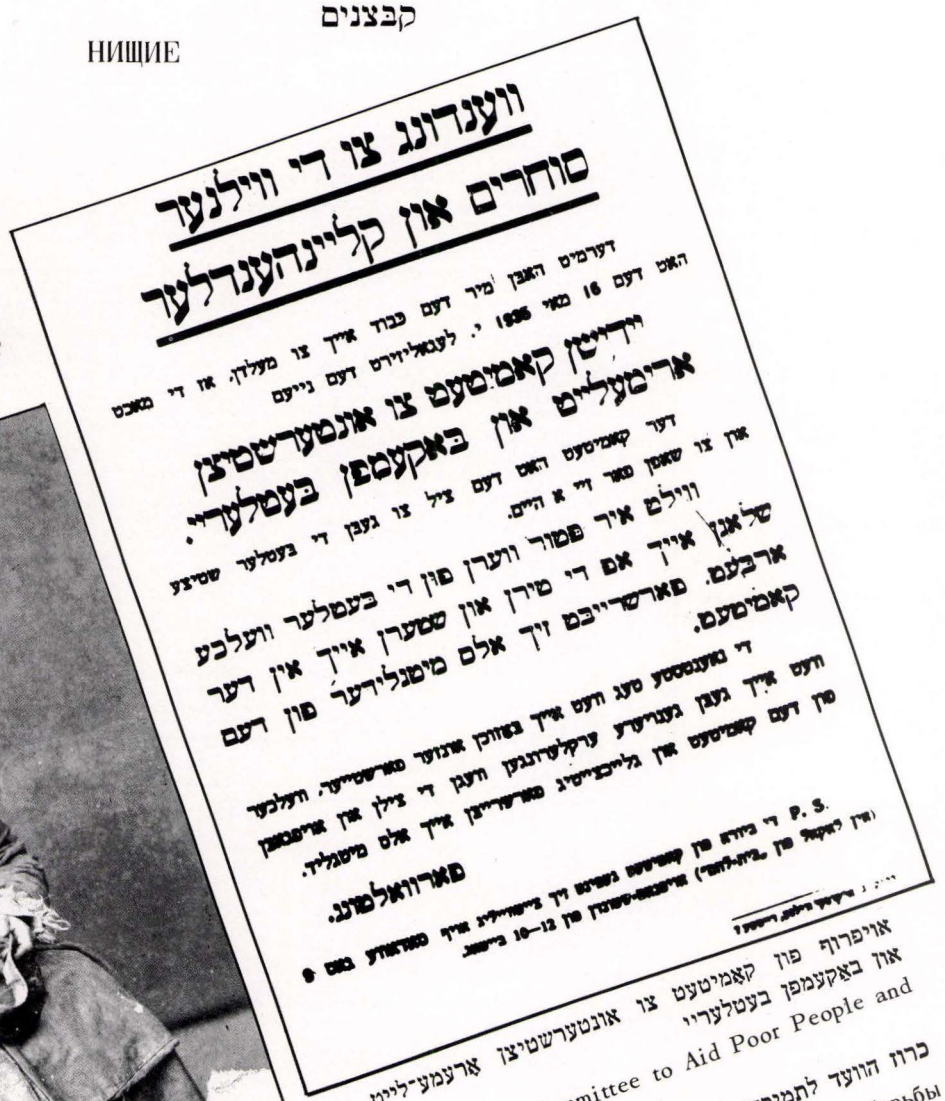

וועגדונג צו די ווילנער
סוחרים און קליינהענדלער

דערמיט האבן מיר דעם כבוד אייך צו מעלדן, אז די מאכט
האט דעם 16 מאי 1936 י. לעגאליזירט דעם נייעם

ייִדישן קאמיטעט צו אונטערשטיצן
ארימעלייט און באקעמפן בעטלעריי.

דער קאמיטעט האט דעם ציל צו געבן די בעטלער שטיצע
און צו שאפן פאר זיי א היים.

ווילט איר פטור ווערן פון די בעטלער וועלכע
שלאגן אייך אפ די טירן און שטערן אייך אין דער
ארבעט. פארשרייבט זיך אלס מיטגלידער פון דעם
קאמיטעט.

די נאענטסטע טעג וועט אייך באזוכן אונזער פארשטייער, וועלכער
וועט אייך געבן גענויערע ערקלערונגען וועגן די צילן און אויפגאבן
פון דעם קאמיטעט און גלייכצייטיג פארשרייבן אייך אלס מיטגליד.

פארוואלטונג.

P. S. די ביזרה פון קאמיטעט נעמינט זיך צייטווייליג אויף סאדאזע נאס 9
(אין לאקאל פון „ביה-לחם") אויפגאם-שטונדן פון 12—10 ביימאג.

אויפרוף פון קאמיטעט צו אונטערשטיצן ארעמע-לייט
און באקעמפן בעטלעריי

Call by the Committee to Aid Poor People and Combat Begging

כרוז הוועד לתמיכה בעניים ולמלחמה בקבצנות

Призыв „Комитета помощи для бедных и борьбы с попрошайничеством"

1935

1913

„שענקט אַ נדבה!"
Give a donation!
הבו נדבה!
„Пожертвуйте что нибудь"

קאַטערינשטשיקעס
Organ grinders
בעלי תבות־נגינה
Шарманщики

אַרעמאַן (געצייכנט ב. זאַלקינד)
Poor Man (Drawing by B. Zalkind)
עניי (צייר ב. זאלקינד)
Бедняк (рис. Б. Залкинда)

שטאָט־משוגעים

TOWN MADMEN

משוגעים של העיר

ГОРОДСКИЕ СУМАСШЕДШИЕ

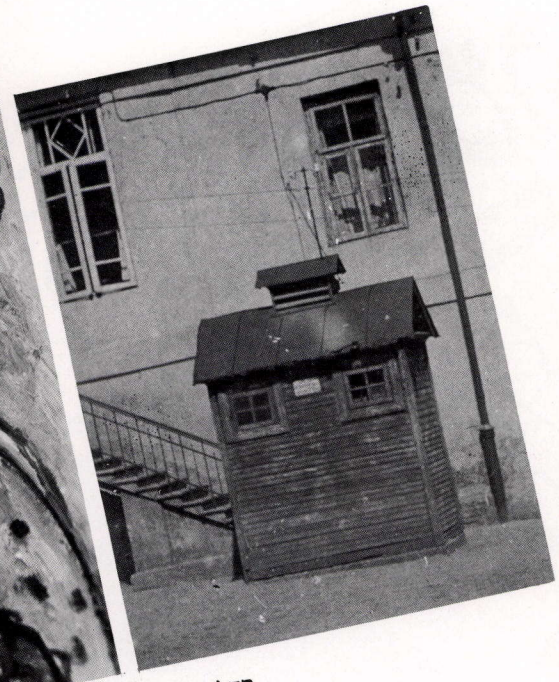

„רחלע די משוגענע" (געצייכנט שיינע עפראָן) און איר „פּאַלאַץ" אויפן שול־הויף

"Rachel The Mad" (drawing by Shaine Efron) and her "palace" in the synagogue yard

„רחל'ה המשוגעת" (ציירה שיינה עפרון) ו„הארמון" שלה בחצר בית־הכנסת

„Сумасшелшая Рохелэ" (рисунок Шейнь Эфрон) и ея „дворец" на „Школьном дворе"

28/III 1930 –

„גדאַלקע דער חזן" (פאָטאָ — ש. וואָראָבייטשיק)

"Gdalke the Cantor" (photo- Sh. Vorobeichik)

„גדלקה החזן" (צילום ש. וורובייצ'יק)

„Гдальке Хазн" (кантор: Фото Ш. Воробейчик)

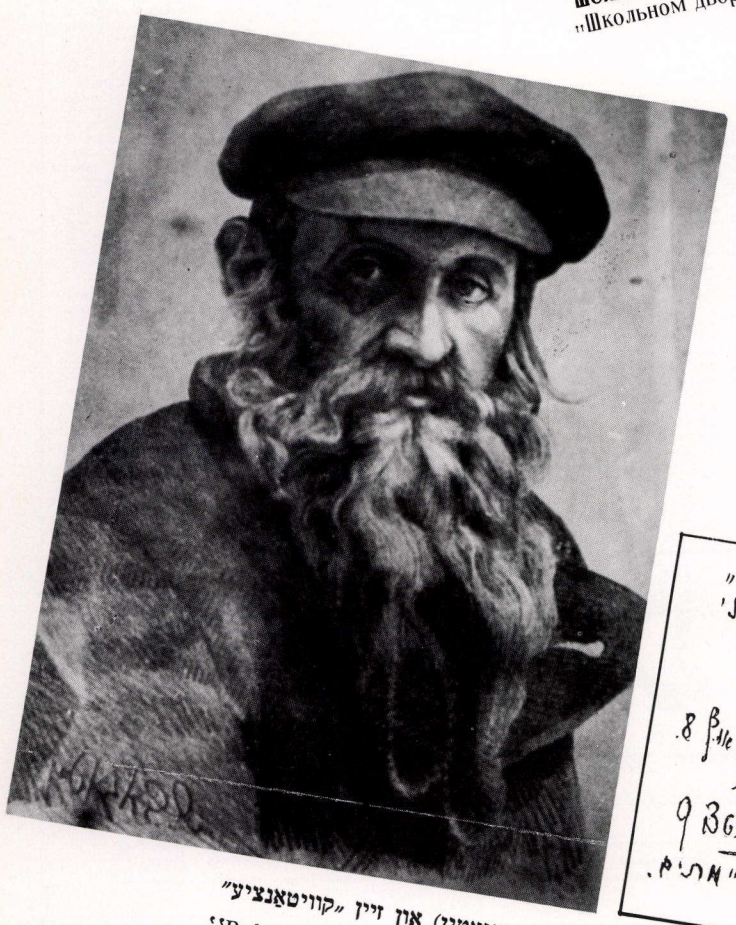

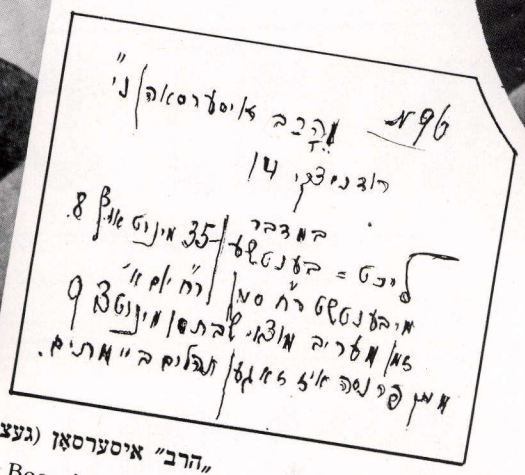

„הרב" איסערסאָן (געצייכנט ש. באָגאַטין) און זיין „קוויטאַנציע"

"Rabbi" Isserson (drawing by S. Bogatin) and his "receipt"

„הרב" איסרסון (צייר ש. בוגאטין) ושוברו

„Раввин" Иссерсон (рисунок Ш. Богатина) и его „квитанция"

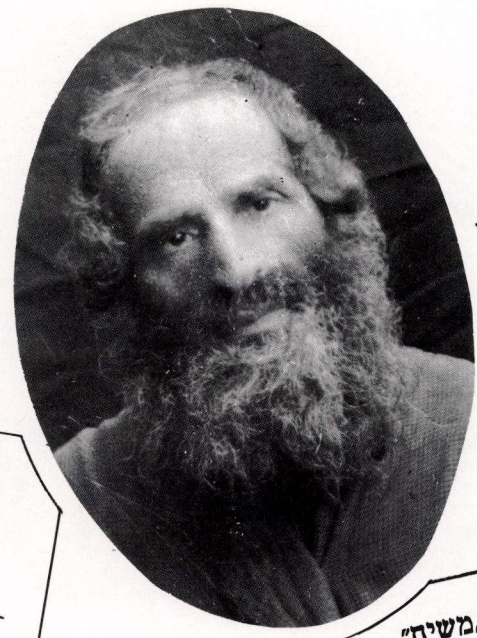

אַ ידיעה אין „ווילנער טאָג" — געשטאָרבן „משיח"

Dispatch in "Vilna Day": the "Messiah" died

ידיעה בעתון „היום הוילנאי" — „משיח" מת

Извещение в газете „Вилнер Тог" — „Мессия умер"

1929 25/X

געשטאָרבן „משיח".

זעלטן ווער עס האָט אין יידישן פערטל ניט געקענט דעם ווילנער „משיח" — אַן עלנטער אָרעמער גוטמוטיקער ייד, וואָס האָט זיך אַריינגענומען אין קאָפּ, צ'ז ער איז משיח. געלעבט האָט ער פון נדבות און אַ „דירה" האָט ער געהאַט אין פירהויז פון דער יידישער באָד אויפן שולהויף.

נעכטן פרי האָט מען אים געפונען אַ טויטן.

די „אויטאנאמע אינסטיטוציע" — משה ענגעלשטערן

THE "AUTONOMOUS INSTITUTION" – MOSES ENGELSTERN

„המוסד האבטונומי" — משה אנגלשטרן

„АВТОНОМНАЯ ИНСТИТУЦИЯ" МОЙШЕ ЭНГЕЛЬШТЕРН

Anielska gwiazda

A więc: revenons a nos moutons"). Wróćmy do humanitaryzmu i p. Piotra (w mozaizmie Mojżesza) Engelszterna. P. Piotr Engelszterna (nomen omen) przyjął chrzest, stał się katolikiem. W feljetonie przed dwoma tygodniami napisałem: «Rzecz ciekawa, że z kimkolwiek z inteligentnych Żydów mówiłem o tym człowieku, słyszałem opinje nietylko ujemne, lecz wręcz pogardliwie: uważano go za niespełna rozumu, za nieszkodliwego manjaka albo wogóle za coś takiego, co już nie zasługuje na uwagę: widocznie od chwili, gdy Engelszterna stał się Piotrem, nabrał natychmiast dla Żydów zapachu goja, choć cieleśnie i biologicznie nie przestał być Żydem. Ale czy dla gojów pozbył się już zapachu Żyda?»

Jak się okazuje, nietylko tych kilku inteligentnych Żydów, z którymi rozmawiałem, uważa p. Engelszterna za manjaka; nietylko całe społeczeństwo żydowskie ma go za takiego, ale chciano z niego zrobić rzeczywiście warjata i osadzić w szpitalu dla chorych umysłowo. P. Engelsztern w liście swoim do mnie pisze: «W mem posiadaniu znajduje się zaświadczenie znanego wileńskiego psychiatry Żyda, że powinienem zostać zamknięty w domu obłąkanych. Zaświadczenie wydane było osobom prywatnym, które nosiły się z zamiarem unieszkodliwienia mnie w ten sposób, nawet wówczas gdy już byłem na pregu kościoła katolickiego». To rzeczywiście humanitaryzm: zamknąć zdrowego człowieka pomiędzy warjatami. Ale to są znane i praktykowane nieraz sposoby pozbywania się ludzi niepożądanych. Władcy dawniej si miewali w takich wypadkach do rozporządzenia skrytobójstwo—sztylet czy truciznę, zesłanie, Bastyljię, Szliselburgi. Kufsteiny. Mikołaj I z Czaadajewa odrazu zrobił warjata. Przykłady można by przytoczyć dużo. Lecz niema potrzeby sięgać wysoko i historycznie. Wiadomą jest rzeczą, że humanitarne społeczeństwo umie zadziobać zawsze śmiałka, który porywa się do walki z taką czy inną jego «świętością», osłaniającą w istocie egoizm, bezprawie i najbardziej przyziemne interesy, albo który występuje przeciw społeczeństwu w i ię idei, w jaką wierzy. Zapewne p. Piotr Engelsztern był takim śmiałkiem, w skromnym, rzecz prosta, zakresie i w małej skali— i musiał ponieść klęskę: społeczeństwo, z którem chciał walczyć, potępiło go, napiętnowało, wyrzekło się, słowem—jak się wyraził—„oplwało" go. On zaś nie to oświadcza: «Nie odpowiadam na prześladowania, gdyż prawdziwy chrześcijanin musi umieć cierpieć». Zresztą, cóż innego może uczynić? W jaki sposób może odpowiadać na oszczerstwa, potwarze i nienawiść? Tylko postępowaniem swem chrześcijańskiem, pokorą i dobrocią, ożywioną wiarą, że te wartości prędzej czy później zwyciężyć muszą; że, jeśli nawet sam nie będzie zbierał plonów czynu swojego, zbiorą je w przyszłości inni, szczęśliwsi od niego. Jednakże kwestja, czy p. Engelsztern jest istotnie «pokorny", wymagałaby bliższego rozpatrzenia. W liście p. Engelszterna nie mogę się doszukać pokory. P. Engelsztern ma o sobie zbyt wysokie mniemanie, zbyt górnych szuka analogji pomiędzy sobą a prorokami i apostołami, których posłannictwem jest nawracanie zbłąkanych; patrzy na siebie jako na misjonarza chrystusowego śród Żydów, co więcej — nie waha się, zapewne w swej żarliwości neofity, porównywać swego czynu i prześladowań, jakie go od Żydów spotykają, do męk Chrystusa. Stan jego można wytłumaczyć także naprężeniem nerwowem, jakie przeżywa ten człowiek, starszy już wiekiem znalazłszy się na rubieży dwóch światów: jednego, w którym wyrósł i do którego duchem od wieków należy, i drugiego, którego, mimo szczery i głęboki wysiłek, nie zdołał jeszcze pojąć. Naprężenie nerwów powinien p. Engelsztern koić rozczytywaniem się w «Naśladowaniu Chrystusa» Tomasza a Kempis, jak niegdyś wątpliwości swe i rozterkę uciszał zagłębianiem się w subtelności Halachy i Hagady. Tomasz a Kempis pouczy go, być może, że grzeszy grzechem pychy, a grzech ten, śmiem twierdzić, w danym wypadku jest w nim pozostałością świątopogladu żydowskiego. Powinien również czytać «Kwiatki» serafickiego franciszka z Asyżu. Tyle co do rozterki duchowej, której doznaje teraz p. Engelszterna, i której bolesny wyraz dał w liście do mnie, z prośbą o jego opublikowanie czy też zużytkowanie w artykule.

Oprócz społeczeństwa żydowskiego i p. Engelszterna, mamy jeszcze trzeciego aktora w tym dramacie: społeczeństwo chrześcijańskie. P. Engelszterna pisze: «Odszedłem od Żydów, których, nie przestając kochać i dziś, karciłem w ciągu wielu lat za ich błędy, i przyłączyłem się do chrześcijan, którzy codzień wytykają Żydom ich błędy. Myślałem, że przyjęty będę z otwartemi ramionami przez tych, co nienawidzą Żydów za brak w nich miłości chrześcijańskiej. Tymczasem, jak się okazało, spotkał p. Engelszterna zawód: dla «gojów» nie utracił jeszcze tego «zapachu", jakim pisałem. Nie wiem zresztą, czego się p. Engelszterna spodziewał, myśląc o «otwartych ramionach". Może w swej pysze spodziewał się zbyt wiele? Przeto niech się zastanowi nad rozdziałem XLI Tomasza a Kempis p. t. «O wzgardzie wszelkiej czci doczesnej». Jednocześnie powinien rezerwę chrześcijan w stosunku do siebie tłumaczyć nietylko religijnie i filozoficznie. Ma ona przyczyny zupełnie naturalne, społeczne i biologiczne. Jest to po prostu sprawa, że ją tak określę—„kastowości", która, wbrew wszelkim naszym marzeniom o równości, nie przestaje rządzić ludźmi. Tak, ściercialka musiał długo czekać, zanim potomków jego rodowa szlachta nie uznała wreszcie za równych sobie, świeże utytułowany hrabia (nie tylko austriacki ale i papieski) będzie zawsze lekceważony przez starożytną arystokrację, i we Francji naprzykład arystokracja napoleońska (nietylko drugiego cesarstwa ale i pierwszego) po dziś dzień nie jest równowarta pradawnej królewskiej arystokracji. Tak, to są niedorzeczności, przesądy i przeżytki — ani słowa jednak że nie przestają one być wciąż żywotne. Z prewen „kastowości", istniejącem nawet w świecie zwierzęcym, należy się liczyć. Kto je chce przekroczyć, musi się stać swego rodzaju «ofiarą». I ofiarą w pewnym sensie padł p. Engelsztern. Pozostaje mu tylko jedno: czekać, jak powiedziałem, cierpliwie, aż plony jego czynu zbiorą inni — synowie jego i wnuki.

Wątpię jednak, czy p. Engelsztern zdolny będzie do długiego czekania. Mam raczej wrażenie, że pewnego dnie, złamany walką i wyczerpany, w poczuciu tragedji i jałowości swego «derscinements», powróci do wiary ojców, i jak pokutnik stanie u wrót synagogi, gdzie odzyska spokój.

O p. Engelszternie możnaby dużo mówić. Ale jakiż w tym cel? Jedno da się twierdzić z pewnością: p. Engelszterna jest idealnym objektem, na którym 3 połeczeństwo żydowskie i społeczeństwo chrześcijańskie mogłoby łatwo, bez najmniejszego trudu, zrobić eksperyment humanitaryzmu. Ale właśnie go nie zrobić. Go na to dr. A. Wirszubski, znany psychjatra, który niedawno w «Kurjerze Pewszechnym» tak uczenie i psychoanalitycznie dokonywał rozbioru humanitaryzmu?

Jerzy Wyszomirski.

Sickly "reformer," lecturer, sportsman, hypnotist – masseur and convert. Writer, printer and publisher of over a hundred newspapers, fliers and brochures with critique, assaults, and insinuations about social conduct and leaders

Болезненный „реформатор", лектор, спортсмен, гипнотизер массажист и– выкрест. Писатель, печатник и издатель свыше ста газет, листовок и брошюр с критикой, нападками и инсинуациями против общественных организаций и деятелей

קראנקהאפטער „רעפארמאטאר", לעקטאר, ספארטלער היפנאטיקער־מאסאזשיסט און—משומד. שרייבער, דרוקער און אַרויסגעבער פון איבער הונדערט צייטונגען, פלוג־בלעטער און בראשורן מיט קריטיק, אנפאלן און אינסינואציעס אויף געזעלשאפטלעכע פירונגען און פירער

„מתקן" חולני, מרצה, ספורטאי, מהפנט־עסאי — ומשומד. סופר, מדפיס ומו"ל של יותר ממאה עתונים, כרוזים וחוברות, מלאות ביקורת, התקפות והשמצות על הנהגות ומנהיגים חברתיים

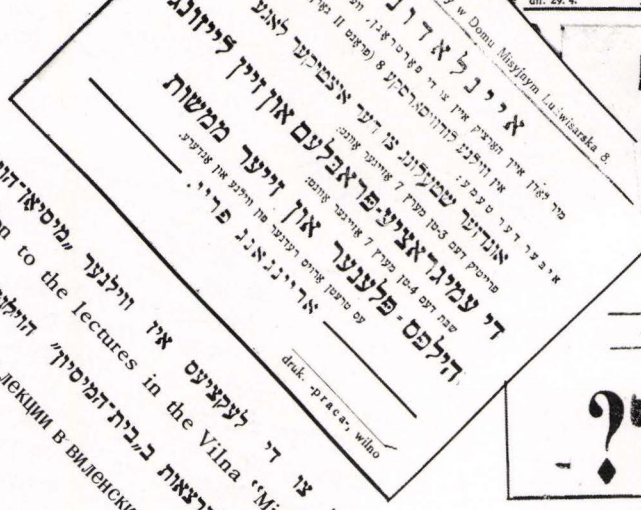

Invitation to the lectures in the Vilna "Mission House"

Приглашение на лекции в виленский „ДОМ Миссионеров"

„אָוע־טאָו"
היל־אַמבולאַטאָריעס, „פּאָלקסגעזונט"־זשורנאַל און
פּאָפולערע בראָשורן פּאַר היגיענע און מעדיצין

„OZE–TOZ"
Амбулатории, журнал „Фолкс–гезунт" и
популярные брошюры по гигиене и медицине

„אוע־טאו"
מרפאות, כתב־עת מוקדש לבריאות העם
וחוברות פופולריות להיגיינה ולרפואה

"OZE – TOZ"
Health clinics, medical journal and popular
brochures for hygiene and medicine

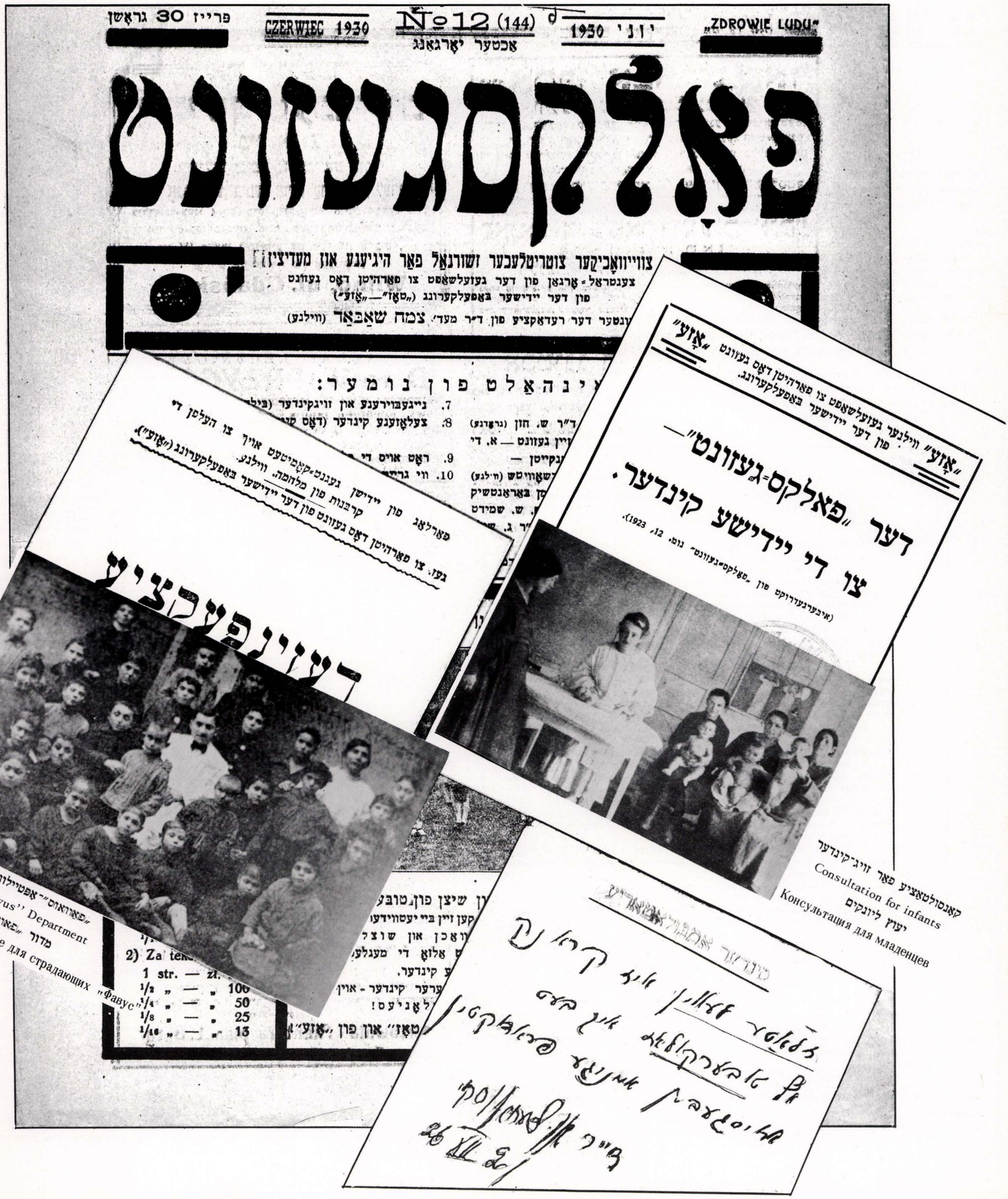

In 1831, 1869, 1892 and 1905 Vilna suffered from cholera epidemics. In 1831 a special Jewish Cholera Cemetery was opened in the Skaplerna Mountains

В 1831, 1869, 1892 и 1905 годах гор. Вильна страдала от эпидемии холеры. В 1871 г. было основано специальное кладбище на Шкаплерных горах для умерших на холеру

אין די יאָרן 1831, 1869, 1892 און 1905 האָט ווילנע געליטן פון כאָלערע־עפּידעמיעס. אין 1831 איז געעפנט געוואָרן אַ ספּעציעלער יידישער כאָלערע בית־עולם אין די סקאַפּלערנער בערג

בשנות 1831, 1869, 1892, ו־1905 נפגעה וילנה ממגפות־חולירע. בשנת 1831 נפתח בהרי סקאפּליר בית־קברות יהודי מיוחד למתי־חולירע

דוד פרישמאַן — „דריי, וואָס האָבן געגעסן אום יום כפור", דערציילונג וועגן ר׳ ישראל סאַלאַנטער און 2 דיינים, וועלכע האָבן געגעסן אויף דער בימה פון שטאָט־שול, כדי מתיר זיין דעם תענית בעת דער עפּידעמיע

David Frischman: "Three Who Ate on Yom Kippur", story about Rabbi Israel Salanter and two associate rabbis who ate on the platform of the City Synagogue to indicate that eating was permitted even on Yom Kippur during the epidemic

דויד פרישמאן: „שלושה שאכלו" — סיפור על רבי ישראל סאלאנטער ושני דיינים שאכלו ביום־הכיפורים על הבימה בבית־הכנסת, כדי לבטל את הצום בזמן המגפה

Давид Фришман: „Трое которые ели в Иом Кипур" Рассказ о реб Израиле Салантере и двух „дайаним" которые для осквернения поста во время эпидемии ели в „Иом Кипур" на алтаре городской синагоги

Краткое наставленіе относительно обряда „очищенія" труповъ лицъ еврейскаго вѣроисповѣданія, умершихъ отъ холеры.

1. Обрядъ омовенія покойниковъ отнюдь не долженъ производиться въ частныхъ домахъ и по квартирамъ, а только исключительно на кладбищѣ, въ предпохоронномъ домѣ.

2. Оставшіяся послѣ покойниковъ вещи должны быть собраны въ особые мѣшки или корзины и подвергнуты, затѣмъ, дезинфекціи, а неимѣющіе никакой цѣнности предметы какъ то: тряпки, солома, немедленно сжигаются на мѣстѣ въ квартирѣ покойника.

3. Для перевозки холерныхъ труповъ или должны быть заведены особые фургоны, или же эти фургоны, каждый разъ должны подвергаться самому тщательному обеззараживанію.

4. Ритуальный обрядъ „очищенія" надъ умершими отъ холеры долженъ быть производимъ въ особомъ помѣщеніи персоналомъ достаточно ознакомленнымъ какъ съ правилами антисептики, такъ и тѣми мѣрами общей предосторожности, которыя обязательны при обращеніи съ холерными трупами.

5 Означенное помѣщеніе должно имѣть не проницаемый для жидкости полъ, столы изъ непроницаемаго матеріала и быть снабжено достаточнымъ количествомъ воды и запасомъ дезинфекціонныхъ средствъ.

6. Всѣ сточныя и грязныя жидкости образующіяся при ритуальномъ обрядѣ „очищенія" должны быть самымъ аккуратнымъ образомъ собираемы въ особые плотно сдѣланные и надлежаще высмоленные деревянные сосуды, въ которые заблаговременно наливается смѣсь не очищенной 50% корболовой кислоты съ сѣрною, въ пропорціи 3 части первой на 1 часть второй въ такомъ количествѣ чтобы означенной смѣси было не менѣе 5% при совершенномъ наполненіи сосуда.

7. Такимъ образомъ обеззараженныя нечистоты по мѣрѣ надобности, вывозятся или отводятся по каналу въ соотвѣтственное, всего лучше песчаное мѣсто и тамъ закапываются въ землю.

8. Еврейское Общинное Управленіе принимаетъ на себя полную отвѣтственность за точное и неуклонное исполненіе настоящихъ правилъ. Подписалъ: Директоръ Медицинскаго Департамента *Рагозинъ*. Скрѣпилъ: Начальникъ Отдѣленія *Ершовъ*.

Вѣрно: Виленскій Губернскій Врачебный Инспекторъ *К. Эрбштейнъ*.

Свѣрялъ: Дѣлопроизводитель

אינסטרוקציעס פון גובערניאַלן מעדיצינישן אינספּעקטאָר וועגן טהרת המת בעת דער עפּידעמיע

Instructions by the gubernatorial medical inspector concerning the ritual cleansing of the dead during the epidemic

הוראותיו של המפקח הרפואי מטעם שר־הפלך בדבר טהרת־המתים בזמן המגפה

Инструкции губерниального санитарного инспектора об обращении с трупами во время эпидемии

הודעה מהרבנים דקהלתנו

היות וויא די צייט איז אום־געזונד אין דער מדינה און ניט גאנץ ווייט פון דעם היגען געגענד איז דא די קראנהייט חלי־רע ר״ל האבין מיר גיפונען פיר נייטהיג מפרסם צו זיין אין אללע היגע שולען און בתי מדרשים וויא זיך נוהג צו זיין אין די הייליגע טעג ימים נוראים.

א. דער וואס פילט זיך עטוואס שוואך זאהל ניט ארויסגיין אלבא ריקנא (אויפין ניכטערין הארצען) און גלייך צו טהיי, עטוואס צו בייסין. אפילו פארין דאוונען אונד תקיעות.

ב. די וואס זיינען זיך נוהג שטענדיג עשרת ימי תשובה צו פאסטען זאלען דעם יאהר ניט פאסטען

ג. דעם תענית „צום גדליה" ווער עס האט א מיחוש, שוואכע מענטשין, בכלל ווער עס שפירט זיך שוואך, אויך פרויען און קינדער זאהלען ניט פאסטין און דארפין אויף דעם קיין שאלה ניט פרעגען.

ד. היטען זאך בייא „שהחינו" די צווייטע נאכט פון ראש השנה פון רויע פרוכט און זאכען וועלכע די רופאים פארבאטין. און אין קידוש קאן מען מאכען שהחינו אהן נייע פירות.

ה. ראש השנה זאהלין חזנים ניט מאריך זיין, פיוט זאהל מען מקצר זיין. און מען זאל מסיים זיין דעם דאוונען ניט שפעטער וויא 12. מנחה זאל מען ניט דאוונען גלייך נאך מוסף. נור שפעטער נאך דעם עסין.

ו. יום־כפור זאלען די חזנים ניט מאריך זיין, און אין פיוט זאהל מען מקצר זיין כדי מען זאל קאנען רוהען נאך מוסף א רעכטע צייט. און אין דער צייט עפענען די פענסטער, די לופט זאהל ניט זיין דריקענד. אויך צו ליעב דעם זאהל מען גיט לאזין אנצינדען קיין פולע ליכט, יעדערער זאל האלטען ביי זיך אין הויז די ליכט אדער געבין די געלד אויף צדקה.

ז. ערב יום כפור און מוצאי יוכ״פ זאהל מען זעהר פארזיכטיג זיין מיט דעם עסין, ניט פיעל עסין, און נור פרישע און לייכטע עסענס.

ח. עס איז אייגענטליך איבריג צו עראינערען דעם טעם, דאך געפינען מיר צו דער מאנען דעם „ונשמרתם מאד לנפשותיכם" אז מען זאל היטען אללעס וואס די דאקטוירים ראטהין. טרינקען גיקאכטע וואסער, ניט קיין רויע און רויע פרוכט ניט עסין און דאס גלייכין וואס די מעדיצינישע וויסענשאפט און פראקטיקע האט ארויס געפונען פיר שעדליך. דאס ווערט אללעס אין א בעזונדערע בראשיורע ערקלערט. און דאס דארף מען היטען דערמיט פארהיט מען זיך, און דעם צווייטען דעם גיזונד.

ט. פקוח־נפש איז די גרעסטע מצוה אין דער תורה. פארשטייט מען דערפון וויא גרויס די מצוה איז פון די וואס זיינען זאך עוסק פארהיטען די שטאדט פון אזא קראנקהייט. דארפען זיך אללע, ווער עס קאן נור עטוואס געבין מיט העלפין די אללע וואהלטהאטען וואס בעשעפטיגען זיך צו העלפען דעם ארעמען. אזויא וויא דיא ביליגע קיך, משמרת חולים, קורינע אבשצעסטווא. און איבערהויפט דעם קאמיטעט וועלכער באשעפטיגט זיך עקסטרע געגען די קראנקהייט. יעדערער דארף דערויף זיך אפ רופען און געבין פיעל מעגליך.

מען דארף נור היטען זיך אבער ניט שרעקען זיך און ניט איבער שרעקין דעם אנדערען און ניט זיין איבעריג נערוועז.

בזכות די מצוה פון ונשמרתם לנפשותיכם און צדקה, וועט השי״ת אויס היטען אונזער שטאדט מכל נגע ומחלה. און ער וועט ממלא זיין אונזערע בקשות און תפלות אין די הייליגע טעג לטובת הכלל והפרט. ויכתבנו ויחתמנו בספר חיים טובים והיתה לנו השנה הבאה לקראתנו שנת חיים ושלום, גאולה וישועה, אמן.

Объявленіе Раввиновъ о необходимости личнаго предохраненія отъ Холеры.

Вильна, Типографія Ф. Гарбера, Завальная ул. № 25.

תקנות פון ווילנער רבנים ווי זיך נוהג צו זיין אין די ימים נוראים בעת דער עפּידעמיע

Vilna rabbis issue epidemic precautions for the "Days of Awe"

תקנות מטעם רבני וילנה בדבר הנוהג בימים הנוראים בזמן המגפה

Указания виленских раввинов о том как вести себя в торжественные праздники во время эпидемии

יידן, אין באָד אַריין!

JEWS, TO THE BATH HOUSE!

יהודים, לבית המרחץ!

„ЕВРЕИ – В БАНЮ!"

הודעה מהרבנים.

צוליב די איבערבויאונג פון די שטאטישע
באד מיט די מקואות איז פארלויפיג
פאראן מקואות נאר אין די פאלגנדע
ערטער:

אין **קוזענשטאַל׳ס באָד (שטרויס)**
פּאָפּלאַווסקע 3
אלע טאג

אין **אַגרעסט׳ס באָד**
מאָסטאָווע גאַס
דאָנערשטאָג, פרייטאָג
אין **קאַפּלאַנ׳ס באָד**
אַלטער פיש-מאַרק.
און שבת-צוזאַכט.

Rabbis' announcement regarding ritual baths

Об' явление виленских раввинов о „миквах" (ритуальный бассейн)

מעלדונג פון די רבנים וועגן מקואות

הודעת הרבנים בדבר מקוואות

Wall of Jewish bath house at the synagogue yard and back entrance to the city synagogue

קיר מבנין בית־המרחץ היהודי בחצר בית־הכנסת והכניסה האחורית לבית־הכנסת העירוני

Стена еврейской бани на „Школьном дворе" и черный ход городской синагоги

די וואַנט פון דער יידישער באָד אויפן שול־הויף און הינטערשטער אַריינגאַנג אין שטאָט־שול

Kuzenstal (Strauss) Bath house in Poplavy

קוזענשטאַל (סטראַוס) באָד אויף פּאָפּלאַוועס

Баня Кузеншталя (Штраусса) на Поплавах

בית־מרחץ „קוזנשטאל" (שטראוס) בפופלאווס

יידישער דאָקטוירים-פאראיין איןווילנע
דאָמיניקאַנער 17

ח. ק.

פרייטיק דעם 16 דעצעמבער 1938 י. 8.15 אוונט קומט פאר אין אייגענעם לאקאל (דאמיניקאנער 17) א אלגעמיינע פארזאמלונג פון יידישן ד"רים פאראיין אין ווילנע.

8.30 איז די פארט. גילטיק ביי יעדער צאָל מיטגלידער

טאָג אָרדנונג:

1) דעמאָנסטראַציעס

ד"ר א. זאלקינדסאָן (א ברוך-באָנד מיס א פנעאומאטישער פעלאָטע). ד"ר. פ. לידסקא (א פאל פון סימאָנדס - סינדראָם ביי קינדער). ד"ר. מ. בוראק (א פאל פון א האַרץ-בלאָק).

2) רעפעראַטן:

א) ד"ר. ה. קאוואַרסקי: די פסיכאָלאָגיע אויפן שיידוועג.

ב) ד"ר. ג. געלמאן. דער ערשטער צוזאַמענפאָר פון עסטלענדישע יידישע דאָקטוירים אין טאַלין.

3) אקטועלע ענינים (וועגן א נייעם לאָקאל פאַרן ד"רים-פאַראיין).

מיר ניבן צו קענטניס אז:

1) אויפן אויפפאָדערונג פון פּליטים - קאָמיטעט צו העלפן דעם באַשטייערונג-לטובת די פּליטים, איז דעם 11-טן ד. מ. פאָרגעקומען א פאראיניקטע זיצונג פון פאראיין - פארוואלטונג מיט דער ארב.-ביורא, אויף וועלכער עס איז געווארן באשלאָסן, צו פארדאָפלען די באשטייערונגן.

2) די יערלעכע אלגעמיינע פאַרזאַמלונג פון יידישן ד"רים פאַראיין וועט פאָרקומען ד. 23-טן דעצעמבער.

ד' פארוואלטונג.

פאַרבעטונג צו אַן אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג

Invitation to a general meeting

הזמנה לאספה כללית

1938 Приглашение на общее собрание

1827 1741

ד"ר יעקב לי(ו)באַשיץ — מעדיצינער, דיפלאָמאַט, תלמיד-חכם און כלל-טוער

Dr. Jacob Luboshitz – physician diplomat, scholar and community leader

ד"ר יעקב ליובושיץ — רופא, דיפלומט, תלמיד-חכם ועסקן ציבורי

Д–р Яков Любошиц – медик, дипломат, ученый и общественный деятель

דוקטור למדיציניה ולפילוסופיה
יוסף בצלאל מאיר הכהן **רגנסבורג**
מ"ש רופא ראשי במחלקת הנשים של הקליניקא האוניברסיטאית למחלת העצבים יהנפש אשר בנסין-היפין

D-r medycyny i filozofji
JOZEF REGENSBURG
Specjalista chorôb nerwowych
ul Gdańska № 1—Przyjmuję 12-1 i 3-5.
Nervu ligoş. Nervenkrankheiten. Нерв. болѣзни.
.....192

Rp.

רעצעפט-בלעטל פון ד"ר יוסף רעגענסבורג

Prescription slip by Dr. Joseph Regensburg

דף-מתכון של ד"ר יוסף רגנסבורג

Рецептурный листок д–ра Иосифа Регенсбурга

ZWIĄZEK LEKARZY-ŻYDÓW w WILNIE
ווילנער יידישער דאָקטוירים-פאראיין

JEWISH DOCTORS ASSOCIATION OF VILNA

איגוד רופאים יהודים בוילנה

ВИЛЕНСКИЙ ЕВРЕЙСКИЙ СОЮЗ ВРАЧЕЙ

1943 – 1908

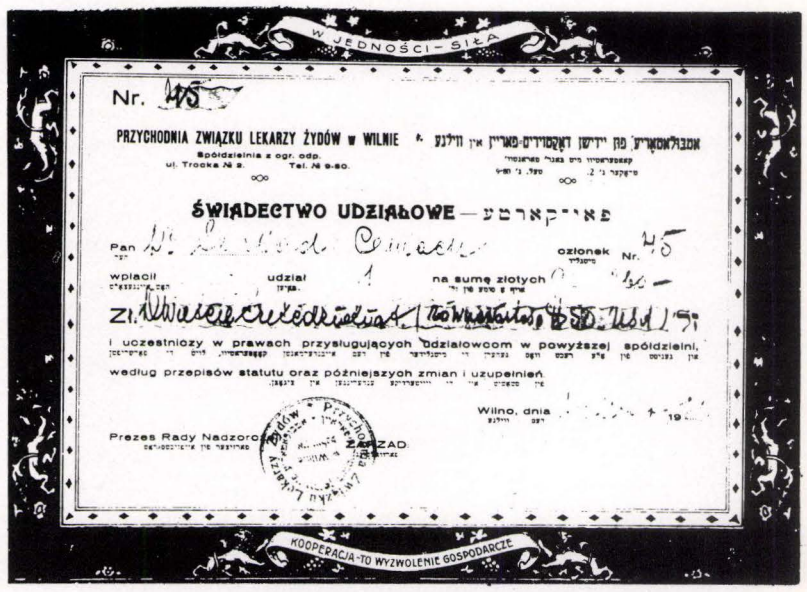

קאָאָפעראַטיוועס דאָקטוירים-אַמבולאַטאָריע, פאי־קאָרטע

Service card for Doctors Cooperative Mobile Clinic

מרפאה קואופרטיבית, כרטיס שיכות

Кооперативная врачебная амбулатория, членская карта

1926

General meeting of the Jewish Doctors Association

אספה כללית של איגוד הרופאים היהודים

Общее собрание Союза еврейских врачей

1932

אַלגעמיינע פאַראַזאַמלונג, פון לינקס — 1טע רייע: —?, ז. כץ, ד. שטיינהאָוער, מ. ראָם, מ. לעווין, ל. בוראַק; 2טע רייע: ס. אַבראַמאָוויטש, מ. גירשאָוויטש, א. ווירשובסקי, שענקער, פ. טראַצקי, א. ליבאַ, א. סעדליס, ג. געשטון, י. וויגדאָרסקי, י. זאַלקינדסאָן, ש. וו. וואַלפסאָן, ש. לעוואַנדע, ה. קאָוואַרסקי, וו. פאָטשטער; 3טע רייע: ע. כאַלעם, א. גאָלדמאַן, ב. שענקער, ב. שאַפּירא, ראָם, לערנמאַן, י. באַרשטשעווסקאַ, י. ראַמאַנאָווסקי, ה. אוציע־כאָווסקאַ, א. קאַפּלאָן, ל. פּאַפּ, ס. מאַרגאָליס, ע. אַבראַמאָוויטש, ק. באַ־אַנאָווסקי, ר. בוך, א. יאַבראָוו, ז. זעל־דאָוויטש, מ. בראָדסקי, ה. פייגוס, —?, —? רובינשטיין; 4טע רייע: סלאָוועס, —?, מ. בוראַק, —?, —?, י. פרידמאַן־כליעבאָווסקי, גירשגאָרן, ל. בוזשאַנסקי, ה. אימיניטאָוו, ג. דלוגי, מ. דוואָרזשעצקי, —?, ר. שאַדאָווסקי, מ. און י. פייגענבערג, פ. זאַלקינדסאָן, ראַמאַנאָווסקאַ, אַנא גלאָבוס, ל. ריווקינד, ל. ווייגשטיין; 5טע רייע: ל. פאָמעראַנץ, א. פערעוואָזסקי, מ. גאָרדאָן, הדסה גאָרדאָן, —?, —?, —?, לייבאָוויטש, —?, א. גורוויטש

יידישע קראַנקן־שוועסטער־שולן

JEWISH NURSING SCHOOLS

בתי־ספר לאחיות יהודיות

ЕВРЕЙСКИЕ ШКОЛЫ ДЛЯ МЕД. СЕСТЕР

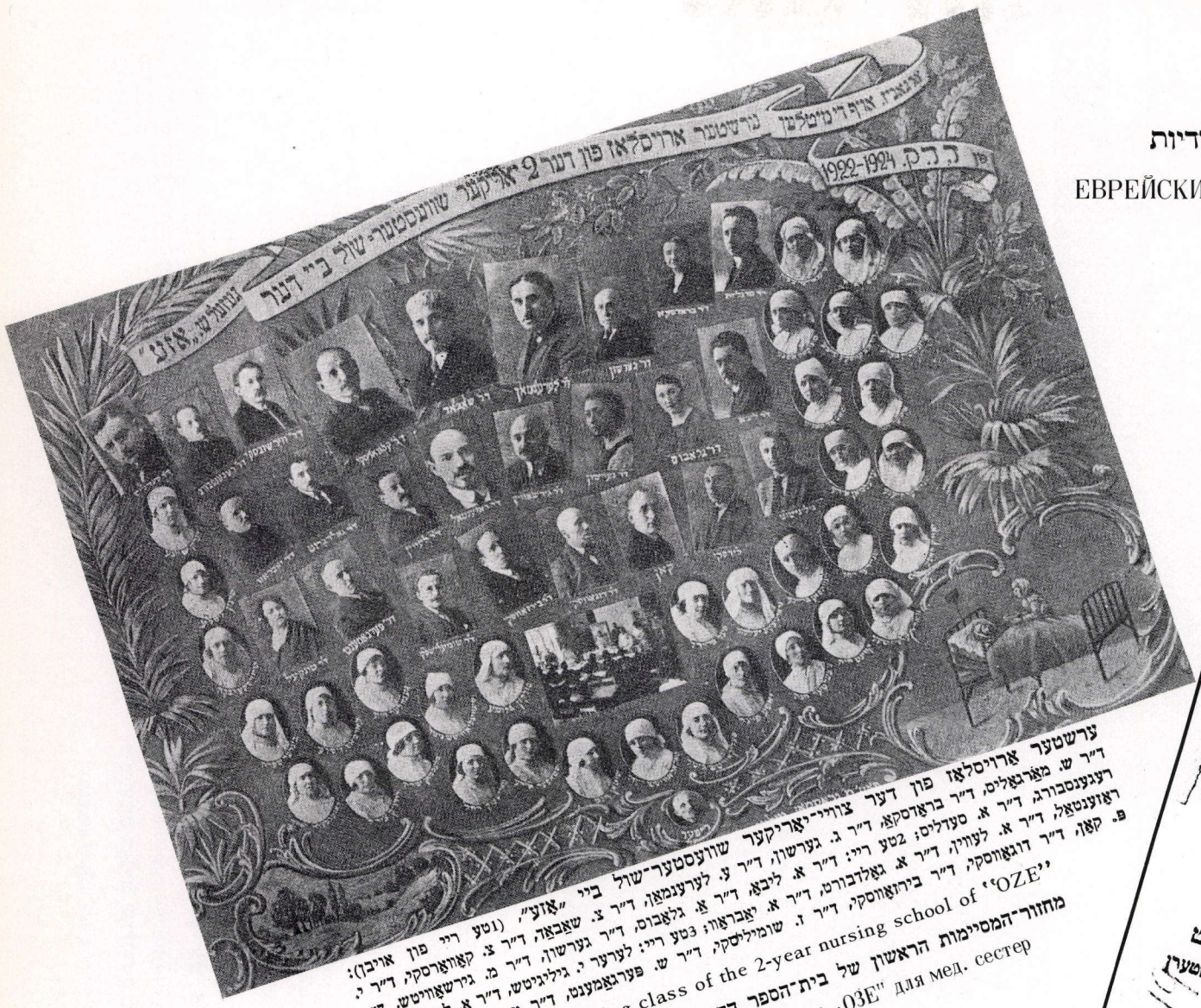

עראָבירטע שוועסטער־שול ביי דער ק.ק. ווילנער אקאַדעמיע
1922-1924

מרפאת שיניים

ד"ר ל. פרידמן

שיניים תותבות וגשרים

מומחה לטיפול בשיניים של ילדים

רח' אלנבי 17, תל אביב

טל' 03-5102030

ДЛЯ ЗУБНЫХ БОЛЕЗНЕЙ

Л. ФРИДМАН

ЗУБНЫЕ ПРОТЕЗЫ И ПЛОМБЫ

Тель-Авив, ул. Алленби 17, тел. 03-5102030

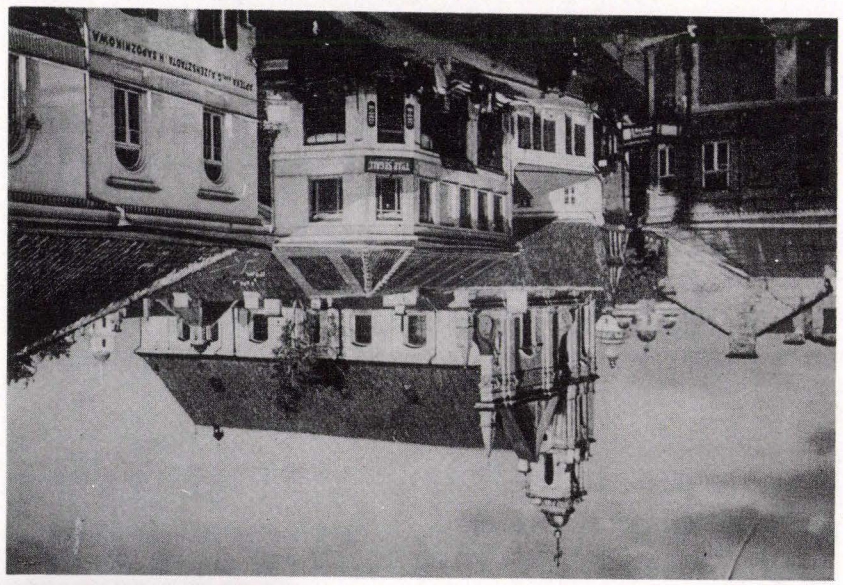

בית המרקחת של ג. איזנשטט וה. סאפוזניקוף

Pharmacy of G. Eizenstadt and H. Sapoźnikoff

Аптека Н. Айзенштата и Х. Сапожникова

APTEKA

Suk. G. AJZENSZTADTA

i H. SAPOŹNIKOWA

w WILNIE,

róg Zawalnej i Stefańskiej tel. 7-99

Bilet do odbioru lekarstwa

Cena 1 ro

10157

בית חולים יהודי לעניים בדוסקניקי

Vilna Jewish Community Hospital for the poor in Druskieniki

Госпиталь для бедных еврейской общины в Друскеникax

1910

ДЛЯ ЗУБНЫХЪ БОЛѢЗНЕЙ

Л. ФРИДМАНЪ

ЗУБНЫЕ ПРОТЕЗЫ И ПЛОМБЫ

Тель-Авивъ, ул. Алленби 17, тел. 03-5102030

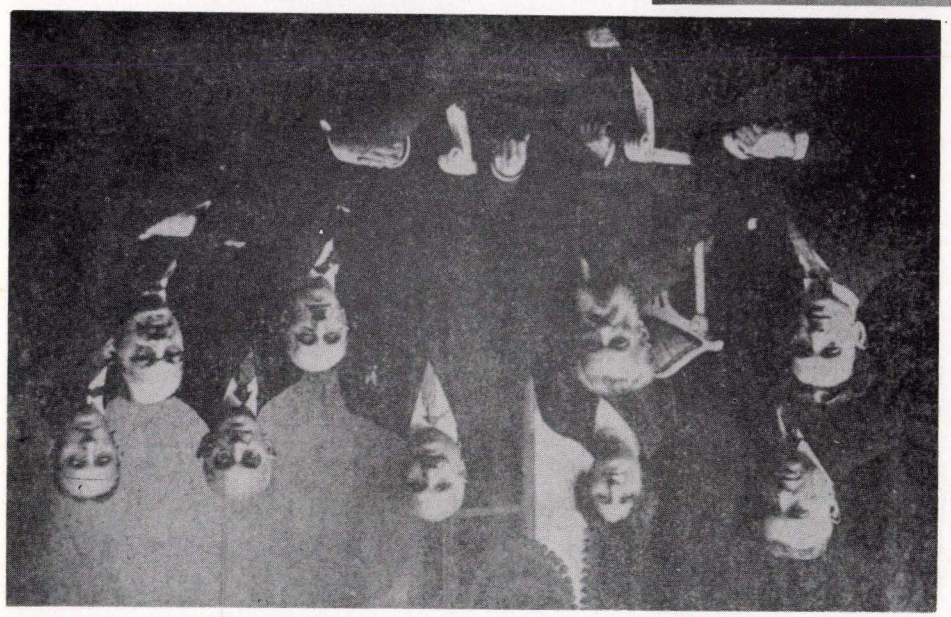

לשכת רופאי השיניים

Officers of Dentists Association

Правление союза зубных врачей

1941 – 1902

1924

TECHNIK

DENTYSTYCZNY

N. ROMER

טכנאי-שיניים יהודי

ש. רומר

Sign of a Jewish dental technician

Вывеска еврейского зубного врача

רופאים, רוקחות, בתי-מרקחת, מעיינות-מרפא

ДАНТИСТЫ, АПТЕКИ, МИНЕРАЛЬНЫЕ ВАННЫ

DENTISTS, PHARMACIES, MINERAL BATHS

SOCIETY "MISHMERET CHOLIM"
(CARE OF THE SICK)

„ОБЩЕСТВО ПОСОБИЯ БЕДНЫМ БОЛЬНЫМ ЕВРЕЯМ „МИШМЕРЕС ХОЙЛИМ"

STOWARZYSZENIE
niesienia pomocy biednym chorym żydom
„MISZMERES CHOJLIM"
WILNO, Kijowska 5. = Tel. № 614.

געזעלשאפט
צו העלפן ארימע קראנקע יידן
„משמרת חולים"
ווילנע, קיעווער גאס 5. = טעל. 614.

„משמרת חולים"
חברה לעזרה רפואית לעניים

1910 ביים לייגן דעם גרונטשטיין פון אייגענעם בנין
At the laying of the cornerstone of the building
טכס אבן־פינה לבנין
Закладка краеугольного камня собственного здания

1912 חנוכת־הבית
Dedication of the building
חנוכת־הבית
Открытие здания

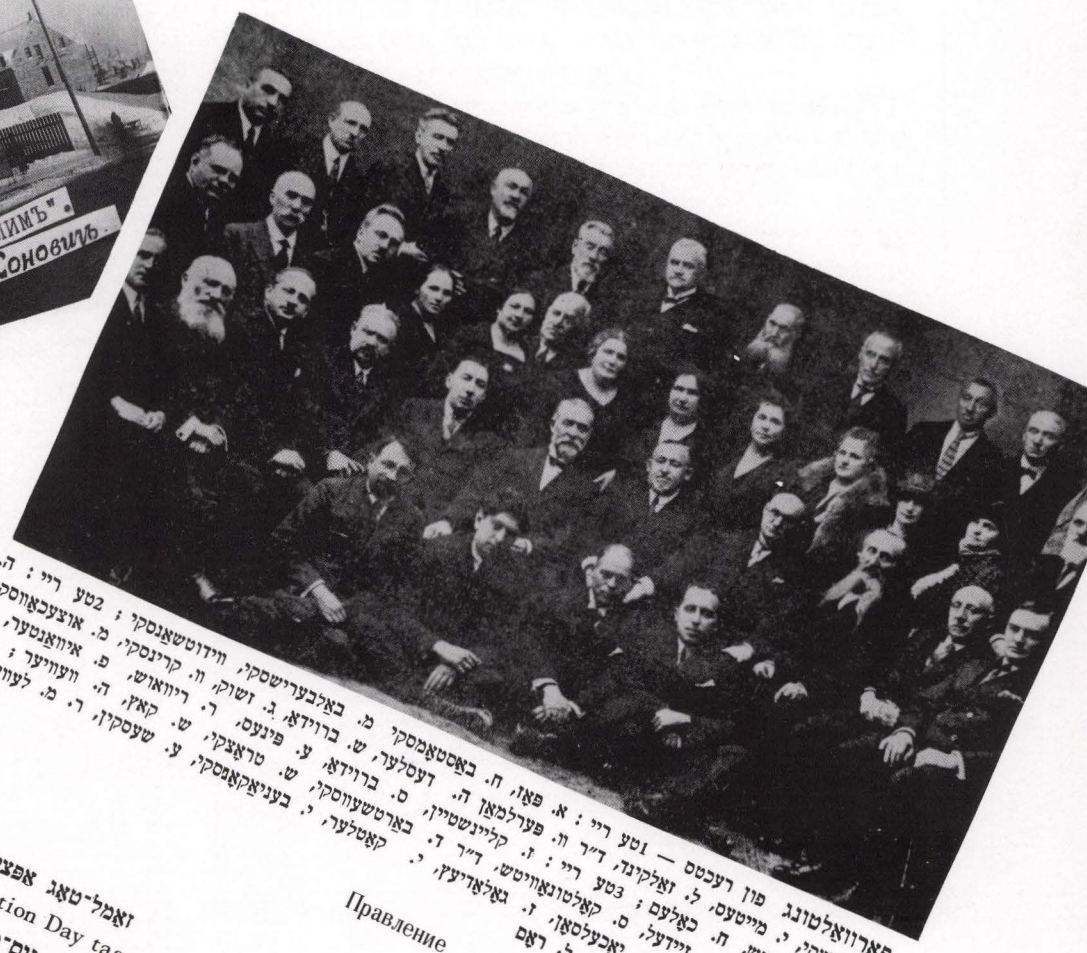

פארוואלטונג פון רעכטס — 1טע ריי : א. פאז, ח. באסטאמסקי מ. באלבערישסקי, ווידוטשאנסקי ; 2טע ריי : ה. שקאלניצקי, י. מייטעס, ל. זאלקינד, ד"ר וו. פערלמאן ה. דעסלער, ש. ברוידא, ג. זשוק, וו. קרינסקי, מ. אוצעכאווסקי, מ. יאסעלעוויטש, ח. כאלעם ; 3טע ריי : ז. קליינשטיין, ס. ברוידא, ע. פינעס, ר. ריוואוש, פ. איוואנטער, ב. ריווקין, נ. ליבא, מ. זיידעל, ס. קאלטונאוויטש, ד"ר ד. בארטשעווסקי, ש. טראצקי, ש. קאץ, ה. וועוויער ; 4טע ריי: א. קאראבטשינסקי, נ. יאכעלסאן, ז. גאלאדיעץ, י. קאטלער, י. בעניאקאנסקי, ע. שעסקין, ר. מ. לעווין, א. וואיטשיק, ל. טשעסנא, י. זיידעל, ל. ראם
ההנהלה
Officers
Правление

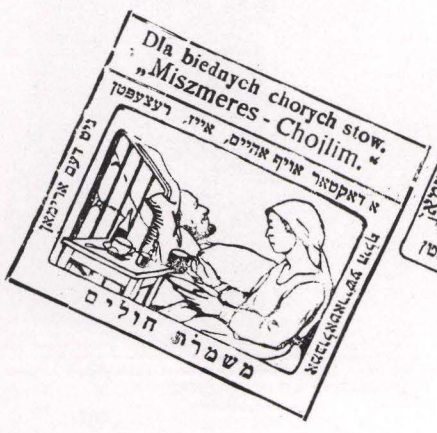

זאמל־טאג אפצייכנס
Collection Day tags
תגי יום־מגבית
Значки уличного сбора

PHARMACY AND HOSPITAL "MISHMERET CHOLIM"

АПТЕКА И ГОСПИТАЛЬ „МИШМЕРЕС ХОЙЛИМ"

1940 – 1890

„משמרת חולים"

אַפּטייק און שפּיטאַל

בית־מרקחת ובית־החולים

Doctors, nurses and administrative personnel

Врачи, мед. сестры и административный персонал

דאָקטוירים, שוועסטער און אַדמיניסטראַציע־פּערסאָנאַל

רופאים, אחיות ועובדי־המנהלה

Waiting room

Приемная

1906

וואַרט־צימער

חדר־המתנה

Pharmacy

Аптека

1907

אַפּטייק

בית־מרקחת

An operation

Операция

1913

אַן אָפּעראַציע

ניתוח

Children's Ward

Детская палата

קינדער פּאַלאַטע

מחלקת־ הילדים

משמרת חולים

ב"ה ווילנער יידן האבן זוכה געווען צו פייערן דעם 35־טן יאר פון איר עקסיסטענץ פון דער גרויסער הייליקער חברה „משמרת־חולים". ווי גרויס סדארף זיין די פרייד און די בעגייסטערונג פון ווילנער יידן און בעזאנדערס פון יעדן מיטגליד וואס האט אנטייל גענומען אין דער חברה איז אין לשער. הונדערטער טויזנטער יידן פון טויט צום לעבן געבראכט, מקיים געווען די גרעסטע מצוה פון דער תורה, דאס איז **פקוח נפשות**, וואס **המקיים נפש אחת מישראל, כאילו קיים עולם מלא** בפרט אז טאג צו טאג ראטעוועט מען ארימע, פאטערס און מוטערס, שפּייזער פון פאמיליעס, קינדער וואס דאס איז דער לעבן פון עלטערן.

אזן ניט נאר פאר ווילנער יידן איז דער „משמרת־חולים" **א מחיה נפשות** נאר אויך פאר אלע יידן ארום. ווייט ווייט פון אונז בענטשן אלע דעם ווילנער „משמרת חולים" און מיט טרערן אין די אויגן בעטן זיי פאר ווילנער יידן ביי גאט אלעס גוטס.

די גרויסע מדרגה אין פארצווייגטקייט פון „משמרת חולים" אפן מעדיצינישן געביט האט צוגעצויגן צו זיך זייער אפולע מענשן און דעריבער איז דער 35 יאריקער יובילעאום א גרויסע טרייסט פאר ווילנער יידן.

דער שרעק אבער פאר איר קיום אויף להבא שטערט זייער די גאנצע שמחה. דער גרויסער יקרות פון לעבנסמיטל, באזונדערס אויף מעדיצין, שטייגט אריבער יעדע ערווארטונג, און די הכנסות קענען בשום אופן ניט דעקן די הוצאות. אויב ווילנע וויל האבן דעם גרויסן בית־המקדש וואס דאס איז א פאר וכבוד פאר יידן, וואס רימען זיך מיט זייער ירושה פון רחמנות – מוזן זען מיט אלע מעג־ליכקייט בא יעדער געלעגנהייט צו שטיצן די חברה. איינע פון אירע גרויסע עמודים איז די הכנסה פון עליות־לתורה אין די שבתים פון איר יאר־טאג אין די שולן.

מען בעט אלעמען הייליק און טייער האלטן דעם אלטן מנהג און מנדב זיין אויך

דעם שבת פ' שקלים, טאקע שקלים ממש

פאר דעם בית־המקדש.

בזכות זה וועט יעדערער זיין געהיט פון קראנקייט, געבענטשט מיט געזונט און פרנסה, און וועט זוכה זיין דעם אמתן בנין הבית במהרה.

מבעט פאר קריאת התורה איבערלייענען דעם קו"ק

מיט דרך ארץ די פארוואלטונג.

דרוק. לעווין און זון, ווילנא דייטשע 22

אויפרוף צום 35טן יאָרטאָג: שטיצט משמרת חולים

Appeal on the 35th anniversary: Support "Mishmeret Cholim"

כרוז למלאת 35 שנה: תמכו ב„משמרת חולים"!

Призыв к 35–летию: поддерживайте „Мишмерес Хойлим"

יידישער שפּיטאָל

JEWISH HOSPITAL

בית־החולים היהודי

ЕВРЕЙСКИЙ ГОСПИТАЛЬ

1941 – 1805

דאָקטוירים־פּערסאָנאַל, פון רעכטס — 1טע רייִ : ד״ר מ. טראָצקי, ד״ר מ. לעווין, ד״ר ח. זאַרצין, ד״ר ווירשובסקי, ד״ר י. זאַלקינדסאָן, ד״ר ה. פּייגוס, ד״ר ו. שומעלישסקי ; 2טע רייִ : פעלדשער ב. לעווינסאָן, זאַרוואַלטער מ. קאָגאַן, ד״ר ק. באַראַנאָוויטש ד״ר י. אַבראַמאָוויטש, ד״ר נ. פּלאָטניק, ד״ר ה. בוך, ד״ר מ. פייגענזאָן, שוועסטער ר. געלפּאַרב, אויפזעער ש. קאָגאַן ; 3טע רייִ : אַקושערקע ב. מייזעל, שוועסטער ח. עפשטיין, ח. קאַצענעלסאָן, פעלדשער ד. שור, פעלדשער מ. כאַוזער, אַקושערקע ל. אָקון

Врачебный персонал — חבר־הרופאים — Medical staff

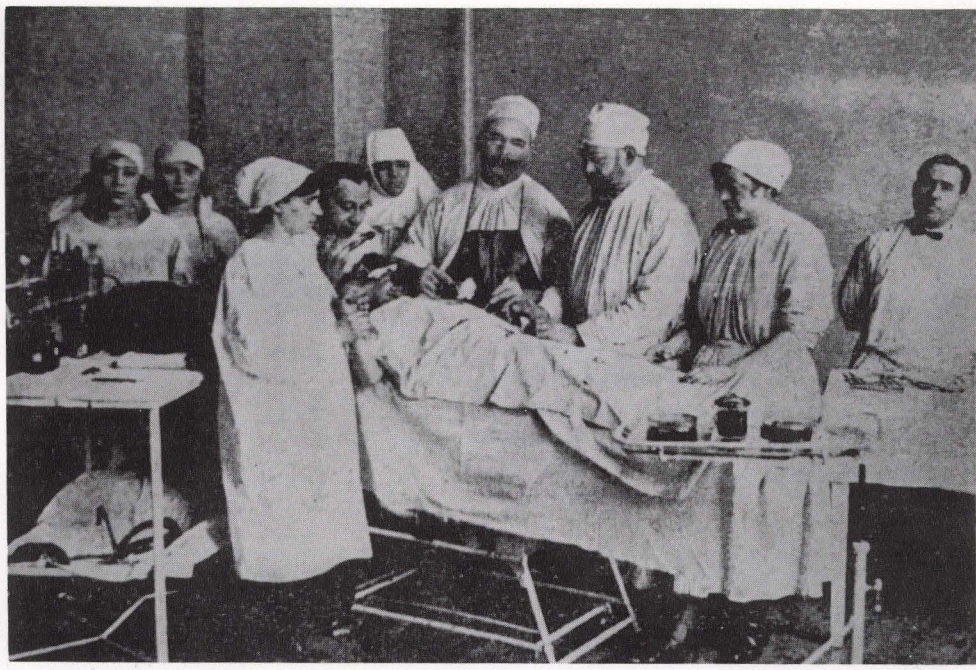

In the operating room — אין אָפּעראַציע־צימער

В операционном зале — בחדר־הניתוחים

50־יאָריקער יובל פון פעלדשער יצחק־יוסף גרינצווייג, פון לינקס — 1טע רייִ : ד״ר גלאַסקאָ, ד״ר מאַראַטשעווסקי, ד״ר זאַלקינד, פעלדשער, י. י. גרינצווייג, הייל־אינספּעקטאָר יאַצוטאַ, קוראַטאָר י. בוגימאָוויטש, ד״ר קאָגאַן; 2טע רייִ: —?, ד״ר געשון, ד״ר ס. שאַבאַד, ד״ר זאַלקינדסאָן, ד״ר ווירשובסקי, פ. דעסלער, י. לעווין, ד״ר בלאָך, ד״ר קראַמניק ; לעצטע רייִ : אַפּטייקער, אויפזעער, שוועסטער און אַנגעשטעלטע פון שפּיטאָל־פּערסאָנאַל

50th anniversary of doctor's substitute Yitzchak Joseph Grintzveig

יובל־החמישים של החובש יצחק יוסף גרינצווייג

50–летний юбилей Фельдшера Исаака–Иосифа Гринцвайга

גינעקאָלאָגישע אָפּטיילונג, ד״ר ווירשובסקי, ד״ר פּאַרעצקי, אַבראַמאָוויטש, אייזיקאָוו, געשאָווסקי, באַראַנאָווסקי, פּיורקאָוואַ, לאָפּאַטאַ, שאַווער, פּאָפּ, פּאָר גאַמענט, גאָרדאָן, ברייטבאַרד, פּאַליקאָוו, שומאַנסקי, גאָנסאָווסקי, פעלדשער וואַלקאָוו, ציגאָוויץ, שליאָסבערג, סטראַשון, גאַרפינקעל, קאַץ, ניעדזיעלסקאַ, באַץ, קאַץ, שיבאָווסקי, טשיזאָוואַ, לעווינזאָן רייכעל, קאַריסקי א״א

Гинекологический отдел — מחלקת־היולדות — Gynecological department

In a ward — אין אַ קראַנקן־פּאַלאַטע

В палате больных — באולם החולים

שמשואל פאר אקושעריע
אין קינדער קראנקהייטן
פון דער ווילנער קהילה
זווערינגע, לוסטיגע 15

HOSPITAL FOR OBSTETRICS AND CHILDREN'S DISEASES
of the Vilna Jewish Community

בית־חולים ליולדות ולילדים
ליד הקהילה בווילנה

АКУШЕРСКИЙ И ДЕТСКИЙ ГОСПИТАЛЬ ПРИ ВИЛЕНСКОЙ ОБЩИНЕ

Medical staff

חבר העובדים הרפואיים

Медицинский персонал

דער מעדיצינישער־פערסאָנאל, פון רעכטס — 1טע רייִ : אַקושערין טירשטיין, ב. עלקינד, אַקושערין אָדלער ; 2טע רייִ : שוועסטער לאַפּטיעוואַ, ד״ר יאַבראָוו, ד״ר קאָוואַרסקי, ד״ר סעדליס, ד״ר אייזענשטאדט, ד״ר מרגלית ; 3טע רייִ : ש. וואָלפסאָן, לעווינסאָן, אַקושערין לאַס, פרוזשאַן

1918

אַפּטיילונג פון נייגעבאָרענע קינדער
בייַ פרויען שפּיטאָל פון דער יידישער קהילה
אין זווערינגע, ליסאָדאָווע 15 א

קאָרטע פון דעם נייגעבאָרענעם.

גענאָרן דעם .....
געבורט .....
וואָג פון קערפּער אין טאָג פון געבאָרן .....
" " אין טאָג פון אויסשרייבן .....
געזונט־צושטאַנד פון קינד אין דער קליניק .....

דאָקטאר

אָנווייזונג פאַר דער מוטער:

11½ 8. 4½ 1. 9½ 6. געבן עסן

טעמפּעראַטור פון צימער 17° טעמפּעראַטור פון דער וואָג 35°

קאָרטל פאַר אַ נייגעבאָרענעם

Card for a newly-born child

כרטיס לרך הנולד

Карточка новорожденного

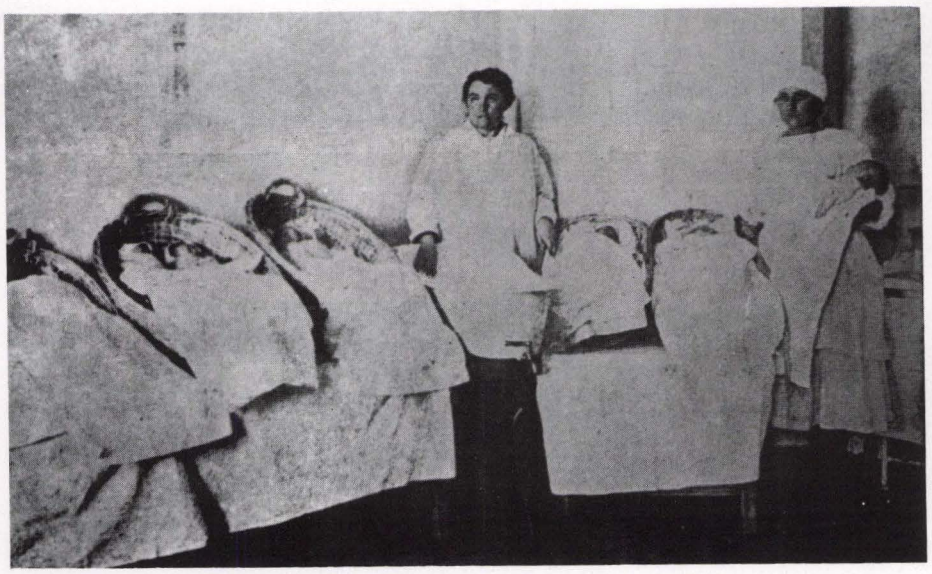

Newly-born children in the hospital

נייגעבאָרענע קינדער אין שפּיטאָל

רכים־נולדים בבית־החולים

Новорожденные в госпитале

א קינדער־פאַלאַטע

Children's ward

מחלקת הילדים

Детская палата

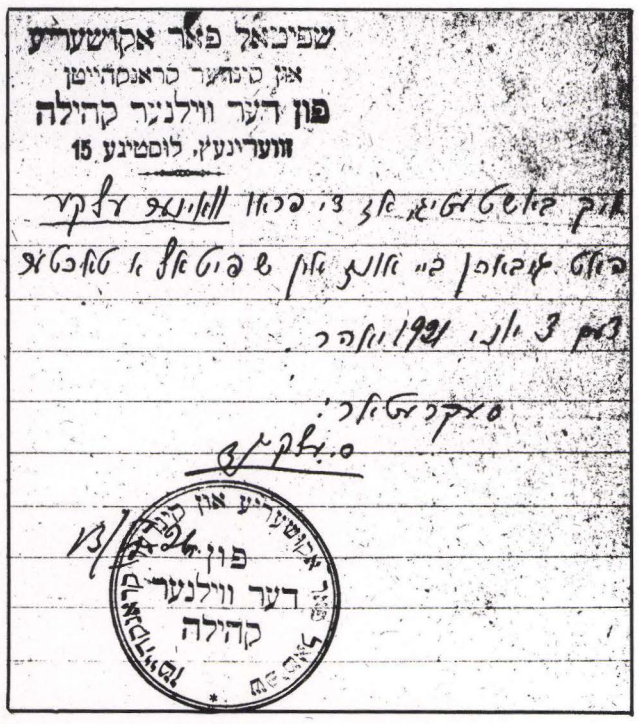

באַשטעטיקונג פאַר אַ נייגעבאָרענער

Birth certificate

אישור לתינוקת שנולדה מקרוב

Удостоверение для новорожденного

שפיטאל פאר אקושעריע
אין קינדער קראנקהייטן
פון דער ווילנער קהילה
זווערינגע, לוסטיגע 15

באַשטעטיקונג: דער אַנטוווערקער־פאַראיין צאָלט פאַרן אויפהאַלט פון אַ קינד

Craftsmen Association pays for a child's support

איגוד בעלי־המלאכה משלם דמי החזקת ילד

Союз ремесленников платит за содержание ребенка

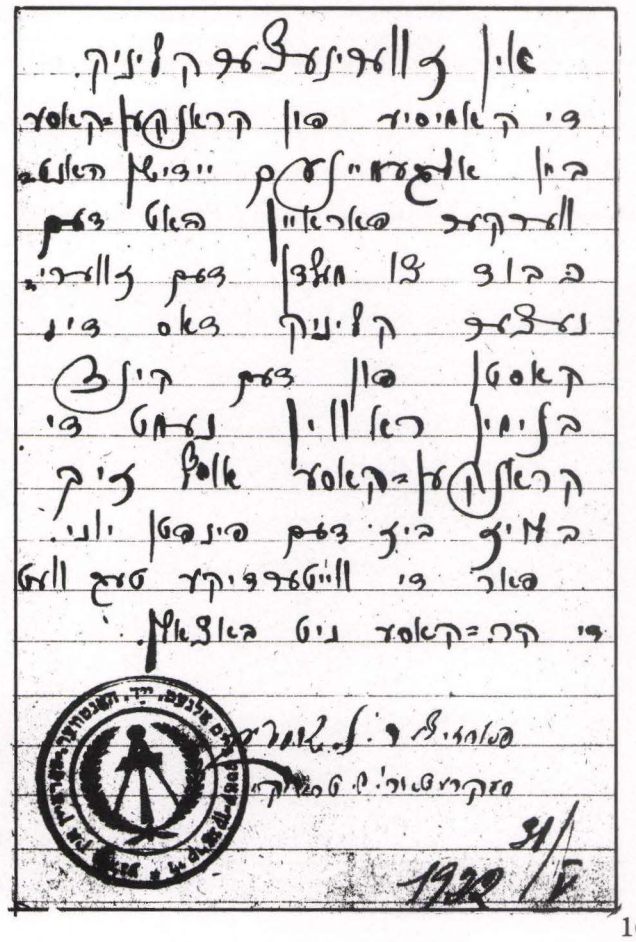

SOCIETY FOR THE PROTECTION OF THE HEALTH OF THE JEWISH POPULATION "OZE-TOZ"

ОБЩЕСТВО ОХРАНЫ ЗДОРОВЬЯ ЕВРЕЙСКОГО НАСЕЛЕНИЯ „ОЗЕ–ТОЗ"

TOWARZYSTWO ochrony zdrowia ludności żydowskiej „OZE".

געזעלשאַפט צו פאַרהיטן דאס געזונט פון דער יידישער באפעלקערונג „אָזע".

חברה לשמירת הבריאות של האוכלוסיה היהודית „אזע"־„טאז"

1940 – 1918

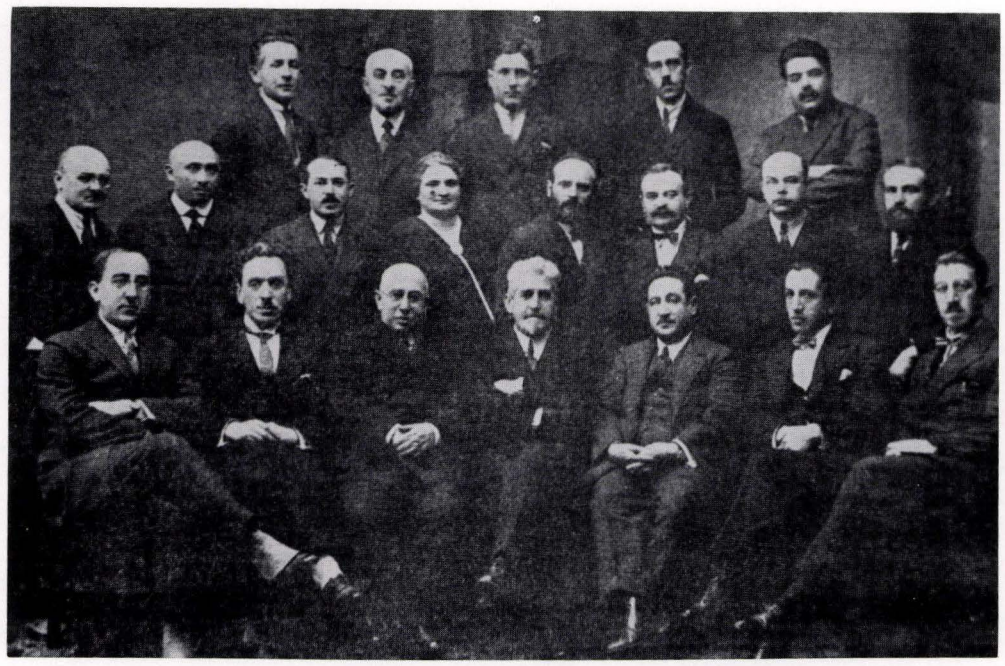

Committee of Vilna "OZE"
הוועד של „אזע" בוילנה
Комитет виленского „ОЗЕ"

קאָמיטעט פון ווילנער „אָזע", פון רעכטס — 1טע ריי: ד"ר י. ראַפעס, ד"ר ד. יעדוואַבניק ט. בונימאָוויטש, ד"ר צ. שאַבאַד, ד"ר ג. גערשון, ר. נאַדעלמאַן, ה. אַבראָמאָוויטש; 2טע ריי: א. זיידשנור, ד"ר ג. געלמאָן, ד"ר מ. לעווין, מ. גראָסמאַן, א. אַראַנאָווסקאַיאַ, אַדוו' י. אוציעכאָווסקי, ה. סאָלאָנאָיץ, ש. אַקסעלראָד; 3טע ריי: י. צעמעל, ד"ר י. פייגענבערג טראָצקי, צאָן־ד"ר שער, ד"ר ש. מאַרגאָליס

"TOZ" officers
הנהלת „טאז"
Правление „ТОЗ"
1938

פאַרוואַלטונג פון „טאָז", פון רעכטס — 1טע ריי: ד"ר ר. שאַדאָווסקי, ה. מאַץ, ד"ר שאַבאַד־גאַוואַנסקא, ד"ר יעדוואַבניק, ד"ר פייגענבערג; 2טע ריי: ה. וואָיטשיק, ד"ר י. רוטשניק, ד"ר א. גאָלדמאַן

"OZE" Ladies' Committee
ועד־הנשים של „אזע"
Дамский комитет „ОЗЕ"

דאַמען־קאָמיטעט פון „אָזע", פון רעכטס — 1טע ריי: מ. לאַנדוי ר. בוך, ב. פייגענבערג; 2טע שורה: ר. קאַמעניעצקאַ, ר. כלאַדנאָוויטש, ר. ריוואוש, נ. ליבאָ, ל. מאַקאָווער, ר. גראָסמאַן; 3טע ריי: גאָטפריד, ד"ר צ. י. ראַפעס, מ. גראָסמאַן, ד"ר צ. שאַבאַד, ט. בונימאָוויטש, ר. נאַדעל־מאַן, קאָלטונאָוויטש

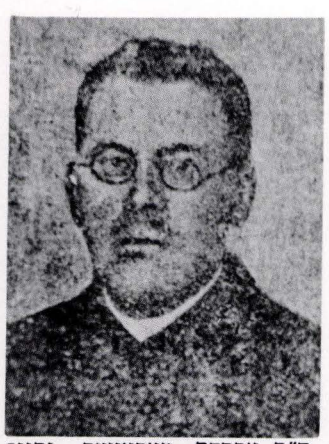

ד"ר אברהם מאַקאָווער, גרינ־דער פון ווילנער „אָזע"

Dr. Abraham Macover, founder of Vilna "OZE"
ד"ר אברהם מאקובר, המיסד של „אזע" בוילנה

Д–р Абрам Маковер – основатель виленского „ОЗЕ"
1920 20/XII – 1870

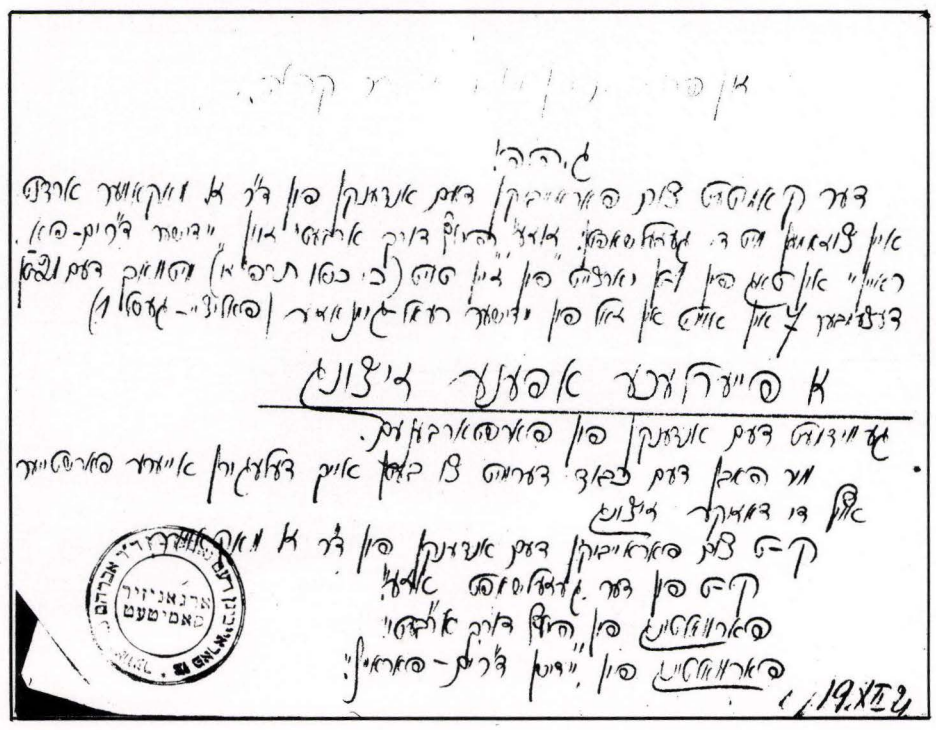

ווענדונג פון קאָמיטעט צו פאַר־אייביקן ד"ר מאָקאָווער

Appeal by committee to perpetuate the name of Dr. Makover

פניית הוועד בענין הנצחתו של ד"ר מאקובר

Обращение комитета по увековечению памяти д–ра Маковера

1921

קינדער־קאָלאָניעס פון „אָזע"־„טאָז"

CHILDREN'S CAMPS OF "OZE" – "TOZ"

מושבות־ילדים של „אזע"־„טאז"

ДЕТСКИЕ КОЛОНИИ „ОЗЕ–ТОЗ"

1940 – 1918

First children's playground of "OZE"

Первая игорная площадка „ОЗЕ" для детей

ערשטער שפּיל־פּלאַץ פאַר קינדער פון „אָזע"

מגרש־משחקים ראשון לילדים של „אזע"

First day camp of "OZE"

Первая полуколония „ОЗЕ"

ערשטע האַלב־קאָלאָניע פון „אָזע"

מושבה יומית ראשונה של „אזע"

1919

דער קאמיטעט פון ווילנער „אזע" האט דערמיט חעם כבוד
אייך איינצולאדן אויף די פייערונג פון חנוכת הבית פון דעם
אייגענעם בנין פאר דער קינדער־קאלאניע אין פאספיעשקי
וועלכע וועט פארקומען [illegible] דעם [illegible]־טן אווגוסט 1926 י.
11 אזייגער אין דער פרי.

פארזיצער
ד"ר צ. שאבאד

סעקרעטאר
ד"ר י. ראפעס

ווילנע, אווגוסט 1926

פאַרבעטונג צום חנוכת־הבית פון דער
קינדער־קאָלאָניע אין פּאָספּיעשק

Invitation to the dedication ceremony of the children's camp in Pospieshki

הזמנה לחנוכת־הבית של מושבת־הילדים
בפוספיישק

Приглашение на открытие детской колонии в Поспѐшках

קינדער מיט
דער „טאָז"־
פאַרוואַלטונג
בראש מיט
ד"ר צ. שאַבאַד

Children with "TOZ" officers headed by Dr. Ts. Shabad

ילדים עם
הנהלת „טאז"
ובראשם ד"ר
צ. שאבאד

Дети с правлением „ТОЗ" во главе с д–ром Ц. Шабадом

First building of the children's camp "TOZ"

Первое здание детской колонии „ТОЗ"

ערשטער בנין פון דער
קינדער־קאָלאָניע „טאָז"

הבנין הראשון של
מושבת־ הילדים „טאז"

„טאָז"־קאָלאָניע א"נ פון ד"ר צ. שאַבאַד: 6 בנינים —
250 בעטן — וואַלד, טייך און עסן צו זאַט

"TOZ" camp named after Dr. Ts. Shabad: 6 buildings – 250 beds – woods, river and plentiful food

מושבת־„טאז" ע"ש ד"ר צ. שאבאד: 6 בנינים —
250 מיטות — יער, נהר ומזון לשובע

Колония „ТОЗ" имени Ц. Шабада: 6 зданий. 250 кроватей, лес, река и – еда досыта

1934

"TOZ" Summer camp

Летняя колония „ТОЗ"

1929

זומער־קאָלאָניע פון „טאָז"

מושבת־קיץ של „טאז"

אַריינגאַנג־טויער צו דער קראַנקן־קאַסע דאָמיניקאַנער גאַס, לעבן „אָפּטיק רובין"

Entrance gate to the health insurance office, Dominican Street, near "Optometrist Rubin"

שער־הכניסה לקופת־החולים, רח' הדומיניקנים, ליד „אופטיק רובין"

Вход в больничную кассу с Доминиканской ул. (около „Оптика Рубина")

קראַנקן־קאַסע

(קראַנקהייט־פאַרזיכערונג פאַר אַרבעטער און אָנגעשטעלטע)

HEALTH INSURANCE
(for workers and employees)

קופת־חולים

(ביטוח רפואי לפועלים ופקידים)

БОЛЬНИЧНАЯ КАССА
(обезпечение здравохранения рабочих и служащих)

ביים פאַרשרייבן אַ דאָקטער

Request for a doctor

בשעת הזמנת רופא

При заказывании врача

וואַלן פון דעלעגאַטן צום ראַט פון קראַנקן־קאַסע

Elections of delegates to the Health Insurance Council

1926

בחירות של צירים למועצת קופת־החולים

Выборы делегатов в совет больничной кассы

ווילנער קראַנקן־קאַסע

לויטן ארט. 62 פון געזעץ פון 19 מאי 1920 יאר וועגן צוואַנג־פאַרזיכערונג איז פאַל פון קראַנקהייט, און איז הסכם מיט דער פאַראַרדענונג פון אַרבעטס־מיניסטער פון 24 מערץ 1926 יאר וועגן די וואַל־תקנות פאַר קראַנקן־קאַסעס, אַרויסגעגעבן צו דער אויספירונג פון אויבנדערמאַנטן געזעץ, ווערט עפנטלעך באַקאַנטגעמאַכט, אַז

די וואַלן פון דעלעגאַטן צום ראַט פון ווילנער קראַנקן־קאַסע

וועלן פאַרקומען דעם 3 אַקטאַבער 1926 יאר

אָפּגעבן די שטימען וועט זיך אָנהייבן 8 פרי און דויערן אָן איבערייס ביז 8 אָוונט.

שטימרעכט האָבן אַלע פאַרזיכערטע און אַרבעטסגעבער אָן אונטערשייד פון געשלעכט, אויב זיי האָבן געענדיקט 20 יאָר. די וואַל־רשימות קענען ווערן קאָנטראָלירט דורך די פאַראינטערעסירטע אין לאָקאַל פון פאַרוואַלטונג פון קראַנקן־קאַסע (דאָמיניקאַנער 15) און אין די אַמבולאַטאָריעס פון קראַנקן־קאַסע, קאַלוואַריסקע, 29 און אָנטאָקאָל, 62 פון 24 יולי ביזן 2 אָוונטס טעגלעך פון 9 פרי ביז 3 נ. מ. און פון 6 ביז 9 אָוונט. אין דעם טערמין (ר. ה. פון 24 יולי ביזן 2 אָוונטס) האָט יעדער פאַרזיכערטער — בנוגע פאַרזיכערטע — און יעדער אַרבעטסגעבער—בנוגע אַרבעטסגעבער—רעכט פון רעקלאַמאַציע אין זי! פון אַריינשרייבן און אויסשטרייכן פון די רשימות הן דעם וואָס רעקלאַמירט זעלבסט הן אָן אַנדער פערזאָן. די רעקלאַמאַציעס באַטראַכט די פאַרוואַלטונג פון דער קאַסע, וועלכע שיקט איבער אין פאַרלויף פון 10 טעג, פון דער דאָטע פון דער רעקלאַמאַציע, דער פאַראינטערעסירטער פערזאָן, איר מאָטיווירטן באַשלוס. אָנגעבן אין פאַרלויף פון 5 טעג, פון דער דאָטע פון באַשלוס פון פאַרוואַלטונג, קענען די פאַראינטערעסירטע, אָן אָנקלאָגע אין פאַרזיכערונגס־אַמט, נאָר אין פאַל פון עובר זיין אויף די געזעצן און וואַל־תקנות.

די פאַרזיכערטע וויילן אויס פון זיך 10 דעלעגאַטן און די זעלבע צאָל פאַרטרעטער. די אַרבעטסגעבער, וועלכע באַשעפטיקן צוואַנג־פאַרזיכערטע, וויילן אויס פון זיך 20 דעלעגאַטן און די זעלבע צאָל פאַרטרעטער.

די קאַנדידאַטן־צעטלען דאַרף צוגעשטעלט ווערן אין פאַרוואַלטונג פון קר.־קאַסע (דאָמיניקאַנער 15) ניט שפּעטער, ווי דעם 12 סעפּטעמבער איינשליסלעך.

שטימען קען מען נאָר אויף איינעם פון די צעטלעך, וואָס איז אָנערקענט געוואָרן דורך דער פאַרוואַלטונג. די קאַנדידאַטן־צעטלען, אין סדר פון אָנערקענען זיי דורך דער פאַרוואַלטונג, וועט מען קאָנען דורכקוקן ביזן טאָג פון די וואַלן, טעגלעך, אין ביוראָ פון קאַסע (דאָמיניקאַנער 15), פון 9 פרי ביז 3 נ. מ., אויסער זונטאָג.

דאָרטן קען מען אין דער זעלבער צייט איבערקוקן אַ געגויע רשימה פון די גאַסן און ערטער פון גרויס־ווילגע, מיט דער באַצייכענונג פון זייער צוגעהעריקייט צו די באַזונדערע וואַל־קרייזן פאַר די פאַרזיכערטע אוי[illegible]

פאַר די וואַלן וועלן די קאַנדידאַטן־צעטלען און די רשימה פון די גאַסן נאָך באַזונדער פאַרפּנטלעכט ווערן.

יעדער וויילער שטימט פערזעגלעך; פאַר די אַרבעטסגעבער, וועלכע האָבן דאָס רעכט פון רעכטלעכע פערזאָנען, קען שטימען זייער רעכטלעכער באַפולמעכטיקטער.

אַרבעטסגעבער, וועלכע באַשעפטיקן מער ווי 30 פאַרזיכערטע, קענען באַשטימען אַפּצוגעבן זייערע שטימען ספּעציעלע פאַרטרעטער.

דער וויילער מוז האָבן ביי זיך א פערזעגלעכן דאָקומענט (פאַס) און ווייזן אים לויט דער פאָדערונג פון פאַרזיצנדער פון דער וואַל־קאָמיסיע.

די וואַל־צעטלעך דאַרפן זיין פון ווייסן פּאַפּיר, בלויז מיטן נומער פון איינעם פון קאַנדידאַטן־צעטלען, אָנערקענטע דורך דער פאַרוואַלטונג, און טאָרן מער ניט האָבן קיינע צייכנס און אויפשריפטן, אַלע אַנדערע צעטלען, ווי אויך צעטלען, אָפּגעגעבן אין קאַנווערטן, אָן אַ שטעמפּל פון קר.־קאַסע, וועלן זיין ניט גילטיק.

אַ גענויען טעקסט פון די וואַל־תקנות, וועלכע געטינען זיך אין דער אויבנדערמאַנטער פאַראָרדענונג פון אַרבעטס־מיניסטער, קען מען קויפן אין ביוראָ פון קר.־קאַסע.

APPEAL-DAY TAGS

ЗНАЧКИ СБОРА ПОЖЕРТВОВАНИЙ

זאמל־טעג אפצייכנס

תגי התרמות ימי מגבית

זאמל-בויגן

לטובת דעם קינדער קליניק אין זווערינעץ

דעם ..... № 5

אונטערשריפט	סומע	№№	אונטערשריפט	סומע	№№

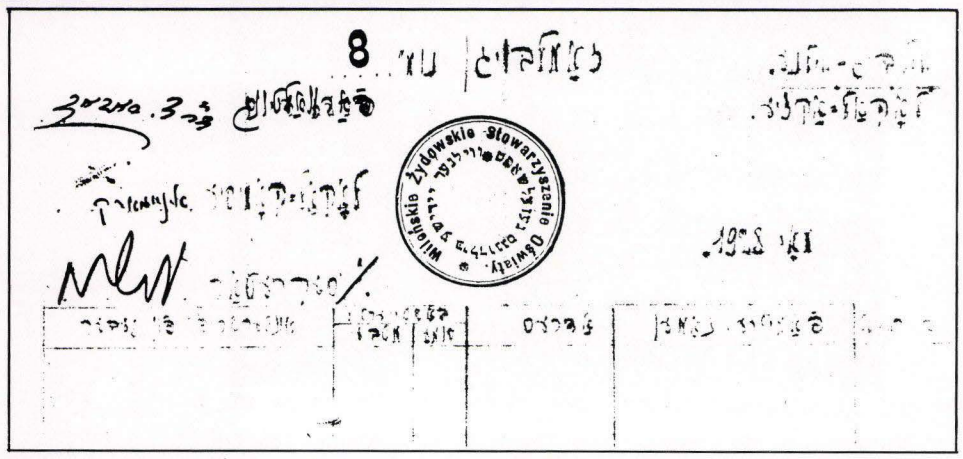

Wileńskie Żydowskie Stowarzyszenie Oświaty

№ 43

יום ..... לחדש ..... שנת תרפ"ב

„תרבות"

הסתדרות „עברית לחנוך ולתרבות

בוילנה.

התרבות העברית צריכה להיות קנינו של העם כלו.

גליון לקבוץ כספים

נאסף ע"י ח. לונסקי

מספר סדורי.	שם המנדב	הסכום	חתימת המנדב
1	[illegible]	5000	

„זאמל-בויגנס" לטובת זוויערינצער קינדער-קליניק, „ווילביג", „תרבות", אויפן בילד — זאמלער פאר „תרבות"

"Collection sheets" for the benefit of the Zverinetz Children's Clinic, "VILBIG", "Tarbut". The picture shows "Tarbut" fund-raisers.

„גליונות-מגבית" לטובת מרפאת-הילדים; „ווילביג"; „תרבות". בתמונה — עורכי-המגבית למען „תרבות"

"Подписные листы" в пользу детской клиники в Зверинце, „ВИЛБИГ", „Тарбут". На фотографии сборщики в пользу „Тарбут"

Значки уличного сбора

„הילפס-קייט" אין „ווילנער טאג" לטובת די יידיש-וועלטלעכע שולן אין ווילנער פראווינץ

"Contributors' Chain" in "Vilna Day" newspaper for the benefit of the Jewish secular schools in Vilna Province

„שלשלת-עזרה" בעתון „ווילנער טאג" („היום הוילנאי") למען בתי-הספר האידיים החילוניים בגליל וילנה

„Цепь помощи" в „Вилнер Тог" в пользу еврейских светских школ в виленской провинции

הילפס-אַקציעס זאַמל-טעג, זאַמל-בויגנס, הילפס-קייט

FUND-RAISING, COLLECTION DAYS, COLLECTION SHEETS, CONTRIBUTORS' CHAIN

מפעלי-עזרה, ימי-מגבית, גליונות-מגבית, שלשלת-עזרה

АКЦИИ ПОМОЩИ, ДНИ СБОРА, ПОДПИСНЫЕ ЛИСТЫ, ЦЕПЬ ПОМОЩИ

Students take up collection for "Mishmeret Cholim"

סטודענטן זאַמלען פאַר „משמרת חולים"

Студенты собирают на „Мишмерес Хойлим"

סטודנטים עורכים מגבית למען „משמרת חולים"

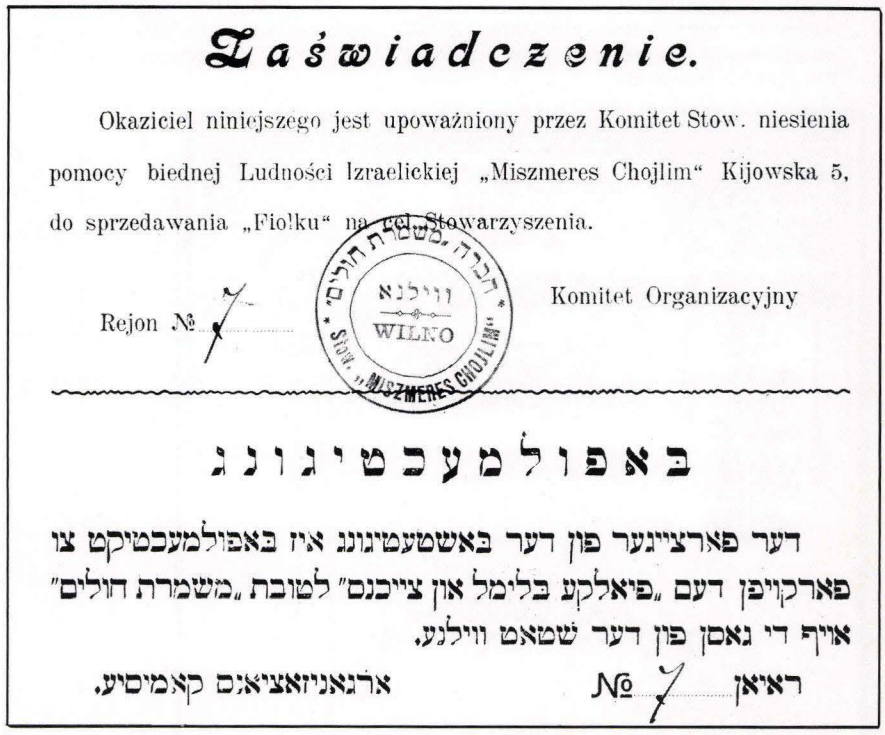

Zaświadczenie.

Okaziciel niniejszego jest upoważniony przez Komitet Stow. niesienia pomocy biednej Ludności Izraelickiej „Miszmeres Chojlim" Kijowska 5, do sprzedawania „Fiołku" na cel Stowarzyszenia.

Rejon № 7

Komitet Organizacyjny

באפולמעכטיגונג

דער פארצייגער פון דער באשטעטיגונג איז באפולמעכטיקט צו פארקויפן דעם „פיאלקע בלימל און צייכנס" לטובת „משמרת חולים" אויף די גאסן פון דער שטאט ווילנע.

ראיאן № 7 ארגאניזאציאנס קאמיסיע.

Authorization for collectors

באַפולמעכטיקונג פאַר די זאַמלער

Полномочие для сборщиков

הרשאה לעורכי-המגבית

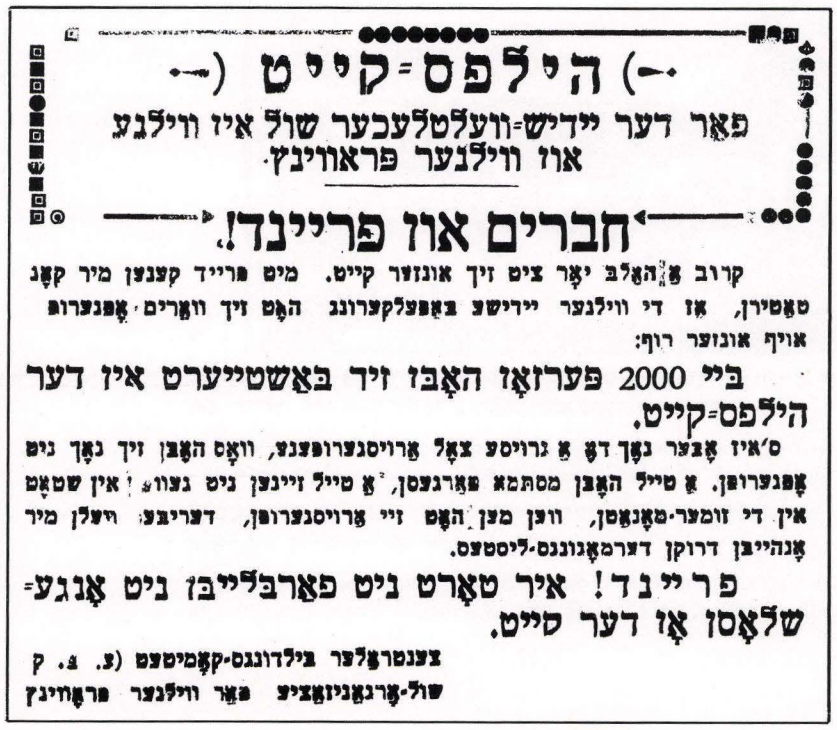

(—) הילפס-קייט (—)

פאַר דער יידיש-וועלטלעכער שול איז ווילנע און ווילנער פראווינץ.

חברים און פריינד!

קרוב אַ האַלב יאָר ציט זיך אונזער קייט. מיט פרייד קענען מיר קאָנ טאַטירן, אַז די ווילנער יידישע באַפעלקערונג האָט זיך וואַרים אָפּגערופ אויף אונזער רוף:

ביי 2000 פערזאָן האָבן זיך באַשטייערט אין דער הילפס-קייט.

ס'איז אָבער נאָך דאָ אַ גרויסע צאָל אַרויסגערופענע, וואָס האָבן זיך נאָך ניט אָפּגערופן. אַ טייל האָבן מסתמא פאַרגעסן, אַ טייל זיינען ניט געווען אין שטאָט אין די זומער-מאָנאַטן, ווען מען האָט זיי אַרויסגערופן, דעריבער ווילן מיר אָנהייבן דרוקן דערמאָנונגס-ליסטעס.

פריינד! איר טאָרט ניט פאַרבלייבן ניט אָנגע-שלאָסן אָן דער קייט.

צענטראַלער בילדונגס-קאָמיטעט (צ. ב. ק

שול-אָרגאַניזאַציע פאַר ווילנער פראָווינץ

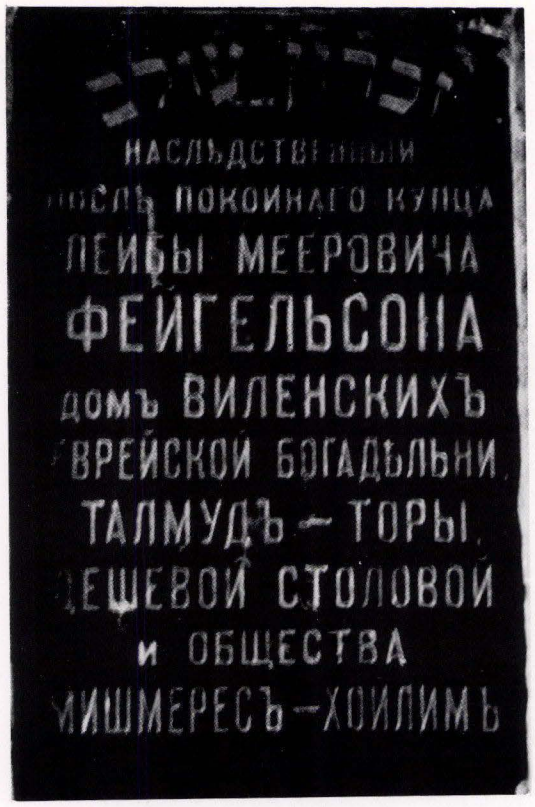

אַנדענק־טאָוול פאַר לייב פייגעלסאָן, וועלכער האָט מנדב געווען הייזער פאַר מושב זקנים, תלמוד תורה, ביליקע קיך און משמרת חולים

Memorial plaque for Leib Feigelson, who donated houses to the Home of the Aged, Talmud Torah, Soup Kitchen and ''Mishmeret Cholim'' (Care of the Sick)

לוח־זכרון ללייב פייגלסון, שנדב בתים למושב־זקנים, לתלמוד־תורה, למיטבח־עניים ולמשמרת־חולים

Таблица посвященная памяти Лейбы Фейгельсона, который пожертвовал здания для дома старцев, Талмуд Торы, дешевой столовой и больницы

אַנדענק־אַלבאָם פון די יידישע פילאַנטראָפישע אַנשטאַלטן צום 25טן יאָרטאָג פון ישראל בונימאָוויטשעס געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט

Memorial album of the Jewish Philanthropic Institutions on the 25th anniversary of Israel Bunimovitch's communal service

אלבום־זכרון של המוסדות היהודיים הפילנתרופיים למלאת חצי יובל לפעולתו החברתית של ישראל בונימוביץ

Памятный альбом еврейских благотворительных организаций в Вильне к 25–летию общественной деятельности Израиля Бунимовича

1912

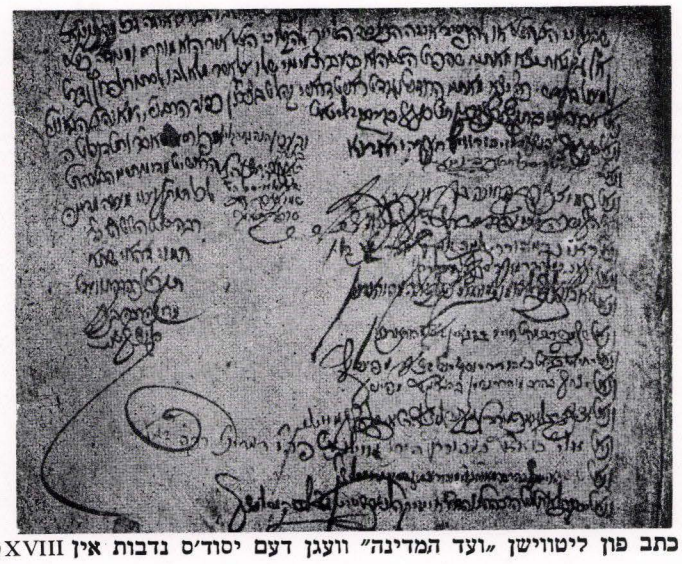

א כתב פון ליטווישן „וועד המדינה" וועגן דעם יסוד׳ס נדבות אין XVIIIטן י״ה

Document of the Jewish ''State Council'' in Lithuania concerning the Yesod's alms, in the XVIII th century

מיסמך מטעם „ועד־המדינה" הליטאי, בדבר נדבותיו של „יסוד" במאה ה־XVIII

Документ Совета литовских евреев о крупных пожертвованиях богача деятельа реб Егуда бен Элиезер (Есодъ) в XVIII-ом веке

אין הונדערטער רעליגיעזע מוסדות און סאָציאַלע אינסטיטוציעס זיינען געהאנגען אַנדענק־טאָוולען לכבוד די מנדבים — אַנדענק־טאָוול אין ראַמיילעס ישיבה פאַר זאב אייזענשטאַט

In hundreds of religious and social institutions memorial plaques were placed in honor of the donors – memorialplaque in Ramailes Yeshiva for Z'ev Eisenstadt

במאות מוסדות דתיים וחברתיים היו תלויים לוחות־זכרון למנדבים — לוח־זכרון לזאב אייזנשטאט בישיבת ראמיילס

В различных религиозных организациях и социальных институциях висели таблицы в честь благотворителей – Мемориальная доска в честь Вульфа Айзенштата в ешиботе Рамайлес

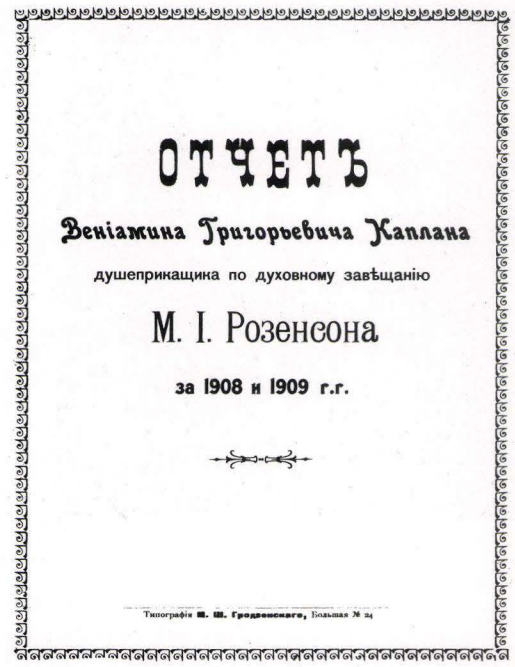

פאַרוואַלטונג־באַריכט פון י.מ. ראָזענסאָנס ירושה: 13 הויפן וועלכע ער האָט איבערגעלאָזן פאַר דער ווילנער קהילה

Administration's report on I.M. Rosenson's bequest: 13 yard which he left for the Vilna Jewish community

דו״ח ההנהלה בענין ירושתו של י. מ. רוזנסון: 13 חצרות שציווה לקהלה הוילנאית

Отчет комитета по надзору над наследством И. М. Розенсона.который оставил 13 домов виленской еврейской общине 1909-1908

צו די לאַנדסלייט פון ווילנע און ווילנער געגענד און צו אַלע פריינד פון דער אידישער קולטור

שטעלט אוועק די אידישע שול אין צענטער פון אונזער נאַציאָנאַלער אויפמערקזאמקייט; שענקט איהר אלע כוחות; העלפט זי אויסבויען נאך ברייטער, נאך שטארקער, ווייל דערמיט העלפט איהר בויען דאס אידישע לעבן, דערמיט העלפט איהר באפעסטיגען די סאמע יסודות פון אונזער קיום.

עס מוז זיין קלאר פאר יעדען אייגענעם און פאר אלעמען צוזאמען, אז אהן אן ארגאניזירטען אידישען שול־וועזען האבען מיר ניט קיין שום איסזיכט אויף א וויטערדיגען ארגאניזירטען אידישען לעבען.

ווילנא, די אלטע אידישע ירושלים דליטא, די שטאט מיט אזא הערליכער פארגאנגענהייט, מיט אזוי פיל אידישע קולטור־טראדיציעס, מיט אזא יחוס אויף אלע געביטען פון אידישען לעבען און אידישען שאפען האט שוין לאנג פארשטאנען די באדייטונג פון דער אדישער שול פאר אונזערע קינדער, פאר אונזער צוקונפט.

ווילנע האט געמוסען אויף זיך א גרויסע לאסט, די אומגעהויערע לאסט פון אויסהאלטען א אידישע שול מיט אייגענע כוחות און אייגענע מיטלען. און האט די דאזיגע גראנדיזע אידישע אויפגאבע דערפילט אויפ'ן בעסטען אופן. ווילנע איז א מוסטער פאר אלע אידישע שטעט, און אפילו פאר די וויים אין פעדער פון אונזער פאלק, וואס האבען נאך ניט נענוג פארשטאנען די וויכטיגקייט פון אידישען שול־וועזען פאר דעם גרויסען אידישען אופבוי!

דערפאר ליגט אויף אלעמען דער חיוב, צו שטיצען ווילנע אין דער צייט וואן איהרע כוחות גייען אוים!

און א טאפעלטער חוב און א טאפעלטע אחריות ליגט אויף די לאנדסלייט פון ווילנע און פון ווילנער געגענט!

איהר טארט ניט לאזען אונטערגעהן א בנין, וואס איז אפשר דער איינציגער וואס מיר האבען אויפגעבויט אין די שווערסטע צייטען פון אונזער געשיכטע.

איהר טארט ניט דערלאזען דעם גייסטיגען חורבן פון אייער מוטערשטאדט, וועלכער וועט אויך זייז דער אנהויב פון איהר מאטעריעלען אונטערגאנג.

העלפט אונז אין אונזער שוועריקייט, העלפט אונז דעם אלטען אידישען ווילנע אויפבויען אויף נייע יסודות, אויף אמתע יסודות פון תורה, יראת שמים, ליבע צו אידישקייט, ליבע צו אידישען פאלק, ליבע צו אידישען לעבען.

דער מלחמה פאר אונזער גייסטיגען קיום! שיצט אונזערע קינדער פאר דער דעמאראליזאציע פון דער גאס, וואס לויערט אויף זיי אויב די אידישע שולען וועלען זיך מוזען פארמאכען!

געדענקט, אז די אידישע שול איז די ליכטיגע היים פאר טויזענטער און מויזענטער פון אונזער יוגענט. פאר־לירען זיי די דאזיגע היים, פארלירען מיר די צוקונפט אונזערע!

וועט אייער היקף קומען צו דער רעכטער צייט, אין וואס מיר גלויבען טיף, וועלען מיר נאך דערלאנגען ציימען, וועו די אידישע שול וועט באזארגט ווערען פון דער מלוכה און די אידישע יוגענט וועט דערצויגען ווערען אין איבערגענבענקייט און געטריישאפט צו די אידישע פאלקסמאסען, וועט קענען בויען דאס צוטריעסלטע און צוריסענע אידישע לעבען, וואס נויטיגט זיך אזוי אין יונגע באוואוסטזיניגע קרעפטען.

טייערע פריינד! העלפט מיט אלע כוחות, מיט דער גאנצער בריסהאר־ציגקייט, אויף וועלכער איהר זייט פעהיג, דעם שליח פון ווילנער אידי־שען צענטראלען בילדונגס־קאמיטעט.

ראטעוועט אונזער אידישע שול פון אונטערגאנג און זיך פון א גרויסער און שוועירער פאראנט־וואָרטלעכקייט פאר דעם אייגענעם געווייסען און פאר דעם משפט פון דער געשיכטע.

אין נאמען פון צענטראלען בילדונגס קאמיטעט,

דר. ה. קאווארסקי,
דר. צ. שאבאד,
אננע ראזענטאל.

פארזיצער פון אידישען פען־קלוב אין ווילנע, זלמן רייזען.

פארזיצער פון אידישען ליטעראטען פאראיין אין ווילנע.

משה שאליט.

אין נאמען פון ווילנער בילדונגס געזעלשאפט (ווילביג),

דר. מאקס ווינרייך,
ב. ווינער,
גרשון פֿלודרמאכער.

פארזיצער פון צענטראלען עלטערען קאמיטעט פון די אידישע שולען אין ווילנע.

נ. וואפנער.

א וועגדונג פון צ.ב.ק.־שולן, ווילביג, פען־קלוב און ליטעראטן־פאראיין

Appeal by Central Education Committee Schools, VILBIG, Pen Club and Writers' Association

פניית בתי־ספר שליד ועד החינוך המרכזי, וילביג, קלוב פא"ן ואיגוד הסופרים

Обращение школ Ц. Б. К., ВИЛБИГ, Пен–клуба и Союза писателей

1934

אויפרוף

צו די רעליף קאמיטעטן און בתי־מדרשים, פון אונזערע לאנדס־מאנשאפטן

אין די פאראיינטע שטאטן.

ברכת ד' עליכם!

דער רבנים צוזאמענאפר פון נאנצן ווילנער געגנט, וועלכער איז פארגעקומען אין ווילנא, אין חשון ד' . צו באהאנדלען פארשיידענע אקטועלע פראגעס וועגען לעבן באפרעקטעדע די לאגע פון יידן אין ווילנע נאך די יסוד־ווערונג פון דער רעליף־קאמיסיע פון דעם אמעריקאנער יידענטום: הייליג און גרויס איז עס אז יעמאנד אייער טאג, נאך די שווערע יאָרן פון קריגס־יאָרן פון בלחמה און חורבן, וועלן דאס יידישע פאלק וויסן צו שטרונקען אין א ים פון בלוט און טרערן, וען אלעס איז צוגרונד חרוב, אלע שיינע און גלענצנדע אנשי־שלום צוגראבן, און דאס פאלק—הפקר, דאן איז געקומען די גרויסע הילפס־אקציע פון אונזערע ברידער כעבר לים, און א דאנק דעם האט דאס יידישע פאלק געהאט די מעגלעכקייט דורך צו קומען צוריק צו נארמאלן לעבן און די וויידער אויפשטעלונג פון דער נעזעלשאפטלעכער ארבעט אין נעשאפן נעיארן הייפט דעכליך דורך די רעליפען פון דער לאנדסמאנשאפט. א דאנק די ספעציעלע שיצע און הילפס־מיטלען, וואס יעדער ארט באזונדערס האט באקומען דירעקט פון זיין רעליף אין אמעריקע, איז דא אויך די ערשטע צוריק אויפגעלעבט נעזעלשאפט לכבוד ארבעט און פארשארקט געווארן דאס גייסט־גע און קאנאמישע לעבן פון אייערע ברידער אין אייערע היימען. א דאנק אז די ספעציעלע הילפס־מיטלען האבען די נרעסטע טייל שטעט און שטעטלעך באקומען די מעגלעכקייט אריבערגיין ארך קריזיס אין אינגאנצען אין אלגעמיינע הדורים און שולן, צו אויפטוען אויך די שולן פון ווילנע. דאס איז אויך אין דעם פאל מיט די שולן פון ווילנע. אין ווילנא, אין דער הויפט־שטאט פון ווילנער געגנט, זענען פאר דער מלחמה געווען 110 חדרים, תלמוד־תורות, ישיבות, מדרשים, בתי־כנסיות, בתי־מדרשים, אלמוזען־הייזער, ספרים, שטיבלעך, ווי אויך אנדערע אינסטיטוציעס פון תורה, חסד, צדקה, וואס האבען אויסגעמאכט דעם אייגענטליכען פנים פון דער שטאט. אלע זענען זיי פארשוואונדען אין דער צייט פון דער מלחמה. אין ווילנא אליין זענען פארבליבען נאר 3 בתי־מדרשים, 3 בתי־כנסיות, 2 בתי־חולים, 2 אלמוזען־הייזער, 2 ספרים, 2 שטיבלעך, 1 ישיבה, 1 תלמוד־תורה, 1 בית־יתומים, 1 בית־מדרש פאר מיידלעך, 1 בית־מדרש פאר ווייבער, 1 בית־מדרש פאר אלטע לייט, 1 בית־מדרש פאר ארבעטער, 1 בית־מדרש פאר סוחרים, 1 בית־מדרש פאר שוסטערס, 1 בית־מדרש פאר שניידער, 1 בית־מדרש פאר שמיד, 1 בית־מדרש פאר בעקער, 1 בית־מדרש פאר פישער, 1 בית־מדרש פאר שלאכטער, 1 בית־מדרש פאר בוכבינדער, 1 בית־מדרש פאר שנאפסיידער, 1 בית־מדרש פאר בוטשער, 1 בית־מדרש פאר שמעטער, 1 בית־מדרש פאר בלעכער, 1 בית־מדרש פאר קאפיליוזניקעס, 1 בית־מדרש פאר שטיוועל־מאכער, 1 בית־מדרש פאר שטיוועל־מאכער, 1 בית־מדרש פאר שטיוועל־מאכער

פאַרוואַלטונג פון גמ"ח און „הכנסות כלה"
ביי דער קלויז אין „אייערניקעס הויף"

Administration of Free Loan Society and the Society for the Provision of Dowries at the synagogue in the "Egg-dealer Passage"

הנהלת גמילות חסדים והכנסות כלה ליד
בית־הכנסת בחצר „מוכר ביצים"

Правление „Гмилус Хесед" и „Гахносес Кале" у синагоги при проходном дворе им. „яичника"

1936

Вильна, 23 февр 1915 г.

Правленіе 2-го Виленскаго безпроцентнаго ссудо-благотворительнаго еврейскаго О-ва „גמילת חסד" отмѣтил. съ благодарностью Вашу посильную лепту.

Квитанція №

Получено отъ Г. Б. М. Мерецкаго

КВИТАНЦІЯ №

Виленское Еврейское ссудо-благотворительное Общество щетинщиковъ и щеточниковъ при молитвенной школѣ Братьевъ ХОЛЕМЪ подъ назв.

„ГМИЛУСЪ-ХЕСЕДЪ"

полученъ членскій взносъ

Виленское Еврейское Общество выдачи безпроцентныхъ ссудъ, учрежденное супругами **Мееромъ и Роха-Леею Кацъ.**

РАЗСЧЕТНАЯ КНИЖКА

Выдана 10 Июня 1913 года.

צוא מעלדען אונזערע געעהרטע מיטגליעדער פון אונזערע נייע הייליגע חברה גמילות חסד „חכמות נשים", חברים מיט חברתות בעמיהען זיך נעמען אנטהייל צוא קומען אין דעם 3-טען יעהרליכען יום טוב גרינדענגונג וואס וועט פארקומען אין דעם קומענדיגען חנוכה מאנטאג דעם 13-טען דעקאבר און דינסטאג דעם 14-טען, אוהר 8 אווענד קלויז גלעזער, אין דורכהויף. אויך בעטען מיר אונזערע אדעלע טייערע גוטע פריינדען בעמיהען צו קומען מיטוואך דעם 15-טען דעקאבר וועט מען פלעטען די זילבער עס וועט אללעס זיין מיט אשיינעם. פעראַרדענונג דאס אלע וועלען צו פרידען זיין אויך וועט זאגען אבערימטער מגיד.

ביטען הגבאים גאבעטעס פון גמילות חסד חכמות נשים.

הלואות קאמיסיע הלואה
ביים יידישן
הילפס־קאָמיטעט
ווילנע, דייטשע גאס 33
טעלעפאָן 11-31

אָפצאָלן אין קליינהענדלער באַנק

סומע | דאַטע

גמילות חסד
„אהבת חסד"
בקלויז ד'אחים
יאטקעווער 4

№ 613

נתקבל על גמילות חסד
דחסידי קאיידונאווער
על חצר שול-הויף

גמילות חסד
צו געבן הלואות
אלמנות און יתומים
אויך אַנדערע פאַרשיידענע שטיצע און הילף
ווילנע, רודניצקער גאַס № 2

גמילות חסד
צו געבן שטיצע
אין די טעג פון שבעה
אויך אַנדערע פאַרשיידענע שטיצע און הילף
ווילנע, רודניצקער גאַס № 2

לשנה טובה תכתבו ותחתמו

א הערצליכן גליקוואונש צום נייעם יאָר

ווינטשט דער
גמ'ח „אנשי־חייל"
תרצ"ז

דערמיט ווערט איר איינגעלאַדן אויף דער אלגעמיינער פאַרזאַמלונג פון דעם ניי געגרינדעטן גמ"ח „שבעה קרואים" וועלכע וועט פאָרקומען מוצש"ק 30/XI, 7 אַזייגער אינאָוונט און קלויז „שבעה קרואים" (שול הויף)

גמילות חסד פון
קלויז יאגיכעס
ווילנע.
(גרינדער נפתלי הערץ רודניק)

א. נ.
ווילנא, נאווגאראד

דערמיט ווערט איר איינגעלאַדן אויף דער יערלעכער פאַרזאַמלונג פון גמילות-חסד וועלכע וועט פאָרקומען זונטאָג דעם 29 אַפריל 1934 יאָר

7 אַזייגער אין אָוונט אין קלויז יאגיכעס (שאַוועלסקי 1.)

א. באַריכט

גמילות חסד
לטובת הישיבה
כנסת בית יצחק
יום ..... לחודש 11

המתנהלת ע"י הגאון המפורסם
מרן ר' ברוך דוב לייבאוויץ שליטא בווילנא

גמילות חסד „שבעה קרואים"
בקלויז שבעה קרואים
ווילנא, רחוב היהודים

הלואות - קאמיסיע ביים יידישן הילפס - קאמיטעט אין ווילנע

„שבעה קרואים", די עלטסטע פון די הונדערטער גמ"ח־קאַסעס אין ווילנע, האָט אין די 30ער יאָרן אָפגעמערקט איר 300־יאָריקן יובילייי

"SEVEN GUESTS", the oldest of the hundreds of free loan socities in Vilna, marked its 300th anniversary in the 1930's

„שבעה קרואים", העתיקה בקופות גמילות־חסדים בוילנה, ציינה בשנת השלושים את יובל ה־300 לקיומה

„ШИВО КРУИМ" (Семеро приглашённых) старейшая из сотен ссудных касс в Вильне, в тридцатых годах отметила свой 300-летний юбилей

DEBORAH ESTHER (GELFER)
Founder of a benevolent society

דבורה־אסתר (געלפער)
צדקנית, גרינדערין פון אַ גמילות־חסד

ДВОЙРЕ ЭСТЕР (ГЕЛФЕР)
Праведная, основательница „Гмилас хесед" (ссудная касса)

דבורה אסתר (גלפר)
צדקנית, מיסדת „גמילות־חסד"

תקע"ח 1817 — 1907 תרס"ח י"א כסלו

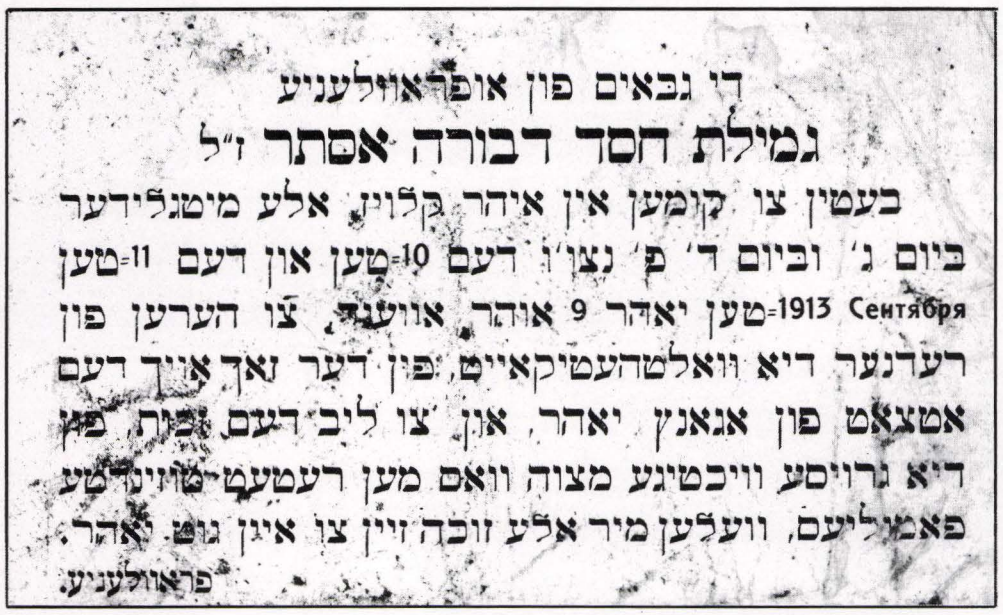

די גבאים פון אופראוולעניע
גמילת חסד דבורה אסתר ז"ל
בעטין צו קומען אין איהר קלויז, אלע מיטגלידער
ביום ג' וביום ד' פ' נצו'ו דעם 10-טן און דעם 11-טן
1913 Сентября-טן יאהר 9 אוהר, אוועק, צו הערען פון
רעדנער דיא וואלטהעטיקאיט, פין דער נאך אויך דעם
אטצאט פון אנאנץ יאהר, און צו ליב דעם גוטן, פון
דיא גרויסע וויכטיגע מצוה וואס מען רעטעט־טוינדטע
פאמיליעם, וועלען מיר אלע זוכה זיין צו איגן גוט יאהר.
פראוולעניע.

יערלעכע באַריכט־פאַרזאַמלונג פון גמילות־חסד

Annual meeting for report of benevolent society

אספת־דו"ח שנתית של גמילות־חסד

Годовое отчетное собрание „Гмилас хесед"

1913

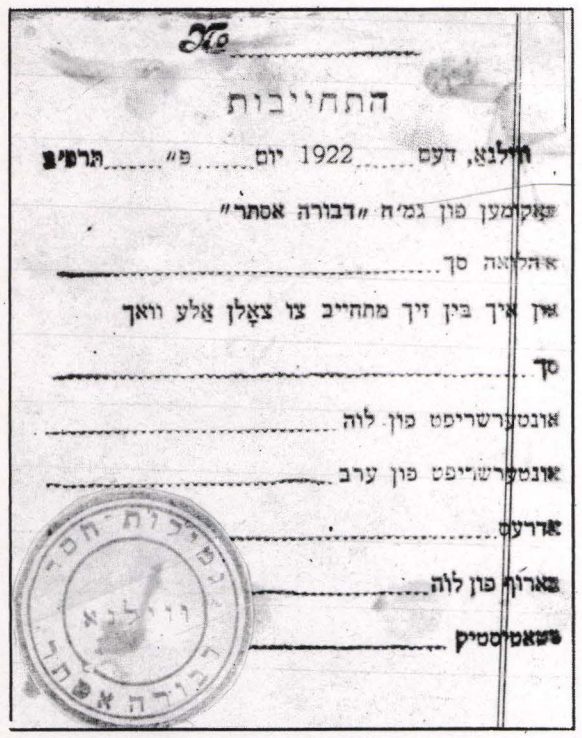

התחייבות פון אַ הלוואה־נעמער

Promissory note of a borrower

התחייבות של לווה

Расписка должника

1922

אַ „מלא" ביי דבורה אסתר'ס אוהל אויפן זאַרעטשער בית־עולם

A memorial prayer at Deborah Esther's mausoleum at Zareche Cemetery

תפילת „אל מלא רחמים" ליד אהלה של דבורה אסתר בבית־הקברות בזאריצ'ה

Молитва на могиле Двойре Эстер на Заречьенском кладбище

ווילנער לייַ־און שפּאָר־קאַסע פאַר האַנטווערקער און קלייניהענדלער (יידישע באַנק)

VILNA LOAN AND SAVINGS BANK FOR CRAFTSMEN AND SMALL MERCHANTS (JEWISH BANK)

הקופה הוילנאית להלוואות וחסכונות לבעלי־מלאכה וסוחרים זעירים (בנק יהודי)

ВИЛЕНСКАЯ ССУДНАЯ И СБЕРЕГАТЕЛЬНАЯ КАССА ДЛЯ РЕМЕСЛЕННИКОВ И МЕЛКИХ ТОРГОВЦЕВ (Еврейский банк)

פּנקס פון יידישן באַנק צו זיין 40־יאריקן יובל

Journal of the Jewish Bank on its 40th anniversary

פנקס הבנק היהודי במלאות לו 40 שנה

Хроника Еврейского банка к 40–летнему юбилею

1936 – 1896

פֿאַרוואַלטונג און ראַט פון יידישן באַנק, פון רעכטס — 1טע ריי : א. לאַנגבאַרט, נ. קאַוואַרסקי, ש. ברוידאַ, א. גראַדאַן, ג. זשוק, ב. האַלפּערין, נ. עפּשטיין, א. קרוק ; 2טע ריי : ז. ליפּשיץ, ש. שמערלינג, ב. וועקסלער, נ. באַנאַט, ה. וועוויער, ש. ליכטמאַכער, ה. טורעץ, ש. גורוויטש ; 3טע ריי : ב. קאַפּלאַן, א. אראַנטשיק, ש. ליפּניצקי, מ. כ״ץ, ש. אַלקין

Officers and council of the Jewish Bank

ההנהלה והמועצה של הבנק היהודי

Правление и совет Еврейского банка

1926

ראַט, דירעקציע און פֿאַרוואַלטונג פון רעכטס, — 1טע ריי : מ. וואַלאַשינסקי, ב. האַלפּערן, מ. ראַכמאַן, א. קרוק, ש. ברוידאַ, א. לאַנגבאַרט, ש. ליכטמאַכער, ש. הורוויטש ; 2טע ריי : ב. ווייַנער, ש. יעזערסקי, ש. שמערלינג, י. ווידוטשאַנסקי, א. אַראַנטשיק, ס. סמוש־קין, י. פישמאַן, י. פּאַצאַוווסקי, א. קראַניק, י. ליפּקאַ־ווישט ; 3טע ריי : א. קוריאַן, ג. אַס, ה. דעלאַטיצקי, מ. בן־אַשר, י. קאַגאַן, פ. לעווינסאַן, מ. טאַלייקינסקי, מ. זאַמעטשעק

Council, directorate and officers

המועצה, המינהלה וחברי ההנהלה

Совет, дирекция и правление

1936

Administration and bank personnel

דירעקציע און באַנק־פּערסאַנאַל אין באַנק

המינהלה וחבר־העובדים של הבנק

Дирекция и персонал банка

אַרייַנגאַנג אין באַנק
(רודניצקער גאַס נ׳ 7)

Entrance to the bank
(Rudnicka no. 7)

כניסה לבנק
(רחוב רודניצקה מס׳ 7)

Вход в банк
(Рудницкая ул. 7)

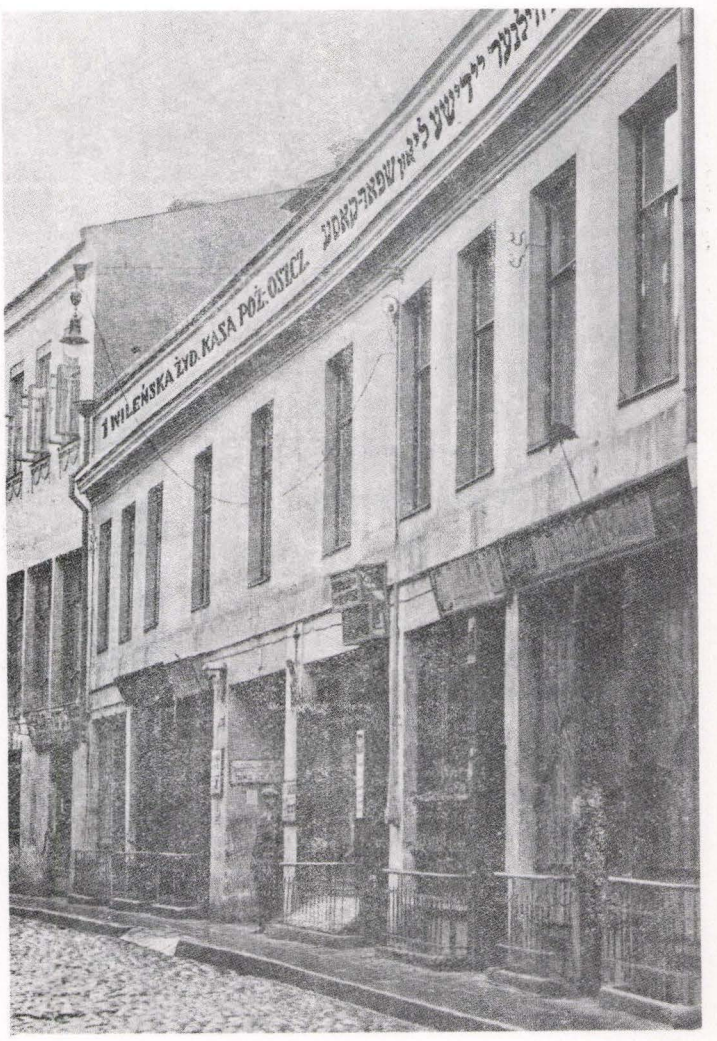

אין באַנק

In the bank

בבנק

В банке

ווי און שפּאר־
פאר
האנדווערקער
און
קליינהענדלער
בוכאראי

CENTRAL JEWISH COOPERATIVE BANK

הבנק השיתופי המרכזי של יהודי וילנה

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ЕВРЕЙСКИЙ КООПЕРАТИВНЫЙ НАРОДНЫЙ БАНК

1921 VII

CENTRALNY

BANK LUDOWY SPÓŁDZIELNI ŻYDOWSKICH

w Wilnie

W. Pohulanka 3.

צענטראלע

יידישע

קאאפעראטיוו פאלקסבאנק

אין ווילנע

גר. פאהוליאקא 3.

Правление ההנהלה Administration פאראוואלטונג

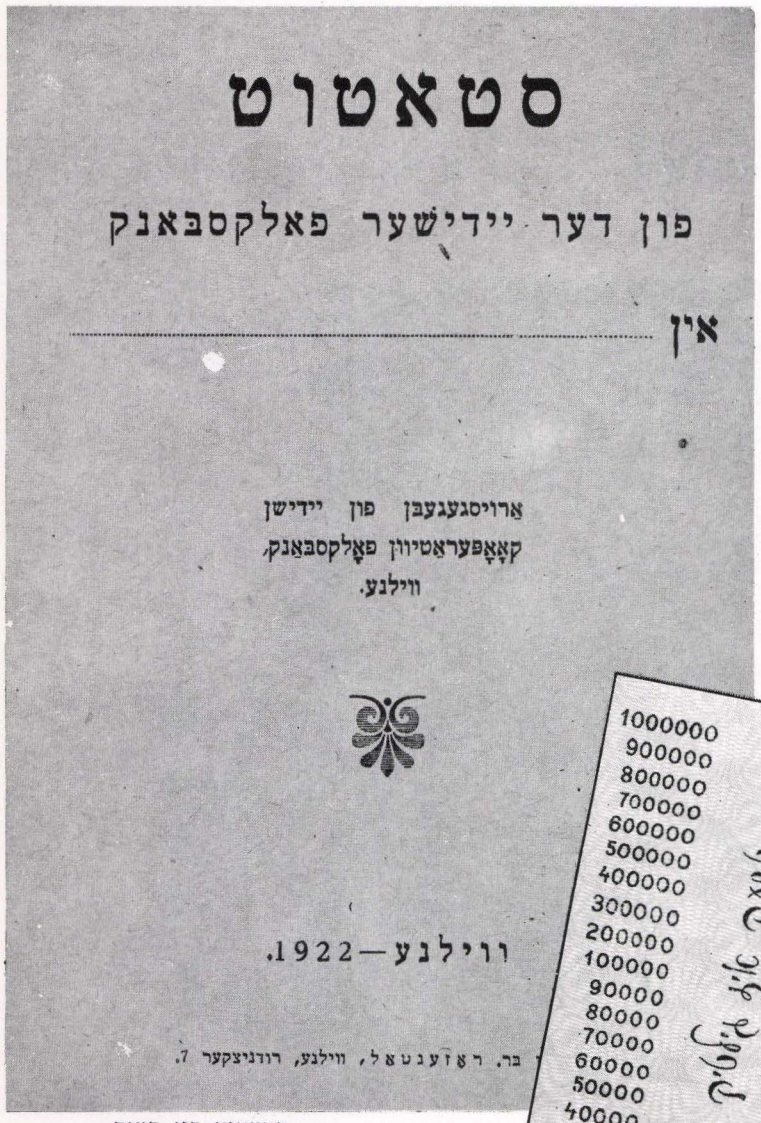

סטאטוט פון באנק

Statute of the bank

התקנון של הבנק

Устав банка

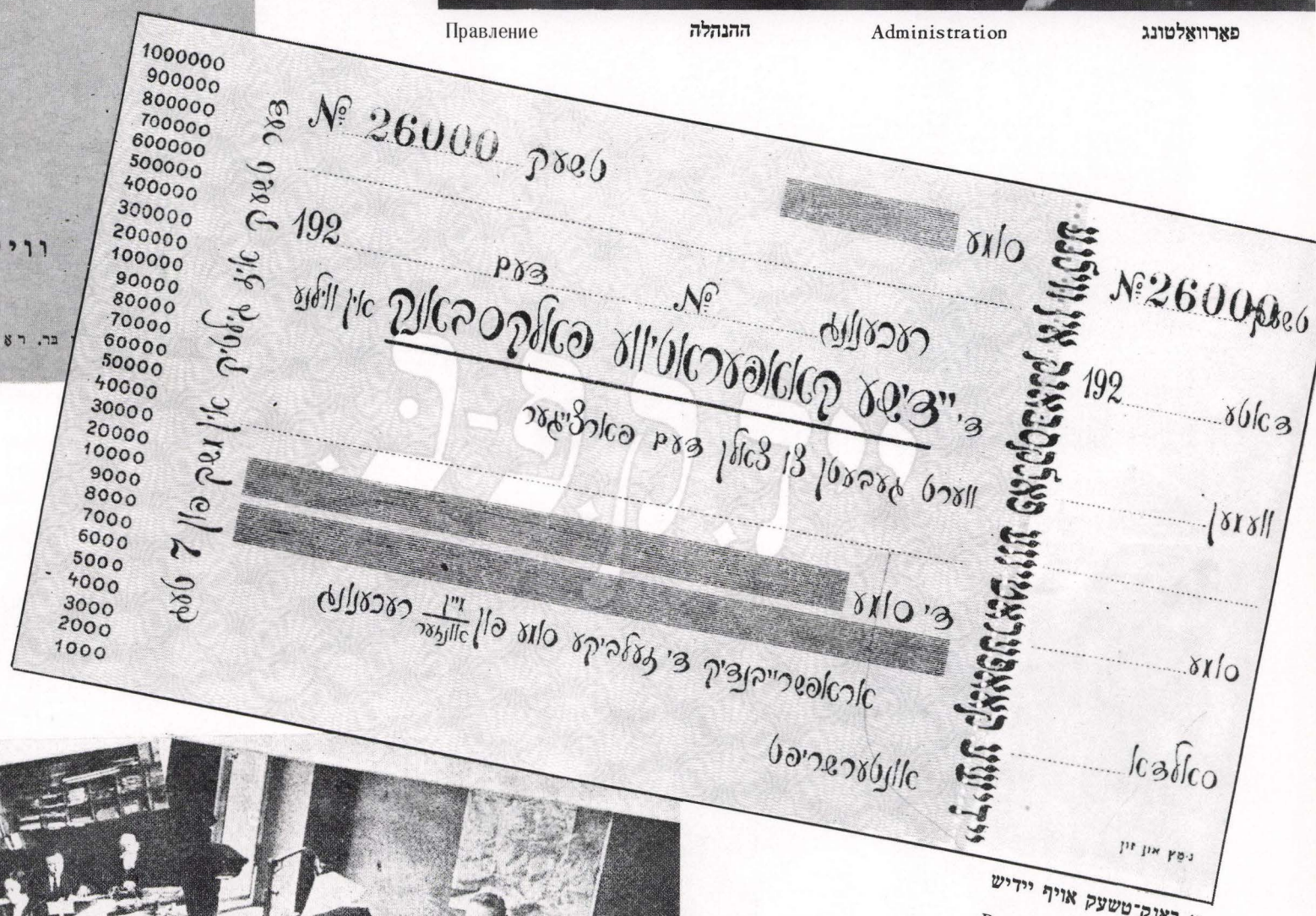

א באנק־טשעק אויף יידיש

Bank check in Yiddish

המחאה של הבנק, כתובה ביידיש

Банковский чек на идиш

אין באנק ביי דער ארבעט

At work in the bank

בשעת העבודה בבנק

В банке за работой

THE COURTYARD (DURKH-HOYF)

Old ghetto center of Jewish trade in second-hand articles. In the XVII century it belonged to the Vilna Gaon's grandfather Reb Moyshe Rivkes. In the XVIII century it was known as "The Old Stores"

דער דורכהויף

אַלטער געטאָ־צענטער פון יידישן האַנדל מיט אַלטוואַרג אין XVII טן י״ה געהערט צום ווילנער גאון׳ס זיידע ר׳ משה ריווקעס. אין XVIII טן י״ה באַקאַנט אונטערן נאָמען „די אַלטע קראָמען״

ПРОХОДНОЙ ДВОР

Старыи гетто—центр еврейской торговли старьем. В XVIIом в. принаплежел Мойше Ривкесv, дедушке виленского Гаона. В XVIIIом в. известен под именем „старье лавки"

האכסדרה

מרכז הגיטו הנושן של מסחר יהודי בעתיקות במאה הט״ז נשתייך לר׳ משה ריבקיש, סבא של הגאון מוילנה, במאה הי״ח היה המבוא ידוע בשם „החנויות העתיקות״

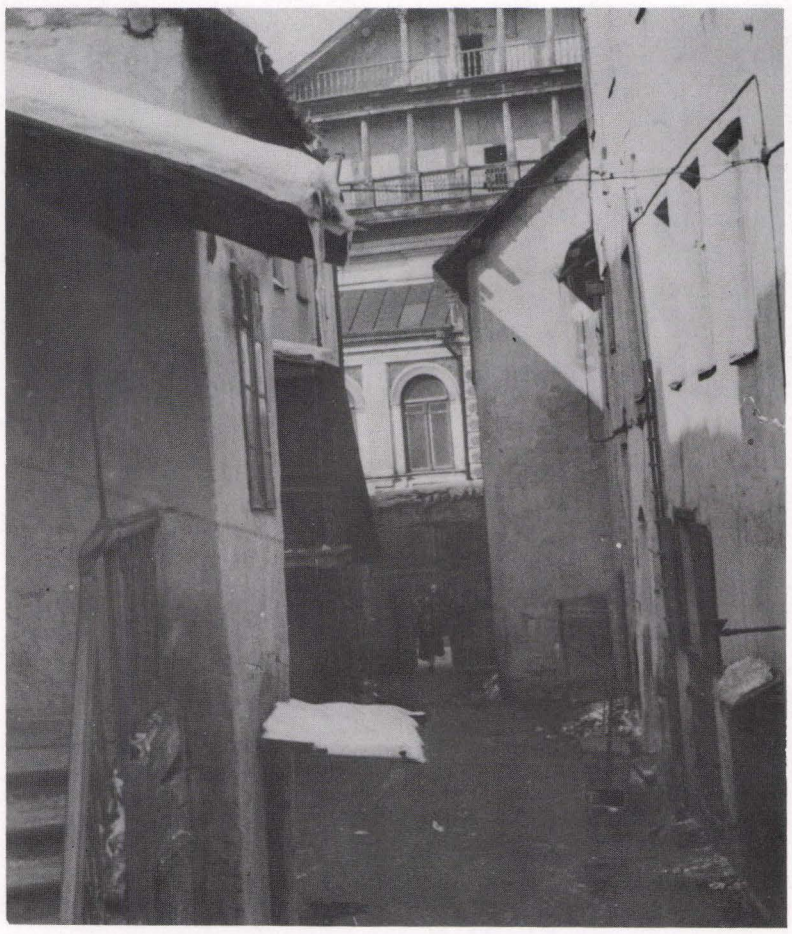

Inside the courtyard
Внутренний вид проходного двора
דער דורכהויף אינעווייניק
האכסדרה מבפנים

אַרייננאַנג אין דורכהויף פון יידישע גאַס נ׳ 9 (אַרויסגאַנג אויף יאַטקעווער נ׳ 10)

Entrance into the courtyard from Number 9, Jewish Street (the exit was through Number 10, Yatkova St.)

הכניסה לאכסדרה מהרחוב היהודי מס׳ 9 (היציאה ברחוב הקצבים מס׳ 10)

Вход в проходной двор с Еврейской улицы No. 9 (выход на Ятковую улицу No. 10)

The courtyard
Проходной двор
דער דורכהויף
האכסדרה

Business in the courtyard
Торговля в проходном дворе
דורכהויף־מסחרים
מסחרים באכסדרה

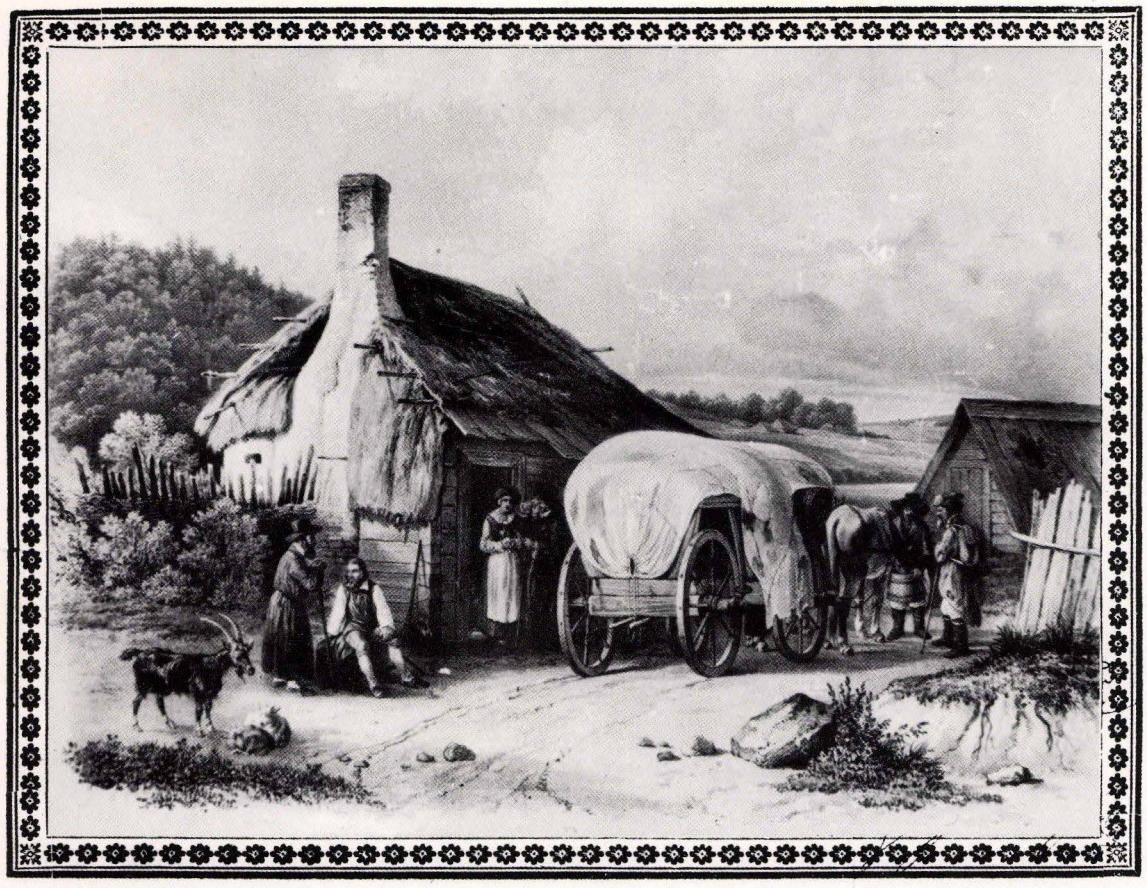

ווילנער יידישע דאָרפסהענדלער אין אָנהייב פון XIXטן יאָהרהונדערט
Jewish peddlers of Vilna in the beginning of the XIX century
יהודים וילנאים — רוכלים בראשית המאה ה־XIX
Виленские еврейские деревенские купцы в начале XIX-го века

יידישע סוחרים און געשעפטן אין XIXטן י"ה
JEWISH MERCHANTS AND STORES IN THE XIX CENTURY
סוחרים יהודים ועסקיהם במאה הXIX
ЕВРЕЙСКИЕ КУПЦЫ И МАГАЗИНЫ В XIX-ОМ ВЕКЕ

1872 זאַלקינדס אוניווערסאַל־מאַגאַזין
Zalkind's Department Store
חנות כל־בו של זאלקינד
Торговый Дом Залкинда

180
הויזירער
Peddlers
רוכלים
Коробейники
1919

יידישע סוחרים אין ווילנע
JEWISH MERCHANTS IN VILNA
סוחרים יהודים בוילנה
Еврейские купцы в Вильне

1850 — 1806

Total סך־הכל ИТОГО	Jewish merchants еврейские купцы: 3 גילדיע 3rd guild גילדיה ג' 3-ая гильдия	2 גילדיע 2nd guild גילדיה ב' 2-ая гильдия	1 גילדיע 1st guild גילדיה א' 1-ая гильдия	ניט־יידן Non-Jewish שאינם יהודים не-еврейские купцы	יאָר Year שנה ГОД
12	—	—	—	42	1806
18	—	—	—	37	1809
27	—	—	—	38	1810
27	—	—	—	36	1811
28	—	—	—	35	1812
30	—	—	—	36	1813
37	—	—	—	38	1814
36	—	—	—	36	1815
32	—	—	—	34	1816
30	—	—	—	26	1817
20	—	—	—	20	1818
18	—	—	—	18	1819
16	—	—	—	19	1820
20	—	—	—	13	1821
28	—	—	—	14	1822
29	—	—	—	14	1823
31	—	—	—	15	1824
117	—	—	—	46	1825
95	—	—	—	39	1826
118	—	—	—	38	1827
117	110	4	3	35	1828
110	101	7	2	37	1829
196	185	10	1	46	1830
172	166	6	1	41	1831
87	84	—	3	32	1832
93	88	1	4	32	1833
92	88	1	3	31	1834
86	76	5	3	29	1835
88	80	2	4	32	1836
78	64	9	3	32	1837
80	69	7	2	30	1838
77	66	6	4	32	1839
72	61	6	4	37	1840
82	72	6	2	46	1841
77	66	4	4	49	1842
75	63	7	3	39	1843
73	64	6	1	40	1844
75	63	6	3	40	1845
70	59	8	1	39	1846
64	58	4	1	48	1847
68	62	4	1	52	1848
57	51	2	3	44	1849
63	58	2	5	39	1850

(Памят. кн. Вилен. губ. на 1851 г., ч. II. стр. 42—43)

Hotel "Italy" at Broad Street
Гостиница „Италия" на Большой ул.

האָטעל „איטאַליע" אויף ברייטע גאַס
מלון „איטליה" ברחוב הרחב

פון 3194 פערזאָן, וואָס האָבן זיך אין 1875 פאַרנומען מיט האַנדל אין ווילנע, זיינען 2752 (79%) געווען יידן

Out of 3194 persons who engaged in trade in 1875 in Vilna 2752 were Jews

מ־3194 אנשים שעסקו במסחר בשנת 1875 בוילנה, 2752 היו יהודים

Среди 3194 человек занимавшихся в 1875 г. в Вильне торовлей, 2752 были евреи

"WOMEN, BOTTLES OF WINE!"

„ЖЕНЩИНЫ, БУТЫЛКИ ВИНА!"

„ווייבער, פלעשער ווין!"

„נשים, בקבוקי־יין!"

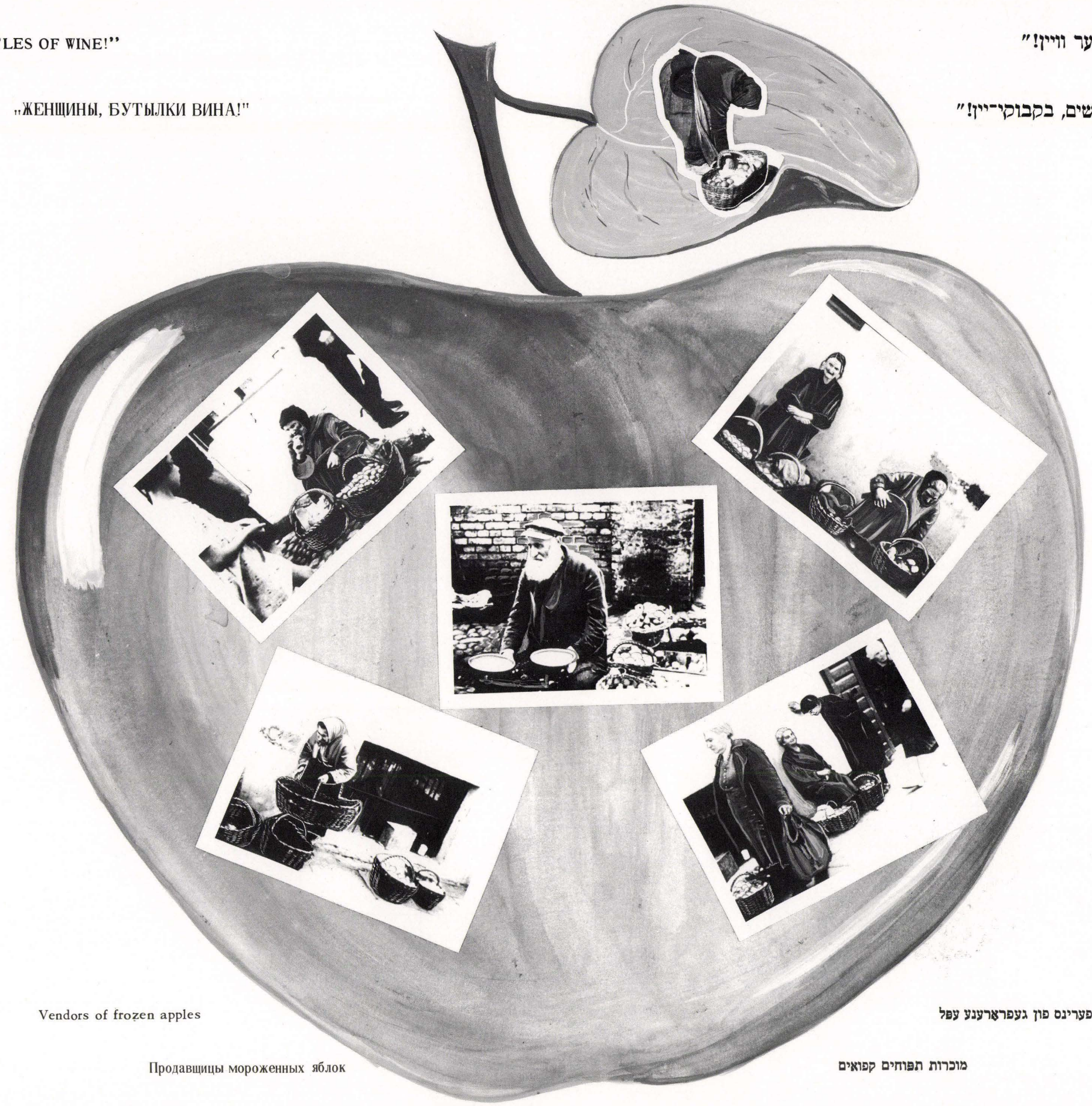

Vendors of frozen apples

Продавщицы мороженных яблок

פֿאַרקויפֿערינס פון געפֿראָרענע עפּל

מוכרות תפוחים קפואים

SMALL JEWISH STORES יידישע קרעמלעך

חנויות יהודיות

ЕВРЕЙСКИЕ ЛАВОЧКИ

קעגן דער ביטערער קעלט, האָט די סחורה־טע אַ פייערטאָפּ; נעמט מען קונים?

Saleswoman uses a fire-pot to alleviate the bitter cold; but where will she get customers?

בקור הגדול מתחממת החנוונית כנגד אש־הגחלים; אך מנין תקח לקוחות?

Против мороза купчиху спасал горшок с углями, но откуда взять покупателей?

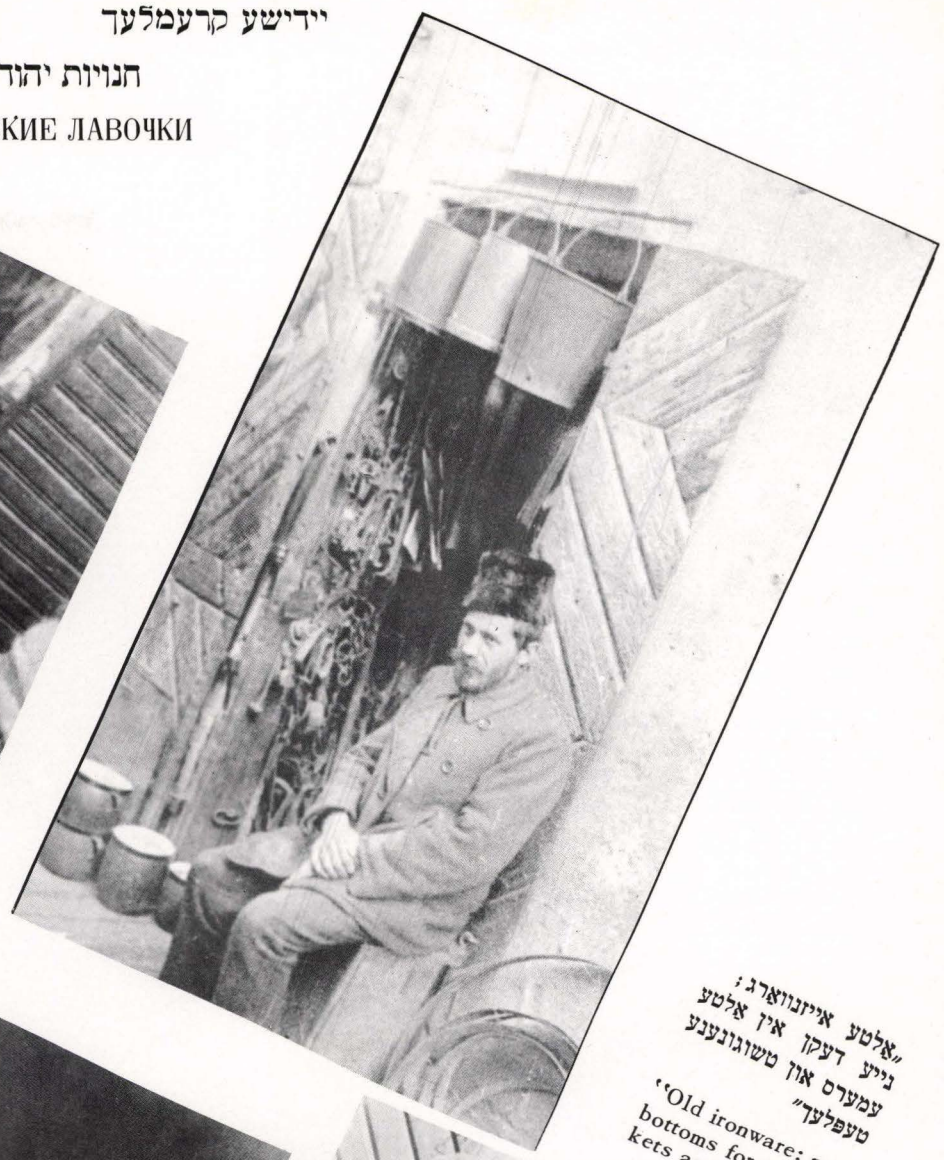

„אלטע אייזנוואַרג; נייע דעקן אין אלטע עמערס און טשוגונעס"

"Old ironware: new bottoms for old buckets and iron pots"

„Железная рухлядь: новые днища в старых ведрах и чугунных горшках"

„דא פאַרקויפט מען טרוקענע זויאַ־קעס האָלץ"

"Bundles of dry wood for sale"

„Здесь продаются вязанки сухих дров"

„גרויסע אויסוואָל פון געניצטע דאַמען־קליידער"

"Large selection of second-hand women's clothes"

„Большой выбор поношенных дамских платьев"

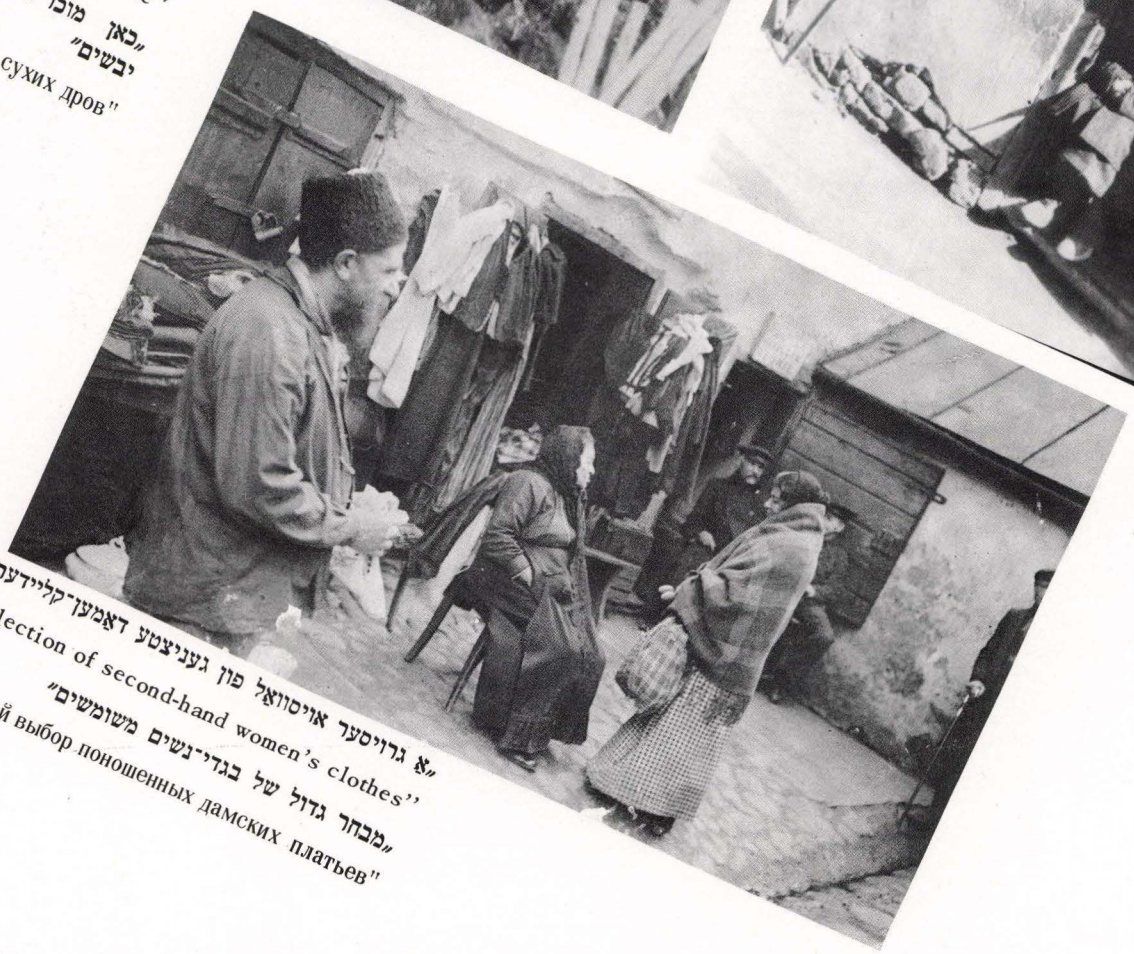

„כאן מוכרים חבילות של עצים יבשים"

„Железная рухлядь: новые днища в старых ведрах и чугунных горшках"

„מבחר גדול של בגדי־נשים משומשים"

„Большой выбор поношенных дамских платьев"

WOOD MARKET (Zavalna – Novigorod)

דער האָלץ־מאַרק (זאַוואַלנע־נאַוויגאַרעד)

ДРЕВЕСНЫЙ РЫНОК (Завальная–Новогородская ул.)

שוק־העצים (זאוואלנה־נוביגורוד)

אויפן „האָלץ־מאַרק" האָט מען פאַר־קויפט: פיש, הערינג, פלייש, גרינסן, פרוכטן, מילכוואַרג און אין סטראַאַנעס אַלטע ביכער

For sale at the "wood market": fish, herring, meat, vegetables, fruit, dairy products and old books on stands

ב„שוק־העצים" היו מוכרים: דגים, מליחים, בשר, ירקות, פירות, מצרכי־חלב, וספרים ישנים — מעל דוכנים

На Древесном рынке продавались: рыба, селедка, мясо, овощи, фрукты, молочные продукты и старые книги в ларьках

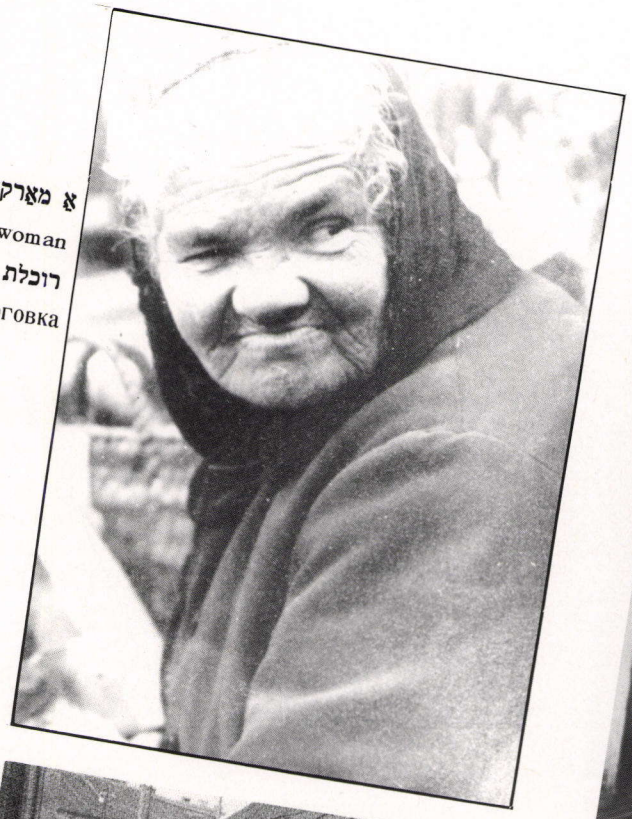

א מאַרק־הענדלערקע

Market woman

רוכלת

Рыночная торговка

א פישערקע

Fish monger

מוכרת־דגים

Рыбная торговка

The market at Novigorod

Рынок на Новогородской ул.

דער מאַרק ביי נאַוויגאַרעד

השוק ליד נוביגורוד.

The market at Zavalna Street

Рынок на Завальной ул.

דער מאַרק ביי זאַוואַלנע־גאַס

השוק ליד רחוב זאוואלנה

אויפן קאזימיר־יאַריד

בירד של קאזימיר

4/III

НА КАЗИМИРОВСКОЙ ЯРМАРКЕ

AT THE CASIMIR FAIR

„קויפט „סמאָרגאָנער בייגעלעך!"

Buy Smorgon bagels!

קנו כעכי סמורגון!

Покупайте „сморгонские" бублички

אַ סטראַנאַן מיט בייגעלעך

דוכן של כעכים

A stand with small bagels

Ларек с бубликами

יידן אויפן לוקישקער מאַרק־פלאַץ, ביים יערלעכן „קאַזיוק־יאַריד"

Jews at the annual ''Kazuk Fair'' at Lukishki market place

יהודים ב„יריד־קאזיוק" השנתי במגרש־השוק של לוקישק

Евреи на ежегодней казимировской ярмарке на Лукишской площади

פויערטעס מיט גרינסן און בלומען אין טאָג פון „הייליקן קאזימיעזש"

Peasant women with vegetables and flowers – on ''St. Casimir's'' day

אכרות עם ירק ופרחים ביום „קאזימיר הקדוש"

Крестьянки с овощами и цветами в день „Святого Казимира"

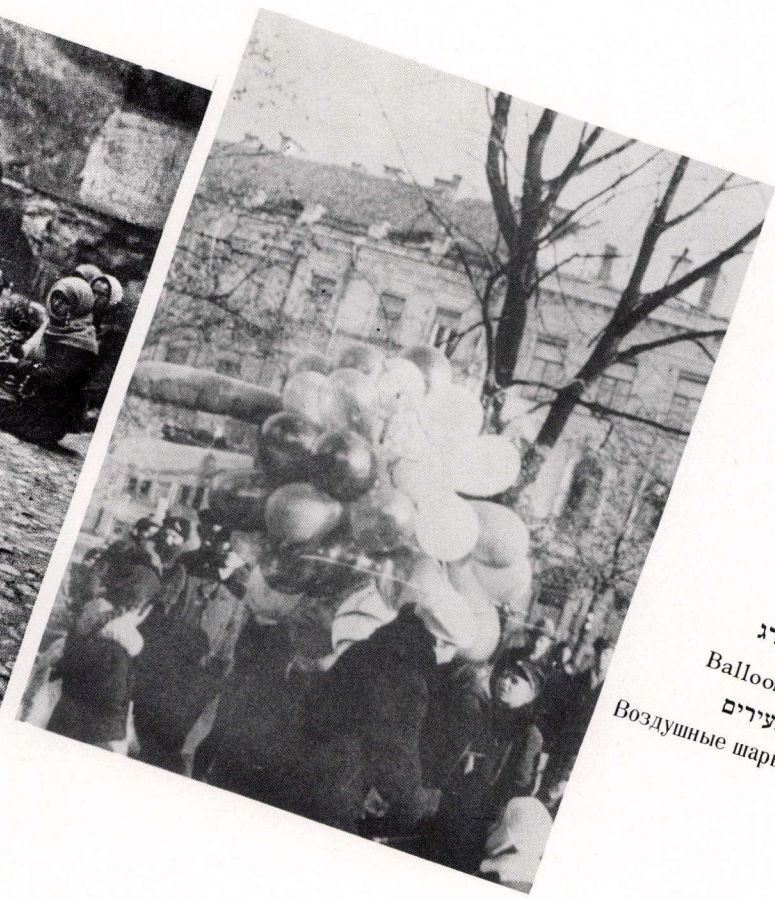

באַלאָנען פאַר יונגווּאַרג

Balloons for youngsters

כדורים פורחים לצעירים

Воздушные шары для молодежи

דער צפון־יאַריד

THE NORTH FAIR

יריד הצפון

СЕВЕРНАЯ ЯРМАРКА

1930

דער הויפט־אַרייַנגאַנג

The main entrance

הכניסה הראשית

Главный вход

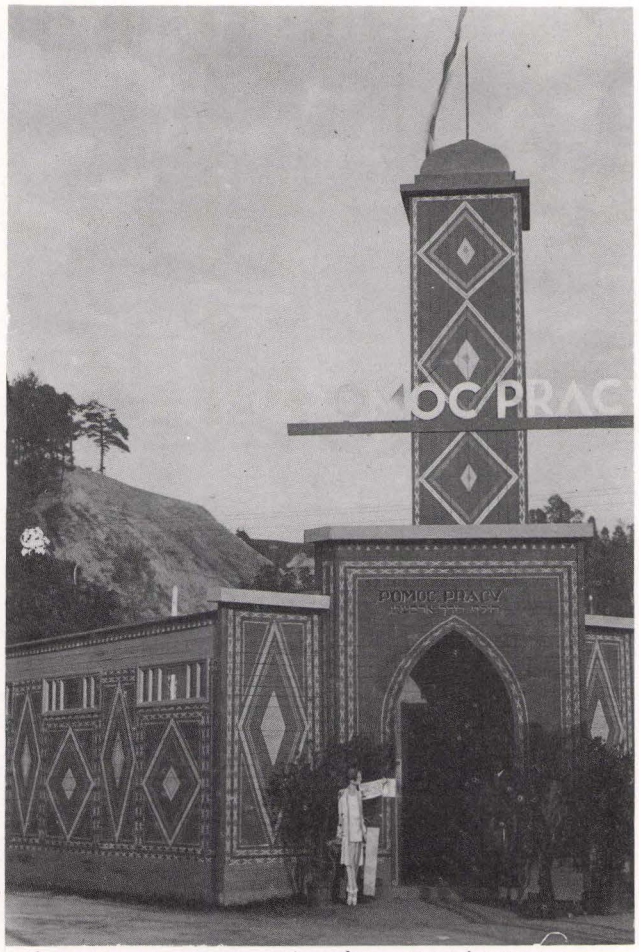

דער פאַוויליאָן פון „הילף דורך אַרבעט" אין מזרח־סטיל

Pavilion of "Help Through Work" in oriental style

הביתן של „עזרה ע"י עבודה" בסגנון־המזרח

Павильон „Еврейской школы" „Трудовой Помощи" в восточном стиле

רעכטס — דער פאַוויליאָן פון לאַנדווירטשאַפטלעכע מאַשינען; לינקס — קינדער שפּיל־פּלאַץ

At right – pavilion of agricultural machines; at left – children's playground

מימין — הביתן של מכונות חקלאיות; משמאל — מגרש למשחקי־ילדים

Справа павильон сельско–хозяйственных машин: слева площадка игр для детей

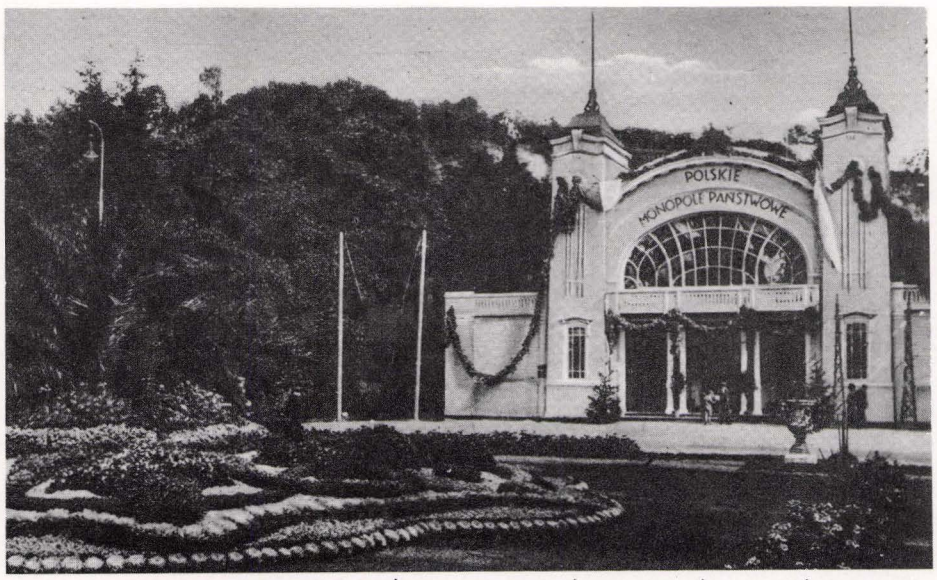

דער פאַוויליאָן פון מלוכה־מאָנאָפּאָל אין בנין פון כוילישן זומער־טעאַטער

Pavilion of government monopoly in the building of the Polish summer theater

הביתן של מונופולין־הממשלה בבנין תיאטרון־הקיץ הפולני

Павильон государственной монополии – в здании польского Летнего театра

די „בינען" ביי די פיש־אַקוואַריומס

The "Bees" (scouts) at the fish aquariums

הצופים „דבורים" ליד בריכות־הדגים

„Бины" (скауты) над прудом с рыбами

יידישע געשעפטן

JEWISH STORES

בתי־עסק יהודיים

ЕВРЕЙСКИЕ ТОРГОВЫЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

בעקערייַ־קאַנדיטעריי ח. זשוק

Bakery – confectionery of Ch. Zhuk

Пекарня–кондитерская Х. Жука

פאַפּיר־געשעפט לאה מולער, פּילסודסקע גאַס

Stationery store of Leah Muler, Pilsudski Street

חנות־נייר של לאה מולר, רח' פילסודסקי

Бумажное дело Леи Мулер на улице Пилсудского

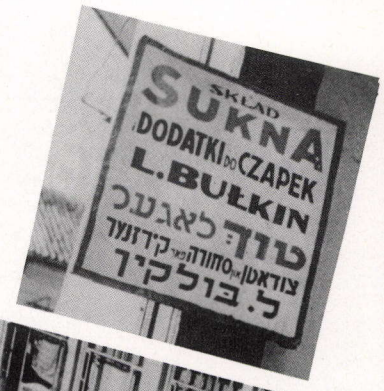

סחורה־און קאַנפעקציע־האַנדל

איז געלעגן אין יידישע הענט

Dry goods and apparel trades were in Jewish hands

המסחר של אריג ובגדים היה בידי יהודים

Суконная и конфекционная торговля находилась в еврейских руках

סחורה־ליציטאַציע אין ווילנער האַנדלס־קאַמער

Auction of merchandise at the Vilna Chamber of Commerce

מכירה פומבית של סחורה במחלקת־המסחר של וילנה

Публичная распродажа товаров в виленском торговом отделе

א האַנדלס־קאַנטראַקט: „די ספּירט־און עסיק־פאַבריק ד. בארקאָווסקי האָט פאַרקויפט די מיסט פון אירע צוויי פערד דער קאַמפּאַניע בערנשטיין־ליכטנשטיין און באַקומען 70 זלאָטי מזומן פאַר אַ יאָר צייט"

חוזה מסחרי: „בית־החרושת של כוהל וחומץ „ד. בורקובסקי" מכר את הזבל של שני סוסיו לחברת ברנשטיין־ליכטנשטיין וקיבל תמורתו 70 זהובים במזומן למשך שנה אחת"

1937

A Jewish business street – Glazier Street

Улица еврейской торговли – Улица Стекольщиков

א גאַס פון יידישן מסחר — גלעזער גאַס

רחוב של מסחר יהודי — רח' הזגגים

A commercial contract:

"The alcohol and vinegar factory of D. Borovski sold the manure of its two horses to the Bernstein–Lichtenstein Co. and received 70 zloty in cash for a year's period"

Торговый Контракт:

„Спиртовая и уксусная фабрика Д. Боровского продавала навоз от двух своих лошадей фирме Бернштейна–Лихтенштейна и получала 70 злотых наличными за целый год"

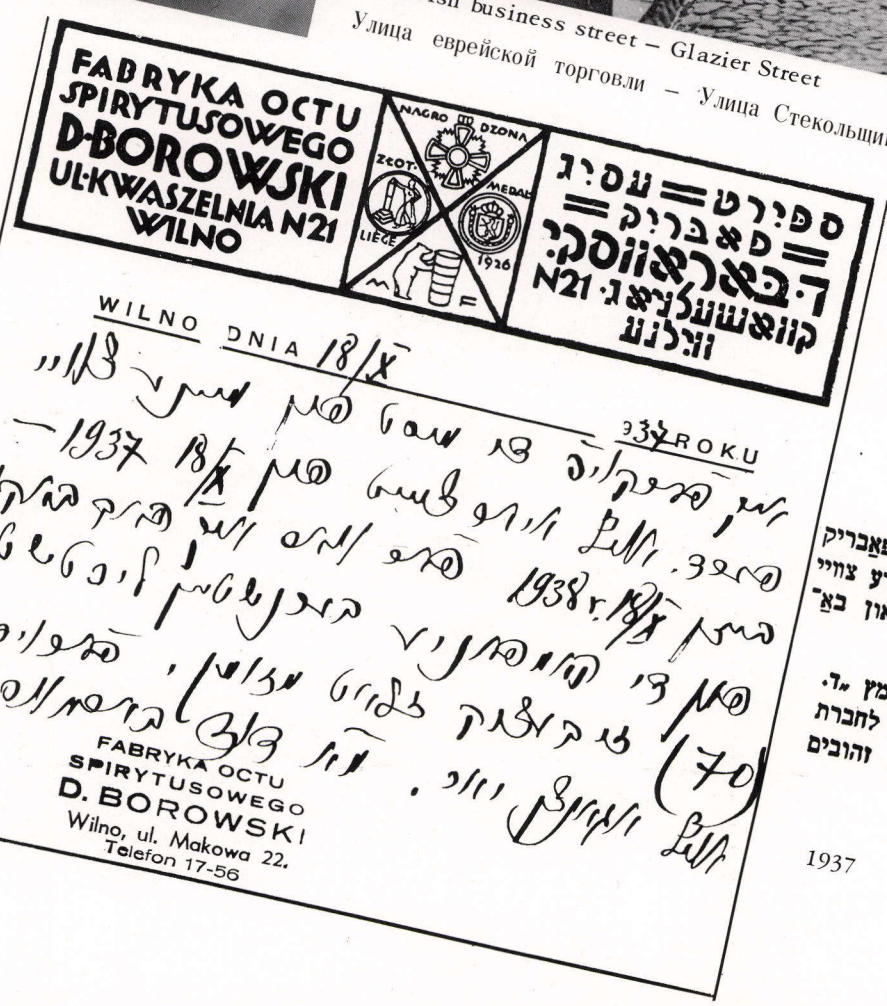

Commercial enterprises	האַנדל אונטערנעמונגען	
Jewish	יידישע	535
Total	סך־הכל	714
Торговые предприятие	בתי עסק למסחר	1926
еврейские	יהודים	
итого		

האַנדל־און אונטערשטיצונג־קאָאָפּעראַטיוון

COMMERCE AND AID COOPERATIVES

קואופרטיבים למסחר ולתמיכה

ТОРГОВЫЕ И ВСПОМОГАЮЩИЕ КООПЕРАТИВЫ

1920 – 1915

אין דער צייט פון דער ערשטער וועלט־מלחמה האָבן זיך אין ווילנע אַרגאַניזירט 32 יידישע האַנדל־און אונטער־שטיצונג־קאָאָפּעראַטיוון, מיט אַ מיטגלידערשאַפט פון 200 ביז 2,100 פערזאָן. אָנגעפירט דורכן צענטראַל־פאַרבאַנד פון יידישע קאָאָפּסום־פאַראיינען. פאָרזיצער ד״ר מ. ראָם

During World War I, 32 Jewish commercial co-operatives were organized in Vilna with a membership of 200 to 2,100, conducted by the central organization of Jewish consumer unions, chairman Dr. Rom

בזמן מלחמת העולם הראשונה נתארגנו בווילנה 32 קואופרטיבים יהודיים למסחר ולתמיכה, שמספר חבריהם — 200 עד 2,100, בהנהלת ההסתדרות המרכזית של איגודי־צרכנות יהודיים, יו״ר : ד״ר רום

Во время первой мировой войны в Вильне было организовано 32 еврейских торговых и вспомогающих кооперативов (насчитывавших от 200 до 2100 членов) под общим руководством Центрального Объединения еврейских потребительских союзов. председатель – д-р М. Ромм

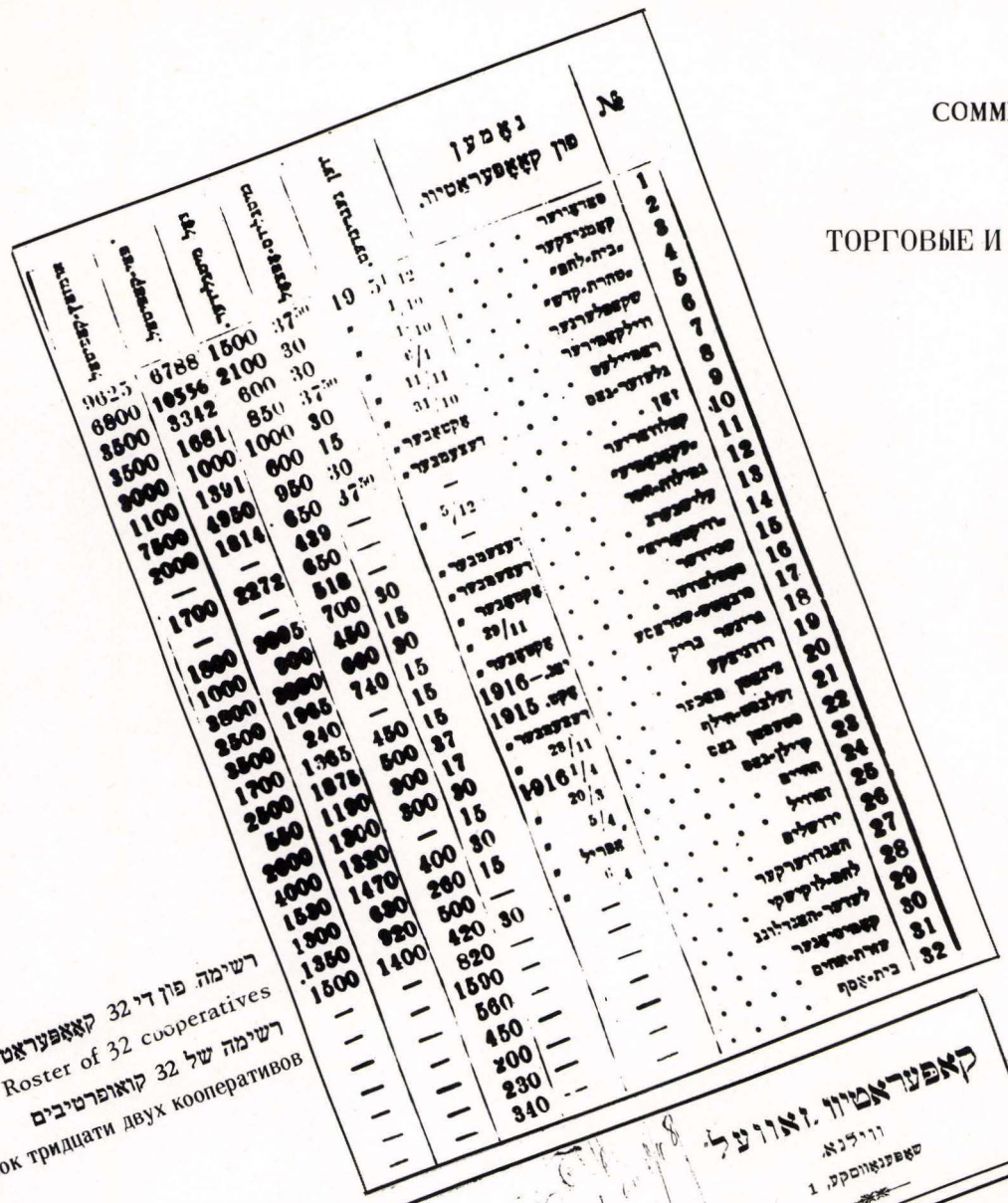

רשימה פון די 32 קאָאָפּעראַטיוון
Roster of 32 cooperatives
רשימה של 32 קואופרטיבים
Список тридцати двух кооперативов

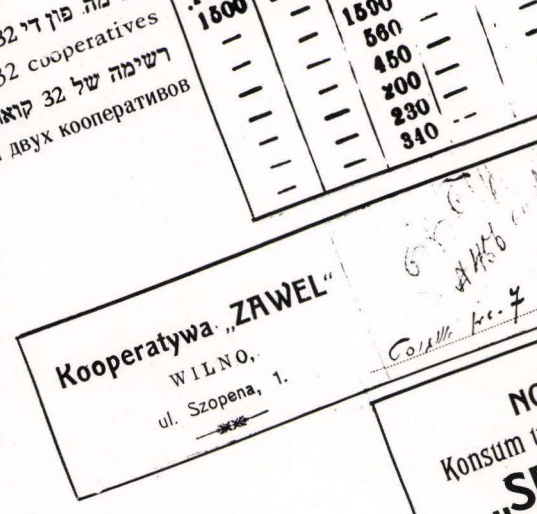

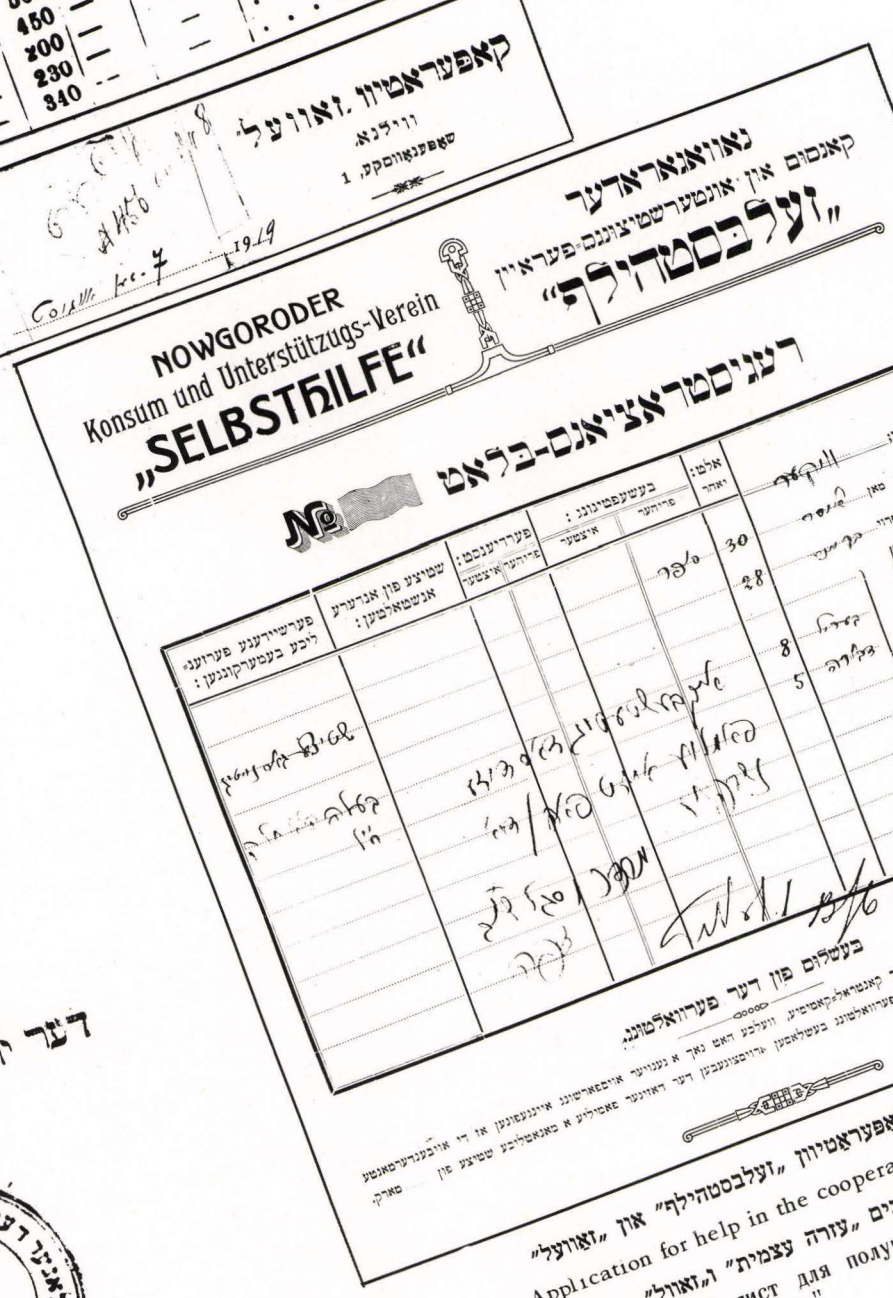

אַפּליקאַציע פאַר הילף אין די קאָאָפּעראַטיוון „זעלבסטהילף" און „זאוועל"
Application for help in the cooperatives "Self-Aid" and "Zavel" 1917
Регистрационный лист для получения поддержки в кооперативах „Самопомощь" и „Завель"

צענטראַלער יידישער דעטאַליסטן־און קליינהענדלער־פאַרבאַנד

CENTRAL JEWISH RETAIL AND SMALL MERCHANTS' ASSOCIATION

1939 – 1915

איגוד יהודי מרכזי של קמעונאים וסוחרים זעירים

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ЕВРЕЙСКИЙ СОЮЗ ДЕТАЛИСТОВ И МЕЛКИХ ТОРГОВЦЕВ

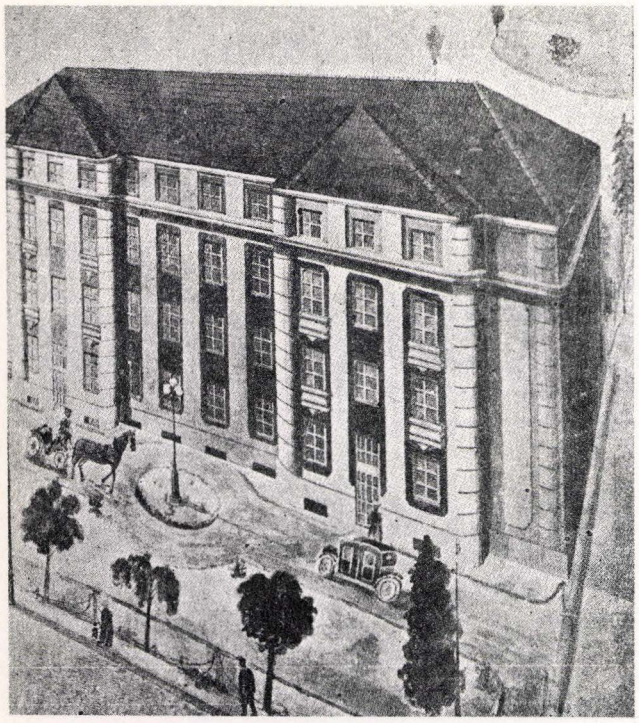

פּראָיעקט פון אַ וואָוינונגס־הויז פאַר די קליינהענדלער

Project of a cooperative house for small merchants

פרוייקט של בית שיתופי לסוחרים זעירים

Проект здания кооператива для мелких торговцев

1938

פאַרוואַלטונג פון קליינהענדלער־פאַראיין (ביים סוחרים־פאַרבאַנד), פון רעכטס, — 1טע ריי : י. מרגלית, י. קראָניק, א. זאַקס, י. ווידוטשאַנסקי, ה. וועוויער, ש. שמערלינג ; 2טע ריי : נ. באָגאַט, ש. שימאַנאָוויטש, ש. אָלקין, א. יפה, א. כץ, א. אַראָנאָ־וויטש, א. וויין, י. גורוויטש ; 3טע ריי : ג. פּאָנארסקי, א. טשייקין

Officers of the Small Merchants' Association (at the merchants' association)

ההנהלה של איגוד הסוחרים הזעירים (ליד אגודת־הסוחרים)

Правление союза мелких торговцев (при союзе купцов)

1924

פאַרוואַלטונג און ראַט פון לאחדים־קאָאָפּעראַטיוו „דעטאַליסט", פון רעכטס, — 1טע ריי : מ. בוטקאָוו, י. העלער, מ. טאַלייקינסקי, י. שומאַכער ; 2טע ריי : ל. סימערניצקי, י. זאַבלודקאָווסקי, ש. שימאָנאָוויטש, ש. אַנטאָקאָלסקי, ד. געצעלס, א. ראַבינאָוויטש, ש. שמערלינג ; 3טע ריי : י. שאַפּיראָ, ח. וויין, י. קאַגאַן, וו. באָרנשטיין, ש. צוקערמאַן, ה. מילייקאָווסקי, ל. חייט, א. פּאָדגור, א. קליאַטשקאָ

Administration and council of the retail cooperative "Retailer"

ההנהלה והמועצה של קואופראטיב־הקמעונאים „דיטאליסט"

1924

Правление и совет потребительского кооператива „Деталист"

Do ogółu konsumentów

KONSUMENCIE!

Pamiętaj, że w obecnej dobie ciężkiego kryzysu każdy grosz przepłacony za zakupiony towar stanowi niepowetowaną stratę dla budżetu domowego

Kupując towar omijaj tych, co twoim kosztem podnoszą ceny

Nie wierzaj krzykliwym hasłom bojkotowym

bowiem mają na celu nie dobro TWOJE, ani też dobro narodowe, lecz dobro osobiste jednostek żerujących na TWOIM ciężko zapracowanym groszu

Kupuj u tego

kto daje dobry towar po taniej cenie i na dogodnych warunkach

Pamiętaj, że KUPUJĄC TANIO, polepszasz swoj byt, a tym samym ogólny dobrobyt kraju

Kupuj towary krajowe, a pomożesz zwalczyć bezrobocie!

Centrala

Detalicznych i drobnych kupców w Polsce

Warszawa.

איבערזעצונג:

קאָנסומענט!

געדענק, אַז אין דעם איצטיקן פּעריאָד פון שווערן קריזיס איז יעטווידער גראָשן וואָס דו צאָלסט איבער פאַר איינגעקויפטער סחורה בלתי שום ספק אַ היזק פאַר דעם הויזבודזשעט.

קויפנדיק סחורה, ווייך פון די וואָס הייבן די פּרייזן אויף דיין חשבון.

ניט געטרוי די שרייענדיקע באַיקאָט־לאָזונגען, וואָרעם זיי זיינען ניט אויסן דיין טובה, אויך ניט די פּאָלקס־טובה, נייערט די איינצעלע טובה פון יחידים, וואָס פאַראַזיטירן אויף דיין שווער פאַרהאָרעוועטן גראָשן.

קויף ביי דעם וואָס גיט גוטע סחורה אויף אַ וואָלוועלן מקח און אויף גינסטיקע באַדינגונגען.

געדענק, אַז קויפנדיק אין גלייכן געלט, פאַרבעסערסטו דיין מערכה און במילא די מזל־ברכה פון דעם לאַנד.

קויף סחורות אינלענדישע, וועסטו העלפן באַקעמפן די אַרבעטסלאָזיקייט.

צענטראַלע פון דעטאַליסטן און קליינהענדלער אין פּוילן.

פּראָפּאַגאַנדע־חודש קעגן אַנטיסעמיטיזם און באָיקאָט (יידיש־פּויליש)

Month of propoganda against anti-Semitism and boycott (Yiddish-Polish)

חודש־התעמולה נגד אנטישמיות וחרם (יידיש־פולנית)

Месяц пропаганды против антисемитизма и бойкота (на еврейском и польском языках)

1938/1937

פאַרוואַלטונג־ראַט און דירעקטאָריום פון קליינהענדלער־באַנק,

Council and directors of the small merchants' bank

ההנהלה, המועצה והדירקטוריון של בנק הסוחרים הזעירים

1939 – 1922

Правление, совет и дирекция банка мелких торговцев

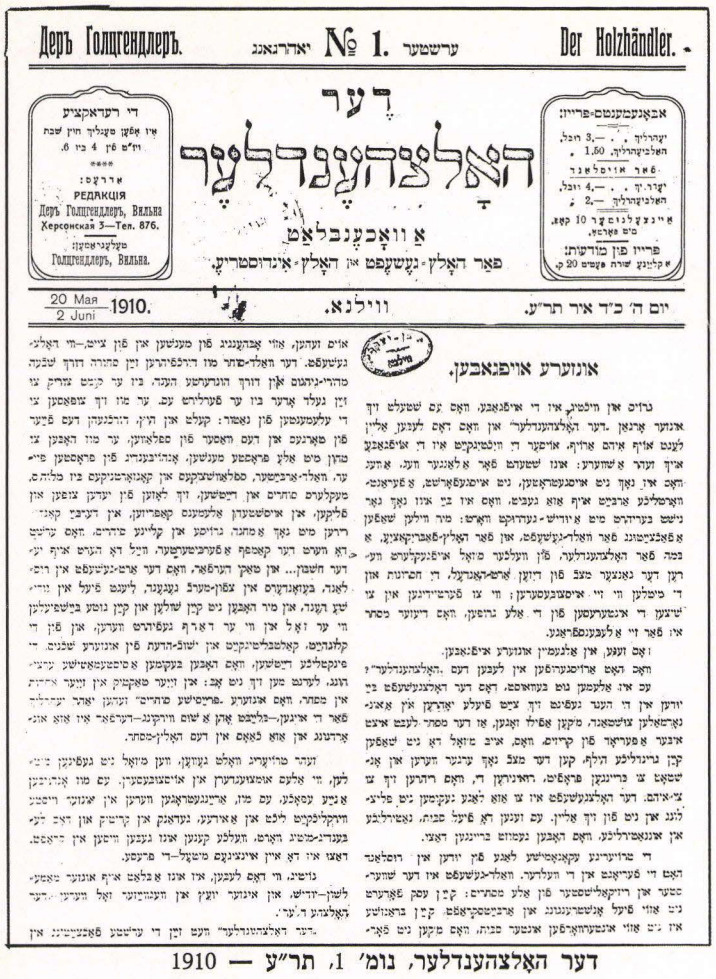

Деръ Голцгендлеръ. — ירחון — № 1. — עדרשער — Der Holzhändler.

אבאנעמענטס-פריים:
יערהלוך . . —3 רובל.
האלביעהרליך, 1.50 .
פאר אויסלאנד
יערהוך . . —4 רובל.
האלביעהרליך —2 „
אינצעלנומער 10 קאפ.
מים פאדעס.
פרייז פון אנזאצן:
א קליינע שורה קאסט 20 ק.

דער האלצהענדלער

א וואכענבלאט

פאר האלץ-געשעפט און האלץ-אינדוסטריע.

די רעדאקציע
איז אפען טעגליך חוץ שבת
ווען פון 4 ביז 6.
****
אדרעס:
רעדאקציע
Деръ Голцгендлеръ, Вильна
Херсонская 3—Тел. 876.
טעלעגראמען:
Голцгендлеръ, Вильна.

20 Мая / 2 Juni 1910. יום ה' כ"ד איר תר"ע. ווילנא. ווילנא.

אונזערע אויפגאבען.

נדרים און חילטוג, איז די אויפגאבע, וואס עס שטעלט דעם אונזער ארגאן. „דער האלצהענדלער" און וואס דאס לעבען אליין לעבט אזוי אריבער, אויסער די חילטונגען איז די אויפגאבע אויך ערשט א שווערע, אבער שטרעבט מען צו אלעמאל נאך מער: אונזער ארגאן זאל נישט נאר נים אויסגעראטען, נים אויסגעפאלשט, א פערזענלעכע ארבייט איף אזא נעבעט, וואס איז בכלל נאך נאר נישט בעריהמט מים אידוש-נעדרוקט וואדט: מיר חילטן שאפען א פאבליציטעט פאר האלץ-געשעפט, און פאר האלץ-אפטריקאציע, א בסה פאר האלצהענדלער. פון וועלכער מיהאל איז עקזיסטירט הינ. רעך דער נאנצער מצב פון הויזע פרעמדל, די חסרונות און די מיטלען מיר זיי. אויסצוטיילן; מיר צו פערשידענען אין צו שיקען די אינטערעסען פון ד. אלע נרופען, וואס דיעזער מסחר איז פאר זיי א לעבענס-פראגע.

נאם זענען אין אלגעמיין אונזערע ציל-אבען:

וואס האט ארזיכערצוגעבן אין לעבען דעם „האלצהענדלער", עס איז אלעמען נוט בעוואוסט, וואס דער האלצגעשעפט בע- יודען אין די הענד נעפונט זיך צייט פיעלע יאהרצען אין אנג- נאמליגן צושטאנד, מקצן אפילו זעקצן, או דער מסחר לעצט ארט ארבער א פערפאל פון קריזיס, וואס, איב מיאל דא נים שפאנן קען נירגעליץ זיגלף, קען דער מצב נאך ערגער ווערען אין אנ- שטאנד צו בריינגען פראפיט, וואס רוהרען זיך, וואס צו- צי-אזוי. דער האלצגעשעפט איז צו אזא נעקומען נים פליט- נונג אין נים פון זיך אליין, עס זענען דא פיעל סבות, נאטירלעב אין אנגאנדרליך, וואס האבען נעמוזט בריינגען דאנט.

די בריינגער קקאנסטיטוציע לאנג פון יודען און רוסלאנד האט די פערשיעדע אין דער שווער- האלצ-געשעפט אין דער שווער- טעטער אין רייזקאליטשטער פון אלע סחרים: קנין עסק אפרערט נים אזוי פיעל אלטשטענונג אין ארבייטסקראפט: קנין בוהאוש איז נים אזוי אנטוויקלענען אנטשר סבות, וואס מקצן נים פאר- אים ועדטן, אזוי אבהענגיג פון מענשען אין פון ציט-אי האלץ- געשעפט. דער האלץ-סחר מוז הירפיהרען זיך מהזה דוהך שנעה מהרי-נידנעם אין דוהך הונדערטע עדער, בין ער קען צוריק צו זיך נעלד אדער בין ער פערלוירט עס. ער מוז דוך צוואנען צו עלעמענטן פון נאטור: קלעם אין הויץ, הוזלענהיט דעם פרעד פון מאדנעם אין דעם וואסער פון סטלאזען, ער מוז האבען צו מהן מים אלץ פראסטע מענשען, אהזיכערגידיג פון פראסטען פיי- ער. האלץ-ארבייטער, סטלאזשטעקעם אין קאנטראקטיקעם בין כלומר. מעקלערס סחרים אין וויסשטען, דוך לאזען נים עדבן אין סלוקען, אין אויסשטעהן אלמעגע קאפיטען, אין דערביי קאנ- רירען מים נאך אמחנה נרוסע אין קליינע סחרים, וואס עושם הא וועט דער קאנסוף א פערטיכטיגער, וויל דא הערט איף יע- דער חשבון... אין מאקן הערמאר, וואס דער ארט-נעשעפט אין רוס- לאנד, בעזונדערס אין צפון-מערב נעגענד, לעגט פיעל אין נרי- שע הענד, אין מיר האבען נים קען שולדן און קען נוטע בישטיעלען מי ער זאל אין מי ער דארף נעפינדעם הערען, אין פון מי קלונטעם, קאלשבלישקעם אין שוב-הדעה פון אינזערע שכנים. מי פינקטליכע וישטענן, וואס האבען בעקומען א פרסטענאטשעלע עיבי- הונג, לערנט מען דוך נים אף: אין ווער מאקשוף אין ווער אויסיי אין מסחר, וואס אינזערע „פרינסטע סוחרים" זענען יאהר יעלבר פאר די אירגען-פלעכט אהן א שום ווידקעג-דערמאר איז אזא אוי- אידענע אין אזא כאפם אין דעם האלץ-מסחר.

זעהר מרוישע האלט נעזונען בי- לען, מי אלעם אומצוגעדערט אין אויסצוטעטיגן, עס מוז אויסנע- ציגע כאפען, עס מוז, אריינגעמאכען ווערען אין אינזער ווייטע- חיידקליקעם לעם אין אפדערע, נדאנקע אין קרישע אין דאס לע- בענדיג-מטע וואס, מעלכע קענען אונז נעבען וויסען אין וואסם. דאצו איז דא אין אינזערע מיטגל-די פרעסע.

נוישיג, וי וואס לעבען, אז אונז אלאם איף אינזער מאטע- לשון-יודיש, און אינזער יוניע אין וועכוזוער זאל ווערען וועי- האלצהענדלער". וועם זען די עלטשע פאבריקאנטען אין

„דער האלצהענדלער", נומ' 1, תר"ע — 1910

"The Wood Merchant", issue no. 1, 1910

„סוחרי־העצים" (ביידיש), גליון א', תר"ע — 1910

„Дер Голцгендлер" (Лесной купец"), № 1

Der Jidiszer Sojcher (Kupiec Żydowski) Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem. Nr. 7

דער יידישער סוחר

ארגאן פון ווילנער יידישן סוחרים-פארבאנד

ווילנע, פרייטאג דעם 20 יאנואר 1928. — פרייז 20 גר.

Prenumerata z dostawą: kwartalnie—1.20 gr. Ceny ogłoszeń: za 1 mm. wiersz 1 szpalt. za tekstem 25 gr., w tekscie 50 gr. Komunikaty nadesłane — 70 gr. netto. (1 str.—6 szp.) Adr. red. i admin. Wilno, . Pohulanka 3. Tel. 758.

באצאלונג פאר אנזאצן: א קליינע שורה קאסט 20 גר., אין טעקסט 50 גר., מעלדונגען — 70 גר. אין יעדן נומער 6 שפאלטן. דרוק פון רעד. און אדמ. ווילנע, גר. פאהולאנקע 3, טעל. 758.

„דער יידישער סוחר", צייטשריפט, נומ' 7, 1928 (אנגעהויבן דער־שיינען 1919)

"The Jewish Merchant", magazine, issue no. 7, 1928

„הסוחר היהודי" (כתב־עת אידי), חוברת 7, 1928

„Еврейский купец", журнал, № 7, 1928

3 אפלוגיבלאט 3
צו די וואלן
אין שטאטראט
3 פון וילנער יידישען סוחרים פארבאנד 3

אונזער פלאטפארם.

גייט צו די וואלן 3
שטימט פאר צעטל
יידישע סוחרים!

פלוג־בלאט פון יידישן סוחרים־פארבאנד צו די וואלן אין שטאט־ראט

Flier of the Vilna Jewish Merchants' Association about the elections to the Municipal Council

מגילה עפה של איגוד הסוחרים היהודים בוילנה לקראת בהירות מועצת־העיריה

Листовка виленского еврейского союза купцов к выборам в городской совет

1927

JEWISH MERCHANTS' ASSOCIATION 1919

ЕВРЕЙСКИЙ СОЮЗ КУПЦОВ

יידישער סוחרים־פארבאנד

איגוד הסוחרים היהודים

ZWIĄZEK KUPCÓW ŻYDOWSKICH W WILNIE

סוחרים פארבאנד ווילנע

פארוואלטונג פון סוחרים־פארבאנד, פון רעכטס — 1טע ריי: ר. פוטערמאן, פ. דעסלער, א. זיידשנור, א. 2טע ריי: ש. פאליאקי, ש. טהאצקי, א. זאקס, זאלקינד, א. גארדאן, א. פאליאקי, 3טע ריי: ש. שמערלינג, א. ווו. קרינסקי, ע. פרושאן, א. אבראמאוויטש, נ. ווייניטשין, ברא, ל. קאצענעלסאן, וידוטשאנסקי, א. קראשקין, י. לעווין, ה. ווועוויער, י. ל. טראקענישסקי

Officers of the Merchants' Association

ההנהלה של איגוד הסוחרים

Правление Союза купцов

1924

אויפזיכטס־ראט, פון רעכטס — 1טע ריי: ש. נארמאן, י. שעסקין, א. גארדאן, א. 2טע ריי: ש. שימאנאוויטש, א. קראשקין, אקסעלראד; י. זאלקינד; ג. אייזענשטאדט, א. סענאל, א. וועקסלער, מ. דאניישעווסקי, טאלאץ, י. שאמבעדאל ברא, ה. הערשמאן,

Supervisory Council

מועצת־הפיקוח

Надзирательный совет

1924

פארוואלטונג פון האלצהענדלער - פארבאנד.

Officers of the Wood Merchants' Association

ההנהלה של איגוד סוחרים־העצים

Правление Союза лесных купцов

1924

יידישע בעלי־מלאכות אין XVIII טן יאָרהונדערט

JEWISH CRAFTSMEN IN THE XVIII CENTURY

בעלי־מלאכה יהודים במאה ה־XVIII

ЕВРЕЙСКИЕ РЕМЕСЛЕННИКИ В XVIII СТОЛЕТИИ

אַ קינסטלערישער זייגער אויסגעאַרבעט פון ווילנער זייגערמאַכער יוסף בערגמאַן

Artistic clock made by the Vilna watchmaker Joseph Bergman

שעון אמנותי — מעשה ידי השען הוילנאי יוסף ברגמן

Художественные часы – дело рук виленского часовых дел мастера Иосифа Бергмана

1785

מנחם (כאָלעם) דער שלאָסער — אַ פרומער ייד, אַ בן־תורה, באַרימט מיט זיין פאַך־קענטענישן ביי יידן און קריסטן

Menachem (Cholem) the locksmith – pious Jew, scholar, famous for his craftmanship among Jews and Christians

מנחם (חולם) המסגר — יהודי אדוק, בן־תורה, שנודע לתהלה בין יהודים ונוצרים על רוב ידיעותיו המקצועיות

Менахем (Холем) слесарь – набожный еврей, ученый, был известен среди евреев и христиан своими профессиональными знаниями

די מלאָכה	בעלי־מלאָכות		אַרבעטער		„יינגלעך"	
	1765	1784	1765	1784	1765	1784
שנייַדער (177)	88	135	6	1	42	52
טאַנדעטניקעס	6	5	—	—	1	1
(אַרבעט פאַר קראָמען (178)						
פוטער נייער (179)	82	88	—	—	23	18
שמוקלער (180)	29	59	—	—	14	6
גאָלדהאַפטער (181)	7	9	—	—	4	4
האַפטער	5	1	—	—	2	—
פאַרהאַנגענמייסטערס (182)	1	—	—	—	—	—
שטעקנאָדלמאַכער (א)	—	1	—	—	—	—
האָרנוואַרגמייסטער (ב)	3	2	—	—	—	—
גאָלדשמיד	18	11	—	2	9	1
קופערשמיד	5	11	—	1	1	4
בלעכער	16	17	—	—	4	4
גלעזער	11	11	—	—	1	2
דרעקסלער	1	1	—	—	—	—
שוסטער	—	10	—	—	—	2
גאַרבער	—	2	—	—	—	—
פאַרבער	—	2	—	—	—	—
באָנדער	1	2	—	—	—	—
שטוקאַטורער	2	—	—	—	—	—
קאַלכער	2	1	—	—	—	—
בויער, מויערער (ג)	5	2	—	—	—	—
קוימענקערער	2	5	—	—	—	2
אַיינבינדער	4	5	—	—	—	1
טאַבאַקמאַכער	1	—	—	—	—	—
קצב	15	11	—	—	—	—
מנקר	—	6	—	—	—	—
פישער	—	3	—	—	—	—
בעקער	12	9	—	—	—	—
מעל־מילנער (ד)	—	1	—	—	—	—
גרויפנמילנער	—	1	—	—	—	—
ווייַנמאַכער (ה)	6	1	—	—	—	—
בירבּרויער (ו)	1	5	—	—	—	—
קוואַסמאַכער (ז)	—	3	—	—	—	—
כלי־זמר (ח)	7	8	—	—	1	2
בדחן (ט)	—	1	—	—	—	—
צירולניק	1	2	—	—	—	1
דאָקטאָר מעד.	1	2	—	—	—	—
מלמדים	11	7	—	—	—	—
יידיש־שרייבער (סופר) (י)	1	—	—	—	—	—
פוילישׁ־שרייבער (יא)	1	—	—	—	—	—
בעל־עגלות	14	10	—	—	—	—
וואַסערטרעגער	—	2	—	—	—	—
גרעבער	1	—	—	—	—	—
סך הכל	359	452	3		16	19

טאַבעלע פון יידישע בעלי־מלאכות, אַרבעטער און לערן־יינגלעך אין ווילנע (לויט די פאָלקס־ציילונגען) 1765, 1784

Chart of Jewish craftsmen, workers and apprentices in Vilna (according to the censuses) 1765, 1784

לוח סטאטיסטי של בעלי־מלאכה, פועלים ושוליות יהודים בווילנה (לפי הספירות הרשמיות), 1765, 1784

Список еврейских ремесленников, рабочих и учащихся ремеслу в Вильне (согласно переписи населения) в 1765 и 1784 гг.

יידישע אַנטוועלקער־צעכן

JEWISH ARTISANS' GUILDS

איגוד של בעלי־מלאכה יהודים

ЕВРЕЙСКИЕ РЕМЕСЛЕННЫЕ ЦЕХА

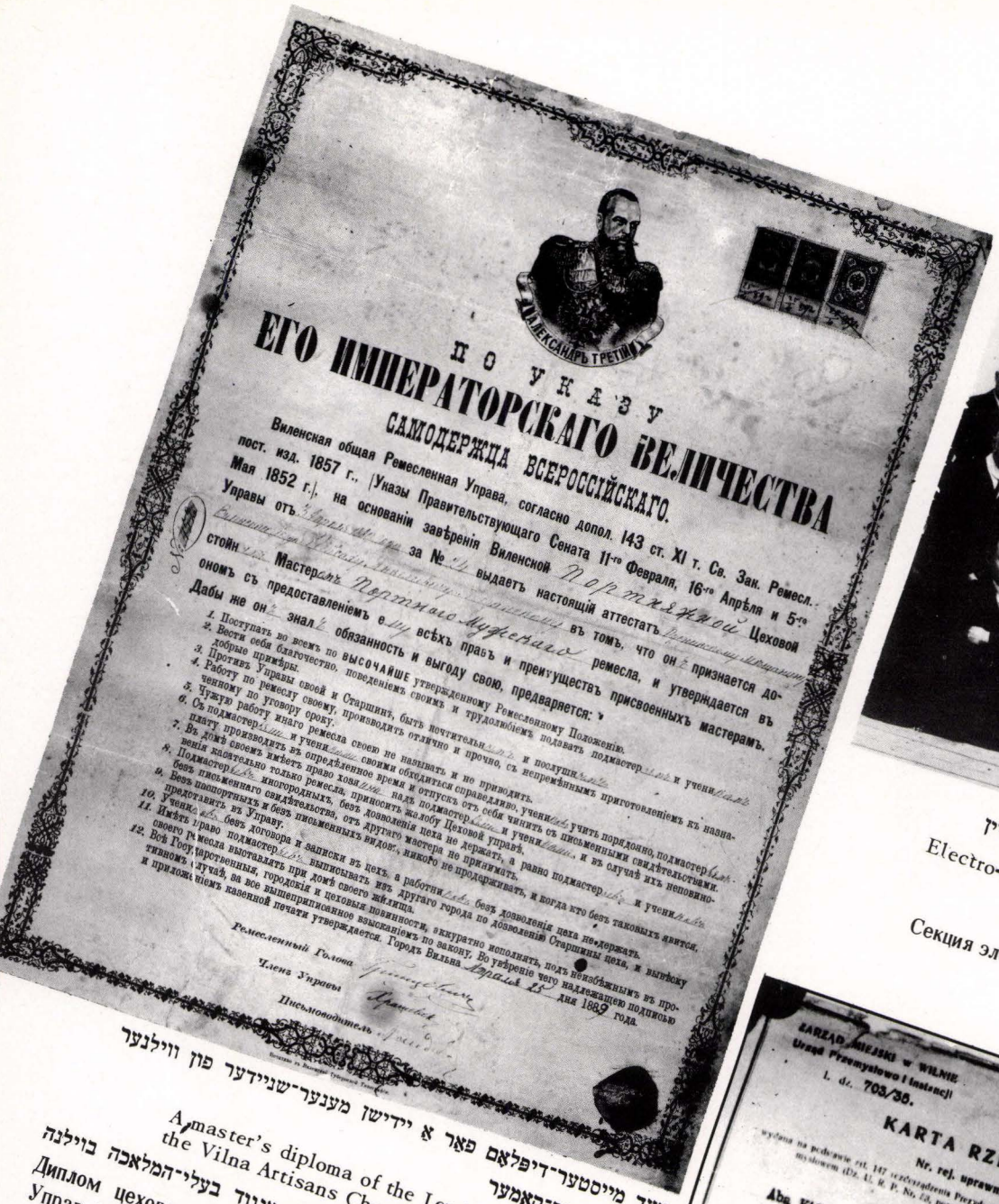

По указу
ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА
САМОДЕРЖЦА ВСЕРОССІЙСКАГО.

Виленская общая Ремесленная Управа, согласно допол. 143 ст. XI т. Св. Зак. Ремесл. пост. изд. 1857 г., (Указы Правительствующаго Сената 11-го Февраля, 16-го Апрѣля и 5-го Мая 1852 г.), на основаніи завѣренія Виленской Ремесленной Управы отъ ... за № ... выдаетъ настоящій аттестатъ ... въ томъ, что онъ ... признается достойнымъ ... Мастера ... ремесла, и утверждается въ семъ званіи.

Дабы же онъ ... зналъ свои всѣхъ правъ и преимуществъ присвоенныхъ мастерамъ, обязанность и выгоду свою, предваряется:

1. Поступать во всемъ по высочайше утвержденному Ремесленному Положенію.
2. Вести себя благочестиво, поведеніемъ своимъ и трудолюбіемъ подавать подмастерью и ученику добрые примѣры.
3. Противъ Управы своей и Старшинъ, быть почтительнымъ и послушнымъ.
4. Работу по ремеслу своему, производить отлично и прочно, съ непремѣннымъ приготовленіемъ къ назначенному по уговору сроку.
5. Чужую работу иного ремесла своего не напымать и не приводить.
6. Съ подмастерьемъ и учениками своими обходиться справедливо, учить порядочно, подмастерью и ученику надъ подмастерьемъ и ученикомъ своимъ чинить съ письменными свидѣтельствами.
7. Въ домѣ своемъ имѣть право хозяина и въ случаѣ ихъ неповиновенія каблучно только ремесла, принесть жалобу Цеховой управѣ.
8. Подмастерью иногороднымъ, безъ дозволенія цеха не держать, а равно подмастерья и ученика безъ письменнаго свидѣтельства, отъ другаго мастера не принимать.
9. Безъ шапортныхъ и безъ письменныхъ видовъ, никого не продерживать, и когда кто безъ таковыхъ явится, представить въ Управу.
10. Ученика безъ договора и записки въ цехъ, а работника безъ дозволенія цеха не держать.
11. Имѣть здраво подмастерья изъ другаго города по Дозволенію Старшины цеха, и выписку оного въ коемъ выполнять изъ домѣ своего жилища.
12. Всѣ Государственныя, городскія и цеховыя повинности, акуратно исполнять, подъ неизбѣжнымъ въ противномъ случаѣ, за все вышеприписанное взысканіемъ по закону, Во утвержденіе чего надлежащею подписью и приложеніемъ казенной печати утверждается. Городъ Вильна ... дня 1889 года.

Ремесленный Голова ...
Члена Управы ...
Письмоводитель ...

צעך מייסטער־דיפלאָם פאר א יידישן מענער־שניידער פון ווילנער
האַנטווערקער־קאַמער

A master's diploma of the Jewish tailor's guild of the Vilna Artisans Chamber

Диплом цехового мастера, выданный виленской ремесленной Управой еврейскому мужскому портному

1889

עלעקטראָכניקער־סעקציע ביים יידישן האַנטווערקער־פאַראיין

Electro-technicians' section at the Jewish Artisans Union

מדור האלקטרוטכניקה של איגוד בעלי־המלאכה היהודים

Секция электротехников при еврейском ремесленном союзе

1937

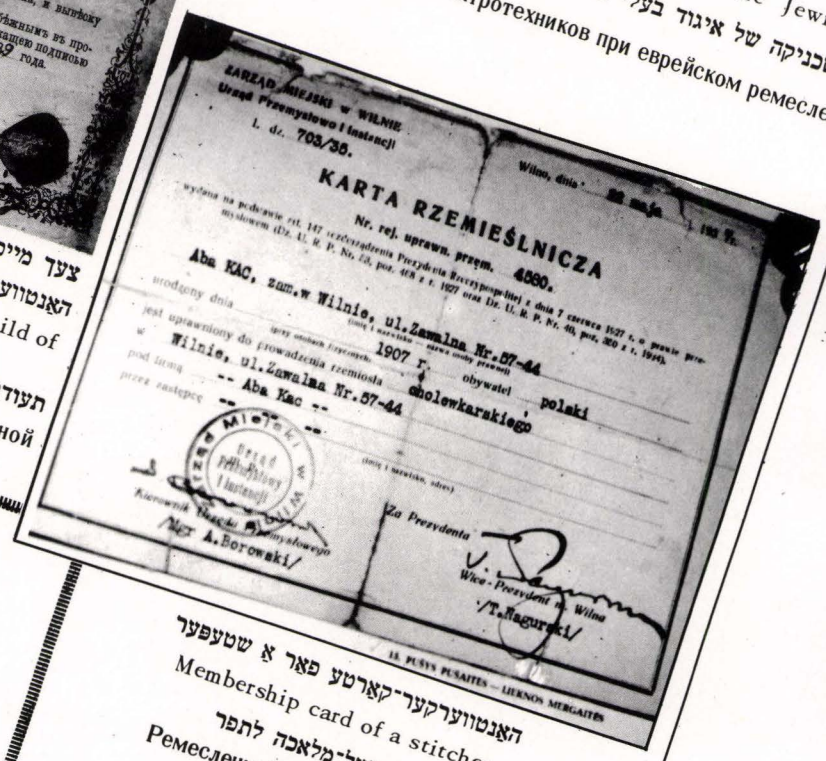

ZARZĄD MIEJSKI w WILNIE
Urząd Przemysłowo Instancji
L. dz. 703/38.

KARTA RZEMIEŚLNICZA

Wilno, dnia ... 193 ...

Nr. rej. uprawn. przem. 4680.

wydana na podstawie art. 147 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowem (Dz. U. R. P. Nr. 53, poz. 468 z r. 1927 oraz Dz. U. R. P. Nr. 40, poz. 320 z r. 1928).

Aba KAC, zam. w Wilnie, ul. Zamalna Nr. 57-44

1907 r. obywatel polski

jest uprawniony do prowadzenia rzemiosła cholewkarskiego

Wilnie, ul. Zamalna Nr. 57-44

-- Aba Kac --

(miejscowość i ulica, albo numer domu przy którym rzemiosło ma być wykonywane)

Kierownik Urzędu Przemysłowego /Mgr A. Borowski/

Za Prezydenta
Wice-Prezydent m. Wilna
/T. Maguraski/

13. PUSIS PUSAITES — LIEKNOS MERGAITES

האַנטווערקער־קאַרטע פאר א שטעפער

Membership card of a stitcher

כרטיס בעל־מלאכה לתפר

Ремесленный билет заготовщика

1937

סטאַטוט

פון צעך

לויט די סאַרישריפטן פון דער פאַראַרד־
נונג פון מלוכה פרעזידענט פון 7 יוני
1927 — פוילישער אינדוסטריע־געזעץ

1929

סטאַטוט פון צעך לויטן פוילישן אינדוסטריע־געזעץ

Statute of guild in accordance with the Polish industry law

התקנון של איגוד בעלי־המלאכה לפי חוק התעשיה הפולני

Цеховой статут согласно польскому закону о промышленности

1929

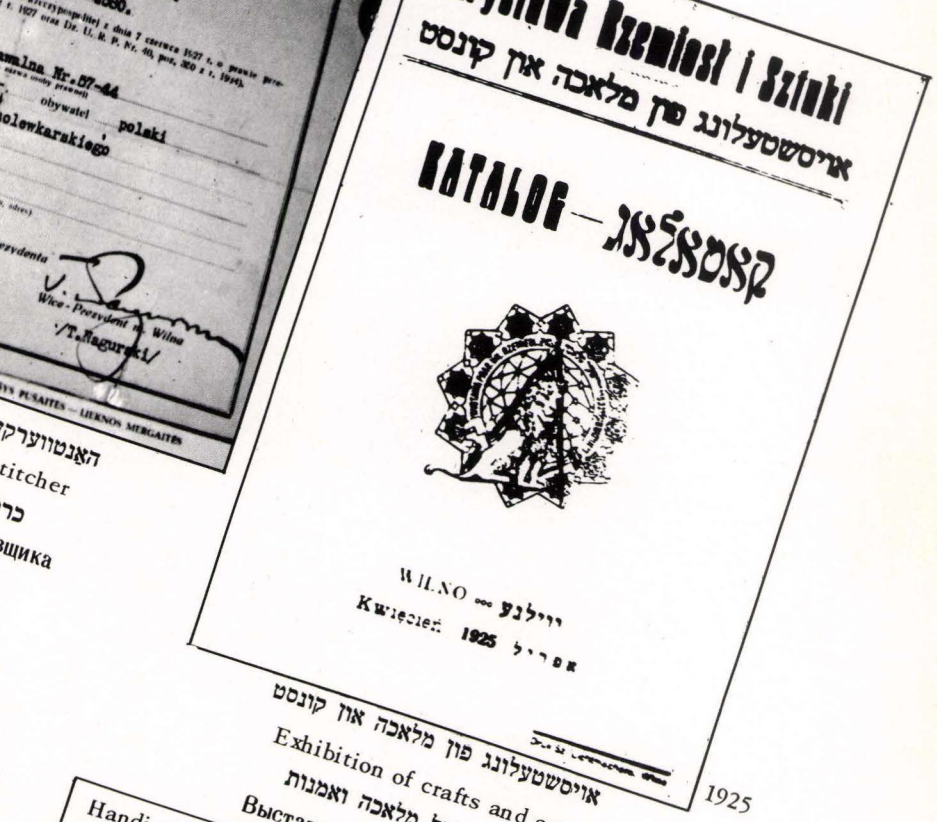

Wystawa Rzemiosł i Sztuki

אויסשטעלונג פון מלאכה און קונסט

KATALOG — קאַטאַלאָג

WILNO — ווילנע

Kwiecień 1925 אפריל

אויסשטעלונג פון מלאכה און קונסט

Exhibition of crafts and arts

תערוכה של מלאכה ואמנות

Выставка ремесел и искусств

1925

Handicrafts Workers' in year			
Ремесленники		год	1928
Non-Jewish	Не-еврейские		1942
Jewish	еврей		2877
Total	итого		4819

האַנטווערקער אין בעלי־מלאכה בשנת

ניט־יידן	שאינם יהודים	1942
יידן	יהודים	2877
	סה־הכל	4819

צענטראַלער יידישער האַנטווערקער־פֿאַראיין

CENTRAL JEWISH ARTISANS ASSOCIATION

איגוד יהודי מרכזי של בעלי־מלאכה

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ЕВРЕЙСКИЙ РЕМЕСЛЕННЫЙ СОЮЗ

1940 – 1916

מיטגלידס־קאַרטע פון האַנטווערקער־פֿאַראיין

1920 Membership card in the Artisans Association

1920 כרטיס־חבר של איגוד בעלי־מלאכה

Членский билет ремесленного союза

Officers of Artisans Association

הנהלת האיגוד של בעלי־מלאכה

Правление ремесленного союза

1929

Объявленіе Общества вспомоществованія портныхъ евреевъ г. Вильны объ имѣющемъ состояться общемъ собраніи, которое просятъ посѣтить и вступить въ члены сего О-ва.

אויפרוף

פון דיא שניידערשע פערוואלטונג אין וויל־נא.

אין וועט פארקומען די אלגעמיינע פערזאמלונג

ברידער!

מיר דיינקען, דאס יעדערער פון אייך, ווער עס האט אין בעגשטן געפיהל, וועט זיך ניט עגמוגען צו בעטיילינען זיך אין יעצטיגע ארבייט פון פערוואלטונג, ווילבע ווייל אויסארבעטען חילפע פאר דיא איגענע ברידער, מען זאל האבען אין איגענע קוועלע צוא וועדען זיך אשלעכטע ציים, אין אין אפדיילבע ציים איז אויך טאַ אז בשן אז אין פערבינדונג מיט דיא איגענע חברים, ברידער! מען קען לייבט פערשטיין, דאס בייא יעצטיגע ציים לעבט קיין בעגשטש ניט פאר זיך, יעדערער שטיט אין אפערבונד אין דער אלגעמיינער אבשטעמטוא ווילבע עם איז יעצט ניט ווייניג דא, אין יעדערער לאט זיך אויף דעם קאמטען ווייניגער ארבער מערער נאר, זולבסטפערשטענדליך, ווען בעדינט ג׳ אין אשלעכטע ציים איז זייער ניט אגענעמם צוא ווערדען זיך אין, אזא ארט וואי משן קוקט אויף אזוי ניט פרעמדע איגען וועלבע פערשטיין ניט אין ווילען ניט פערשטיין אונזערע אינטערעסען איז דאך נליבער אז מיר זאלען דאבען אין איגענעם ארט וואי מיר זאלען קענען פערטרידיגען אונזערע אין גענינען הילפע אין אניטיגע ציים!

שיידער פון פאך ארבעט אויף יעדען פון אונזערע ברידער אין אונטער־ מיטגלידער אונד דיא וועלבע וואס זיינען שוין ביא אונז בעטיילינען זיך אין דעם יעצטיגען פערזאמלונג אין אייערע־עטען צו בעטיילינען זיך אין דעם יעצטיגען פערזאמלונג אין אייערע־עטען פאר מיטגלידער!

מיר דיינקען דאס אונזערע רייד וועלען אבקלינגען אין די הערצער פון אונזערע ברידער אין וועלען אויסמוצען דעם יעצטיגען מאבעמט צו די איגענע פאלע אין אויף פון אלע זיינע ברידער פון דעם זעלבען פאך:

פראוויזארישע

Печ. разр. 30 Іюля 1910 г. за Вил. Полиц. Помощн. Зубрицкій. Тип. Н. Я. Левинъ и Сынъ, Вильна, Нѣмецкая 22.

אויפרוף פאר אן אלגעמיינער פארזאמלונג פון שניידער־פארײַן

A call for a general meeting of Tailors Union

קול־קורא לקראת אספה כללית של איגוד החייטים

Воззвание перед общим собранием союза портных

1910

Cultural Commission of Artisans Association

ועדת־התרבות של איגוד בעלי־המלאכה

Культурная комиссия ремесленного союза

קולטור־קאמיסיע פון האַנטווערקער־פאַר־ איין, פון רעכטס: ח. בלאַנדעס, פ. בעהאַק, מ. לעווּאַוויטש, מ. סינעזאַן, א. קאַוואַלסקי, קרעמערמאַן

1938

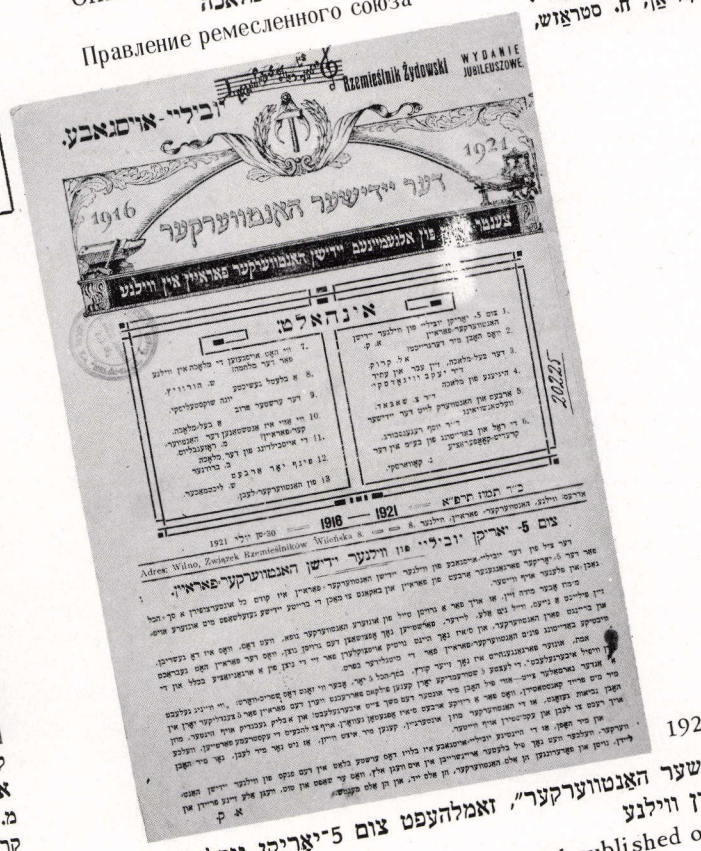

1921

„דער יידישער האַנטווערקער", זאַמלהעפט צום 5־יאָריקן יובל פון פֿאַראיין אין ווילנע

"The Jewish Craftsman", Journal published on the 5th anniversary of the Association in Vilna

„בעל־המלאכה היהודי", מאסף למלאת 5 שנים לאיגוד בוילנה

„Еврейский ремесленник", сборник к пятилетнему юбилею ремесленного союза в Вильне

מלאכות און בעלי מלאכות

CRAFTS AND CRAFTSMEN

מלאכות ובעלי מלאכה

РЕМЕСЛА И РЕМЕСЛЕННИКИ

באַסטאַמסקיס סטאָלעריי־וואַרשטאַט

Bastomski's carpentry shop

Столярная мастерская Бастомского

הנגרייה של באסטומסקי

סטאָלעריי־אַרטעל

Carpentry plant 1940

Столярная артель

נגריית־פועלים

טופיצער־וואַרשטאַט אויף גאון־גאַס (י. ישורין און מ. גאָלדינג צו גאַסט פון אַמעריקע)

Upholstery shop at Gaon Street (I. Yeshurin and M. Golding on a visit from America)

סדנת־ריפוד ברחוב הגאון (י. ישורין ומ. גולדינג — אורחים מאמריקה)

Обивочная мастерская на улице Гаона (Е. Ешурин и М. Гольдинг – гости из Америки)

„אַלטיטשקעס פֿאַריקמאַכערסקע" אויף מילאָסערנע גע געסל

''Altitchke's Hairdresser's Shop'' at Milosierna Lane

„המספרה של „אלטיצ'קה" בסימטת מילוסרנה"

„Алтичкина парикмахерская" в Милосердном переулке

לויטן יערלעכן באַריכט פון ווילנער האַנטווערקער־קאַמער זיינען אַפּיציעל אין 1936 געווען רעגיסטרירט 3832 האַנטווערקער־וואַרשטאַטן — 814 שניידער; 434 שוסטער; 204 פֿאַריקמאַכער; זעמשער, קירזשנער — בלויז אין די הונדערטער. 687 וואַרשטאַטן האָבן זיך געשלאָסן. די מע־הייט — צוליב מאַנגל אין אַרבעט, פון זיי : 93 שניידער; 184 בעקעריין — צוליב מעכאַניזאַציע

According to the annual report of the Vilna Artisans Chamber in 1936 there were 3,832 registered handicraft shops; 814 tailors; 434 shoemakers; 204 barbers; shammy dressers, furriers – counting only those in the hundreds; 687 shops closed, mostly because of unemployment, 93 of them – tailors; 148 bakeries, because of mechanization

לפי הדו"ח השנתי של משרד בעלי־מלאכה: בוילנה נרשמו בשנת 1936 3832 סדנאות של בעלי־מלאכה: 814 חייטים; 434 סנדלרים; 204 ספרים; מעבדי עורות־יעלים; פרוונים — רק למאות. 687 סדנאות נסגרו, רובן — בגלל חוסר עבודה. מהן — 93 של חייטים, 184 מאפיות — בגלל מיכון.

По годовому отчету виленской ремесленной палаты, в 1936 г. было официально зарегистрировано 3832 ремесленных мастерских, из них портняжных – 814, сапожных – 434, парикмахерских – 204. перчаточных и скорняжных – несколько сот. 687 мастерских закрылось, в большинстве случаев – из–за недостатка работы, в т. ч. 93 портняжные, 148 хлебопекарен из–за механизации производства

וועשעריי ביי „משמרת חולים"

Laundry at ''Mishmeret Cholim'' (''Care of the Sick'')

מכבסה ליד „משמרת חולים"

Прачечная при больнице „Мишмерес – Хойлим"

מלאכות און בעלי-מלאכות

CRAFTS AND CRAFTSMEN

מלאכות ובעלי-מלאכות

РЕМЕСЛА И РЕМЕСЛЕННИКИ

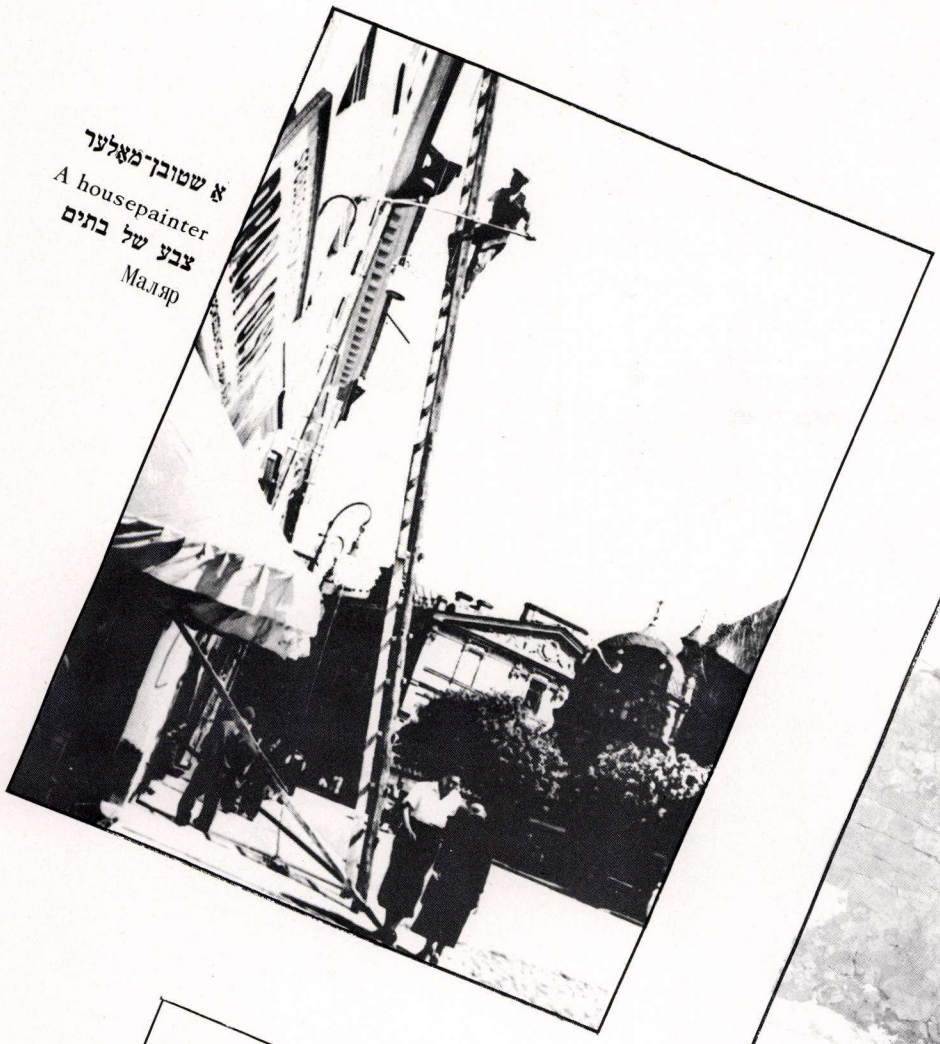

א שטובן-מאלער
A housepainter
צבע של בתים
Маляр

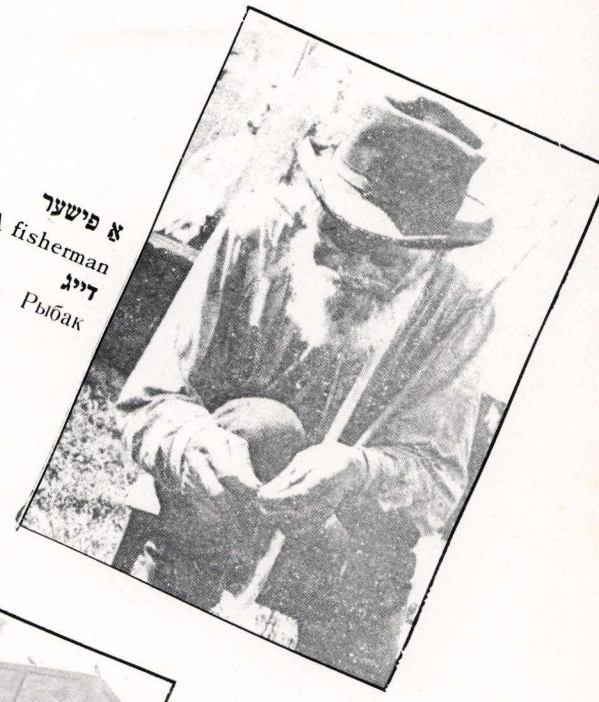

א פישער
A fisherman
דייג
Рыбак

א גלעזער
A glazier
זגג
Стекольщик

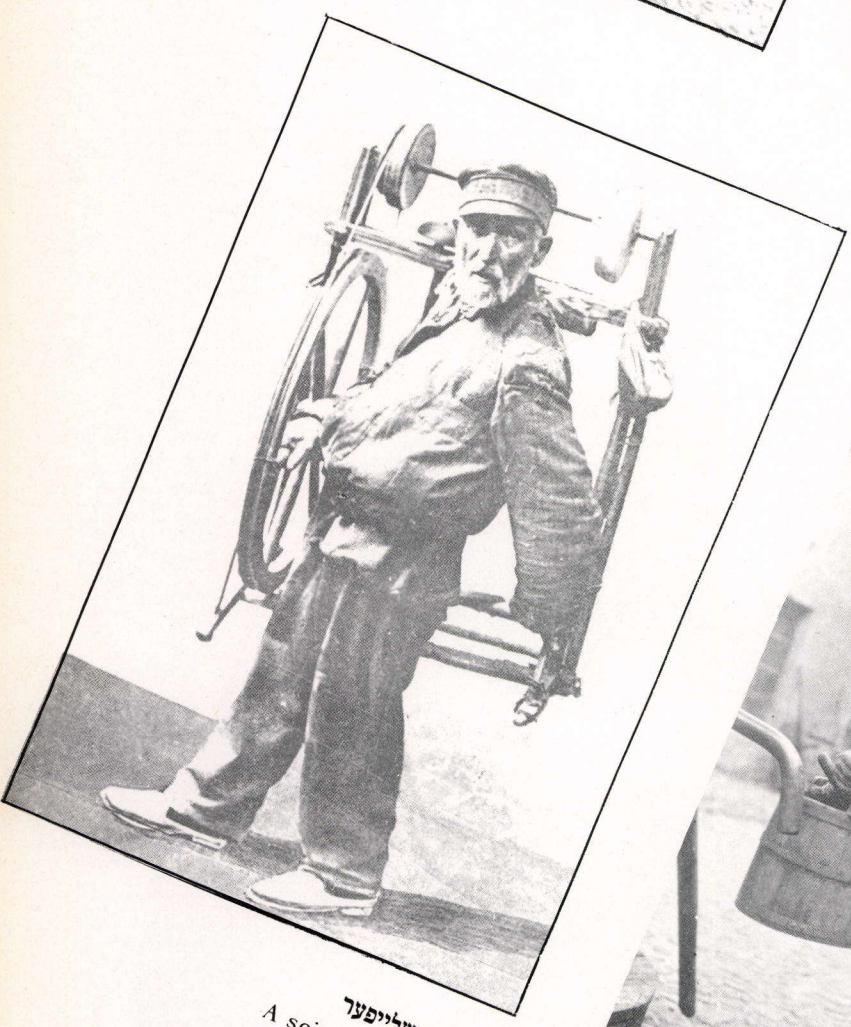

א שערן-שלייפער
A scissors-sharpener
משחיז-מספריים
Точильщик

א וואסער-טרעגער
A water-carrier
שואב-מים
Водонос

א שמיד
A blacksmith
נפח
Кузнец

טרעגער און איזוואשטשיקעס

PORTERS AND DRIVERS

סבלים ובעלי עגלה

ГРУЗЧИКИ И ИЗВОЗЧИКИ

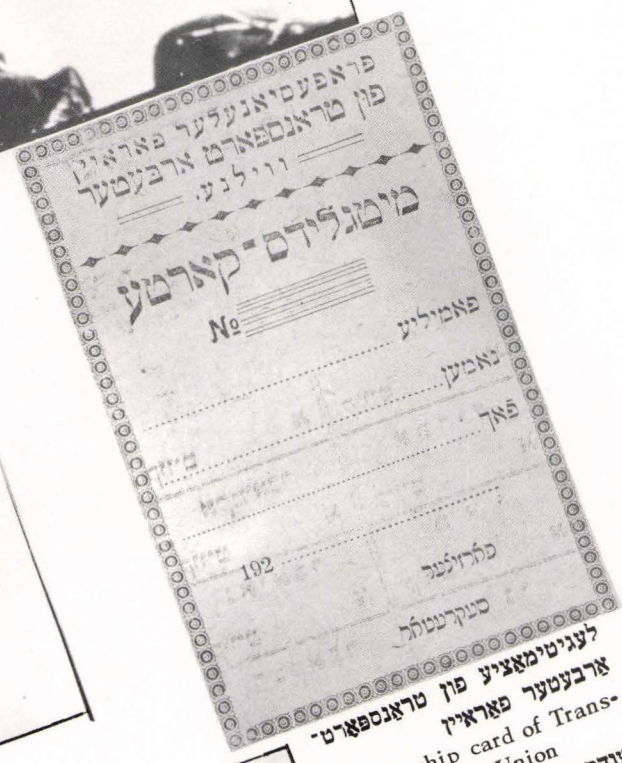

לעגיטימאציע פון טראנספארט-ארבעטער פאראיין

Membership card of Transport Workers' Union

תעודת־חבר של איגוד פועלי־תחבורה

Членский билет профсоюза рабочих транспорта

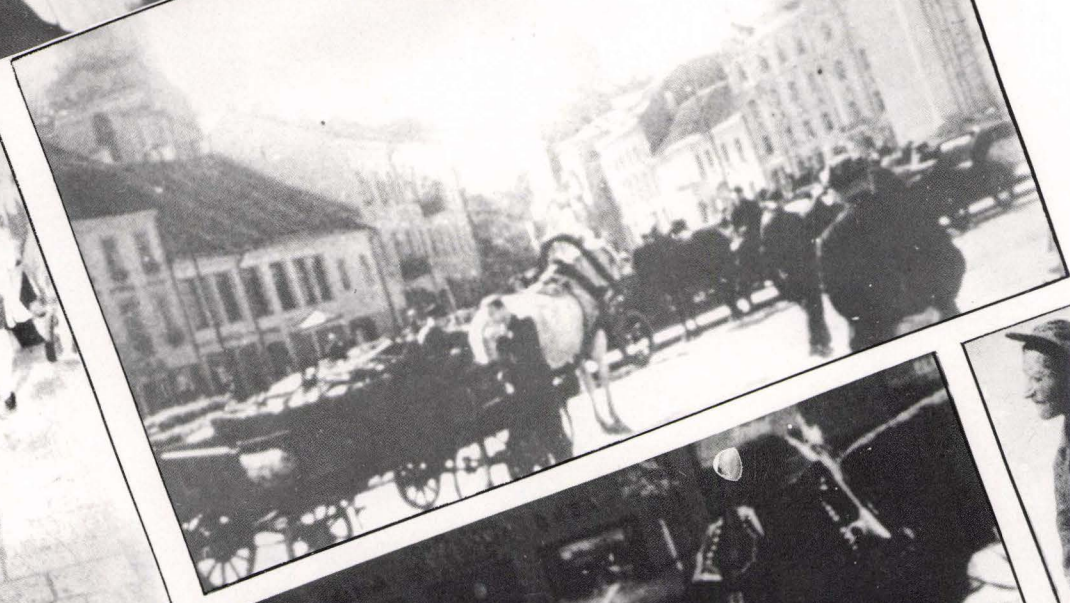

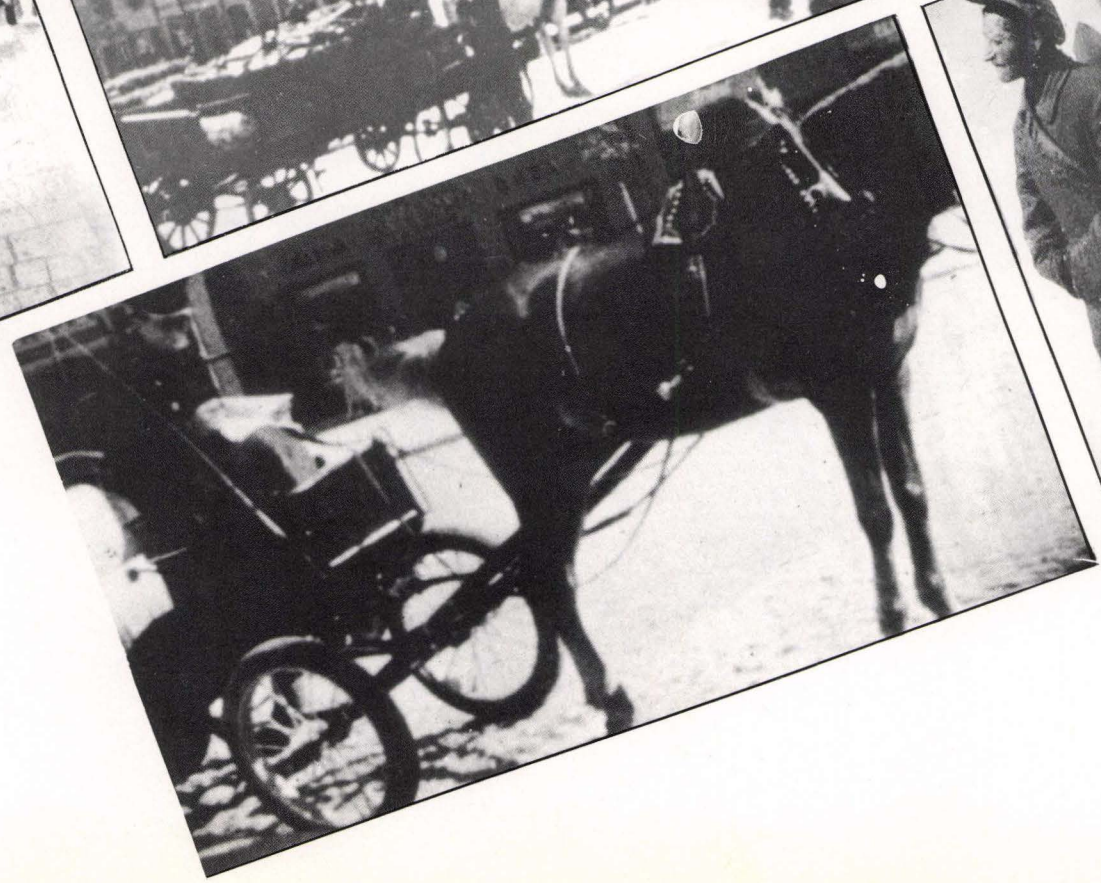

UNSKILLED LABORERS

ЧЕРНОРАБОЧИЕ

שוואַרץ־אַרבעטער

פּועלי עבודה גופנית

פּליטן־טרייבער
Raft polers
נהגי דוברות
Плотовщики

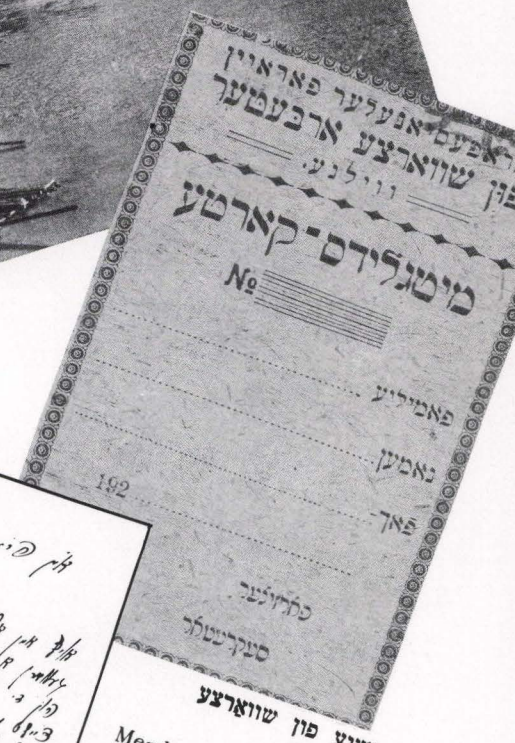

לעגיטימאַציע פון שוואַרצע ארבעטער פאַראיין
Membership card of unskilled Laborers' Union
תעודת־חבר של „איגוד פועלי עבודה גופנית"
Членский билет профсоюза чернорабочих

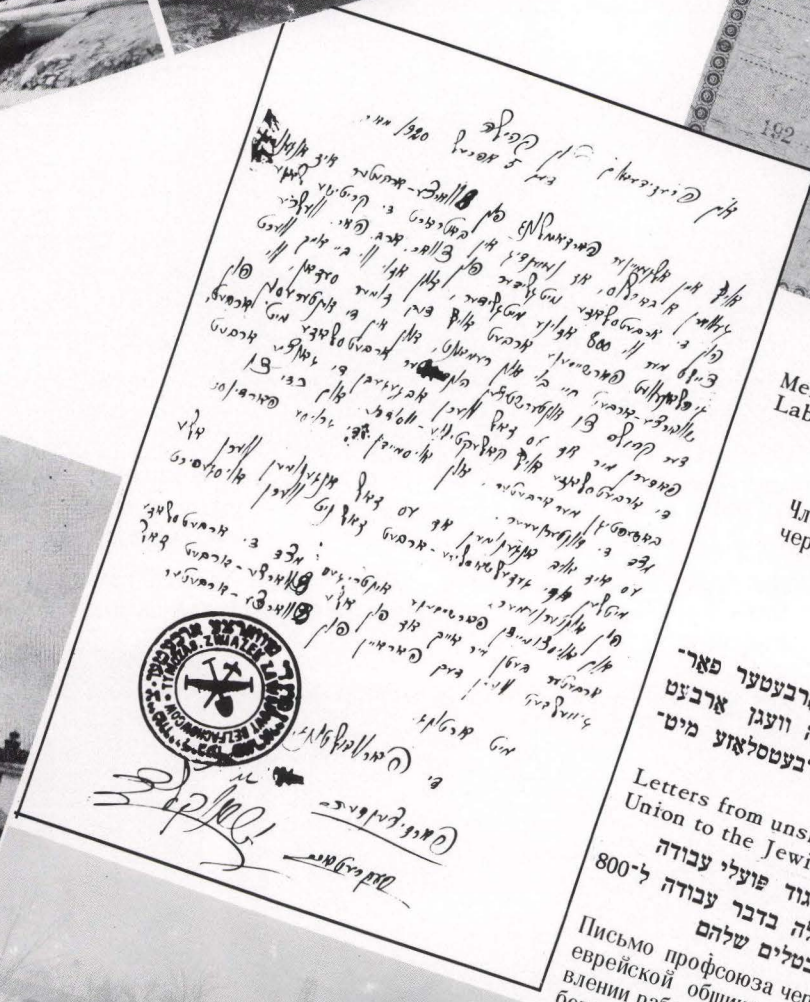

בריוו פון „שוואַרצע ארבעטער פאַראיין" צו דער קהילה וועגן אַרבעט פאַר זייערע 800 אַרבעטסלאָזע מיטגלידער
Letters from unskilled Laborers' Union to the Jewish Community
מכתבים של „איגוד פועלי עבודה גופנית" לקהילה בדבר עבודה ל־800 החברים המובטלים שלהם
Письмо профсоюза чернорабочих еврейской общине о предоставлении работы восьмистам безработным членам союза

Woodsawyers and woodcutters
Пильщики и дровосеки

האַלץ־זעגער און האַלץ־העקער
מנסרי־עצים וחוטבי־עצים

יידן אין אינדוסטריע אוו מלאכה

JEWS IN INDUSTRY AND TRADE

יהודים בתעשייה ובמלאכה

ЕВРЕИ В ПРОМЫШЛЕННОСТИ И РЕМЕСЛЕ

„עלעקטריט", גרויסע ראדיא־פאַבריק פון לעווין, כוואָלעס און שותפים

"Electrit", large radio plant; Levin, Chvoles and partners

„אלקטרית", בית־חרושת גדול לרדיו של לווין, כוולס ושותפיהם

„Электрит" – крупнейший радио–завод в Польше, собственность Левина, Хволеса и ко.

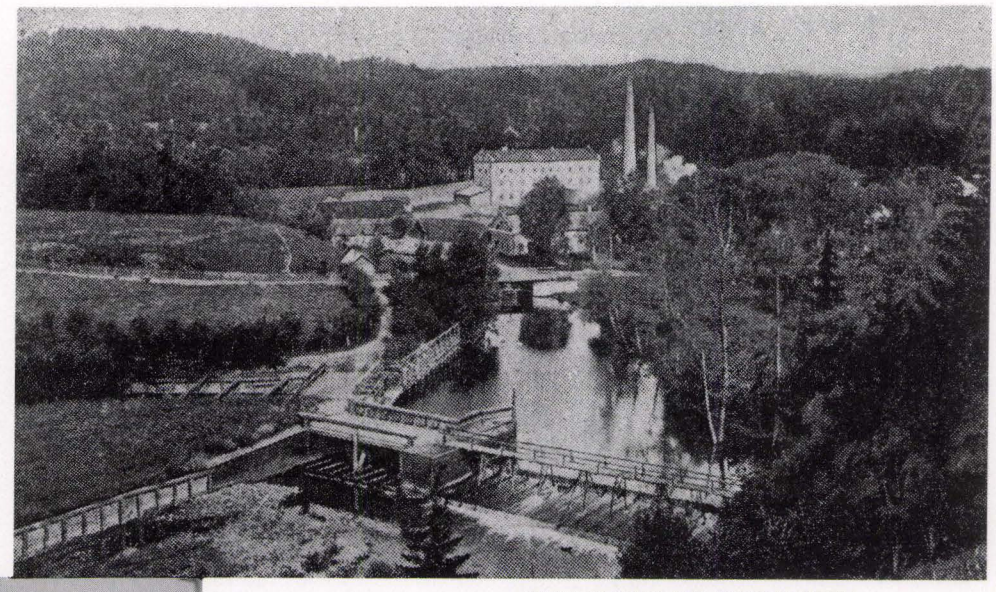

פאַפּיר־פאַבריק אין קוטשקערישאַק

Paper factory in Kutchkerishki

בית־חרושת לנייר בקוצ'קרישוק

Бумажная фабрика в Кучкуришках

דער פראָצענט יידן אין פאַרשיידענע פראָפעסיעס אין ווילנע:
(אין די דרייסיקער יאָרן):

90%	באַקלייזפאַכן	75%	דאָקטוירים
90%	קאָפעלוש־מאַכער	30%	אַדוואָקאַטן
89%	בלעכער	5%	שטאָטישע באַאַמטע
62%	ווּעשחניי טערינגס	1½%	מלוכישע באַאַמטע
50%	שנייידעתס	27 —	באַדבאַאַמטע
46%	פורמאַנעס	3 —	פאָסט־באַאַמטע
35%	דרהאַשקערס	1 —	הויף־קערער
33%	שלאָסערס	100%	קוימען־קערערס
29%	שוסטערס	1%	עחד־אַחבעמער
20%	סטאָלערס		

Chocolate and confectionary products were among the Jewish industries in Vilna; "VILBIG" tour of the candy factory "Fortuna"

שאָקאָלאַד־און קאָנפּעקטן־אויסאַרבעטונג האָט געהערט צו די יידישע אינדוסטריעס אין ווילנע — א „ווילביג" אויספלוג אין קאָנפּעקטן־פאַבריק „פאַרטונא"

Шоколадные и конфектные изделия производились еврейской промышленностью в Вильне. Экскурсия „ВИЛБИГ" в конфектной фабрике „Фортуна"

שוקולד ומיני־מתיקה נמנה על התעשייה היהודית בוילנה — סיור „וילביג" בבית־החרושת למיני־מתיקה „פורטונה"

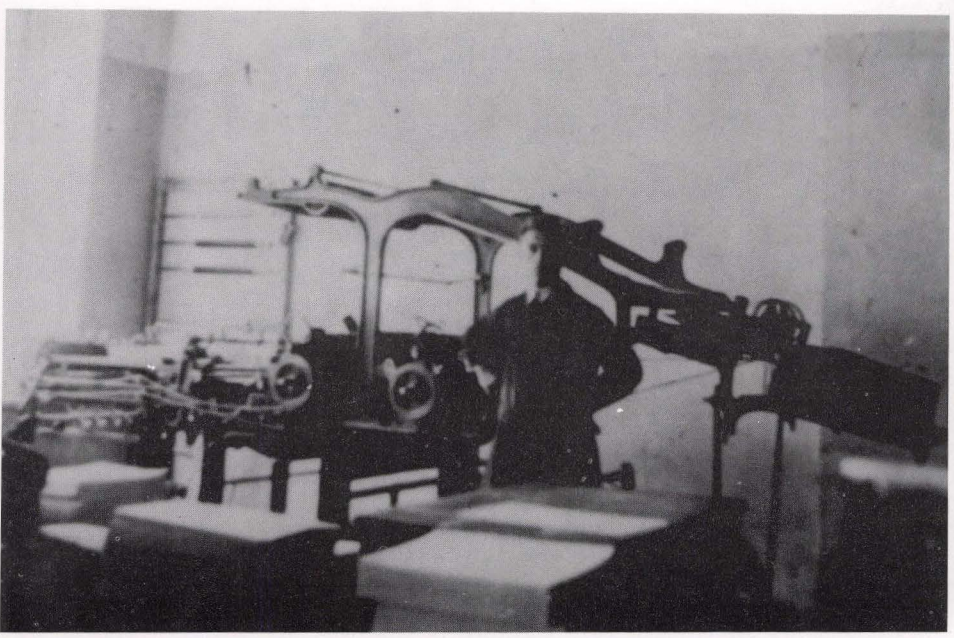

1936 אייגבינדעריי „פאָשיטעק", דיסנער געסל נ' 4

Book bindery "Pozhitek", Disna Lane no. 4

הכריכייה „פוז'יטק", סימטת דיסנה מס' 4

Переплетная „Пожитек", в Дисненском переулка

אייגבינדעריי האָט געהערט צו די יידישע פאַכן — אייגבינדעריי און דרוקעריי „אַרטעל"

Book binding was among the Jewish trades; book bindery and print shop "Artel"

כריכת־ספרים נמנתה על המקצועות היהודיים; כריכייה ובית־דפוס „ארטל"

Переплетное ремесло было в еврейских руках. Переплетная и типография „Артель"

1911

LEATHER WORKERS

КОЖЕВЕННЫЕ РАБОЧИЕ

לעדער־אַרבעטער

פועלים מעבדי־עורות

א שוסטער־לאַטוטניק בעת דער ערשטער וועלט־מלחמה

A shoe mender during World War I

סנדלר־מטליא בזמן מלחמת העולם הראשונה

Сапожник- во время первой мировой войны

1917

1939

Shoemaker refugees during World War II

Сапожники–беженцы во время второй мировой войны

שוסטער־פליטים בעת דער צווייטער וועלט־מלחמה

סנדלרים־פליטים בזמן מלחמת־העולם השנייה

גוטאַלין צו די שיך

Shoe polish

משחת נעליים

Гуталин для обуви

אין א שטעפער־ווארשטאט

In a shoemaker's shop

בסנדלרייה

В сапожной мастерской

אין דער גאַרבעריי סוראָוויטש, שלאַכטורנע גאַס

In the Surovitch tannery, Shlachturna Street

בבית־החרושת של סורוביץ', רחוב שלכטורנה

В кожевенном заводе Суровича, Шляхтурная улица

1932

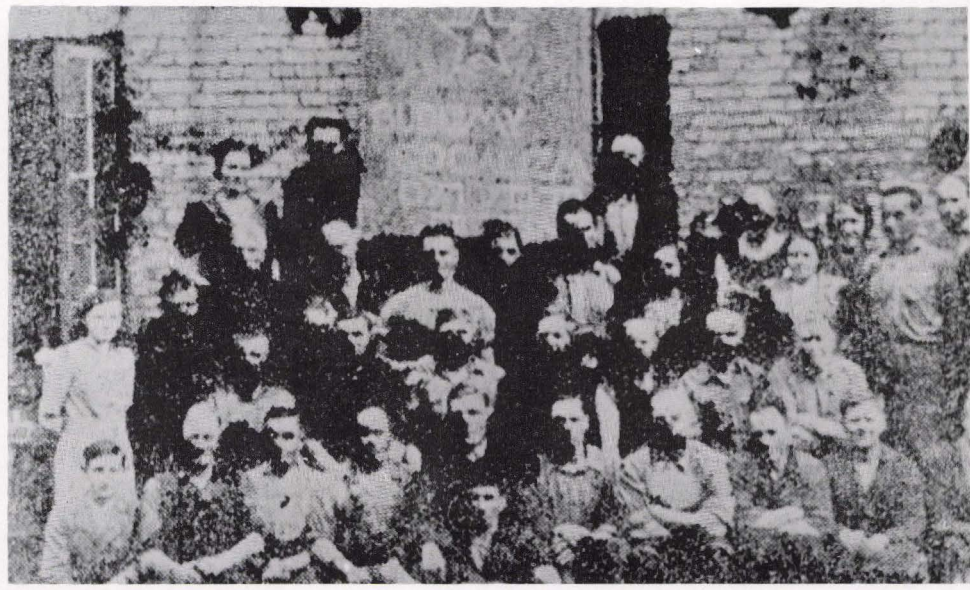

לעדער־פאַבריק „יוניאַן" (פון דערטשאַנסקי און ספּעקטאָר), די אַרבעטער מיטן קאָמיסאַר יודל קנאַפּ

(Dertchanski's and Spector's) Leather Factory "Union" – The workers with Commissar Yudel Knop

בית־חרושת לעיבוד עורות „יוניון" (של דרצ'נסקי וספקטור), הפועלים עם הקומיסר יודל קנופ

Кожевенный завод „Юнион" (Дерчанского и Спектора) – рабочие с комиссаром Юделем Кнопом

1940

MECHANICAL BAKERY

МЕХАНИЧЕСКАЯ ПЕКАРНЯ

1940

מעכאַנישע בעקערייַ

מאפייה מיכנית

ביים פאַרקנעטן און וועלגערן

Kneading and rolling

לישה וגיבלול

Замешивание и раскатка теста

ביים מעכאַנישן אויוון

ליד התנור המיכני

At the mechanical oven

У механической печи

דאָס צעפירן אין געשעפטן

הובלה לחנויות

Delivering to stores

Развозка по лавкам

ברויט־אָפּצייכן פון קאָאָפּעראַטיווע־בעקערייַ „אַרבעטער"

Bread label of the "Worker" Cooperative Bakery

תג־הלחם של המאפייה השיתופית „פועל"

Хлебная наклейка кооперативной пекарни „Рабочий"

1916

SELTZER FACTORY AND BEER BREWERY

ПРОИЗВОДСТВО ГАЗИРОВАННЫХ НАПИТКОВ И ПИВОВАРЕНИЕ

סעלצער־פאַבריק און ביר־ברויערייַ

בית־חרושת לסודה ובית־מבשל בירה

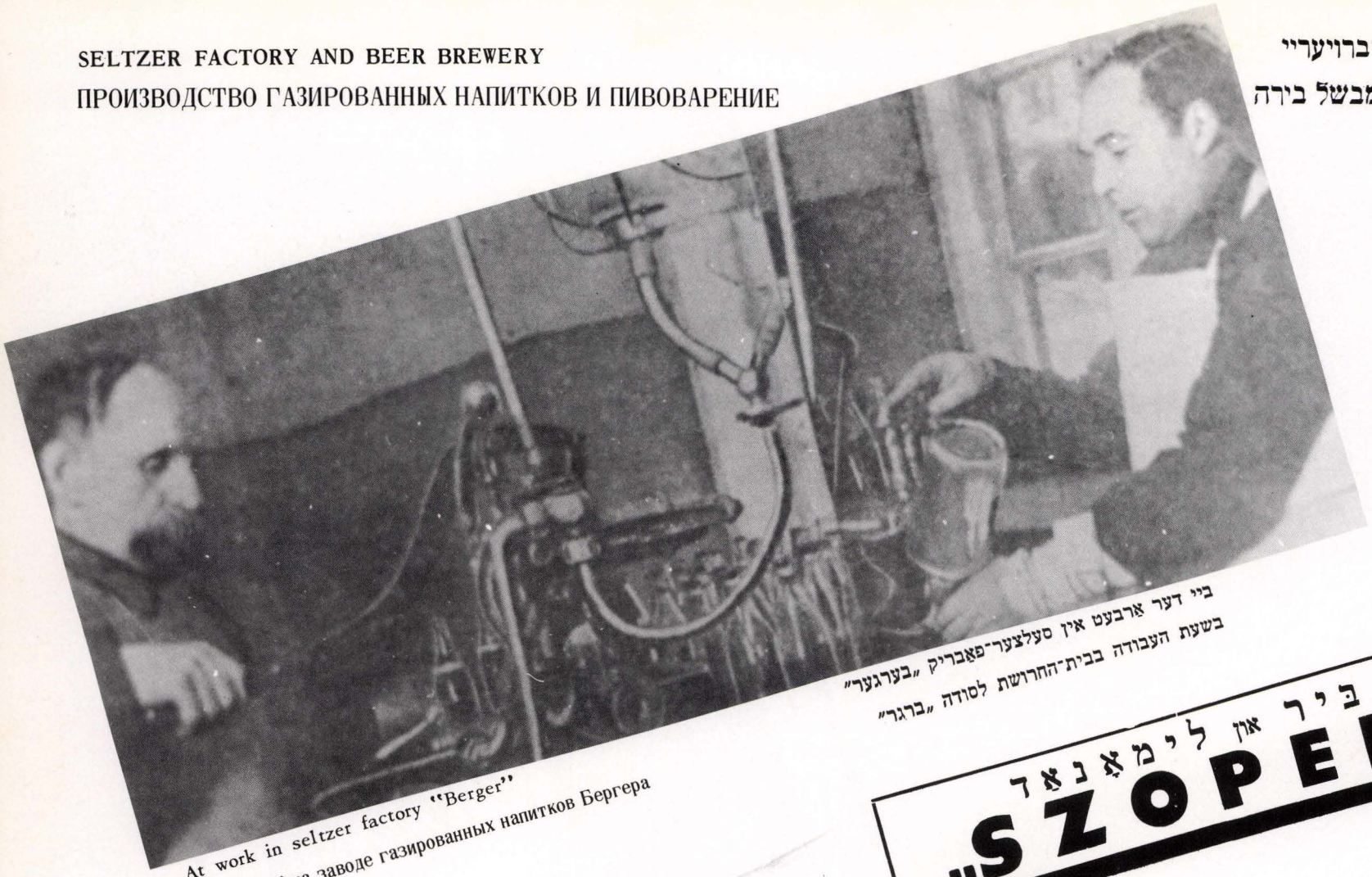

At work in seltzer factory "Berger"

За работой на заводе газированных напитков Бергера

ביי דער אַרבעט אין סעלצער־פאַבריק „בערגער"

בשעת העבודה בבית־החרושת לסודה „ברגר"

ב י ר און ל י מ אָ נ אָ ד

„SZOPEN"

"VILBIG" tour of Chopin Beer Brewery, Sierakovska Street No. 18

Экскурсия „ВИЛБИГ" на пивоваренном заводе "Шопен", улица Сераковского № 18 1930

„ווילביג" — עקסקורסיע אין ביר־ברויערייַ „שאָפּען", סיעראַקאָווסקע ג' 18

„ווילביג" — סיור בבית־החרושת לבירה „שופן", רח' סיראקובסקה 18

Jewish young people in Chopin Beer Brewery at North Fair

Еврейская молодежь в павильоне пивоваренного завода "Шопен" на Северной ярмарке

ייִדישע יוגנטלעכע אין „שאָפּען" ביר־פאַוויליאָן

אויפן צפון־יריד

נוער יהודי בביתן־הבירה של „שופן" ביריד הצפון

פוטער־אינדוסטריע
FUR INDUSTRY
תעשיית פרוות
МЕХОВАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Fur shop – Porudominski Brothers, German Street No. 28

Меховая мастерская – братьев Порудоминских, Немецкая улица № 28

פוטער־וואַרשטאט — בריידער פאָרודאָמינסקי, רח' דייטשע ג' 28

סדנת פרוות — האחים פורודומינסקי, רח' הגרמנים מס' 28

Fur fair in Vilna

Меховая ярмарка в Вильне 1937

דער פוטער־יאריד אין ווילנע

יריד הפרוות בוילנה

„פוטראפאל"
47 ברייטע ג'
"Futropol"
Broad Street 47
„פוטרופול"
47 רח' הרחב
"Футрополь"
Большая ул 47

וויילנער פוטער־
בראַנזשע
Vilna fur trade
ענף הפרוות
בוילנה
Виленское
меховое дело
1938

פוטער־אינדוסטריעלער און סוחרים פון
פוילן ביים פוטער־פאַוויליאן
Fur manufacturers and merchants
from Poland at the Fur Pavilion
תעשיינים וסוחרים של פרוות מפולין
ליד ביתן־הפרוות
Меховщики–промышленники и купцы
Польши перед павильоном мехов
1937

LUMBER PLANTS AND PLYWOOD FACTORIES

ЛЕСОПИЛЬНЫЕ И ФАНЕРНЫЕ ЗАВОДЫ

טאַרטאַקן און דיכט־פּאַבריקן

מינסרות ובתי־חרושת של לביד

The wood industry and trade in Vilna for half a century was in Jewish hands. The Jewish Wood Merchants' Association had a membership of 150. Rochlin's large plywood factory (300 workers) opened in Vilna in 1936 and sold its products to scores of countries in Europe and Asia

Древесная промышленность и торговля в Вильне в течении половины столетия была в еврейских руках. Еврейский союз лесных торговцев насчитивал 150 членов. Крупный фанерный завод Рохлина (300 рабочих) основан в Вильне в 1936 г. Его изделия продавались в нескольких десятках стран Европы и Азии

האָלץ־אינדוסטריע און־האַנדל אין ווילנע איז במשך פון אַ האַלבן יאָרהונדערט געלעגן אין יידישע הענט. דער יידישער האַלצהענדלער־פאַרבאַנד האָט געציילט ביי 150 מיטגלידער. ראָכלינס גרויסער דיכט־זאַוואָד (300 אַרבעטער) האָט זיך געעפנט אין ווילנע אין 1936 און פאַרקויפט זיינע אויסאַר בעטונגען אין עטלעכע צענדליק לענדער אין איראָפּע און אַזיע

התוצרת ומסחר העצים בווילנה היו במשך יובל־שנים בידי יהודים. באגודת סוחרי־העצים היהודים היו 150 חברים. בית־החרושת הגדול של לביד לרוכלין (300 פועלים), שנוסד בשנת 1936 בווילנה, מכר את מוצריו בכמה עשרות ארצות באירופה ובאסיה

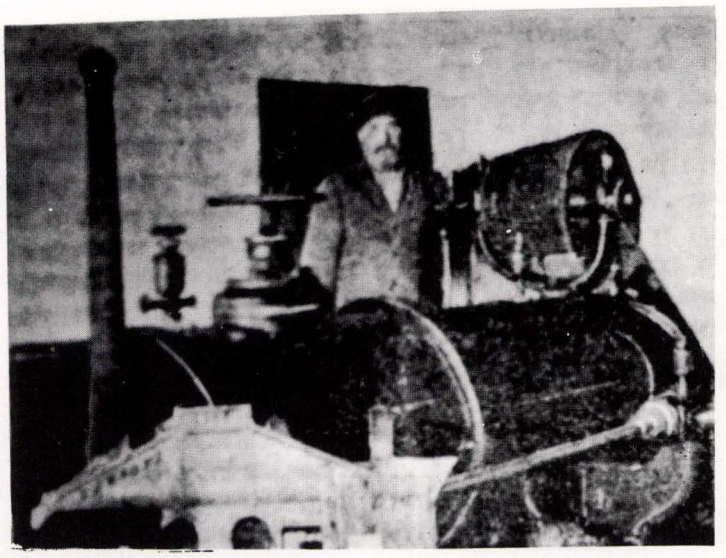

דיכט־פאַבריק, דער מייסטער קאַפּלאַן ביי די דאַמף־קעסלען

Plywood factory, Master Kaplan at the steam kettles

בית־חרושת של לביד, האומן קאפלאן ליד דודי־הקיטור

Фанерный завод: мастер Каплан около паровых котлов

די דיכטן ווערן געוואַלצט און געפּרעסט

Plywood being rolled and pressed

לוחות־הלביד מגוללים ונלחצים

Фанера вальцуеться и прессуеться

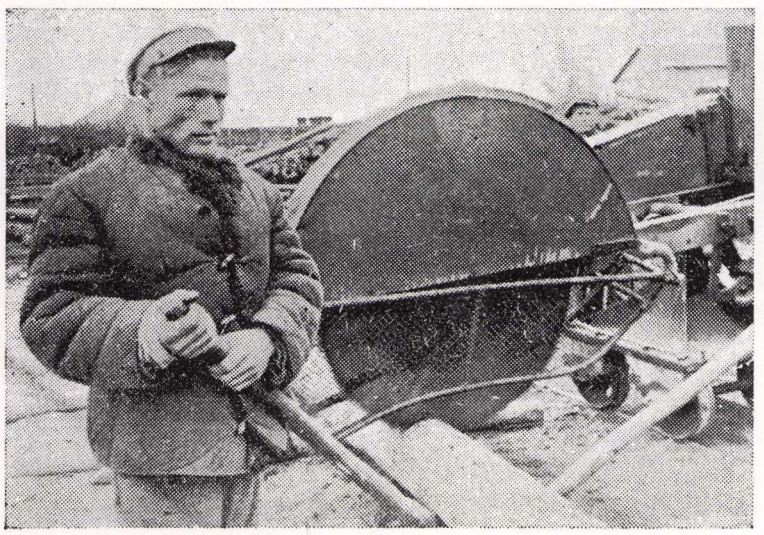

די מעכאַנישע קרייז־זעג

The mechanical circle saw

המשור המיכני העגול

Механическая круглая пила

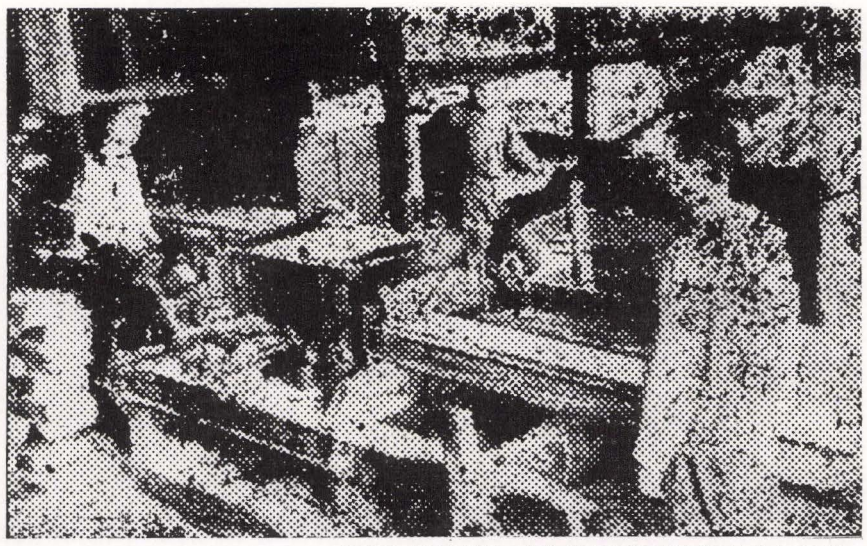

בייַ דער אַרבעט אין דאַמף־טאַרטאַק (פּיאַרסקע גאַס 8)

At work in the steam sawmill (Piarska Street no. 8)

בשעת העבודה במינסרת־הקיטור (רח' פיארסקה מס' 8)

За работой на паровом лесопильном заводе (Пиярская ул. 8)

Over 500 workers were employed in many Jewish lumber plants

В десятке еврейских лесопильных заводов работало свыше 500 рабочих

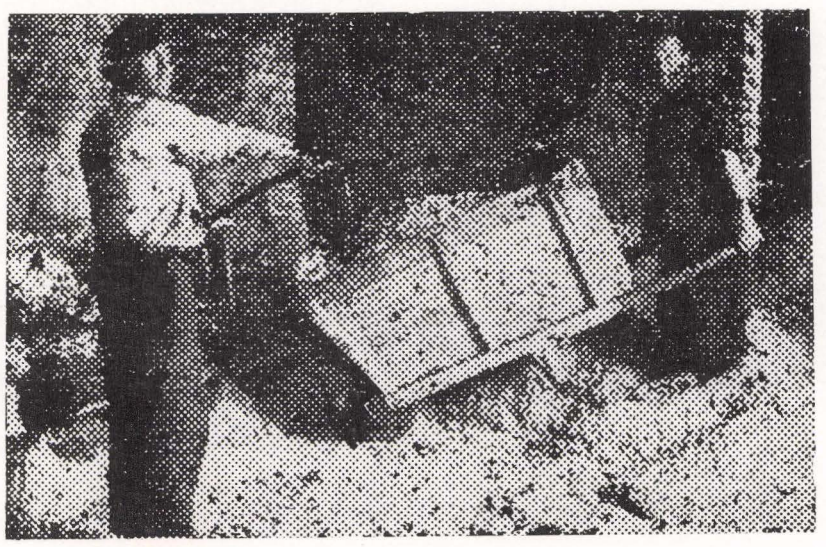

אין צענדליק יידישע טאַרטאַקן זייגען געווען באַשעפטיקט איבער 500 אַרבעטער

בעשרות מינסרות יהודיות הועסקו למעלה מ־500 פועלים

קורלענדער אייל־פאַבריק

KURLANDER OIL FACTORY

בית־חרושת לשמן ברחוב קורלנדר

КУРЛЯНДСКАЯ МАСЛОБОЙНЯ

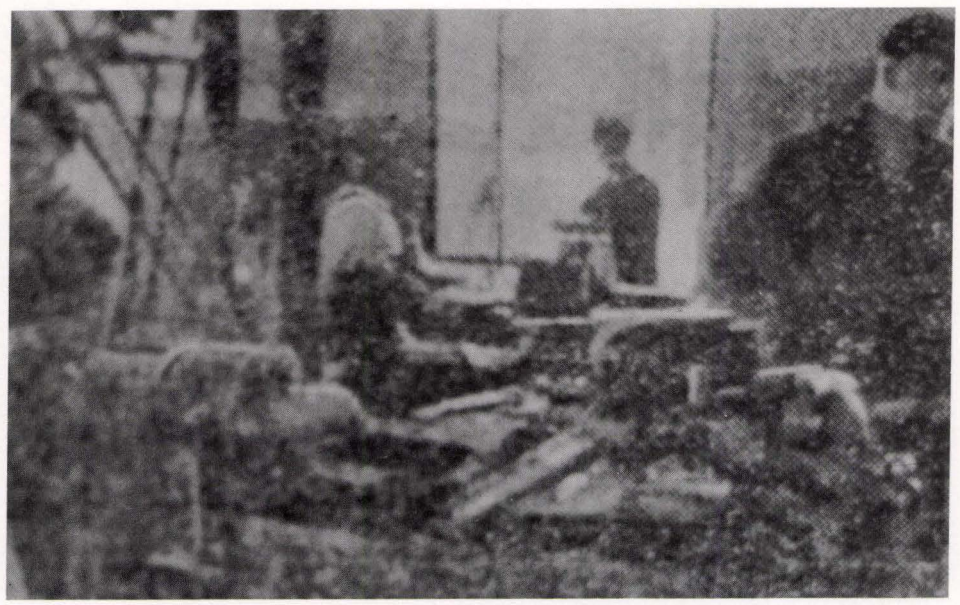

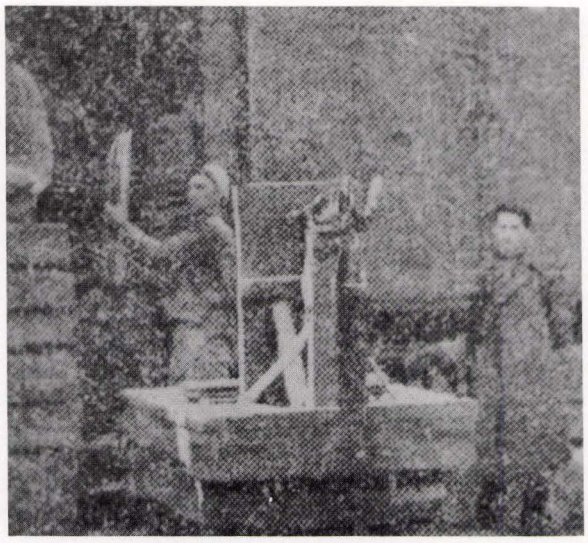

אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען
Industrial enterprises
Промышленные прндприятие

בתי עסק לתעשיה

ניט־יידן	שאינם יהודים	177	Non-Jews
יידן	יהודים	413	Jews
סך־הכל		590	Total

1921

„ווילביג" — אויספלוגן אין קורלענדער און פימענאוס אייל־פאַבריקן

"VILBIG" tours of the Kurlander and Pimenoff's oil factories

„ווילביג" — סיורים בבתי־החרושת לשמן של קורלנדר ושל פימנוב

„ВИЛБИГ", в Курляндской маслобойне и маслобойне Пименова

1931 – 1930

אויבן: ביים אויפלייגן און לאַדן מאַקוכע, אונטן: אַ ווינקל פון פאַבריק; ביי די מאַשי־נען, אין צענטער — דער פאַבריק־קוימען

Above: while loading pulp. Below: a corner of the factory; at the ma-chines, in center – factory chimney

למעלה: טעינת גפת־פרג. למטה: פינה בבית־החרושת; ליד המכונות; במרכז — ארובת בית־החרושת

Сверху: укладка и погрузка жмыха Снизу–уголок завода: у машин, в центре – заводская труба

אקציען־געזעלשאפט

„קורלאנדסקע אלעיארניע"

אין ווילנע

עקסיסטירט פון 1898

פאַרוואַלטונג:

סלאָוואַצקע 28, טעל. 6-02 און 2-99

אָלעיאַרניע „ 6-03

פאַרקויף־סקלאַדן אין ווילנע:

סאַדאָווע 4, טעל. 6-90

זאַוואַלנע 43, „ 6-81

לייגט פאָר פאַלגנדע אייל: פון לייַן, זשעפּאַק, קאָנאָפּלעס, סלאָנעטשניק, קאָקאָס און פאַלם.

מאַקובע און פליטן געמאָלן אָדער גרויבן אויף ניס. ראַפינעריע פון שפּיז־אייל.

1924

Officers of the Factory Owners' Association

הנהלת איגוד התעשיינים

Правление союза фабрикантов

פאַרוואַלטונג פון פאַבריקאַנטן־פאַרבאַנד, פון רעכטס — 1טע רייה: י. שוארץ, ל. ספירא, י. שעסקין, א. גאַרדאַן, ו. מאַקאַווער, ש. טראַצקי; 2טע רייה: א. בראַז, ל. קאַצענעלסאָן, א. וועקסלער, א. פריד, מ. טאַוב, א. קראַשקין, מאַרקאָוויטש

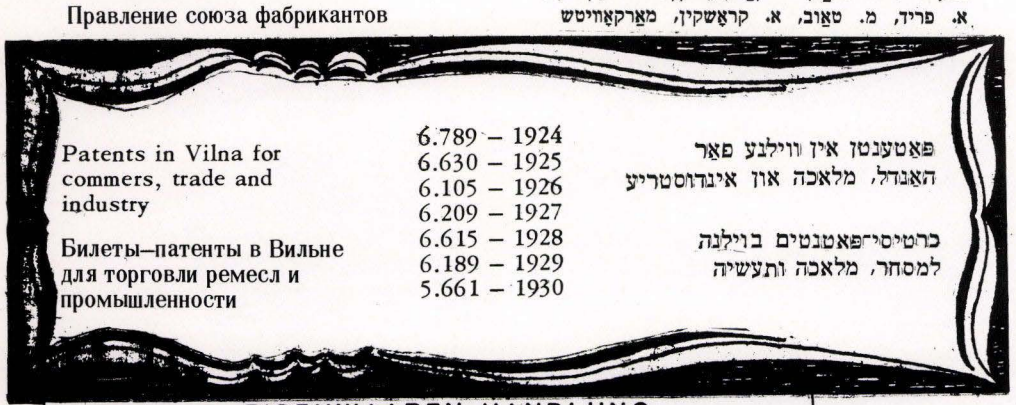

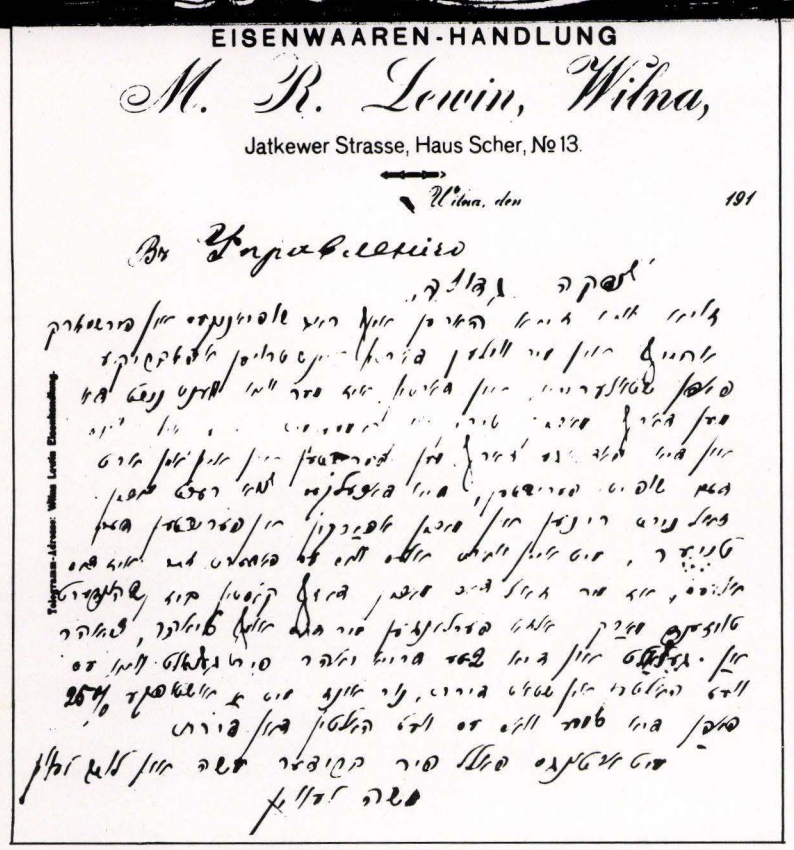
EISENWAAREN-HANDLUNG

M. R. Lewin, Wilna,

Jatkewer Strasse, Haus Scher, № 13.

Wilna, den 191

א בריוו: אייזן־סוחרים ווילן עפענען אן אייזן־פאַבריק אין א הויף פון צדקה־גדולה

A letter: iron merchants want to open an iron factory in a yard of the Federation of Philanthropies

מכתב: סוחרי־ברזל רוצים ליסד בית־חרושת לברזל בחצר „צדקה גדולה"

Письмо: торговцы скобяным товаром хотят открыть железообрабатывающую фабрику в одном из домов „Цдоко–Гдойле"

באַנק פון סוחרים
און פאַבריקאַנטן־פאַרבאַנדן
אין ווילנע
קאַאָפּעראַטיוו מיט באַגרענעצטע ערבות
רייסשע גאַס 22.

מיטגליו פון פאַרבאַנד פון די יידישע קאַאָפּעראַטיוון נעמט־קיין אין פּרוו

ג. ה.

אויפן סמך פון §§ 38 פון סטאַטוס, האָט די פאַרוואַלטונג פון באַנק פון סוחרים און פאַבריקאַנטן־פאַרבאַנדן אין ווילנע, דעם כבוד איר אייוצוראַדן צו דער

יערלעכער אַלגעמיינער מערשאַלונג

פון די מיטגלידער פון באַנק, וועלכע וועט פאַרנומען מאָנטאַג, דעם 2-טן אפריל 1934 י.

פונקט 7 אויינער אין אָוונט, אין לאָקאַל פון באַנק (רייסשע גאַס נ. 22).

סדר היום:

1. וואַלן פון א פאַרזיצער פון פאַרואַמלונג.
2. באַריכט וועגן דער טעטיקייט פון באַנק פאַר 1933 יאָר.
3. באַשטעטיקן דעם באַלאַנס און דעם חשבון פון ריוח און היזק פאַרן 1933 יאָר.
4. באַשטעטיקן דעם ביוושעס פון הוצאות פאַר 1934.
5. עזערן דעם אָרט. 27 פון סטאַטוס (וועגן די צאָל פון מיטגלידער פון ראַט).
6. פעסטשטעלן דעם מאַקסימאַלן ערעזים פאַר איין מיטגליו.
7. פעסטשטעלן דעם גרויס פון די התחייבותן פון באַנק.
8. וואַלן פון ... מיטגלידער אין פאַרוואַלטונג און אויפיקס־ראַט.

עס וועלן אויסמערקזאם גענומען ווערן בלויז אויפן סמך פון §§ 40 פון סטאַטוס אין די פאַרוואַלטונג מיטגלידער.

פאַרזיצער פון פאַרוואַלטונג

(—) ח. קרינסקי

סעקרעטער: ד. ווייסבערג.

ווילנע, דעם 20 מאַרס 1934.

פאַרבעטונג צו דער יערלעכער פאַרזאַמלונג פון „באַנק פון סוחרים און פאַבריקאַנטן"

Invitation to the annual meeting of Merchants' and Factory Owners' Bank

הזמנה לאספה השנתית של „בנק הסוחרים והתעשיינים"

Приглашение на годичное собрание „Торгово–промышленного банка"

צו די ווילנער יידן האָבן געהערט:
(אין די דריי סיקער יאָרן):

66% פון אַלע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען.
60% פון אַלע האַנדל־אונטערנעמונגען.
11% פון אַלע קאַאָפּעראַטיוון אונטערנעמונגען.
73% פון אַלע האַנדלער זייענען געווען יידן.
25% פון אַלע יידן זייענען געווען אַרבעטער.
12% יידן זייענען געווען גייסטיגע אַרבעטער.
58% יידן זיינען געווען פראַפעסיאָנעל פאַסיוו.

Officers of Commerce and Industry Club

ההנהלה של מועדון התעשייה המסחרית

Правление Торгово–промышленного клуба 1924

פאַרוואַלטונג פון האַנדלס־אינדוסטריע קלוב, פון רעכטס — 1טע רייה: ד"ר געצאָוו, י. מייטעס, ד"ר ח. זאַרצין, אַדוו' ח. זאַלקינד, אינזשענער ג. זשוק, ש. שירווינט, אַרכיטעקטאַר ד. ראָזענהויז, ח. פינעס, ד"ר פאַטשטער

FARMING

СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО

לאַנדווירטשאַפט

חקלאות

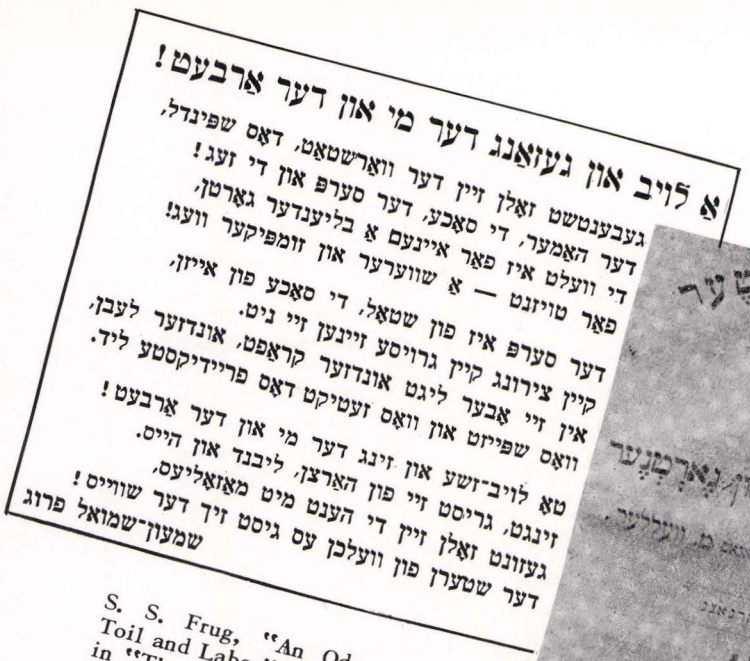

אַ לויב און געזאַנג דער מי און דער אַרבעט!

געבענטשט זאָלן זיין דער וואַרשטאַט, דאָס שפּינדל,
דער האַמער, די סאָכע, דער סערפּ און די זעג!
די וועלט איז פאַר איינעם אַ בליענדער גאָרטן,
פאַר טויזנט — אַ שווערער און זומפּיקער וועג!

דער סערפּ איז פון שטאָל, די סאָכע פון אייזן,
קיין צירונג קיין גרויסע זיינען זיי ניט.
אין זיי אָבער ליגט אונדזער קראַפט, אונדזער לעבן,
וואָס שפּייזט און וואָס זעטיקט דאָס פריידיקסטע ליד.

טאָ לויב־זשע און זינג דער מי און דער אַרבעט!
זינגט, גריסט זיי פון האַרצן, ליבנד און הייס.
געזונט זאָלן זיין די הענט מיט מאַזאָליעס,
דער שטערן פון וועלכן עס גיסט זיך דער שווייס!

שמעון־שמואל פרוג

S. S. Frug, "An Ode to Toil and Labor" (fragment), in "The Agricultural Worker", calendar for farmers and gardeners, Vilna, 1901

ש. ש. פרוג: „שיר־תהילה לעמל ולעבודה" (קטע), ב„החקלאי", לוח לחקלאים ולגננים, וילנה 1901

С. Г. Фруг, „Хвалебная песня труду и работе" (отрывок), в „Дер Ланд-арбетер" („Земледелец", календарь для колонистов и огородников, Вильна, 1901

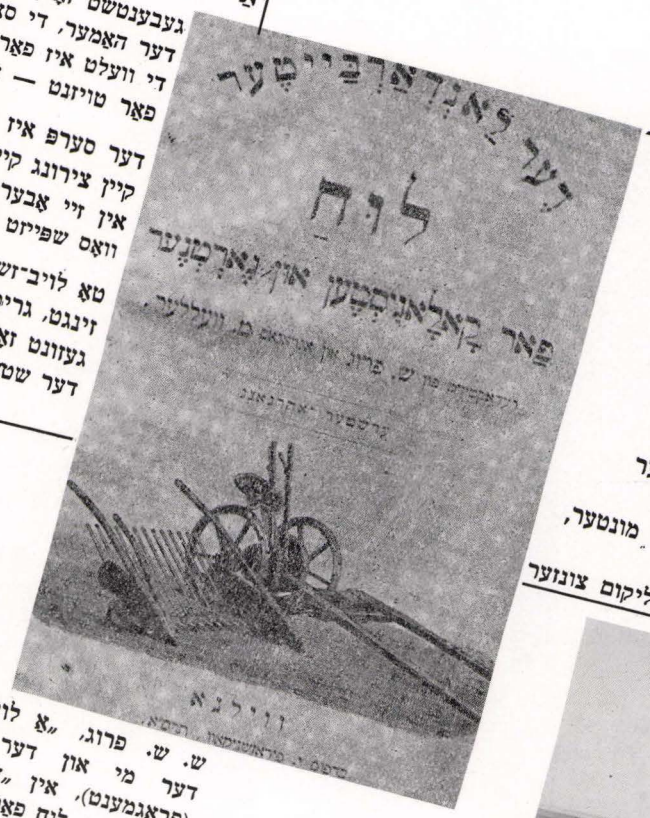

דער לאַנדאַרבייטער

לוח

פאַר קאָלאָניסטען און גאָרטנער

ש. ש. פרוג, „אַ לויב־געזאַנג דער מי און דער אַרבעט" (פראַגמענט), אין „דער לאַנד־אַרבעטער", לוח פאַר קאָלאָניסטן און גערטנער, ווילנע, 1901

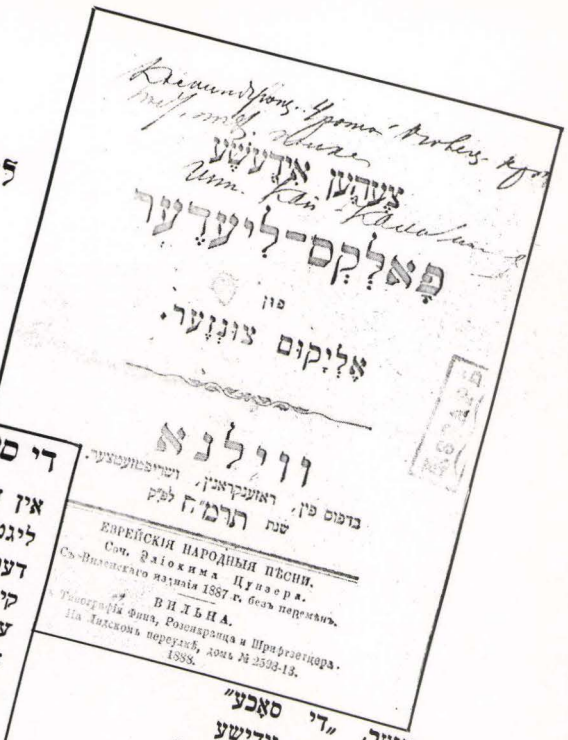

צעהען אידישע

פאָלקס־ליעדער

פון

אָליקום צונזער.

ווילנא

ЕВРЕЙСКІЯ НАРОДНЫЯ ПѢСНИ.
Соч. Эліокима Цунзера.
Съ Виленскаго изданія 1887 г. безъ перемѣнъ.
ВИЛЬНА.
Типографія Фина, Розенкранца и Шрифтзетцера.
На Лидскомъ переулкѣ, домъ № 2598-13.
1888.

די סאָכע

אין דער סאָכע
ליגט די מזל־ברכה
דער וואַרער גליק פון לעבן,
קיין זאַך מיר ניט פעלט!
עס קומט דער פרימאָרגן,
איך דאַרף ניט לייען, באָרגן,
דער מוח דאַרף ניט זאָרגן,
אויף טאָג־הוצאות, געלט.
ס'איז אָנגעגרייט אויף ווינטער
אַ זאַסיק אַ געזונטער,
איך זיי, איך שנייד גאַנץ מונטער,
פריי אין גאָטעס וועלט.

אליקום צונזער

אליקום צונזער, „די סאָכע" (פראַגמענט), אין „צען יידישע פאָלקס־לידער", ווילנע, 1888/1887

Elyakum Zunser, "The Plow" (fragment), in "10 Yiddish Folk Songs", Vilna, 1888/1887

אליקום צונזער: „המחרשה" (קטע), ב„עשרה שירי־עם יהוד־יים", וילנה, 1888/1887

Элиокум Цунзер, „Соха" (отрывок) из „Десяти еврейских народных песен", Вильна, 1888/1887

„ווילביג" און שילער פון יידישן לערער־סעמינאַר צו גאַסט אין יידישע ערד־אַרבעטער קאָלאָניעס

"VILBIG" and students of the Jewish Teachers' Seminary visiting the Jewish agricultural colonies

„וילביג" תלמידים של הסמינר האידי למורים מבקרים במושבות חקלאיות יהודיות

Члены „ВИЛЬБИГА" и учащиеся еврейской учительской семинарии посещают еврейские земледельческие колонии

	נאָמען פון שטעטל אָדער קאָלאָניע	יידישער שטח ערד (דעסיאטין)	צאָל ערד־ווירטשאַפטן
1	אַנדריאַלישאָק קאָל.	142	14
2	מוראָוואַנקע "	24	3
3	דעקשנע "	886	38
4	לייפון "	319	22
5	פאַנאַשישסקי "	312	21
6	פאַסימאָווע "	40	3
7	לייבושאָק "	167	16
8	דובראָווע "	150	22
9	באַריסאָווסקע "	120	13
10	דאַווגאָלישאָק "	126	10
11	מאָזייק "	58	8
12	קל. פּאָוויאַזש "	51	10
13	גור "	43	11
14	פּאָדזעמיאַני "	25	4
15	באַכאָווער מיל "	460	21
16	ליפּנישאָק שט.	90	17
17	אָסטרין "	408	150
18	לידע "	381	42
19	ראַדון "	683	28
20	טורגעל "	471	62
21	נעמעזש "	62	11
22	לאַנדוואַראָווע "	70	3
23	רוקאָני "	11,5	12
24	שטוצין "	150	10
25	אָשמענע "	1568	460
26	דזעווענישאָק "	250	15
27	פּאָדברעזיע "	83	8
28	קימעלישקי "	80	10
29	ניי סווענציאַן "	40	6
30	סווענציאַן "	60	6
31	סאָלעטשניק "	70	10
32	וואַסילישאָק "	400	18
33	ווילנע "	40	2
34	יאַשון "	97	18
35	אָלשאַן "	130	11
36	אָסטראָוועץ "	170	13
		8341	1058

„אָרט"־טאַבעלע: יידישע לאַנדווירטשאַפטן אין די יידישע ערד־אַרבעטער קאָלאָניעס און שטעטלעך אין ווילנער געגנט

"ORT" chart: Jewish farms in the Jewish agricultural colonies and towns of the Vilna vicinity

לוח „אורט": משקים יהודיים במושבות החקלאיות היהודיות ובעיירות במחוז וילנה

Таблица „ОРТ" еврейское сельское хозяйство в земледельческих колониях и местечках Виленской области

1920

טאַבעלע: די צאָל ערד־אַרבעטער אין 11 יידישע דערפער אַרום ווילנע

Chart: the number of farm workers in 11 Jewish villages around Vilna

לוח: מספר עובדי־האדמה ב־11 כפרים יהודיים בסביבות וילנה

Таблица: число земледельцев в одиннадцати еврейских деревнях вокруг Вильны

קאָלאָניע	אין יאָר 1898	אין יאָר 1919					
		ערד דעסיאַטין	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
גור	1854	66	66	30	5	57	10
באַריסאָווקע	1851	100	122	83	13	103	17
דעקשנע	1847	800	886	232	40	165	29
לייפוני	1847	298	424	99	26	134	25
פאַנאַשישקי	1849	299	418	99	22	158	17
לייבישאָק	1854	180	208	112	17	103	20
אַנדריאַלישקי	1854	120	139	63	11	69	14
יעזעפינאָפאָל	1853	108	63	24	4	36	6
ביסטריץ	1852	209	—	154	23	—	—
מוראָוואַנקע	1854	28	30	16	2	—	1
מילילישקע	1851	40	70	12	2	6	1

1919 – 1898

געזעלשאַפטן צו באַזעצן יידן אויף ערד אין ווילנער געגנט
SOCIETIES FOR THE SETTLEMENT OF JEWS ON LAND IN THE VILNA VICINITY
חברות להתישבות חקלאית של יהודים על הקרקע במחוז וילנה
ОБЩЕСТВА ПО РАЗВИТИЮ ЗЕМЛЕДЕЛИЯ СРЕДИ ЕВРЕЕВ ВИЛЕНСКОЙ ОБЛАСТИ

Jewish agricultural school and colony in Vielitchan near Vilna at the "Aid Through Labor", Society, students, teachers and activists

Еврейская сельскохозяйственная школа и колония общества „Трудовая Помощь" в Величанах возле Вильны; ученики, учителя и деятели общества

1921 – 1916

יידישע אַגריקולטור־שול און קאָלאָניע אין וויע־ליטשאַן ביי ווילנע, פון דער געז' „הילף דורך אַרבעט" שילער לערער און טוער (צווישן זיי: אינזש' א. קלעבאַנאָוו, ה. אַבראַמאָוויטש, ס. ווילענסקי) בית־ספר חקלאי יהודי ומושבה בווייליצ'אן ליד וילנה, מיסודה של חברת „עזרה ע"י עבודה", תלמידים, מורים ועסקנים

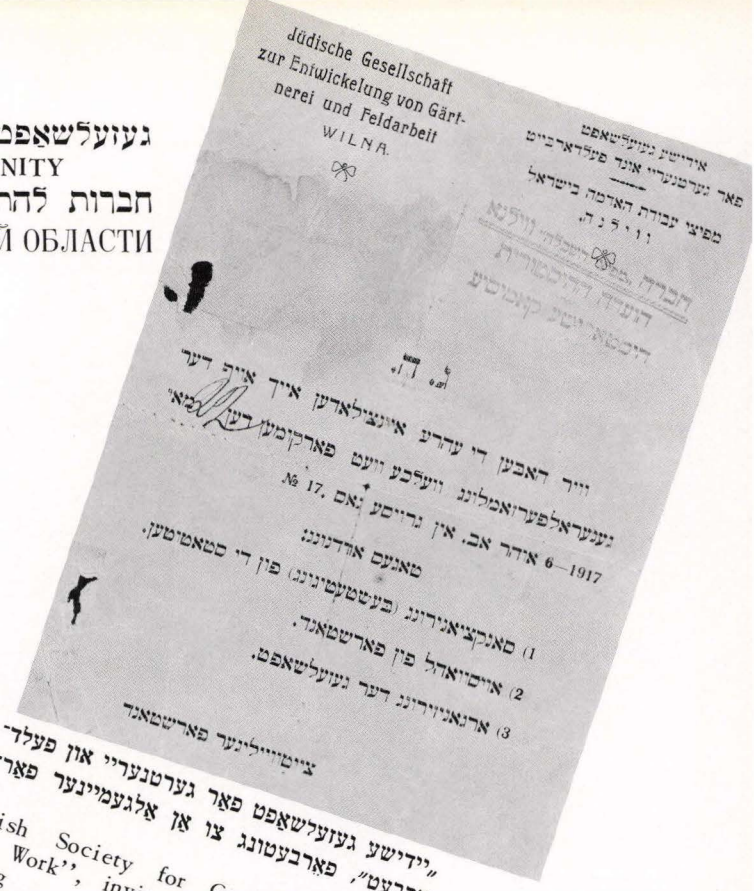

Jüdische Gesellschaft zur Entwickelung von Gärtnerei und Feldarbeit WILNA.

אידישע געזעלשאַפט פאַר גערטנעריי אונד פעלדאַרבייט
פאַר גערטנעריי אונד פעלדאַרבייט
מפיצי עבודת האדמה בישראל
ווילנה.

ג. ה.

וויר האבען די עהרע איינצילאדען אייך אויף דער גענעראלפערזאמלונג וועלכע וועט פארקומען דען ימאי 6—1917 אידר אב. אין גרויסע גאס № 17.

טאגעס אורדנונג:

1) סאנקציאנירונג (בעשטעטיגונג) פון די סטאטוטען.
2) אויסוואהל פון פארשטאנד.
3) ארגאניזירונג דער געזעלשאפט.

צייטווייליגער פארשטאנד

„יידישע געזעלשאַפט פאַר גערטנעריי און פעלד־אַרבעט", פאַרבעטונג צו אַן אַלגעמיינער פאַר־זאַמלונג

"Jewish Society for Gardening and Field Work", invitation to a general meeting

„חברה יהודית לגננות ועבודת־השדה", הזמנה לאספה כללית

„Еврейское общество по огородничеству и полеводству", приглашение на общие собрание

1917

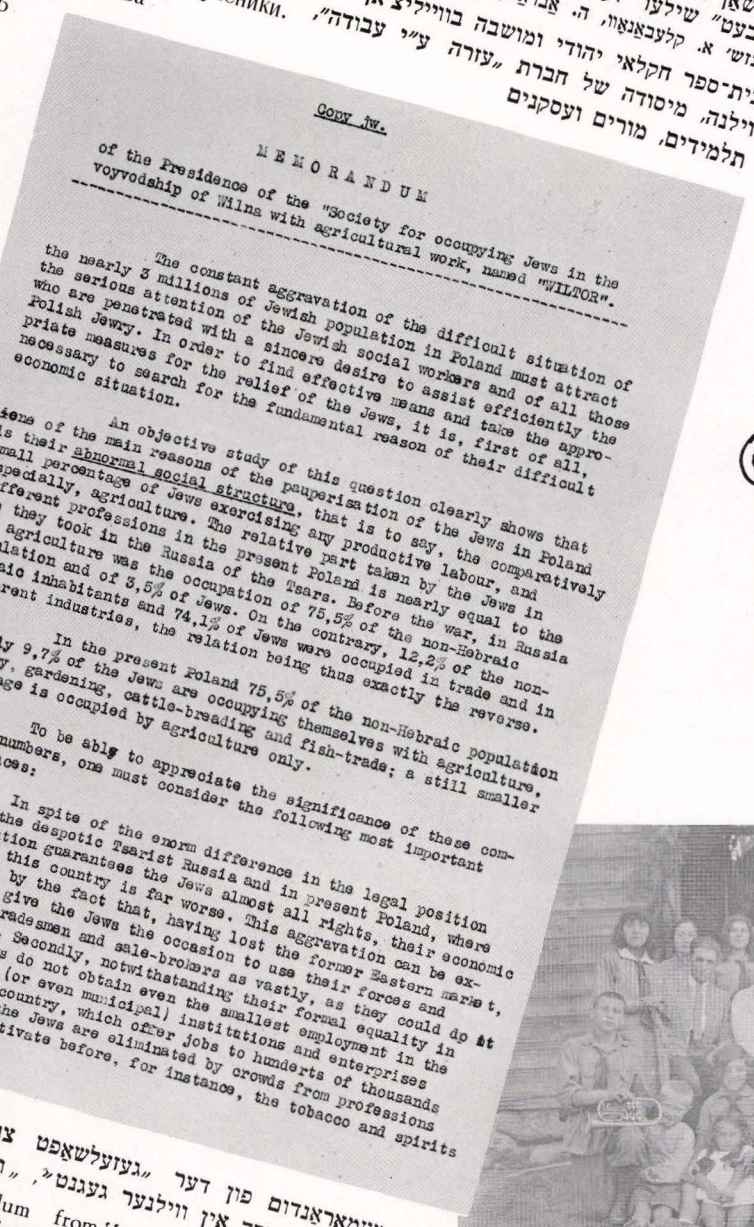

Copy jw.

MEMORANDUM

of the Presidence of the "Society for occupying Jews in the voyvodship of Wilna with agricultural work, named "WILTOR".

The constant aggravation of the difficult situation of the nearly 3 millions of Jewish population in Poland must attract the serious attention of the Jewish social workers and of all those who are penetrated with a sincere desire to assist efficiently the Polish Jewry. In order to find effective means and take the appropriate measures for the relief of the Jews, it is, first of all, necessary to search for the fundamental reason of their difficult economic situation.

An objective study of this question clearly shows that one of the main reasons of the pauperisation of the Jews in Poland is their abnormal social structure, that is to say, the comparatively small percentage of Jews exercising any productive labour, and especially, agriculture. The relative part taken by the Jews in different professions in the present Poland is nearly equal to the one they took in the Russia of the Tsars. Before the war, in Russia the agriculture was the occupation of 75,5% of the non-Hebraic population and of 3,5% of Jews. On the contrary, 12,2% of the non-Hebraic inhabitants and 74,1% of Jews were occupied in trade and in different industries, the relation being thus exactly the reverse.

In the present Poland 75,5% of the non-Hebraic population and only 9,7% of the Jews are occupying themselves with agriculture, forestry, gardening, cattle-breading and fish-trade; a still smaller percentage is occupied by agriculture only.

To be ably to appreciate the significance of these comparative numbers, one must consider the following most important circumstances:

In spite of the enorm difference in the legal position of Jews in the despotic Tsarist Russia and in present Poland, where the constitution guarantees the Jews almost all rights, their economic situation in this country is far worse. This aggravation can be explained first by the fact that, having lost the former Eastern market, Poland cannot give the Jews the occasion to use their forces and aptitudes as tradesmen and sale-brokers as vastly, as they could do it before the war. Secondly, notwithstanding their formal equality in rights, the Jews do not obtain even the smallest employment in the numerous public (or even municipal) institutions and enterprises existing in the country, which offer jobs to hunderts of thousands Poles. Thirdly, the Jews are eliminated by crowds from professions they used to cultivate before, for instance, the tobacco and spirits trade etc.

מעמאָראַנדום פון דער „געזעלשאַפט צו באַזעצן יידן אויף ערד אין ווילנער געגנט", „ווילטאָר"

Memorandum from "VILTOR", the "Society for the Settling of Jews on Land in the Vilna vicinity"

תזכיר „החברה להתיישבות חקלאית יהודית במחוז וילנה", „וילטור"

Меморандум "Общества поселения евреев на земле в виленской области" „ВИЛЬТОР"

1928

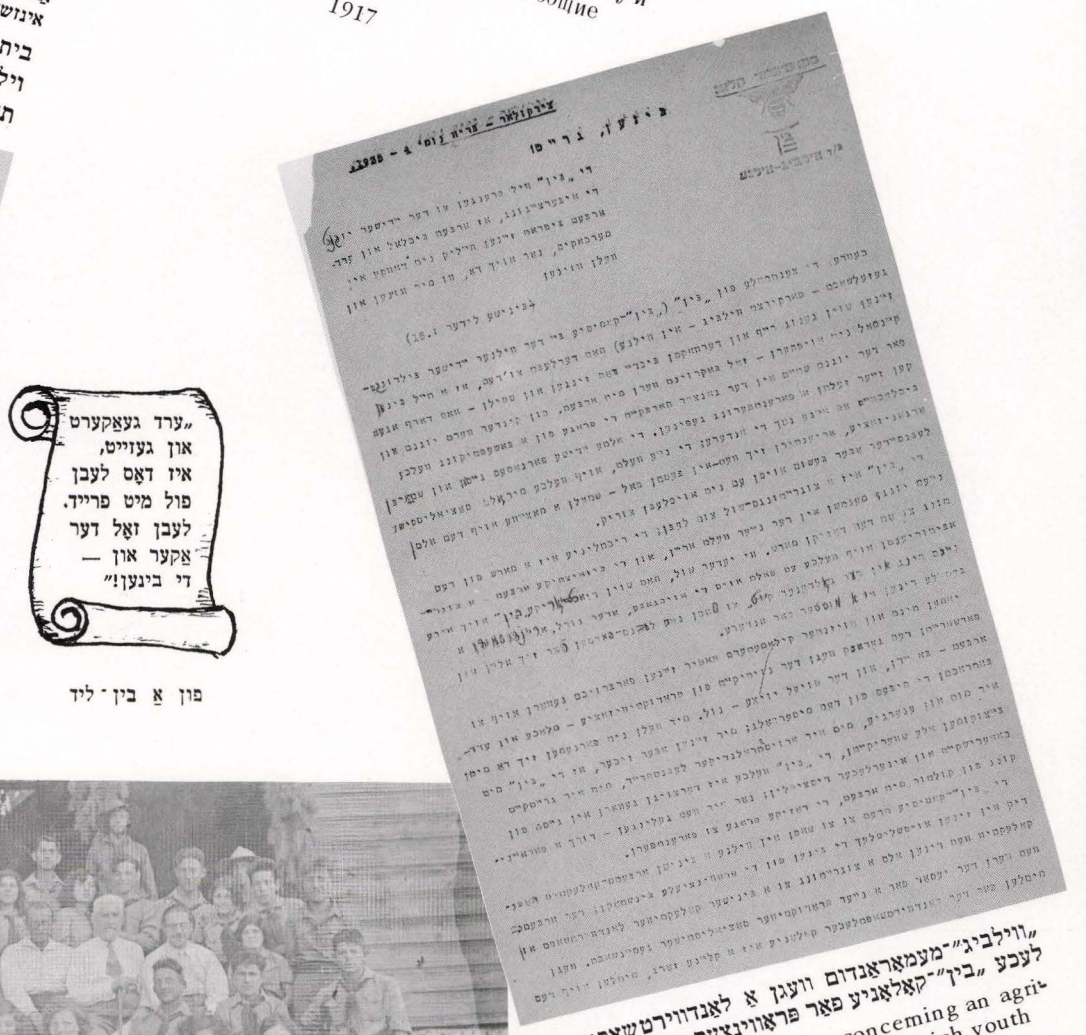

„ערד געאַקערט און געזייט, איז דאָס לעבן פול מיט פרייד. לעבן זאָל דער אַקער און — די בינען!"

פון אַ בין־ליד

„ווילביג"־מעמאָראַנדום וועגן אַ לאַנדווירטשאַפט־לעכע „בין"־קאָלאָניע פאַר פראָווינצער יידישע יוגנט

"Vilbig"-Memorandum concerning an agricultural "Bee"-colony for Jewish youth from the provinces

תזכיר בדבר המושבה החקלאית לנוער יהודי מערי־השדה מיסודה של הסתדרות „בין" (דבורה)

Меморандум о сельскохозяйственной колонии организации „Бин" для провинциональной еврейской молодежи

1935

אויפן ערשטן ערד־אַרבעט לאַגער פון ווילנער „בין" אין לעוואָנישאָק אין צענטער: (ד"ר צ. שאַבאַד, ד"ר מ. וויינרייך, מ. חפץ אין י. אַס (אין פראָנט פון זיי)

At the first agricultural camp of the Vilna "Bee" in Leonishki

במחנה החקלאי של „בין" (דבורה) הוילנאית בלבונישוק

1929 На первом земледельческом лагере виленской организации „Бин" (Пчела) в Леонишках

SCHOOL GARDENING שול־גערטנעריי

גננות בבתי־הספר

ШКОЛЬНОЕ ОГОРОДНИЧЕСТВО

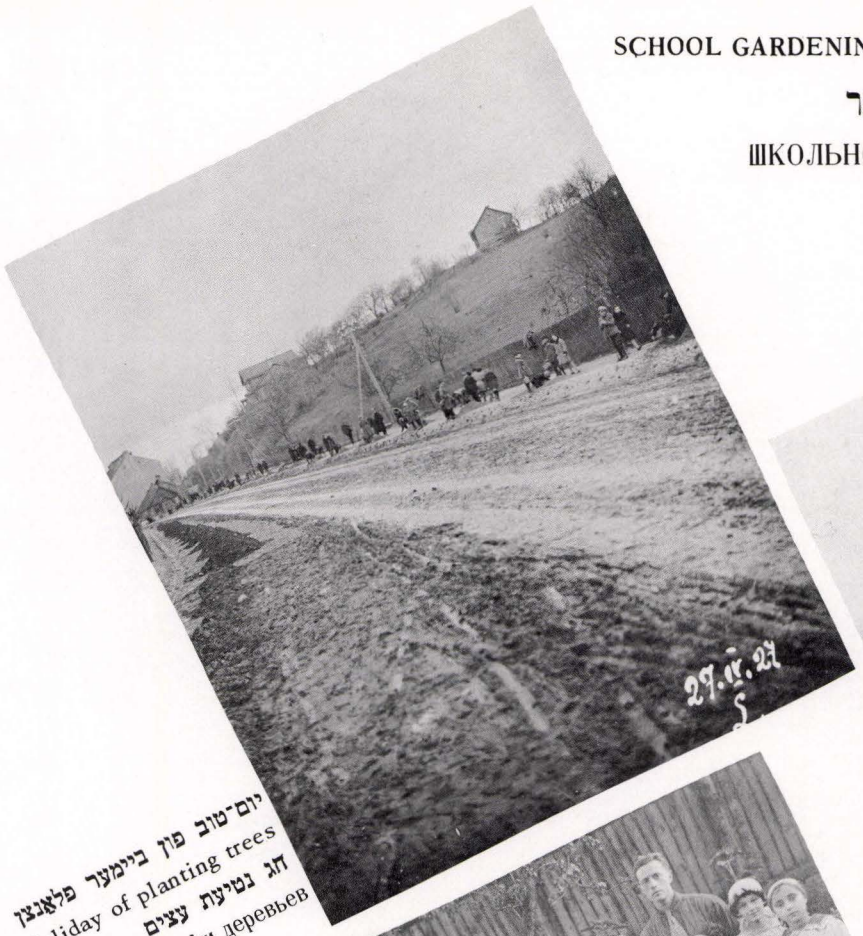

יום־טוב פון ביימער פלאַנצן
Holiday of planting trees
חג נטיעת עצים
Праздник посадки деревьев
1927

גאָרטן ביי דער „געז׳ קינדער־פאַרזאָרגונג"
גן ליד „חברת טיפול בילדים"
Garden at "Child Care Society"
Огород „Общества охраны детей"

דער גאָרטן פון ש. פרוג־שול
גן בית־הספר ע"ש ש. פרוג
Garden of S. Frug School
Огород школы им С. Фруга

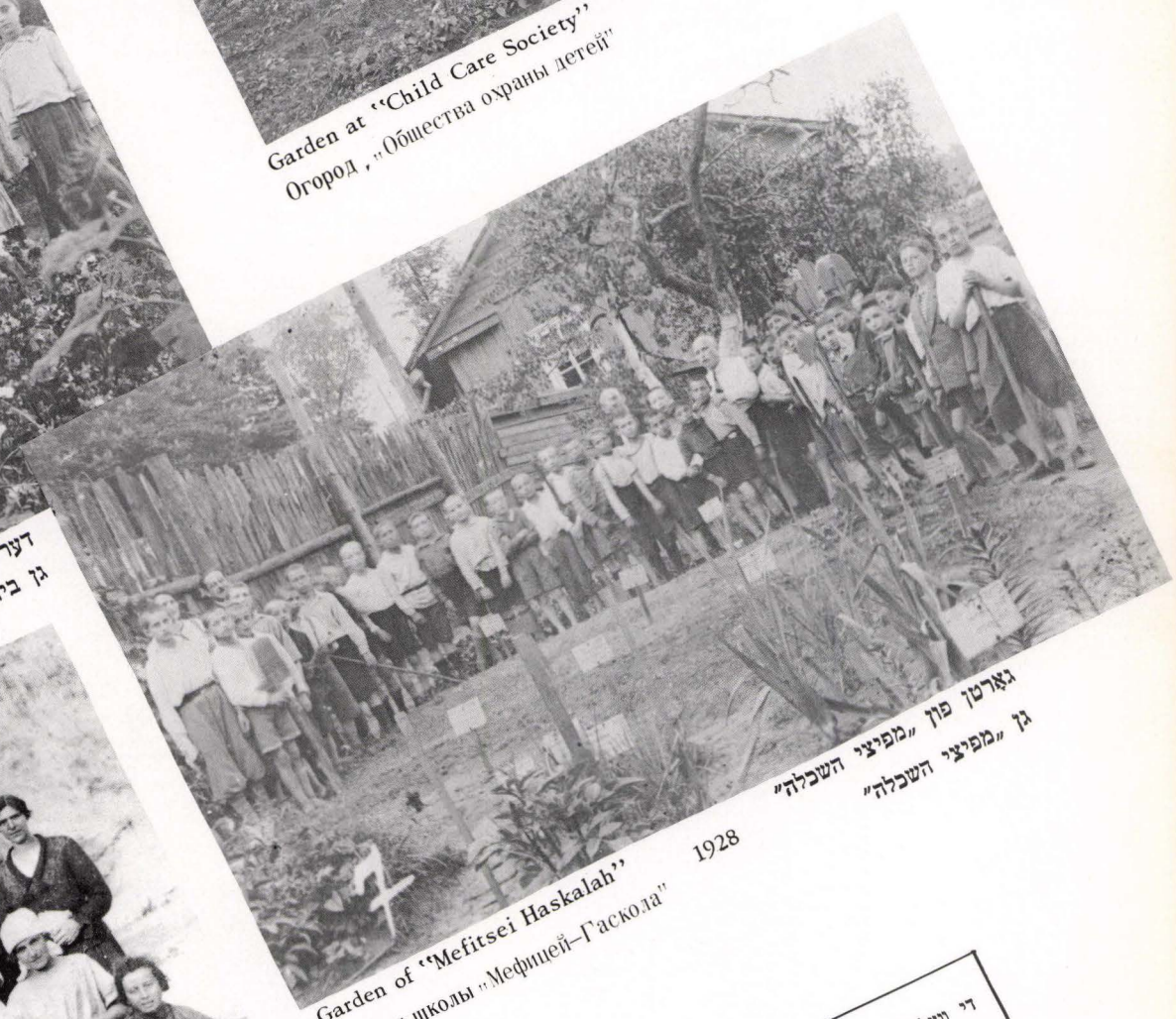

גאָרטן פון „מפיצי השכלה"
גן „מפיצי השכלה"
Garden of "Mefitsei Haskalah"
Огород школы „Мефицей–Гаскола"
1928

קאָלאָניע פון יידישן לערער־סעמינאַר אין פושקאַרניע
מושבת הסמינר האידי למורים, בפושקארניה
Colony of the Yiddish Teachers Seminary, in Pushkarnia
Колония еврейской учительской семинарии в Пушкарне
1922

די וועלטלעכע יידישע און העברעישע שול־באַוועגונגען האָבען דעם אידעאַל פון ערד־אַרבעט געפּרואוט פאַר פלאַנצן ביי דער יידישער יוגנט דורך שול־גערטנעריי

The Yiddish and Hebrew secular school movements attempted to implant the ideal of farming in the Jewish youth through school gardening

תנועות החינוך החילוני, הן ביידיש והן בעברית, החדירו בנוער היהודי את האידיאל של עבודת־אדמה ע"י גננות בבתי־הספר

Светские еврейские и древнееврейские школы старались привить еврейской молодежи идеал земледелия путем устройства школьных садов и огородов

געזעלשאַפט „הילף דורך אַרבעט"
"HELP THROUGH WORK" SOCIETY 1941 – 1903
חברת „עזרה ע"י עבודה"
ОБЩЕСТВО „ТРУДОВАЯ ПОМОЩЬ"

„הילף דורך אַרבעט", יובל־שריפט מיט די בילדער פון די גרינדער: ד"ר בנימין פין און ד"ר א. מאַקאָווער

"Help Through Work", jubilee journal with pictures of founders: Dr. Benjamin Fin and Dr. A. Makover

1928 „עזרה ע"י עבודה", כתב־עת יובלי עם תמונות המיסדים: ד"ר בנימין פין וד"ר א. מאקובר

Юбилейное издание „Трудовой Помощи" с протретами основателей: д–ра Вениамина Фина и д–ра А. Маковера

פאַרוואַלטונג פון דער געז' „הילף דורך אַרבעט" פון רעכטס — 1טע ריי; ש. ווילענסקי, א. קלעבאַנאָוו, ד"ר ג. גערשון, א. ניישול, ב. עפשטיין, א. סופר, ט. בונימאָוויטש; 2טע ריי: י. שעסקין, ב. זאַלקינד, ל. פרנס, ל. ספיראַ, א. פאַליאַק, ח. מאַקאָווער, י. אוצע־כאָווסקי, ד"ר א. שאַפיראַ

Officers of "Help Through Work" Society

ההנהלה של חברת „עזרה ע"י עבודה"

Правление общества „Трудовая Помощь"

אין די 38 יאָר פון איר עקסיסטענץ האָבן „הילף דורך אַרבעט" באַזוכט אַרום 15,000 שילער פון וועלכע אַריבער 5,000 האָבן פאַר־ענדיקט די אינדערפריאיקע, בייטאָגיקע און אָוונט פאַך־שולן און קורסן מיט דיפלאָמען פון קוואליפיצירטע בעלי־מלאכות: צייכן־שול (פאַר ליטאָגראפן, גראווידער, פאָטאָגראפן, רעטושירער, שטוב־מאַלער און אַ העכע־ער קורס פאַר קונסט־מאַלער, סקולפ־טאָרן און דעקאָראַטאָרן, שול פאַר לאַנדווירטשאַפט און גערטנעריי טעכנאָ־כעמישע שול מעבל־סטאָלעריי און שניצעריי דאַמען־פריזירער קאַמאַשן־שטעפעריי טריקאָטאָזש האַנדלס־קורסן

מענער־שניידעריי
דאַמען־שניידעריי
וועש־נייטעריי
האַפטעריי
שפּיצן
קאָרסעטעריי
היט־פּוצעריי

במשך 38 שנות קיומה ביקרו ב„עזרה ע"י עבודה" כ־15,000 תלמידים, למעלה מ־6,000 מהם סיימו בתי־ספר מקצועיים וקורסים של בוקר, שלאחר־הצהרים ושל ערב וקיבלו תעודות של בעלי־מלאכה מוסמכים:

בית־ספר לציור (בשביל ליטוגרפים, חקקים, צלמים, דייתים, צבעים, וקורס גבוה לציירים־אמנים, לפסלים ולקשטים)
בית־ספר לחקלאות לגננות
בית־ספר למיכנו־כימיה
נגרות־רהיטים וחרטות
ספרי־נשים
תפרות־נעליים
טריקו
קורסים למסחר

חייטים לגברים
חייטות לנשים
תפירת לבנים
רקימה
מכלולי־אמריות
עשיית מחוכים
כובענות

אייגענער בנין — סובאָטש 19, מיט 32 אוידיטאָ־ריעס און וואַרשטאַטן

בנין המוסד — רח' סובוץ' 19, עם 32 אולמים וסדנאות

Society's own building, Subotch Street No. 19, with 32 halls and shops

Собственный дом общества, улица Субоч № 19, с тридцатью двумя аудиториями и мастерскими

За 38 лет существования школы „Трудовой Помощи" ее посещало около 15,000 учащихся, из которых свыше 6,000 окончило утренние, дневные и вечерние школы и курсы и получило дипломы квалифицированных ремесленников.

Школа рисования (для литографов, граверов, фотографов, ретушеров, комнатных маляров, с высшим курсом для живописцев, скульпторов и декораторов)
Школа земледеля и огородничества
Технохимическая школа
Мебельное дело и резьба по дереву
Мужской пошив
Дамский пошив
Пошив белья
Дамское парикмахерское дело
Обувная заготовка
Трикотажное дело
Торговые курсы
Вышивание
Кружевное дело
Корсетное дело
Шляпное дело

During its 38 years of existence "Help Through Work" was attended by approximately 15,000 students, 6,000 of whom graduated from the morning, day and evening trade schools and courses, receiving diplomas as qualified craftsmen:

School of Design (for lithographers, engravers, photographers, retouchers, house painters, and an advanced course for artists, sculptors and decorators).
School for Farming and Gardening
Techno-Chemical School
Furniture carpentry and wood carving
Tailoring
Hairdressing
Shoe stitching
Tricot knitting
Commercial courses
Dressmaking
Underwear sewing
Embroidery
Hemming
Corsetry
Millinery

לערער־און פאַך־אינסטרוקטאָרן

מורים ומדריכים מקצועיים

Teachers and craft instructors

Учителя и ремесленные инструкторы

"HELP THROUGH WORK"

„ТРУДОВАЯ ПОМОЩЬ"

„הילף דורך ארבעט"

„עזרה ע"י עבודה"

Graduates, teachers and craft instructors

Выпускники, учителя и ремесленные инструкторы

אַביטוריענטן, לערער און פאַך - אינסטרוקטאָרן

מסיימים, מורים ומדריכים מקצועיים

דיפלאָם פון האַפטעריי-שול

Diploma from embroidery school

דיפלומה של בית-הספר לרקימה

Диплом школы вышивания

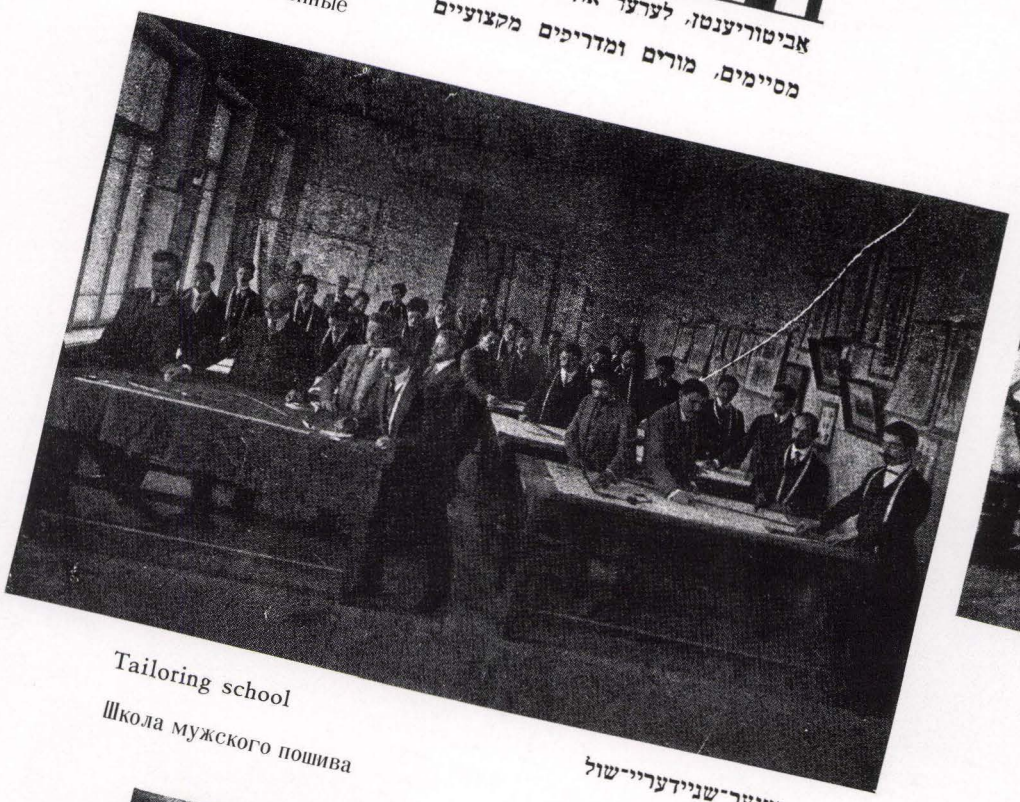

Tailoring school

Школа мужского пошива

מענער-שניידעריי-שול

בית-ספר לחייטות-גברים

Dressmaking school

Школа дамского пошива

דאַמען-שניידעריי-שול

בית-ספר לחייטות-נשים

Carpentry school

Столярная школа

סטאָליעריי-שול

בית-ספר לנגרות

Group of graduates

Группа выпускников 1928

אַ גרופּע אַביטוריענטן

קבוצת מסיימים

סטאטוטן

פון דער געזעלשאפט

צו פארשפרייטן האנדווירקעריי

און לאנדווירטשאפט צווישן יידן

(„אָרט")

ווילנא

1919.

דרוק ש. ליכטשטיין, ווילנא

סטאטוט פון „אָרט" — „געזעלשאפט צו פאר־
שפרייטן האנדווירקעריי און לאנדווירטשאפט
צווישן יידן"

Statute of "ORT" — "Society for the Dissemination of Handicrafts and Farming among Jews"

Статут Общества распространения ремесленного и земледельческого труда среди евреев „ОРТ"

תקנון „החברה להפצת מלאכה וחקלאות בין יהודים"
„אורט"

לערו־וואר שטאט

פון נעזעלשאפט „ארט".

ווילנא, גראדסקאיע (ני׳ 3 №

שילער און אינסטרוקטאָרן פון סטאָליערייי־שול

Students and instructors of the carpentry school

תלמידים ומורים של בית־הספר לנגרות

Ученики и инструкторы столярной школы

1928

„אָרט־קורס" פאר אינסטרוקטאָרן פון סטאָליערייי־שולן מיט די אינזשיניערן פרענקעל און גאַקנער

"ORT" course for instructors of carpentry schools with the engineers Frankel and Gakner

קורס של „אורט" למורי בתי־ספר לנגרות — עם המהנדסים פרנקל וגאקנר

„ОРТ" Курс инструкторов столярных школ с инженерами френкелем и Гакнером

1923

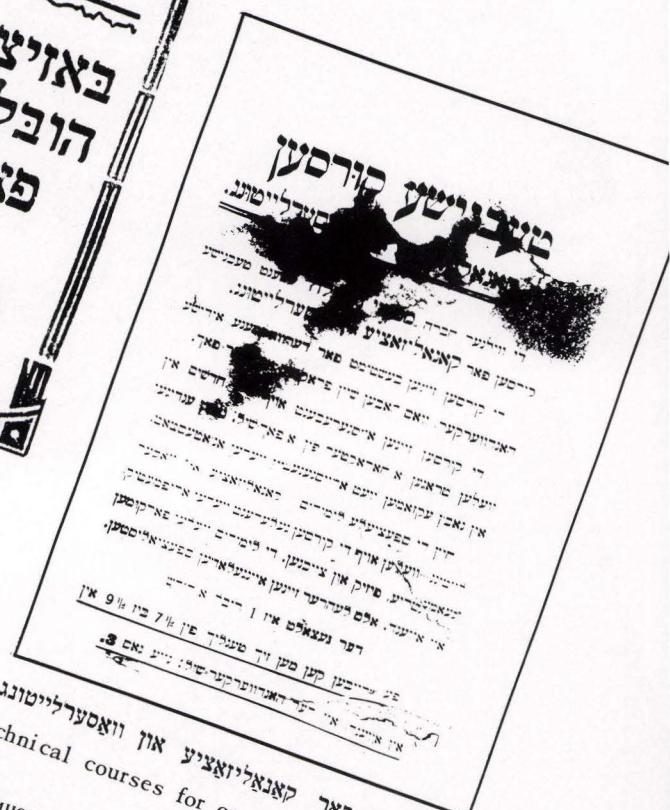

טעכנישע קורסן פאר קאַנאַליזאַציע און וואַסערלייטונג

Technical courses for canalization and plumbing

קורסים טכניים לתיעול ולשרברות

Технические курсы по канализации и водопроводному делу

1916

דער טריקאָטאַזשניק

אינזש׳ א. י. בענענסאָן

לערנבוך און לערנפוך

פאר ארבעטער

אין דער טריקאָטאַזש־אינדוסטריע

ווילנע — 1939

אינזש׳ א. י. בענענסאָן — „דער טריקאָטאַזשניק",
לערנבוך פאר טריקאָטאַזש־אַרבעטער

Engineer A.I. Beneson — "The Tricot Maker", textbook for tricot workers

המהנדס א. י. בנסון: „עושה־טריקו", ספר־לימוד לפועלי־טריקו

Инж. А. И. Бенесон, „Трикотажник", учебник для рабочих–трикотажников

1939

VILNA YIDDISH SCHOOL OF TECHNOLOGY AT "ORT"

ВИЛЕНСКИЙ ЕВРЕЙСКИЙ ТЕХНИКУМ „ОРТ"

1941 – 1921

ווילנער יידישער טעכניקום ביים „אָרט"

טכניון אידי של „אורט" בוילנה

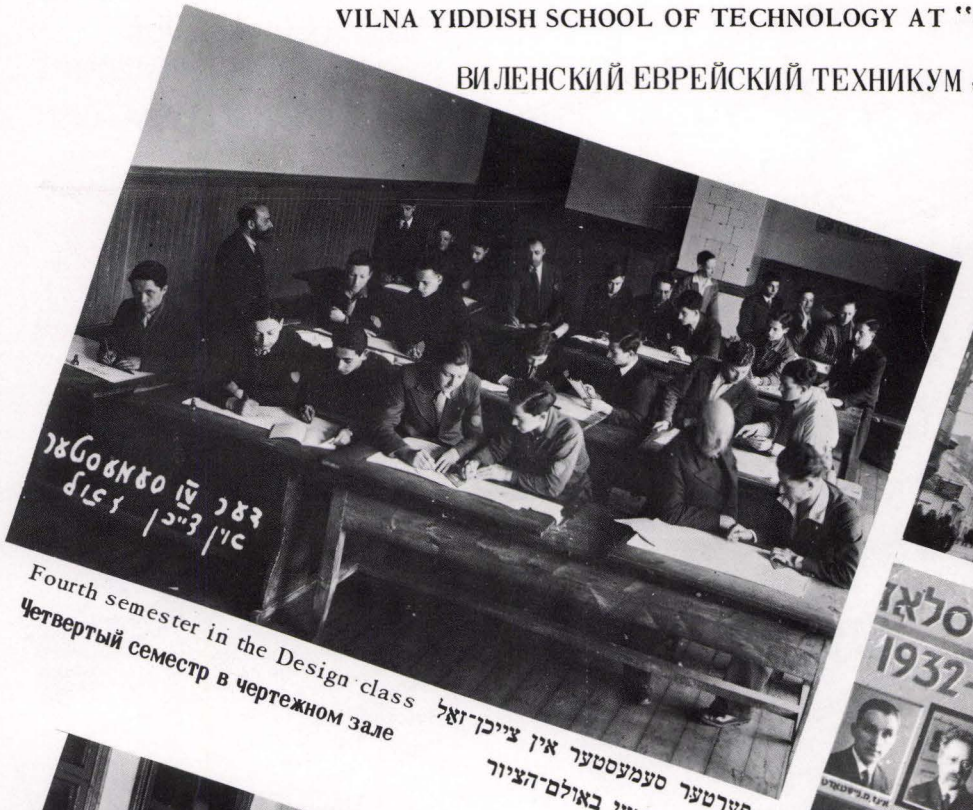

Fourth semester in the Design class

Четвертый семестр в чертежном зале

פערטער סעמעסטער אין צייכן־זאל

סמסטר רביעי באולם־הציור

דער שול־בנין
גדאַנסקע גאַס נ׳ 3

The building
Gdanska no. 3

הבניין, בית הספר,
רח׳ גדנסקי מס׳ 3

Школьное здание
Гданская № 3

Electro-mechanical workshop

Электротехническая мастерская

עלעקטראָטעכנישער וואַרשטאַט

עלעקטראָטעכנישע וואַרשטאַט

סדנה אלקטרוטכנית

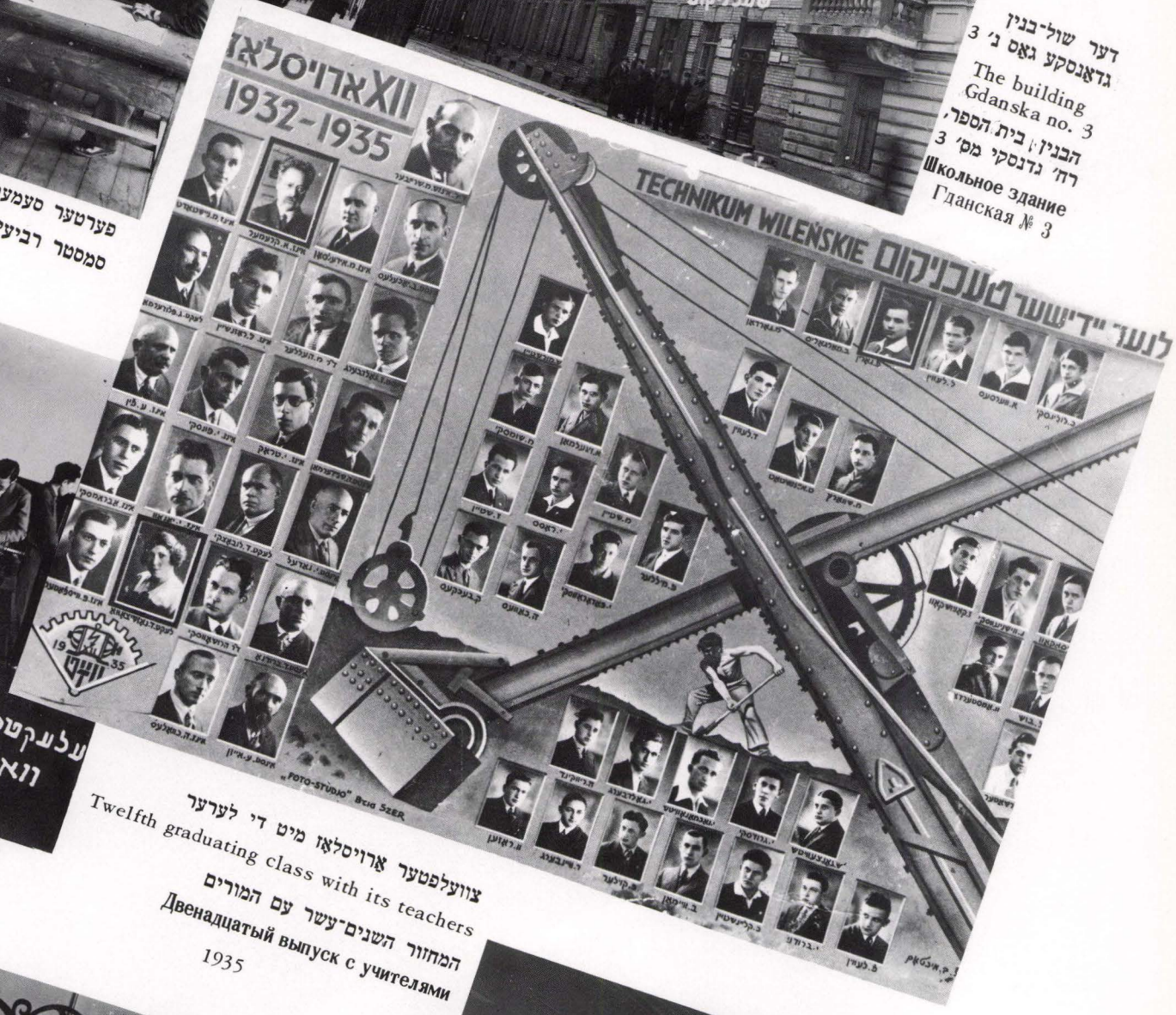

צוועלפטער אַרויסלאָז מיט די לערער

Twelfth graduating class with its teachers

המחזור השנים־עשר עם המורים

Двенадцатый выпуск с учителями

1935

עלעקטרישע לאַבאָראַטאָריע

Laboratory in electricity

מעבדה חשמלית

Электрическая лаборатория

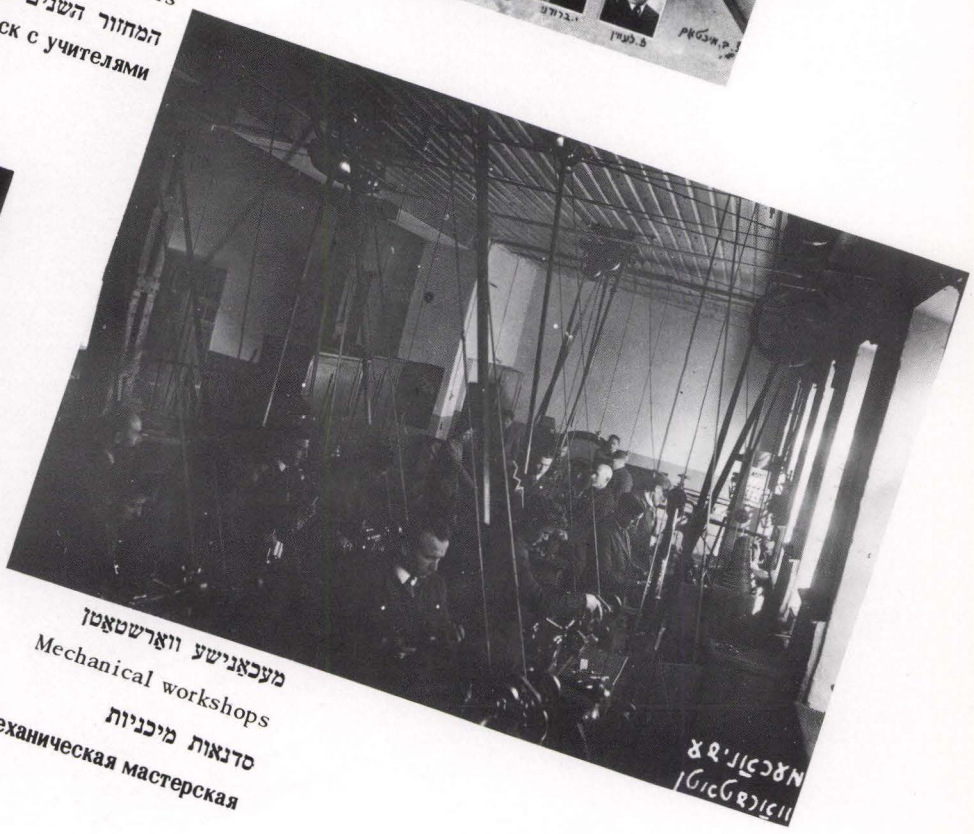

מעכאַנישע וואַרשטאַטן

Mechanical workshops

סדנאות מיכניות

Механическая мастерская

VILNA YIDDISH SCHOOL OF TECHNOLOGY AT "ORT"

ВИЛЕНСКИЙ ЕВРЕЙСКИЙ ТЕХНИКУМ „ОРТ"

ווילנער יידישער טעכניקום ביים „אָרט"

הטכניון אידי בוילנה של „אורט"

אַרויסלאָז פון עקאָנאָמישע פּאָליטעכנישע קורסן

Graduating class of the economic polytechnic courses

מסיימי הקורסים הפוליטכניים־כלכליים

Выпуск экономически–политехнических курсов

1922–1920

ידיעות פון די דורכגעמאכטע קורסן אין אלע 3 לערן־יאָרן

Information about completed courses in all three academic years

Сведения о пройденных курсах за все три года обучения

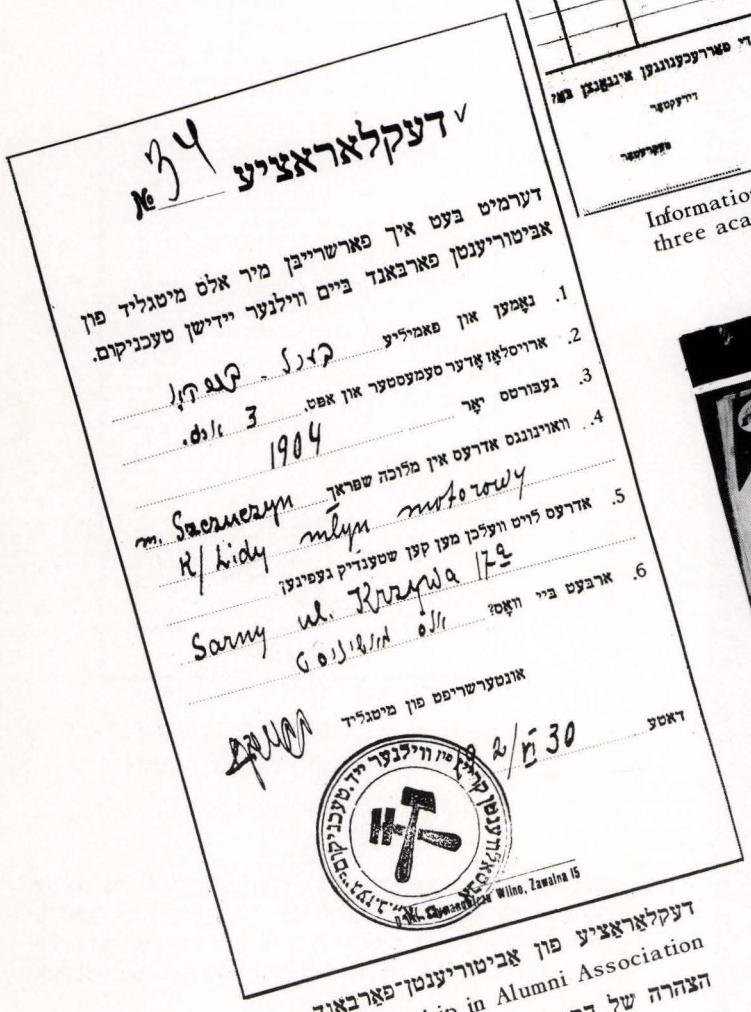

דעקלאַראַציע פון אַביטוריענטן־פאַראַבאַנד

Membership in Alumni Association

הצהרה של התאגדות המסיימים

Декларация союза выпускников

1930

טעכנישע לערן־ביכער אויף ייִדיש אַרויסגעגעבן פון טעכניקום

Technical textbooks in Yiddish, published by School of Technology

ספרי־לימוד טכניים וביידיש בהוצאת הטכניון

Технические учебники на еврейском языке, изданные техникумом

TAILOR WORKERS OF VILNA

ВИЛЕНСКИЕ ПОРТНЫЕ

ווילנער שניידער־אַרבעטער חייטים־פּועלים בוילנה

מאַרק אַנטאָקאָלסקי. — „דער שניידער" (האָלץ)
1864
"The Tailor" (wood) — Marc Antokolski
„החייט" (חיטוב־עץ), מארק אנטוקולסקי
„Портной", резба по дереву Марка Антокольского

סטאַטוט פון ווילנער קאַמפּס־קאַסע פון שניידער? *) (1896)

פראָלעטאַריער פון אלע לענדער, פאַרייניקט אייך!

I. וועגן די ציל פון דער קאַסע.

1. קיינער פון די ארבעטער איז נישט אימשטאַנד אליין צו פירן קאַמפ פים זיין באַלעבאַס, כדי כאָטש וויפיל ס'נישט אין מאַרבעטער זיין כיסער לעבן, קיינער פון אונז קאן נישט פים זיינע אייגענע כוחות אליין זיך דערשלאָגן צו פאַרזיכרן דעם ארבעטס־טאָג און צו העכערן דעם לוין פאר זיין שוועכער ארבעט. דערויבער פאַרייניקן מיר זיך אלע, כדי צו שטיין אייגער פאַרן עקזיסטענץ־מינימום אין אייגער דעם צווייפון אונטערצוהאלטן. נאר דעמאלט, וען יעדר פון אונז וועט זאַרטן וועגן אלע זיינע אינטערעסן בריידער און שוועסטער — ארבעטער אין ארבעטערינען, וועט אלע וועלן מיר זאַרטן און זיך אנגעמען פאר יעדן אייגענעם, — נאר דעמאלט קאַנען מיר זיין זיכער, אז אונז וועט זיך אייגענען צו ארבעטערן אונזער לאָגער: פאַראלעמענט דעם ארבעטס־טאָג, פאר־ העכטן דעם ארבעטערלון, פאַרענדערן דעם סלוזן (באשורה־ זה דער ק) בעפּעלקערונג, וועט זיין קלענער, וועלן די באַלעבאַסים נישט אימשטאַנד זיין אויסצוזויגן אלע אונזערע קרעפטן פון דער ציים. אזוי פרום וועלן די באַשטעלער זיין יעזווינגען צו מאַכן זייערע באַשטעלונגען פריער, וי זיי זינען דאָס איצט, נאר אויך וועלן מיר זיין אין שטאַנד צו פאַרשטיין דעם ווערט פון אונזער ארבעט, וועלן מיר ניט דאַרפן ווי הייַנט צו ווענען פאר יעדן קונה, וועלן מיר שפּאָרן אין צייט, וואָס מיר וועלן אונז אויסנוצן פאר לערנען, וועלן מיר ווערן מענטשן, וואָס וועלן וויסן פאר וואָס זיי לעבן, אנשטאָט ווי הייַנט — ווי מאַשינען, וואָס ווערן אויסגענוצט פון יעדן טאָג, וואָס ווערן אין אונזער ארבעט, וואָס ווערן אין אונזער פרייע צייט, וואָס ווערן אין אונזער פרייע צייט, וואָס ווערן אין אונזער פרייע צייט.

2. אזן כדי דאָס אלץ צו ערגרייכן, דארפן מיר זיין צוויפל זיך שאַלי־ דאַריש אין איינס, פון קאן זיך פאַרן, אז כדי דאָס אלץ זיך צו ערשלאָגן, וועט אונז אויסקומען מאַכן א שווייג, וואָס באַשטייט דערין, אז די ארבעט־ מער פון אייער פון שלעפּט וועקשטאנד וואַרפן אלץ טיפאַכל די אר־ בעט. אזוי נעמען זיך נישט צו איר פּוזי לאָגן, בין די באַלעבאַסים וועגן נישט סמכים נאָכצוגיבן אלץ זיינען פאַדערונגען, אבער א שווייג קאן נישט געווינען וועדן, אויב די שטייגערקייט האבן נישט פיין פאַדערונגען נעלט אויף דורכצוקומען ד' ציים, וואָס פון אלעמען נישט. דערויבער אפּשטיינידן טיר א פאר פים, אין וועלכער יעדער פון אונז צאָלט וועכנטלעך וויפיל ער קאן. אויב אזוי

II. וועגן די מיטגלידער פון דער קאַסע

4. נייע מענטשן נעמט מען אין קאַסע פים אן אויסנאָמ. דער אויס־ נאָמ באשטייט אם אין וואָס: אין קאַסע קומט מען אן נאר אן ארגאַנאַל־ מענטש, אזעלכע, וואָס וועט נישט זיין אויף א צוויינטן פלאַץ, נישט אנדערנס פּלאַץ, וואָס וועט נישט זיין אויף א שווייג, וואָס באשטייט דערין, אז די ארבעט־ גילדער וועלן עס האלטן פאר נוימיק, וואָס אין נישט קיין פּאַסט־ קיין צבורות מן שלעפּטן לעבן, נאר נישט זאָגן, אז די מיטגלידן זענען שוין מאַרן (ד. ה. אז ס'אין מאַרן א מאַנגל־מאַנטש); דערנאָך דארף מען אין־ בערגעזן צו צווייי מאָל, אז זיי זאָלן זיך כּוס אים אויסרכענען.

6. אבער וועגן אונזערע אים אראַפ נישט בפשליכן ביידע קאַסע־מאר־ זאַכונגען.

7. א נייער מענטש וועדט אָנגענומען אין קאַסע נאר דאן, וען ער וויזיטט שוין אין אַראַמטיים דעם צייל פון דער קאַסע. דערויבער טון מען כּוס אים פאַרשרייבן, וועגן אלע פונקטן פון דערלויבעניש פּאַ אים דעם סטאַטוט.

8. אין קאַסע וועדט ער אָנגענומען, וען ביידע פּראַזאַמלונגען באשלוסן, אז מען קאן אים אָנגענומ. דעם סטאַטוט ליינט מען נישט מיטגלידער, וואָס באַשטייט אם אלין נוס אין קאן אים נעבן צו פאַרשרין.

9. פאַרשידענע מענטשן אן מרוינ; וועגן אָנגענומען אין קאַסע ליט דעם זעלבן אירזוואָל, וואָס בחורים אן מיידלעך. אין א גרוי דארף מען ניכער חלפן די ערשטע, וי די צווייטע.

10. אז א מיטגליד פון קאַסע עפּס אן איינענעם וואַרשמאַנ אין דינען ארבעטער, קאן ער מעל נישט בליבן אין קאַסע, וויל די איינטראָגן פון כּאַ־ שאפּאָטן זענען דיריקט פאָנצוועלכער צו אונזערע אינטערעסן. נאָטא, אזוי

11. יעדער מיטגליד פון דער קאַסע פאַרפליכטעט זיך אריינצוטרעטן יע־ דע וואָך זיין בּיטשאַק פר דארף זאַרטן דערפאר, פּון זאָל צוזאַמען אלע טער מיטגלידער אין קאַסטן פר קאן אויף א צוויישפּס פּלאַץ נין נאר אין דעם אמ־ אויב דער וואָס האט בין דאן פאַרנומען דעם פּלאַץ, דערלויבט אים דאָס פר דארף סמכים זין דערויף, וואָס די מערהיים פון דער קאַסע באשלוסן; פר דארף האבן אלע מיטגלידער זיך נעמען פאַר אַרבעט, אויב ער וויל אין אויך דער קאַסע נישט אָנגענומען ווערן, אָדער אויב ער האט אין קיין שום זיינטיק מענטשן נישט דערצויגן.

III. וועגן די פאַרשטייער פון דער קאַסע

די פאַרשטייער פון דער קאַסע דארפן קאַנען נום דערן סים די מיט־ גלידער פון פאַרשטייל אלע, וואָס עס קומט פאַר אין פאַל: זיי דארפן קאַסע נעמען דן דעם יעלבנן פאַל. די פאַרשטייער פון פאַרשטייערינס פון דער קאַר טע דארפן נעווייטן פון זיין דורך אלע מיטגלידער פון קאַסע, אדער וויינצאָמסט דורך א מעהריים פון זיין די פאַרשטייער וועדן נעווייטן נאר אויף א האלב יאר.

14. דער פאַרשטייר פון קאַמפּאַניע וועדן נעווייטן אויפן זעלבן אופן אין אויף דער יעלבער ציים. דער קאַסירער פון קאַמפּאַניע דארפן זיין פון אונזער פאַרן, נאר אויב אין אונזער פאַר וועט זיך נישט נעפינען קיין פּאַסיקע דערפאַר מענטשן, סטען זיי זיין פון א צווייטן פאַר.

15. אויב פון דערוויסט זיך, אז דער קאַסירער פירט זיך נישט ערלעך, זאָגט מען אים, אז ער דארף זיך האלטן יאר.

16. איין מענטש קאן נישט פארעמענ קיין צוויי קאסס.

IV. וועגן די קאַסע־נעלטער

9. די נעלטער פון דער קאַסע שטעלן זיך צוזויף מיט וועכנטלעכע אַפּ־ צאָלן אין פאַרבּיטראָג, פון נוהנת, קאַסטרעס א. א. ו.

10. ד' נדוים פון די וועכנטלעכע אַפּצאָלן: פאר ארבעטער 5 קאָפּ. א וועך, פאר ארבעטערינס 10 קאָפּ. א וואָך. ד' נדוים פון ד' קאַנד־בייפּראג: פאר ארבעטער 25 קאָפּ, פאר ארבעטערינס — 15 קאָפּ, נישט ווייניקער.

(23). די נעלטער דארפן אָפּנעמען וועגן אויסן נאָמען פון קאַסירער, אן דאָס ביכל דארף זיך נעפינען כיים קאַנטראָלער. אָפּטרעגן דעם ארבעטס־טאָג, פאר־ אויז דארפן דער קאַסירער אין קאַנטראָלער צוזאַמען.

24. די קאַסע העלפּט פים נעלט אויך א מיטגליד אין דעם פאל, אויב ער ליידט פאר א זאך, וואָס איז נוגע אלעמען. למשל, וען עד איז אן ערות אין נערכוס אן דער באַלעבאַס זאָגט אים אפ איבער דעם, וועט עד שפּעלט זיך אין פאר א שווייג אן א. ו.

25. די קאַסטעלעפּאָס אויך ארבעטער פון אנדערע פאכן, וועט זיי צוגיטיקן זיך בלוס בעת א שווייג. מען טוט העלפן, וויל אז מען נשווינט א שווייג אין אין אַמך, האָט עס א נדוים וויפיל וועכנטלעכע אויף די באַלעבאַסים פון די איבעדי־ פע פאכן, אין אין פאל פי ארבעטער שטעלן פרוים וועלכע פ'נישט אין פאדע־ רונגען, וועלן זיי (ד. ה. די באַלעבאַסים), טורא האָבן פאר א שווייג, ניבער אייגענען אויף די פאדערונגען. וויימער אין אין פאל פ'נישט א שווייג, וועט דער שווייג וועדן נעווענדן, לייכטער צו נאַווינן דעם ארבעטער, וו נאר דורך פאריינען קאַסע וועלן זיי אויסדרן וויימער פאדערונגען. דרימכט, די ארבע־ טער פון פאריינדע מאכן פאריינען זיך דורכדעם אלץ טער. פערטנס, וו מיר וועלן זיי העלפן, וועלן זיי אויך אונז העלפן, אין פאל פון א נוים ביי אונז. נאך איינס צווינגט אונז צו העלפן ארבעטער נעת זייערע שווייגן: וואס אספער פם וועלן זיך ארבעטן שפּייכן, וואס נישטער פ'וועט זיין די צאל ארבעטער, וועלכע וועלן אין שווייג דעם אויפּצוען וועט צו פאדעבעטן דיזער וועט זיי העלפן פאל.

V. וועגן שטראָפן

אויב וועלכער פ'נישט אין מיטגליד אין שוכר אויפן סטאַטוט, לאדם כען אים אין דער קאַסירס אין פון הערט אוים זיין פאדעטפערן זיין: איז די פאדעטפערונג וועט זיך ארויסטרעטן אין פאדעטפערס פון כאַ־ שאפּאָטן וועגן זיך אין פאדעטפערס, דארפן זיי אויפּטרעטן פאר דעם פאַ־ דיכן ארבער פים אים אלע באַשלוסן.

סטאַטוט פון ווילנער קאַמפּס־קאַסע פון שניידער

Statute of the Vilna Fund for Tailors' Rights

התקנון של קופת מלחמת החייטים־הפועלים בוילנה

Статут боевой кассы виленских портных

1896

Request by tailor apprentice Tobias Kapust, of German Street, to the governor of Vilna: to apply the supreme law of 1879 and force the employers to shorten the work day of craftsmen apprentices to 12 hours

Прошение портновского подмастерья Тевьи Капуста, с Немецкой улицы, виленскому губернатору с просьбой: применить высочайшее распоряжение 1897 г. и заставить хозяев сократить рабочий день ремесленных подмастерьев до двенадцати часов в сутки

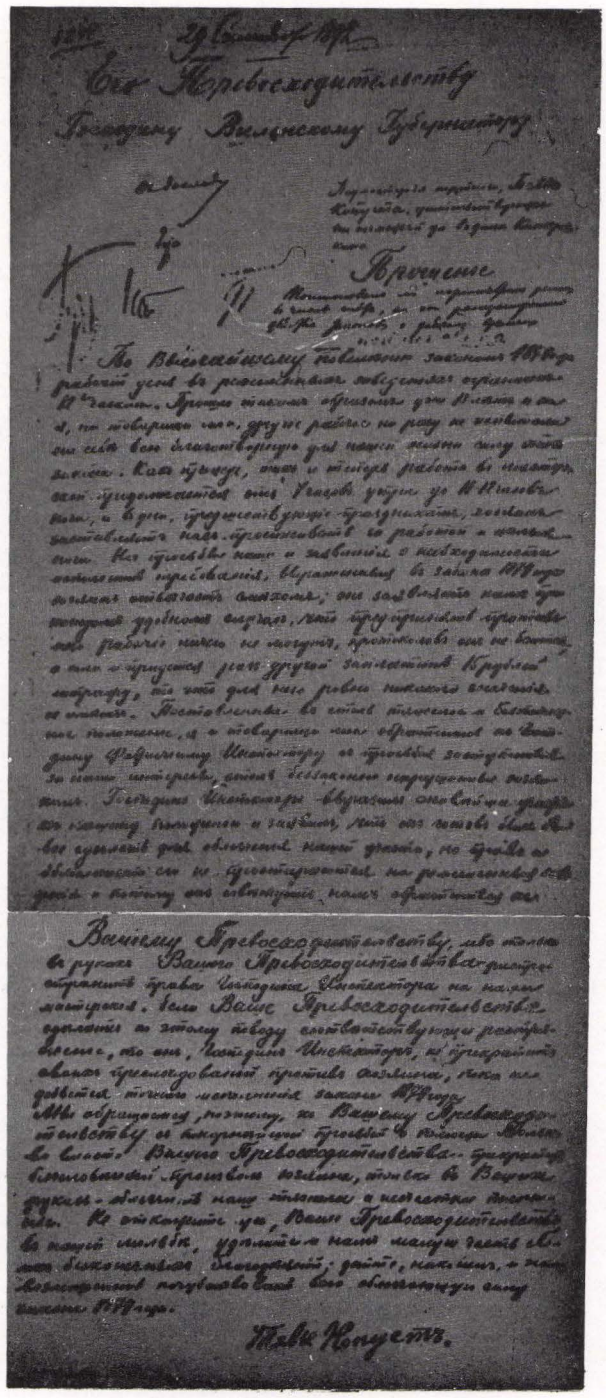

1892 20/IX

דער סטאַטוט פון דער קאַסע
און בייאַנע וועגן דער נויטיקייט איינצוראַדנען
ביבליאָטעקן *).
(פּלענפּיגע יסודות. וילנע 1894).

סטאטוטן־קאמיטעט פון ארטיל פון „בונד".

I
דער ציל פון דער קאַסע

די קאַסע האט פאר א ציל צו פאריינקן די ארבעטער צום קאַמף מיט דער בורזשוי אין זייער לאַגער, אין צושטעלן זיי די מיטלען, וועלכע זענען נויטיק פאר אזא קאַמף.

מיר, ארבעטער, פאַרשטייען דאָס גאנץ לעכן אין שווערער פראַצע, וועלכע שפּאַט אויס אונזערע כוחות אן איז סכה אויער לעכן, פאר אם דער פראצע באשטייט מיר א לוין, וועלכער סטייגט נאר אויף די פאַסע נויטיקע בארעדנעניש, דער הצון נישט נישט קיין ציים מיטלען, כדי אין פאַרמאָגן צו פירן א קאַמף מיט דער בורזשוי, וועלכער פאַרמאָגט אלע מיטלען פון דער עקזיסטענץ. דאָס הייסט, אז מיר דאַרפן אין דער בפּרט אן אויסנאָמען, וואָס וועלן אונז פאַרשאפן אן אויסערגעוויינלעכע מיטלען, וואָס וועלן אונז העלפן אין דעם קאַמף. אזעלכע מיטלען זענען: א) אן אויסערגעוויינלעכע פאַרמעגן, וואָס וועלן אונז פאַרשאפן אן אויסערגעוויינלעכע מאַכט, ב) אן אויסערגעוויינלעכע אנצאָל מענטשן, וואָס וועלן אונז פאַרשאפן אן אויסערגעוויינלעכע מאַכט, ג) אן אויסערגעוויינלעכע אנטוישונג צווישן די ארבעטער, וואָס וועט אונז פאַרשאפן אן אויסערגעוויינלעכע מאַכט.

מיר האבן נישט קיין ציים מיטלען, כדי צו שטיין אייגער פאַרן עקזיסטענץ־מינימום, כאָטש וויפיל ס'נישט אין מאַרבעטער זיין כיסער לעבן, קיינער פון אונז קאן נישט פים זיינע אייגענע כוחות אליין זיך דערשלאָגן צו פאַרזיכרן דעם נארמאלן ארבעטס־טאָג און צו העכערן דעם לוין פאר זיין שוועכער ארבעט. דערויבער פאַרייניקן מיר זיך אלע, כדי צו שטיין אייגער פאַרן עקזיסטענץ־מינימום אין אייגער דעם צווייפון אונטערצוהאלטן. נאר דעמאלט, וען יעדר פון אונז וועט זאַרטן וועגן אלע זיינע אינטערעסן בריידער און שוועסטער — ארבעטער אין ארבעטערינען, וועט אלע וועלן מיר זאַרטן און זיך אנגעמען פאר יעדן אייגענעם, — נאר דעמאלט קאַנען מיר זיין זיכער, אז אונז וועט זיך אייגענען צו ארבעטערן אונזער לאָגער: פאַראלעמענט דעם ארבעטס־טאָג, פאר־ העכטן דעם ארבעטערלון, פאַרענדערן דאָס סלוזן (באשורה־ זה דער ק) בעפּעלקערונג, וועט זיין קלענער, וועלן די באַלעבאַסים נישט אימשטאַנד זיין אויסצוזויגן אלע אונזערע קרעפטן פון דער ציים. אזוי פרום וועלן די באַשטעלער זיין יעזווינגען צו מאַכן זייערע באַשטעלונגען פריער, וי זיי זינען דאָס איצט, נאר אויך וועלן מיר זיין אין שטאַנד צו פאַרשטיין דעם ווערט פון אונזער ארבעט, וועלן מיר ניט דאַרפן ווי הייַנט צו ווענען פאר יעדן קונה, וועלן מיר שפּאָרן אין צייט, וואָס מיר וועלן אונז אויסנוצן פאר לערנען, וועלן מיר ווערן מענטשן, וואָס וועלן וויסן פאר וואָס זיי לעבן, אנשטאָט ווי הייַנט — ווי מאַשינען, וואָס ווערן אויסגענוצט פון יעדן טאָג, וואָס ווערן אין אונזער ארבעט, וואָס ווערן אין אונזער פרייע צייט, וואָס ווערן אין אונזער פרייע צייט, וואָס ווערן אין אונזער פרייע צייט.

2. אן כדי דאָס אלץ צו ערגרייכן, דארפן מיר זיין צוויפל זיך שאַלי־ דאַריש אין איינס, פון קאן זיך פאַרן, אז כדי דאָס אלץ זיך צו ערשלאָגן, וועט אונז אויסקומען מאַכן א שווייג, וואָס באַשטייט דערין, אז די ארבעט־ מער פון אייער פון שלעפּט וועקשטאנד וואַרפן אלץ טיפאַכל די אר־ בעט. אזוי נעמען זיך נישט צו איר פּוזי לאָגן, בין די באַלעבאַסים וועגן נישט סמכים נאָכצוגיבן אלץ זיינען פאַדערונגען, אבער א שווייג קאן נישט געווינען וועדן, אויב די שטייגערקייט האבן נישט פיין פאַדערונגען נעלט אויף דורכצוקומען ד' ציים, וואָס פון אלעמען נישט. דערויבער אפּשטיינידן טיר א פאר פים, אין וועלכער יעדער פון אונז צאָלט וועכנטלעך וויפיל ער קאן. אויב אזוי

II
די מיטלען פון דער קאַסע

1. די מיטלען פון דער קאַסע שטאַמען זיך פון די אַפּצוגען פון אירע מים־ גלידער: יעדער מיטגליד פּראַמט אריין בים אריינטרעטן אין דער קאַסע..... און תורלעך.....

זיך, פאר דער אריינגאַנג קאַסע, פאר אריינטרעט נעצן.

2. נעלט פון דער קאַסע קאן פון קיין שרוכטבנדן אירע מיטגלידער נאר

בעת א שווייג שטרייק זענען דער הויפּט־מיטל אונזערער אין קאַמף אויף בעסער מאכן אונזער לאָגער. דערפאר דארפן מיר אונזער נעלט אויך היטן א שווייג. נאר מיר האבן נאך נישט פון קאַסע אויך, אויב עמיר מען אונזערע חברים אין נעפליכן אן אכצעק אין האָפן מען קרענץ נישט קיין הילף, וואָס עד מוזן איינציין אויף די באַלעביקע. באריכטנגען אן וועט אכ־ קומען צו א וועלכן פ'נישט איז באַלעבאַס, וועלכער וועט אים צוזיכערן צו אַרבעטן, וויזיל ער וועט נאר וועלן, אן וועט אים צאָל, אויך, וויפל אים וועט זיך וועלן.

פאר איינמאָל — אזוי דארפן מיר תמיד זיך פירן.

3. א טייל פון די טלעמער, וואָס זענען פאראן אין קאַסע, קאן פאר־ וועכנט וועדן אויף הלפּן אנדערע ארבעטער אין קרעפטן פון א שווייג.

III
וועגן די מיטגלידער פון דער קאַסע

1. מיטגלידער פון דער קאַסע באראַדן צו זיין ארבעטער פון אונ־ זער פאך. ווען מיר ארגאניזירן א שווייג, דארפן מיר זיין זיכער, אז וועט נישט קיין ארבעטער פון אונזער פאך נאר נישט פים אויסקלייבן אים, נאר מיר וועלן נאר בלייבן אין אונזער פאך. אבער צו זיין זיכער, אין אונז נוגעט, אז נאר דער קאַסע זאָל שטיין אלע ארבעטער פון אונזער פאך (אין אלע שטעט), וועלן מיר זיין זיכער, אז אונז וועט נישט קיין שום אויסקלייבן פּראַווען. דערויבער אין ארבעטער אן שוועסטער בריידער אן שוועסטער — ארבעטער אין ארבעטערינען, וועט אלע וועלן מיר זאַרטן און זיך אנגעמען פאר יעדן אייגענעם, — נאר דעמאלט קאַנען מיר זיין זיכער, אז אונז וועט זיך אייגענען צו ארבעטערן אונזער לאָגער: פאַראלעמענט דעם ארבעטס־טאָג, פאר־ העכטן דעם ארבעטערלון, פאַרענדערן דאָס סלוזן (באשורה־ זה דער ק) בעפּעלקערונג, וועט זיין קלענער, וועלן די באַלעבאַסים נישט אימשטאַנד זיין אויסצוזויגן אלע אונזערע קרעפטן פון דער ציים. אזוי פרום וועלן די באַשטעלער זיין יעזווינגען צו מאַכן זייערע באַשטעלונגען פריער, וי זיי זינען דאָס איצט, נאר אויך וועלן מיר זיין אין שטאַנד צו פאַרשטיין דעם ווערט פון אונזער ארבעט, וועלן מיר ניט דאַרפן ווי הייַנט צו ווענען פאר יעדן קונה, וועלן מיר שפּאָרן אין צייט, וואָס מיר וועלן אונז אויסנוצן פאר לערנען, וועלן מיר ווערן מענטשן, וואָס וועלן וויסן פאר וואָס זיי לעבן, אנשטאָט ווי הייַנט — ווי מאַשינען, וואָס ווערן אויסגענוצט פון יעדן טאָג, וואָס ווערן אין אונזער ארבעט, וואָס ווערן אין אונזער פרייע צייט, וואָס ווערן אין אונזער פרייע צייט, וואָס ווערן אין אונזער פרייע צייט.

3. א מיטגליד פון קאַסע קאן נישט זיין קיין מיטגליד פון קאַסע, דיע כלבי די ארבעטער קאַסע־מיטגלידער אין כלבי אנדערע ארבעטער. אנ..

4. יעדער מיטגליד פון קאַסע איז פּחוב צו האַלטן שפּאַרן אין כאַסע.

5. יעדער מיטגליד פון קאַסע וועדט אין אָנגענומען יעדער ארבעטער, וואָס האַנדלט די אירזן כאַשטייט פאַרפּלענגן. דאָס הייסט, אז מיר נע־ מען קיין שום רעזאָלוציעס פאַרפּלענגן, וועלכע זענען נישט פאַראַנדערן פון אונזער פּראָגראַם פון דערלויבעניש פאר א לוין, וועלכער סטייגט נאר אויף די פאַסע נויטיקע בארעדנעניש, דער הצון נישט נישט קיין ציים מיטלען, כדי צו שטיין אייגער פאַרן עקזיסטענץ־מינימום, כאָטש וויפיל ס'נישט אין מאַרבעטער זיין כיסער לעבן, קיינער פון אונז קאן נישט פים זיינע אייגענע כוחות אליין זיך דערשלאָגן צו פאַרזיכרן דעם נארמאלן ארבעטס־טאָג און צו העכערן דעם לוין פאר זיין שוועכער ארבעט. דערויבער פאַרייניקן מיר זיך אלע, כדי צו שטיין אייגער פאַרן עקזיסטענץ־מינימום אין אייגער דעם צווייפון אונטערצוהאלטן. נאר דעמאלט, וען יעדר פון אונז וועט זאַרטן וועגן אלע זיינע אינטערעסן בריידער און שוועסטער — ארבעטער אין ארבעטערינען, וועט אלע וועלן מיר זאַרטן און זיך אנגעמען פאר יעדן אייגענעם, — נאר דעמאלט קאַנען מיר זיין זיכער, אז אונז וועט זיך אייגענען צו ארבעטערן אונזער לאָגער: פאַראלעמענט דעם ארבעטס־טאָג, פאר־ העכטן דעם ארבעטערלון, פאַרענדערן דאָס סלוזן (באשורה־ זה דער ק) בעפּעלקערונג, וועט זיין קלענער, וועלן די באַלעבאַסים נישט אימשטאַנד זיין אויסצוזויגן אלע אונזערע קרעפטן פון דער ציים. אזוי פרום וועלן די באַשטעלער זיין יעזווינגען צו מאַכן זייערע באַשטעלונגען פריער, וי זיי זינען דאָס איצט, נאר אויך וועלן מיר זיין אין שטאַנד צו פאַרשטיין דעם ווערט פון אונזער ארבעט, וועלן מיר ניט דאַרפן ווי הייַנט צו ווענען פאר יעדן קונה, וועלן מיר שפּאָרן אין צייט, וואָס מיר וועלן אונז אויסנוצן פאר לערנען, וועלן מיר ווערן מענטשן, וואָס וועלן וויסן פאר וואָס זיי לעבן, אנשטאָט ווי הייַנט — ווי מאַשינען, וואָס ווערן אויסגענוצט פון יעדן טאָג, וואָס ווערן אין אונזער ארבעט, וואָס ווערן אין אונזער פרייע צייט, וואָס ווערן אין אונזער פרייע צייט, וואָס ווערן אין אונזער פרייע צייט.

4. יעדער מיטגליד פון קאַסע איז פּחוב צו האַלטן שפּאַרן אין קאַסע.

5. יעדער מיטגליד פון קאַסע וועדט אין אָנגענומען יעדער ארבעטער, וואָס האַנדלט די אירזן כאַשטייט פאַרפּלענגן. דאָס הייסט, אז מיר נע־ מען קיין שום רעזאָלוציעס פאַרפּלענגן, וועלכע זענען נישט פאַראַנדערן פון אונזער פּראָגראַם פון דערלויבעניש פאר א לוין, וועלכער סטייגט נאר אויף די פאַסע נויטיקע בארעדנעניש, דער הצון נישט נישט קיין ציים מיטלען, כדי צו שטיין אייגער פאַרן עקזיסטענץ־מינימום, כאָטש וויפיל ס'נישט אין מאַרבעטער זיין כיסער לעבן, קיינער פון אונז קאן נישט פים זיינע אייגענע כוחות אליין זיך דערשלאָגן צו פאַרזיכרן דעם נארמאלן ארבעטס־טאָג און צו העכערן דעם לוין פאר זיין שוועכער ארבעט. דערויבער פאַרייניקן מיר זיך אלע, כדי צו שטיין אייגער פאַרן עקזיסטענץ־מינימום אין אייגער דעם צווייפון אונטערצוהאלטן. נאר דעמאלט, וען יעדר פון אונז וועט זאַרטן וועגן אלע זיינע אינטערעסן בריידער און שוועסטער — ארבעטער אין ארבעטערינען, וועט אלע וועלן מיר זאַרטן און זיך אנגעמען פאר יעדן אייגענעם, — נאר דעמאלט קאַנען מיר זיין זיכער, אז אונז וועט זיך אייגענען צו ארבעטערן אונזער לאָגער: פאַראלעמענט דעם ארבעטס־טאָג, פאר־ העכטן דעם ארבעטערלון, פאַרענדערן דאָס סלוזן (באשורה־ זה דער ק) בעפּעלקערונג, וועט זיין קלענער, וועלן די באַלעבאַסים נישט אימשטאַנד זיין אויסצוזויגן אלע אונזערע קרעפטן פון דער ציים. אזוי פרום וועלן די באַשטעלער זיין יעזווינגען צו מאַכן זייערע באַשטעלונגען פריער, וי זיי זינען דאָס איצט, נאר אויך וועלן מיר זיין אין שטאַנד צו פאַרשטיין דעם ווערט פון אונזער ארבעט, וועלן מיר ניט דאַרפן ווי הייַנט צו ווענען פאר יעדן קונה, וועלן מיר שפּאָרן אין צייט, וואָס מיר וועלן אונז אויסנוצן פאר לערנען, וועלן מיר ווערן מענטשן, וואָס וועלן וויסן פאר וואָס זיי לעבן, אנשטאָט ווי הייַנט — ווי מאַשינען, וואָס ווערן אויסגענוצט פון יעדן טאָג, וואָס ווערן אין אונזער ארבעט, וואָס ווערן אין אונזער פרייע צייט, וואָס ווערן אין אונזער פרייע צייט, וואָס ווערן אין אונזער פרייע צייט.

IV
דאָס פאַרוואַלטן מיר דער קאַסע

1. אויף צו פאַרוואַלטן פים דער קאַסע קלייבט מען אוים א קאַמי־ סיע פון 3 ביז 7 מאַן, לויט דער צאָל פון די מיטגלידער.

2. די קאַמיסיע פאַרטיילט צווישן זיך די כּוכּטן פון פאַרוואַלטן פים דער קאַסע.

צוויישלעך, וועדט איין מיטגליד פון דער קאַמיסיע כאַשטייט פאר קאַסירער אן שלעפּט מען אין אינקאַסירן. די אינקאַסירן וואַלטן צוגיוויזן די נעלטער פון נינן אינצער דעם קאַסירער. דער קאַסירער ליינט די צוזוג אין פּוזיצ־ פּרזאַכּ אויף אינצערע פון קאַסע־מיטגלידער, אבער אויף שרייבן צוזוג פים כיסלען. אויב מיר וועלן נישט האבן קיין נעלט, וועלן מיר נישט קאַנען פאר א לאַנג זיך האלטן, אן וועלן זיך פונ אונטערנעבן אן אזוי פרום פאַרשפּילט נעלט. דערויבער דארפן מיר אלע מיטגלידער פון קאַסע אויפּמערקזאם זיין אויף אונזערע פאַרוואַלטער, אויב מיר וועלן נישט

1906 Central office of needle trades of Vilna
Центральное бюро пошивочных профессий в Вильне
צענטראַל־ביורא פון די נאָדל־פאַכן אין ווילנע
המשרד המרכזי של מקצועות־המחט בווילנה

„דער שניידער" — חדש־זשורנאל פון די שניידער־ארבעטער, נ׳ 3
''Der Shnayder'' (The Tailor), monthly of the tailor workers, issue no. 3
„החייט", ירחון של פועלי־החייטים, מס׳ 3
„Дер Шнайдер" („Портной"), ежемесячник портняжных рабочих, № 3
1913

לעגיטימאַציע פון פאַראיין
Union membership card
תעודת־חבר של איגוד
Членский билет профсоюза

„די מאָדע", אילוסטרירטער מאָדע־זשורנאל און פאַמיליענ־בלאַט, נ׳ 1
''The Vogue'', illustrated fashion journal and family newspaper, issue no. 1
„האופנה", כתב־עת מצויר לאופנה ולעניני המשפחה, מס׳ 1
„Мода", иллюстрированный журнал мод и семейной жизни, № 1
1906

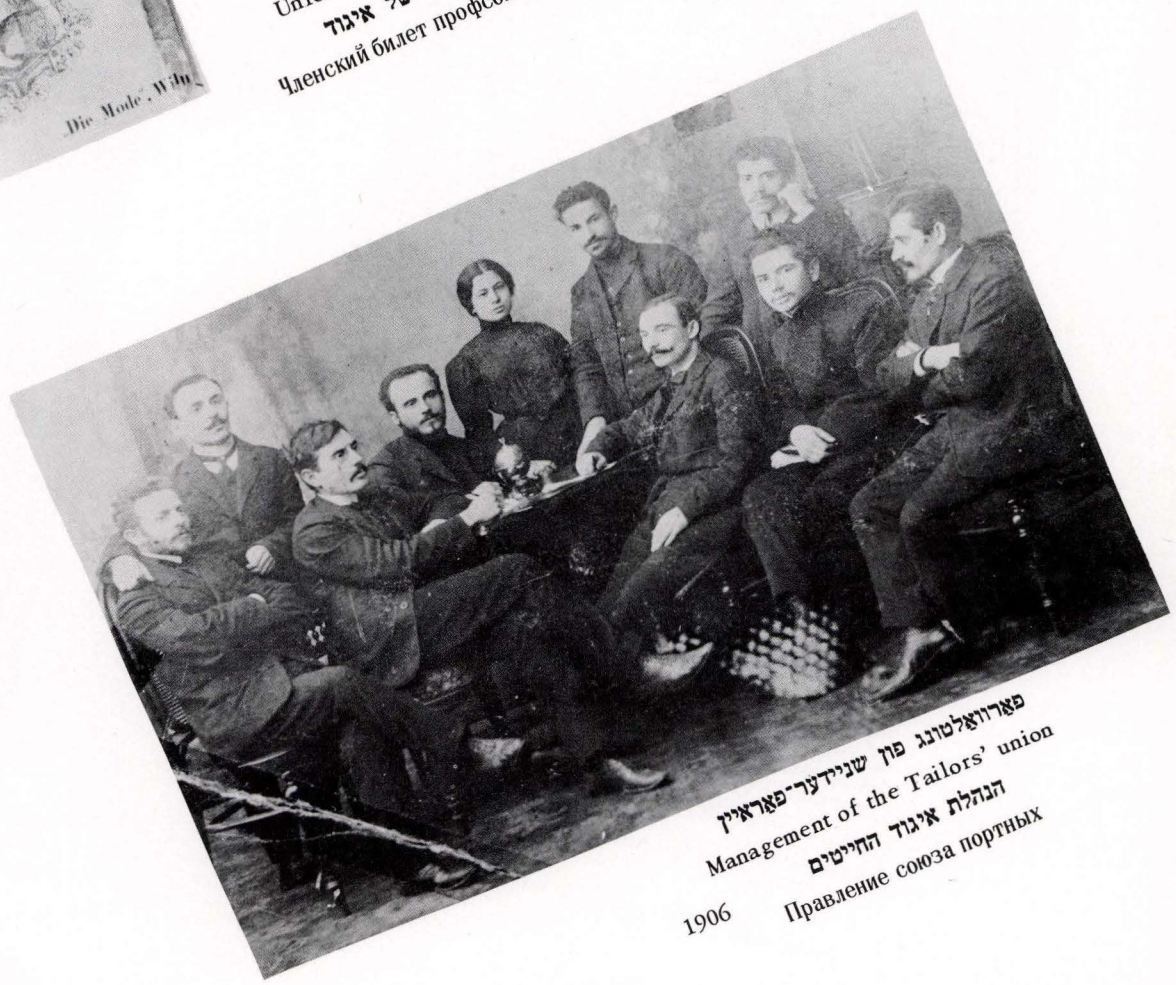

פאַרוואַלטונג פון שניידער־פאַראיין
Management of the Tailors' union
הנהלת איגוד החייטים
1906 Правление союза портных

TRADE UNION OF JEWISH BUSINESS EMPLOYEES

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ СОЮЗ ЕВРЕЙСКИХ ТОРГОВЫХ СЛУЖАЩИХ

פראָפעסיאָנעלער פאַראיין פון יידישע האַנדלס־אָנגעשטעלטע

איגוד מקצועי של עובדי־מסחר יהודים

אַ גרופּע פריקאַזטשיקעס מיטן גרינדער פון פאַראיין קלמן קראַפּיווניקאָוו

A group of business employees with the founder of the Union Kalman Krapivnikoff

קבוצה של זבנים עם מיסד האיגוד קלמן קראפיבניקוב

Группа приказчиков с основателем Союза Калманом Крапивниковым

הודעה מהרבנים דקהלתנו.

אויף מאנטיג דעם 19 פעווראל 8½ אבענדס ווערען גערופען אין גאראדסקאי זאאל, אלע סלוזאשצעס וועלכע דינען אין האנדעלס־גישעפטען פאבריקען זאוואדען, אויך פריקאשציקעס פון בעלי־מלאכות, וואו זייערע בעלי־בתים האבען ארויס־גענומען פראמישלאווע סווידעטעלסטוואס אויף 1906. פון יעדער זאוועדעניע און מאיסטערסקאיא צו איין פארשטעהער מען מוז אויך האבען איין פריוואט דאוויערענאסט פון די מיטארבעטער פון דעם געשעפט. און אנווייזען אין דעם, דעם נומער פון די סווידעלסטווא.—

די אסיפה פון 19 פעווראל וועט שוין זיין די לעצטע. אויסצוקלייבען פארשטעהער אויף צו בעטהייליגען זיך אין די קאמיסיע. אויך אויסצו־ארבעטען דעם פראיעקט פון רוהע.

עס איז שוין גענוג בעקאנט די וויכטיגקייט פון דער פראגע פון זונטאג רוהע. [מיר בעטען אז יעדערער זאל קומען צו דער בעשטימטער צייט. מיט די נויטהיגע דאקומענטען. כדי צו בעטהייליגען זיך אין אויסקלייבען א קאמיסיע וועלכע זאל שטיצען די אינטערעסען פון כלל ישראל.

מיר בעטען אז מען זאל אויסרופען אין דיא קלויזען דעם שבת פאר קריאת התורה.

Воззваніе Раввиновъ ка приказчикамъ.

Вильна. Типографія Ф. Гарбера Завальная ул. д. № 2006.

1906

„חברה קרעמער", געגרינדעט אין די 50ער־60ער יאָרן פון 19טן י"ה, שפּעטער זיך לעגאַליזירט ווי אַ „געזעלשאַפט פון קעגנזייטיקע שטיצע פאַר יידישע פריקאַזטשיקעס". — אַן אויפרוף פון ווילנער וועד הרבנים צו אַן אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג פון האַנדלס־אָנגעשטעלטע „אויסצוקלייבן אַ קאָמיסיע וועלכע זאָל שטיצן די אינטערעסן פון כלל ישראל"

"Storekeepers' Society", established in the 1850's — 1860's, later legalized as "Society for Mutual Support of Jewish Business Employees". — Call by the Vilna Board of Rabbis for a general meeting of business employees "to appoint a commission to promote the interest of the entire Jewish community"

„חברת־חנוונים", נוסדה בשנות ה־50־60 של המאה ה־19, אושרה אחר־כך ע"י השלטונות כ„חברה לעזרה הדדית של פקידי־מסחר יהודים". — קול־קורא של ועד הרבנים בוילנה בדבר אספה כללית של זבנים־מסחר „לשם בחירת ועדה שתתמוך באינטרסים של כלל ישראל",

„Общество лавочников", основано в пятидесятых—шестидесятых гг. XIX века, затем легализовано как „Общество взаимопомощи еврейских приказчиков". Призыв виленского раввинского совета к общему собранию торговых служащих „выбрать комиссию, которая бы поддерживала общееврейские интересы"

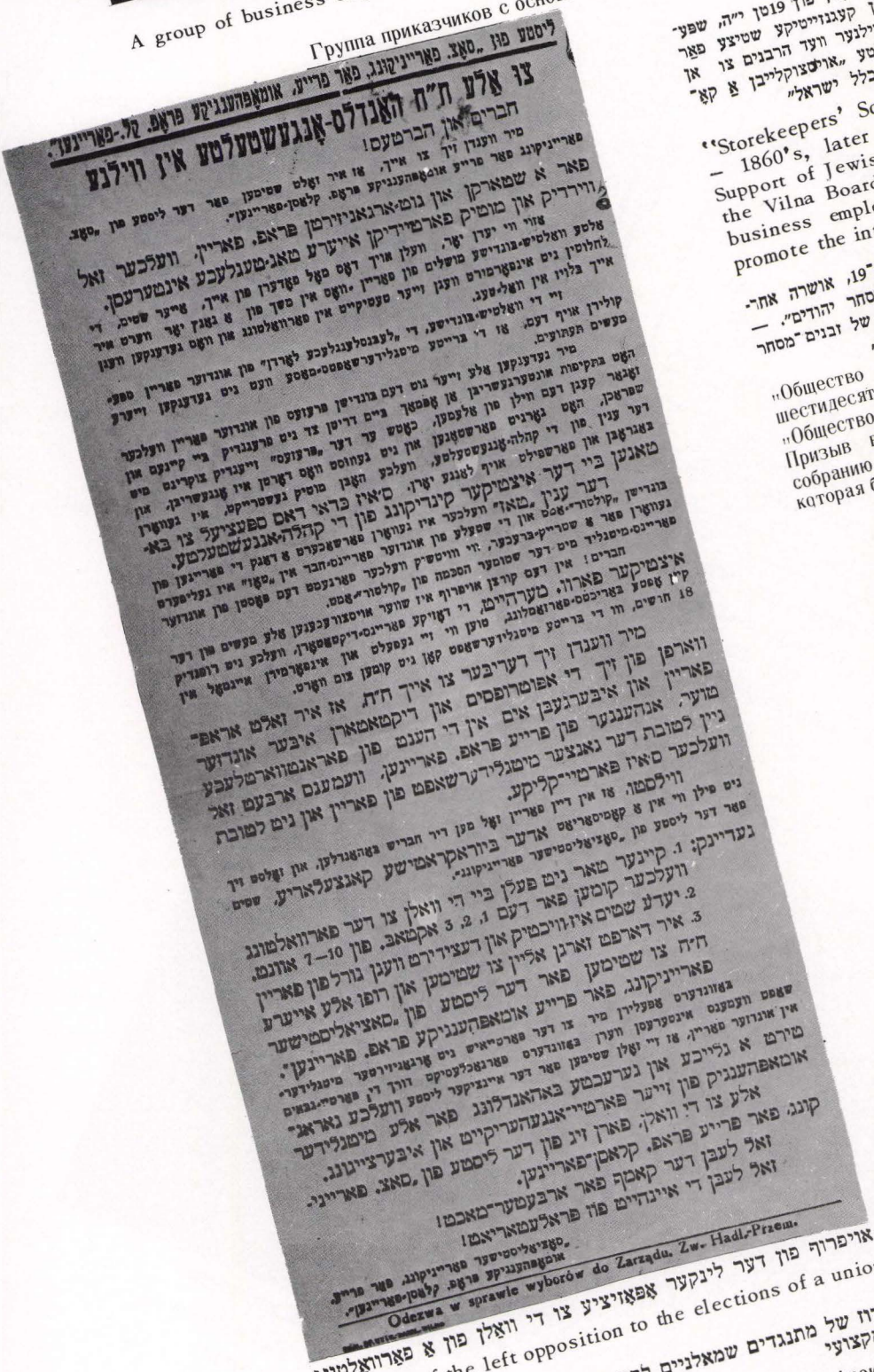

ליסטע פון „סאָצ. פאַרייניקונג, פאַר פרייע, אומאָפּהענגיקע פראָפ. קל.־פאַריינען".

צו אַלע ח"ח האַנדלס־אָנגעשטעלטע אין ווילנע

חברים און הברטעס!

מיר ווענדן זיך צו אייך, אז איר זאָלט שטימען פאַר דער ליסטע פון „סאָצ. פאַרייניקונג פאַר פרייע אומאָפּהענגיקע פראָפ. קלאַסן־פאַריינען".

פאַר א שטאַרקן און גוט־ארגאַניזירטן פראָפ. פאַריין, וועלכער זאל ווירדיק און מוטיק פאַרטיידיקן אייערע טאַג־טעגלעכע אינטערעסן.

אַזוי ווי יעדן יאָר, וועלן אויך דאָס מאָל פאַדערן פון אייך, אייער שטים, די אַלטע וואַלטיש־בונדישע מושלים פון פאַריין. וואָס אין משך פון אַ גאַנץ יאָר ווערט איר לחלוטין ניט אינפאָרמירט וועגן זייער טעטיקייט אין פאַרוואַלטונג און וואָס געדענקען וועגן אייך בלויז אין וואַל־טעג.

זיי די וואַלטיש־בונדישע, די „לעבנסלענגלעכע לאָרדן" פון אונדזער פאַריין טפּעקולירן אויף דעם, אַז די ברייטע מיטגלידערשאַפטס־מאַסע וועט ניט געדענקען זייערע מעשים תעתועים.

מיר געדענקען אַלע זייער גוט דעם בונדישן פרעזעס פון אונדזער פאַריין וועלכער האָט בתקיפות אונטערגעשריבן אַן אָפּמאַך ביים דריטן צד ניט פרעגנדיק ביי קיינעם און זאָגאַר קענן דעם ווילן פון אַלעמען, כאָטש ער דער „פרעזעס" זייענדיק צוקרינט מיט שפּראַכן, האָט נאָרגיט פאַרשטאַנען און ניט געוויסט וואָס דאָרטן איז אָנגעשריבן, און דער ענין פון די קהלה־אָנגעשטעלטע, וועלכע האָבן מוטיק געשטרייקט, איז געוואָרן באַגראָבן און פאַרשפּילט אויף לאַנגע יאָרן.

טאַנען ביי דער איצטיקער קינדיקונג פון די קהלה־אָנגעשטעלטע.

דער ענין „טאַז" וועלכער איז געוואָרן פאַרשאַכערט אַ דאַנק די פאַריינען פון בונדישן „קולטור־אַמט" און די שטעלע פון אונדזער פאַריינס־חבר אין „טאַז" איז געליפערט געוואָרן פאַר אַ שטרייק־ברעכער. ווי ווייטשיק וועלכער פאַרגעסט דעם פאָסטן פון אונדזער פאַריינס־מיטגליד מיט דער שטומער הסכמה פון „קולטור־אַמט".

חברים! אין דעם קורצן אויפרוף איז שווער אויסצורעכענען אַלע מעשים פון דער איצטיקער פאַרוו. מערהייט, די דאָזיקע פאַריינס־דיקטאַטאָרן, וועלכע ניט רופנדיק קיין אָפּטע באַריכטס־פאַרזאַמלונג, טוען ווי זיי געפעלט און אינפאָרמירן איינמאָל אין 18 חדשים, ווי די ברייטע מיטגלידערשאַפט קאָן ניט קומען צום וואָרט.

מיר ווענדן זיך דעריבער צו אייך ח"ח, אז איר זאָלט אַראָפּוואַרפן פון זיך די אַפּוטרופסים און דיקטאַטאָרן איבער אונדזער פאַריין און איבערגעבן אים אין די הענט פון פאַראַנטוואַרטלעכע טוער, אַנהענגער פון פרייע פראָפ. פאַריינען, וועמענס אַרבעט זאָל גיין לטובת דער גאַנצער מיטגלידערשאַפט פון פאַריין און ניט לטובת וועלכער סאיז פאַרטיי־קליקע.

ווילסטו, אַז אין דיין פאַריין זאָל מען דיר חבריש באַהאַנדלען, און זאָלסט זיך ניט פילן ווי אין אַ קאָמיסאַריאַט אַדער ביוראַקראַטישע קאַנצעלאַריע, שטים פאַר דער ליסטע פון „סאָציאַליסטישער פאַריינקונג".

געדיינק: 1. קיינער טאַר ניט פעלן ביי די וואַלן צו דער פאַרוואַלטונג וועלכער קומען פאַר דעם 1, 2, 3 אַקטאַב. פון 10—7 אַוונט.

2. יעדע שטים איז וויכטיק און דעצידירט וועגן גורל פון פאַריין

3. איר דאַרפט זאַרגן אַליין צו שטימען און רופן אַלע אייערע ח"ח צו שטימען פאַר דער ליסטע פון „סאָציאַליסטישער פאַרייניקונג, פאַר פרייע אומאָפּהענגיקע פראָפ. פאַריינען".

באַזונדערס אָפּעלירן מיר צו דער פאַרטייאיש ניט אָרגאַניזירטער מיטגלידערשאַפט וועמענס אינטערעסן ווערן באַזונדערס פאַרגאַכלעסיקט דורך די פאַרטיי־גבאים אין אונדזער פאַריין, אַז זיי זאָלן שטימען פאַר דער אייגציקער ליסטע וועלכע נאַראַנטירט אַ גלייכע און גערעכטע באַהאַנדלונג פאַר אַלע מיטגלידער אומאָפּהענגיק פון זייער פאַרטיי־אַנגעהעריקייט און איבערצייגונג.

אַלע צו די וואַלן, פאַרן זיג פון דער ליסטע פון „סאָצ. פאַרייניקונג, פאַר פרייע פראָפ. קלאַסן־פאַריינען.

זאָל לעבן דער קאַמף פאַר אַרבעטער־מאַכט!

זאָל לעבן די איינהייט פון פראָלעטאַריאַט!

„סאָציאַליסטישער פאַרייניקונג, פאַר פרייע, אומאָפּהענגיקע פראָפ. קלאַסן־פאַריינען".

Odezwa w sprawie wyborów do Zarządu. Zw. Hadl.-Przem.

אויפרוף פון דער לינקער אָפּאָזיציע צו די וואַלן פון אַ פאַרוואַלטונג

Declaration of the left opposition to the elections of a union administration

כרוז של מתנגדים שמאלניים לקראת הבחירות של הנהלת האיגוד המקצועי

Воззвание левой оппозиции к выборам правления профсоюза

1927

Robotnik Wileński.

פרייז 25 גר.

Jednodniówka.

ווילנער

ארבעטער

ווילנע

(איינמאָליקע אויסגאַבע)

אקטאבער 1924

אונזערע אויפגאבן.

„ווילנער אַרבעטער", איינמאָליקע אויסגאַבע פון פראָפעסיאָנעלן פאַראיין פון האַנדלס־אָנגעשטעלטע

"Vilner Arbeter" (The Vilna Worker), one-time publication of the trade Union of Business Workers.

„הפועל הוילנאי", פרסום חד־פעמי של האיגוד המקצועי עובדי־מסחר

„Вилнер арбетер" (Виленский рабочий), единовременное издание профсоюза торговых служащих

1924

פראָפעסיאָנעלער פאַראיין פון דרוקער־אַרבעטער

TRADE UNION OF PRINTING WORKERS

איגוד מקצועי של פועלי־דפוס

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ СОЮЗ РАБОЧИХ–ПЕЧАТНИКОВ

1941 – 1906

שער־בלאַט און אַ זייט פון פּנקס פון דרוקער־פאַראיין, לעגאַליזירט ווי אַ גמילות־חסד

Title page and a page of the Minute-book of the Printers' Union, legalized as a benevolence society

שער ועמוד של פנקס אגודת פועלי הדפוס, אושר חוקית כמוסד של גמילות־חסדים

Заглавный лист и страница хроники Союза печатников залегализированного под видом кассы взаимопомощи

1911 – (1875)

Officers of Printers' Union

ועד איגוד פועלי הדפוס

Правление союза печатников

פאַרוואַלטונג פון דרוקער־פאַראיין, פון רעכטס — 1סטע רייע: ב. ב. העקער, פ. העלערשטיין, א. אַדעלמאַן, י. בענגיס, ל. זובאַוויטש; 2טע רייע: מ. פאַפּיעריז, י. קאַוואַרסקי, ר. עפשטיין, י. פּאַץ, י. ציאַרקע

1936/1935

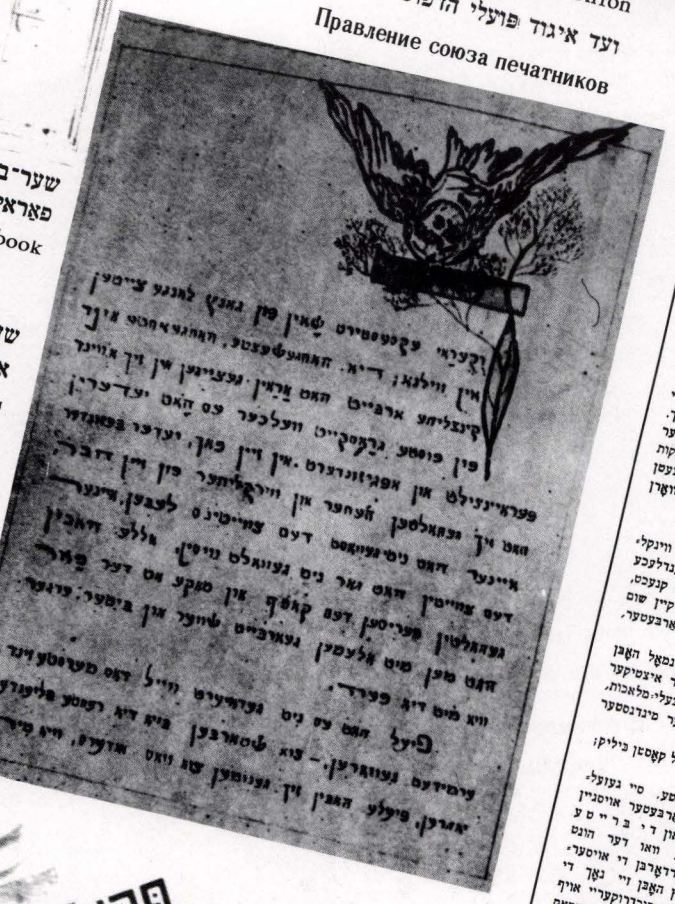

קאָמוניקאַט פון דרוקער־אַרבעטער פאַראיין וועגן קאַמף מיט די וויינקל־דרוקעריין

Announcement of the Printers' Union concerning the fight against the non-union print shops

הודעה אגודת פועלי הדפוס על מלחמה בבתי־דפוס בלתי מאורגנים

Оповещение союза печатников о борьбе с типографиями не приадлежащим к профсоюзной организации

1929

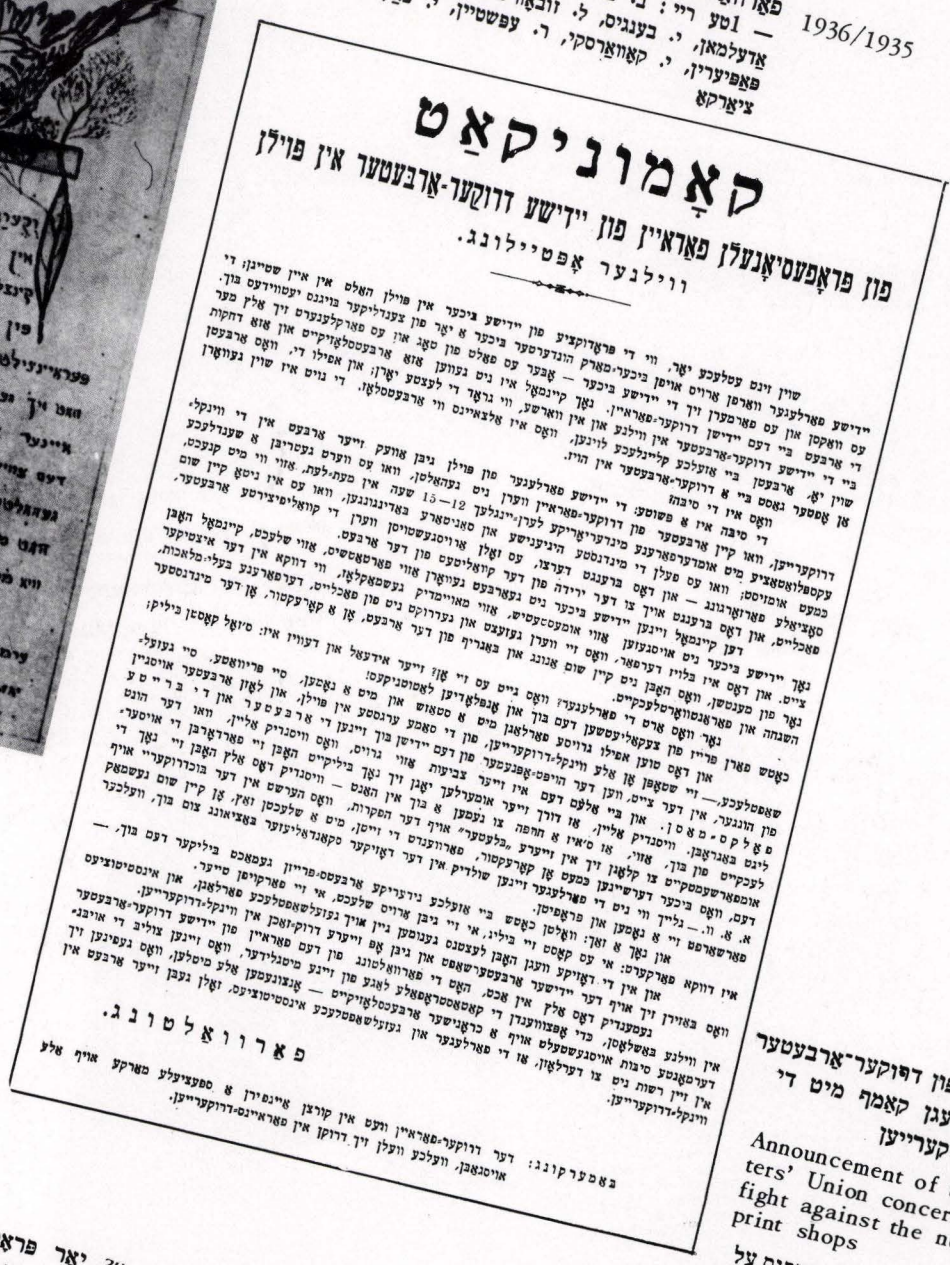

קאָמוניקאַט
פון פראָפעסיאָנעלן פאַראיין פון יידישע דרוקער־אַרבעטער אין פוילן
ווילנער אָפּטיילונג.

פאַרוואַלטונג.

באַמערקונג: דער דרוקער־פאַראיין וועט אין קורצן אויסגיין א ספעציעלע משרקע אויף אלע אויסגאַבן, וועלכע וועלן זיך דרוקן אין פאַראיינס־דרוקעריין.

יאָר 30
דרוקערי־פאַראיין
אין וויליע

„30 יאָר פראָפעסיאָנעלער פאַראיין פון דרוקער־אַרבעטער אין וויליע", יובל־זאַמלבוך

"30 Years of the Printing Workers' Union in Vilna", jubilee journal

„30 שנה לאיגוד המקצועי של פועלי־דפוס בוילנה", מאסף לרגל היובל

"Тридцатилетие профессионального союза работников типографий в Вильне"—юбилейный сборник

1936

יידישע פראפעסיאנעלע פאראיינען
JEWISH TRADE UNIONS
אינודים מקצועיים יהודיים
ЕВРЕЙСКИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ СОЮЗЫ

פאַרוואַלטונג פון פריזירער פאַראיין, פון רעכטס זיצן: יאָסל פרוזשאַן, ירחמיאל גראָדזענסקי, וועלוול פראָבע, לייב בעק; פֿע שטייגן: טראַקינסקי און טשיקינסקי

Managing committee of the Barbers' Union
הנהלת איגוד הגלבים
Правление союза парикмахеров

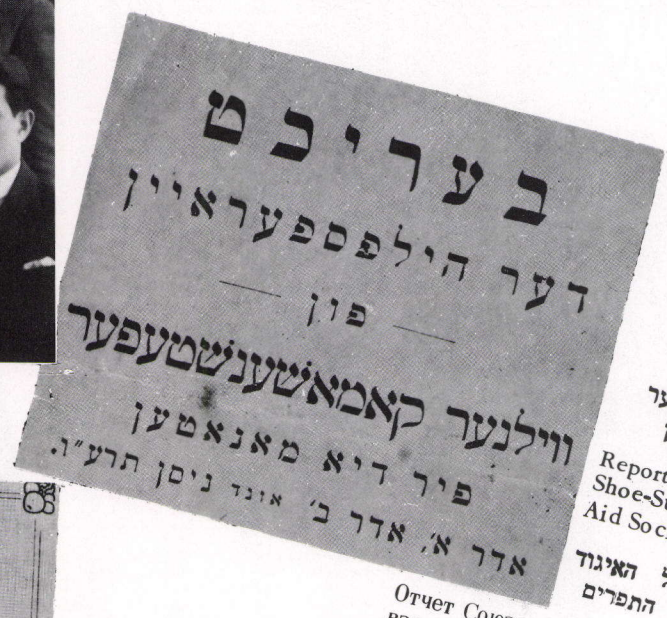

בעריכט פון קאמאשן־שטעפער הילפס־פאראיין
Report of The Shoe-Stitchers Aid Society
דו״ח של האיגוד לעזרת התפרים ליים
Отчет Союза взаимопомощи заготовщиков
1916

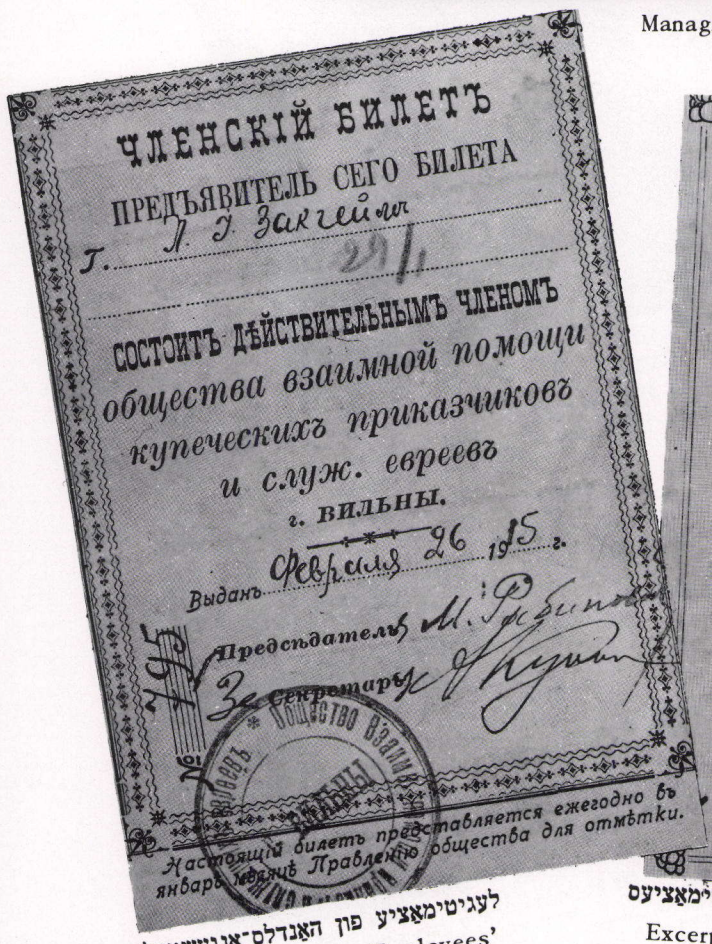

לעגיטימאציע פון האַנדלס־אַנגעשטעלע פאַראיין
Membership card of Business Employees' Union
תעודת־חבר של איגוד עובדי־מסחר
Членский билет профсоюза торговых служащих
1915

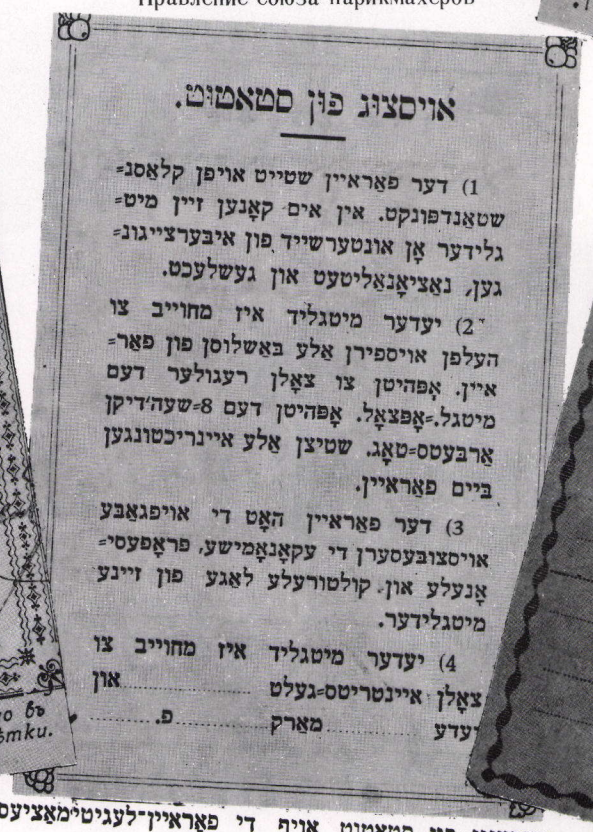

אויסצוגן פון סטאטוט אויף די פאראיין־לעגיטימאציעס
Excerpts from code (on the union membership cards)
קטעים מהתקנון (בתעודת־חבר של האיגוד)
Выдержки из статута (на профсоюзных билетах)

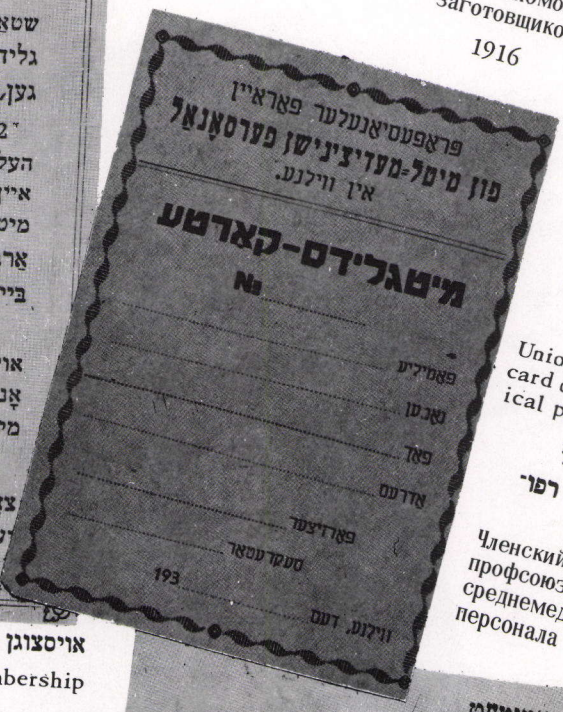

פאראיינס לעגיטימאציע פון מיטל־מעדיצינישן פערסאנאל
Union membership card of general medical personnel
תעודת־חבר של איגוד עובדים רפואיים בינונים
Членский билет профсоюза среднемедицинского персонала

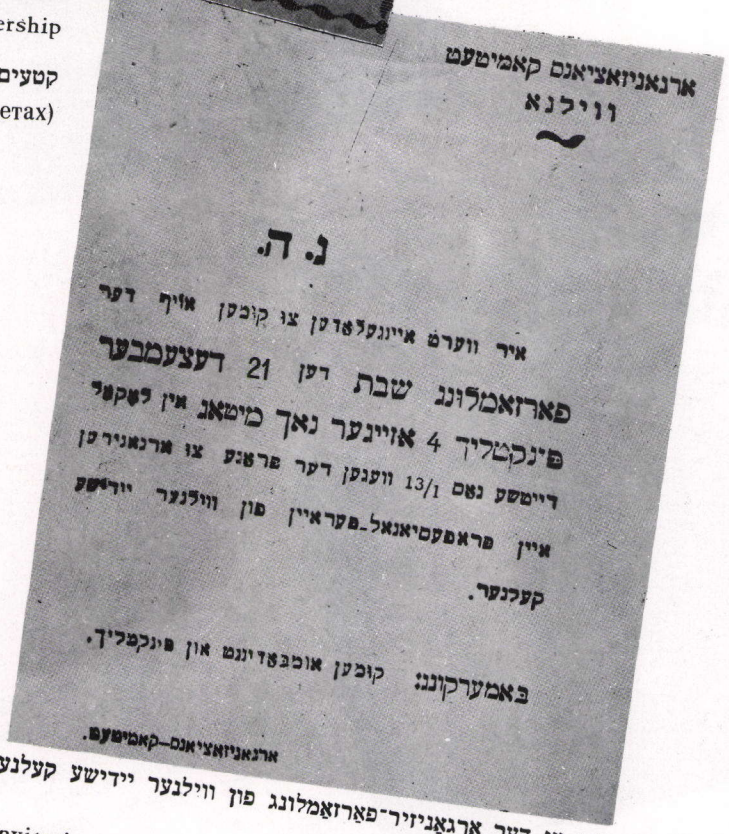

פאַרבעטונג צו דער ארגאניזיר־פאַרזאַמלונג פון ווילנער יידישע קעלנער פאַראיין
Invitation to the organizational meeting of the Vilna Jewish Waiters' Union
הזמנה לאספת־הארגון של איגוד המלצרים היהודים בווילנה
Приглашение на организационное собрание виленского еврейского профсоюза официантов

פאַרוואַלטונג פון ווילנער יידישן בוי־און האלץ־ארבעטער פאַראיין
Officers of the Vilna Jewish Construction and Wood Workers' Union
הנהלת האיגוד של פועלי־בניין יהודים בווילנה
1918 Правление виленского еврейского профсоюза рабочих строительной и деревообрабатывающей промышленности

צענטראַל־ביורא פון די יידישע פּראָפעסיאָנעלע פֿאַראיינען אין ווילנע
Central Office of the Jewish Trade Unions in Vilna
המשרד המרכזי של האיגודים המקצועיים היהודיים בוילנה
Центральное бюро еврейских профсоюзов в Вильне
1919/1918

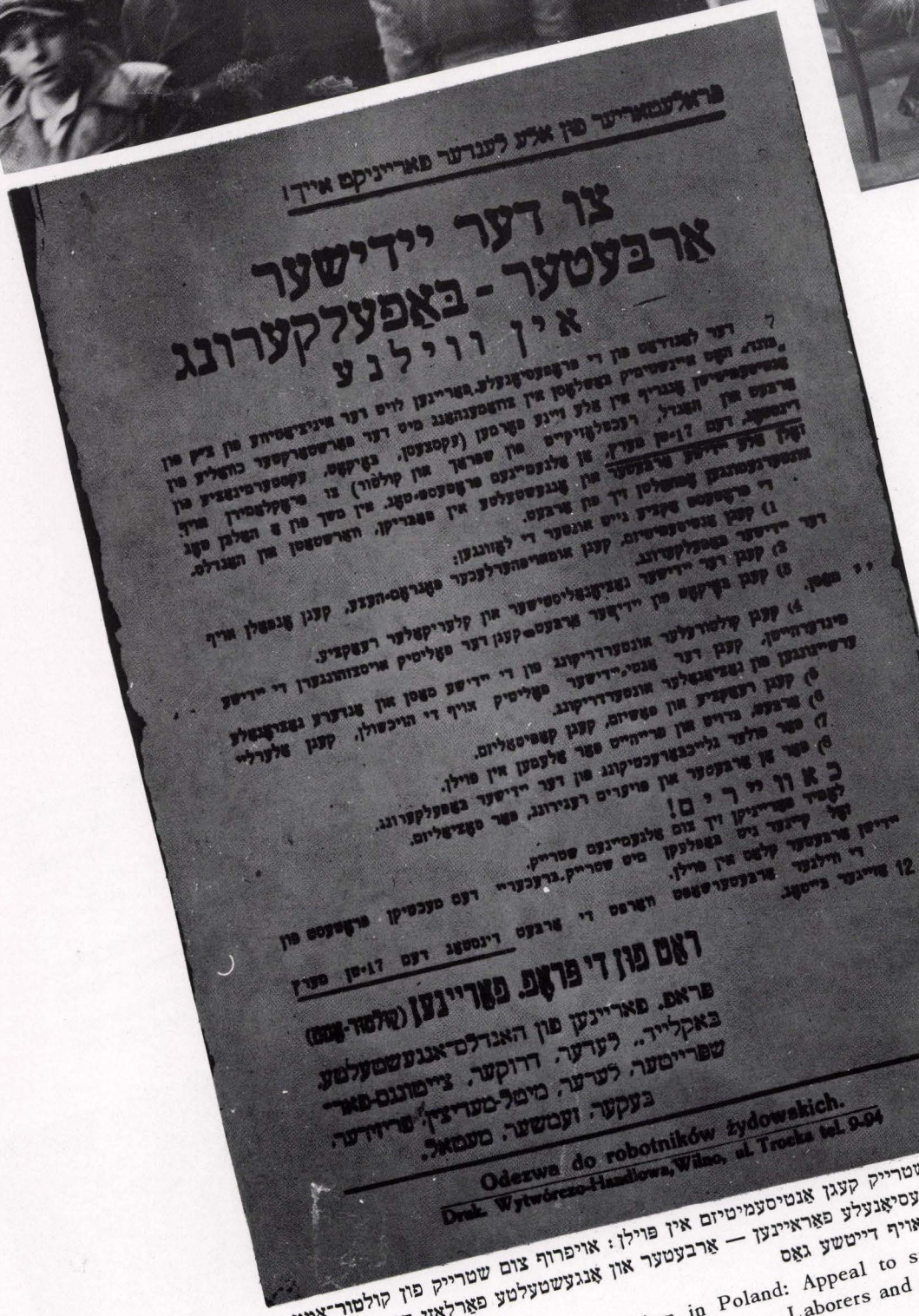

פראָטעסט־שטרייק קעגן אַנטיסעמיטיזם אין פוילן: אויפרוף צום שטרייק פון קולטור־אַמט פון די פּראָפעסיאָנעלע פֿאַראייניגן — אַרבעטער און אָנגעשטעלטע פֿאַרלאָזן די ווערשטאַטן
Protest strike against anti-Semitism in Poland: Appeal to strike by the Cultural Office of the Workers' Trade Unions — Laborers and employees leave their shops and stores at German Street
שביתת־מחאה נגד האנטישמיות בפולין: קול קורא לשביתה מטעם משרד־התרבות של האיגודים המקצועיים. פועלים ופקידים עוזבים את הסדנאות והחנויות ברחוב הגרמני
Забастовка протеста против антисемитизма в Польше: Воззвание о забастовке бюро культуры профсоюзов — Рабочие и служащие покидают мастерские и лавки на Немецкой улице
1936 17/III

אייניקייט־פראָנט אוונט פון ווילנער יידישע פּראָפעסיאָנעלע פֿאַראייניגן
Unity Front Evening of the Vilna Jewish Trade Unions
נשף החזית המאוחדת של האיגודים המקצועיים היהודיים בוילנה
Едино фронтовый вечер виленских еврей–ских профсоюзов
1936 10/I

WORKERS' RESTAURANTS AT THE TRADE UNIONS
РАБОЧИЕ СТОЛОВЫЕ ПРИ ПРОФСОЮЗАХ

אַרבעטער־קיכן ביי די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען
מטבחי־פועלים ליד האיגודים המקצועיים

אין די אַרבעטער־קיכן האָבן קאָנצענטרירט זייער אָרגאַניזאַציאָנעלע־
און קולטור־אַרבעט די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען און דער „בונד"

The trade unions and the "Bund" concentrated their organizational and cultural activities in the workers' restaurants

במטבחי־הפועלים ריכזו האיגודים המקצועיים וה„בונד" את פעולתם הארגונית והתרבותית

В рабочих столовых вели широкую организационную и просветительную деятельность профсоюзы и „Бунд"

The first Jewish workers' restaurant
Первая еврейская рабочая столовая
1919 – 1914

די ערשטע יידישע אַרבעטער־קיך
מטבח־הפועלים היהודי הראשון

International party to benefit the workers' restaurants

נשף־בידור בין־לאומי לטובת מטבחי־הפועלים

Международное гуляние в пользу рабочих столовых

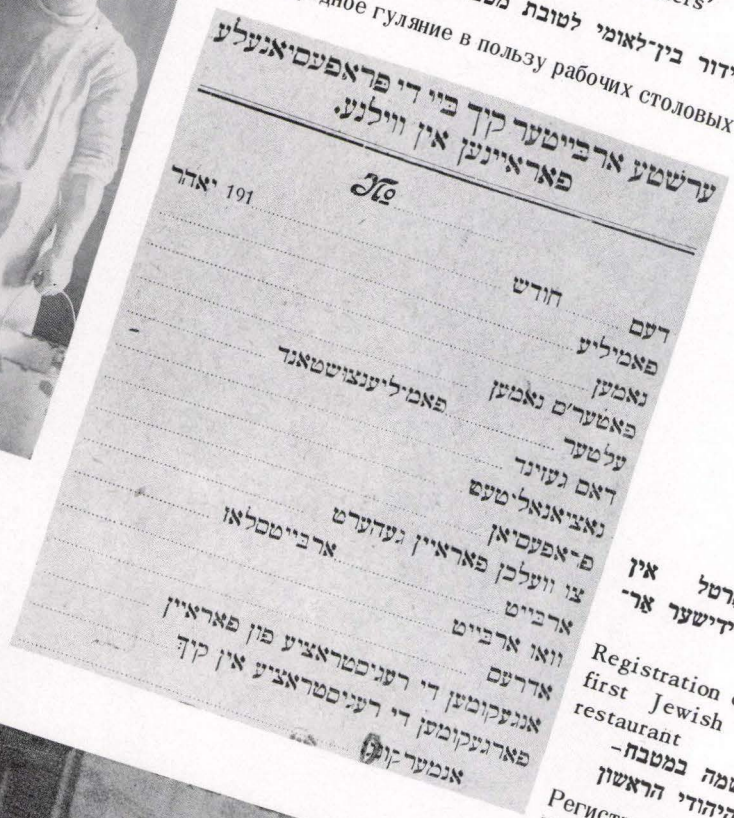

רעגיסטראציע־קאַרטל אין דער ערשטער יידישער אַר־בעטער־קיך

Registration card of the first Jewish Workers' restaurant

כרטיס־הרשמה במטבח־הפועלים היהודי הראשון

Регистрационная карточка первой еврейской рабочей столовой

עסער־קאַרטל אויף 3 חדשים אין דער קיך פון האַנדלס־אָנגעשטעלטע פאַראיין

Diner's card for 3 months at the restaurant of the Business Employees' Union

כרטיס־אוכל לשלושה חדשים במטבח של איגוד עובדי־מסחר

Карточка на трехмесячное право пользование столовой профсоюза торговых служащих

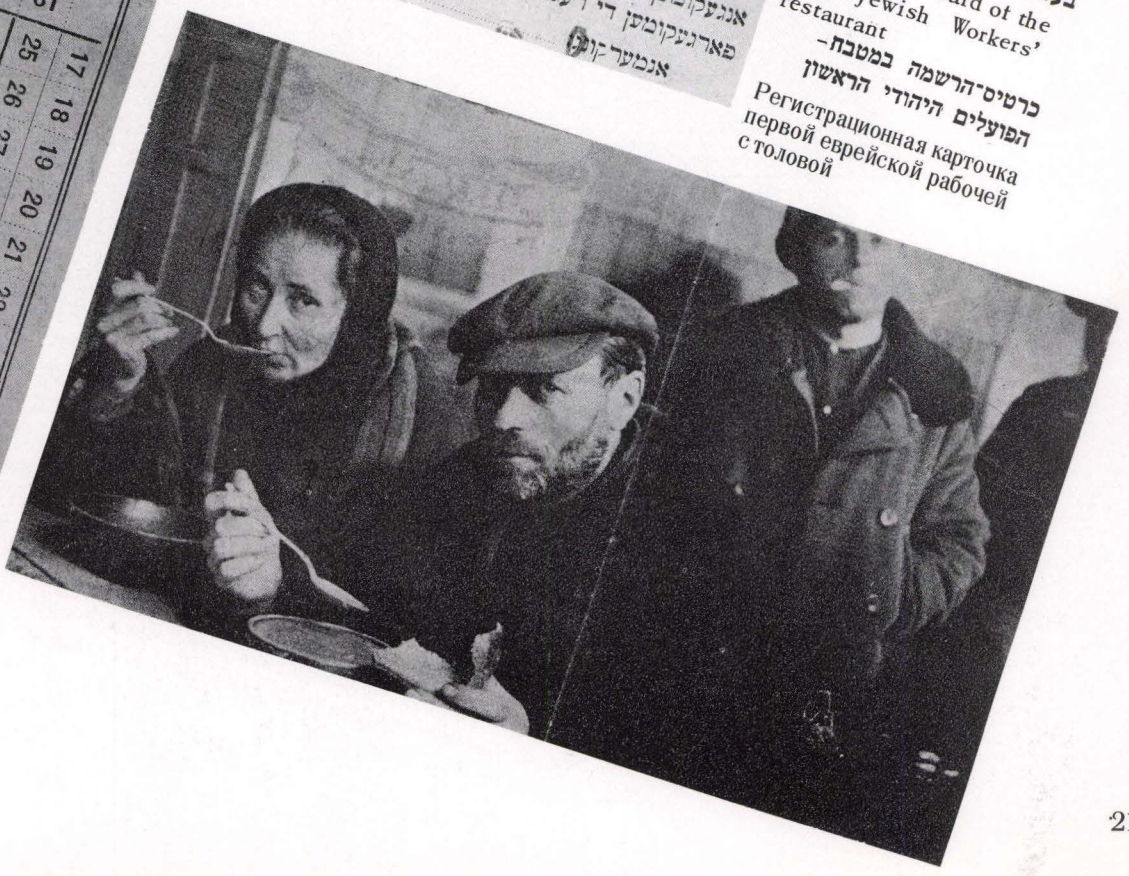

בראשור: אינוש. י. אקון — „פראדוציר־קאאפעראטיוון אדער פראדוציר־ווערקשטובן", ווילנע

Brochure: Engineer I. Okun - "Producers' Cooperative"

חוברת: המהנדס י. אוקון — „קואופרטיב מיצר"

Брошюра инж. И. Окуня „Производственный кооператив"

1920

די 18 פאך־אפטיילונגען פון קאאפעראטיוון

The 18 crafts of the cooperative

18 המחלקות המקצועיות של הקואופרטיב

18 профессиональных отделений кооператива

פאראוואלטונג פון פראדוציר־קא־אפעראטיוון

Officers of Producers' Cooperative

הנהלת הקואופ־רטיב הייצרנים

Правление производственного кооператива

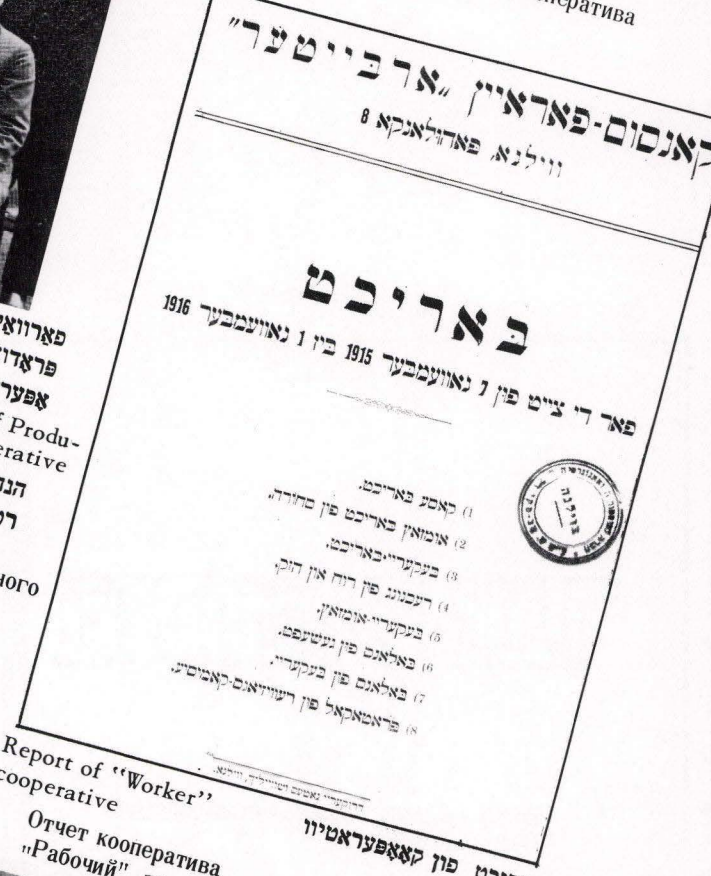

באריכט פון קאאפעראטיוון „ארבעטער" דו"ח הקואופרטיב „פועל"

Report of "Worker" cooperative

Отчет кооператива „Рабочий" за 1916–1915

קאאפעראטיוון „ארבעטער" "Worker" Cooperative הקואופרטיב „פועל"

Кооператив „Рабочий"

1916

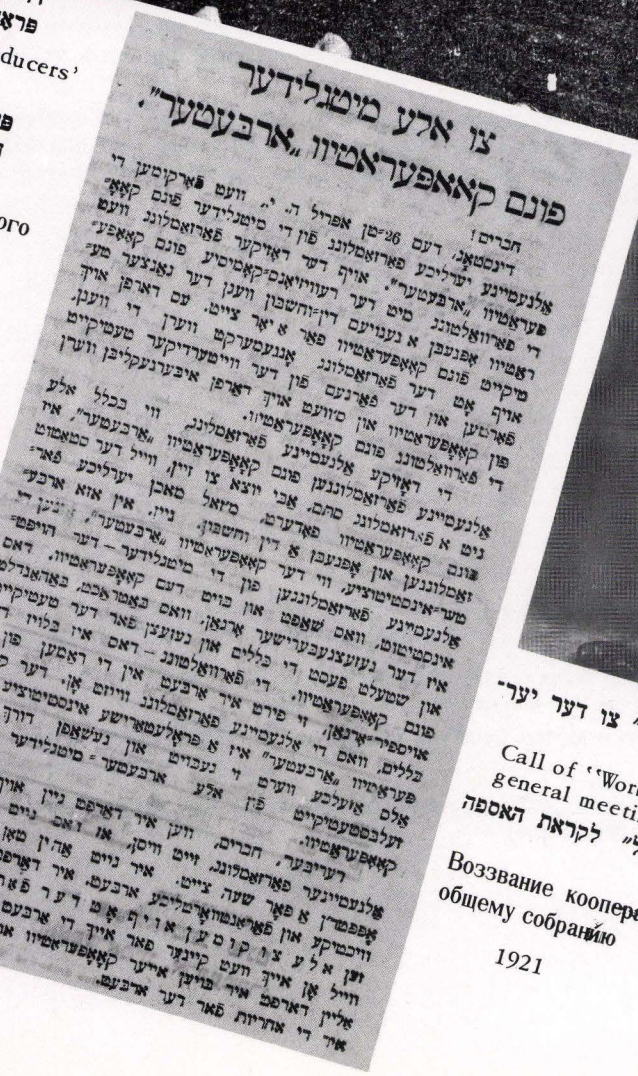

דרוקערייי־ארבעטער פון פראדוציר־קאאפעראטיוון

Printers of the Producers' Cooperative

פועלי־הדפוס של הקואופרטיב המיצר

Типографы производственного кооператива

אויפרוף פון קאאפעראטיוון „ארבעטער" צו דער יער־לעכער אלגעמיינער פארזאמלונג

Call of "Worker" Cooperative of the annual general meeting

קול־קורא של הקואופרטיב „פועל" לקראת האספה השנתית הכללית

Воззвание кооператива „Рабочий" к годовому общему собранию

1921

אַדוואָקאַטן, אינזשיניערן און בוכהאַלטאָרן־פאַראיינען

LAWYERS, ENGINEERS AND BOOKKEEPERS' ASSOCIATION

איגודים של עורכי־דין, מהנדסים ומנהילי־חשבונות

СОЮЗЫ АДВОКАТОВ, ИНЖЕНЕРОВ И БУХГАЛТЕРОВ

דער ווילנער יידישער אינזשינערן־פאַראיין (געגרינדעט אין 1932) האָט געהאַט 100 מיטגלידער, די פאַרוואַלטונג פון רעכטס — 1טע ריי: אַבראַמסקי, גאָרדאָן, שרייבער, קלעמבאָצקי, ווילענטשיק; 2טע ריי: פערישקאָ, שוסטער, ברוידאָ

Officers of the Vilna Jewish Engineers' Association
(founded in 1932 with a membership of 100)

ההנהלה של איגוד המהנדסים היהודים בוילנה (נוסד בשנת 1932 ומספר חבריו היה 100)

Правление виленского еврейского союза инженеров
(основан в 1932 г., имел 100 членов)

RADA ADWOKACKA
Okręgu Sądu Apelacyjnego
w WILNIE
Nr. 481.

Niniejszem zaświadcza się, że okaziciel niniejszego
Pan Miron Wygodzki
jest adwokatem, członkiem Izby Adwokackiej Okręgu Sądu Apelacyjnego w Wilnie, z miejscem zamieszkania w Wilnie.
Wilno, dnia 29 marca 19 24 *roku.*

Dziekan M. Strumiłło

Sekretarz L. Sumowski

באַשטעטיקונג, אַז אַדוואָקאַט מיראָן וויגאָדסקי איז אַ מיטגליד פון אַדוואָקאַטן־קאַמער
(דער ווילנער יידישער יוריסטן-פאַראַיין האָט געציילט אַרום 50 מיטגלידער; דער יידישע יוריסטן־קרייז ביים ווילנער אוניווערסיטעט — 98 מיטגלידער אין 1939)

Certificate stating that attorney Miron Vigodski is a member of the Lawyers' Chamber (The Vilna Jewish Lawyers' Association had a membership of 50; the Jewish Lawyers' Circle at Vilna University had a membership of 98 in 1939)

אישור שלפיו העורך־דין מירון ויגודסקי הוא חבר מחלקת עורכי־הדין. מספר החברים של איגוד המשפטנים היהודים בוילנה היה כ-50; בחוג המשפטנים היהודים שליד האוניברסיטה הוילנאית היו 98 חברים בשנת 1939)

Удостоверение подтверждающее, что адвокат Мирон Выгодский является членом адвокатской палаты. (Виленский еврейский союз юристов насчитивал около 50 членов; еврейский юридический кружок при виленском университете – 98 членов в 1939 г.)

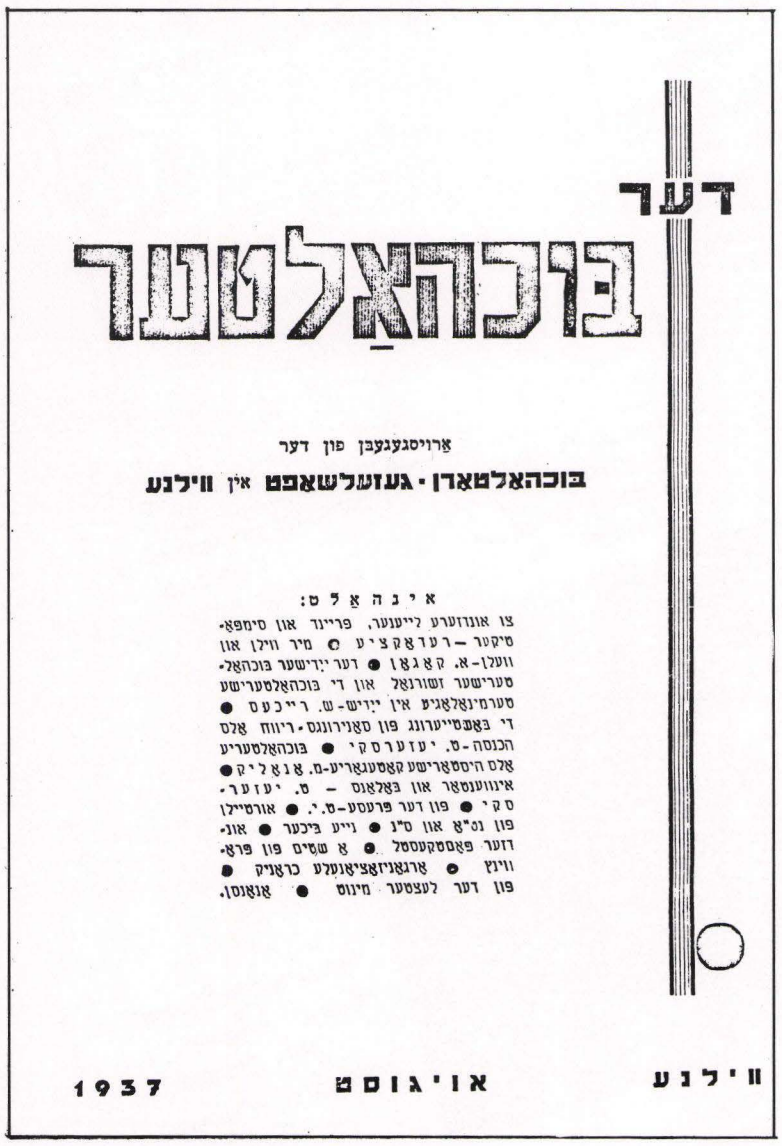

דער
בוכהאַלטער

אַרויסגעגעבן פון דער
בוכהאַלטאַרן · געזעלשאַפט אין ווילנע

אינהאַלט:
צו אונדזערע לייענער, פריינד און סימפאַ-טיקער — רעדאַקציע ● מיר ווילן און וועלן-א. קאַגאַן ● דער יידישער בוכהאַל-טערישער זשורנאַל און די בוכהאַלטערישע טערמינאָלאָגיע אין יידיש-ש. רייכעס ● די באַשטייערונג פון סאַנירונגס-ריווח אַלס הכנסה-ט. יעזערסקי ● בוכהאַלטעריע אַלס היסטאָרישע קאַטעגאָריע-מ. אַנאָליק ● אינווענטאַר און באַלאַנס — ט. יעזער-סקי ● פון דער פרעסע-ט.י. ● אורטיילן פון נט"אַ און ס"נ ● נייע ביכער ● אונ-דזער פאַסטקעסטל ● אַ שטים פון פראַ-ווינץ ● אָרגאַניזאַציאָנעלע כראָניק ● פון דער לעצטער מינוט ● אַנאָנסן.

ווילנע אויגוסט 1937

„דער בוכהאַלטער", ווילנע, 1937 — צייטשריפט פון פאַרבאַנד פון יידישע בוכהאַלטאָרן,
(געגרינדעט אין 1929 און געציילט איבער 800 מיטגלידער)

"The Bookkeeper", Vilna 1937 – periodical of the Jewish Bookkeepers' Association (founded in 1929 with a membership of over 800)

„הפנקסן" (ביידיש), וילנה 1937 — כתב־עת של אגודת הפנקסנים היהודים (נוסדה בשנת 1929 ומספר חבריה היה למעלה מ־800)

„Дэр Бухгалтер", Вильна, 1937 – журнал Союза еврейских бухгалтеров (основан в 1929, насчитывал 800 членов)

TENANTS' AND LANDLORDS' ASSOCIATIONS
СОЮЗЫ ДОМОВЛАДЕЛЬЦЕВ И КВАРТИРАНТОВ

שכנים־און הויז־באזיצער פאראיינען
איגודים של דיירים ושל בעלי־בתים

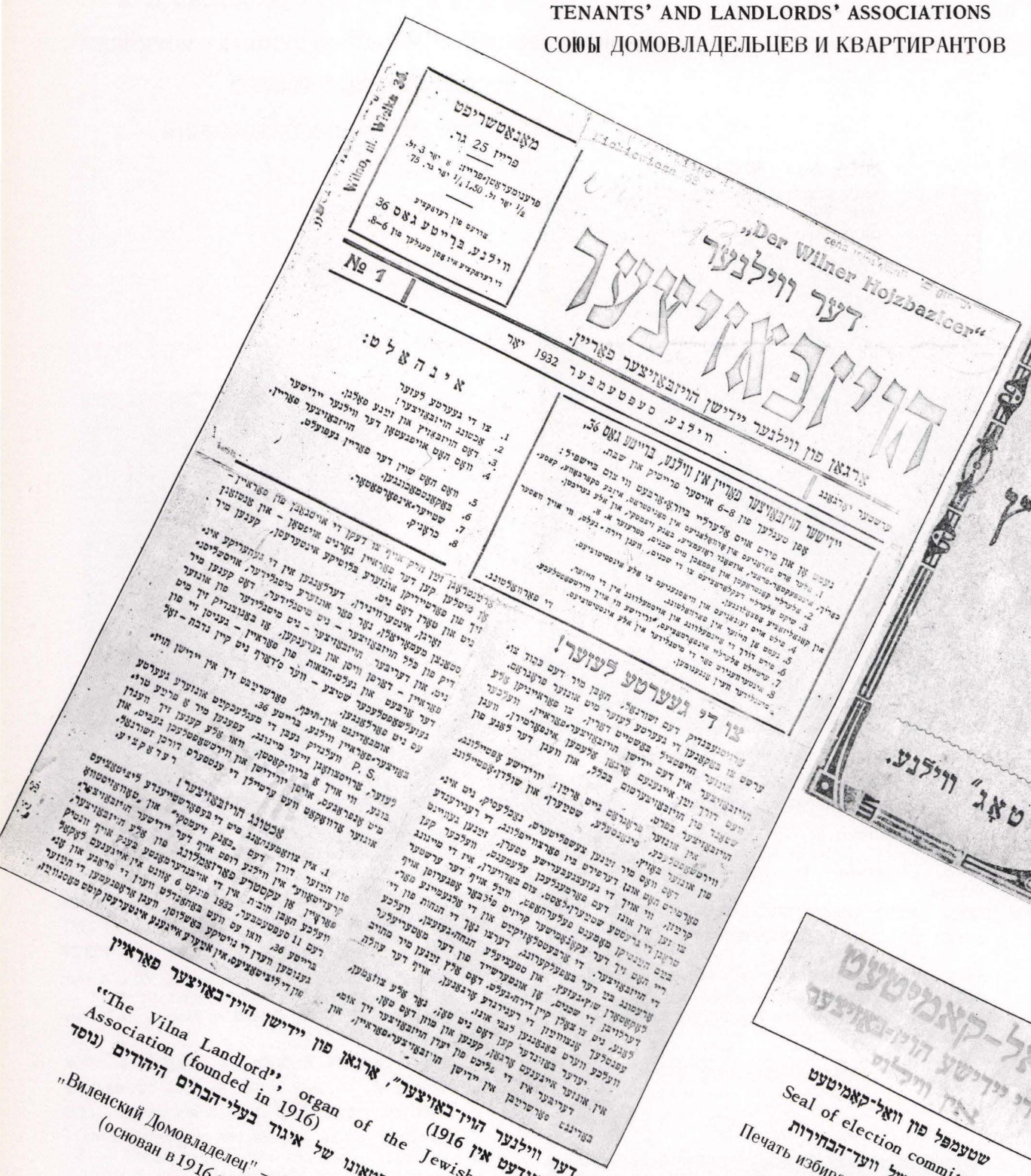
„Der Wilner Hojzbazicer"

דער ווילנער

הויזבאזיצער

ארגאן פון ווילנער יידישן הויזבאזיצער פארײן.

ווילנע, בריסט גאס 36.

№ 1

אינהאלט:

1. צו די געערטע לעזער
2. אכטונג הויזבאזיצער!
3. דאס הויזבאזיצער אין זײנע פאלגנ. הויזבאזיצער פארײן.
4. וואס דאס שוין דער פארײן געטולט.
5. באקאנטמאכונגען.
6. שטייער־אינספעקציע.
7. כרוניק.
8. די פארשטאלטונג.

צו די געערטע לעזער!

הויזבאזיצער

„דער ווילנער הויז־באזיצער", ארגאן פון יידישן הויז־באזיצער פארײן (נוסד בשנת 1916)

„Виленский Домовладелец" – орган союза еврейских домовладельцев, (основан в 1916 году)

1932

דער

אבליגאטאריישער געזעץ

וועגן

ראקאטארן־שוץ

פאראג „אונזער טאג" ווילנע.

אבליגאטאריישער געזעץ וועגן ראקאטארן־שוץ

חוק להגנת הדיירים

Law to protect tenants

Обязательный закон о защите квартирантов

1924

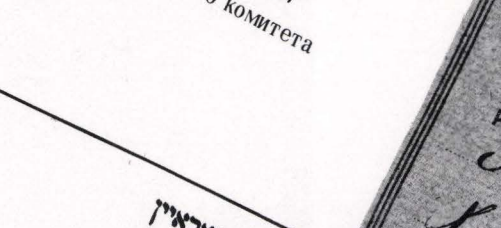
שטעמפל פון וואל־קאמיטעט

Seal of election committee

החותמת של וועד־הבחירות

Печать избирательного комитета

שכנים פארײן

ווילנא.

הערן

איינלאדונג

צו דער וואל פערזאמלונג

וועלכע, דעם 27-סטן אוגוסט נ. ס. אין לאקאל פון פייזענבערן

קרײז חערשאנסקי 5 (יעצט קרעזהין סטרשעסטוו) 2 אחור בײ טאג.

טאג ארדנונג:

1) לעזען דעם משפטען.

2) קלײבען ע פערזשלשונג און ע רעזיזיאנס־קאמיסיע.

Invitation to a general meeting of the Tenants' Association

הזמנה לאספה כללית של איגוד־הדיירים

Приглашение на общее собрание союза квартирантов

Butų Sankrovų nuominnkų draugija.

ש כ נ י ם פ א ר א י ן

TOWARZYSTWO LOKATORÓW.

САЮЗ КВАТЭРАНТОЎ

מיטגלידס־קארטע

Narjo Karta Членский билет

bilietas członkow. билет

№ 574

Pavardė Nazwisko Фамилия פאמיליע

Vardas Imię Имя נאמען

Adres Adres Адрес אדרעס

Vilnius Вильна Pirmasedis Предс. פאריצער Předced.

Sekretorius Секретарь סעקרעטאר Sekretář

1926

מיטגלידס־לעגיטימאציע פון שכנים־פארײן (געגרינדעט 1916)

Membership card of Tenants' Association (founded in 1916)

תעודת־חבר של איגוד־הדיירים (נוסד בשנת 1916)

Членский билет союза квартирантов, основан в 1916 году

ביים באַגינען פון דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג

AT THE BEGINNING OF THE REVOLUTIONARY MOVEMENT

בראשית התנועה המהפכנית

НА ЗАРЕ РЕВОЛЮЦИОННОГО ДВИЖЕНИЯ

אהרן־שמואל ליבערמאַן — דער פאָטער פון דער יידישער סאָציאַליסטישער באַוועגונג

Aaron Samuel Lieberman – father of the Jewish socialist movement

אהרן שמואל ליברמן — אבי התנועה היהודית הסוציאליסטית

Арон Либерман – отец еврейского социалистического движения

1880–1844

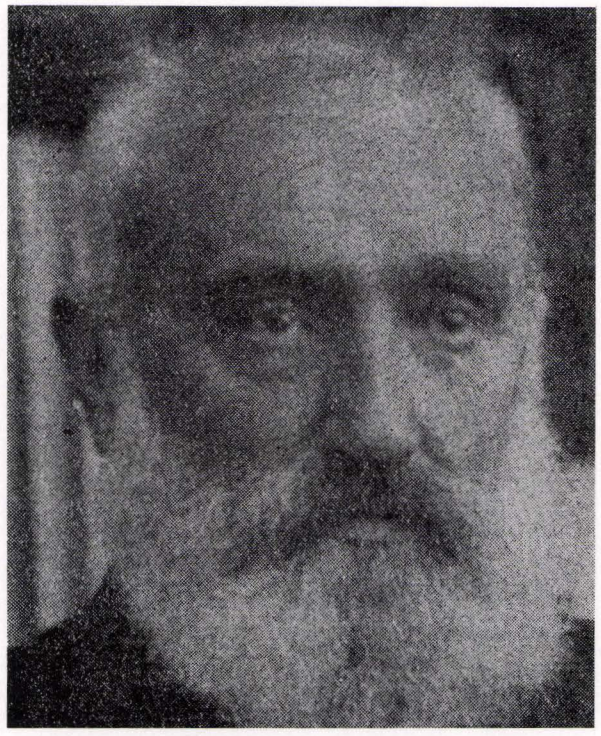

אהרן זונדעלעוויטש — גרינדער פון ערשטן יידישן רעוואָלוציאָנערן קרייזל אין ווילנע (1875) צוזאַמען מיט אהרן ליבערמאַן, בנימין יאָכעלסאָן, איסאַי ווייַנער א״א

Aaron Zundelevitch – founder of the first Jewish revolutionary circle in Vilna (1875) together with Aaron Lieberman, B. Yochelson, I. Weiner and others

אהרון זונדלביץ', מיסד החוג היהודי המהפכני הראשון בוילנה (1875), יחד עם אהרון ליברמן, ב. יוכלסון, י. וויינר ואחרים

Арон Зунделевич – основатель, вместе с Ароном Либерманом, Владимиром Иохельсоном, Исаией Вайнером и др., первого еврейского революционного кружка в Вильне (1875)

30/VIII 1923 – 1852 4/IV

איידל פומפיאַנסקי — ווילנער רעוואָלוציאָנערין, געמשפט אין „פראָצעס פון 143" (8/IV 1877 — 23/1 1878); אין מאַרץ 1879 פאַרשיקט אין וואָלאָגדער גובערניע

Edel Pumpianski revolutionary of Vilna tried in "The Threat of 143" (April 8, 1877 – January 23, 1878), exiled in March, 1879, to Vologda Province

איידל פומפיאנסקי — מהפכנית וילנאית, שנדונה ב„משפט של 143" (8 אפריל 1877 — 23 ביאנואר, 1878); בחודש מארס, 1879, הוגלתה לפלך וולוגדה

Эйдл Пумпянская – виленская революционерка, участница „процесса ста сорока трех" (с 8 апреля 1877 г. по 23 января 1878 г.): в марте 1878 г. сослана в Вологодскую губернию

1879–1854

Illegal brochures: "Der Shtot-Magid" (The City Preacher) written in story form by Sh. Gozhanski, printed in Lemberg in 1897 with a forged title page of a legal Vilna printshop; adapted into Russian by I. Martoff: "About a Jewish Strike in Vilna in 1895" (in Edelstein's tobacco factory), mimeographed 1896.

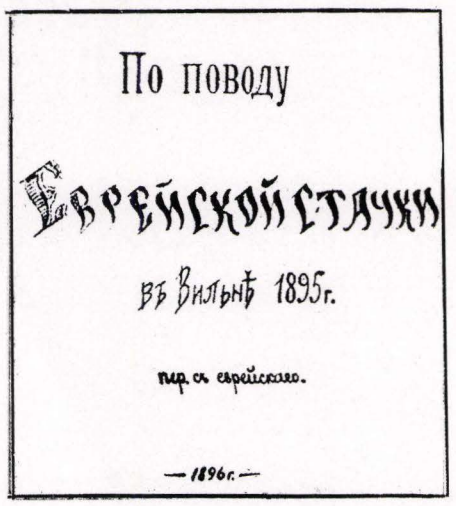

Нелегальные брошюры: „Городской проповедник", написана С. Гожанским под видом рассказа, напечатаноо Львове в 1897 г. с маскировочным заглавным листом легальной виленской типографии. русская обработка Ю. Мартова: „По поводу еврейской стачки в Вильне в 1895 г." (в табачной фабрике Эдельштейна), гектографирована 1896

אומלעגאַלע בראָשורן: „דער שטאָט־מגיד", געשריבן כלומרשט ווי אַ דערציילונג פון ש. גאָזשאַנסקי, געדרוקט אין לעמבערג אין 1897, מיט אַ פאַלשן שער־בלאַט פון אַ לעגאַלער ווילנער דרוקערייַ; אויף רוסיש באַאַרבעט פון י. מאַרטאָוו: „וועגן אַ יידישן שטרייק אין ווילנע, אין 1895" (אין עדעלשטיינס טאַבאַק־פאַבריק), העקטאָגראַפירט, 1896

חוברות בלתי־חוקיות: „מגיד העיר", סיפור־כביכול מאת ש. גוז'אנסקי, נדפס בלמברג בשנת 1897, עם שער מזויף של בית־דפוס חוקי בוילנה; עובד ברוסית ע"י י. מארטוב: „על שביתה יהודית בוילנה בשנת 1895" (בבית־החרושת לטבק של אדלשטיין), בשכפול 1896

ערשטער מאי־מיטינג פון „קולטור־אמט פון די פראפעסיאנעלע פאראיינען" און „בונד"
May Day meeting of the Jewish trade unions and the "Bund"
אספת־ אחד־במאי מטעם „משרד־התרבות" של האיגודים המקצועיים היהודיים וה„בונד"
Первомайский митинг „Бюро культуры" еврейских профессиональных союзов и „Бунда"

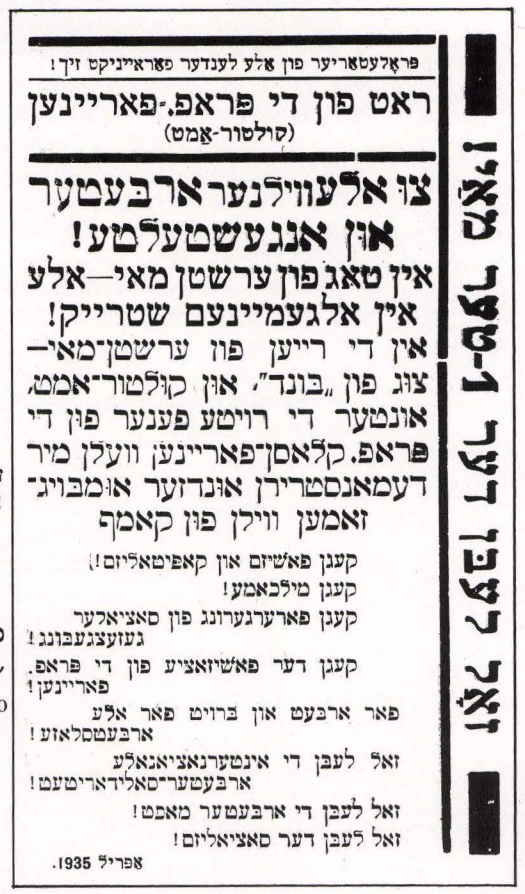

פראלעטאריער פון אלע לענדער פאראיניקט זיך!

ראט פון די פראפ.-פאריינען
(קולטור-אמט)

צו אלעווילנער ארבעטער
און אנגעשטעלטע!

אין טאג פון ערשטן מאי—אלע
אין אלגעמיינעם שטרייק!

אין די רייען פון ערשטן־מאי־
צוג פון „בונד", און קולטור־אמט,
אונטער די רויטע פענער פון די
פראפ. קלאסן־פאריינען וועלן מיר
דעמאנסטרירן אונדזער אומבויג־
זאמען ווילן פון קאמף

קעגן פאשיזם און קאפיטאליזם!
קעגן מילכאמע!
קעגן פארערגערונג פון סאציאלער
געזעצגעבונג!
קעגן דער פאשיזאציע פון די פראפ.
פאריינען!
פאר ארבעט און ברויט פאר אלע
ארבעטסלאזע!
זאל לעבן די אינטערנאציאנאלע
ארבעטער־סאלידאריטעט!
זאל לעבן די ארבעטער מאכט!
זאל לעבן דער סאציאליזם!

אפריל 1935.

ערשטער מאי־אויפרוף פון „קולטור־אמט" (יידיש־פויליש)

May Day proclamation by the Jewish unions "office of cultural affairs"

כרוז של אחד־במאי מטעם „משרד־התרבות"

Первомайское воззвание „Бюро культуры" профессиональных союзов

1935

„פועלי ציון" און סטודענטן־אַרגאַניזאַציע „ארץ ודרור" פאַר אַרויסמאַרשירן אין מאַי־צוג

"Poale Zion" and student organization "Land and Freedom" before marching in May Day parade

„פועלי ציון" והסתדרות הסטודנטים „ארץ ודרור" לפני צאתם לתהלוכת אחד-במאי

„Поалей–Цион" и студенческая организация „Эрец ве–Дрор" („Земля и Воля") перед выходом на первомайское шествие 1933

ПЕРВОЕ МАЯ 1892 ГОДА.

ЧЕТЫРЕ РѢЧИ
ЕВРЕЙСКИХЪ РАБОЧИХЪ

ЖЕНЕВА.
Типография „Социалъ-демократической Библіотеки".
1893.

Brochure about the first May Day demonstration of Jewish workers in Russia, published by Lev Tishko-Yogiches in cooperation with Rosa Luxemburg in Geneva, 1893: "May Day 1892 – four speeches by Jewish Workers" in Vilna – Fanny Levin-Resnik, Yelena Gelfand Druskin, Mottel Meisel and Reuven Gershovski

Брошюра о первой майской демонстрации еврейских рабочих в России, изданная Львом Тышко–Иогихесом, при участии Розы Люксембург, в Женеве, 1893 г.: „Первое мая 1892 г. – четыре речи еврейских рабочих" в Вильне – Фанни Левин–Резник, Елены Гельфанд–Друскиной, Мотла Майзеля и Рувима Гершовского

בראשור וועגן דער ערשטער מאי־דעמאנסטראציע פון יידישע ארבעטער אין רוסלאנד, ארויסגעגעבן פון לעוו טישקא־יאגיכעס מיט דער מיטהילף פון ראזא לוקסעמבורג, אין זשענעווע, 1893: „ערשטער מאי 1892 — פיר רעדעס פון יידישע ארבעטער" אין ווילנע: פאניע לעווין־רעזניק, יעלענא געלפאנד־דרוסקין, מאטל מייזל און ראובן גערשאווסקי

חוברת על הפגנת אחד - במאי של פועלים יהודים ברוסיה — בהוצאת לב טישקו־יוגיכס ובסיוע רוזה לוקסמבורג בג'ניבה, 1893: „אחד במאי, 1892 — ארבעה נאומים של פועלים יהודים" בווילנה: פאניה לווין - רזניק, ילנה גלפנד־דרוסקין, מוטל מייזל וראובן גרשובסקי

ערשטע מאי־דעמאנסטראציע פון דער „ליגע פאר ארבעטנדיקן א"י" (זאוואלנע גאס)

May Day demonstration of "League for Labor Eretz Israel" (Zavalna Street)

הפגנת־אחד־במאי מטעם „הליגה למען ארץ־ישראל העובדת" (רחוב זאוואלנה)

Первомайская демонстрация „Лиги трудящейся Палестины" (Завальная улица)

1934

HIRSCH LEKERT — הירש לעקערט

ГИРШ ЛЕКЕРТ — הירש לקרט

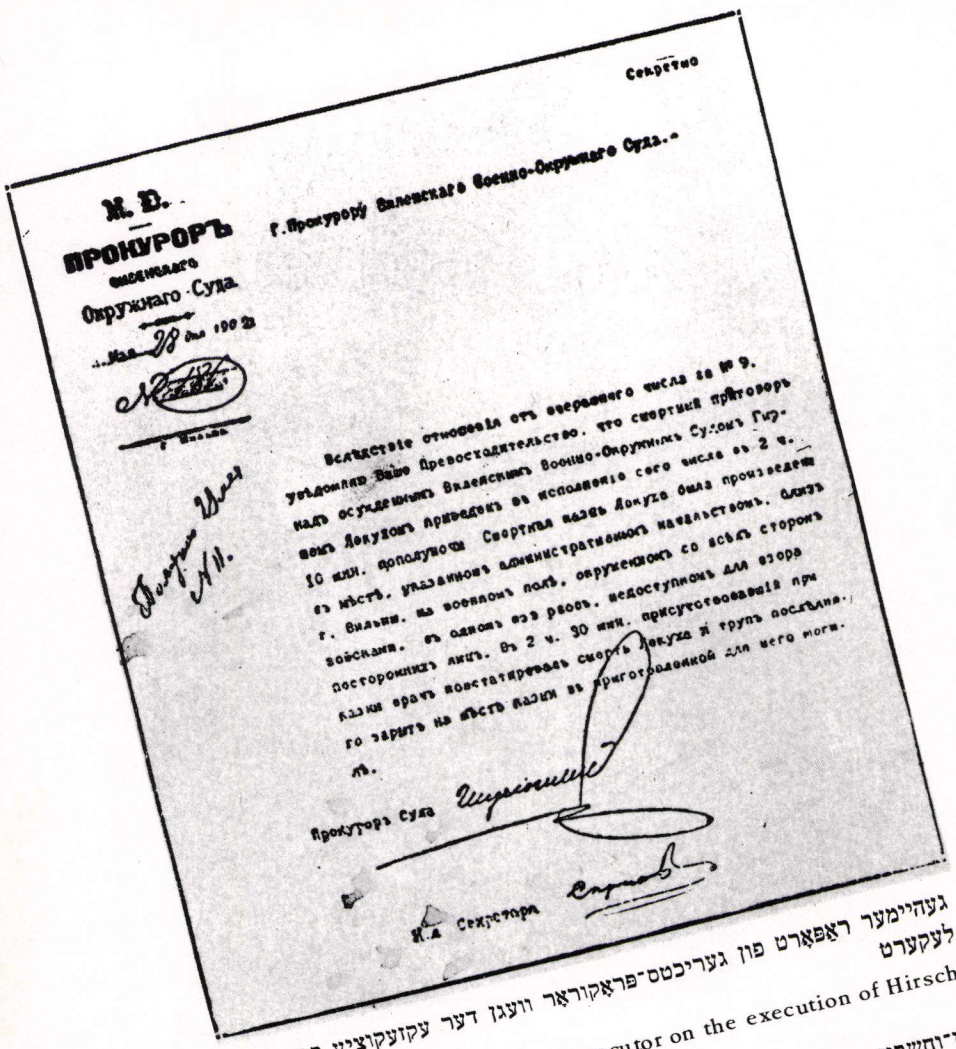

Секретно

М. Д.
ПРОКУРОРЪ
Виленскаго
Окружнаго Суда.
Мая 28 дня 1902 г.

Г. Прокурору Виленскаго Военно-Окружнаго Суда.

Вслѣдствіе отношенія отъ вчерашняго числа за № 9, увѣдомляю Ваше Превосходительство, что смертный приговоръ надъ осужденнымъ Виленскимъ Военно-Окружнымъ Судомъ Гиршемъ Лекухомъ приведенъ въ исполненіе сего числа въ 2 ч. 10 мин. пополудни. Смертная казнь Лекуха была произведена въ мѣстѣ, указанномъ административнымъ начальствомъ, близъ г. Вильны, на военномъ полѣ, окруженномъ со всѣхъ сторонъ войсками, въ одномъ изъ рвовъ, недоступномъ для взора постороннихъ лицъ. Въ 2 ч. 30 мин. присутствовавшій при казни врачъ констатировалъ смерть Лекуха и трупъ послѣдняго зарытъ на мѣстѣ казни въ приготовленной для него могилѣ.

Прокуроръ Суда

И. д. Секретаря

געהיימער ראַפּאָרט פון געריכטס־פּראָקוראָר וועגן דער עקזעקוציע פון הירש לעקערט

Secret report by the court prosecutor on the execution of Hirsch Lekert

דין־וחשבון סודי מאת הקטיגור של בית־הדין על הוצאתו־להורג של הירש לקרט

Тайный доклед судебного прокурора о казни Гирша Лекерта

1902 28/II

1902

אין נקמה פאַרן שמייסן אָנטיילנעמער פון אַן 1־טער מאַי־דעמאָנסטראַציע — געשאָסן אין ווילנער גובערנאַטאָר פאָן־וואַל (18/V); געשטאָרבן אויף דער תליה (28/V)

Shot and wounded the Vilna governor von Wal (May 18) as an act of revenge for whipping participants of a May Day demonstration, died on the gallows. (May 28)

בתורת נקמה על הלקאת משתתפים בהפגנת אחד מאי — ירה במושל של וילנה פון־וואַל (18 במאי); נתלה ב־28 במאי

В месть за порку участников первомайской демонстраци, Гирш Лекерт (18/V) стрелял в виленского губернатора фон Валя. Погиб на виселице (28/V)

דער אַרעסט פון הירש לעקערט ביים ווילנער צירק; סצענע פון א. קושניראָווס פּיעסע „הירש לעקערט" אין ווילנער יידישן פאָלקס־טעאַטער

Arrest of Hirsch Lekert at the Vilna circus: scene from A. Kushniroff's play "Hirsch Lekert" in Vilna Yiddish Folk Theater

מאסרו של הירש לקרט ליד הקרקס הוילנאי; תמונה מן המחזה „הירש לקרט" מאת א. קושנירוב בתיאטרון העממי היהודי בוילנה

Арест Гирша Лекерта у виленского цирка. Сцена из пьесы А. Кушнирова „Гирш Лекерт" в постановке виленского еврейского народного театра

1940 12/IX

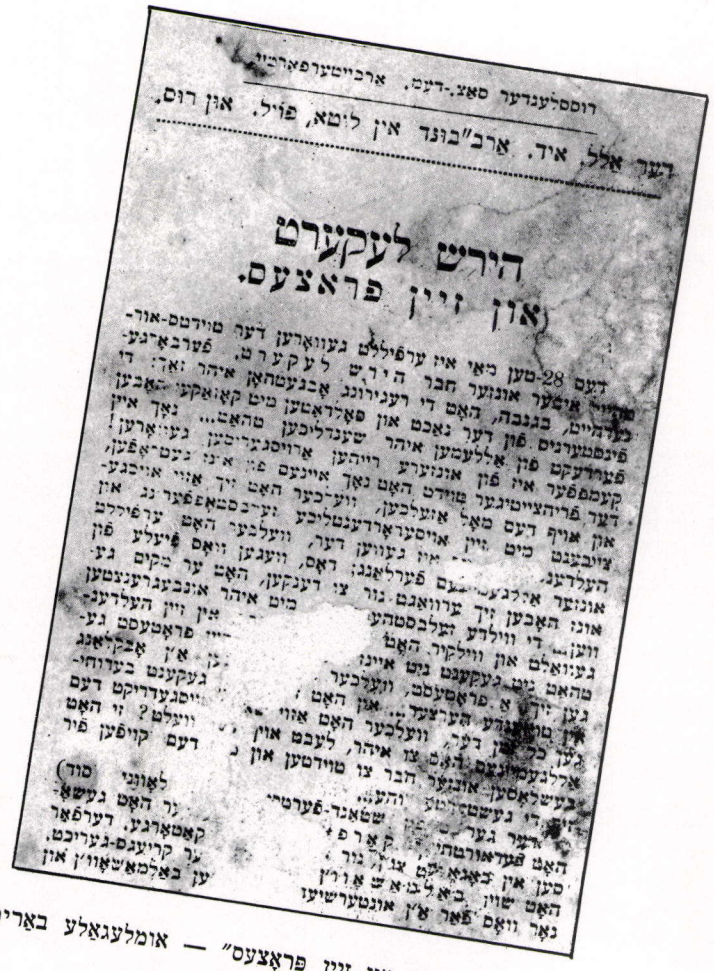

רוסלענדער סאַצ.-דעמ. אַרבייטערפאַרטיי

דער אַלל. איד. אַרב"בונד אין לוטא, פּויל. און רוס.

הירש לעקערט
און זיין פּראָצעס.

„הירש לעקערט און זיין פּראָצעס" — אומלעגאַלע באַריכטס־בראָשור פון „בונד"

"Hirsch Lekert and His Trial" – illegal "Bund" brochure containing report

„הירש לקרט ומשפטו" — דין־וחשבון בחוברת בלתי־חוקית של ה„בונד"

„Гирш Лекерт и его процесс" – нелегальная брошюра–отчет „Бунда"

1902 VI

א. וויִיטער — חבר אראָן: „ווילנער גובערנאַטאָר" איז אָקטאָבער 1905

A. Weiter – comrade Aron: "Governor of Vilna", October, 1905

א. וויִיטער — חבר ארון: „וילנה", אוקטובר 1905

A. Вайтер – Тов. Арон: „Виленский губернатор" в Октябре 1905 г.

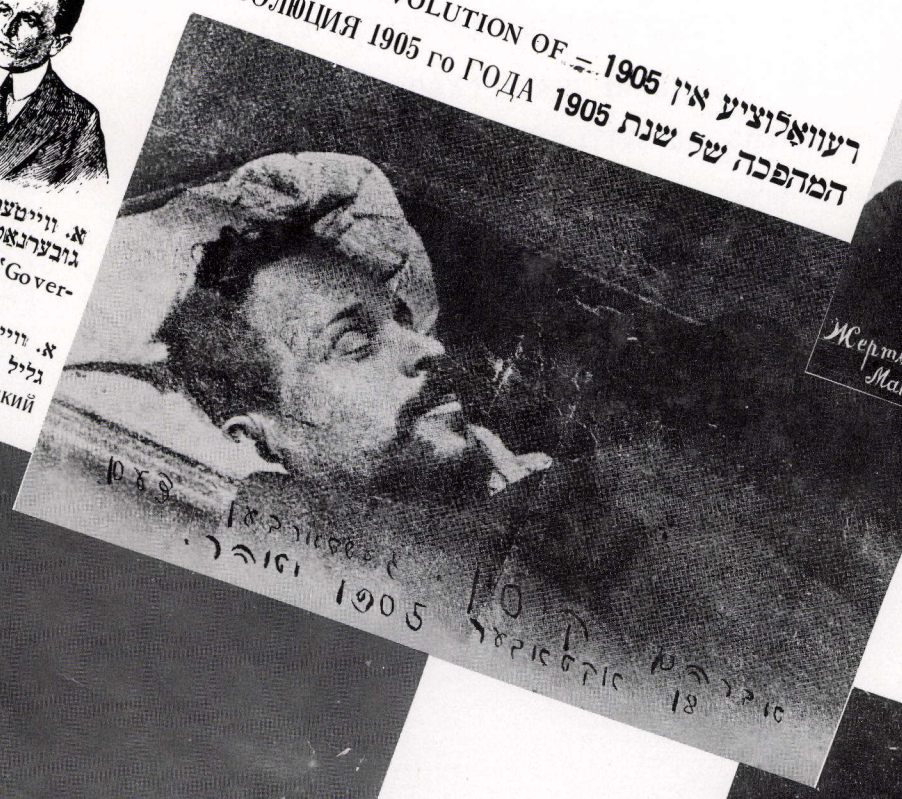

REVOLUTION OF 1905

РЕВОЛЮЦИЯ 1905 го ГОДА

המהפכה של שנת 1905

פֿרָאוויזאָר מאַקס קיזבערג

Pharmacist Max Kizberg

הרוקח מאכס קיזבערג

Провизор Макс Кизберг

16/X

אברהם קיסין

Abraham Kisin

אברהם קיסין

Авраам Кисин

18/X

סטודענטקע טאַניע פּאָמעראַנץ

Student Tania Pomerantz

הסטודנטית טאניה פומראנץ

Студентка Таня Померанц

19/X

מאַקס ראָזענשטיין

Max Rosenstein

מאכס רוזנשטיין

Макс Розенштейн

21/X

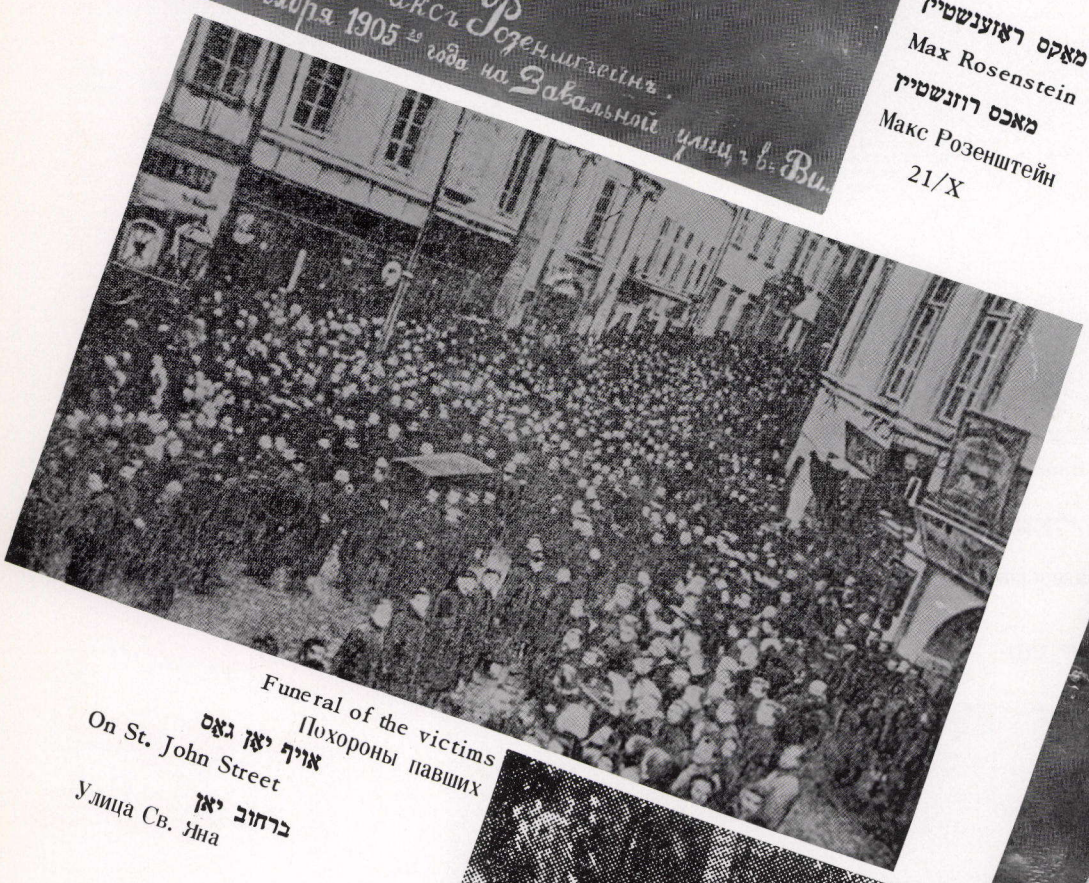

Funeral of the victims

Похороны павших

אויף יאַן גאַס

On St. John Street

ברחוב יאן

Улица Св. Яна

לוויה פון די געפֿאַלענע

הלוויית האנשים שנפלו

אויף זאָוואַלנע גאַס ראָג פּאָהולאַנקע

On Zavalna Street, corner Pohulanka

ברחוב זאוואלנא, פינת פוהולאנקה

На Завальной улице, угол Погулянки

קבר־אחים של 14 חללי אוקטובר, 1905, בבית הקברות היהודי בזארצ'ה

Mass grave at the Zarecha Jewish cemetery of the fourteen victims in October 1905

ברודער־קבר אויפן זאַרעטשער יידישן בית־עולם פון די 14 געפֿאַלענע אין אָקטאָבער 1905

Братская могила четырнадцати павших в октябре 1905 г. на Заречьенском еврейском кладбище

רחל קאַלטון	גרשון סלאָנימציק
ביילע ווידזערזשינאַט	מרדכי קיובערג
בערל טאַקער	אלתר באַיאַרסקי
יודל טאַקער	מאַשע גאָלדבערג
גרשון הורוויץ	אברהם קיסין
לייב וויסבארד	טאַניע פּאָמעראַנץ
בצלאל פּאָמעראַנץ	מאַקס ראָזענשטיין

די קרבנות פון צאַריזם

געפֿאַלן אין יאָר 1905

מצבה - טאוול

אַלגעמיינער יידישער אַרבעטער־„בונד"

GENERAL JEWISH LABOR "BUND"

האיגוד הכללי של הפועלים היהודים „בונד"

ВСЕОБЩИЙ ЕВРЕЙСКИЙ РАБОЧИЙ СОЮЗ „БУНД"

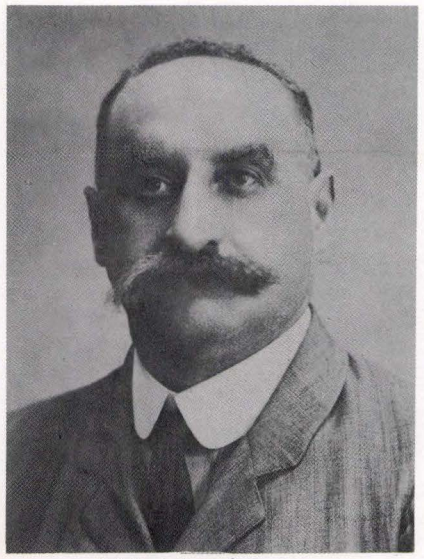

ד"ר צמח קאָפּעלזאָן (טימאָפי)
Dr. Tsemach Kopelson (Timofai)
ד"ר צמח קופלזון (טימופי)
Д–р Цемах Копельзон (Тимофей)

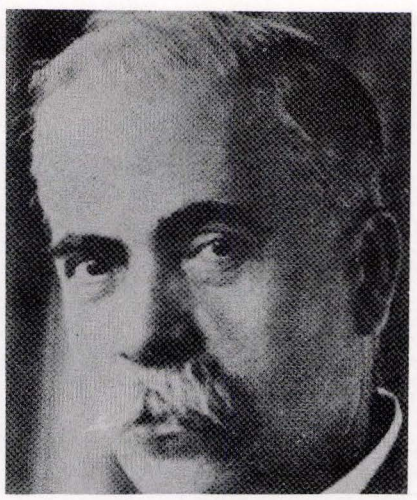

יקותיאל פּאָרטנאָי (נח)
Yekutiel Portnoy (Noach)
יקותיאל פורטנוי (נח)
Иекусиэл Портной (Нойах)

ארבייטער שטימע

1897. № 1. דרוק

ערשטער נומער פון דער אומלעגאַלער בונדישער „אַרבעטער שטימע"
First issue of the illegal Bund newspaper "Arbeiter Shtimme" (Workers' Voice)
הגליון הראשון של „קול הפועל", העתון הבלתי־חוקי של ה„בונד"
Первый номер нелегального бундовского журнала „Арбетер–штиме" („Рабочий голос")

1897 VIII

אינזש' אַלעקסאַנדער קרעמער (אַרקאַדי)
Engineer Alexander Kramer (Arcadi)
המהנדס אלכסנדר קרמר (ארקאדי)
Инженер Александр Кремер (Аркадий)

איסאַי אייזנשטאַט (יודין, וויטאַלי)
Jesse Eisenstat (Yudin, Vitali)
ישעיה אייזנשטאט (יודין, ויטאלי)
Исай Айзенштат-(Юдин Виталий)

אין בוידעם־שטיבל אין דעם הויז אויף לוקישקעס איז פאַרגעקומען דער גרינדונגס־צוזאַמענפאָר פון אַלגעמיינעם יידישן אַרבעטער־בונד פון רוסלאַנד, פוילן און ליטע

בעליית־הגג של הבית הזה בלוקישקי התקיים כנס־היסוד של „האיגוד הכללי של הפועלים היהודים ברוסיה, פולין וליטא"

In the attic of this house in Lukishki took place the founding–convention of the "General Jewish Labor Bund" of Russia, Poland and Lithuania"

На чердаке этого дома на Лукишках состоялся учреди–тельный съезд „Всобшего еврейского рабочего союза России, Польши и Литвы"

אַלגעמיינער יידישער אַרבעטער „בונד"
THE GENERAL JEWISH LABOR "BUND"
האיגוד הכללי של הפועלים היהודים „בונד"
ВСЕОБЩИЙ ЕВРЕЙСКИЙ РАБОЧИЙ СОЮЗ „БУНД"

Celebration of the twentieth "Bund" anniversary

פייערונג צום 20-יאָריקן יובילי פון „בונד"

Празднование двадцатилетия „Бунда"

חגיגה למלאת 20 שנה ל„בונד"

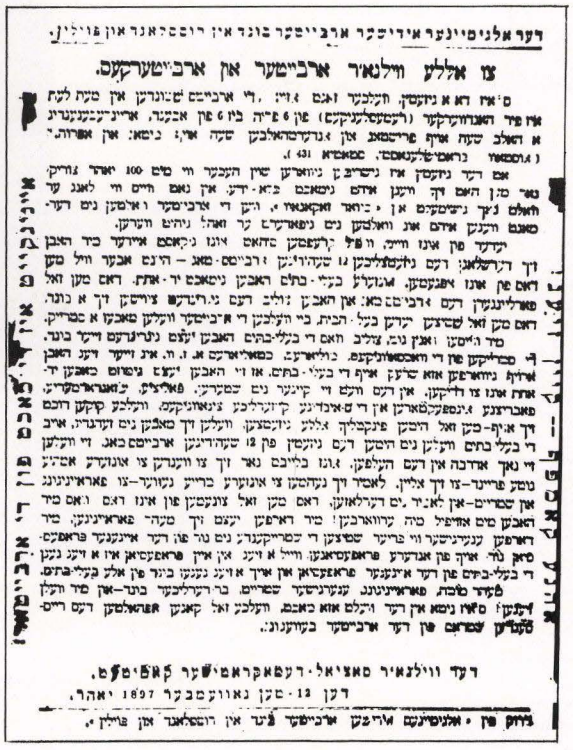

ערשטער בונדישער אויפרוף אין ווילנע
וועגן קאַמף פאַר אַ 12 שעהדיקן אַרבעטס־טאָג

First Bund proclamation in Vilna concerning the fight for a twelve-hour workday

כרוז ראשון של ה„בונד" בוילנה הקורא למלחמה בעד יום־עבודה של 12 שעות

Первое бундовское воззвание в Вильне к борьбе за двенадцати-часовый рабочий день

1897

„דער וועקער" — „פאָלקסצייטונג" — „די האָפנונג" —
ערשטע לעגאַלע סאָציאַליסטישע צייטונג אין ווילנע

"The Wecker" – "Folksteaitung" – "The Hofnung" –
First legal yiddish socialist daily in Vilna

„המעורר" — „עתון־עם" — „התקוה" — יומן חוקי הראשון
של ה„בונד" בוילנה

„Дер Векер" – „Фолксцеитунг" – „Ди Гофнунг" –
Первая легальная еврейская ежедневная газета
„Бунда" в Вильне

1907 – 1906

Vilna Committee of the "Bund"

הועד הוילנאי של ה„בונד"

Виленский комитет „Бунда"

ווילנער קאָמיטעט פון „בונד", פון רעכטס — 1טע ריי: י. אָקון, א. ליטוואַק, אַנאַ ראָזענטאָל, יאַנקל זשעלעזניקאָוו; 2טע ריי: לייבל ווינשטיין, רבקה עפשטיין, י. אַראַנאָוויטש, מ. נאָוויק, ג. אַבעלאָוויטש

1922

General meeting of the "Bund"

אַן אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג פון „בונד"

Общее собрание „Бунда"

1930 25/II

„אונדזער שטימע", טאָגבלאַט פון „בונד" אין ווילנע

"Unzer Shtimme" (Our Voice), Yiddish daily of the "Bund" in Vilna

„קולנו" (ביידיש), עתון יומי של ה„בונד" בוילנה

„Ундзер Штиме" („Наш Голос"), ежедневная газета „Бунда" в Вильне

1919

„יידישער אַרבעטער־קונסט־פֿאַראיין" אין ווילנע

„ איגוד לאמנות של הפועלים היהודים" בוילנה

"THE JEWISH WORKER'S ART ASSOCIATION" IN VILNA

„ЕВРЕЙСКИЙ РАБОЧИЙ ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ СОЮЗ" В ВИЛЬНЕ

Ogólno-robotniczy Związek kulturalny | Tarptautiné darbininkų kulturos Sąjunga | Агульна-работніцкі культурны саюз | אלגעמיינער ארבעטער קולטור-פֿאראיין

דער יידישער אַרבעטער־קונסט־פֿאַראיין האָט געדינט ווי אַ לעגאַלע פראָנט־אָרגאַניזאַציע פון גיט־לעגאַלן „בונד"

The Jewish Worker's Art Association in Vilna served as a legal front organization of the illegal ''Bund''

האיגוד לאמנות של הפועלים היהודים שימש ארגון־חזית חוקי של ה„בונד" הבלתי־חוקי

Еврейский рабочий художественный союз служил легальным прикрытием нелегального „Бунда"

1918 – 1911

פֿאַרוואַלטונג, פון רעכטס — 1טע ריי : מאַזור, שור, מיכאַלעוויטש, ציפקין ; 2טע ריי : פֿאַמעראַנץ, ד. רויכעל, רבקה עפשטיין, קאַזשעוניק, קלייט, ניסן פופס, ס. שאַפּירא, יוסף לעווין

1918 Managing committee Правление ההנהלה

מיטגלידס־קאַרטע

Membership card

כרטיס חבר

Членский билет

קאַנדידאַטן־ליסטע צו דער פֿאַרוואַלטונג

List of candidates for the administration

רשימת המועמדים להנהלה

Список кандидатов в правление

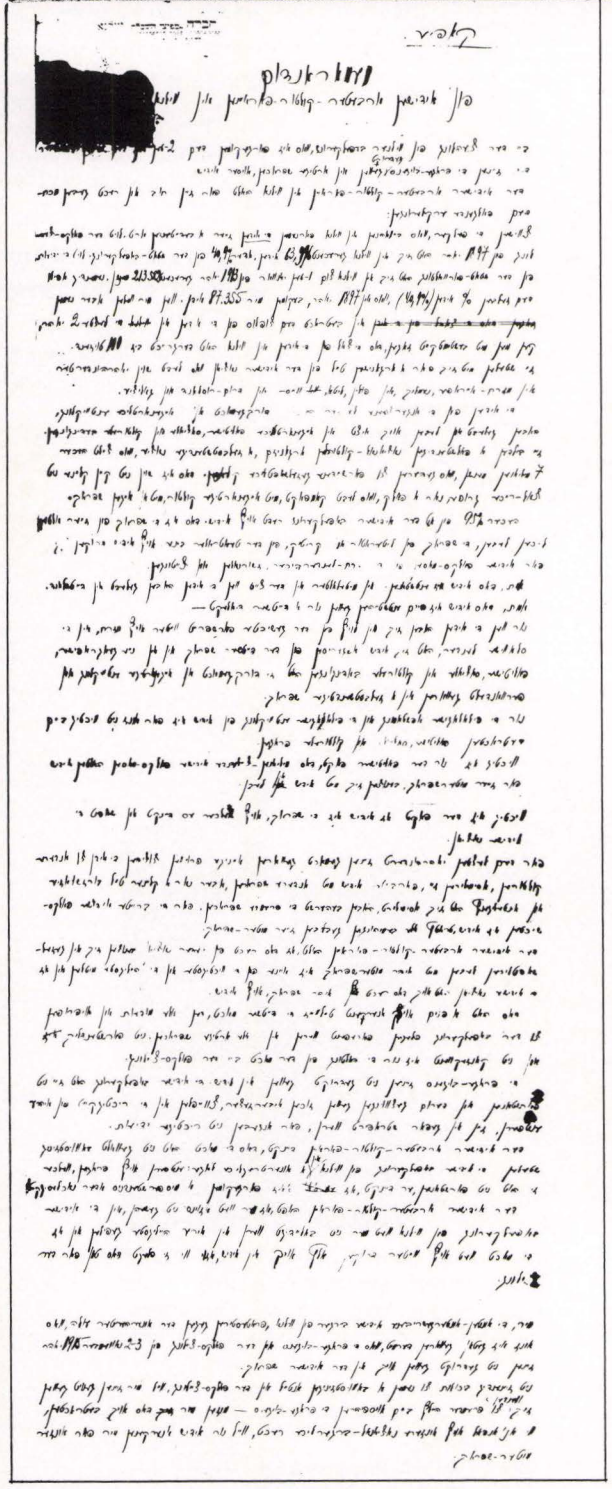

1917

(אינטערנאַציאָנאַלער) אַרבעטער־קולטור־פֿאַראיין, געגרינדעט 1916 ווי אַ המשך פון „וועסטניק זנאַניאַ" (געשאַפֿן אין 1913) פון 350 מיטגלידער — 241 יידן. מעמאָראַנדום צו דער דייטשער מאַכט וועגן גלייכ־בארעכטיקונג פון יידיש

(International) Worker's' Cultural Union, founded in 1916 as a continuation of ''Herald of Knowledge'' (founded in 1913); out of 350 members, 241 were Jews. Memorandum to the German authorities about equal rights for Yiddish

איגוד פועלים (בין־לאומי) לעניני תרבות, נוסד בשנת 1916 כהמשך ל„כרוז הידע" (ברוסית, נוסד בשנת 1913) ע"י 350 חברים, מהם 241 יהודים. תזכיר לשלטונות הגרמנים בדבר מתן שוויון־זכויות ללשון יידיש

(Международный) рабочий союз культуры, основан в 1916 г. как продолжение „Вестника Знания" (созданного в 1913 г.), существовал до 1920 г. Из его 350 членов 241 были евреями. Меморандум германским властям о равноправии еврейского языка

1920-1913

דער כאָר מיטן דיריגענט א. סלעפּ אויף דער 20־יאָריקער יובל־אַקאַדעמיע פון „בונד"

The choir with its conductor A. Slep at the twentieth anniversary celebration of the "Bund"

המקהלה עם המנצח א. סלפּ באקדמיה לכבוד יובל העשרים של ה„בונד"

Хор с дирижером А. Слепом на юбилйном собрании к 20 летию „Бунда" 1917

YOUTH–BUND ORGANIZATION "ZUKUNFT" ("FUTURE")
БУНДОВСКИЙ СОЮЗ МОЛОДЕЖИ „ЦУКУНФТ" („БУДУЩЕЕ")

יוגנט־בונד „צוקונפט"
איגוד נוער בונדאי „עתיד"
1940 – 1922

ערשטער „צוקונפט"־צוזאַמענפלי
First "Zukunft" convention
כנס ראשון של „עתיד"
Первый слет „Цукунфта"
1930

10־יאָריקער יובילייי פון „צוקונפט"
Tenth "Zukunft" anniversary
במלאת עשר שנים ל„עתיד"
Десятилетний юбилей „Цукунфта"
1932

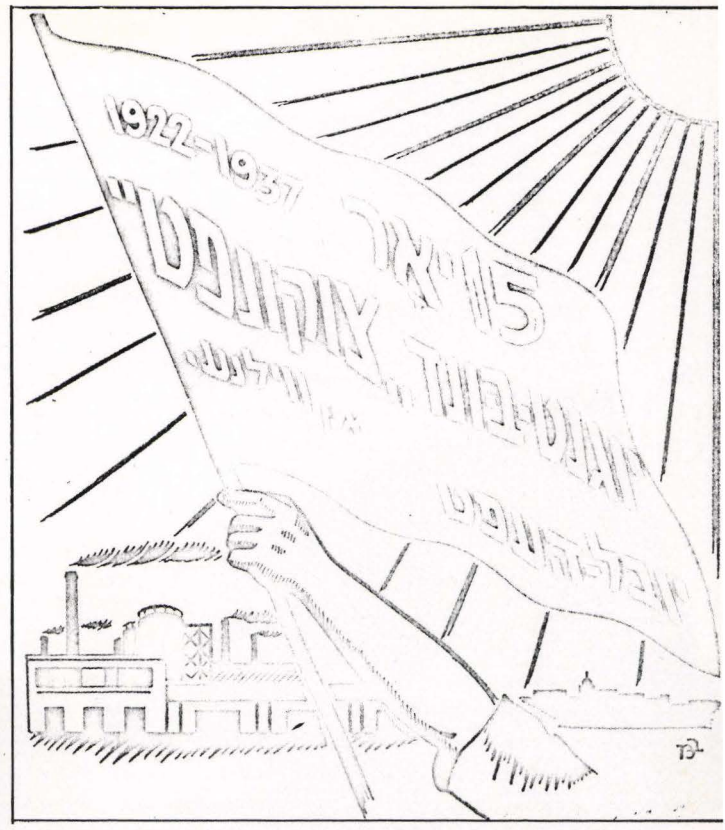

יובל־העפט צום פופצן־יאָריקן יובילייי פון „צוקונפט" אין ווילנע
Journal on the fifteenth anniversary of "Zukunft" in Vilna
חוברת למלאת 15 שנה ל„עתיד" בוילנה
Юбилейное издание к пятнадцатилетию „Цукунфта" в Вильне
1937

יוגנט־בונד „צוקונפט"
Youth-Bund "Zukunft"
איגוד נוער בונדאי „עתיד"
Союз молодежи „Цукунфт"
1923

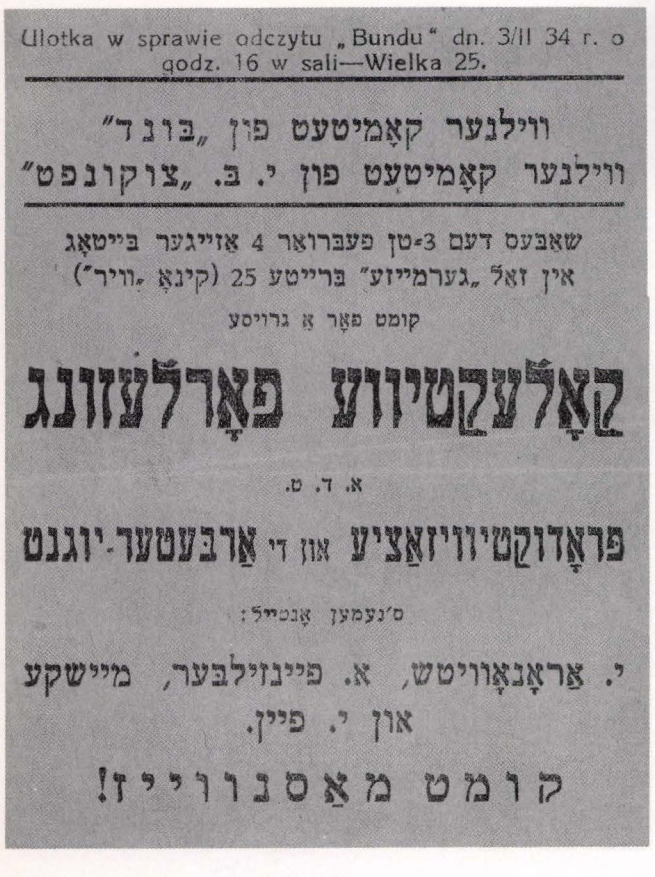

Ulotka w sprawie odczytu „Bundu" dn. 3/II 34 r. o godz. 16 w sali—Wielka 25.

ווילנער קאָמיטעט פון „בונד"
ווילנער קאָמיטעט פון י. ב. „צוקונפט"

שאַבעס דעם 3־טן פעברואַר 4 אַזייגער בייטאָג
אין זאַל „גערמייזע" ברייטע 25 (קינאָ „וויר")
קומט פאָר אַ גרויסע

קאָלעקטיווע פאָרלעזונג

א. ד. ט.

פראָדוקטיוויזאַציע און די אַרבעטער־יוגנט

ס'נעמען אָנטייל:

י. אַראָנאָוויטש, א. פיינזילבער, מיישקע
און י. פיין.

קומט מאַסנווייז!

„צוקונפט" — קאָלעקטיווע לעקציע
"Zukunft" – collective lecture
„עתיד" — הרצאה קולקטיבית
„Цукунфт": коллективная лекция
1934

"Zukunft", Anman Circle at the Jewish Teachers' Seminary with M. Reinhartz
„Цукунфт": кружок им. Анмана в еврейской учительской семинарии с М. Рейнгарц
1930

„צוקונפט", אַנמאַן־קרייז אין אי־דישן לערער־סעמינאַר מיט מ. ריינהאַרץ
„עתיד", חוג־אנמן בסמינריון האידי למורים עם מ. ריינהארץ

„סקיף"
סאָציאַליסטישער קינדער־פאַרבאַנד ביים „בונד"

"SKIF"
Socialist Children's Organization of the "Bund"

„סקיף"
איגוד־נוער סוציאליסטי של „בונד"

„СКИФ"
Социалистическая детская организация „Бунда"

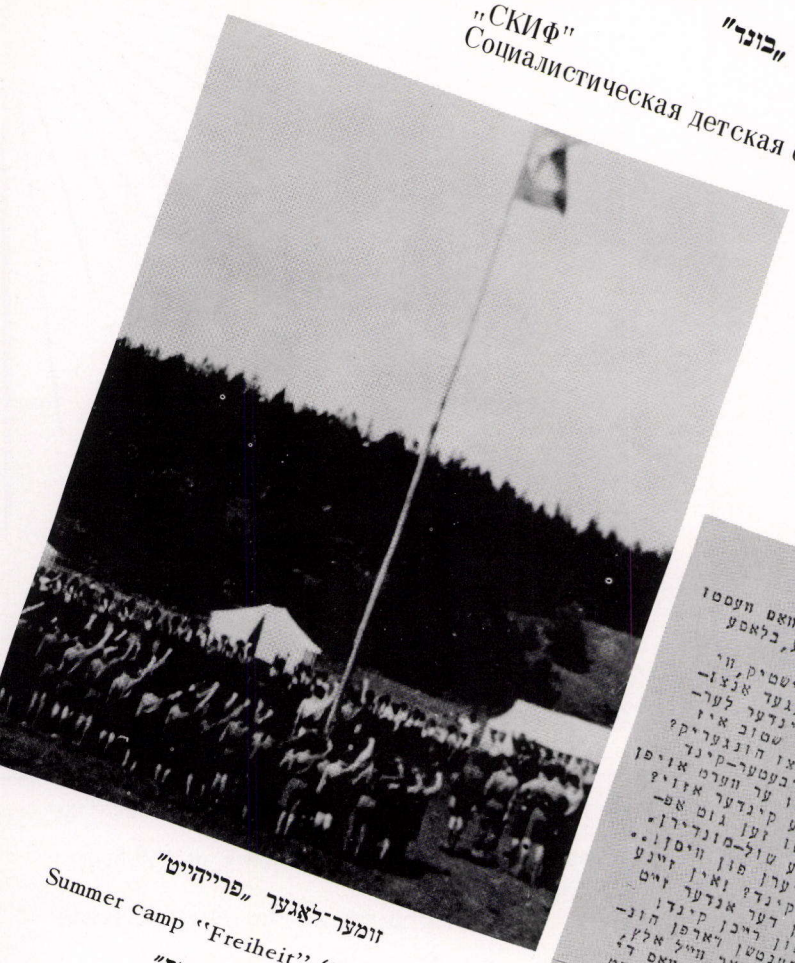

זומער־לאַגער „פרייהייט"
Summer camp "Freiheit" (Freedom)
מחנה־הקיץ „חרות"
Летний лагерь „Свобода"
1937

דער „סקיף" מאַרשירט
"SKIF" marches
ה„סקיף" צועד
„СКИФ" марширует

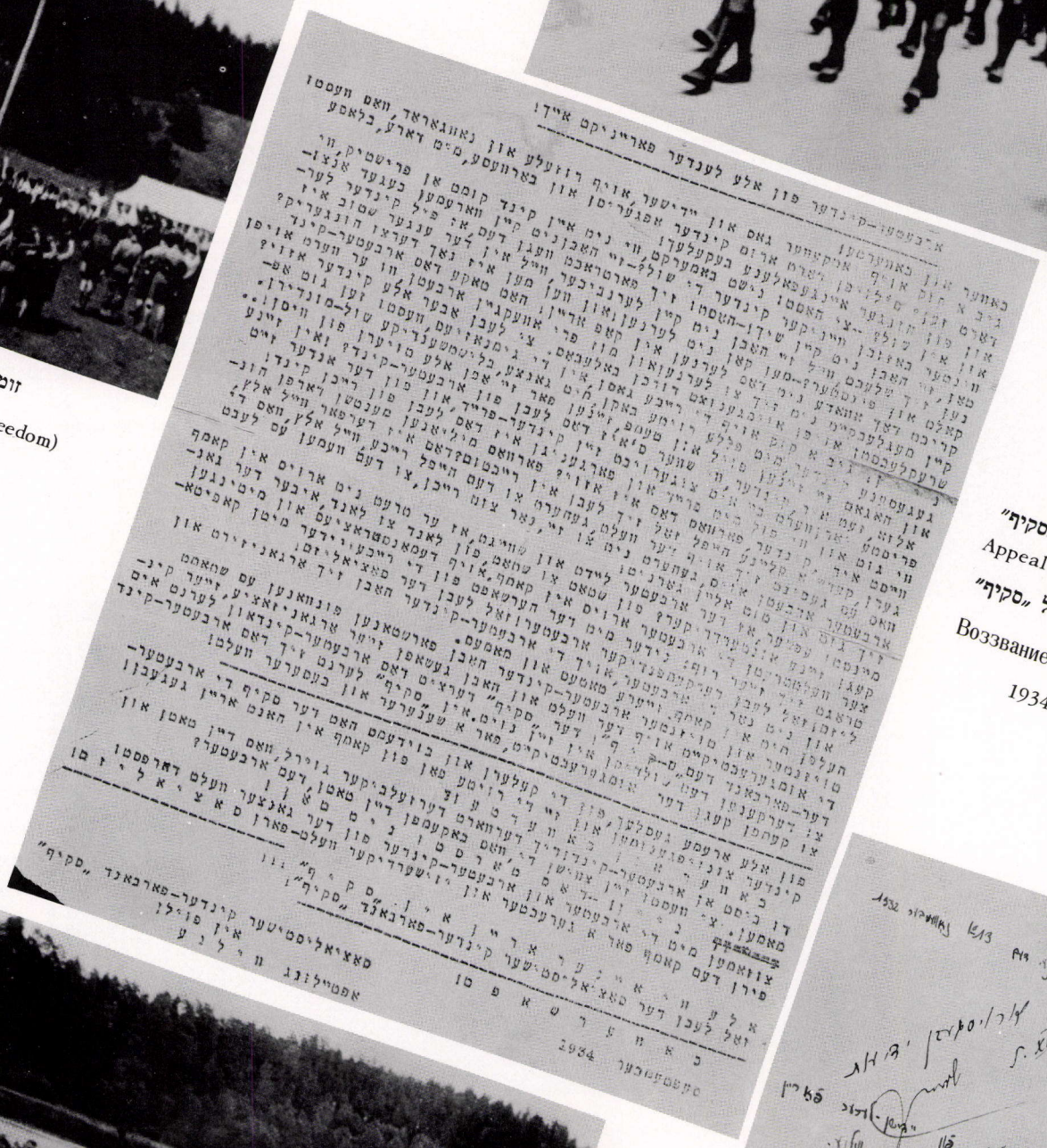

אויפרוף פון „סקיף"
Appeal by "SKIF"
קול־קורא של „סקיף"
Воззвание „СКИФА"
1934

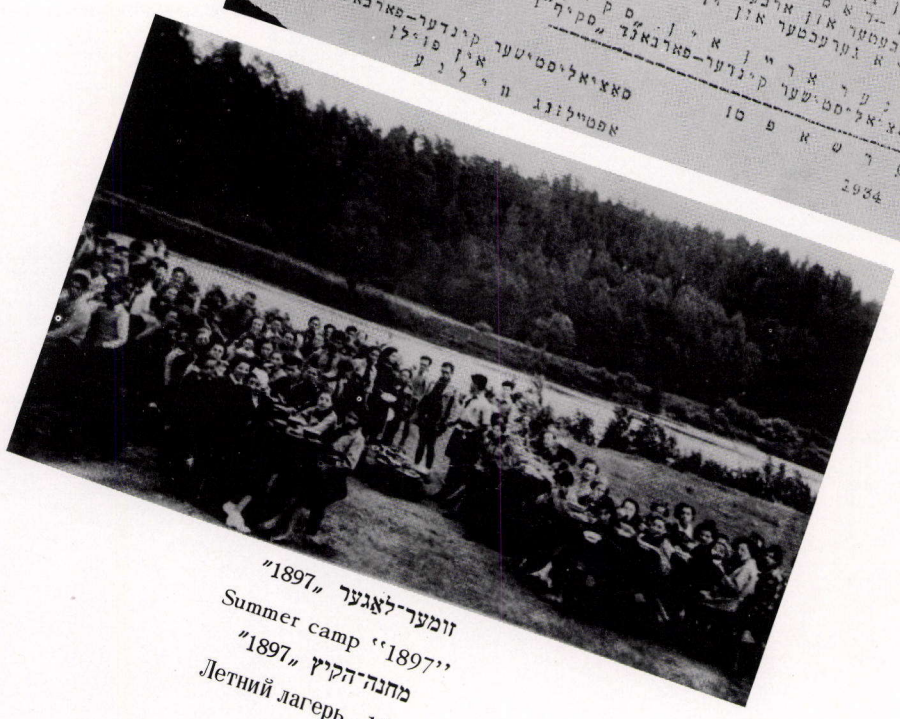

זומער־לאַגער „1897"
Summer camp "1897"
מחנה־הקיץ „1897"
Летний лагерь „1897"
1937

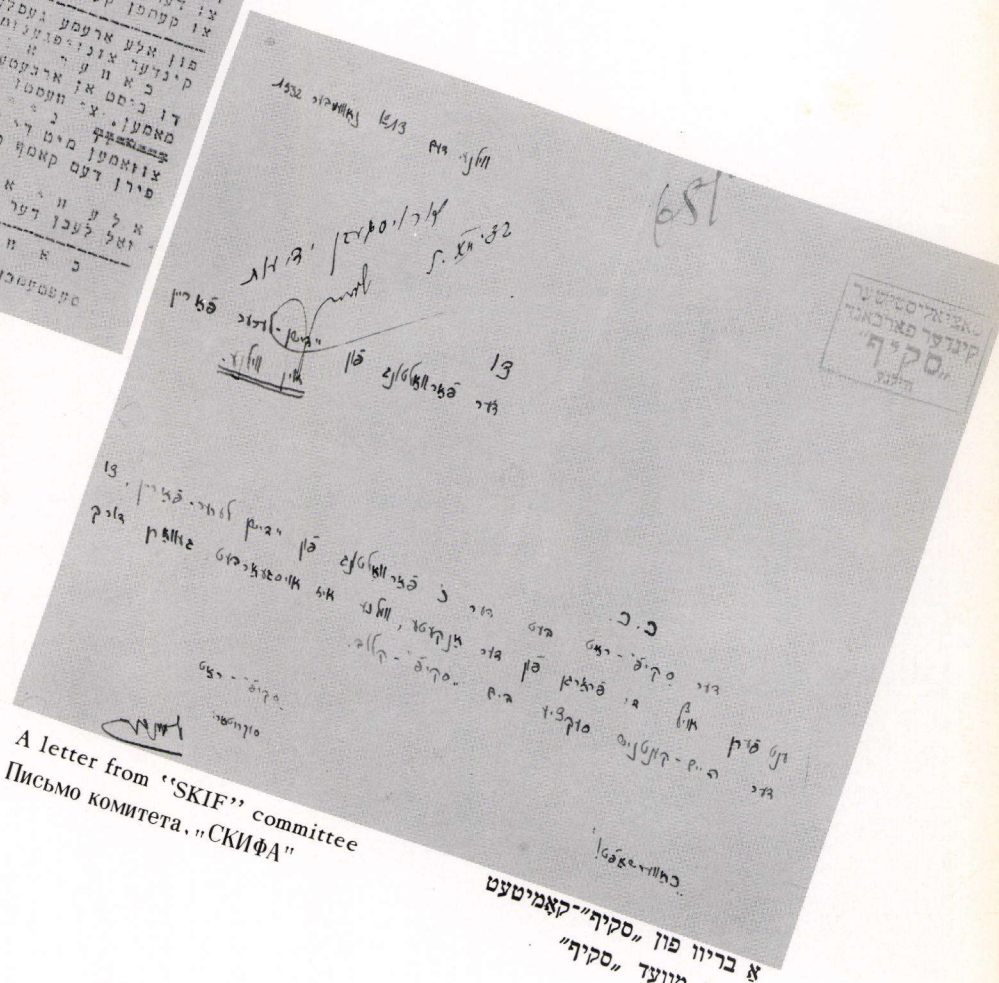

A letter from "SKIF" committee
Письмо комитета „СКИФА"

אַ בריוו פון „סקיף"־קאָמיטעט
מכתב מוועד „סקיף"

סאָציאַליסטן-רעוואָלוציאָנערן (עס-ערן)

SOCIALIST-REVOLUTIONARIES (S.-R.)

סוציאליסטים-מהפכנים (עס-ער)

СОЦИАЛИСТЫ–РЕВОЛЮЦИОНЕРЫ (ЭСЕРЫ)

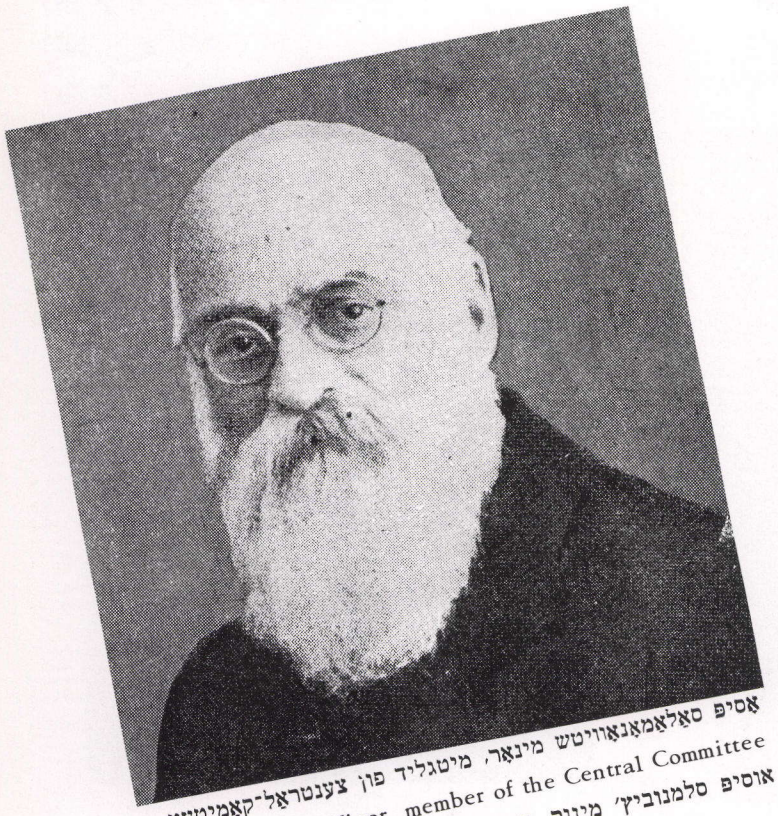

אָסיפּ סאַלאַמאַנאָוויטש מינאָר, מיטגליד פון צענטראַל-קאָמיטעט

Osip Salamanovitch, Minor, member of the Central Committee

אוסיפ סלמנוביץ' מינור, חבר הוועד המרכזי

Осип Соломонович Минор, член Ц.К. партии С.Р.

1932 – 1861

וולאַדימיר (בנימין) יאָכעלסאָן, באַרימטער רעוואָלוציאָנער

Vladimir (Benjamin) Yochelson, famous revolutionary

ולאדימיר (בנימין) יוכלסון, מהפכן מפורסם

Владимир (Вениамин) Иохельсон, видный революционер

1937 – 1855

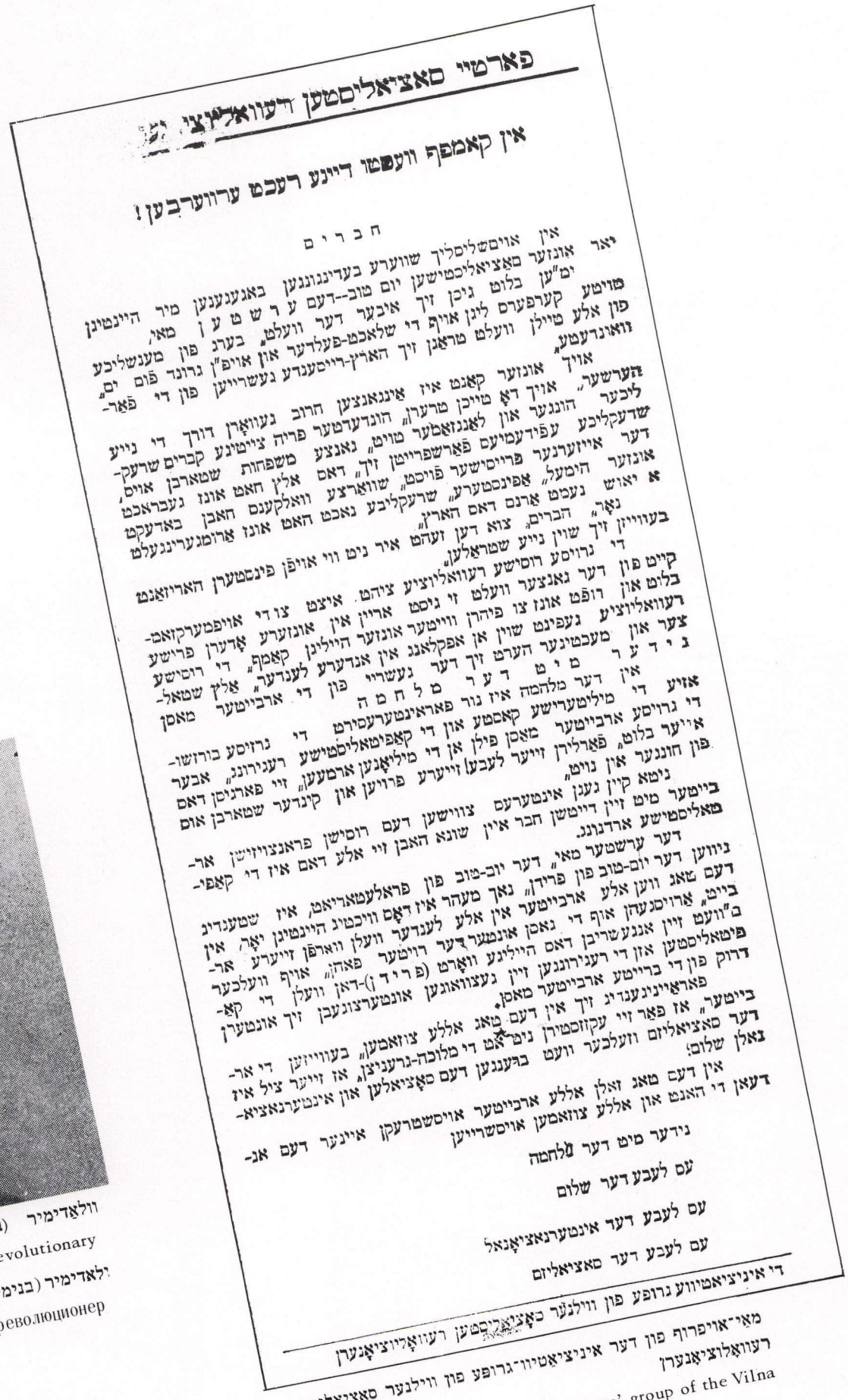

פארטיי סאציאליסטען רעוואליוציאָנערן

אין קאמפף וועסטו דיינע רעכט ערווערבען!

חברים

אין אויסשליסליך שווערע בעדינגונגען באגעגענען מיר היינטיגן יאר אונזער סאציאליסטישען יום טוב--דעם ערשטען מאי, ים"ען בלוט גיכן זיך איבער דער וועלט, בערג פון מענשליכע טויטע קערפערס ליגן אויף די שלאכט-פעלדער און אויפ"ן גרונד פֿום ים, פון אלע טיילן וועלט טראַגן זיך הארץ-רייסענדע געשרייען פון די פֿאַר-וואונדעטע.

אויך אונזער קאַנט איז אינגאנצען חרוב געוואָרן דורך די נייע הערשער, אויך דאָ טייכן טרערן, הונדערטער פריה צייטיגע קברים שרעק-ליכער הונגער און לאַנגזאַמער טויט, גאנצע משפחות שטארבן אויס, שדעקליכע עפֿידעמיעס פֿאַרשפרייטן זיך, דאס אלץ חאט אונז געבראכט דער אייזערנער פרייסישער פֿויסט, שוואַרצע וואלקענס חאבן באדעקט אונזער הימעל, אַפּינסטערע, שרעקליכע נאכט האט אונז אַרומגערינגעלט א יאוש נעמט אַרנס דאס הארץ.

נאָר, הברים, צוא דען זעהט איר ניט ווי אויפֿן פינסטערן האריזאַנט בעווייזן זיך שוין נייע שטראַלען.

די גרויסע רוסישע רעוואליוציע ציהט איצט צו די אויפמערקזאמ-קייט פון דער גאנצער וועלט זי גיסט אריין אין אונזערע אָדערן פרישע בלוט און רופֿט אונז צו פיהרן ווייטער אונזער הייליגן קאַמף, די רוסישע רעוואליוציע געפינט שוין אן אפקלאנג אין אנדערע לענדער, אַלץ שטאל-צער און מעכטיגער הערט זיך דער געשריי פון די ארבייטער מאסן

נידער מיט דער מלחמה

אין דער מלחמה איז נור פאראינטערעסירט די גרויסע בורזשו-אזיע די מיליטערישע קאסטע און די קאַפיטאליסטישע רעגירונג, אבער די גרויסע ארבייטער מאַסן פילן אן די מיליאָנען ארמעען, זיי פארגיסן דאס אייער בלוט, פֿאַרלירן זייער לעבע] זייערע פרויען און קינדער שטארבן אום פון חונגער און נויט.

ניטא קיין גענן אינטערעס צווישען דעם רוסישן פראנצויזישן אר-בייטער מיט זיין דייטשן חבר איין שונא האבן זיי אלע דאס איז די קאַפי-טאליסטישע ארדנונג.

דער ערשטער מאי, דער יום-טוב פון פראלעטאריאט, איז שטענדיג ניווען דער יום-טוב פון פרידן, נאך מעהר איז דאָס וויכטיג היינטיגן יאָר, אין דעם טאג ווען אלע ארבייטער אין אלע לענדער וועלן ווארפֿן זייערע אר-בייט, אַרויסגעהן אויף די גאסן אונטער דער רויטער פאהן, אויף וועלכער ב"וועט זיין אנגעשריבן דאס הייליגע וואָרט (פריד)-דאן וועלן די קאַ-פיטאליסטען אזן די רעגירונגען זיין געצוואונגען אונטערצוגעבן זיך אונטערן דרוק פון די ברייטע ארבייטער מאסן.

פאראייניגענדיג זיך אין דעם טאג אללע צוזאמען, בעווייזען די אר-בייטער, אז פאַר זיי עקזזסטירן ניט אַט די מלוכה-גרעניצן, אז זייער ציל איז דער סאציאליזם וזעלכער וועט ברענגען דעם סאָציאלען און אינטערנאציא-נאלן שלום;

אין דעם טאג זאלן אללע ארבייטער אויסשטרעקן איינער דעם אנ-דעאן די האנט און אללע צוזאמען אויסשרייען

נידער מיט דער מלחמה

עס לעבע דער שלום

עס לעבע דער אינטערנאציאָנאל

עס לעבע דער סאציאליזם

די איניציאטיווע גרופע פון ווילנער סאָציאַליסטען רעוואָלוציאָנערן

מאַי־אויפרוף פון דער איניציאַטיוו־גרופע פון ווילנער סאָציאַליסטן רעוואָלוציאָנערן

May proclamation by the initiators' group of the Vilna Socialist-Revoluntionaries

כרוז לקראת אחד במאי מטעם הקבוצה היוזמת של הסוציאליסטים-המהפכנים, בוילנה

Первомайжкое воззвание инициативной группы жиленских социалистов–ремолюционеров

1917

С. С. (СИОНИСТЫ–СОЦИАЛИСТЫ, В ДАЛЬНЕЙШЕМ СОЦИАЛИСТЫ–ТЕРРИТОРИАЛИСТЫ) И „ФАРЕЙНИКТЕ" (Об' единенная партия С. С. и Е. С. – Сеймовцый)

„ס.ס." און „פאַראייניקטע"

(„צ.ס." — ציונים־סוציאליסטים ו„י. ס." — סיימוכצים) „צ.ס." ו„המאוחדים"

1920 – 1905–(1903)

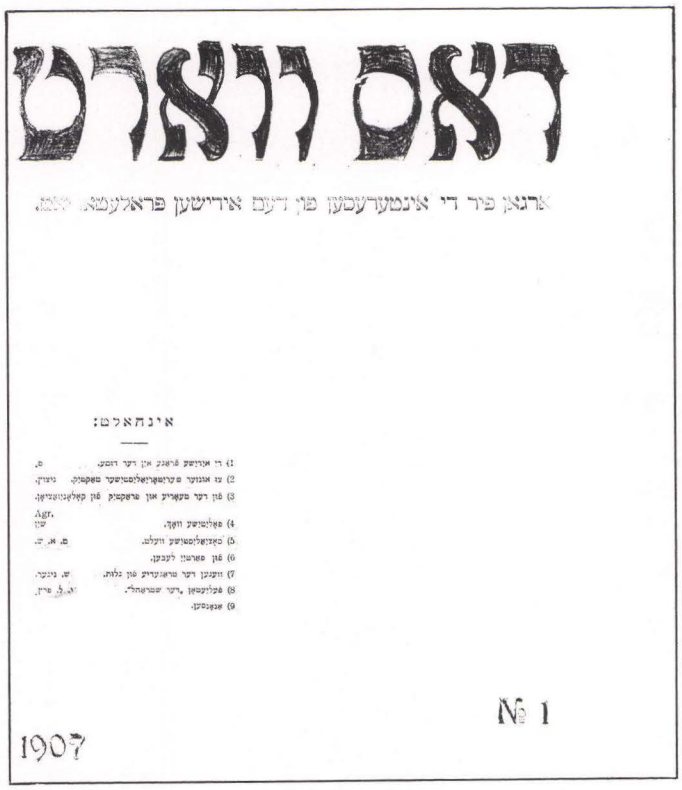
דאס וואָרט

ארגאן פיר די אינטערעסען פון דעם אידישען פראלעטאריאט.

אינהאלט:

1) די אנדערשע פראגע אין דער רוסישער סאציאל־דעמאקראטיע.
2) צו אונזער פראגראמע פון קולטור־ארבעט.
3) פון דער מעהריי און ארבעטער פון קאלעקטיוויזם.
4) פאליטישע רונד־שאו.
5) פון דער ארבעטער־באוועגונג.
6) פון פארטיי לעבען.
7) וועגען דער ארבעטערס פון גליות.
8) פראלעטארען, דער שטראהל.
9) אנטפלעקען.

№ 1

1907

„דאס וואָרט", וואָכנבלאַט פון ס. ס. (ציוניסטן־סאַציאַליסטן)

"Dos Vort" (The Word), Yiddish weekly of S.S. (Zionist-Socialists)

„דבר", שבועון צ. ס. (ציונים־סוציאליסטים)

„Дос Ворт" („Слово"), еженедельник С.С.

רבקה קאַטש— אַקטיוויסטקע פון דער ווילנער „צ.ס."

Rivka Katch – active member of the Vilna "S. S."

רבקה קאַטש — מפעילות „צ.ס." בווילנה

Ривка Кач, активная виленская эсесовка

1905

יעקב אַלפּעראָוויטש — טוער פון ווילנער „ס.ס."

Jacob Alperovitch – activist of the Vilna "S. S."

יעקב אלפּרוביץ׳ — עסקן „צ.ס." בווילנה

Яков Альперович, деятель виленской организации С.С.

1905

פרייז 75 קאפ.

פראלעטאריער פון אלע פעלקער, פאראייניגט זיך!

פאַרויס!

I-טע זאמלהעפט:

ארויסגעגעבן פון דערווייליקן הויפט־קאמיטעט פון דער פאראי־ניגטער אידישער סאציאליסטישער ארבעטער־פארטיי פאר ליטע און ווייסרוסלאנד.

ווילנע, יאנואר 1919

דרוקט פון רעדאקציע ווען קאנטאר: ווילנע, פאליצייסקיסקיל 1 36, לקבל פון ארבעטער־קלוב „פראייניגטע".

אינהאלט:

1) אונזערע אויפגאבן אין ארבעטער־ראט.
2) צו דער נאט. ארבעטער פון די „פראייניגטע".
3) קאמף מאַ נאט. שטימרעכט
4) פרעזידיום „פראייניגטן ארבער מאסבעהויפטעי
5) די חיות בשהאלם די נעגל
6) דער יקרות
7) די אידישע שול אין די אידישע ארבעטער־ס.
8) די וועלקאקאנגרעס אין אמסטערדם.
9) פאליטישע אובערזיכט.
10) עדשטע וויזונג פון ווילנער ארבעטער־ראט:
11) קאריספאנדענצען.
12) פארטיי־לעבן.

20226

אונזערע אויפגאבן אין ארבעטער־ראט

ווער דארף האבן די מאכט?

מיר לעבן איצער א מאמענט פון א נעוואלטיקער רעוא־ליוציע כמעט אין נאנץ איירפּע אז שפּעציעל בא אונז אין ליטע, עס גיט א קאמף אף לעבן און אף טויט צווישן די ארבעטערקיץ, אריטע מאסן פון אייר זיך אין צווישן די פריינט פון די קאפיטאליסטן פון דער אנדער זיט, און הנם מיר שטייען אין שלעכטן אף דער פאזיציע, אז דער ווענ צום מאזיאליזם ליגט דורך דעם קראַקדאַון, נעפינען מיר אבער אז אין איצטיקן מאמענט פון בלוטיקן קאמף דערלעבערט ווערען די דיקטאטור פון די ארבעטערקיץ מאכן אין שטאַט אין אונ־זער פּאַרטי, וואָס באשטעפט דיוויזיעס מערהיים פון ליטעס באפעלקערונג.

דער צוזאמענפאר פון די ארבעטער און־פויערים־ראטן פון נאנץ ליטע, ווייס עס זאלען זיין פאראטען אלע נים־קאמפּא־טיטיקע עלעמענטן, מוז ארבע זיין דער העכסטער מאכט־ארגאן אין לאנד, וואָס קלייבט אויף א רעגירונג און מאכט אזוי פאר זיך פארשטענדליך.

איז דעם ראיון צוזאמענפאר פון נאנצע מאכט נע־הערן דער ארבעט־מאסע פון ליטעס שויס־־שטאַט ווילנע אין נעשטעלט פון ווילנער ארבעטער־ראט. מיר וועלן קעסטן אקטיון דעם, וויאַס אלע אנטירנדיקע מאכט־אן־שטאלטן — די רעגירונג פון ליטע, דער טוויסרוש־־עוואלוט־יאנערער קאמיטעט א. א. וו.—ווערן באשטימט פון אויבן, נים זיי ענדיק דורך קיינעם נקיבן, און אקטיון דעם, וואס זיי ווייזן צוזויפנעשטעלט נעווארן פון קאמיטעטן אליין. מיר ווילן נים אז אנשטאַט דער דיקטאטור פון דער ארבעטער־שאפט און פויערטום זאל אינגעפירט ווערן די דיקטאטור פון דער קאמוניסטישער פארטיי

קאמף קעגן קאנטר־רעוואלוציעס.

די וויכטיקסטע אופגאבע פונם ראט אין איצטיקן מאמענט איז דערפירן בייז סוף דעם נעראנגעל קעגן די קאנטרעוואליוצי־יאנערע לעניאנע, וואס שטרעבן צו פארלאפן נאנץ ליטע אין וויסרוסלאנד, כדי צו וויכערן די מכשלה פון די פריינט, און קעגן דעם פינלענדן אנגריף פון די אימפעריאליסטישע אנטאנט־מלות, וו. ס. וויל מאכן ליטע פאר אן אינגעלס־אראנזירונג קאלאניע. פון דער טריבונע פון ראט וועלן מיר רופן די ארבעטנדיקע פון שטאַט און דארף אריינצושטרעבן אין די ריינע שרעגנדיקע פון אלע קאמף קעגן קאפּף קעגן דער רעאקציע. וואס אין קאַשיו סיטואציעלפן דעם קאמף קעגן דער רעאקציע. כאראקטעריזיק די וויסלעדישע רוסישע ארמיי וו ארבייטער לי־כע. וואס אין נקודטן תעלפן די ארבעטנדיקע מאסן פון ליטע, וועלן מיר פארערן אז די אויבערשטע אנגריפן ארבער איר ווען

1919/I

„פאַרויס!", 1טע זאַמלהעפט פון דער פאַראייניקטער סאַציאַליסטישער אַרבעטער פאַרטיי

"Forois" (Forward!, in Yiddish) – first brochure of the United Jewish Socialist Workers' Party (S.S. and I.S.)

(„קדימה!") — קובץ ראשון של מפלגת־הפועלים הסוציאליסטית היהודית המאוחדת („צ.ס." ו„י. ס.")

„Форойс!" („Вперед!"), первый сборник Объединенной еврейской социалистической рабочей партии (С.С. и Е.С.)

פאַראייניגטע אידישע סאציאליסטישע ארבעטער פארטיי (ס. ס. און י. ס.)

דער לייסטער פון אונזערע קאנדידאטן אין ווילנער ארבעטער־ראט.

1) משה גומאן מיטגליד פון צענטראל־קאמיטעט פון דער פארטיי.
2) אברהם הילפערן, לעקטאר פון אידישן פאלק־אוניווערזיטעט.
3) חיים רעטינאלסקי, פארוואלטונג־מיטגליד פון פארטצענטען־פאראין.
4) חיים שיינין, פארוואלטונג־מיטגליד פון הצנטרל־קנגעשטעלט־פאראין.
5) חיים מערקין, פּוּטעישיער אנגעשטעלטער.
6) מענדל קאנמאר.
7) מ. גלעזער.
8) דאקטאר קאפלאן, אנגעשטעלטער אין רוזען קריין.
9) יוסף פלאקם, אנגעשטעלטער פון שפּיטאל פון רוזען קריין.
10) יעקב נערשמיין.
11) ש. באסמאסקי, סעקרעטער פון לערער־פאראין.
12) משה מיקלעשאנסקי, אנגעשטעלטער אין די שמטיק קראנקן.
13) אברהם הילפערן, פוּטעישיער אנגעשטעלטער, פארוואלטונג־מיטגליד פון קעלנער־פאראין.
14) צדוק ארכימאוויטש.
15) חשיע קאראבוניק, א מקער.
16) נארדמן, פון אנגעשטעלטער.
17) קלאק, פון אנגעשטעלטער.
18) משה שכאם, א דרוקער.
19) שוב.

שטימט פאר די קאנדידאטן פון די „פאראייניגטע"!

קאַנדידאַטן־ליסטע פון די „פאַראייניקטע" צום ווילנער אַרבעטער־ראַט

List of candidates of the "United" for the Vilna Workers' Council

Список кандидатов „Фарейникте" в виленский рабочий совет

יידישע דעמאקראטישע (פאלקסטישע) פארטיי

JEWISH DEMOCRATIC (FOLK) PARTY

המפלגה היהודית הדמוקרטית („הפולקסטית")

ЕВРЕЙСКАЯ ДЕМОКРАТИЧЕСКАЯ (ФОЛКИСТСКАЯ) ПАРТИЯ

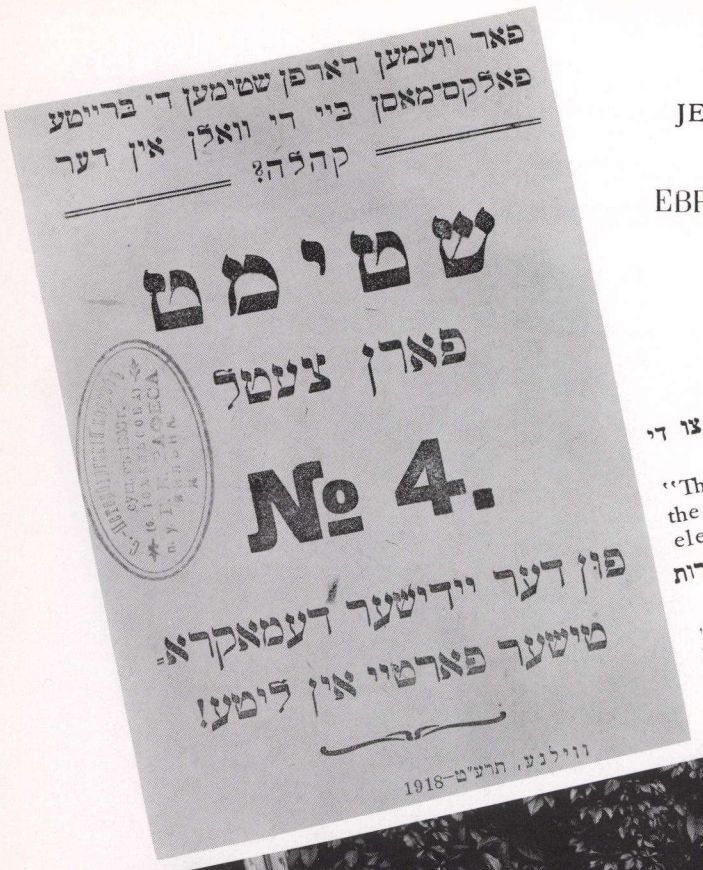

„Еврейская демократическая партия к общинным выборам", предвыборная брошюра 1918

"The Jewish Democratic Folk Party on the elections to the Community Council", election brochure

„המפלגה היהודית העממית לקראת הבחירות לקהילה", חוברת לקראת בחירות

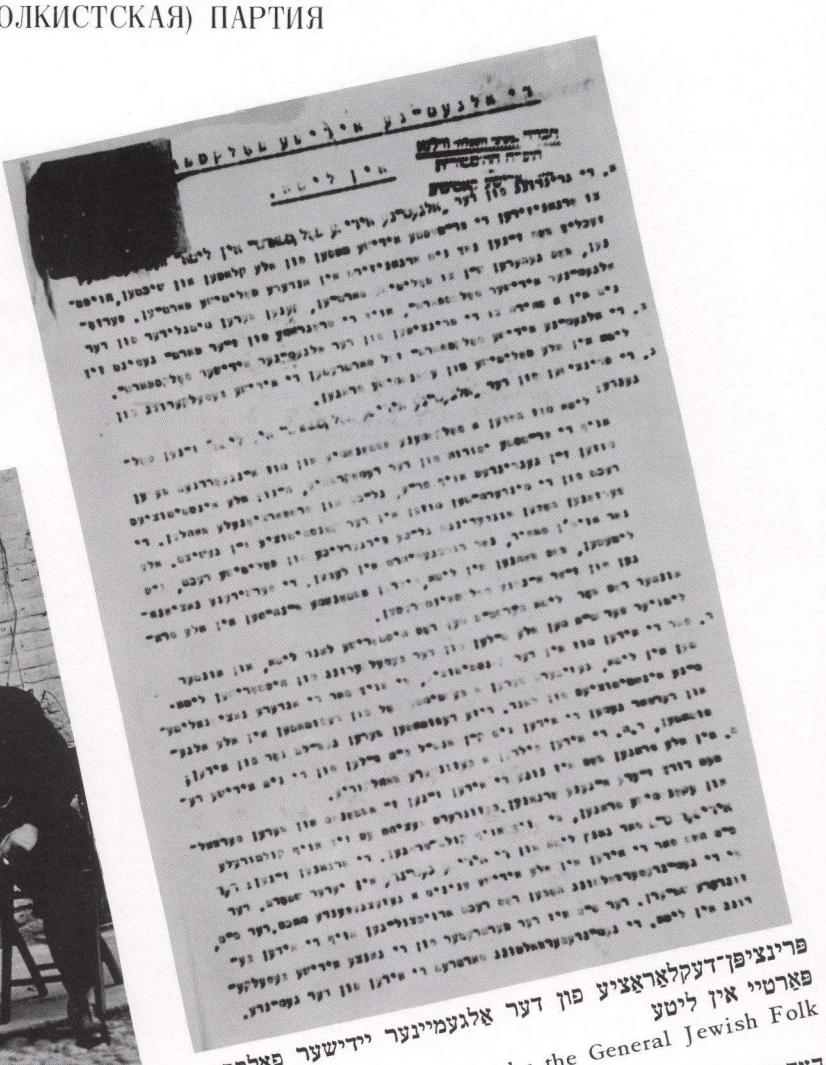

Declaration of principles by the General Jewish Folk Party in Lithuania

הצהרת-עקרונות של המפלגה היהודית העממית בליטא

Идейная декларация Всеобщей еврейской народной партии („фолкспартей") в Литве 1917

Reorganization conference of the Vilna Democratic Party and establishment of the Democratic Folk Party, permanent commission

ועידת-ריאורגניזיציה של המפלגה הדמוקרטית בווילנה ויסוד המפלגה הדמוקרטית-פולקיסטית, הועדה המתמדת

Реорганизационная конференция виленской Демократической партии и основание Демократической фолкистской партии. Постоянная комиссия

1926 21/22/VIII

"Frayer Gedank" ("Frajer Gedank") (Free Thought), 1926; "Vilner Vegn" (Ways of Vilna), 1928 — Yiddish magazines of the Democratic Party

„הרעיון החפשי", 1926; „דרכי וילנה", 1928 — כתבי-עת של המפלגה הדמוקרטית

„Фрайер Гедank" (Свободная Мысль), 1926 – 1927 гг.: „Вилнер Вегн" („Виленские Пути"), 1928 г. – журналы Демократической партии

„פרייע שריפטן"-גרופע, עטישע סאציאליסטען

"FREE WRITINGS" GROUP, ETHICAL SOCIALISTS

קבוצת „כתבים חפשיים", סוציאליסטים-מוסרנים

ГРУППА ЭТИЧЕСКИХ СОЦИАЛИСТОВ „ФРАЙЕ ШРИФТН"

1941 – 1926

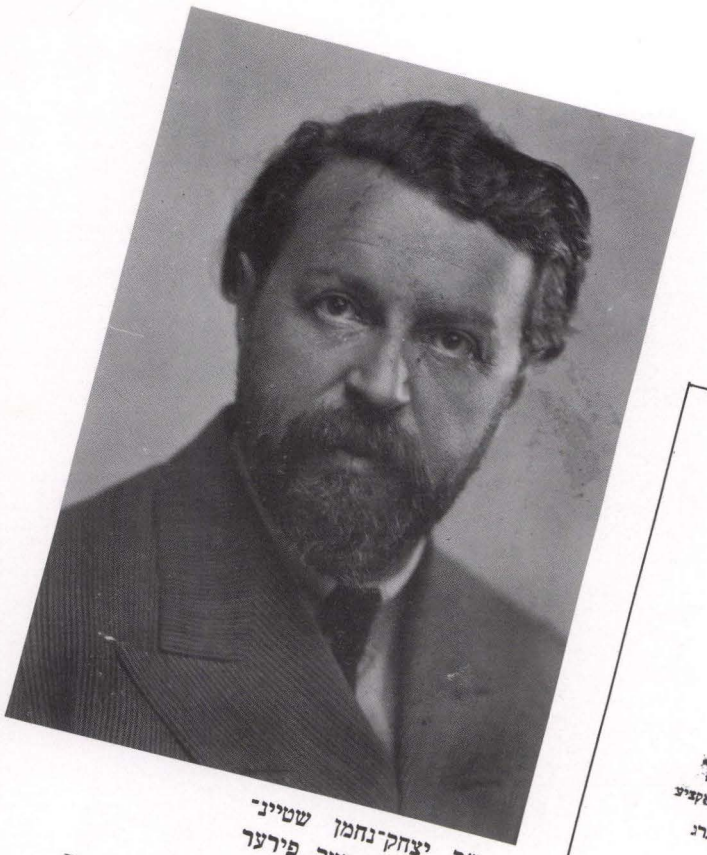

ד"ר יצחק־נחמן שטיינ־
בערג, גייסטיקער פירער
פון דער באוועגונג

Dr. Itzchak-Nachman Steinberg, spiritual leader of the movement

ד"ר יצחק נחמן שטיינ־
ברג, מנהיג רוחני של
התנועה

Д–р Ицхок–Нахман (Исаак Захарович) Штейнберг, духовный вождь движения

1957 – 1888

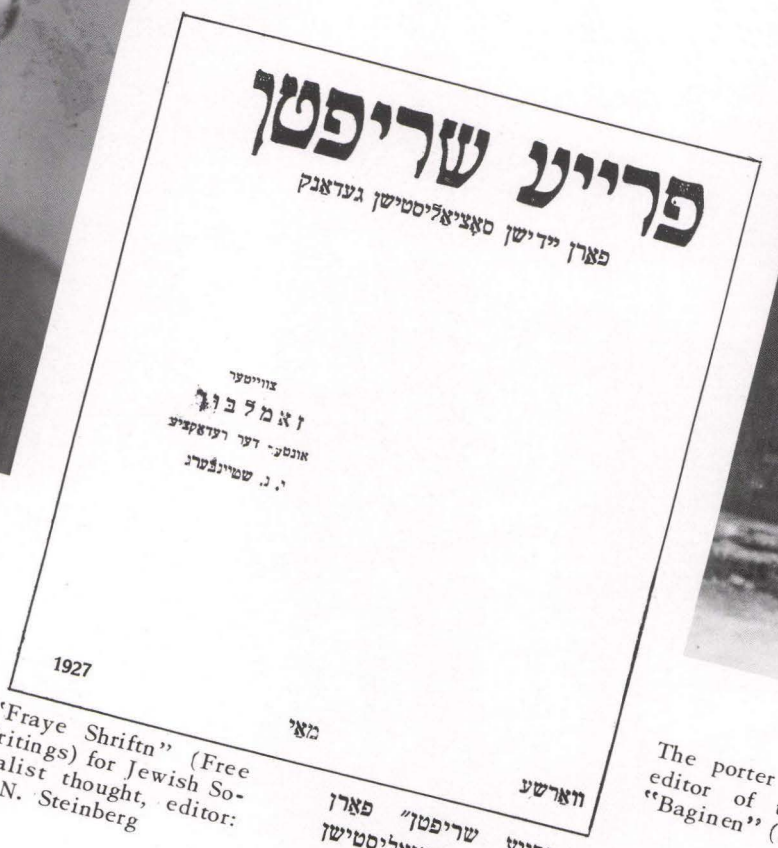

"Fraye Shriftn" (Free Writings) for Jewish Socialist thought, editor: I. N. Steinberg

„פרייע שריפטן" פארן יידישן סאציאליסטישן געדאנק, רעדאקטאר י. נ. שטיינבערג

„כתבים חפשיים" למחשבה הסוציאלסטית היהודית, העורך: י. נ. שטיינברג

„Фрайе Шрифтн" („Свободные Записки") еврейской социалистической мысли под ред. И. Н. Штейнберга

1937 – 1926

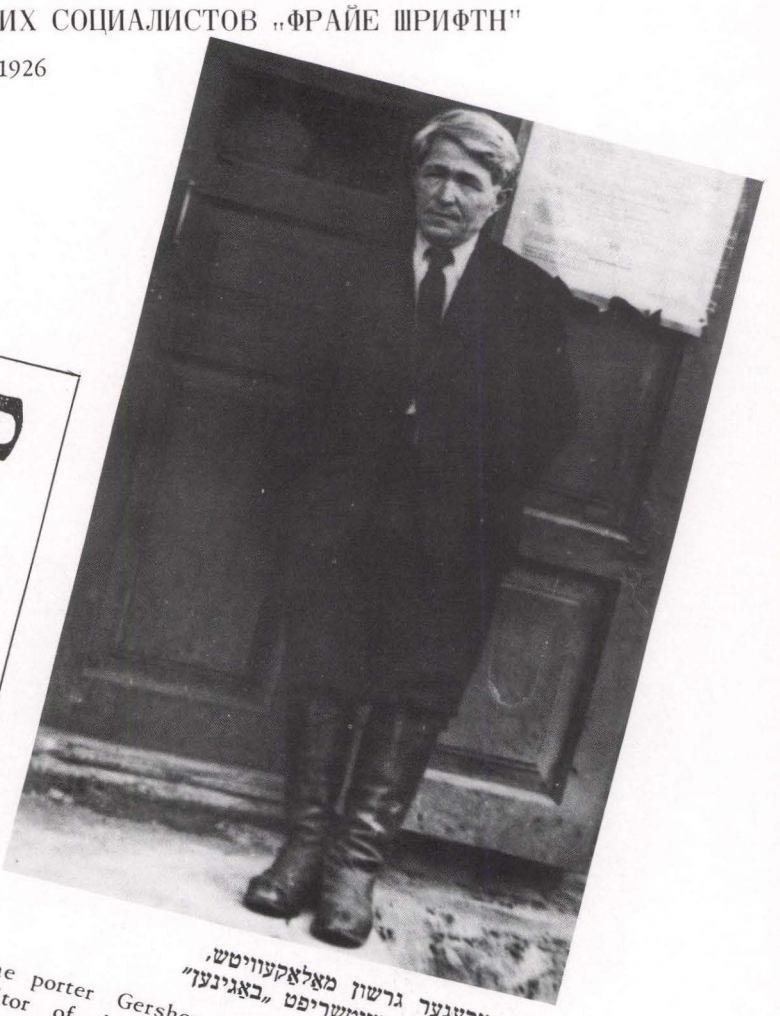

דער טרעגער גרשון מאלאקעוויטש,
רעדאקטאר פון צייטשריפט „באגינען"

The porter Gershon Malakevitch, editor of the Yiddish magazine "Baginen" (Dawn)

הסבל גרשון מאלאקביץ', עורך כתב־העת
האידי „השחר"

Носильщик Гершон Малакевич, редактор журнала „Багинен" (Заря)

1940 – 1871

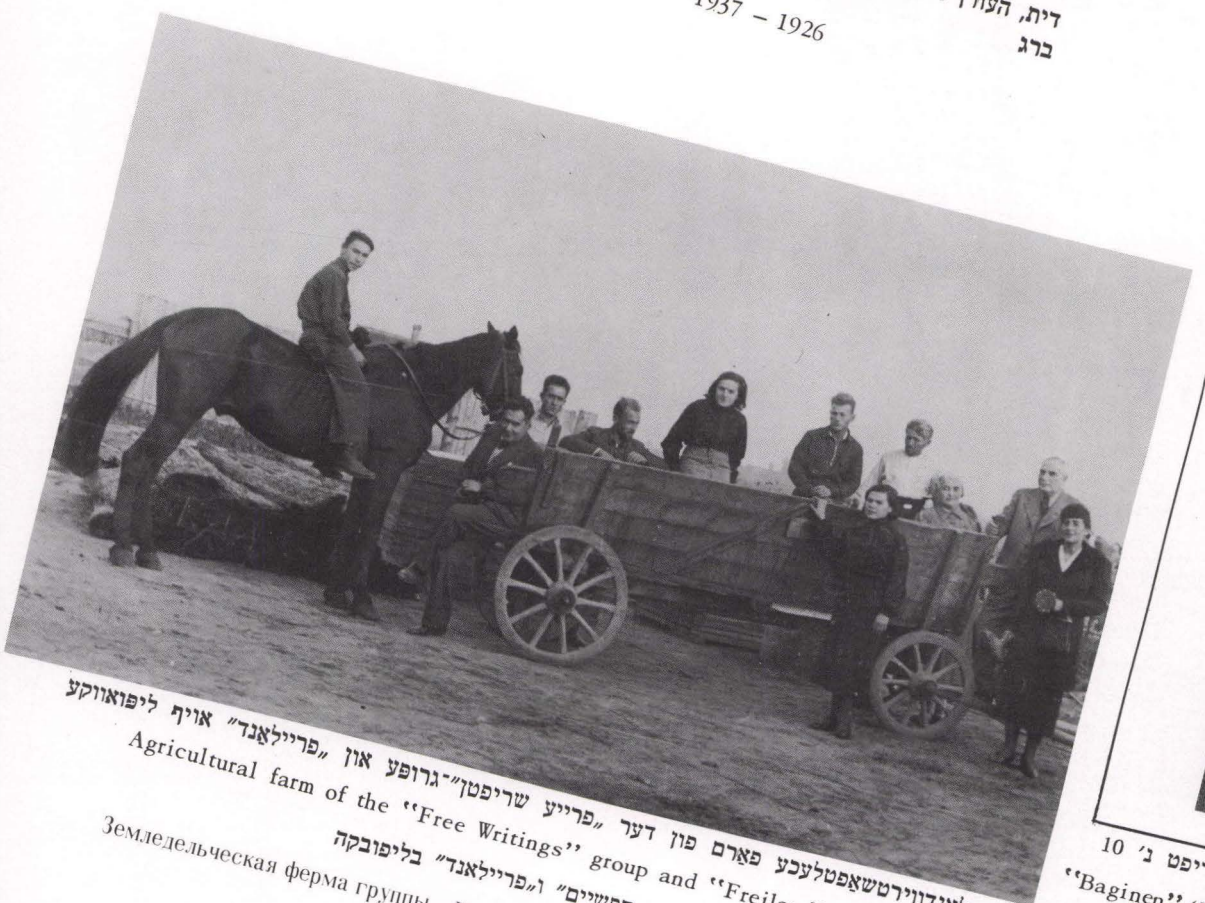

לאנדווירטשאפטלעכע פארם פון דער „פרייע שריפטן"־גרופע און „פריילאנד" אויף ליפּאווקע

Agricultural farm of the "Free Writings" group and "Freiland" at Lipuvka

משק חקלאי של קבוצת „כתבים חפשיים" ו„פריילאנד" בליפובקה

Земледельческая ферма группы „Фрайе Шрифтн" и „Фрайланд-лиги" на Липувке

1936

„באגינען", סאציאליסטישע צייטשריפט נ' 10

"Baginen" (Dawn), Socialist magazine No. 10

„השחר", ירחון סוציאליסטי, מס' 10

„Багинен" (Заря), социалистический журнал № 10

1939 – 1934

"FRAYLAND (FREELAND) LEAGUE" AND SOCIALIST-TERRITORIALIST YOUTH ORGANIZATION "SHPARBER" ("HAWK")

„ФРАЙЛАНД–ЛИГА" И ОРГАНИЗАЦИЯ МОЛОДЫХ СОЦИАЛИСТОВ–ТЕРРИТОРИАЛИСТОВ „ШПАРБЕР" („ЯСТРЕБ")

„פריילאַנד־ליגע"
און סאָציאַליסטיש־טעריטאָריאַליסטישע יוגנט־אָרגאַניזאַציע „שפּאַרבער"
„ליגת־פריילאנד"
וארגון־הנוער הסוציאליסטי־טריטוריאליסטי „שפארבר" („נץ")

1939 – 1933

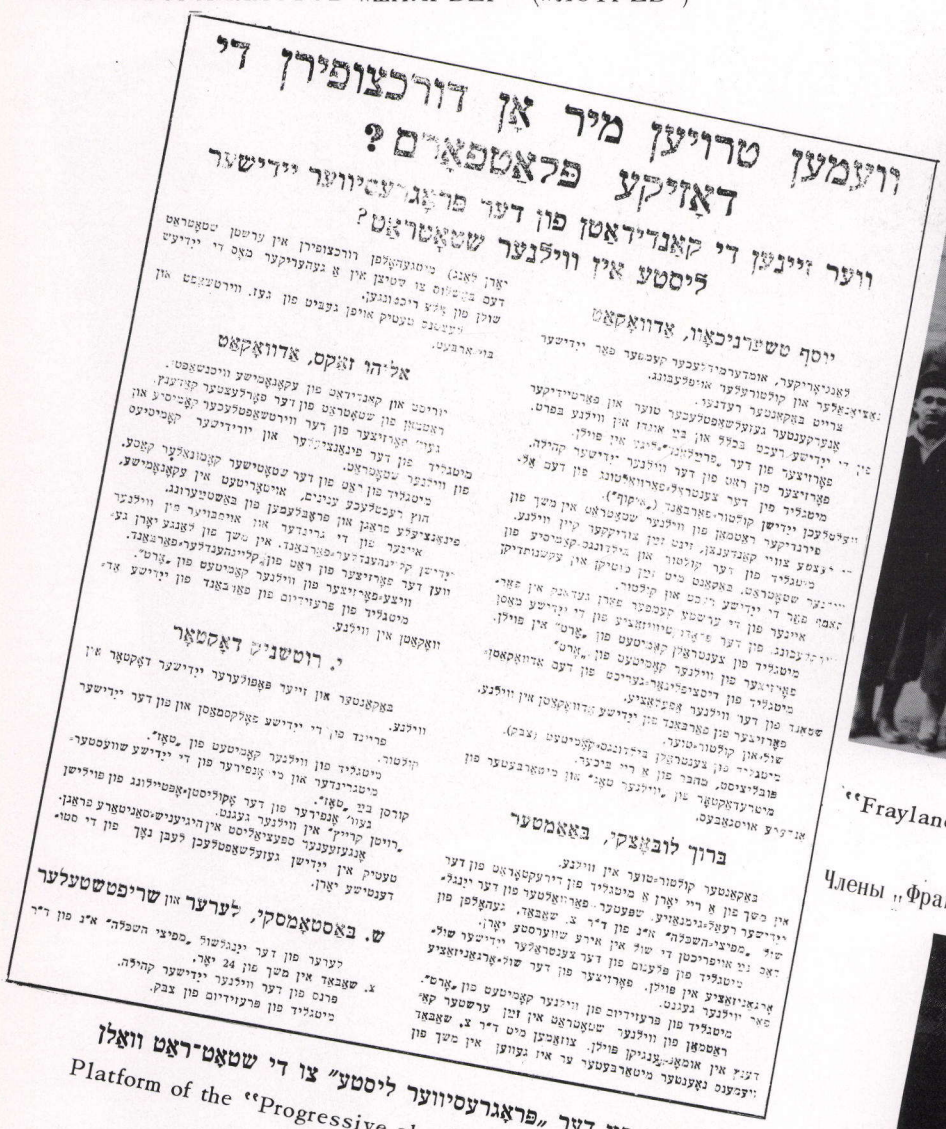

וועמען טרויען מיר אָן דורכצופירן די דאָזיקע פּלאַטפאָרם?

ווער זיינען די קאַנדידאַטן פון דער פּראָגרעסיווער יידישער ליסטע אין ווילנער שטאָטראַט?

יוסף טשערניכאָוו, אַדוואָקאַט

אַלי־הו זאַקס, אַדוואָקאַט

י. רוטשניק דאָקטאָר

ברוך לובאָצקי, באַאַמטער

ש. באַסטאָמסקי, לערער און שריפטשטעלער

פּלאַטפאָרם פון דער „פּראָגרעסיווער ליסטע" צו די שטאָט־ראַט וואָלן

Platform of the "Progressive slate" for the municipal elections

מצע „הרשימה הפּרוגרסיבית" לקראת הבחירות לעירייה

Платформа „Прогрессивного списка" к выборам в виленский городской совет

1939

„פריילאַנד" מיט דער „פרייע שריפטן"־גרופּע אין זייער לאַנדווירטשאַפט־קאָלאָניע

"Frayland" with the "Free Writings" group in their agricultural colony

„פריילאנד" עם קבוצת „כתבים חפשיים" בחווה שלהם

Члены „Фрайланд–лиги" и группы „Фрайе Шрифтн" в своей земледельческой ферме на Липувке

1939

1941 1882

אַדוו' יוסף טשערניכאָוו, פאָרזיצער פון דער „פריילאַנד"־ליגע

Attorney Joseph Chernichoff, Chairman of "Freeland League"

העורך־דין יוסף צ'רניכוב יושב ראש של „פריילאנד"

Адвокат Иосиф Черинихов, председатель „Фрайланд лиги"

"Shparber" summer camp in Krizovka

Летний лагерь „Шпарбера" в Крыжовке

1939

זומער־לאַגער פון „שפּאַרבער" אין קריזאָווקע

מחנה־קיץ של „שפּארבר" בקריזובקה

In „Ojfsztajg"

פרייז 15 גראָשן

Jednodniówka

אין אויפשטייג

סאָציאַליסטיש־טעריטאָריאַליסטישער יוגנט־אָרגאַן

1936

פעברואַר

ווילנע

פאַר דער באַראַטונג

„אין אויפשטייג", אָרגאַן פון „שפּאַרבער"

"In Oyfshtayg" (On the Ascent), organ of "Shparber"

„במעלה", בטאון ה„שפּארבר"

„Ин ойфштаиг (На подъеме), орган „Шпарбера"

1936

YIDDISH SCOUT ORGANIZATION "BIN" (BEE)

ЕВРЕЙСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ СКАУТОВ „БИН" (ПЧЕЛА)

יידישע סקויטן־אַרגאַניזאַציע „בין"

הסתדרות־צופים אידית „בין" (דבורה)

1937 – 1927

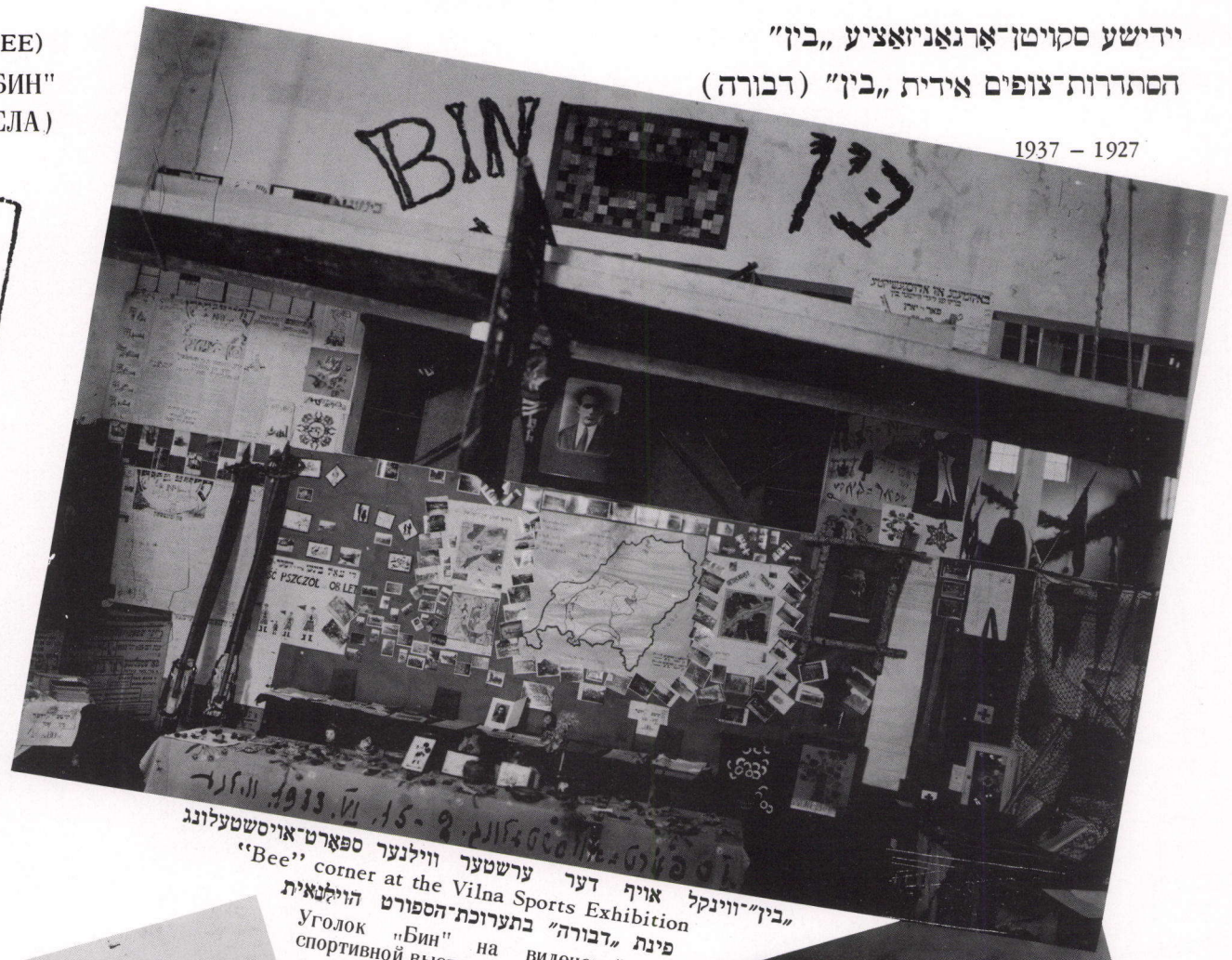

„בין"־ווינקל אויף דער ערשטער ווילנער ספּאָרט־אויסשטעלונג

"Bee" corner at the Vilna Sports Exhibition

פינת „דבורה" בתערוכת־הספורט הוילנאית

Уголок „Бин" на виленской спортивной выставке

1933

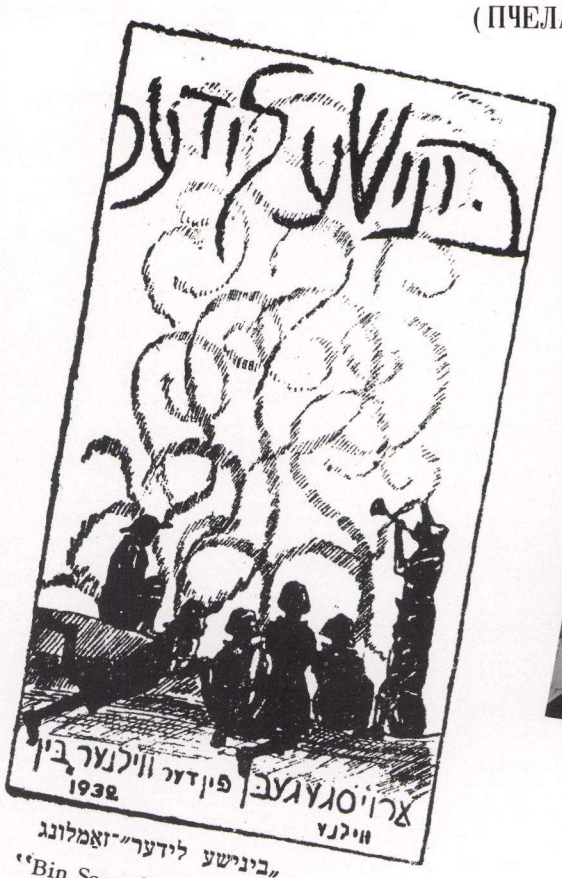

„בינישע לידער"־זאַמלונג

"Bin Songs" – collection

קובץ „שירי בין"

Сборник „Песен бин"

1932

At the summer camp in Divenishki

אויפן זומער־לאַגער אין דיוועניטשקי

במחנה־הקיץ בדיוויניטשקי

1932

קייטשלאַס (פּאַרוואַלטונג) פון ווילנער „בין", פון רעכטס — 1טע ריי: דוד גורלאַנד, יאַנקל אַס, —, ?; 2טע ריי: חיים מעקלער, רבקה קאַגדעל, לייזער ראַז, יצחק ברעגמאַן, שמעון יאַוויטש; 3טע ריי: משה ראַז, אברהם לעווין, שאַפּראָ, —?

Officers of the Vilna "Bin"

הנהלת „דבורה" בווילנה

Правление виленского „Бин"

1929

„בין"־צוזאַמענפלי אין אַשמענע

"Bin" jamboree in Oshmiana

כינוס „דבורה" באושמיאנה

Слет „Бин" в Ошмяне

1933

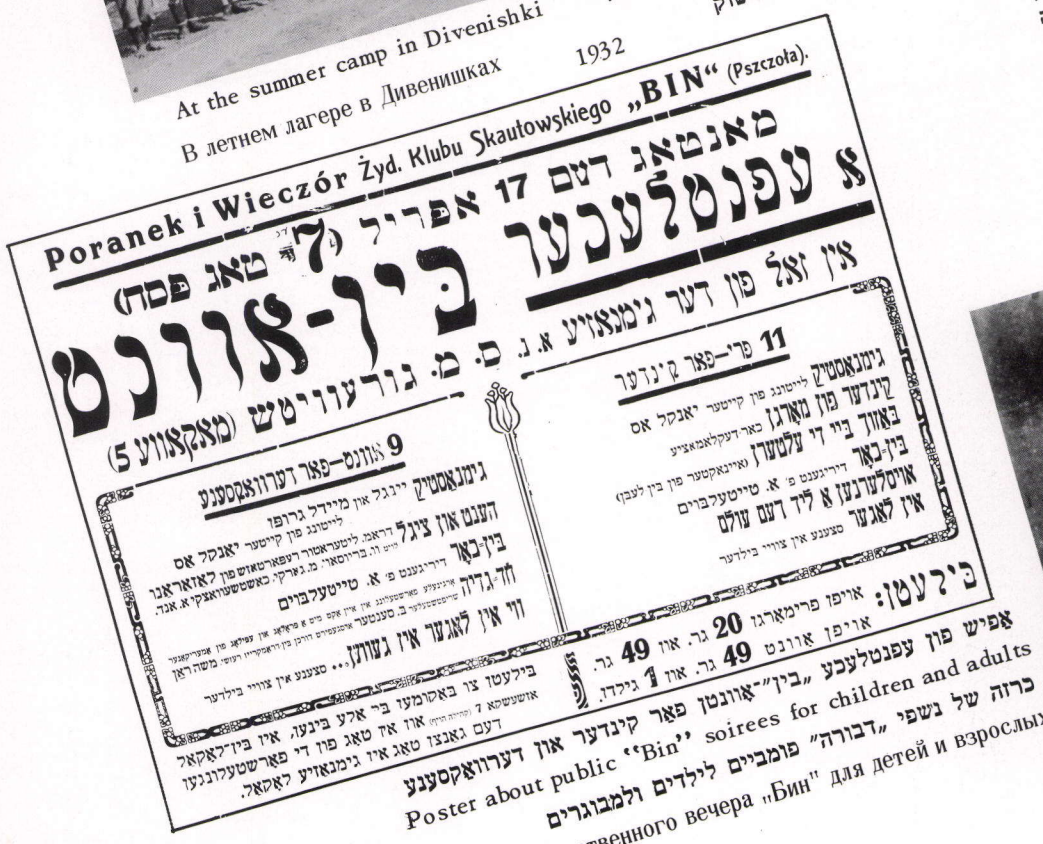

1934

Плакат общественного вечера „Бин" для детей и взрослых

מאַסן־מיטינג פון די לייענער פון „ווילנער עמעס"; רעדנער — ה. זימאַן, מיטגליד פון צ"ק פון דער קאָמפּאַרטיי פון ליטע

Mass meeting of the readers of "Vilner Emes" (Vilna Truth); speaker – Zieman, member of the Central Committee of the Communist Party in Lithuania

אספה המונית של קוראי „העמעס הוילנאי"; הנואם זימאן, חבר הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית בליטא

Массовый митинг читателей „Вилнер Эмес" (Виленская Правда): оратор – Зиман, член Ц.К. компартии Литвы

1940 11/XII

„די קאַמפּס־פאָן" נ' 5 (29), אומלעגאַלער אָרגאַן פון צ"ק פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי פון מערב־ווייסרוסלאַנד

"Di Kamfs–Fon" (The Battle Flag) issue No. 5 (29), illegal organ of the Central Committee of the Communist Party in Western White Russia

„דגל המאבק", מס' 5 (29), הבטאון הבלתי־חוקי של הוועד המרכזי למפלגה הקומוניסטית במערב רוסיה הלבנה

„Ди Камфс–фон" („Боевое Знамя") № 5 (29), нелегальный орган Ц. К. Коммунистической Партии Западной Белоруссии

1932

משה ראַפעס
Moses Rafess
משה ראפס,
Моисей Рафес

1942 – 1883

אהרן ווינשטיין (רחמיאל)
Aaron Weinstein (Rachmil)
אהרון ויינשטיין (רחמיאל)
Арон Вайнштейн (Рахмиэл)

1938 – 1877

„זיבן טעג", לעגאַלע וואָכנשריפט אין ווילנע, נ' 1

"Zibn Teg" (Seven Days), legal weekly in Vilna, issue No. 1

„שבעה ימים", שבועון חוקי בווילנה, מס' 1

„Зибн тэг" („Семь дней"), легальный еженедельник в Вильне, № 1

1935

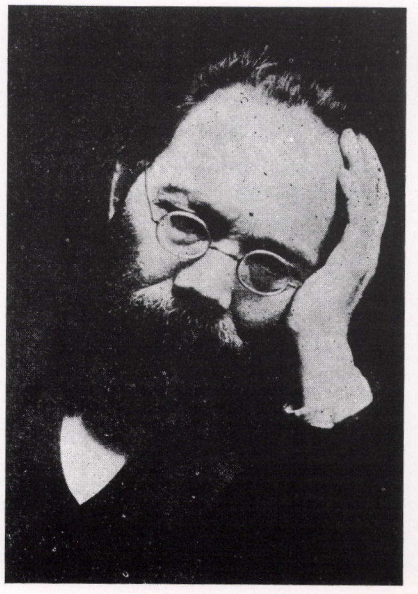

שאַרל (חנן) ראַפּאָפּאָרט
Charles (Chonon) Rappoport
שארל (חנן), ראפופורט
Шарль (Хонон) Рапопорт

1941 – 1865

צו דער ייִדישער אַרבעט־טערשאפט אין ווילנע

אויפרוף פון דער קאָמוניסטישער ליסטע צו די שטאָט־ראַט וואַלן

Appeal by Communist candidates concerning the municipal elections

קול־קורא של הרשימה הקומוניסטית לקראת הבחירות לעיריה

Воззвание коммунистического избирательного списка к выборам в городской совет

1927

"COMSOMOL", Communist Youth Organization

„קאָמיוג", קאָמוניסטישער יוגנט־פֿאַרבאַנד

„Комсомол", Коммунистический союз молодежи

„קומסומול", איגוד הנוער הקומוניסטי

1940 21/VII

ווילנער „קאָמיוג" מאַרשירט לכבוד דערעפֿענונג פֿון פֿאָלקס־סיים

Vilna "Comsomol" marches in honor of the inauguration of People's Parliament

ה„קומסומול" הוילנאי צועד לכבוד פתיחת הסיים העממי

Виленский комсомол марширует в честь открытия народного сейма

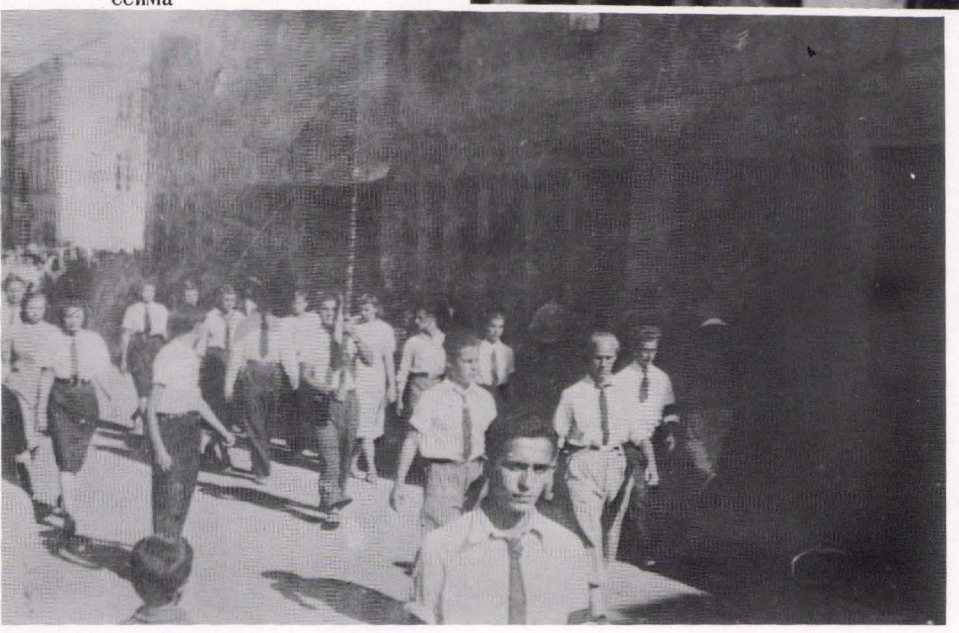

1940

די פֿאָן פון „קאָמיוג" ביים דרוקער־פֿאַראיין

The flag of "Comsomol" at the Printers' Union

דגל ה„קומסומול" באיגוד המדפיסים

Знамя комсомола при союзе печатников

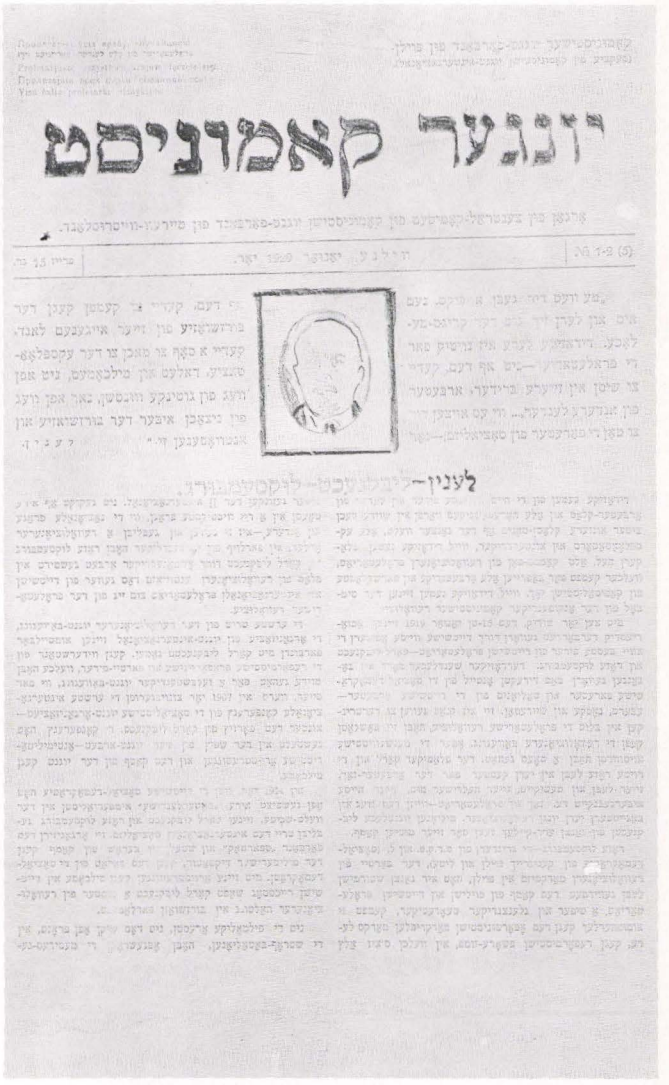

„יונגער קאָמוניסט", אָרגאַן פון צ"ק פון „קאָמיוג" פון מערב־ווייסרוסלאַנד

"Yunger Komunist"' (Young Communist), organ of the "Comsomol" Central Committee of Western White Russia

„הקומוניסט הצעיר", בטאון הוועד המרכזי של „קומסומול" במערב רוסיה הלבנה

1929 I „Молодой коммунист", орган Ц.К. комсомола Западной Белоруссии

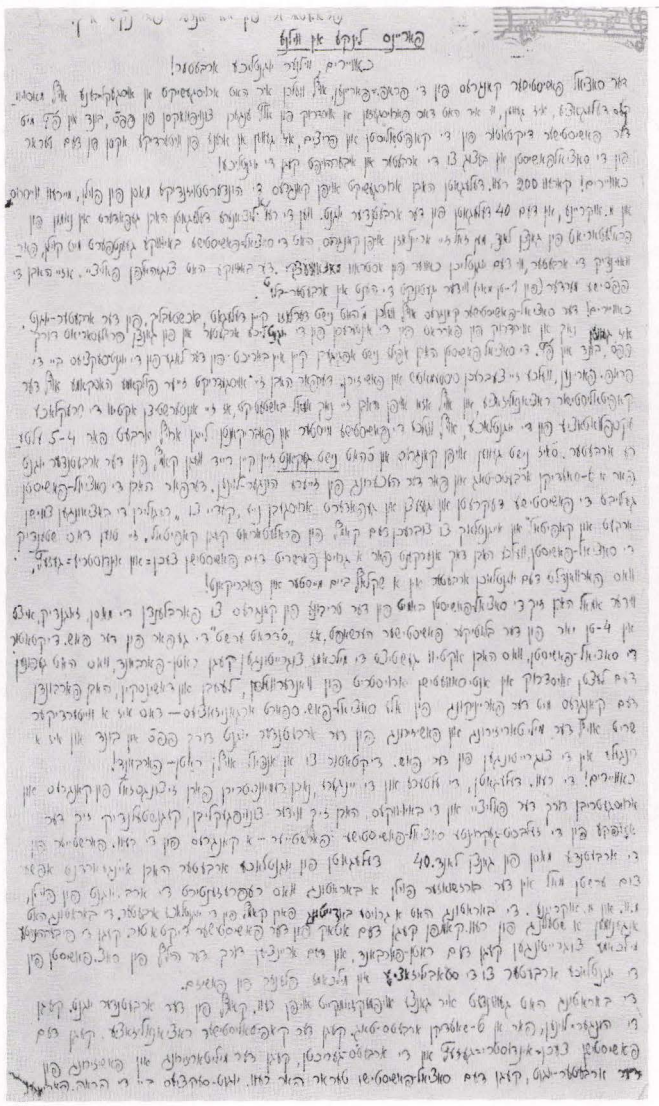

אויפרוף פון „קאָמיוג" וועגן קאָנגרעס פון די פּראָפעסיאָנעלע פֿאַראיינען אין פּוילן

Appeal by "Comsomol" about the Congress of the Trade Unions in Poland

קול־קורא ה„קומסומול" בדבר הקונגרס של האיגודים המקצועיים בפולין

Воззвание комсомола о съезду профессиональных союзов Польши

1930

אין דער מאניפעסטאציע צום יאָרטאָג פון דער אָקטאָבער־רעוואָלוציע

In the demonstration on the anniversary of the October Revolution

בהפגנת יום־השנה למהפכת אוקטובר

Манифестация в годовщину Октябрьской Революции

1940

„מאָפּר", „פּיאָנער", און „אָקטיאַבערלעך"

"MOPR", "PIONEER" AND "CHILDREN OF OCTOBER"

„מאָפּר", „חלוץ" ו„בני אוקטובר"

„МОПР", „ПИОНЕРЫ" И „ОКТЯБРЯТА"

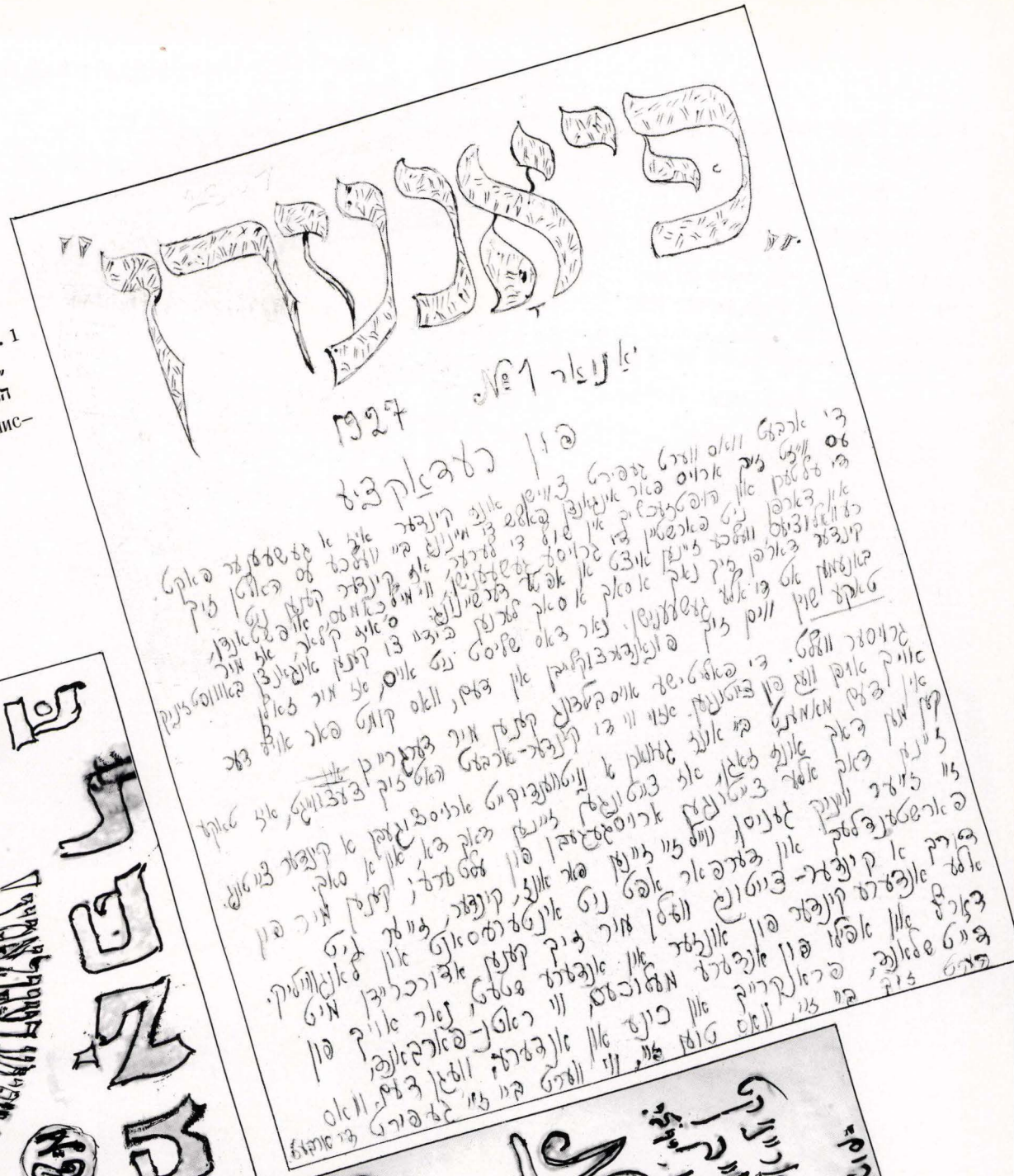

„פּיאָנערן", אָרגאַן פון דער אומלעגאַלער קאָמוניס-טישער קינדער-אָרגאַניזאַציע, נומער 1

"Pyonern" (Pioneers) organ of the illegal Communist Children Organization, issue No. 1

„חלוצים", הבטאון של ארגון-הילדים הקומוניסטי הבלתי-חוקי, מס' 1

„Пионерн" (Пионеры), нелегальной коммунистической детской организации, № 1

1927

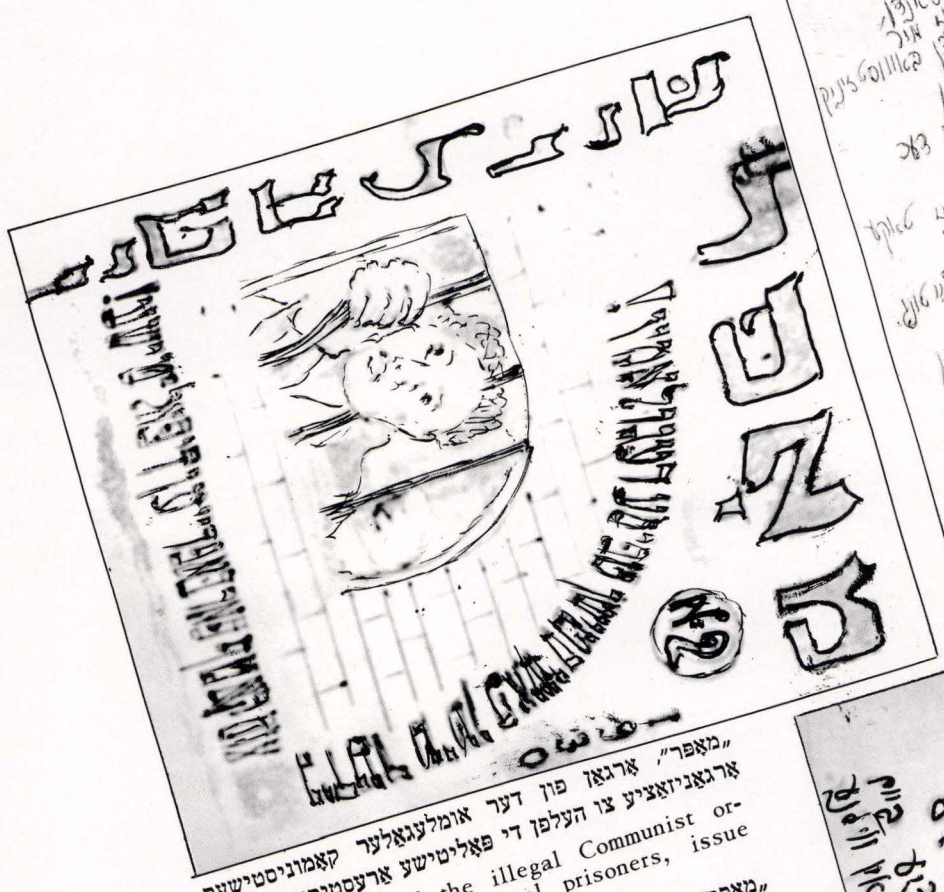

„מאָפּר", אָרגאַן פון דער אומלעגאַלער קאָמוניסטישער אָרגאַניזאַציע צו העלפן די פּאָליטישע אַרעסטירטע, נומ' 2

"MOPR", organ of the illegal Communist organization to aid political prisoners, issue No. 2

„מאָפּר", בטאון האירגון הקומוניסטי הבלתי-חוקי למתן עזרה לאסירים פוליטיים, מס' 2

МОПР, орган нелегального коммунистического „Международного общества помощи революционерам" (организация помощи политическим заключенным), № 2

1930

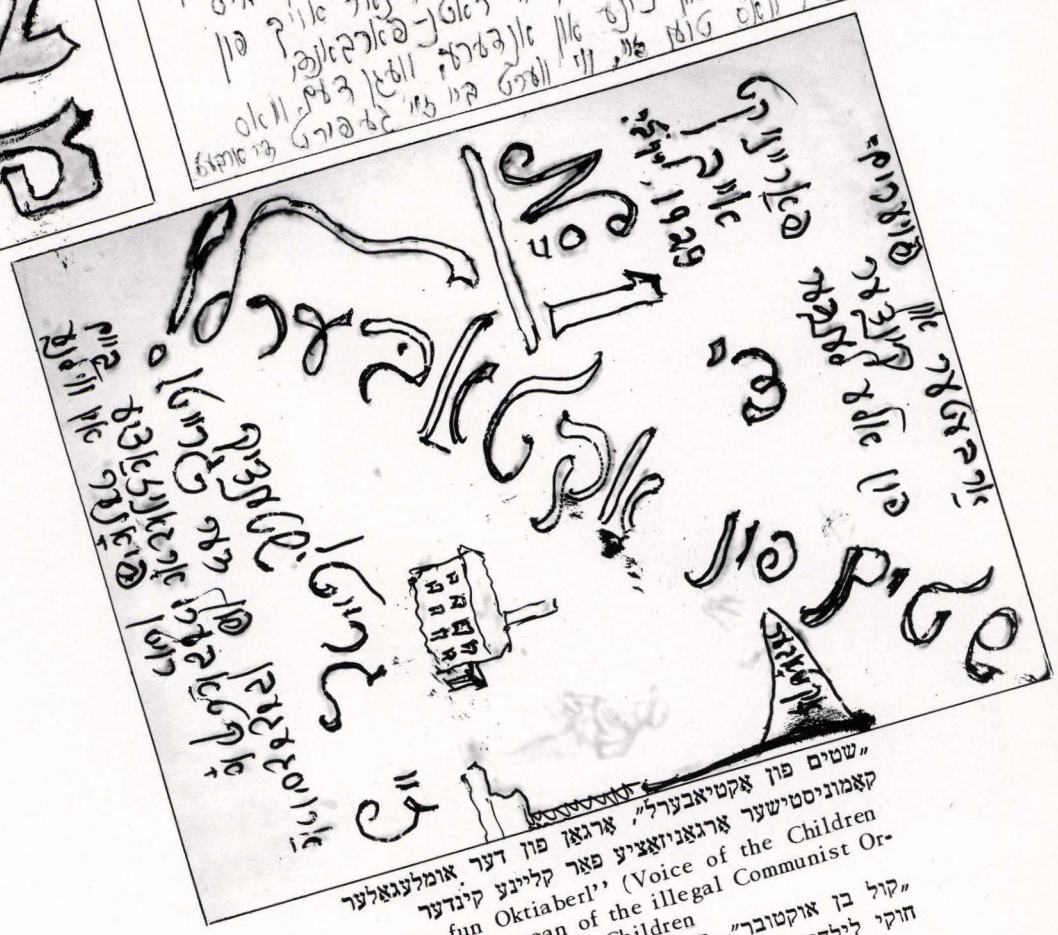

„שטים פון אָקטיאַבערל", אָרגאַן פון דער אומלעגאַלער קאָמוניסטישער אָרגאַניזאַציע פאַר קליינע קינדער

"Shtim fun Oktiaberl" (Voice of the Children of October), organ of the illegal Communist Organization for Small Children

„קול בן אוקטובר", בטאון הארגון הקומוניסטי הבלתי-חוקי לילדים קטנים

„Штим фун октябэрл" (Голос октябренка), орган нелегальной коммунистической организации для детей младшего возраста

1929

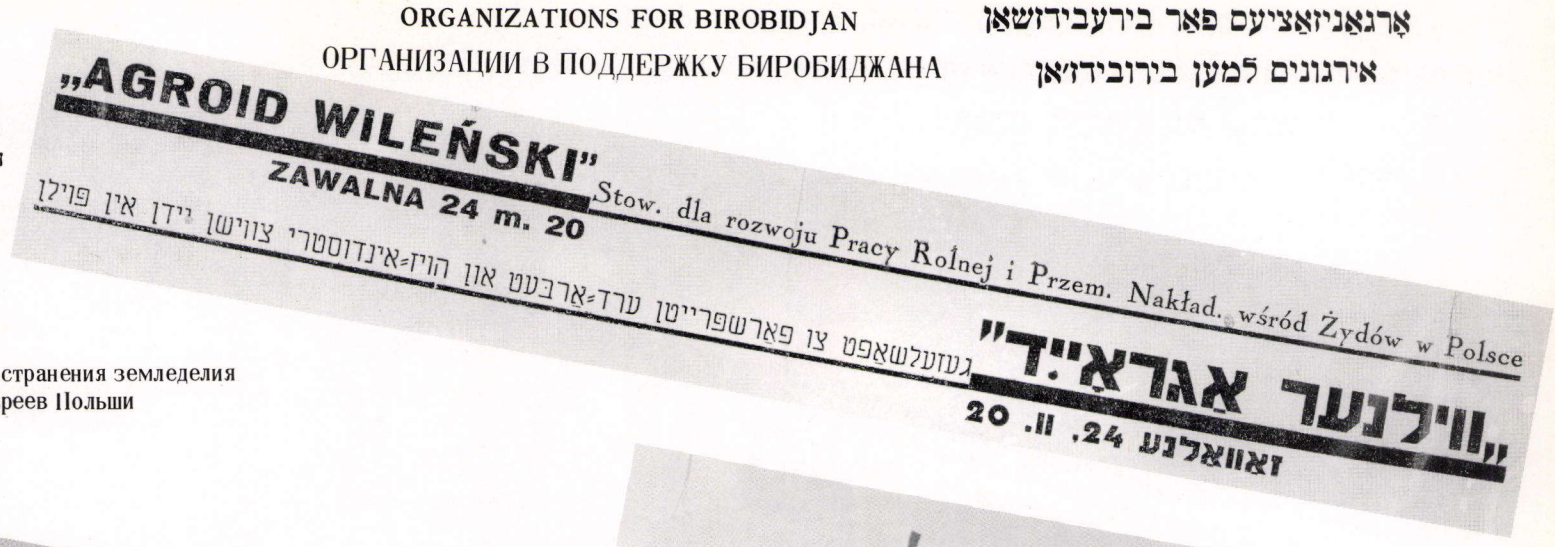

"Vilna "AGROID", society for the encouragement of agricultural labor and home industry among Jews in Poland

„החקלאי היהודי בוילנה", חברה להפצת עבודת־אדמה וחרושת־בית בין יהודי פולין

Виленский „АГРОИД", Общество распространения земледелия и кустарной промышленности среди евреев Польши

1935 – 1934

„בירעבידזשאַניש", אַנטאָלאָגיע וועגן דער יידישער אויטאָנאָמער געגנט (קאָנפיסקירט)

"Birobidjanish", anthology about the Jewish autonomous region (confiscated)

„בירובידז׳אנית", אנתולוגיה על המחוז היהודי האוטונומי (הוחרמה)

"Биробиджаниш", антология произведений о Еврейской автономной области (конфискована)

1935

ביי די „בינען" אין זומער־לאָגער „בירעבידזשאַן אויף דער ווילי׳ע"

At the "Bees" in summer camp "Birobidjan at the Vilia River"

אצל „הדבורים" במחנה־הקיץ „בירובידז׳אן על חוף הוויליה"

У „Бинов" в летнем лагере „Биробиджан на реке Вилие"

1935

„מויער", „בין"־זשורנאל פאַר פראָדוקטיוויזאַציע און סאָציאַליסטישן סקויטינג

"Moyer!", "Bee"-journal for productivization and socialist scouting

„חומה", כתב־עת של „הדבורים" לפרודוקטיביזציה ולצופיות סוציאליסטית

„Мойер", журнал продуктивизации и соцскаутинга организации „Бин" („Пчела")

1935 – 1934

לאגערער־לעגיטימאציע אין „בירעבידזשאן אויף דער ווילי׳ע"

Camper's card in "Birobidjan at the Vilia River"

תעודת משתתר ב„בירובידז׳אן על חוף הוויליה"

Билет участника лагеря „Биробиджан на реке Вилие"

1935 – 1934

JEWISH REVOLUTIONARIES WHO WERE KILLED
ПАВШИЕ ЕВРЕЙСКИЕ РЕВОЛЮЦИОНЕРЫ
געפאַלענע יידישע רעוואָלוציאָנערן
חללי מהפכנים יהודים

אָלטער־אליהו קרעמער (אַרקאַשקע)
Alter-Eliahu Kramer (Arkashka)
אלתר־אליהו קרמר (ארקאשקה)
Алтер–Илья Кремер („Аркашка")

1935 – 1912

קאָנצענטראַציע־לאַגער אין קאַרטוז־בערעזע
Concentration camp in Kartuz Bereza
מחנה־ריכוז בקארטוז־ברזה
Концентрационный лагерь в Березе Картузской

ליטאָגראַף בערל רוף, דערשאָסן געוואָרן דורך געהיים־אַגענטן בעת דער ערשטער מאַי־דעמאָנסטראַציע
Lithographer Berl Ruf, who was shot by detectives during a May Day demonstration
פיזעל ליטוגרפיה ברל רוף המכונאי הירש רוף, שנורה על־ידי בלשים בשעת הפגנת אחד במאי
Литограф Берл Руф, застреленний полицейскими агентами во время первомайской демонстрации

1929

אברהם־לייב גערמאַנישסקי
(א. ל. גאָרין)
Abraham-Leib Germanishski
(A. L. Gorin)
אברהם־לייב גרמנישסקי
(א. ל. גורין)
Абрам–Лейб Германишский
(А. Л. Горин)

1936 – 1910

(א) געמטן איז אין קרייזגעריכט פאַרגעקומען ַ פראָצעס קעגן דער 16־יאָריקער שרה סקובטסקי. אין בעאַשולדי־קונגס־אָקט ווערט דערציילט:

זינט דער צווייטער העלפט 1931 איז אויפן שטח פון דער שטאָט ווילנע גע־ווען מעטיק דער מיטגליד פון קאָמיוג שלטער־עליע קרעמער, וועלכער איז אויך געווען סעקרעטאַר פון ראַיאָן־קאָמיטעט פון קאָמיוג. ער האָט געפֿירט אונטערן פסעוודאָנים אַרקאַשקע.

דעם 28סטן יאַנואַר 1933 האָט מען קרעמערן פֿאַרהאַלטן אין ווילנע. ער איז געזעסן אין לוקישקעס ־ בינז 10טן אַפּריל דעם זעלבן יאָר און איז אַרויס־געלאָזן געווָארן אונטער פּאָליציי־אויפ־זיכט. שפּעטער איז ער אַרויסגעפֿאָרן קיין בערעזאָוויטש. פון דאָמאָלסט אָן איז פון אים ניטאָ קיין ידיעה. אין בע־רעזאָוויטש איז ער ניט געווען. די פּא־ליצי האָט נאָך אים פונאַנדערגעשיקט שמעקבריוו.

אין מאַי 1935 האָט מען צווישן די קאָמוניסטן פֿאַרשפּרייט ַ קלעגג, צו מען האָט קרעמערן כלומרשט דער־האַרגעט אין בריסק. די קאָמוניסטן האָבן דערפֿאָר בשלאָסן דורכצופֿיין ַ סאַבוועלע אַקציע צו באַפרײַ קרע־מערן.

אין דער צייט פון דער אַקציע האָט מען אין ווילנע פֿרויסגעלאָזט טויבן, וופלכע האָבן געהאַט צוגעשטעמפּעלט צו די מיטלעך לענטעס מיט פֿאַרשיידענע אויפֿשריפֿטן. דעם 21סטן און 30סטן מאַי 1935 האָט מען פֿרויסגעהאַנגען פלע־קאַטן אונטערגעשריבענע דורכן צ"ק און ר"ק פון קאָמיוג פון מערב־וויסרוסלאַנד מיט אויפֿשריפֿטן וועגן כלומרשטן טויט פון קרעמערן, וועלכער וואָרט כאַראַק־טעריזירט „אלס לאַנגיאָריקער מיטגליד פון דער ווילנער קאָמיוג־אָרגאַניזאַציע און אַקטיפֿער פון דער רעוואָלוציאָנע־רער יוגנט אין מערב־וויסרוסלאַנד".

צייטונגס־באַריכט פון א קאָמוניסטישן פּראָצעס: א. קרעמער־„אַרקאַשקע", סעקרעטאַר פון ווילנער „קאָמיוג". דערמאָרדעט אין 1935 אין דער בריסקער תפיסה

Newspaper report about a Communist trial: A. Kramer – "Arkashka", secretary of Vilna "Komsomol", murdered 1935 in Briest Prison

כתבה עתונאית על משפט קומוניסטי א.קרמר־„ארקאשקה", מזכיר „הנוער הקומוניסטי" בוילנה, נרצח בשנת 1935 בבית־הסוהר בבריסק

Газетный отчет о коммунистическом процессе: А. Кремер („Аркашка"), секретарь виленского комсомола, убит в 1935 г. в Брестской тюрьме

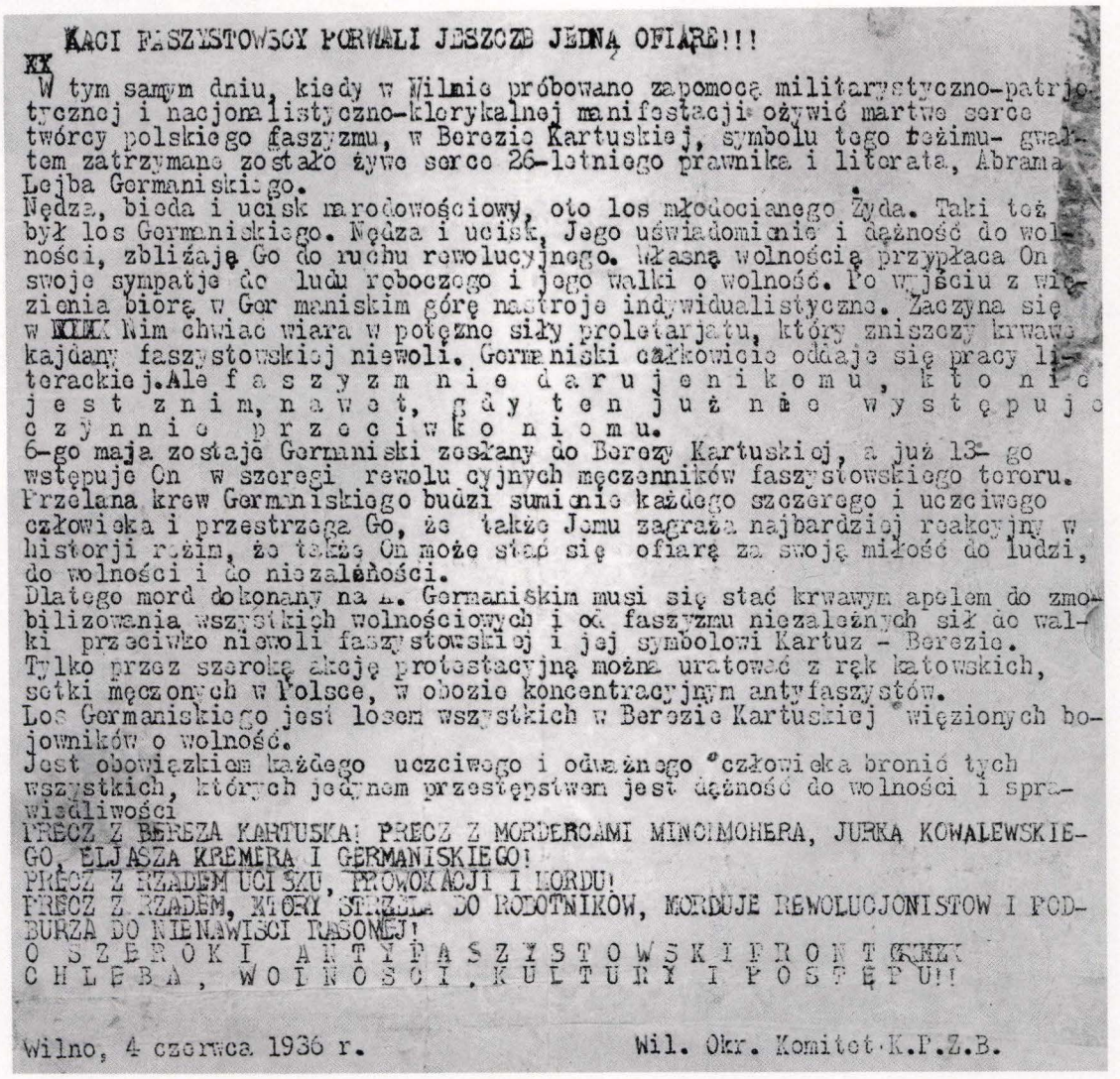

KACI FASZYSTOWSCY PORWALI JESZCZE JEDNĄ OFIARĘ!!!

XX

W tym samym dniu, kiedy w Wilnie próbowano zapomocą militarystyczno-patrjotycznej i nacjonalistyczno-klerykalnej manifestacji ożywić martwe serce twórcy polskiego faszyzmu, w Berezie Kartuskiej, symbolu tego tożimu- gwałtem zatrzymane zostało żywe serce 26-letniego prawnika i literata, Abrama Lejba Germaniskiego.

Nędza, bieda i ucisk narodowościowy, oto los młodocianego Żyda. Taki też był los Germaniskiego. Nędza i ucisk, Jego uświadomienie i dążność do wolności, zbliżają Go do ruchu rewolucyjnego. Własną wolnością przypłaca On swoje sympatje do ludu roboczego i jego walki o wolność. Po wyjściu z więzienia biorą w Germaniskim górę nastroje indywidualistyczne. Zaczyna się w XXX Nim chwiać wiara w potężne siły proletarjatu, który zniszczy krwawe kajdany faszystowskiej niewoli. Germaniski całkowicie oddaje się pracy literackiej. Ale f a s z y z m n i e d a r u j e n i k o m u , k t o n i e j e s t z n i m , n a w e t , g d y t e n j u ż n i e w y s t ę p u j e c z y n n i e p r z e c i w k o n i o m u.

6-go maja zostaje Germaniski zesłany do Berezy Kartuskiej, a już 13- go wstępuje On w szeregi rewolucyjnych męczenników faszystowskiego teroru. Przelana krew Germaniskiego budzi sumienie każdego szczerego i uczciwego człowieka i przestrzega Go, że także Jemu zagraża najbardziej reakcyjny w historji reżim, że także On może stać się ofiarą za swoją miłość do ludzi, do wolności i do niezależności.

Dlatego mord dokonany na A. Germaniskim musi się stać krwawym apelem do zmobilizowania wszystkich wolnościowych i od faszyzmu niezależnych sił do walki przeciwko niewoli faszystowskiej i jej symbolowi Kartuz - Berezie.

Tylko przez szeroką akcję protestacyjną można uratować z rąk katowskich, setki męczonych w Polsce, w obozie koncentracyjnym antyfaszystów.

Los Germaniskiego jest losem wszystkich w Berezie Kartuskiej więzionych bojowników o wolność.

Jest obowiązkiem każdego uczciwego i odważnego człowieka bronić tych wszystkich, których jedynem przestępstwem jest dążność do wolności i sprawiedliwości

PRECZ Z BEREZA KARTUSKA! PRECZ Z MORDERCAMI MINCMOHERA, JURKA KOWALEWSKIEGO, ELJASZA KREMERA I GERMANISKIEGO!

PRECZ Z RZADEM UCISZU, PROWOKACJI I KORDU!

PRECZ Z RZADEM, KTÓRY STRZELA DO ROBOTNIKÓW, MORDUJE REWOLUCJONISTOW I PODBURZA DO NIENAWISCI RASOWEJ!

O S Z E R O K I A N T Y F A S Z Y S T O W S K I F R O N T O C H L E B A , W O L N O S C I , K U L T U R Y I P O S T Ę P U!!

Wilno, 4 czerwca 1936 r. Wil. Okr. Komitet K.P.Z.B.

אויפרוף פון ווילנער קרייז־קאָמיטעט פון דער קאָמפּאַרטיי וועגן דער דערמאָרדונג פון א. ל. גערמאַנישסקי אין קאַרטוז־בערעזע

Proclamation by Vilna county committee of the Communist Party about the murder of A. L. Germanishski in Bereza Kartuzka

קול־קורא מטעם הוועד המחוזי של המפלגה הקומוניסטית בוילנה בדבר רצח א. ל. גרמנישסקי בקארטוז־ברזה

Воззвание виленского окружного комитета компартии в связи с убийством А. Л. Германишского в Березе Картузской

1936 4/VI

No novelty in Vilna – policeman arrests a Jewish youth for anti-government activity

Нередкий случай в Вильне – полицейский арестует еврейского юношу за антигосударственную деятельность

ניט קיין נייס איןווילנע — אַ פּאָליציאַנט אַרעסטירט אַ יידישן יוגנט־לייכן פֿאַר אַנטי־מלוכהישער טעטיקייט

דבר שכיח בוילנה: שוטר שם במאסר צעיר יהודי על פשע פעולתו נגד הממשלה

אויספֿאָרשונגס־אַרעסט („צענטראַלקע")
איגנאַצי גאַס

Investigation Prison, Ignatzi Street ("Centralka")

בית־מאסר לחקירה ודרישה, („צנטרלקה")
רח' איגנאצי

Дом предварительного заключения в Игнатьевском переулке („централка")

„דער פּאָליציאַנט מיט דער לאַנגער באָרד" איז אַריין אין ווילנער יידישן פֿאָלקלאָר

"The policeman with the long beard" entered the Vilna Jewish folklore

„השוטר בעל הזקן הארוך" נכנס לפולקלור היהודי בווילנה

„Полицейский с длинной бородой" вошел в виленский еврейский фольклор.

רייטער־פּאָליציי — אויף ראָג דייטשער און יידישער גאַס — צעיאָגט די דעמאָנסטראַנטן קעגן אַנטיסעמיטיזם אין פּוילן

שוטרים־פרשים בפינת הרחוב הגרמני והרחוב היהודי מפזרים את המפגינים נגד האנטי־שמיות בפולין

1936 17/III

County court at Mickiewicz Street

Окружной суд на улице Мицкевича

דער געגנטלעכער געריכט אויף מיצקעוויטש גאַס

בית־הדין המחוזי ברחוב מיצקביץ'

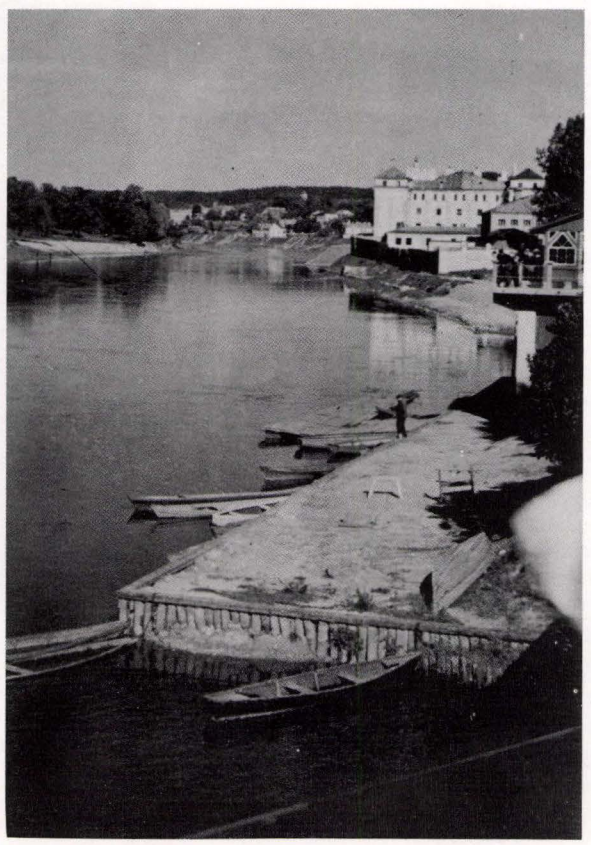

אַנטאָקאָלער תּפיסה

Antokol Prison

בית־הסוהר באַנטוקול

Антокольская тюрьма

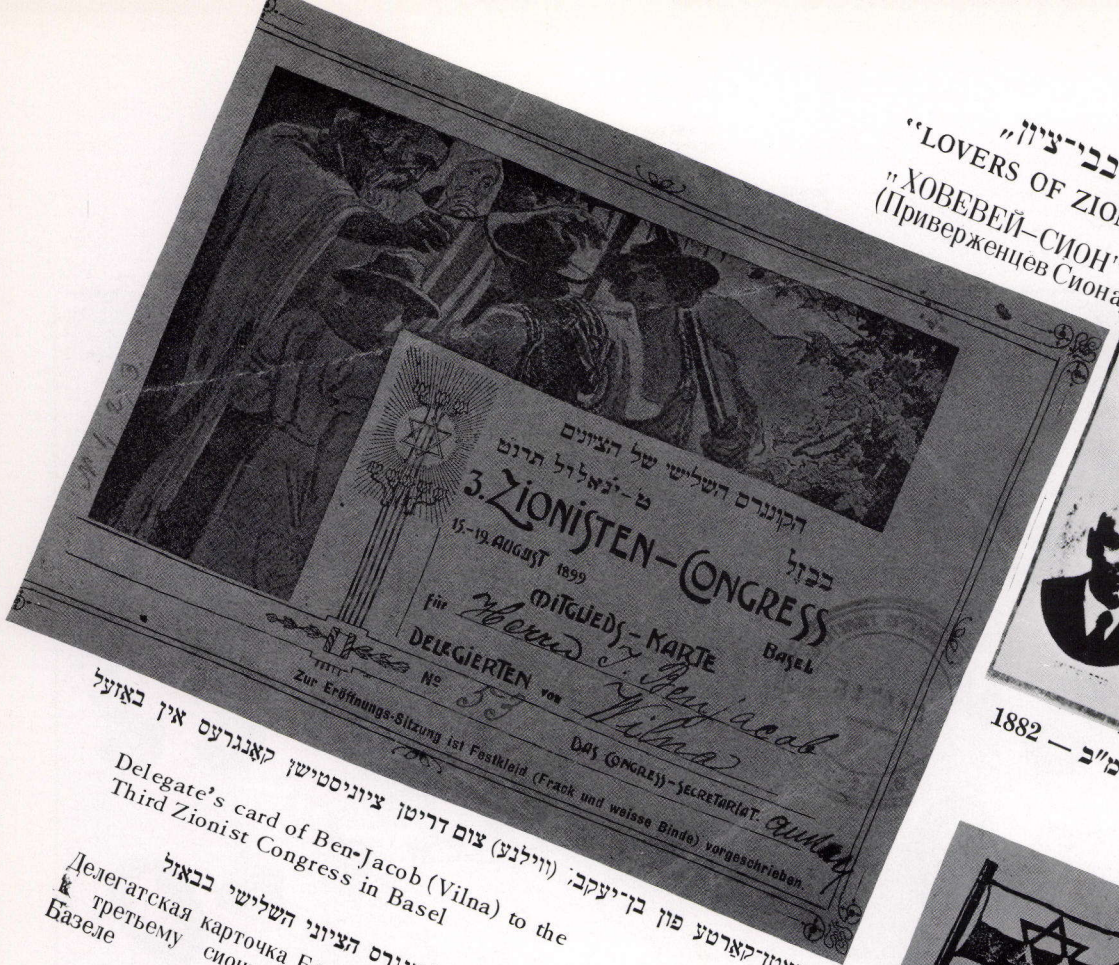

"חובבי-ציון"
"LOVERS OF ZION"
"ХОВЕВЕЙ–СИОН"
(Приверженцев Сиона)

1882 — תרמ"ב

אסטקאַרטל מיט די חובבי-ציון-טוער, ר' זלמן גורלאַנד, ר' שלמהלע, אהרן פאַפּירמייסטער, ל. לעוואַנדע, ש. י. פין, מיכאַל אוריאַשזאָן, י. ל. עפּעל, י. ל. גאָלדבערג, פ. שוקיאַן

Post card with the Lovers of Zion activists: Rabbi Zalman Gurland, Rabbi Shloimele, Aaron Papirmeister, L. Levande, S. I. Fin, Michael Uriashson, I. L. Eppel, I. L. Goldberg, F. Shukian

כרטיס-דואר עם תמונותיהם של עסקני חובבי ציון: ר' זלמן גורלאַנד, ר' שלמה'לה, אהרון פאַפּירמייסטער, ל. לוואַנדה, ש. י. פין, מיכאַל אוריאַשזון, י. ל. עפּל, י. ל. גולדברג, פ. שוקיאַן

Открытка с фотографиями деятелей "Ховевей Сион" р. Залман Гурлянд, р. Шлоймеле, Арон Папирмейстер, Л. Леванда, С. И. Фин, Михаил Уриашзон, И. Л. Эпель, И. Л. Гольдберг, Ф. Щукьян

דעלעגאַטן-קאַרטע פון בן-יעקב; (ווילנע) צום דריטן ציוניסטישן קאָנגרעס אין באַזעל

Delegate's card of Ben-Jacob (Vilna) to the Third Zionist Congress in Basel

כרטיס-ציר של בן-יעקב (וילנה), שליח לקונגרס הציוני השלישי בבאזל

Делегатская карточка Бен–Якова (Вильна) к третьему сионистскому конгрессу в Базеле

1899

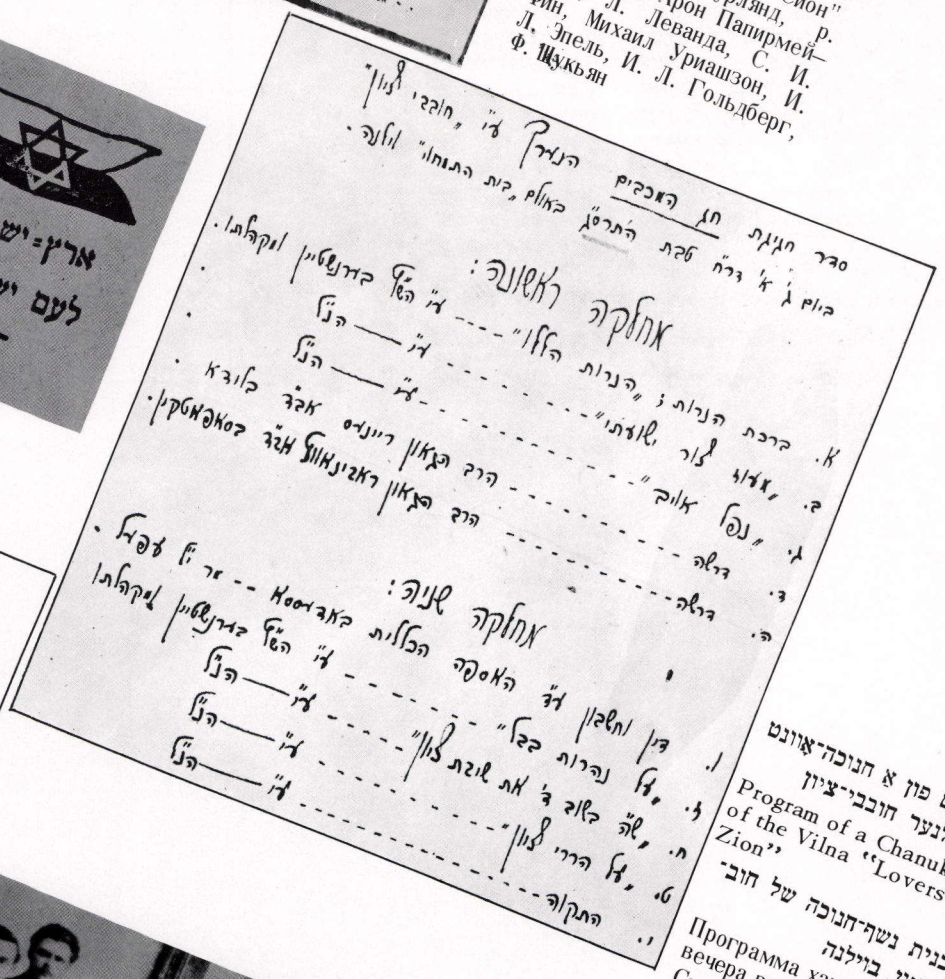

יזכור-רשימה פון פאַרשטאָר-בענע חובבי-ציון-פירער

Memorial list of deceased leaders of "Lovers of Zion"

"יזכור" — רשימה של מנהיגי חובבי-ציון שהלכו לעולמם

Поминальный список скончавшихся вождей "Ховевей Сиона"

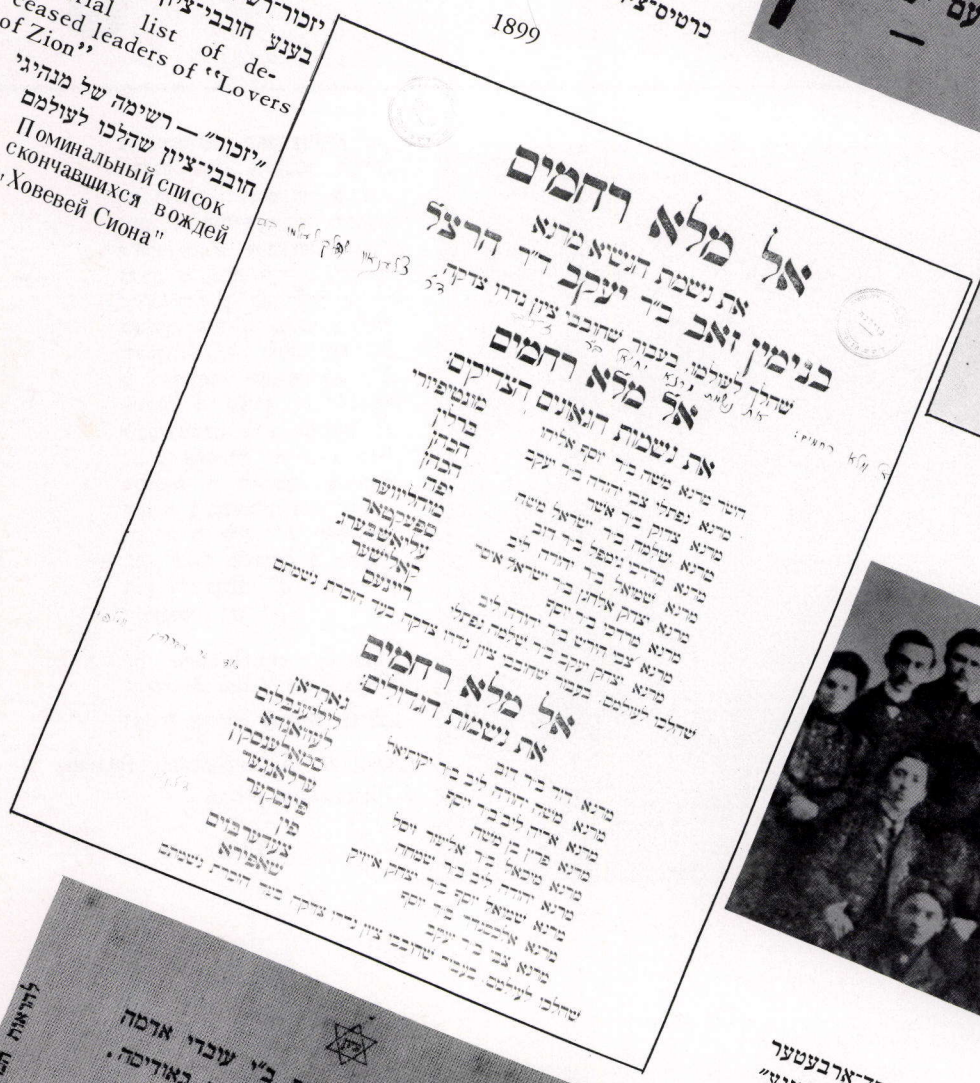

אל מלא רחמים

את נשמת הנשיא מרנא

בנימין זאב ב"ר יעקב ד"ר הרצל

אל מלא רחמים

את נשמות הגאונים הצדיקים:

אל מלא רחמים

את נשמות הגדולים:

פראָגראַם פון אַ חנוכה-אָוונט פון ווילנער חובבי-ציון

Program of a Chanukah party of the Vilna "Lovers of Zion"

תוכנית נשף-חנוכה של חובבי-ציון בוילנה

Программа ханукального вечера виленских "Ховевей–Сион" (налестинофилов)

1903

אגודת "התחיה" פון רעכטס —

1טע ריי: עטינגען, א. דונאַשעוויסקי, אַ. כץ, ש. אַלפּעראַוויטש, ט. טריפּאָן, עפּשטיין; 2טע ריי: י. גאַרבער, נאַ-וואַפּליאַנט, חיה לייבאַוויטש, ח. טי-נעזער, א. היטעל, מ. פּערלין, א. י. ווירשופּ; 3טע ריי: פרוי עפּשטיין, ג. ווירשופּ, י. גען, ד. באַקשטאַטסקי, ־?, ־?, ד. פּופּקאָ, פ. מעקלער, ה. טאַבריס, פּורת, ל. בורשטיין, חוה עפּשטיין

"Hatechiah" (Renaissance) club

Союз "Гатхия"

1907

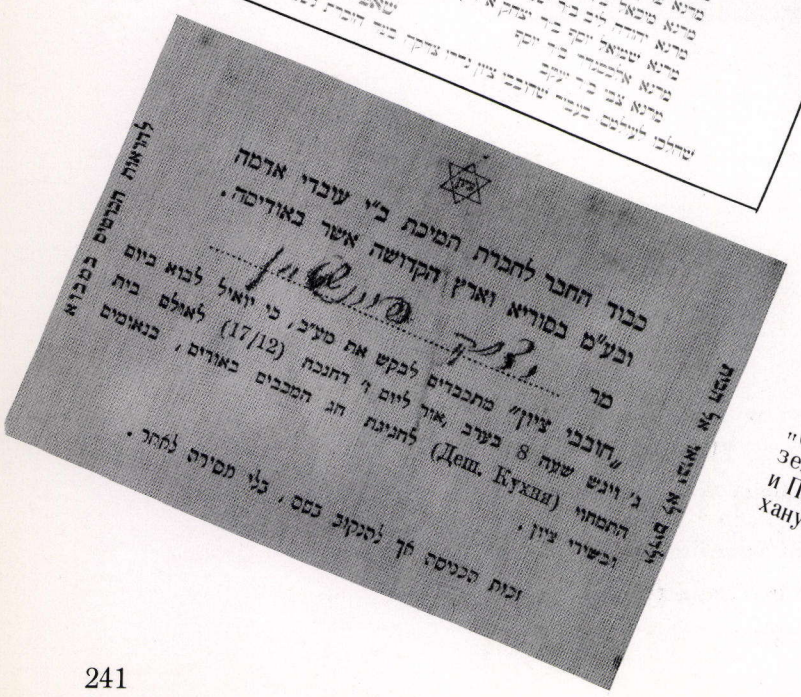

כבוד החבר לחברת המיכת ב"י עובדי אדמה ובע"מ בסוריא וארץ הקדושה אשר באודיסה.

מר .....

"חובבי ציון" מתכבדים לבקש את מע"כ, כי יואיל לבוא ביום ג' ויגש שעה 8 בערב, אור ליום ז' דחנכה (17/12) לאולם בית התמחוי (Деш. Кухня) לחגיגת חג המכבים באודים, בנאומים ובשירי ציון.

זכות הכניסה אך להנקוב בכסס, בלי מסירה לאחר.

"געזעלשאַפט צו העלפן די יידן ערד-אַרבעטער און בעלי-מלאכות אין סיריע און פּאַלעסטינע" — פאַרבעטונג צו אַ חנוכה-אָוונט

"Society to aid Jewish farmers and craftsmen in Syria and Palestine" — invitation to a Chanukah party

"חברה לתמיכת בני ישראל עובדי אדמה ובעלי מלאכה בסוריה ובארץ הקדושה" — הזמנה לנשף חנוכה

"Общество вспомоществования евреям-земледельцам и ремесленникам в Сирии и Палестине" — приглашение на ханукальный вечер

ZIONIST CONFERENCES IN VILNA

СИОНИСТИЧЕСКИЕ КОНФЕРЕНЦИИ В ВИЛЬНЕ

ציוניסטישע קאָנפערענצן אין ווילנע

ועידות ציוניות בוילנה

ציוניסטישע געגנט־קאָנפערענץ אין ווילנע

(מיטן אָנטייל פון 169 דעלעגאַטן)

פון רעכטס — 1טע ריי: פון רעכטס — 1טע ריי: א. גאָלדשטיין, סאָקאָלסקי, א. יונגעלסאָן, (גלובאָקע), י. ל. אַפּעלסין (סטאַראַיאַ רוס), י. גאָלדבערג (איר־קוטסק); 2טע ריי: ז. זאַקס (פּיקעלן), א. אינזעלבוך (אַשמענע), א. אַשעראָוויטש (סאָקאָלקע), הרב א. שור (בירזש), הרב ש. י. ראַבינאָוויטש (סאָפאָצקין), הרב ש. י. דראַזד (סיע־ביעזש), הרב פ. ברישאַנסקי, (האָמעל), הרב י. קוקעש, (טשעריקאָוו), א. ל. מאַרד קאָוסקי (קאָסאָוע), מ. גאָרדאָן (טאַוריגען); 3טע ריי: קאָפולער (לינקאָוו) י. כהן (סלאָבאָדקע), שמוק־לער (מאָזיר), ח. גודמאַן (אַרשע), נ. מענדעלסאָן ש. כהן (אַרשע) א. זאַקין (סלוצק), פ. שוקיאַן (ווילנע), מ. רובענטשיק (בעזרעזין), ה. א. יאַנאָוסקי (גראָדנע), ל. פּינעס (ראַשעניאַי), מ. וועריק (סמארגאַן); 4טע ריי: א. לעוויטין (פּראָפּויסק), י. מוריינו (סאָפּאָצקין), מ. בראָנשטיין סלוצק), ל. קליאַטשקאָ (וויטעבסק), ב. יאָפע (גראָדנע), ד״ר צ. ברוק (האָמעל), ד״ר ד. מ. שוואַרץ (קאָוונע), י. געריי (האָמעל), ש. טשערנאָוויץ (סאָפּאָצקין), י. י. קאָהאַנאָוויטש (האָרוואַל), ח. ש. אַוואַנט (קוזניצע); 5טע ריי: א. מאַי (סטאַראַיאַ רוס), מ. פּעלטנ־שטיין (דווינסק), א. ד. ריק (יעוויע), ד״ר מ. אַנצעלעוויטש (גראָדנע), י. שאַלקאָוסקי (אָרשע), ר. סאַלאָוויי (באָבּרויסק), מ. סאַלאָוויי (באָבּרויסק), פ. קויפמאַן (גראָדנע), צ. שיניוק (לידע), ח. י. זאַקס (ראַסיין), י. הייליקמאַן (האָמעל), ר. א. העלמאַן (ווילקי)

ועידה ציונית בוילנה

Zionist conference in Vilna

Сионистская конференция в Вильне

י״ג, י״ז, ט״ו תמוז תר״ס — 1900

ציוניסטישע קאָנפערענץ פון ווילנע און ווילנער קרייז,
פון רעכטס — 2טע ריי: פ. שו־קיאַן, מ. קאַדישעוויטש, ליפמאַן, י. ברוידעס, ג. גערבאָוסקי, גאָלד־בערג, מ. כהן, ד״ר י. רעגענס־בורג, ד״ר ע. כהן, ד״ר י. וויי־גאָדסקי, ד״ר ג. גערשוני, יעקב שעסקין, י. ל. עפּעל. 3טע ריי: מ. גאָרדאָן, סאָקלאָוסקי, ־ ?, פּינסקי, א. ספּירא, ח. ווייצמאַן־ליכטענשטיין, -?, צ. שיניוק, ־?, ־?, ט. עפּשטיין, ־?, -?, מ. בלו־מענטאַל, ר. ברודנער, מ. פּער־לין, א. רובינשטיין. 4טע ריי: ־?, -?, ־?, מ. לייב, ־?, זשעלודעק, ־?, ־?, ב. ברודנער, מ. שטערן, 5טע ריי: אלויני, ־?, ־?, ־?, ־?, ווילענסקי, ־?, ־?,

Zionist conference of Vilna and Vilna district

ועידה ציונית מחוזית בוילנה

Сионистская конференция Вильны и Виленского уезда

1921

פאַרבעטונג צו דער דריטער ציוניסטישער לאַנד־קאָנפערענץ

Invitation to the Third Zionist National Conference

הזמנה לוועידה הציונית הארצית השלישית

Приглашение на III конференцию сионистов

1922 25-27/XII

JEWISH NATIONAL FUND AND "JEWISH FOUNDATION FUND"
СИОНИСТСКИЕ КОЛОНИЗАЦИОННЫЕ ФОНДЫ „КЕРЕН КАЙЕМЕС ЛЕЙСРОЭЛ" И „КЕРЕН ГАЙЕСОД"

„קרן קימת לישראל" און „קרן היסוד"
„הקרן הקיימת לישראל" ו„קרן היסוד"

Managing Committee of the Jewish National Fund in Vilna
פאַרוואַלטונג פון קק"ל אין ווילנע פון רעכטס — 1טע ריי: י. ווירשופ, מ. ביטענסקי, ס. אָקון, 2טע ריי: לעדער, א. כץ
הנהלת הקק"ל בוילנה
Правление К.К.Л. в Вильне
1915

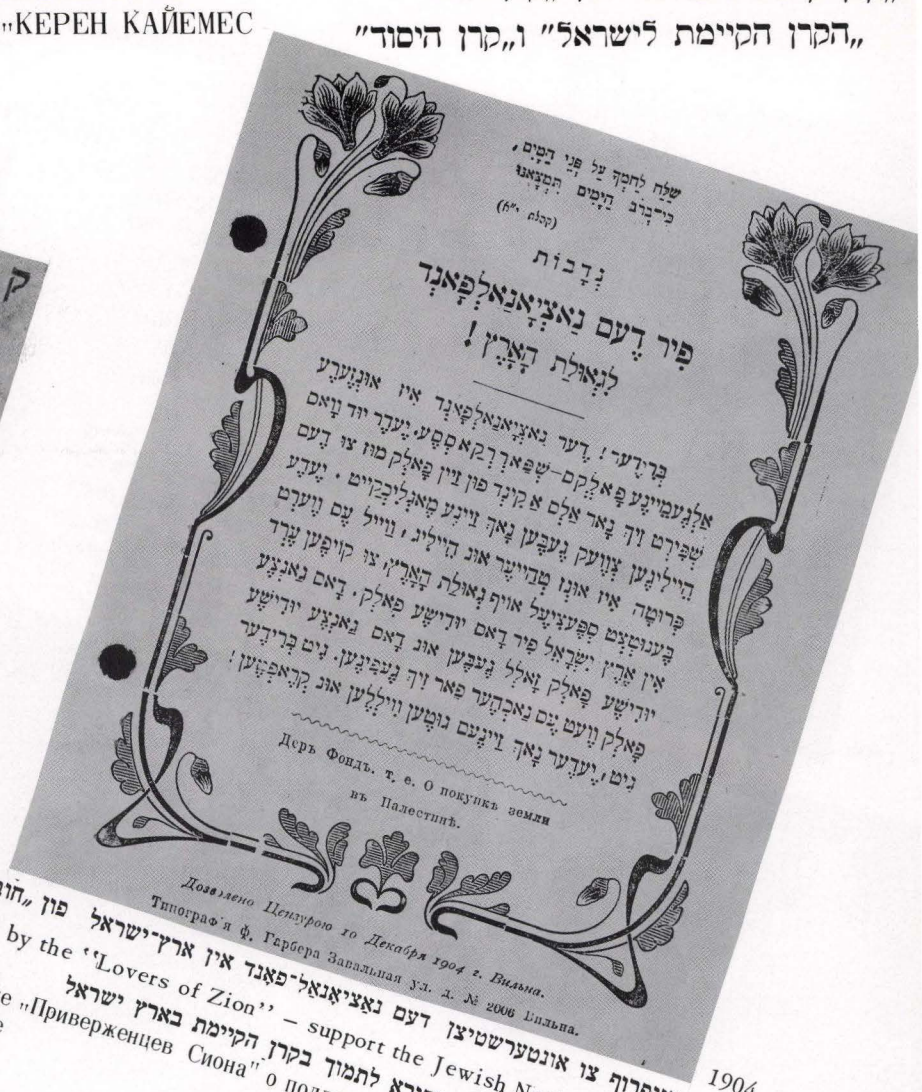

אויפרוף צו אונטערשטיצן דעם נאציאנאל־פאנד אין ארץ־ישראל פון „חובבי ציון"
Appeal by the "Lovers of Zion" — support the Jewish National Fund
כרוז של „חובבי ציון" הקורא לתמוך בקרן הקיימת בארץ ישראל
Воззвание „Приверженцев Сиона" о поддержке Национального Фонда в Палестине
1904

אויפשריפט אויף די זאמל־פושקעס פון קק"ל
Inscription on the collection boxes of the Jewish National Fund
כתובת על הקופסאות של הקק"ל
Надпись на коробках для сбора пожертвований для К.К.Л.

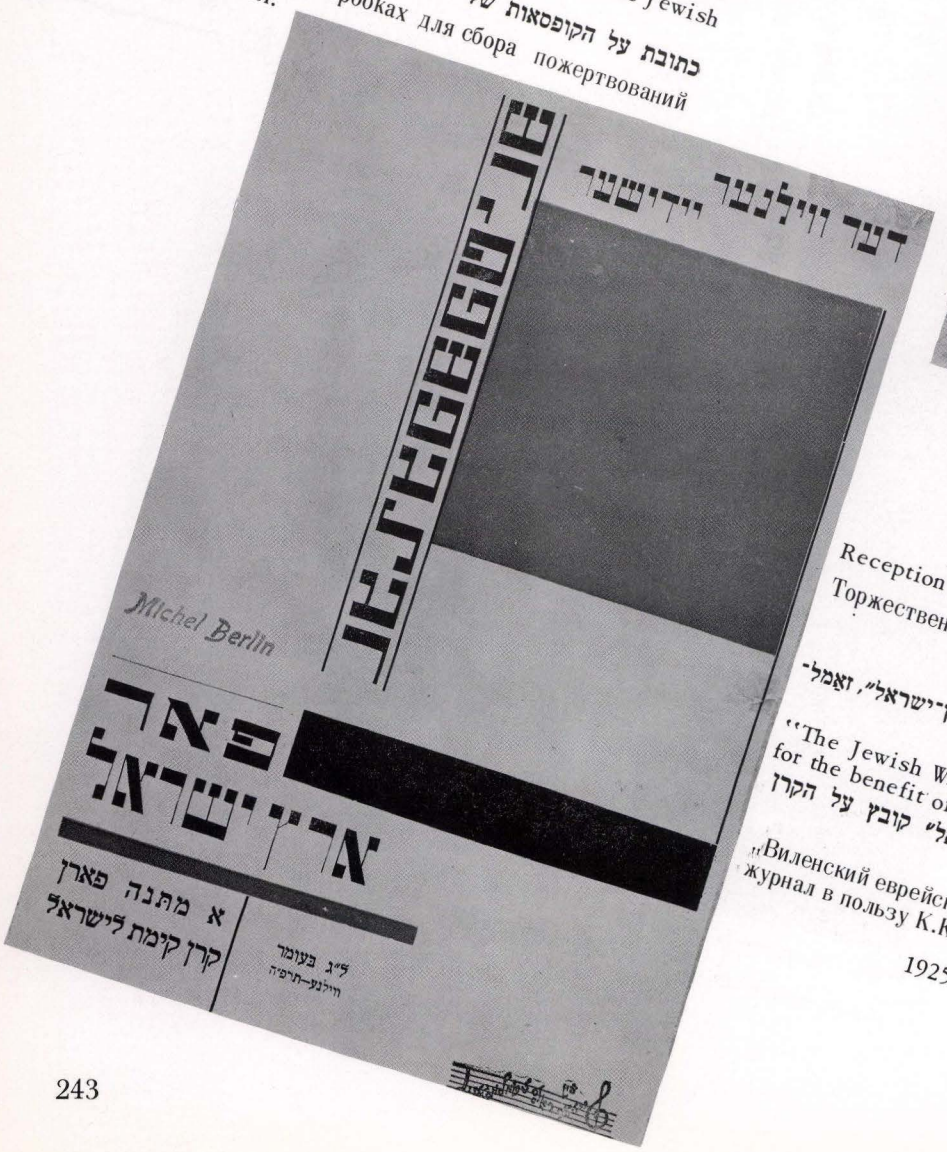

קבלת־פנים פאר י. גאָלדשטיין פון „קרן היסוד" צווישן די אָנוועזנדע: ד"ר ש. ראַבינאָוויטש, מ. זיידשנור, אדוו' א. רודניצקי, אדוו' י. באַראַנטשוק, כהן; אַסטרין, ז. קליינשטיין, אדוו' סטוטשינסקי, אלישבע; 3טע ריי, פרוי עפשטיין, ד"ר עפשטיין, ש. לאַנדא, זשופראַנער, פאַלעסטין; 4טע ריי: ליבערמאן, פינסקי, ווידוטשאַנסקי; ד"ר ש. מילקאַנאָוויצקי, שפירא, ווערבלינסקי א. כץ, פאַלעסטין
קבלת־פנים לי. גולדשטיין ב„קרן היסוד"
Reception for I. Goldstein by the "Keren Hayesod"
Торжественная встреча И. Гольдштейна в „Керен Гайесод"

דער ווילנער יידישער שריפטשטעלער פאַר ארץ־ישראל", זאַמל־העפט לטובת קק"ל
"The Jewish Writer in Vilna for Eretz Israel", journal for the benefit of the National Fund
„הסופר היהודי בוילנה למען ארץ ישראל" קובץ על הקרן הקיימת
„Виленский еврейский писатель Эрец Израилю", журнал в пользу К.К.Л.
1925

עליה

IMMIGRATION TO ERETZ ISRAEL

עלייה

ПЕРЕСЕЛЕНИЕ В ЭРЕЦ ИЗРАИЛЬ

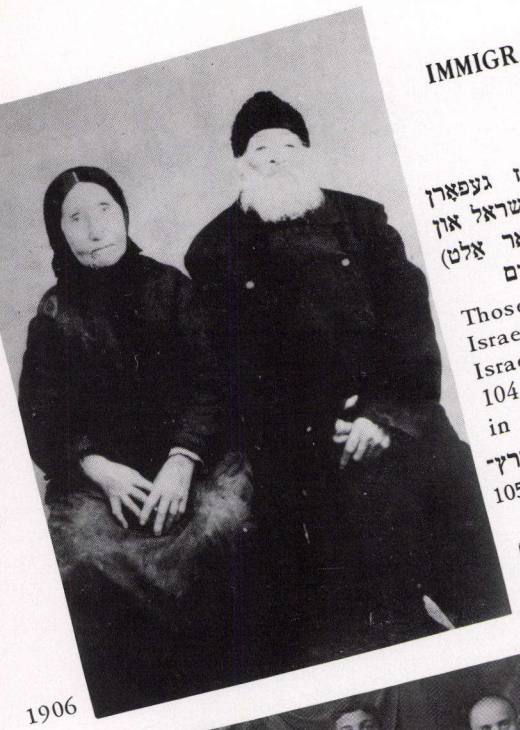

1906

פון דער עליה וואָס איז געפאָרן שטאַרבן אין ארץ־ישראל: ישראל און לאה וואָהל (105 און 104 יאָר אַלט) ביי זייער אָנקומען אין ירושלים

Those who immigrated to Eretz Israel in order to die there: Israel and Leah Wohl (105 and 104 years old) on their arrival in Jerusalem

עולים שבאו למות ולהקבר בארץ־ישראל: ישראל ולאה וואָהל (בני 105 ו־104) בהגיעם לירושלים

В течении многих лет евреи ехали умирать в Эрец Израиль. Израиль и Лея Вол (105 и 104 года) приехали в Иерусалим

1920

פייערונג פון ווילנער ציוניסטישע טוער לכבוד לייב יפה עולה זיין קיין א״י פון רעכטס — 1טע ריי: ש. אַנטאָוויל, ב. ברודנער, מ. מלמד, —?, א. קאַפּלאַן; 2טע ריי: ד״ר ג. גרשוני, ב. עפּשטיין, א. רובינשטיין, ד״ר י. רעגנסבורג, לייב יפה, פ. יפה, ד״ר י. וויגאָדסקי, ט. עפּשטיין, פ. אָלקעניצקי־קאָמיסאַראָוו; 3טע ריי: ד״ר כאַזאַנאָווסקי, צ. שיינוק, מ. קאַדישעוויטש, י. צעמעל, י. ל. חזן, ווילענסקי, א. פּערלזאָן, א. רודניצקי, י. שעסקין, ד״ר ע. כהן, ד״ר ל. סלאָנימסקי, מ. אָליצקי, ד״ר י. בערגער, א. כץ, גאָלדין; 4טע ריי: מ. סעניצקי, י. וואַלק, ד״ר ע. נאַדעל, י. שאַפיר, קאַהאַנאָוו, מ. זיידשנור, ד״ר א. לעוויט פ. קראַסני, ר. בוניאַק, א. רייכעס, מ. פינקעלמאַן, ב. צ. קאָפּעלאָוויטש, ש. גאַץ, —?

Farewell celebration in honor of Leib Yaffe on his departure to Eretz Israel, arranged by Zionist activists of Vilna

Празднование виленскими сионистскими деятелями переселения Л. Иоффе в Израиль

1920

די ערשטע חלוצים־גרופּע עולים פון ווילנע, פון רעכטס — 1טע ריי: ש. סימאָרניצקי, מ. רובינשטיין, ר. ניעוויאַזשעסקי, יהודה און שמואל זמיריז, א. פּראַפּאַרץ; 2טע ריי: מ. נאַטאַנזאָן מ. נאָוויק, ב. הירשאוויטש, ד. קאַפּלאַן, ש. גאַץ, מ. מלמד, ש. זאַנדבערג, ח. קראַקאַנאָווסקי; 3טע ריי: א. שוקסטולסקי־מלמד, א. אַס, ש. ברודניאַק, מ. סאַפּיר, ש. סאַלציאַנסקי, ג. ברוידאָ־ראַוין, י. מוראַשקין, י. פריד; 4טע ריי: י. בוטרימאָוויטש, צ. פרוסקין, א. אוטיאַן, ב. סטאָצקי

הקבוצה הראשונה של חלוצים־עולים מוילנה,

First Vilna Halutzim group to immigrate to Eretz Israel

Первая группа виленских халуцов– переселенцев

עליתך לשלום!

אייניקע

געזעגענונגס־ווערטער

צו דער עליה פון

הרב ר׳ יחיאל סראָעלאָוו

קיין ארץ־ישראל

הרב ר׳ יחיאל סראָעלאָוו

אויסגעשטעלט דורך זיינע תלמידים פון „תפארת־בחורים"

אויסגאַבע פון ווילנער „תפארת־בחורים"

ווילנע — תרצ״ד — 1934

„תפארת בחורים", זשורנאַל לכבוד הרב איסראָעלאָווס עולה זיין

"Tiferet Bachurim" (Glory of Youth) – Journal in honor of Rabbi I. Israelov on his departure to Eretz Israel

„תפארת בחורים" — חוברת שהופיעה

„Тиферес–бахурим", журнал в честь переселения в Эрец Израиль раввина И. Исроэлова

1934

Pomoc emigrantom do Palestyny

שט׳צ׳ס די עולים

און חלוצים קיין

ארץ־ישראל

„צאתך לשלום" פון דער ליגע פאַרן אַרבעטנדיקן א״י פאַר ח. קאָפּעלאָוויטש

Farewell party for Ch. Kopelovitch, arranged by the League for Labor Eretz Israel

מסיבת־פרידה שנערכה ע״י הליגה למען א״י העובדת לכבוד ח. קופלוביץ׳

Прощание с Х. Копелиовичем в Лиге Трудящегося Израиля

1934

חלוצים־גרופּע איז עולה קיין ארץ־ישראל

קבוצת חלוצים עולה לארץ־ישראל

Halutzim group leaving for Eretz Israel

Группа виленских халуцов–переселенцев

1932

פאַרוואַלטונג פון דער ציוניסטישער אַרגאַניזאַציע פון ווילנע — 1טע ריי: אינזש. י. גיזאַציע פון רעכטס — 1טע ריי: אינזש. י. שעסקין, ד"ר ג. גערשוני ד"ר ע. כהן, ד"ר י. ווי־ גאָסקי, אינזש. ספירא; 2טע ריי: נ. גערבאָוסקי, י. ווייגשטיין, י. ברוידעס

Executive Committee of the Zionist Organization

הנהלת ההסתדרות הציונית

Правление сионистской организации

שקל־טאג

יום־השקל

Shekel Day

День продажи шекелей (избирательных билетов к выборам сионистского конгресса)

1919

„פאר אונזערע רעכט", סיים־וואלן, 1930

"Far Undzere Rekht" (For our rights), elections to the Sejm (Polish Parliament) 1930

„למען זכויותינו", בחירות לסיים, 1930

"За наши права", к выборам в сейм 1930 г.

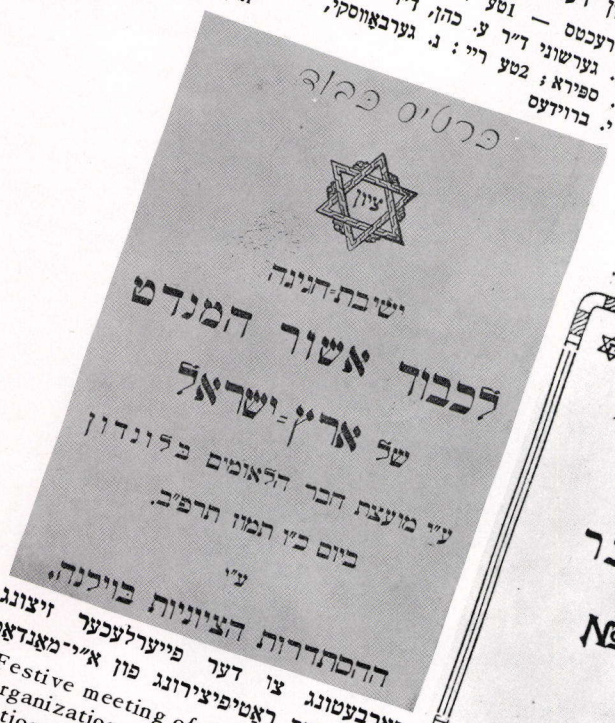

פאַרבעטונג צו דער פייערלעכער זיצונג לכבוד דער ראַטיפיצירונג פון א"י־מאַנדאַט

Festive meeting of the Vilna Zionist Organization to celebrate the ratification of the mandate over Eretz Israel (invitation)

הזמנה לישיבה חגיגית של ההסתדרות הציונית בוילנה לרגל אישור המנדט על א"י

Приглашение к торжественному засе — данию в честь ратификации палестинского мандата

1922 26/VII

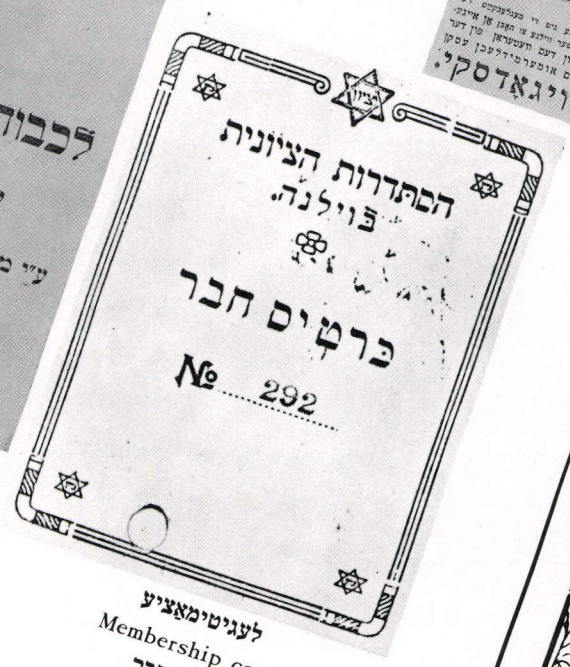

לעגיטימאציע

Membership card

תעודת־חבר

Членский билет

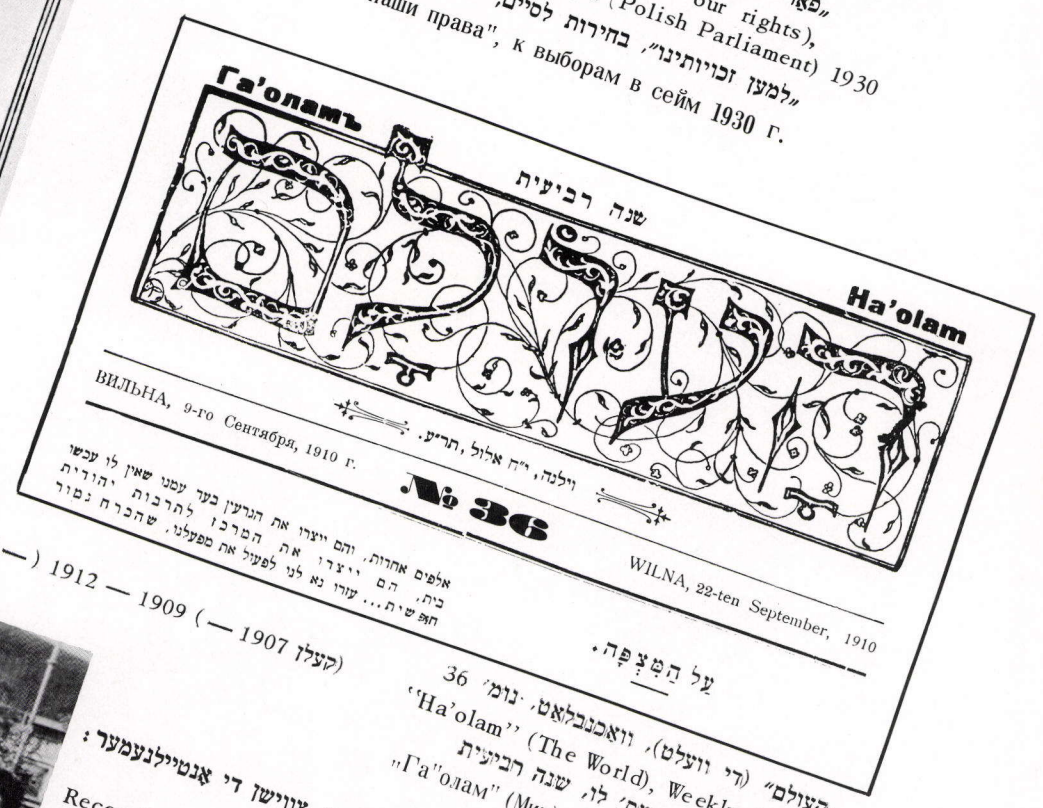

„העולם" (די וועלט), וואכנבלאט, נומ' 36 (קעלן 1907 — 1909 — 1912 (— אדעס)

"Ha'olam" (The World), Weekly, No. 36

„העולם", שבועון, מס' 36, שנה רביעית

"Га"олам" (Мир), еженедельник, № 36

אויפנעם פון ע. סעמיועל (א"י) און יצחק גרינבוים (וואַרשע). צווישן די אנטיילנעמער: הרב י. רובינשטיין, הרב פריד גרינבוים (וואַרשע). צווישן די אנטיילנעמער: הרב י. רובינשטיין, הרב פריד

Reception for E. Samuel (Eretz Israel) and Yitzhak Greenbaum (Warsaw). Among those present — Rabbi I. Rubinstein, Rabbi Fried

קבלת־פנים לע. סמיואל (א"י) ויצחק גרינבוים (וארשה). נוכחים: הרב י. רובינשטיין, הרב פריד

Прием Э. Сэмюэля (Эрец Израил, и Исаака Гринбаума (Варшава). Между присутствующими — раввины И. Рубинштейн и С. Фрид

„חלוץ בעל־מלאכה" און „מיטלשטאַנד־חלוץ"

"CRAFTSMAN HOLUTZ" AND "MIDDLE-CLASS HOLUTZ"

„חלוץ בעל־מלאכה" ו„חלוץ בן המעמד־הבינוני"

„ХАЛУЦ РЕМЕСЛЕННИК" И „ХАЛУЦ СРЕДНЕГО СОСТОЯНИЯ"

1939 – 1933 26/IV

„בעל־מלאכה"־קיאָסק אויפן באַזאַר פון קק"ל

Craftsman stand at the Jewish National Fund Bazaar

Киоск ремесленников" на базаре К.К.Л. דוכן „בעל־מלאכה" בבזר של קק"ל

פאַרוואַלטונג פון „חלוץ בעל־מלאכה"

Managing committee of "Craftsman Holutz"

הנהלת „חלוץ בעל־מלאכה"

Правление организации „Халуц–ремесленник"

1936

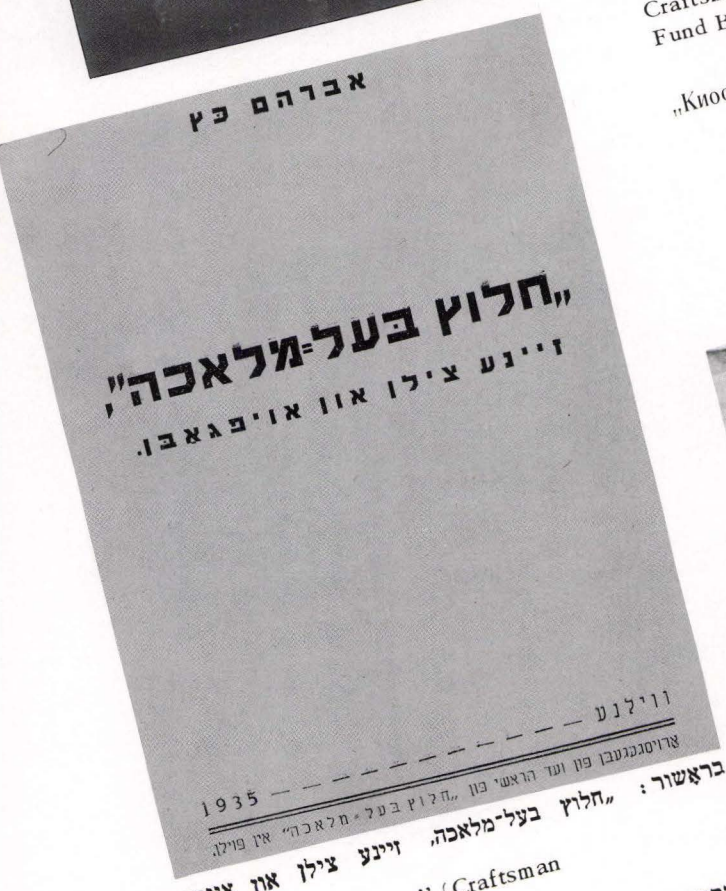

Brochure: "Holutz Bal-melokhe" (Craftsman Holutz) his objectives and tasks"

„חלוץ בעל־מלאכה", מטרותיו ותפקידיו" :חוברת

Брошюра: „'Халуц–ремесленник', его цели и задачи" 1935

"Worker's Fund" celebration

Празднование „Фонда трудящегося" 1933

„קרן־העובד" פייערונג

חגיגת „קרן העובד"

"Middle-class Holutz" group in Vilna

קבוצת חלוצים בני המעמד הבינוני בווילנה

Группа „халуцев среднего состояния" в Вильне

1935

"LEAGUE FOR LABOR ERETZ ISRAEL", "TZEIRAI ZION – POALE ZION"
„ЛИГА ТРУДЯЩЕЙСЯ ПАЛЕСТИНЫ", „ЦЕИРЕЙ–ЦИОН", „ПОАЛЕЙ–ЦИОН"
„ליגע פאַרן אַרבעטנדיקן ארץ־ישראל"
„צעירי־ציון" — „פּועלי־ציון"
„הליגה למען ארץ־ישראל העובדת"

1917

"Tzeirai Zion" participate in Shekel Day
Члены партии „Цеирей–Цион", участвующие в „Дне шекелей"
„צעירי־ציון" אַנטיילנעמער אין „שקל־טאָג"
צעירי־ציון שהשתתפו ביום־השקל

May Day demonstration under the banners of Poale Zion "Dror-Freiheit" Youth and "League for Labor Eretz Israel"
Первомайская демонстрация под знаменами „Поалей–Цион", молодежной организации „Дрор" („Свобода") и „Лиги Трудящейся Палестины"
ערשטע מאַי־דעמאָנסטראַציע אונטער די פענער פון „פּועלי־ציון", „דרור־פרייהייט"־ יוגנט און „ליגע פאַרן אַרבעטנדיקן א"י"
הפגנת אחד־במאי תחת דגלי „פּועלי־ציון", „דרור" ו„הליגה למען ארץ ישראל העובדת"

1921

ראַיאָן־צוזאַמענפאָר פון „צעירי־ציון" פון רעכטס — 2טע רייע: מ. רודניצקי, י. שאפיר, צ. ראָזנשטיין, מ. זיידשנור, ר. בוניאק, ש. אַלפער, ברכה כץ; 3טע רייע: ח. קאַפּעלאָוויטש, א. סאַלאָוויטשיק; 4טע רייע: ראַיאַק
Regional Convention of "Tzeirai Zion"
Конференция виленскоро округа „Цеирей Цион"
ועידה „צעירי ציון" מחוזית וילנה

1909

פאַרוואַלטונג פון „צעירי־ציון"
Officers of "Tzeirai Zion"
Правление „Цеирей–Цион"
הנהלת „צעירי ציון"

1932

די פאַרוואַלטונגען פון „פּועלי־ציון" און „ליגע פאַרן אַרבעטנדיקן ארץ־ישראל" פון רעכטס — 1טע רייע: ווילק, ש. ח. דובין, ח. קאַפּעלאָוויטש, ב. בורשטיין, א. ציצינאַטוס, א. כהן, י. גורעוויטש, נ. ווייניג; 3טע רייע: ק. ספּאַקאַינע, מ. ביטענסקי; 2טע רייע: י. שאַפּער, י. דובעקירער, — ?,
The Managing committees of Poale Zion and "League for Labor Eretz Israel"
Правление „Поалей–Цион" и „Лиги Трудящейся Палестины"
ההנהלות של „פּועלי־ציון" ו„הליגה למען ארץ ישראל העובדת"

1934

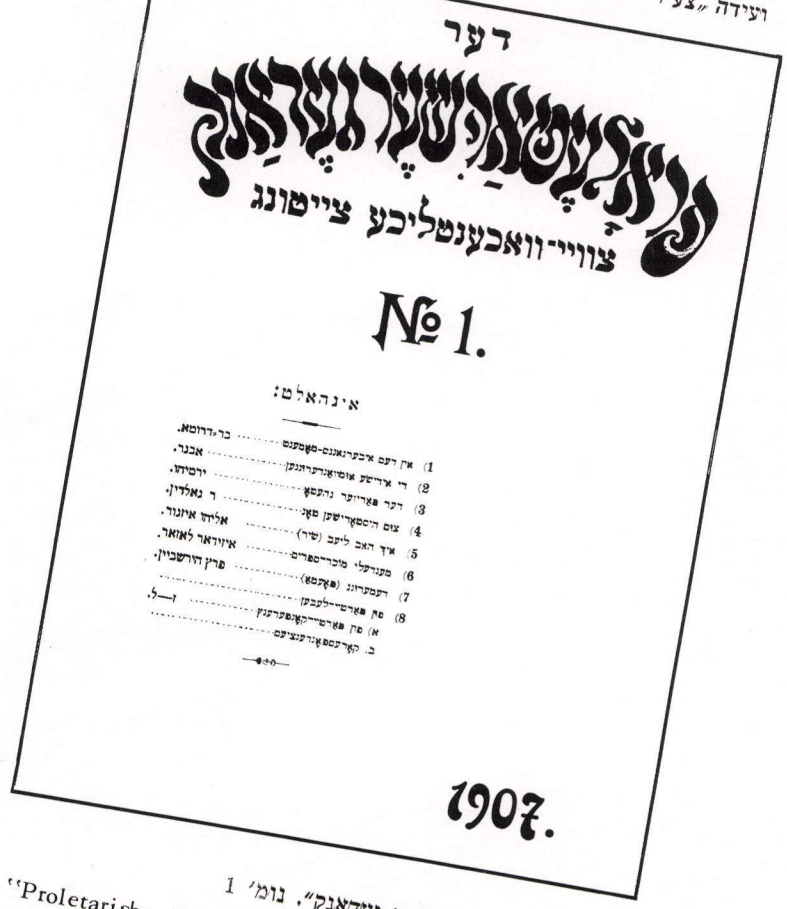

„דער פּראָלעטאַרישער געדאַנק", נומ׳ 1
"Proletarisher Gedank" (Proletarian Thought), No. 1
„הרעיון הפּרולטרי", מס׳ 1
"Дер Пролетаришер Геданк" (Пролетарскаямыль), № 1

1907

„לינקע פועלי־ציון"־פארטיי
"LEFT POALE ZION" PARTY
מפלגת „פועלי־ציון שמאל"
ЛЕВЫЕ „ПОАЛЕЙ–ЦИОН"

I. Zerubavel with the Left "Poale Zion" Organization in Vilna
י. זרובבל מיט דער ווילנער ארגאניזאציע „לינקע פועלי־ציון"
Я. Зерубавел с виленской организацией левых „Поалей–Цион"

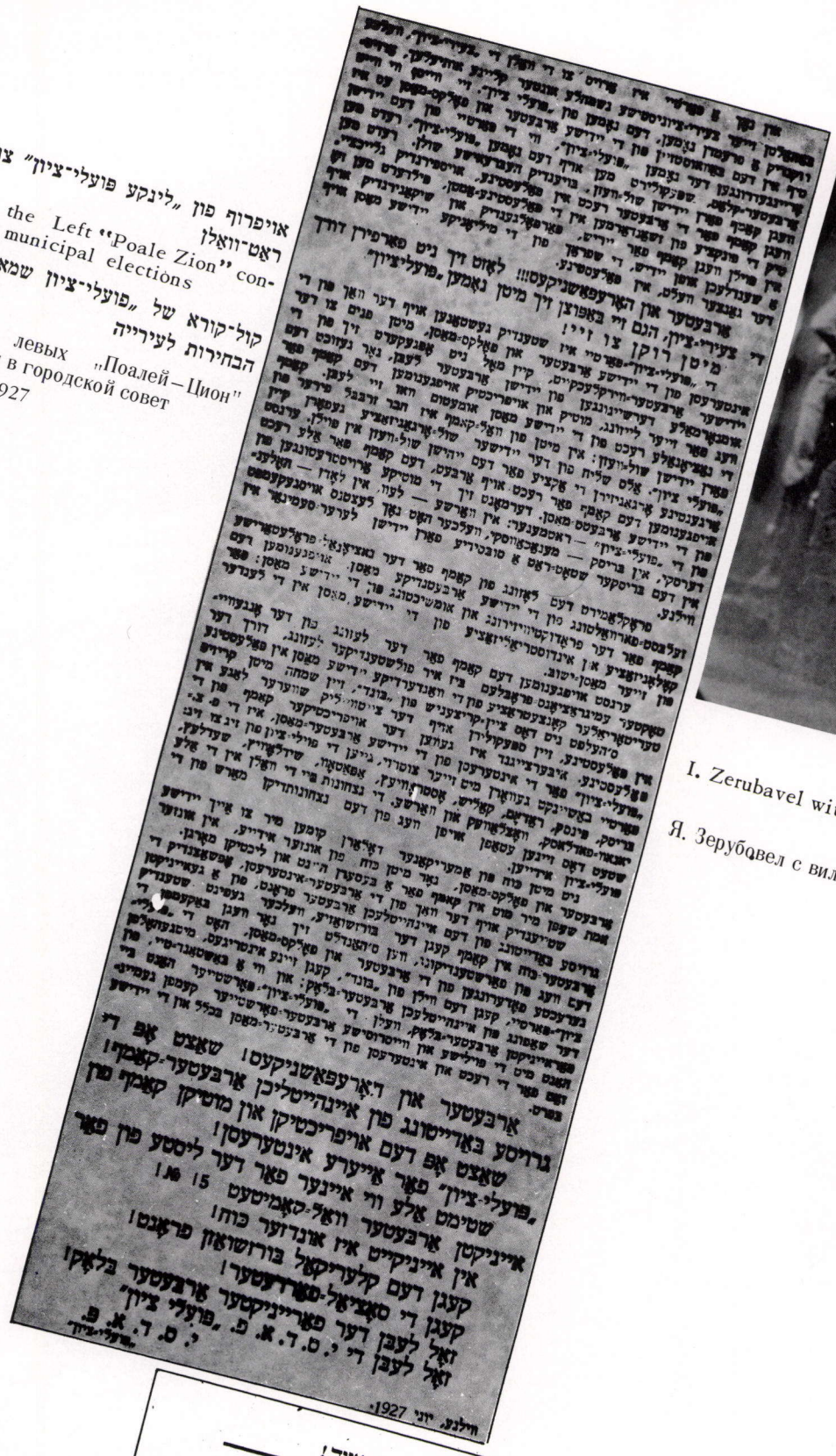

אויפרוף פון „לינקע פועלי־ציון" צו די שטאט־ראט־וואלן
Appeal of the Left "Poale Zion" concerning the municipal elections
קול־קורא של „פועלי־ציון שמאל" לקראת הבחירות לעירייה
Воззвание левых „Поалей–Цион" к выборам в городской совет
1927

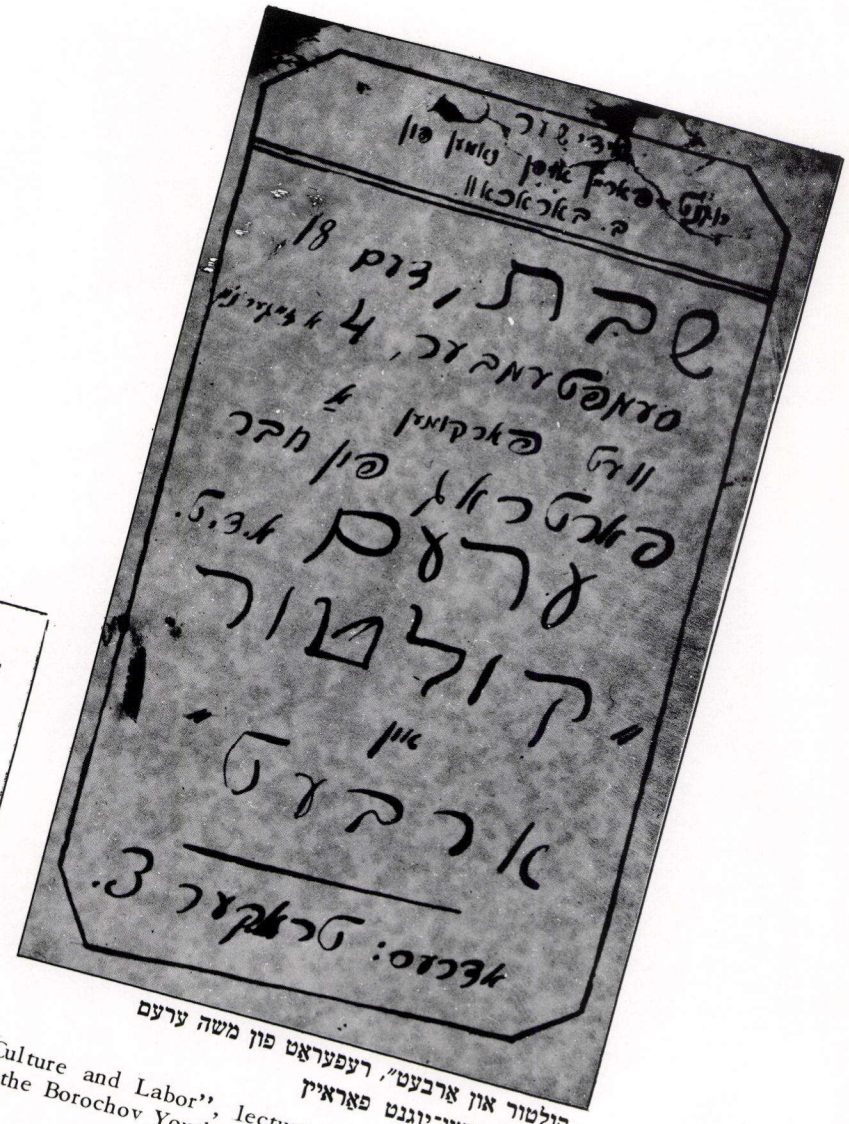

„קולטור און ארבעט", רעפעראט פון משה ערעם
"Culture and Labor", lecture by M. Erem in the Borochov Youth Club
„תרבות ועבודה", הרצאתו של משה ארם באגודת הנוער ע"ש בורוכוב
„Культура и труд", доклад Эрема в Союзе Бороховской молодежи

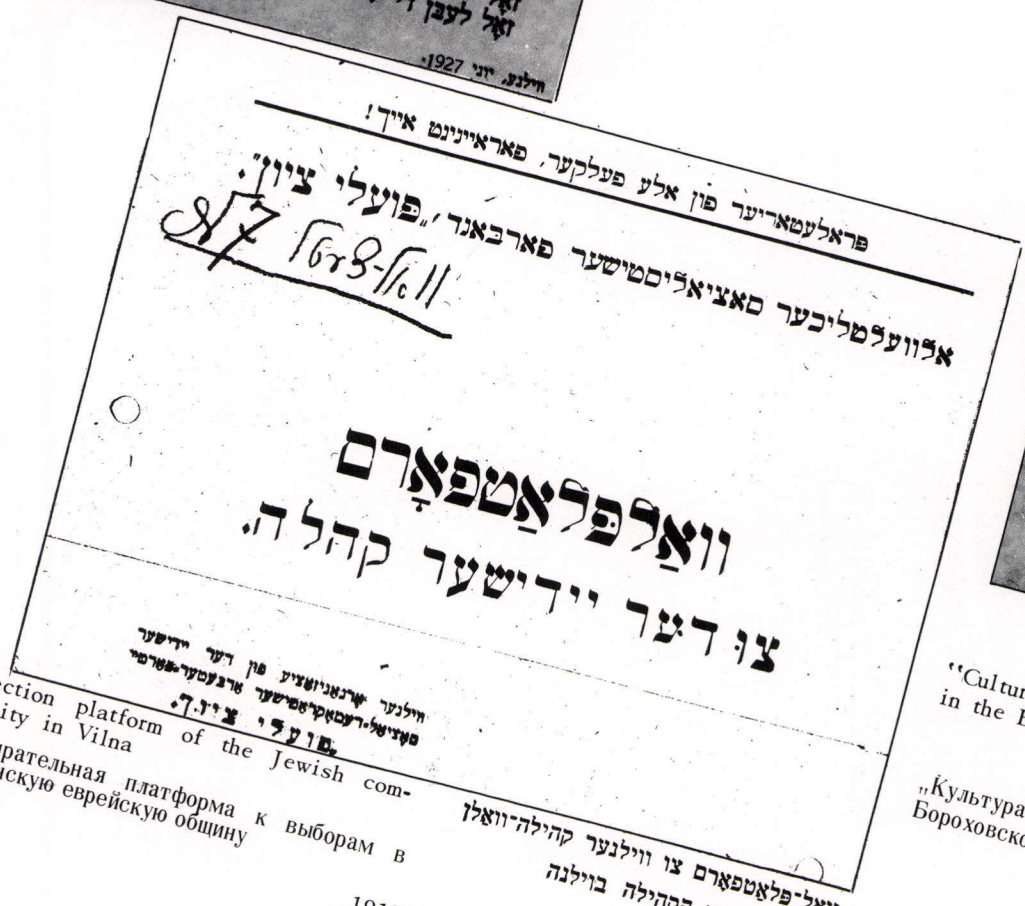

וואל־פלאטפארם צו ווילנער קהילה־וואלן
Election platform of the Jewish community in Vilna
מצע לבחירות הקהילה בווילנה
Избирательная платформа к выборам в виленскую еврейскую общину
1918 XII

ציוניסטישע יוגנט־אָרגאַניזאַציעס

ZIONIST YOUTH ORGANIZATIONS

הסתדרויות־נוער ציונות

СИОНИТСКИЕ МОЛОДЕЖНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ

חוג־נוער ציוני של תלמידי בית־הספר למסחר בוילנה

Zionist Youth Circle of students of the Business School in Vilna

Сионистский молодежный кружок учеников виленского коммерческого училища

ציוניסטישער יוגנט־קרייז פון די שילער אין ווילנער האַנדלס־שול
פון רעכטס — 1טע רייִ : — ? ל. וויערזשבאַלסקי — ? חזן, י. פרידמאן ;
2טע רייִ: גערשאַטער, י. פיינבערג, ש. פ. פראָגמאַן, ראַשגאַלסקי — ? מ. פינטשוק, — ?

1911

„מסדה", יוגנט־אַרגאַניזאַציע פון דער „יידנשטאַט" - פאַרטייִ

'Massada'', Youth Organization of the Zionist-Revizionist ''Judenshtat'' (Commonwealth) party

„מסדה", הסתדרות־נוער ציונות־מהפכנית

„Масада", молодежная организация сионистской–ревизионистской партии „Юденштат"

1936

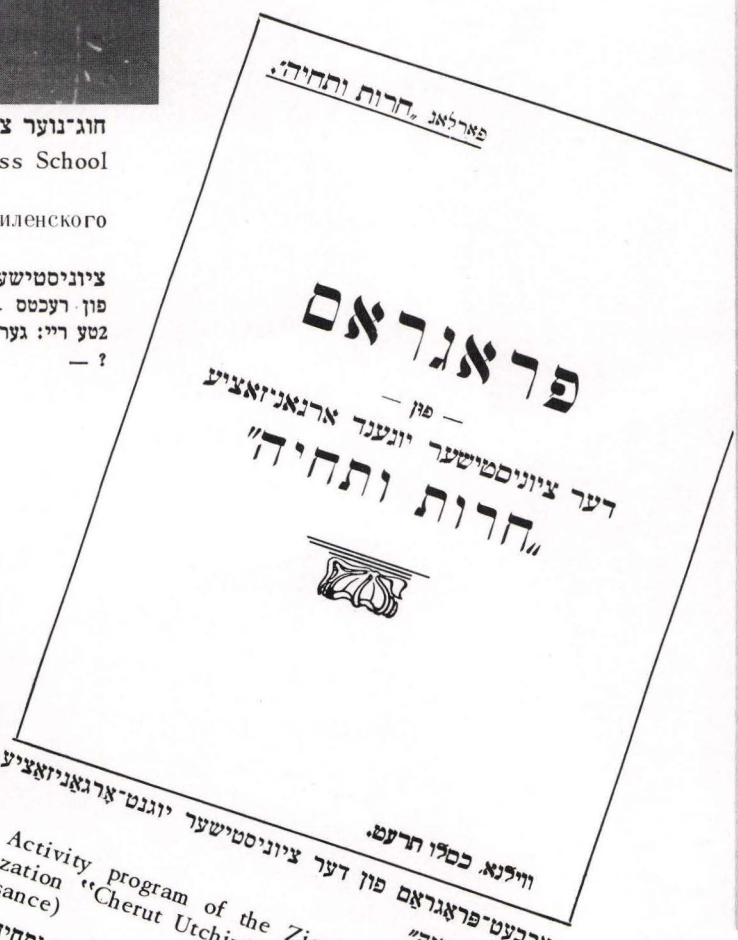

ארבעט־פראגראם פון דער ציוניסטישער יוגנט־אַרגאַניזאַציע „חרות ותחיה"

Activity program of the Zionist Youth Organization ''Cherut Utchiyah'' (Liberty and Renaissance)

תוכנית־פעולה של הסתדרות הנוער הציונית „חרות ותחיה"

Рабочая программа сионистской молодежной организации „Хэйрут Утхия" (Свобода и возрождение)

1919

פראַגראַם פון דער פייערונג צום ערשטן יאָרטאָג פון דער ציוניסטישער יוגנט־אַרגאַניזאַציע „החבר"

Celebration program of the first anniversary of the Zionist Youth Organization ''Hechaver'' (Comrade)

תוכנית החגיגה למלאת שנה להסתדרות־הנוער הציונית „החבר"

Программа торжества по поводу первой годовщины сионистской молодежной организации „Геховер" (Товарищ)

1924 22/II

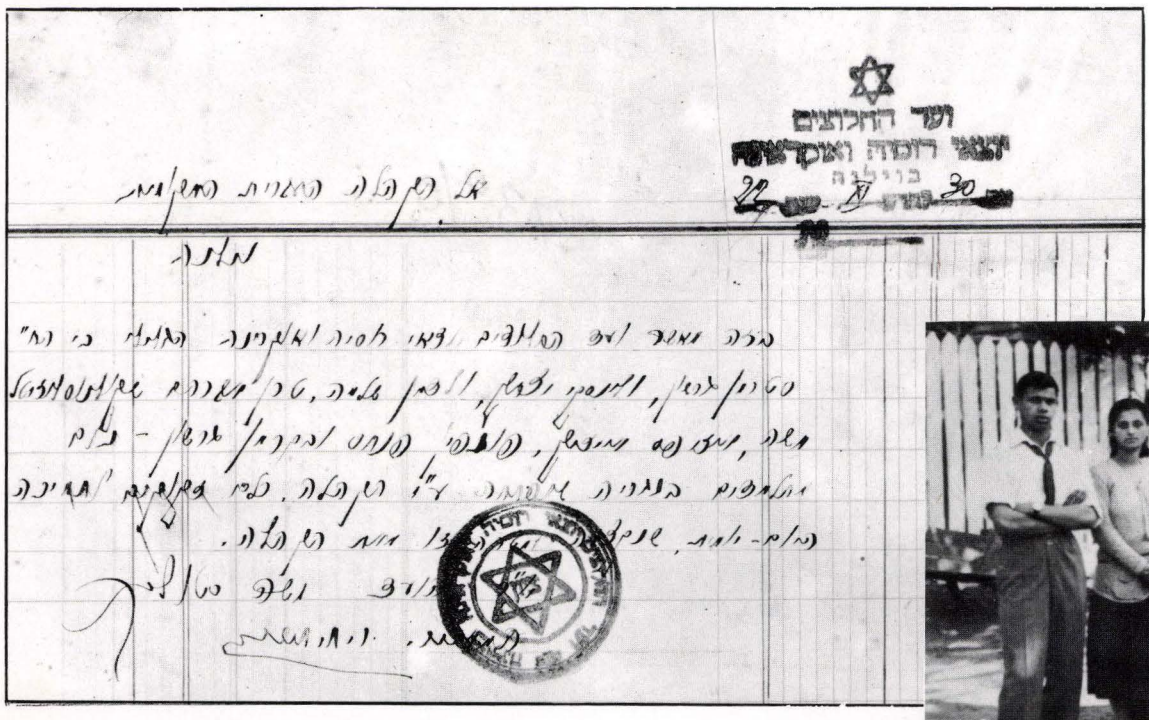

Halutzim – refugees from Soviet Russia and Ukraine in Vilna seek aid from the Vilna Community Council

„חלוצים פליטים פון סאָוועט־רוס־לאנד און אוקראַינע אין ווילנע" בעטן הילף ביי דער קהילה

„חלוצים פליטי רוסיה ואוקראינה בוילנה" מבקשים עזרה מן הקהילה

Халуцы–беженцы из Советской России и Украины в Вильне просят помощи у еврейской общины

1922 30/XI

„החלוץ"־אַרגאַניזאַציע אין ווילנע

"HECHALUTZ" (PIONEER) ORGANIZATION IN VILNA

הסתדרות „החלוץ" בוילנה

ОРГАНЗАЦИЯ „ГЕХАЛУЦ" (ПИОНЕР) В ВИЛЬНЕ

חלוצים־גרופע
Halutzim group
קבוצת חלוצים
Группа „халуцев"
1919

Managing Committee of "Hechalutz" in Vilna
Правление „Гехалуц" в Вильне

1933
פאַרוואַלטונג פון „החלוץ" אין ווילנע
הנהלת „החלוץ" בווילנה

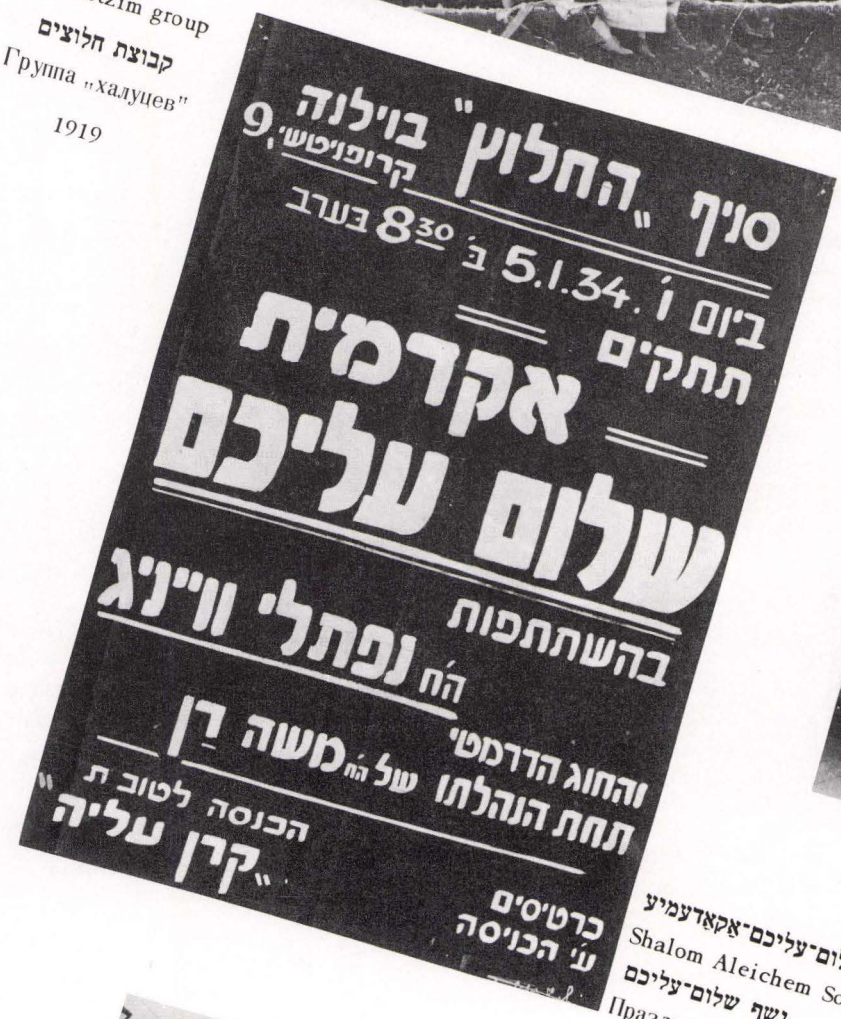

"Hechalutz" in Vilna
„Гехалуц" в Вильне

1934
„החלוץ" אין ווילנע
„החלוץ" בווילנה

שלום־עליכם־אַקאַדעמיע
Shalom Aleichem Soiree
נשף שלום־עליכם
Празднование памяти Шолом–Алейхема
1934

אלגעמיינע פאַרזאַמלונג פון ווילנער „החלוץ"
Assembly of the Vilna Hechalutz
אספה כללית של „החלוץ" בוילנה
Общее собрание виленского „Гехалуца"
1934

החלוץ־סעמינאַר אָנגעפירט פון יוסף ברסלבי
Hechalutz seminar, conducted by Joseph Braslavi
סמינר „החלוץ" בהנהלת יוסף ברסלבי
Семинар „Гехалуца" под руководством Иосифа Браслави

PREPARATORY TRAINING – KIBUTZ "SHACHARIAH" AT "HECHALUTZ" ORGANIZATION

КОЛЛЕКТИВ ТРУДОВОЙ ПОДГОТОВКИ „ШАХРИЯ" ВИЛЕНСКОГО „ГЕХАЛУЦА"

הכשרה־קיבוץ „שחריה" ביים „החלוץ"

קיבוץ „שחריה" ליד החלוץ

הכשרה־קיבוץ „שחריה" ביים החלוץ
Preparatory training on collective farm "Shacharia" at Hechalutz organization
קיבוץ־הכשרה „שחריה" ליד „החלוץ"
Коллектив трудовой подготовки „Шахрия" виленского „Гехалуца"
1934

חלוצים פון קיבוץ „שחריה" אין די „בילקע הייזער"
Halutzim of Kibbutz "Shachariah" in the tenements
חלוצים מקיבוץ „שחריה" ב„בתים הזולים"
„Халуцы" (пионеры) из коллектива „Шахрия" в „дешевых домах"

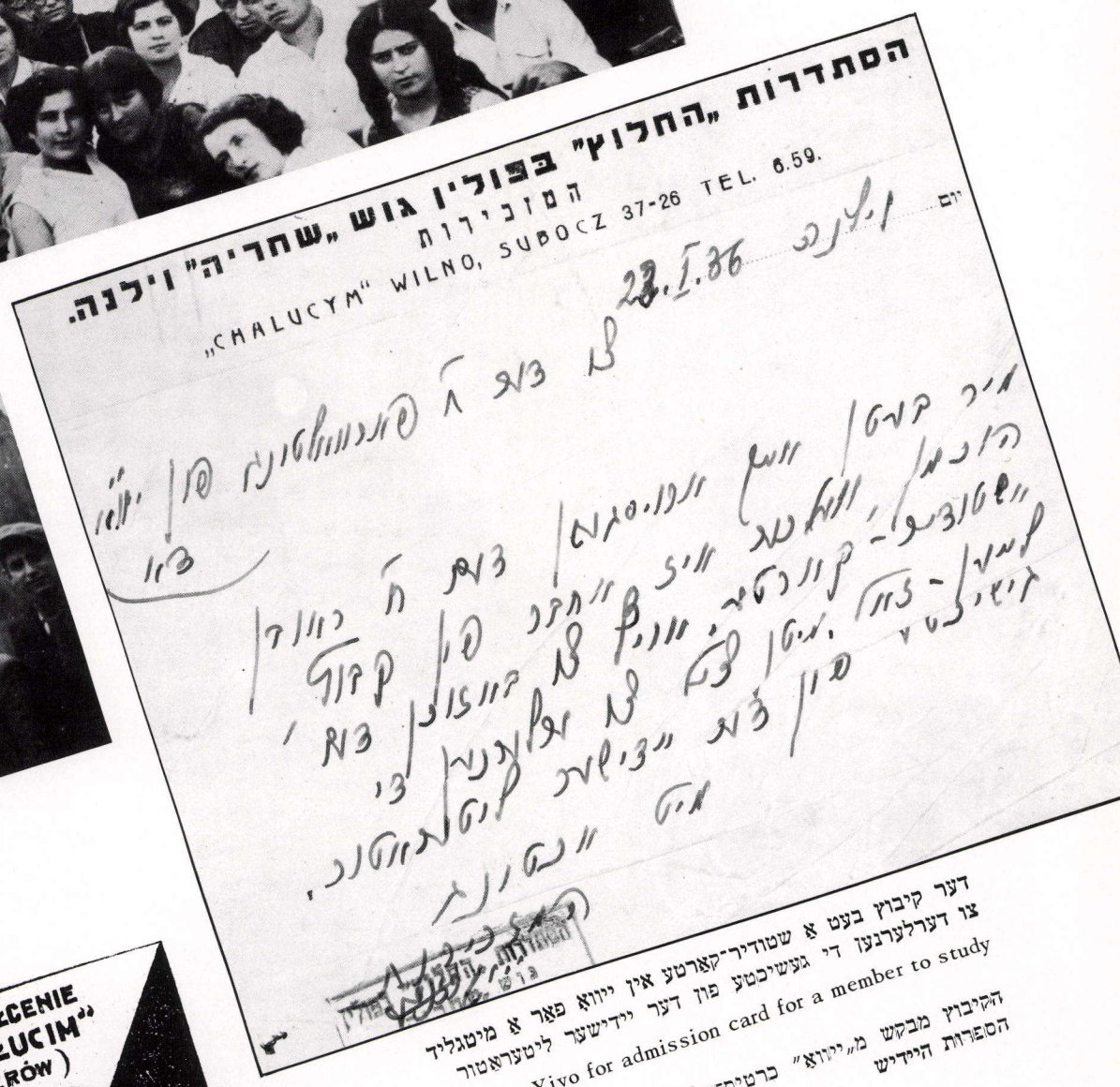

דער קיבוץ בעט אַ שטודיר־קאַרטע אין ייוואָ פאַר אַ מיטגליד צו דערלערנען די געשיכטע פון דער יידישער ליטעראַטור
The collective farm asks Yivo for admission card for a member to study history of Yiddish literature
Кибуц требует в „ИВО" входную карточку для своего члена для изучения еврейской литературы
1936

זאַמל־טאָג־אַפּצייכן
Appeal-Day tag
תג־של יום־מגבית
Значок сбора пожертвований

יידישע סקויטן־אַרגאַניזאַציע „השומר הצעיר"

JEWISH SCOUT ORGANIZATION "HASHOMER HATZAIR"

הסתדרות הצופים היהודים „השומר הצעיר"

ЕВРЕЙСКАЯ СКАУТСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ „ГАШОМЕР ГАЦАИР" (Молодой страж)

1940 – 1920

1926

"Medurot" (Bonfires), Scout Journal (Hebrew-Yiddish)

„Медорот", (Костры), шомеровский журнал (по древнееврейски и еврейски)

„מדורות", (שייטערס) שומרים־זשורנאל (העברעאיש־יידיש)

„מדורות", כתב־עת של השומרים (בעברית־ביידיש)

ב' אייר, תרפ"ה 26/IX 1925

"Tel-Hay" Brigade

Отряд „Тель–Хай"

גדוד „תל חי"

די ווילנער אַרגאַניזאַציע געזעגנט זיך מיט איר ראש הקן „. נאַמיאָט צו זיין עולה זיין קיין ארץ־ישראל

Vilna Organization bids farewell to their leader I. Namiot who leaves for Eretz Israel

ההסתדרות הוילנאית נפרדת מראש־הקן שלה, „. נאמיוט, בעלותו לארץ ישראל

Виленская организация прощается со своим начальником „гнезда" И. Намиотом по случаю его переселения в Израиль

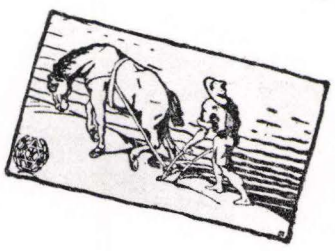

פלוגבלאָט וועגן אַן עפֿנטלעכער שומרים־פֿאַרווייַלונג אין בערנאַרדינער גאַרטן

Flier about a public scout party in Bernardine Garden

מגילה עפה על אספת־בידור של שומרים בגן הברנרדיני

Листвка о публичном шомеровском Гулянии в Бернардинском саду

1927

די קבוצה „לוי נשר"

"Levi Nesher" group

קבוצת „לוי נשר"

Группа „Леви Нешер"

אויפן ספאָרט־פּלאַצל (קרופּניטשע 9) פֿאַרן אַרויסמאַרש אויפן יערלעכן ל"ג בעומר־שפּאַציר במגרש הספורט (קרופניצ'ה 9) לפני היציאה לטיול ל"ג בעומר השנתי

At the athletic field (Krupnicha Street No. 9) before the annual "Lag Baomer" outing

На спортивной площадке (Крупнича 9) перед выходом на ежегодную экскурсию в день „Лаг–Боймер"

1930

ווילנער „השומר הצעיר" אויף הכשרה
"HASHOMER HATZAIR" IN TRAINING FARMS
„השומר הצעיר" בהכשרה
ВИЛЕНСКИИ „ГАШОМЕР ГАЦАИР" НА ПУНКТАХ ТРУДОВОЙ ПОДГОТОВКИ

אין לידע — In Lida — 1931 — בלידה — В Лиде

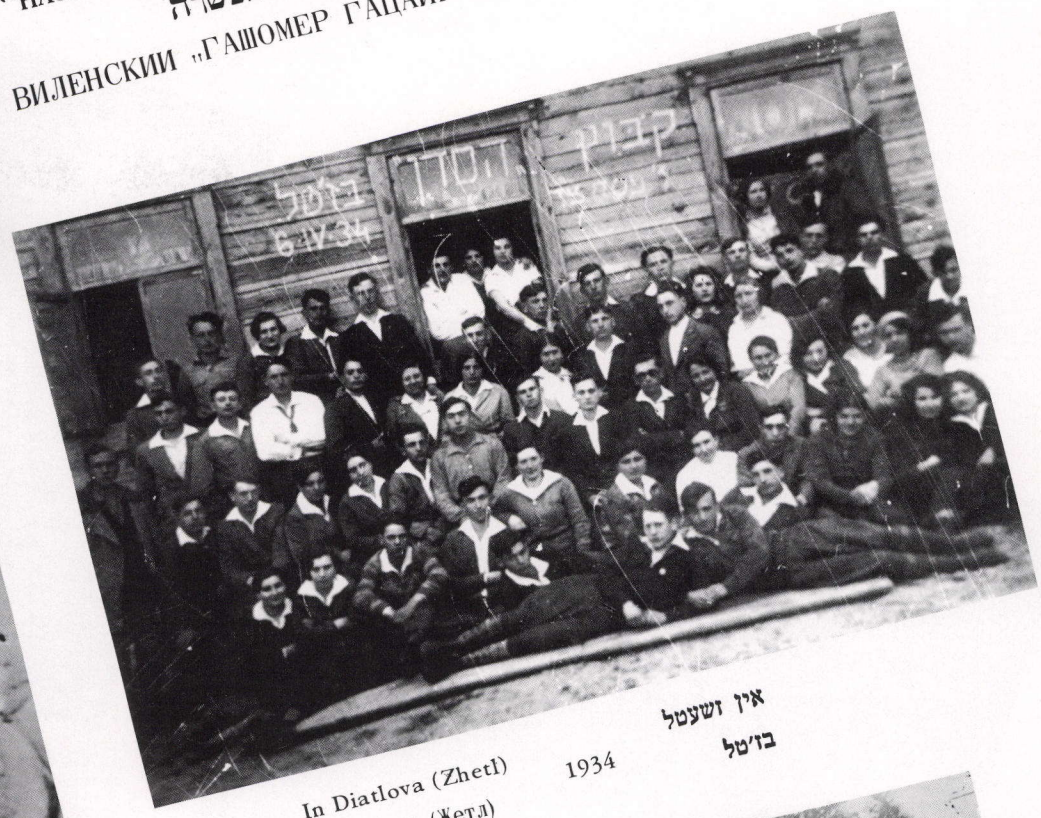

אין זשעטל — בז'טל — In Diatlova (Zhetl) — 1934 — В Дятлове (Жетл)

אין וואַלאָזשין — In Valozhin — 1933 — בוולוז'ין — В Воложине

אין דאָרף טאַבאָלינאָ (ביי טשענסטאָכאָוו) — Village of Tabolino (near Chenstochova) — בכפר טאבולינו (ליד צ'נסטוחובה) — В деревне Таболино (возле Ченстоховы) — 1933

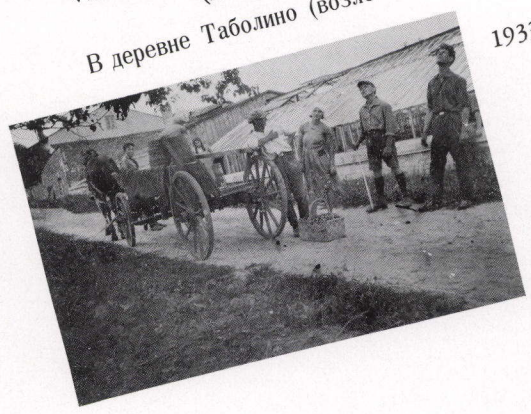

הסתדרות
X
„השומר הצעיר" בפולניה
הקו בוילנה
XV
הקו בוילנה
הקבוץ הארצי
ביום א' 25 אפריל 1937 מתקיימת
באולם הקונסרבטוריון, קונסקה 1
אַקדמיה חגיגית
מקדשת ליובל העשור של הקבוץ הארצי בא"י
וליובל ה—XV של „השומר הצעיר" בוילנה
בתוכן:
1) פתיחה חגיגית.
2) ברכות.
3) הרצאה של אח' ההנה"ע צבי לוריא (א"י) עה"נ:
„הקבוץ הארצי נכח המצב בציונות ובארץ"
4) מקהלה (90 איש) . . . . . בניצוחו של מ. טייטלבוים.
5) מול הישימון . . . . . (במוי לפי שליונסקי ולמדן)
6) יובל העגלונים . . . . . (במוי לפי ד. שמעונוביץ) ביום ד. דמרר.
ההתחלה בשעה 8 בערב בדיוק
כרטיסים לקבל אצל השומרים
וביום החגיגה בקופת האולם משעה 4 אחה"צ.
זונטאג 25 אפריל 1937 קומט פאר
אין זאַל פון קאַנסערוואַטאריום, קאָנסקע 1
אַ גראַנדיעזע
יובל־פייערונג
געווידמעט דער 10 יאָריקער עקזיסטענץ פון קבוץ ארצי אין א"י
און 15 יאָריקער עקזיסטענץ פון „השומר הצעיר" אין ווילנע
אין פראָגראַם:
1) פייערלעכע ערעפענונג.
2) באַגריסונגען.
3) רעפעראַט פון צבי לוריא (א"י) א. ד. ט.
„דער קבוץ ארצי און די לאַגע אין ציוניזם און א"י"
4) כאָר (90 מאַן) . . . . . דיר.: מ. טייטעלבוים.
5) מול הישימון . . . . . (אינסצעניזאַציע לויט שליונסקי און למדן).
6) יובל העגלונים (אינסצ. לויט ד. שמעונוביץ) . רעזשי: ד. דעמערער.
אָנפאַנג פינקטלעך 8 אָוונט.
בילעטן צו באַקומען ביי די שומרים און אין טאָג פון
דער אַקאַדעמיע—אין קאַסע פון זאַל פון 4 אַז. נ. מ.
ZAWIADOMIENIE
O UROCZYSTEJ AKADEMII JUBILEUSZOWEJ
Żyd. Org. Skautowej „HASZOMER HACAIR" dnia 25 kwietnia o g. 8 w sali b. Konserwatorium, Końska 1
drukarnia d. krejnesa, wilno rudnicka 2

פלוגבלאַט: יובל־פייערונג — 10 יאָר „קיבוץ הארצי"; 15 יאָר „השומר הצעיר" אין ווילנע
Flyer: tenth anniversary celebration of the National Collective Farm; 15th anniversary of Hashomer Hatzair in Vilna
כרוז: חגיגת־יובל — 10 שנים ל„קיבוץ הארצי", 15 שנה ל„השומר הצעיר" בוילנה
Листовка о юбилейном праздновании десятилетия „Кибуц Арци" и пятнадцатилетия организации „Гашомер Гацаир" в Вильне
1937

„גורדוניה", חלוצישע יוגנט־אַרגאַניזאַציע פון דער „התאחדות"

"GORDONIA" HALUTZ YOUTH ORGANIZATION OF "HITACHDUT"

„גורדוניה", הסתדרות נוער חלוצי של „התאחדות"

„ГОРДОНИЯ", ПИОНЕРСКАЯ МОЛОДЕЖНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ПАРТИИ „ГИТАХДУТ"

„גורדוניה", גדוד „מעפילים"

Gordonia, Ma'pilim (clandestine immigrants) brigade

Отряд „Маапилим"

1930

א הוירא־טאַנץ

A Hora dance

Танец „Хора"

1935

מחול „הורה"

א קבוצה

A group

קבוצה

Группа

אן אויספלוג אין „שווייצאַרקע"

An outing in "Shveitsarke"

טיול ל„שווייצרקה"

Экскурсия в „Швейцарку"

1934 5/IV

„הנוער הציוני" — „החלוץ הציוני" אין ווילנע

"HANOAR HATSIYONI" ("Zionist Youth") – "HECHAULUTZ HATSIYONI"
("Zionist Halutz") IN VILNA

„Ганоар Гацйони" (сионистская молодежь) „Гахолуц Гациони"
(сионистический пионер) В ВИЛЬНЕ

1932

„הנוער הציוני"

"Hanoar Hatsiyoni"

„Ганоар Гациони"

קבוצת „כנרת" — „הנוער הציוני"

"Kineret" group of "Hanoar Hatsiyoni"

Квуца „Кинерет" (сельская артель)

„החלוץ הציוני" אין צענטער זיצן: אברהם לינדבלאט, אברהם פינטשוק, מרים בורקינסקי,
סאלאַסינסקי (הינטער זיי)

"Hechalutz Hatsiyoni"

„Гахолуц Гациони"

1937 3/IV

הכשרה־קיבוץ „למטרה" פון ווילנער „הנוער הציוני" אין ווילייקע

Kibbutz training camp "Lamatarah" of the Vilna "Hanoar Hatsiyoni" in Vilaika

קיבוץ־הכשרה „למטרה" שליד „הנוער הציוני" הוילנאי בווילייקה

„Гахшара Кибуц" (кооперативно–приспособительная артель) „Ламатра" Виленского „Ганоар Гациони" в Вилейке

1935 VIII

ZIONIST – REVISIONIST MOVEMENT
СИОНИСТСКО–РЕВИЗИОНИСТСКОЕ ДВИЖЕНИЕ
ציוניסטיש־רעוויזיאָניסטישע באַוועגונג
התנועה הציונית־רביזיוניסטית

ערן־וואַך ביים „קבר טרומפּעלדאָר"
Honor guard at "Trumpeldor's grave"
משמר־כבוד ליד „קבר טרומפלדור"
Почетный караул у „гроба Трумпельдора"

1938

אַנפירונג פון דער רעוויזיאָניסטישער באַוועגונג אין ווילנע, אין צענטער: פאָרזיצער ד"ר דויערמאַן, און גאַסט ד"ר שעכטמאַן
Leadership of the Revisionist Movement in Vilna. In center: Chairman Dr. Doyerman, Dr. Shechtman – visitor
הנהלת התנועה הרביזיוניסטית בוילנה. במרכז: היו"ר ד"ר דויארמן והאורח ד"ר שכטמן
Руководство ревизионистского движения в Вильне: в центре – председатель д–р Дауэрман, гость д–р Шехтман

1933

אַנטהילונג פון דער פאָן פון „ברית החיל" — זאב זשאַבאָטינסקי, ישראל עפשטיין (ביתר־קאָמאַנדיר), ד"ר ווינשטיין (ברית החייל־קאָמאַנדיר)
Unfolding of the Brit Hachayal flag – Z'ev Zhabotinski, Israel Epstein (commander of Beitar), Dr. Weinstein (commander of Brit Hachayal)
הסרת הלוט של „ברית החיל" — זאב ז'אבוטינסקי, ישראל אפשטיין (מפקד ביתר), ד"ר ווינשטיין (מפקד ברית החייל)
Посвящение знамени „Брит–Гахайял" (ревизионистский войнский союз): Владимир Жаботинский, Израиль Эпштейн (командир „Бейтара"), д–р Вайнштейн (командир „Брит–Гахайяла")

1936 5/X

„השומר השחר", רעוויזיאָניסטישע סקויטן־אָרגאַניזאַציע — קבוצה „ווערטהיימער"
"Hashomer Hashahar", Revisionist scout organization – "Vertheimer" Group
„השומר השחר", הסתדרות צופים רביזיוניסטית — קבוצת „ורטהימר"
„Гашомер Гашахар", ревизионистская скаутская организация – группа „Вертгаймер"

1928

באיקאטירט דייטשע סחורות—קויפט תוצרת הארץ!

№ 1 צווייטער יאָרגאַנג — פריים 10 גראשן — Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem — FRIMORGN

פרימארגן

טעגלעכע ציוניסטישע צייטונג

ווילנע, מאַנטאָג 1 יאַנואַר 1934 — 1 Styczeń — יד טבת תרצ"ד

REDAKCJA i ADMINISTRACJA: Wilno, ul. Kijowska 4, m. 32 Telefon 10-44.

א היטלעריסטישע האנט אין רומענישן מארד

מיר שטייען פארן אפשליסן פון דער עליה?

וויי א טויטן באנקעס...

געפענט די 4-טע רעוויזיאניסטישע קאנפערענץ אין פראנקרייך.

„פרימאָרגן", רעוויזיאָניסטישע טאָג־צייטונג „הבוקר" (באידיש), עתון יומי רביזיוניסטי
"Frimorgan" (Morning), Revisionist daily (Yiddish)
„Фриморгн" (Утро), ревизионистская ежедневная газета

1933

פלוגבלאַט וועגן אַן עפנטלעכער פאָרווילונג פון „השומר השחר" אין פּאָספּישק
Flier about a public "Hashomer Hashahar" party in Pospieshki
כרוז על אספת־בידור של „השומר השחר" בפוספישק
Листовка о публичном гуляний „Гашомар Гашахар" в Поспешках

TELEGRAM

Ci wszyscy — którzy nie mieli dotychczas możności przeglądnąc spisów wyborczych mają jeszcze jedyną i ostatnią sposobność zrobic to we wtorek od 3-ej p. p. na

FESTYNIE SKAUTOWYM w POSPIESZCE

PARK OGINSKI

Spieszcie więc wszyscy spełnić obywatelski i narodowy obowiązek

טעלעגראַמע

אַלע וועלכע האָבן נאָך נישט געהאַט קיין צייט צוקוקצושטעלן די וויילער־ליסטעס זאָלן מאָרגן דינסטאָג צווישן 3 און 4 נאָכמיטאָג אַרויפקומען אין דעם פּאָספּישקער פּאַרק אָגינסקי

סקויטן־פעסט פון „השחר"

אין פּאָספּישקי

פון „השחר"

Druk. Szymanowicza, Wilno, Zawalna 15

„ביתר" — רעוויזיאָניסטישע יוגנט־אָרגאַניזאַציע

"BEITAR" – REVISIONIST YOUTH ORGANIZATION

„ביתר" — הסתדרות־נוער רביזיוניסטית

„БЕЙТАР" – РЕВИЗИОНИСТСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ МОЛОДЕЖИ

די פאָנענטרעגער
The flag bearers
נושאי הדגל
Знаменосцы
1929

צוזאַמענפלי פון „ביתר"
"Beitar" convention
כנס „ביתר"
Слет „Бейтара"
1929

פאָרוואַלטונג פון „ביתר" אין ווילנע : קאַפּלאַן, עפּשטיין,
טשאַרני, וואַלאַצקי, באָראָדאָוו, לעווין, ראַדזעלי
Officers of "Beitar" in Vilna
הנהלת „ביתר" בווילנה
Правление „Бейтара" в Вильне
1939

אינסטרוקטאָרן־קורס פון ווילנער „ביתר"
Course for instructors of "Beitar" in Vilna
קורס למדריכי „ביתר" בווילנה
Курс инструкторов виленского „Бейтара"
1938

„ביתר" זומער־לאַגערן און אויספלוגן

"BEITAR" SUMMER CAMPS AND EXCURSIONS

מחנות־קיץ וטיולים של „ביתר"

„БЕЙТАР" – ЛЕТНИЕ ЛАГЕРИ И ЭКСКУРСИИ

אינסטרוקטאָר ראַדזעלי לערנט שיסן

Instructor Radzeli teaches shooting

המדריך ראדזלי מלמד ירייה

Инструктор Радзели обучает стрельбе

1939

קבוצה־אויספלוג

Group outing

טיול של קבוצה

Экскурсия группы

1929

אָפטיילונג „תמרונים",
פון רעכטס: לערער, יאַשונסקי, שחור, בורשטיין, לעוו. אין צענטער נציב אהרן פּראָפּוס (צוגאַסט)

"Timronim" (Maneuver) unit

פלוגת „תמרונים"

Дружина „Тимроним"

1933

זומער־לאַגער אין טעטראַנצע (ניעמענטשין)

Summer camp in Tetranza (Niemenchin)

מחנה־קיץ בטטראנצה (נימנצ'ין)

Летний лагерь в Тетранцах (Неменчйн)

1932

„מזרחי" און „צעירי מזרחי"

"MIZRACHI" AND "TSEIRAI MIZRACHI"

(Religious Zionists and Young Religious Zionists)

„מזרחי וצעירי מזרחי"

„МИЗРАХИ" И „ЦЕИРЕЙ–МИЗРАХИ"

(Религиозно–сионистская партия и ее молодежная организация)

„מזרחי", „צעירי מזרחי" און „שומר הדתי"

"Mizrachi", "Tseirai Mizrachi" and "Hashomer Hadati" (the religious shomer)

„מזרחי", „צעירי מזרחי" ו„השומר הדתי"

„Мизрахи", „Цеирей–Мизрахи" и „Гашомер Гадати" (религиозные скауты)

DOS FOLK

NARÓD

Wilno, 17 Grudnia 1920. № 5.

פאליטישע איבערזיכט.

די ציוניסטישע באוועגונג.

תיקון-טעות.

1920

„דאָס פאָלק" — צענטראַל־אָרגאַן פון „מזרחי" אין ליטע

"Dos Folk" (The Nation , in Yiddish) – central organ of Mizrachi in Lithuania

„העם" (ביידיש) — הבטאון המרכזי של „מזרחי" בליטא

„Дос Фолк" (Народ , по еврейски) центральный орган „Мизрахи" в Литве

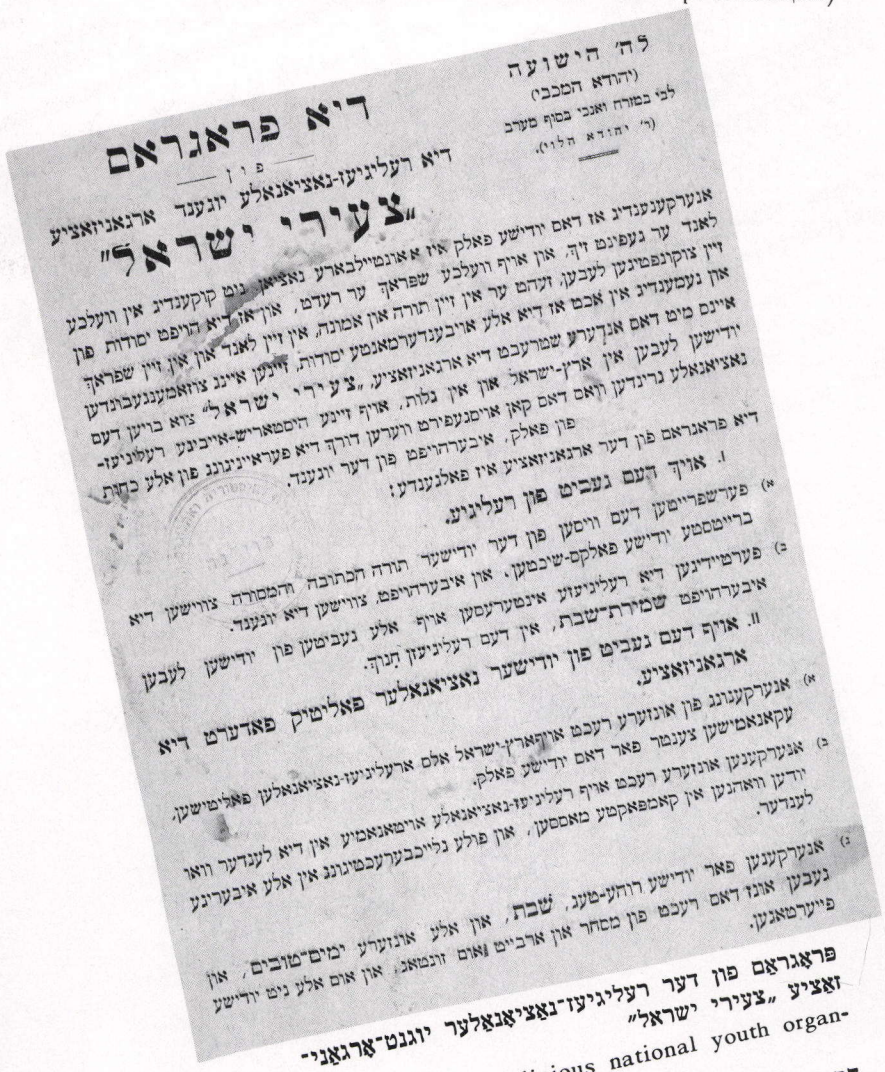

לה' הישועה

(יהודא המכבי)

לבי בטורח ואנכי בסוף מערב

(ר' יהודא הלוי).

דיא פראגראם

פון

דיא רעליגיעז-נאציאנאלע יוגענד ארגאניזאציע

„צעירי ישראל"

פראָגראַם פון דער רעליגיעז־נאַציאָנאַלער יוגנט־אָרגאַני־זאַציע „צעירי ישראל"

Program of the religious national youth organization "Tseirai Israel"

התוכנית של הסתדרות־הנוער הדתית־לאומית „צעירי ישראל"

Программа религиозно–национальной молодежной организации „Цеирей–Исраэль"

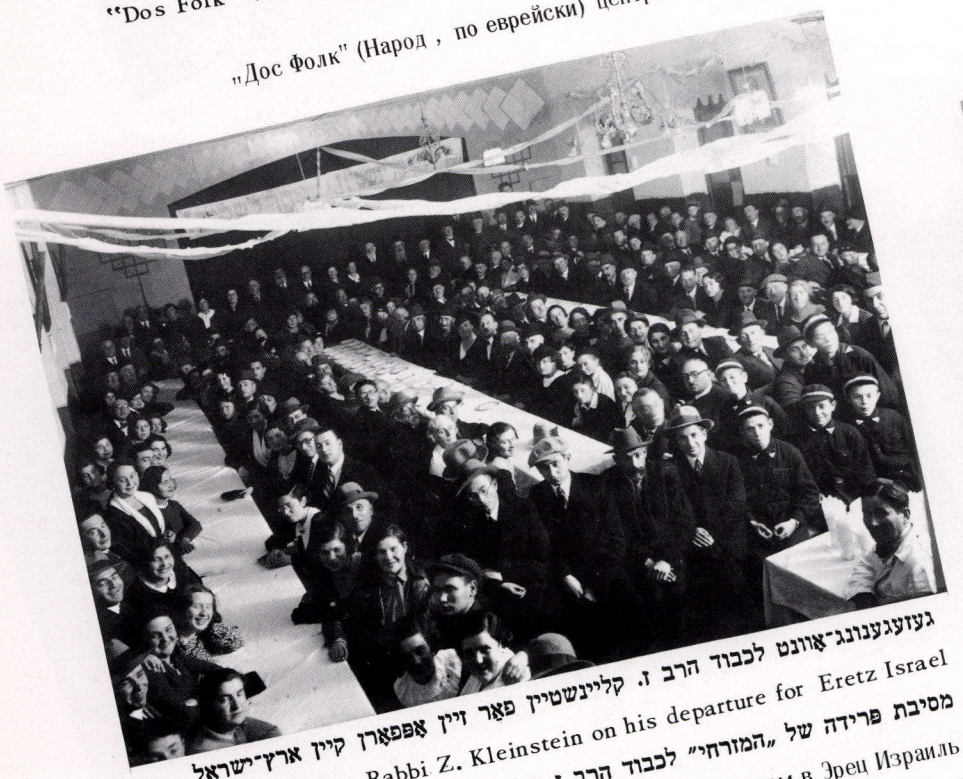

געזעגענונג־אָוונט לכבוד הרב ז. קליינשטיין פאַר זיין אָפּפאָרן קיין ארץ־ישראל

Farewell by "Mizrachi" to Rabbi Z. Kleinstein on his departure for Eretz Israel

מסיבת פרידה של „המזרחי" לכבוד הרב ז. קליינשטיין לרגל עלייתו לארץ־ישראל

Прощание „Мизрахи" с равв. З. Клейнштейном перед его от' ездом в Эрец Израиль

1934

„מזרחי" און „צעירי מזרחי" מיט הרב ז. קליינשטיין

"Mizrachi" and "Tseirai Mizrachi" with Rabbi Z. Kleinstein

„מזרחי" ו„צעירי מזרחי" עם הרב ז. קליינשטיין

„Мизрахи" и „Цеирей–Мизрахи" с раввином З. Клейнштейном

1931

"MIZARCHI HALUTZ" AND "THE RELIGIOUS SHOMER"
„ПИОНЕР ГАМИЗРАХИ" И „РЕЛИГИОЗНЫЙ СКАУТ"

„החלוץ המזרחי" און „השומר הדתי"
„החלוץ המזרחי" ו„השומר הדתי"

Poster: General meeting "Tseirai Mizrachi" (Mizrachi youth) organization

Плакат об общем собрании организации „Цеирей–Мизрахи" (Молодежь „Мизрахи").

פלאקאט: אלגעמיינע פארזאמלונג פון הסתדרות „צעירי-מזרחי"

כרזה: אספת כללית של הסתדרות „צעירי מזרחי"

"Reuven" group of "Mizrachi Pioneer"

„Пионер Гамизрахи" Группа „Рувин"

1926

די קבוצה „ראובן" פון „חלוץ המזרחי"

קבוצת „ראובן" של „החלוץ המזרחי"

Collective training farm "Yavetz"

Коллектив трудовой подготовки „Явец"

1932

הכשרה-קיבוץ „יעבץ"

קיבוץ-הכשרה „יעבץ"

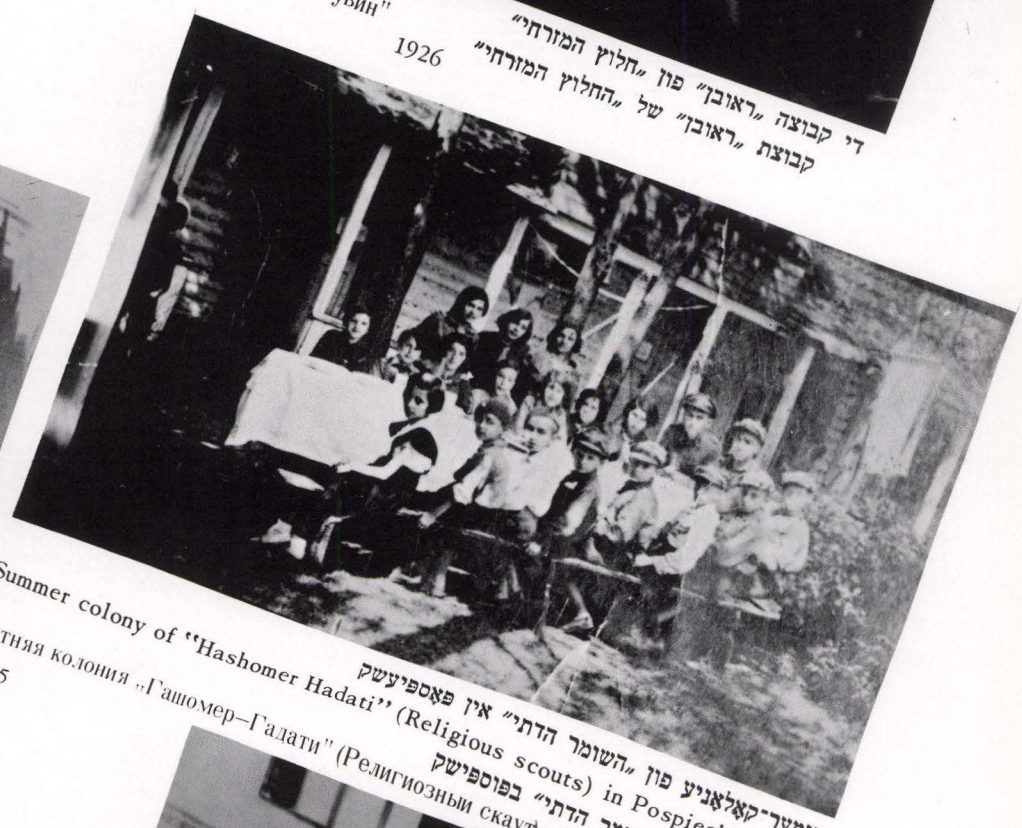

Summer colony of "Hashomer Hadati" (Religious scouts) in Pospieshki

Летняя колония „Гашомер–Гадати" (Религиозный скаут) в Поспешках

1935

זומער-קאלאניע פון „השומר הדתי" אין פאספיעשק

מחנה-קיץ של „השומר הדתי" בפוספישק

1934

"Hechalutz Hamizrachi" collective farm "Shachal", bidding farewell to those leaving for Eretz Israel

Коллектив „Шахал" „Гехалуц–Гамизрахи" прощается с уезжающими в Израиль

1940

„החלוץ המזרחי" קיבוץ „שח"ל" געזעגנט זיך מיט עולים

קיבוץ „החלוץ המזרחי", „שח"ל", נפרד מחברים-עולים

Collective training farm of "Hechalutz Pioneer Hamizrachi" at Great Pohulanka

Кибуц, коллектив трудовой подготовки „Гехалуц (пионер)Гамизрахи" на Большой Погулянке

1934

הכשרה-קיבוץ פון „החלוץ המזרחי" אויף גרויס-פאהולאנקע

קיבוץ-הכשרה של „החלוץ המזרחי" בפוהולאנקה הגדולה

קבוץ עליה של „השומר הדתי
„עובד·ה"
וילניוס, מ. מינדאוגינס (שעפטיצקי) 10/7

RELIGIOUS SOCIETY "TIFERET BACHURIM" (Glory of Youth)
РЕЛИГИОЗНОЕ ОБЩЕСТВО „ТИФЕРЕС–БАХУРИМ" (Слава юных)
רעליגיעזע הברה „תפארת בחורים"
Stow. Religijno-Kulturalno „TIFERES BACHURIM"
Wilno, Niemiecka 6.
1941
ווילנע, רחוב אשכנזים 6. 1902

חברה דתית „תפארת בחורים"

בעקאננטמאכונג!!!

(פון דעם נעם אינעווארענעם „תיפנעס אוד ראשעק אין „תפארת בחורים"
פאר זעמע ארבייטער אוד פריאשעצ'קעס).

ש ב ת ק ד ש

ער הדברה.

ישרוב עיר ישיאר

אויפרופן פון „תפארת בחורים"
Appeals by "Tiferet Bachurim"
כרוזים של „תפארת בחורים"
Воззвания „Тиферес–Бахурим"

ВОЗЗВАНІЕ.

Въ настоящее трудное время для Іакова, когда основы воспитания подрастающаго поколѣнія такъ расшатаны, вслѣдствіе упадка вѣры, бьющей ключомъ изъ нашего св. вѣроученія, кто изъ нѣдужныхъ традиціямъ Израиля не печалится за судьбу воспитанія меньшей братіи, которая стоитъ на распутіи, не зная, куда держать путь, напрасно ли или напрѣдно? Для воспитанія въ духѣ нашего св. ученія и направленія по пути чистой вѣры обездоленной нашей братіи, которая весь день, занята какимъ-либо ремесломъ или службой въ качествѣ приказчиковъ при торговляхъ, учреждено въ 1902 году въ нашемъ городѣ, общество „Тифересъ бахурим". Цѣль Общества—которое нынѣ уже утверждено Правительствомъ.

собирать по вечерамъ отъ 8 до 10 час. этихъ брошенныхъ на произволъ судьбы мальчиковъ, по окончаніи ими ихъ дневной работы, и преподавать имъ куреъ ученія по пятикнижію и пророкамъ, (по сочиненіямъ) „Хайе Адамъ", „Ципке Абатъ", „Мишнаіотъ" и проч.

Сердце всякаго кто вѣруетъ въ Бога и Его святыхъ возрадуется при видѣ пріятной картины, какъ мальчики, которымъ чуждо было слово Божіе, превратились, благодаря Обществу „Тифересъ Бахурим", въ пристойныхъ и честныхъ юношей, о которыхъ вскорѣ будущій ихъ можетъ свидѣтельствовать и передавать, что они Богомъ благословенное потомство. Необходимость и польза этихъ вечернихъ занятій

благомъ дѣлъ, занимающемъ такое видное мѣсто въ интересахъ нашей національности въ настоящемъ и будущемъ.

Но какъ больно дѣятелямъ Общества видѣть, что въ то время, когда число вечернихъ курсовъ для общихъ предметовъ у иныхъ народностей на своихъ языкахъ увеличивается со дня на день и растетъ какъ грибы послѣ дождя, что въ это самое время вечернія курсы для вѣроученія Общества „Тифересъ Бахурим" народа Израилева—народа книги, въ сѣтъ которой идутъ всѣ цивилизованные народы, что эти вечернія курсы стоятъ на краю гибели вслѣдствіе недостатка средствъ на расходы, необходимые на это святое дѣло. И довольно стыда и позора.

А потому обращаемся съ просьбою ко всѣмъ тѣмъ, кто вѣренъ традиціямъ Израиля, кто ему сочувствуетъ въ его горѣ и кому дорого воспитаніе молодежи на жизныхъ источникахъ нашего св. ученія и чистой вѣры, подать заблаговременно руку помощи Обществу „Тифересъ Бахурим", вступленіемъ въ число его членовъ, дабы оно могло идти впередъ по намѣченному пути и чтобы оно, чего добраго, не прекратило своего существованія къ великому стыду нашему. А за это мы въ скоромъ времени дожимемъ пришествія нашего добраго провозвѣстника, Илья пророка, который согласитъ сердца отцовъ съ сердцами дѣтей и сердца дѣтей съ сердцами отцовъ. Аминь!

Члены Правленія Общества
„Тифересъ Бахурим"

Типографія М. Р. Ромма, Вильна.

אַרייַנגאַנג אין „תפארת בחורים" אויפן שול-הויף

Entrance to "Tiferet Bachurim" at synagogue yard
כניסה ל„תפארת בחורים" בחצר בית-הכנסת
Вход в помещение „Тиферес–Бахурим" на „Школьном дворе"

פאַרוואַלטונג פון חברה „תפארת בחורים"
פון רעכטס—נעט ריי: מ. קרעמער, ח. ברוק, ע. שעסקין, הרב ר' יחיאל סרעבראַווו (גרינדער פון ח"ב); —?, 2טע ריי: ח. זעטל, צ. חפץ, ל. קרעמער, א. זעליקאָוויטש, ש. שאַראַפאַן מ. לעווין, —?, —?

Management of "Tiferet Bachurim" Society
ההנהלה של חברת „תפארת בחורים"
Правление „Тиферес–Бахурим"

סיום מסכתות ברכות און שבת
סיום פון תנ"ך און מסכתות ברכות און שבת
סיום התנ"ך ומסכתות ברכות ושבת
א' שבט תרצ"ב — 1932

Conclusion of the study of the Bible and the talmudical tractates "Berachot" and "Sabbath"
Празднование окончания изучения Библии и трактатов Талмуда „Беракот" и „Шабат"

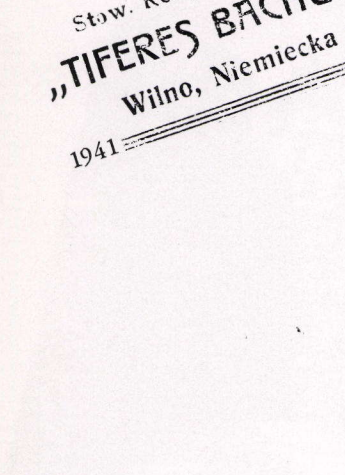

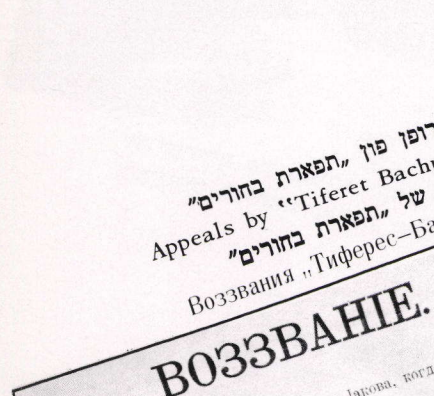

Towarzystwo Religijno-Kulturalne „Tyferes-Bachurim" תפארת
Wilnie
ווילנא

Organizacja
„Agudas-Jsroel“
na Litwie-Wilno
Komitet Miejski.

הסתדרות
„אגדת-ישראל“
בליטה-וילנה.
הועד העירוני.

"AGUDAT ISRAEL," ORTHODOX ORGANIZATION
„АГУДАС ИСРОЭЛ", ОРГАНИЗАЦИЯ ОРТОДОКСОВ

פרויען־היים פון „אגודת ישראל“־פליטים
בית־נשים לפליטות „אגודת ישראל“

Women's Home of "Agudat Israel" refugees
Дом „Агуды" для женщин–беженок

1940

DOS WORT
דאָס
וואָרט
אָרטאָדאָקסישע וואָכנבלאַט.
20 sierpnia 1937
№ 667
ארוף פון די ראשי הישיבות
די כנסי' גדולה אין מאריענבאד
וועגדונג פון מרכז „חו־ב“ אין ווילנא

„דאָס וואָרט“, אגודה־וואָכנבלאַט
"Dos Vort" (The Word), Agudah weekly (Yiddish)
„דבר“ (ביידיש), שבועון ה„אגודה“,
„Дос Ворт" („Слово"), еженедельник „Агуды"
(по еврейски)

1939 – 1924

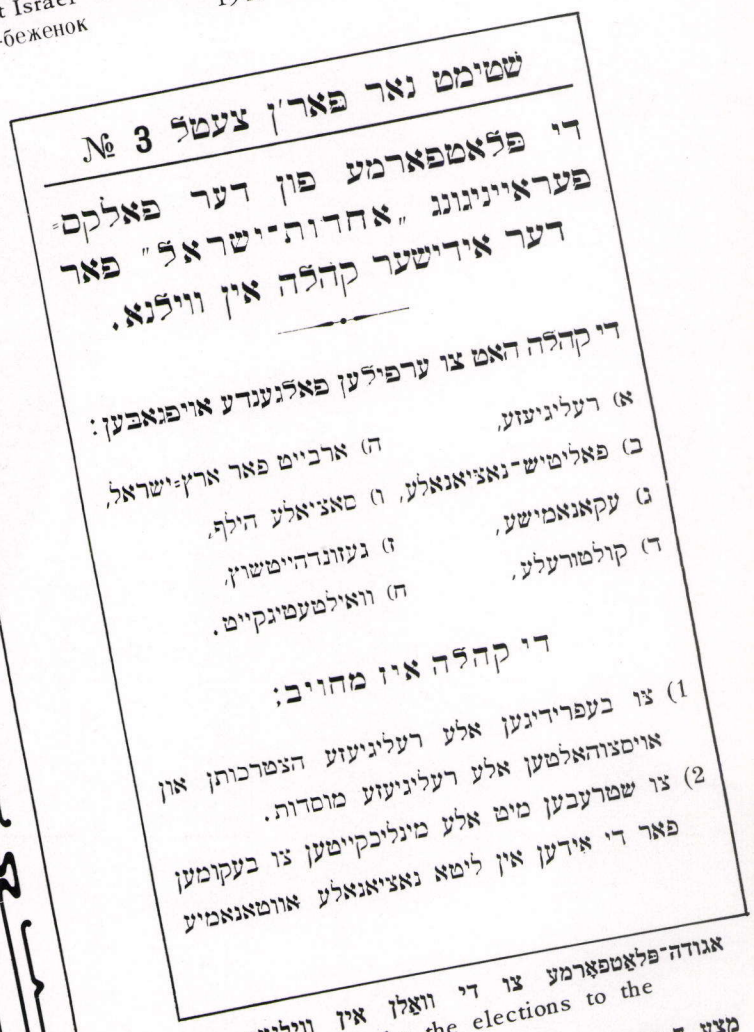
שטימט נאר פאר'ן צעטל № 3
די פלאטפארמע פון דער פאלקס־
פעראייניגונג „אחדות־ישראל“ פאר
דער אידישער קהלה אין ווילנא.
די קהלה האט צו ערפילען פאלגענדע אויפגאבען:
א) רעליגיעזע,
ב) פאליטיש־נאציאנאלע,
ג) עקאנאמישע,
ד) קולטורעלע,
ה) ארבייט פאר ארץ־ישראל,
ו) סאציאלע הילף,
ז) געזונדהייטשוץ,
ח) וואילטעטיגקייט.
די קהלה איז מחויב:
1) צו בעפרידיגען אלע רעליגיעזע הצטרכותן און
אויסצוהאלטען אלע רעליגיעזע מוסדות.
2) צו שטרעבען מיט אלע מינליכקייטען צו בעקומען
פאר די אידען אין ליטא נאציאנאלע אווטאנאמיע

אגודה־פלאַטפאָרמע צו די וואַלן אין ווילנער קהילה
Agudah platform for the elections to the
Vilna Community Council
מצע ה„אגודה“ לבחירות הקהילה בוילנה
Платформа „Агуды" к выборам в виленскую
еврейскую общину

1918

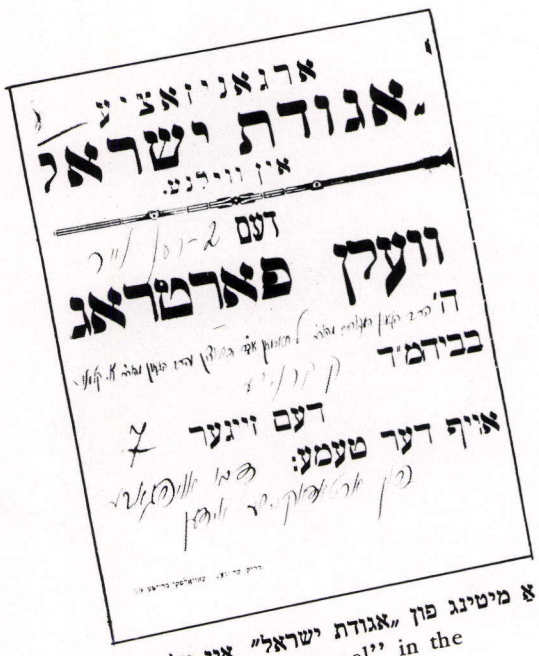
ארגאניזאציע
„אגודת ישראל“
אין ווילנע.
דעם
וועלן פארטראג
ה'
בבידמ"ד
דעם זייגער
אויף דער טעמע:

אַ מיטינג פון „אגודת ישראל“ אין קלויז גחש"א
Meeting of "Agudat Israel" in the
Undertakers' Synagogue
אספה של „אגודת ישראל“ בבית־כנסת גחש"א
Митинг „Агуды" в молитвенном
доме могильщиков

עד מתי תחרישו!?
קול קורא
לשלומי אמוני ישראל.
מאת
ד"ר פ. מ־ר
ווילנא
דפוס ש. פ. גאַרבעָר
תרס"ח

ד"ר פ. מ־ר; „קול־קורא צו גלויביקע יידן“, בראָשור
Dr. F.M.–R: "Appeal to Orthodox Jews", brochure
ד"ר פ. מ־ר: „עד מתי תחרישו?, קול־קורא לשלומי אמוני ישראל“, חוברת
Д–р Ф. М—р, „Призыв к верующим евреям", брошюра

1907

ЕВРЕЙСКОЕ ГИМНАСТИЧЕСКИ–
СПОРТИВНОЕ ОБЩЕСТВО „МАКАБИ"

Żydowskie Towarzystwo
Gimnastyczno-Sportowe
„MAKABI" WILNO
HETMAŃSKA 2.

Boisko sportowe: Wiwulskiego 15.

Rok Jubileuszowy
XX XX
1916 - 1936

ייִדישער טורן-
און ספארט-פאראיין
„מכבי" ווילנע
2 העטמאנער

Przystań wioślarska: Brzeg Antokolski 19.

JEWISH SPORTS ASSOCIATION
"MACCABEE"

(1943)–1941 אגודה יהודית לספורט והתעמלות „מכבי" 1916–(19 10)

Спортивный праздник „Макаби" 1925 Sports holiday of "Maccabee" ספארט־יום־טוב פון „מכבי"

Гимнастика. Футбол. Велосипедный спорт. Столовый тенис. Тенис. Коньки. Лыжи. Туристика. Гребля. Байдарки. Плавание. Хоккей. Бокс. Шахматы. Легкая атлетика. Спортивные игры. Духовой оркестр

התעמלות. כדורגל. אופנוע. טניס־שולחן. טניס. מחליקיים. מגלשיים. שייטים. קאיאקים. שחייה. הוקי. בוקס. שחמט. אתלטיקה קלה. משחקי־תנועה. תזמורת כלי־נשיפה

Gym. Soccer. Motorcycling. Table tennis. Tennis. Ice skating. Skiing. Tourism. Rowing. Kayaks. Swimming. Hockey. Boxing. Chess. Light athletics. Mobile games. Wind orchestra

גימנאסטיק. פוטבאל. ציקליסטן. טיש־טענים. טענים. גלי־טשערס. נאַרטן. טוריסטיק. רודערער. קאַיאַקן. שווימען. האָקיי. באָקס. שאַך. לייכט־אַטלעטיק. באַוועגלעכע שפילן. בלאָז־ארקעסטער

דערעפענונג פון „מכבי"־פּלאץ

OPENING OF "MACCABEE" STADIUM

ОТКРЫТИЕ СПОРТ–ПЛОЩАДКИ „МАКАБИ"

פתיחת מגרש „מכבי"

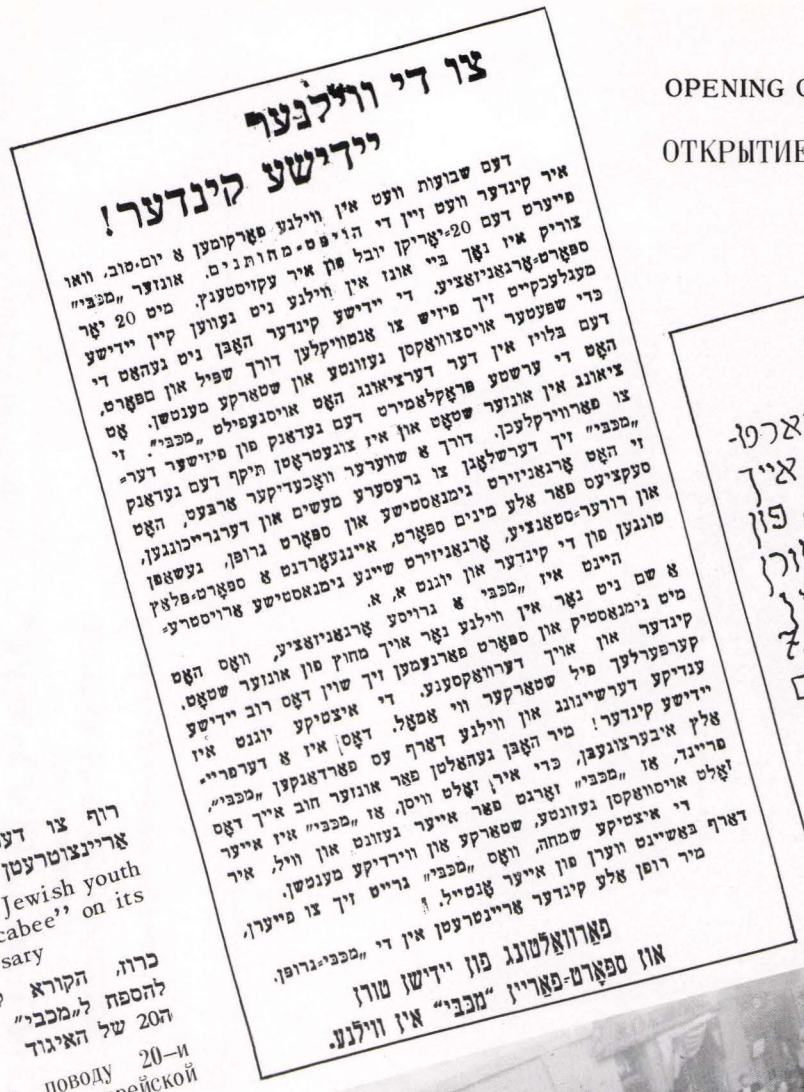

צו די ווילנער יידישע קינדער!

דעם שבועות וועט אין ווילנע סאַרקומען א יום־טוב, וואו איר קינדער וועט זיין די הויפּט־מחותנים. אונזער „מכבי" מייערט דעם 20־יאָריקן יובל פון איר עקזיסטענץ. מיט 20 יאָר צוריק איז נאָך ביי אונז אין ווילנע נים געווען קיין יידישע ספּאָרט־אָרגאַניזאַציע. די יידישע קינדער האָבן נים געהאַט די מעגלעכקייט זיך פיזיש צו אַנטוויקלען דורך שפּיל און ספּאָרט, כּדי שפּעטער אויסצוווּקסן נעזונטע און שטאַרקע מענטשן. עס האָט די ערשטע פּראַקטישע האָפענונג אויסגעפילט „מכבי". זי ציאונג אין אונזער שטאָט האָט דערציאונג פון יוגנט צו פאַרוויירקלעכן. דעם בלוין אין דער דערציאונג פון יוגנט צו פאַרוויירקלעכן. דורך א שוועדער וואָכנטלעכן סעקציעס מאַכן זיי דערשלאַגן צו גרעסערן תיקף דעם נעדאַנק „מכבי" זיך דערשלאַגן צו גרעסערן תיקף דעם נעדאַנק זי האָט אַרגאַניזירט נימבאַסטישע, אייגענע־ווי אויך מיט סטאַנציע, ערגאַניזירט נימבאַסטישע, אייגענע־ווי אויך מיט סטאַנציע, סטאַנציע, ערגאַניזירט נימבאַסטישע, אייגענע־ווי אויך מיט

"MACCABEE", JEWISH SPORTS ASSOCIATION

„מכבי" — יידישער טורן־און ספאָרט־פאַראיין

„МАКАБИ" – ЕВРЕЙСКОЕ ГИМНАСТИЧЕСКИ – СПОРТИВНОЕ ОБЩЕСТВО

„מכבי" — אגודה יהודית לספורט והתעמלות

Officers
ההנהלה
Правление

פאַרוואַלטונג, פון רעכטס — 1טע ריי: מ. טעפער, מ. זשאַבינסקי, ל. בולקין, קאַצענעלענ־באַגען; 2טע ריי: ד"ר גינזבורג, ד"ר ל. חייט, ד"ר א. גלאַבוס, ד"ר א. ראַם, מ. אורמאַכער; 3טע ריי: מ. גאַלאַי, ט. נעפט, אַראַנס, ח. ווישינאַרעס, מ. מאַריענשטראַס, מ. פעלדמאַן

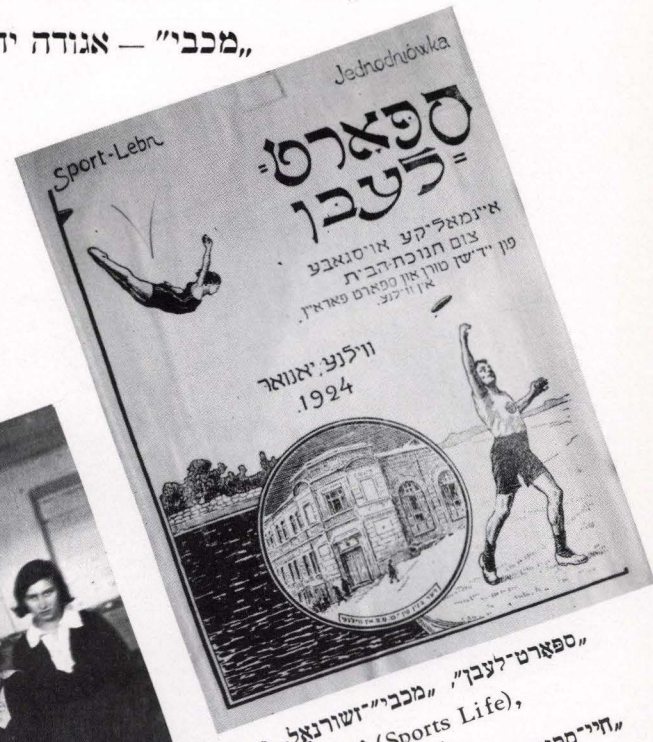

„ספאָרט־לעבן", „מכבי"־זשורנאַל, ווילנע,
"Sport-Lebn" (Sports Life),
"Maccabee" journal
„חיי־ספורט", כתב־עת של „מכבי", וילנה,
„Спорт–лебн" (Спортивная Жизнь) – журнал „Макаби" 1924

טעניס־סעקציע
מדור־הטניס
Tennis section
Секция тениса

פרויען קאָשיק־און נעץ־באַל מאַנשאַפט
קבוצת־נשים לכדור־סל ולכדור־עוף
Women's basketball and volleyball team
Женская баскетболная и волейболная команда

נאַרטן־סעקציע
Ski section
סקציה - הגלשים
Лыжная секция

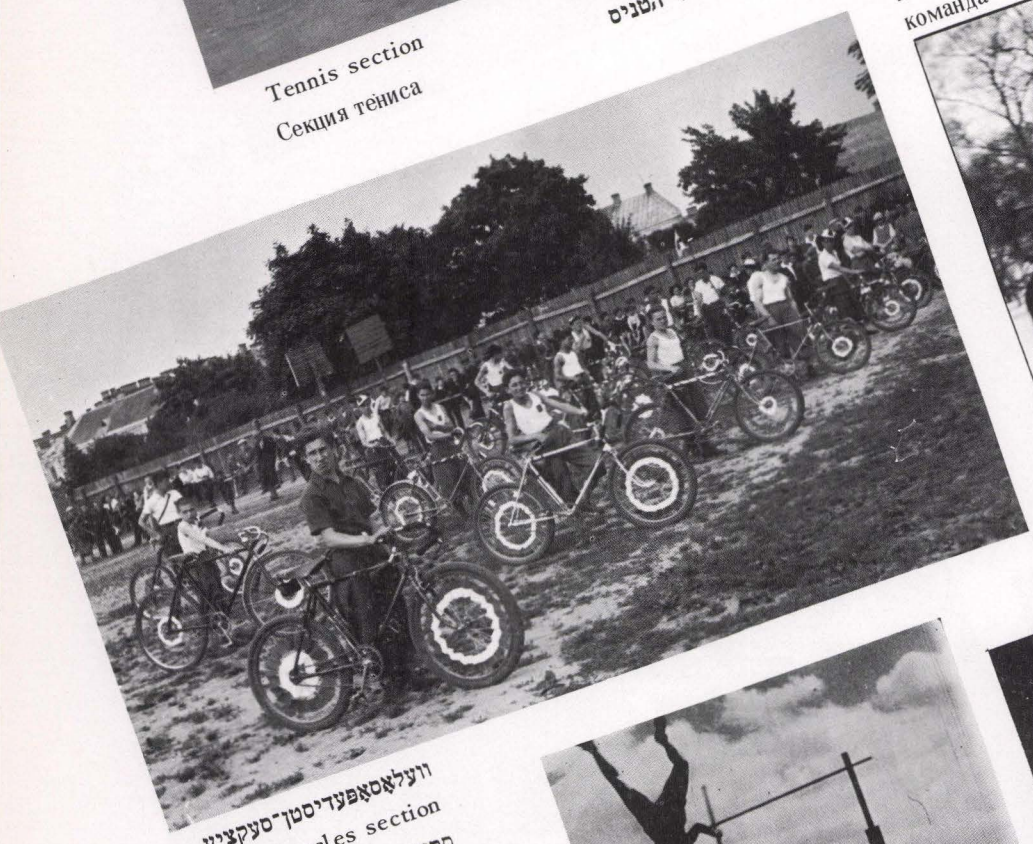

וועלאָסאָפּעדיסטן־סעקציע
Bicycles section
סקציה לאופנוע
Велосипедная секция

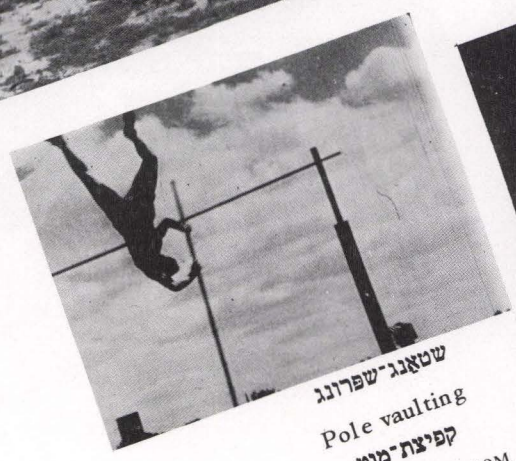

שטאַנג־שפּרונג
Pole vaulting
קפיצת־מוט
Прыжок с шестом

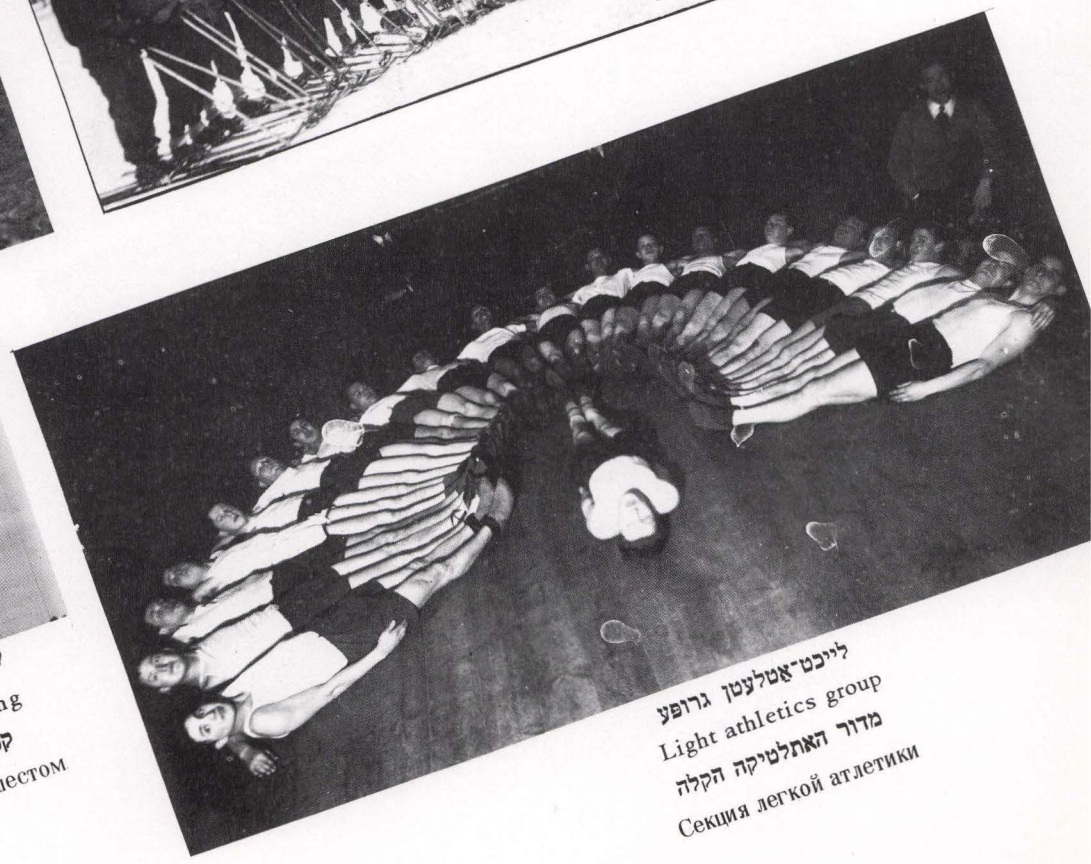

לייכט־אַטלעטן גרופּע
Light athletics group
מדור האתלטיקה הקלה
Секция легкой атлетики

"MACCABEE" FOOTBALL (SOCCER) TEAMS
ФУТБОЛЬНАЯ КОМАНДА „МАКАБИ"

„מכבי" — פוטבאָל־מאַנשאַפטן
„מכבי" — קבוצות־כדורגל

1922

1טע פוטבאָל־מאַנשאַפט
First Soccer team
קבוצת־כדורגל ראשונה
Первая футбольная команда

„מכבי" — „אָגניסקא" (שייטער)
„מכבי" — „אוגניסקו" („מדורה")

"Maccabee" — "Ognisko" ("Bonfire")
„Макаби" — „Огниско" (Костёр), 1935

„מכבי" גראָדנע — ווילנער יידישע רעפּרעזענטאַנץ
„מכבי" גרודנה — נציגות יהודית של וילנה

"Maccabee" Grodno — Representation of Jewish soccer teams, Vilna
Гродненская „Макаби" — виленская еврейская сборная команда

1937 12/VI

ווילנער „מכבי" —
ווינער „הכוח"

Vilna "Maccabee" — Viennese "Hakoach" ("Strength")
Виленская „Макаби" — виенский „Гакоах"

1924

פראַנצויזישער פוטבאָל־מייסטער „באָרדאָ" — ווילנער „מכבי"
אמני־הכדורגל הצרפתים „בורדו" — „מכבי" הוילנאי

French soccer masters "Bordeaux" — Vilna "Maccabee"
Оранцузские мастера футбола „Бордо" виленская „Макаби"
1937

דער צוואוקס — „מכבי יוניאָר"
עתודה — „מכבי הצעיר"

Growth — "Maccabee Junior"
„Молодежная команда „Макаби"

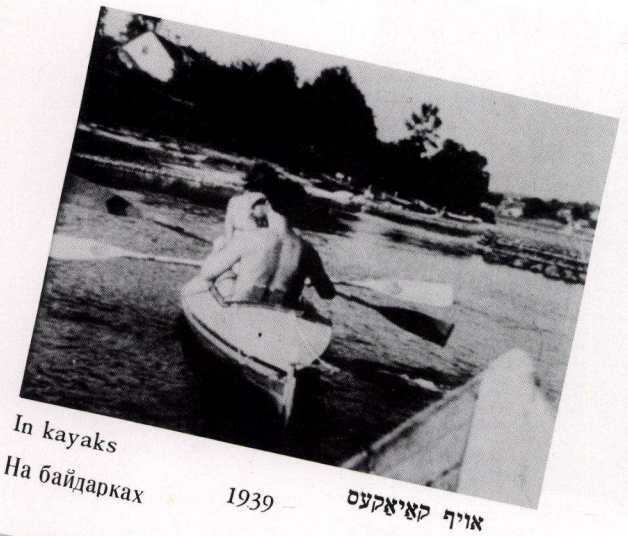

In kayaks

На байдарках 1939

אויף קאַיאַקעס

בקאיאקים

שווים-סעקציע

Swimming section

מדור-השחייה

Плавательная секция

מכבי רודער-סטאַנציע אויף דער ווילייע (אַנטאַקאַל נ׳19)

"Maccabee" oarsmen's station on the Vilia River (Antokol no. 19)

1932 (19 תחנת-שיט של „מכבי" על שפת הוויליה (רח׳ אנטוקול מס׳

Гребная станция „Макаби" на реке Вилие (Антоколь 19)

אויפמאַרש פון די רודערער אויפן ספאַרט יום-טוב צום 20-יאַריקן יובל פון „מכבי"

Procession of the oarsmen at the sport holiday on the 20th anniversary of "Maccabee"

-מצעד- השייטים בחג-הספורט לרגל יובל העשרים של „מכבי"

Выступление гребцов на спортивном празднике к 20 летнему юбилею „Макаби"

1936

דער לעצטער זומער אויף דער רודער-סטאַנציע

The last summer at the oarsmen's station

הקיץ האחרון בתחנת-השיט

Последнее лето на гребной станции

1940 VI

די רודערער פאַרן אויפמאַרש

השייטים צועדים

The oarsmen ready for their march

Гребцы перед маршем

1938

יידישער אקאדעמישער ספארט־קלוב „יאסק"

JEWISH ACADEMIC SPORTS CLUB "J.A.S.C." (ZAKS)

מועדון לספורט של אקדמאים יהודים „יאסק"

ЕВРЕЙСКОЕ СТУДЕНЧЕСКОЕ СПОРТИВНОЕ ОБЩЕСТВО „ИАСК" („ЖАКС")

1928

פאַרוואַלטונג פון „יאַסק", פון רעכטס — 1טע רייה: מ. גאַטליב, ד"ר ב. גאַרדאַן, ל. לאַנדסבערגער ; 2טע רייה : ג. פוטשקאַרניק, מ. זיידשנור, א. דערעטשונסקי, א. טונקעל

Officers of "J.A.S.C." הנהלת „יאסק" Правление „ИАСК"

ווילנער פינג־פאָנג־מייסטער לייב ראַדזעלי

Ping-pong champion of Vilna, Leib Radzeli

אלוף הפינג־פונג הוילנאי לייב רדזלי

Мастер Вильны по столовому тенису Лев Радзели

1939/1938

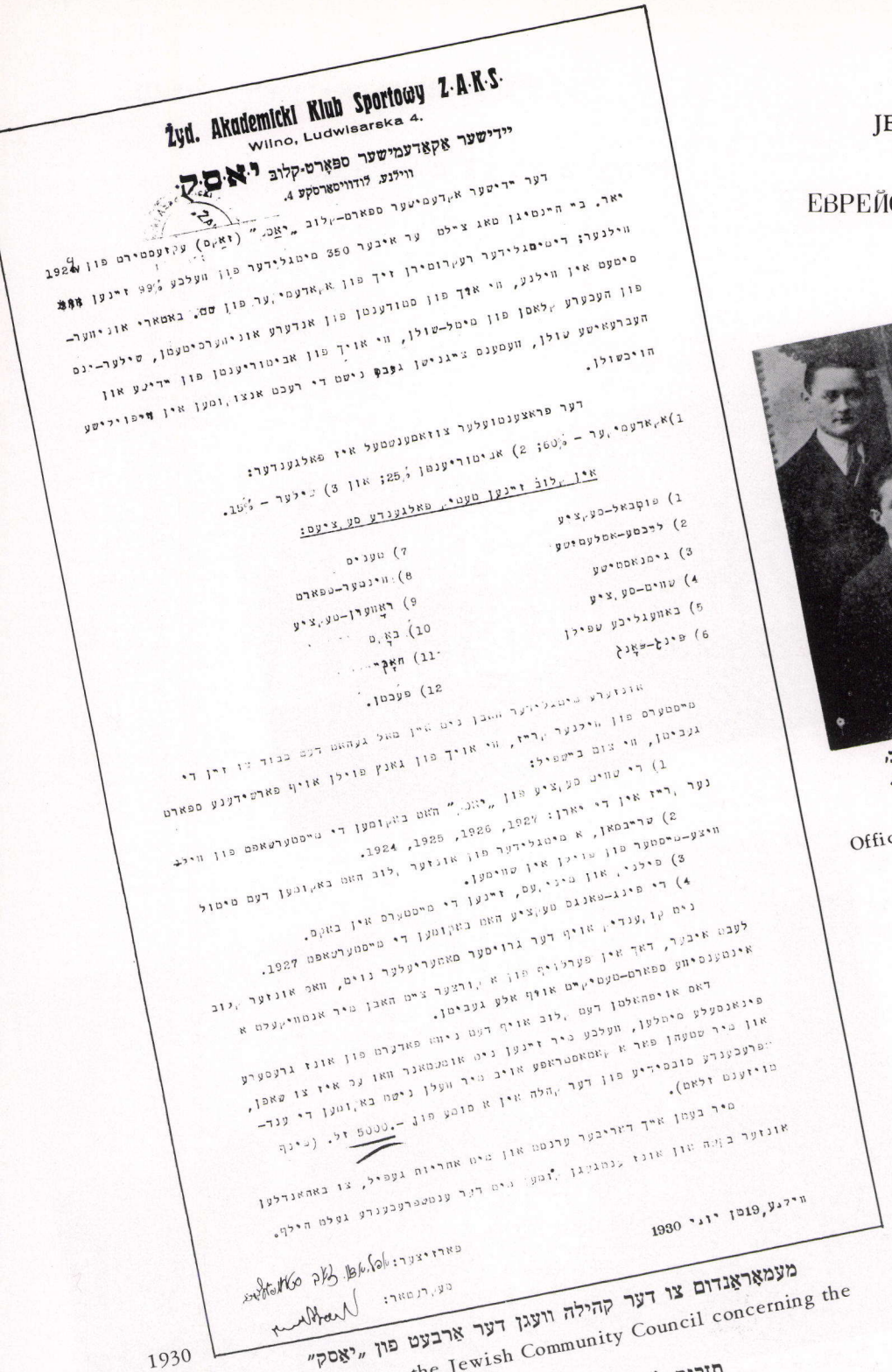

1930

מעמאָראַנדום צו דער קהילה וועגן דער אַרבעט פון „יאַסק"

Memorandum to the Jewish Community Council concerning the activities of "J.A.S.C."

תזכיר לקהילה על פעילותו של „יאסק"

Меморандум общине о деятельности „ИАСК"

באָקס־סעקציע

Boxing team

סקציה לבוקס

Секция бокса

1930

שווימס־סעקציע, פון רעכטס — 1טע רייה : ל. בערלינערבלוי, ס. לאס־אַגוס, מ. סיני ; 2טע רייה : ג. שרייבמאַן, ל. שרייבמאַן, י. בענגיס, א. גורוויטש

Swimming team סקציה לשחיה Плавательная секция

פוטבאָל־מאַנשאַפט

קבוצת כדורגל

Football team 1929

Футбольная команда

אַרבעטער־געזעלשאַפט פאַר פיזישער דערציאונג „מאָרגנשטערן"

WORKERS' SOCIETY FOR PHYSICAL EDUCATION "MORNING STAR"

חברת־פועלים לחינוך גופני „מאָרגנשטערן" (השחר)

РАБОЧЕЕ ОБЩЕСТВО ПО ФИЗИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ „МОРГЕНШТЕРН"

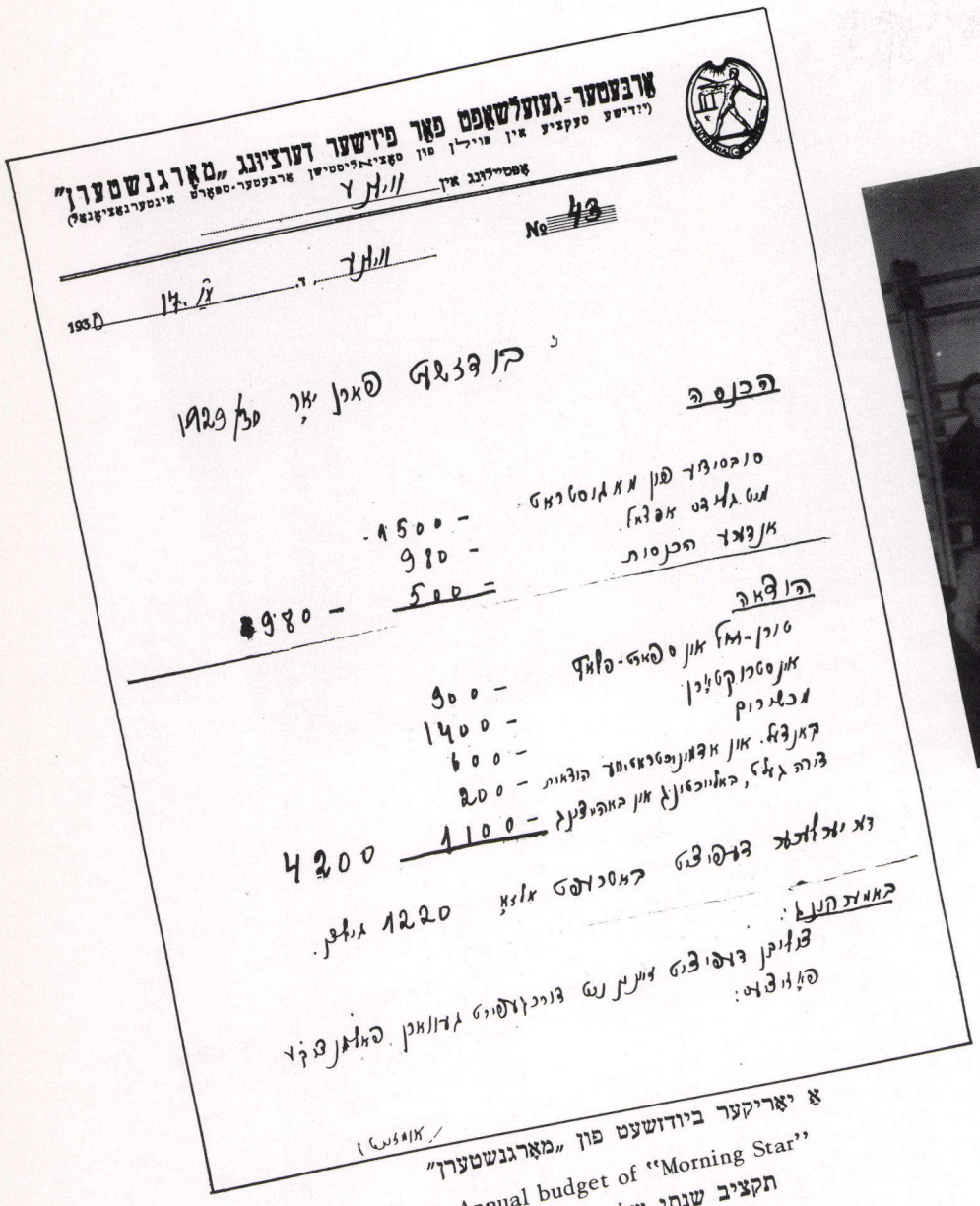

א יאָריקער ביודזשעט פון „מאָרגנשטערן"

Annual budget of "Morning Star"

תקציב שנתי של „אילת השחר"

Годовой бюджет „Моргенштерн"

1930-1929

א טורן־גרופע מיטן ספּאָרט־אינסטרוקטאָר ב. גערשאָוסקי

A sports group with the instructor B. Gershovski

קבוצת - התעמלות עם המדרך לספורט ב. גרשובסקי

Гимнастическая группа с инструктором Б. Гершовским

פוטבאָל־מאַנשאַפט

קבוצת כדורגל

Soccer team

1931 Футбольная команда

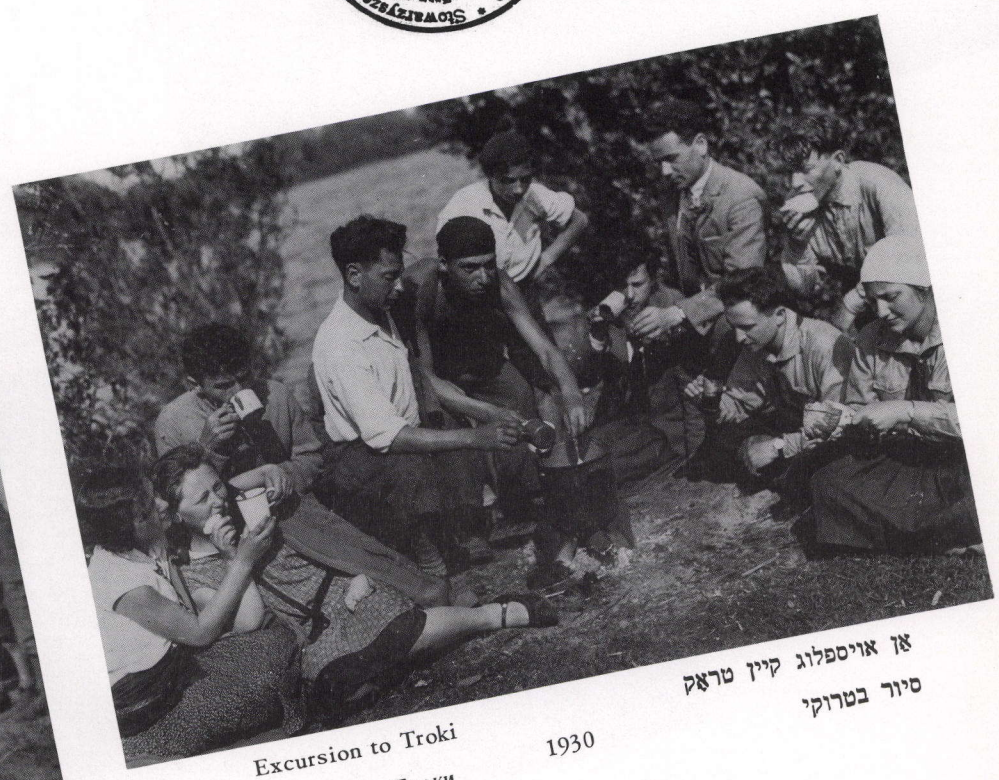

אַן אויספלוג קיין טראָק

סיור בטרוקי

Excursion to Troki

1930 Экскурсия в Троки

ספאָרט אין ווילנער יידישע שולן

SPORTS IN THE JEWISH SCHOOLS OF VILNA

ספורט בבתי־ספר יהודיים בוילנה

СПОРТ В ЕВРЕЙСКИХ ШКОЛАХ ВИЛЬНЫ

„מכבי" ספאָרט־אינסטרוקטאָרן־קורס, אָנגעפירט פון מזאה און גלעזער

Course for Maccabee sports instructors, conducted by Mazza and Glazer

קורס למדריכי־ספורט של „מכבי" בהנהלת מזאה וגלזר

Спортивно–инструкторский курс „Макаби" под управлением Мазо и Глезера

1918

גימנאַסטישער יום־טוב פון צ. ב. ק.־שולן אין באָטאַנישן גאָרטן

Gym holiday of the Central Educational Committee Schools in Botanical Garden

חג־ההתעמלות של בתי־הספר מיסודו של ועד החינוך המרכזי בגן הבוטאני

Гимнастический праздник виленских школ Ц.Б.К. в Ботаническом саду

1924 7/VI

אַ לעקציע גימנאַסטיק אין „מכבי"־זאַל, — 8טער קלאַס ס. גורעוויטש־גימנאַזיע

A gym class in Maccabee Hall, eighth grade of S. Gurevitch Gymnasium

שיעור בהתעמלות באולם „מכבי" — כיתה של הגימנסיה ע"ש ס. מ. גורביץ'

Лекция гимнастики в зале „Макаби" – 8–ой класс, С. Гуревич

1929

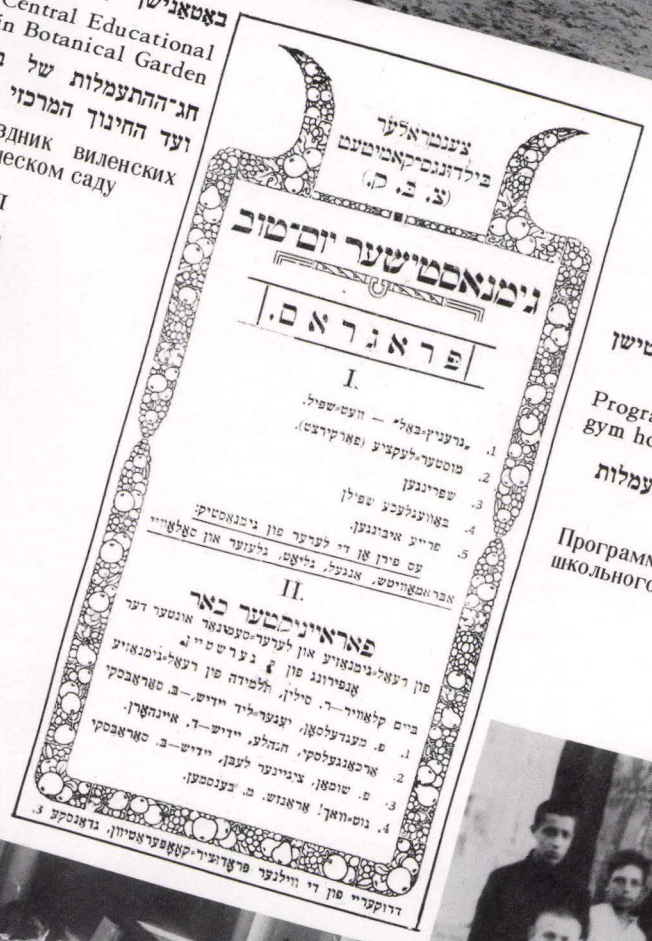

צענטראַלער בילדונגס־קאָמיטעט (צ. ב. ק.)

גימנאַסטישער יום־טוב

פראַגראַם.

I.

1. „גרעניץ־באַל" — וועט־שפּיל.
2. מוסטער־לעקציע (פאַרקירצט).
3. שפּרינגען
4. באַוועגלעכע שפּילן
5. פרייע איבונגען.

עס פירן אָן די לערער פון גימנאַסטיק: אַבראַמאַוויטש, אַנגעל, גליאַט, גלעזער און סאַלאַוויי

II.

פאַראייניקטער כאָר

פון רעאַל־גימנאַזיע און לערער־סעמינאַר אונטער דער אָנפירונג פון ג. בערשטיין.

ביים קלאַוויר—ר. סילין, תלמידה פון רעאַל־גימנאַזיע

1. פ. מעגדעלסאָן, יעגער־ליד יידיש,—ב. סאַראַבסקי
2. אַרכאַנגעלסקי, חנהלע, יידיש—ד. איינהאָרן.
3. פ. שומאָן, ציגיינער לעבן, יידיש—ב. סאַראַבסקי
4. גוט־וואָך! אַראַנזש. מ. בענסמען.

דרוקעריי פון די ווילנער פּראָדוציר־קאָאָפּעראַטיוון, גדאַנסקע 3.

פּראָגראַם פון גימנאַסטישן שול יום־טוב

Program of the school gym holiday

תוכניה של חג־ההתעמלות לתלמידים

Программа гимнастического школьного праздника

אַ לעקציע גימנאַסטיק אין קריינגלס זאַל—אַ קלאַס פון גימנאַזיע „עברית"

A gym lesson in Kraingel's Hall, a class of "Ivrit" Gymnasium

שיעור בהתעמלות באולם קריינגל — כיתה של הגימנסיה „עברית"

Лекция гимнастики в зале Кренгеля – класс гимназии „Иврит"

1916

פוטבאָל־קאָמאַנדע „כאַליאַסטרע", 5טער קלאַס רעאַל־גימנאַזיע

Soccer team "Chalastra", fifth grade of Gymnasium for Physical Sciences

קבוצת כדורגל „חליאסטרה", כיתה ה' של הגימנסיה הריאלית

Футбольная команда „Халястра" пятого класса Реальной гимназии

1923